

Hakikat Kitâbevi Yayınları No: 5

ESHÂB-I KİRÂM

**“Eshâb-ı kirâm ile Ehl-i beyt,
Birbirlerini severlerdi hep!”**

AHMED FÂRÛK

Kırkikinci Baskı

Hakikat Kitâbevi
Darüşşefeka Cad. 53 P.K.: 35 **34083**
Tel: 0212 523 45 56-532 58 43 Fax: 0212 523 36 93
<http://www.hakikatkitavevi.com.tr>
e-mail: bilgi@hakikatkitavevi.com.tr
Fâtih-İSTANBUL
ARALIK-2007

TENBÎH

Eshâb-ı kirâmın temiz hayâtlarını kendimize örnek edinmeliyiz. Onlar gibi olarak, Allahü teâlânın rızâsını kazanmağa çalışmalıyız. Onlar gibi olan müslimân, Allahü teâlânın emrlerine ve devletinin kanûnlarına itâ'at eder. Emre uymamak günâh olur. Kanûna uymamak suç olur. Olgun müslimân, günâh yapmaz ve suç işlemez. Müslimân, iyi insan demektir. Müslimânların kardeş olduklarını bilir. Vatanını, milletini ve bayrağını sever. Herkese iyilik eder. Gayri müslimlere, turistlere, kâfirlere de hiç kötülük yapmaz. Onların mallarına, canlarına, ırzlarına, nâmûslarına aslâ saldırmaz. Kötülük yapanlara nasîhat verir. Kimseye hiyle, hıyânet yapmaz. Münâkaşa etmez. Herkese karşı, güler yüzlü, tatlı dilli olur. Devâmlı çalışır. Din bilgilerini ve fen bilgilerini iyi öğrenir. Çocuklarına, tanıdıklarına da öğretir. Gıybet, dedikodu yapmaz. Hep fâideli şeyler söyler. Halâl kazanır. Kimsenin hakkına dokunmaz. Böyle olan müslimânı Allah da sever, kullar da sever. Râhat ve huzûr içinde yaşar.

***Geçdi gençlik, tatlı bir rü'yâ gibi, ey çeşmim zâr!^[1]
Beni mecnûn etdi girye, meskenim olsun mezâr!***

[1] zâr=(fârisî) ağla.

Baskı: İhlâs Gazetecilik A.Ş.
29 Ekim Cad. No: 23 Yenibosna-İSTANBUL
Tel: 0.212.454 30 00

İÇİNDEKİLER

Sahife No:

Önsöz.....	5
I- Eshâb-ı kirâm	9
a) İctihâd.....	51
b) (Makâmât-ı Mazhariyye) kitabının 17.ci mektûb tercemesi	70
c) 1.cild, 251.ci mektûb tercemesi	72
d) 2.cild, 15.ci mektûb tercemesi	78
e) Tenbîh [Eshâb-ı kirâma iftirâ edenlere cevâblar].....	83
f) Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinin (İrâde-i cüz'iyeye) risâlesinden bir kısmın tercemesi	89
g) (Birgivi vasiyetnâmesi) kitabından, kader, kazâ ve irâde-i cüz'iyeye ile alâkalı bir kısmın tercemesi	90
h) Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Alînin “radiyallahü anhüm” birbirlerini medhleri.....	131
i) Kerbelâ vak'ası	135
- İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin hâl tercemesi	141
- Seyyid Abdülhakîm efendinin hâl tercemesi	157
II- Müslimânların iki gözbebeği (hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer)	160
a) Mukaddime [Şeyhaynın üstünlükleri, akla ve nakle dayanılarak bildirilmektedir.].....	163
b) Birinci fasl. [Nasîreddîn-i Tûsînin, eshâb-ı kirâm ile alâkalı (Tecrîd) kitabındaki yazılarına cevâb verilmektedir].....	183
c) İkinci fasl. Hased edenler ve zındıklar tarafından Şeyhayna yapılan iftirâ ve yalanlara cevâb verilmektedir	200
d) Kur'ân-ı kerîmde beş ilm, hadîs-i şeriflerde oniki ilm bildirilmektedir	213
- Muhammed Ma'sûm hazretlerinin (Mektûbât)ından altı aded mektûb tercemesi	216
III- İslâmda ilk fitne.	220
a) İmâm-ı Rabbânî (Mektûbât)ının 2.cild, 36.ci mektûb tercemesi	222
b) Eshâb-ı kirâmın üstünlükleri, Sahâbî kime denir	247
c) Muhâcir, Ensâr,.....	249

d) diğler Eshâb-ı kirâm	250
e) Resûlullahın vâlifleri, kâtibleri.....	251
f) Son vefât eden Sahâbîler	252
– Hazret-i Mu'âviye	259
– İyi insan olalım, hep iyilik yapalım	261
– 1.cild, 80.ci mektûb tercemesi [Bid'at ehline cevâb veren kitâblar].....	263
– Muhammed Ma'sûm hazretlerinin (Mektûbât)ından altı aded mektûb tercemesi	270
– Hicrî kamerî seneyi milâdî seneye çevirmek	276
– Nasîhat [Şi'r].....	278
IV– Eshâb-ı kirâm kitâbında adı geçenler [ikiyüzaltmışbeş zâtın hâl tercemeleri]	280
– Büyük âlimler [Silsile-i aliyye].....	410
– Hakîkî müslimân nasıl olur	413

**Resûlü gören mü'mine, (Sahâbî) adı verildi.
Hepsini bildirmek için, (Eshâb-ı kirâm) denildi.**

**Peygamberi seven her kalb, nûrla dolardı bir ânda,
Ona sahâbî olanlar, medh olundular Kur'ânda.**

**Hepsi Resûlullah için, mâlmı, cânını verdi.
Sulhda ilm yayarlardı, harbde ise kükrerdi.**

**Hadîs-i şerîfde Eshâb, benzetildi yıldızlara.
Herhangi birine uyan, erer ışıklı yollara.**

**Eshâbı, çok sevişirdi, birbirini överdi.
Sonra gelen müslimânlar, hepsi böyle söylerdi.**

**Kur'ânı ve hadîsleri, Onlar bildirdi bizlere.
Kalblerin temizliği, güven verdi zihnlere.**

**Söğülse bunlardan biri, yaralanır İslâm dîni.
Sahâbîyi kötülüyen, çürütür Kur'ân-ı kerîmi.**

**Hakîkî müslimân isen, saygı göster herbirine,
Önce salât, selâm eyle, Resûlün Ehl-i beytine!**

ESHÂB-I KİRÂM

“aleyhimürrıdvân”

Ö N S Ö Z

*Besmeleyle başhyalım kitâba,
Allah adı en iyi bir sığnakdır.
Ni'metleri sığmaz, ölçü hisâba,
Çok acıyan, afvı seven bir rabdır!*

Allahü teâlâ, Cenneti ve Cehennemi önceden yaratdı. Her ikisini, insanla ve cinle dolduracağını, ezelde dileyip, bunu kitâblarında bildirdi. Âdem aleyhisselâmdan beri, Cennete gidecek îmânlı, iyi insanlar olduğu gibi, Cehenneme götüren kötülükleri yapan, îmânsız, aklısız, fenâ kimseler de gelmiştir. Kıyâmete kadar da gelecektir. Meleklerin sayısı, insanlardan, ölçülemeyecek kadar dahâ çok olup, hepsi îmânlı ve hep itâ'atlıdır. İnsanların ise, her zemân az sayısı îmânlı, çoğu ise, îmânsız, azgın, taşkın kimselerdir.

İyi ve kötü insanlar, hep birbirini yok etmeğe uğraşmış, kötüler, birbirlerine de saldırmış, târîh boyunca, sıkıntılı, huzûrsuz yaşamışlardır. İmânlılar, îmânsızları ıslâh etmek, îmâna getirip se'âdet-i ebediyeye kavuşturmak için, Âdem oğullarını dünyâda ve âhiretde, mes'ûd, râhat yaşatmak için, cihâd etmiştir. İmânsızlar ise, dikta rejimi sürmüş, az bir zümrenin taşkınca zevk ve safâ sürmesi, neflerini, şehvetlerini doyurması için za'îflere, küçüklere saldırmıştır. Kötülüklerinin, zararlarının, felâketlerinin örtbas edilmesi, herkesi aldatabilmeleri için, ahlâk, fazîlet, dürüstlük ve adâlet ölçülerini koyan Peygamberlere “aleyhimüsselâm” ve Onların getirdiği dinlere saldırmışlardır. Bu saldırmaları ba'zı asrarda harb vâsıtaları ile, ölüm kalım savaşı şeklinde olmuş, ba'zan da yalan propagandalarla, fitne, fesâd çıkararak, dinleri içinden bozmak, müslimân devletleri, içeriden yıkmak şeklinde olmuştur.

İşte, Allahü teâlânın bütün dünyâdaki insanlar arasında, her bakımdan, en üstün, en güzel, en şerefli olarak yarattığı ve bütün milletlere Peygamber olarak seçip gönderdiği, son ve en üstün Peygamber olan **Muhammed Mustafâ** “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin, kurtuluş, yükseliş yolunu gösteren, maddede ve

ma'nâda ilerlemeğe ışık tutan parlak dînini yıkmak için de, îmân-sızlar, ahlâksızlar, nefslerinin esîri olan alçaklar, her asrda, haçlı sa-vaşları ile ve zulm ile, işkence ile Onun dînine saldırdığı gibi, müs-limân şekline girerek, yalan ve hileli sözleri ve yazıları ile aldatma-ğa, kardeşi kardeşe düşürerek, içerden yıkmaya uğraşdılar ve çok zarar yaptılar. Başarı sağladılar.

Dahâ Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” zemânında, müslimân olduğunu söyleyerek, (**Abdullah bin Sebe'**) adını alan bir Yemen yehûdîsi, müslimânlar arasına ilk olarak fitne, ikilik sokdu. Bozuk bir çağır açdı. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbını kötülemeğe kalkışdı. Yehûdînin meydâna çıkardığı bu bozuk yola (**Râfizîlik**) denildi. Şimdi (**Şî'îlik**) deniliyor. Sonraları, nice nice din düşmanları, müslimân adı alarak, hattâ din adamı şekline bürüne-rek, bozuk, sapık yollar meydâna çıkardı. Milyonlarca müslimânın doğru yoldan ayrılmasına sebep oldular.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, ümmetinin başına ge-lecek bu acıklı hâli haber vererek, (**Ümmetim yetmişüç fırkaya ay-ırlacak. Bunlardan, yetmişikisi, doğru yoldan saparak, Cehenneme gidecek. Bir fırkası, benim ve Eshâbımın izinde, doğru yolda kala-caktır**) buyurdu. Doğru yolda kalan bu fırkaya (**Ehl-i sünnet**) de-nildi.

Bu fırkalardan en eskisi ve kötüsü olan râfizîlik, zemân zemân, ahmaklar arasında yayılmakta ve îmânsızlar tarafından koz olarak kullanılmakta, körüklenmektedir. Son zemânlarda basdırdıkları, eskiden yehûdî düzmesi olan (**Hüsniyye**) kitâbına ve arasına câmi' kapılarında câhil halka dağıtdıkları broşürlere ve sözlerine dikkat edilirse, kitâbın sözlerinin ve yazılarının hiçbir ilmî temele dayan-madığı, vak'a ve olayları değıştirdikleri, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere yanlış, bozuk ma'nâ verdikleri görülür. Saçma sapan söz-lerine inandırmak için, kıymetli birkaç kitâbın ismini veriyor. Bun-larda da böyle yazılı diyorlar. Fekat, bu kıymetli kitâblardan bir sa-tır yazı gösteremiyorlar. Câhiller, bu kitâbların ismini duyunca, hepsini doğru ve haklı sanıyor. Bunların bozuk ve çürük iftirâları ve Ehl-i sünnet âlimlerinin Kur'ân-ı kerîm ile ve hadîs-i şerîfler ile bildirdikleri doğru inanışlar, Abdülhakîm Efendinin “rahmetulla-hi aleyh” (**Eshâb-ı kirâm**) risâlesinde çok değerli vesikalarla açık-lanmıştır. Bu kitâbımızın baskısı yapılırken, kitâbda adı geçen meşhûrların hâl tercemelerini de, muhterem okuyucularımıza ta-nıtmak için, kitâbımızın sonunda elif bâ sırası ile, ikiyüztaltmışbeş kişi üzerinde lüzümlü bilgi verdik. (**Eshâb-ı kirâm**) kitâbımızın bi-rinci baskısı 1982 senesinde yapıldı. Allahü teâlânın lutfu ve ihsânı ile, şimdi kırkikinci baskısını yapmak nasîb oldu.

Allahü teâlâ, müslimânların, bu kitâbı, dikkat ile ve insâf ile okuyarak doğru yolu anlamalarını nasîb eylesin! Âmîn!

Bugün, yeryüzünde bulunan müslimânlar, üç fırkaya ayrılmıştır. Birinci fırka, Eshâb-ı kirâmın yolunda olan, hakîkî müslimânlardır. Bunlara **(Ehl-i sünnet)** ve **(Sünnî)** ve **(Fırka-i nâciyye)**, ya'nî Cehennemden kurtulan fırka denir. İkinci fırka, Eshâb-ı kirâma düşman olanlardır. Bunlara, **(Râfizî)** ve **(Şîî)** ve **(Fırka-i dâlle)**, ya'nî sapık fırka denir. Üçüncüsü, sünnilere ve şîilere düşman olanlardır. Bunlara **(Vehhâbî)** ve **(Necdî)** denir. Çünkü bunlar, ilk olarak, Arabistânın Necd şehrinde meydâna çıkmıştır. Bunlara **(Fırka-i mel'ûne)** de denir. Çünkü, bunların müslimânlara müşrik dedikleri, **(Kıyâmet ve Âhret)** ve **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâblarımızda yazılıdır. Müslimâna kâfir diyene, Peygamberimiz la'net etmiştir. Müslimânları bu üç fırkaya parçalayan, yehûdîlerle ingilizlerdir.

Hangi fırkadan olursa olsun, nefsine uyan ve kalbi bozuk olan Cehenneme gidecektir. Her mü'min, nefsinı tezkiye için, ya'nî yaratılışındaki küfrü ve günâhları temizlemek için, her zemân çok **(Lâ ilâhe illallah)** ve kalbini tasfiye, ya'nî nefsdan ve şeytândan ve kötü arkadaşlardan ve zararlı bozuk kitâblardan gelmiş olan küfrden ve günâhlardan kurtulmak için, istigfâr okumalıdır. Ya'nî, **(Estagfirullah)** okumalıdır. **İstigfâr düâsı:** (Estagfirullah el-azîm ellezî lâ ilâhe illâ hüv elhayyel kayyûme ve etûbü ileyh)dir. Ma'nâsı, (Günâhlarımı afv et ey büyük Allahım! Herşeyi yokdan var eden ve her ân varlıkda durduran, yalnız Sensin! Sen hep varsın!)dir. İslâmiyyete uyanın düâları muhakkak kabûl olur. Nemâz kılmıyanın ve açık kadınlara, avret yeri açık olanlara bakanın ve harâm yiyip içenin islâmiyyete uymadığı anlaşılır. Bunun düâsı kabûl olmaz.

Milâdî sene
2001

Hicrî şemsî
1380

Hicrî kamerî
1422

DİN NEDİR?

Dünyâda fâideli, iyi şeylerle, zararlı, kötü şeyler karışıktır. Fâideli şeyleri yapan, se'âdete kavuşur. Zararlı şeyleri yapan, felâkete yakalanır, hep sıkıntı çeker. Allahü teâlâ çok merhametli olduğu için, iyi şeylerle kötülerini ayırmak için insanda bir kuvvet yarattı. Bu kuvvete **(Akl)** denir. Akli sağlam, temiz olan kimse hep iyi şeyleri bulur, yapar. Günâh işleyenlerin akli bozulur. Ayırma işini iyi yapamaz. İnsan, kötü şeyleri yaparak, işleri zararlı olur. Eshâb-ı kirâm hiç günâh işlemedikleri için, aklları sağlam ve kuvvetli idi. Bunun için işlerinde hep muvaffak oldular. Dünyâda ve âhirette se'âdete kavuşdular. İnsanların çoğu akl hastası olarak, sıkıntı içinde yaşıyor. Allahü teâlâ merhamet ederek, bu işi kendi yapıyor. İyi işleri ve kötü işleri Peygamberleri vâsıtası ile bildirdi ve iyileri yapınız diyerek emr verdi. Kötü işleri yapmağı yasak etti. Allahü teâlânın bu emrlerine ve yasaklarına **(Din)** denildi. Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği dîne **(İslâmiyyet)** denildi. Fâideli şeyleri öğrenmek ve yapmak isteyen, islâm dînine uyması, ya'nî müslimân olması lâzımdır. Ba'zı avrupalılar, aklları ile anlayarak islâmiyyetin emrlerini yapıyor, muvaffak oluyorlar. Kâfirler, islâm düşmanları bu hâli görünce, hıristiyanlar ilerici olur diyor. Müslimân ismini taşıyanlar, islâmiyyete uymayınca, başarısız oluyorlar. Kâfirler bu hâli görünce, islâmiyyet terakkîye mâni'dir, gericilikdir yaygarasını basıyorlar. Hâlbuki, ba'zı avrupalılar, hıristiyanlığa uymayıp, islâmiyyete uydukları zemân terakkî etmekde, müslimân ismi taşıyan ahmaklar da, islâmiyyete uymadıkları için geri kalmaktadır.

***Bu vücûdün mülkü, elden çıkmadan,
çarh-ı felek, bu binâyı yıkmadan.***

***Sûretü ma'nâ, bir arada iken,
iki âlem de, elinde iken.***

***Hubb-ı dünyâyı, gönlünden gider!
tâ alasm, can âleminden haber.***

***Harâmdan sakın, farzı yapmağa bak!
farzı yapmazsan, olur hâlin harâb!***

ESHÂB-I KİRÂM

“aleyhimürrıdvân”

Herhangi bir kimse, herhangi bir zemânda, herhangi bir yerde, herhangi bir kimseye, herhangi bir şeyden dolayı, herhangi bir sûretle hamd eder, onu medh ederse, bu hamdlerin hepsi Allahü teâlâyâ mahsûsdur. Çünkü, her şeyi yaratan, terbiye eden, yetişdiren, her iyiliği yapan, gönderen ancak Odur. Kuvvet, kudret sâhibi yalnız Odur. İnsan bir şeyi yarattı demek, yarattı kelimesini Allahü teâlâdan başkası için söylemek, sivrisineğin apartman yapmasını veyâ otomobil kullanmasını söylemek gibidir ve çok çirkin günâhdır. Söylenen kimse ile alay etmek, onu küçültmek demektir.

Bütün düâlar, iyilikler, Onun Peygamberi ve sevgilisi olan (**Muhammed**) aleyhisselâma ve Onun Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” olsun!

(**Mir’ât-i kâinât**) ismindeki büyük târîh kitabının sâhibi Nişân-cızâde Muhammed bin Ahmed “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (Eshâb-ı kirâm, çeşidli şekilde ta’rif edilmiştir. (**Mevâhib-i ledünniyye**)de diyor ki, Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” diri iken ve Peygamber iken bir ân gören, eğer kör ise, bir ân konuşan, büyük veyâ küçük, her mü’mine (**Sâhib**) veyâ (**Sahâbî**) denir. Birkaç dânesine (**Eshâb**) veyâ (**Sahâbe**) yâhud (**Sahb**) denir. Kâfir iken görüp, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra îmâna gelen veyâ mü’min olarak görüp de, sonra meâzallah mürted olan kimse, sahâbî değildir. Eshâb-ı kirâm arasında bulunan Ubeydullah bin Caş ve Sa’lebe bin Ebî Hâtıb kâfir, ya’nî mürted oldular. Mürted olduktan sonra tekrâr îmâna gelirse, yine sahâbî olur demişlerdir). Vahşî “radiyallahü anh” de Sahâbedendir ve Sahâbî olarak vefât etdi. Meshûr Muhammediyye kitâbında ismi de vahşî, cismi de vahşî demesi, îmân etmeden evvelki cismini bildirmektedir. Seksen senelik kâfirler îmâna gelip, bir kerre Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek yüzünü görürse, sahâbî oluyor da, Vahşî “radiyallahü anh” sahâbî olmaz mı? Bu şartları taşıyan Cinnler de sahâbî olur. Vahşî hakkında fazla bilgi almak için, (**Se’âdet-i Ebediyye**) kitâbı 1187.ci sahîfeye bakınız!

Abdülğanî Nablüsînin “rahime-hullahü teâlâ” (**Hadîkatün-ne-diyye**) adındaki (**Tarîkat-i Muhammediyye**) şerhi çok kıymetlidir. 1290 [m. 1873] yılında İstanbulda basılmışdır. 1400 [m. 1980]de, birinci kısmının ofset baskısı yapılmıştır. 13. cü sahîfesinde diyor ki, (Mü’min olarak Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ile buluşan ve mü’min olarak öldüğü bilinen cin ve insana sahâbî denir. Bu ta’rife göre, a’mâ olan da ve uzun zemân birlikde bulunmayan da sahâbî olur. Melek sahâbî olmaz. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât ettiği zemân yüzüymidörtbinden fazla sahâbî vardı. Hepsî âlim, kâmil, yüksek insanlar idi).

Bütün din büyüklere diyor ki, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” Peygamberlerden “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” sonra ve meleklerden sonra mahlûkların en efdali, en üstünüdür. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” bir kerre gören bir müslimân, görmiyenlerin hepsinden, hattâ Veysel Karânîden katkat dahâ yüksektir. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân”, Şâma girince, bunları gören hıristiyanlar, hâllerine hayrân kalıp, (Bunlar, İsâ aleyhis-selâmın havârîlerinden dahâ yüksektir) dediler. Bu dînin en büyük âlimlerinden olan Abdüllah ibni Mubârek “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yanında giderken hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anh” bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül’azîzden bin def’a dahâ üstündür).

Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” üstünlüklerini bildiren âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler pek çokdur.

Sûre-i Âl-i İmrân 110.cü âyet-i kerîmesinde meâlen, (**Sizler, bütün insanlar içinde, en iyi bir ümmetsiniz, cemâ’atsiniz.**) buyuruldu. Ya’nî Peygamberlerden sonra, bütün insanların en iyisisiniz!

Sûre-i Tevbe 103.cü âyet-i kerîmesinde meâlen, (**Mekke-i mükerreme ehâlisinden olup, Medîne-i münevvereye hicret eden Sahâbe-i kirâmdan ve iyilikde onların izinden gidenlerden, Allahü teâlâ râzîdir. Onlar da, Allahü teâlâdan râzîdirlar. Allahü teâlâ onlara Cennetler hâzırlamıştır.**) buyuruldu.

Sûre-i Enfâl 64.cü âyet-i kerîmesinde, Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Sana Allahü teâlâ yetişir ve sana tâbî’ olan mü’minler yetişir.**) buyurdu. O zemân Sahâbe-i kirâm pek az idi. Fekat, Allahü teâlâ yanında dereceleri pek yüksek olduğundan, dîni yaymakda sana yetişirler buyuruldu.

Sûre-i Fethde 29.cü âyet-i kerîmede meâlen buyuruyor ki, (**Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem” Allahü teâlânın Peygamberidir ve Onunla birlikde bulunanların** [ya’nî Eshâb-ı kirâ-

mın] hepsi, kâfirlere karşı şiddetlidirler. Fekat, birbirlerine karşı merhametli, yumuşakdırlar. Bunları çok zemân rükû'da ve secde görürsünüz. Herkese dünyâda ve âhrette her iyiliği, üstünlüğü, Allahü teâlâdan isterler. Rıdvânı, ya'nî Allahü teâlânın kendilerini beğenmesini de isterler. Çok secde ettikleri yüzlerinden belli olur. Onların hâlleri, şerefleri böylece Tevrâtta ve İncilde bildirilmiştir. İncilde de bildirildiği gibi, onlar, ekine benzer. İnce bir filiz yerden çıkıp kalınlaştığı, yükseldiği gibi, az ve kuvvetsiz oldukları hâlde, az zemânda etrâfa yayıldılar. Her tarafı îmân nûru ile doldurdular. Herkes filizin hâlini görüp, az zemânda nasıl büyüdü diyerek, şaşır-dıkları gibi, hâl ve şânları dünyâyâ yayılıp, görenler hayret etti ve kâfirler kızdılar.) Bu âyet-i kerîme, yalnız indiği zemânda bulunan Eshâbın değil, sonra îmâna gelecek olanların da şânını bildirmektedir. Bilindiği üzere Mu'âviye "radiyallahü anh" da, dîn-i islâmın yayılmasına çok hizmet eden bir sahâbîdir. Allahü teâlânın bu medh ve senâlarına, herbir sahâbî gibi, O da dâhildir.

(**Mir'ât-ı kâinât**) kitâbının üçyüzyirmialtıncı (326) sahîfesinde, Eshâb-ı kirâmın "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în" büyüklüğünü, derecelerinin yüksekliğini bildiren hadîs-i şerîflerden şunlar yazılıdır:

1 — (Eshâbımın hiçbirine dil uzatmayınız. Onların şânlarına yakışmayan birşey söylemeyiniz! Nefsim elinde olan Allahü teâlâyâ yemîn ederim ki, sizin biriniz Uhud dağı kadar altın sadaka verse, eshâbımdan birinin bir müd arpası kadar sevâb alamaz.) Çünkü, sadaka vermek ibâdetdir. İbâdetlerin sevâbı niyyetin temizliğine göredir. Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâmın "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în" kalblerinin ne kadar çok temiz olduğunu göstermektedir. Hazret-i Mu'âviyeye "radiyallahü anh" dil uzatanların, bu hadîs-i şerîfe uymadıkları anlaşılmalıdır. [Müd, menn demektir. Bir menn, iki rıtlıdır ki, 260 dirhem-i şer'î, ya'nî 875 gramdır. Sadaka-i fitr yarım sâ', ya'nî 2 müd olup 1750 gram buğdaydır.]

2 — (Eshâbımın herbiri gökdeki yıldızlar gibidir. Herhangisine uyarmanız, Allahü teâlânın sevgisine kavuşursunuz.) Ya'nî hangisinin sözü ile hareket ederseniz doğru yolda yürürsünüz. Denizlerde, çöllerde, yıldızlarla cihet bulunduğu, yol alındığı gibi, bunların sözleriyle hareket edenler, doğru yolda giderler.

3 — (Eshâbıma dil uzatmakda Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra onları kötü niyyetlerinize hedef tutmayınız! Nefsi-nize uyup, kin bağlamayınız! Onları sevenler, beni sevdikleri için severler. Onları sevmiyenler, beni sevmedikleri için sevmezler. Onlara el ile, dil ile eziyet edenler, gücendirenler, Allahü teâlâyâ

eziyyet etmiş olurlar ki, bunun da muâhezesi, ibret cezâsı gecikmez, verilir).

4 — (Zemânlar, asrlar ehâlîsinin en hayırlısı, en iyisi, benim asrımın [müslimân] ehâlîsidir. [Ya'nî Sahâbe-i kirâmın hepsidir.] **On dan sonra ikinci asrın, ondan sonra üçüncü asrın mü'minleridir.**)

5 — (Beni gören veyâ beni görenleri gören bir müslimânı **Cehennem ateşi yakmaz.**)

Dîn-i islâmın en büyük âlimlerinden Ahmed ibni Hacer Heytemî Mekki “rahime-hullahü teâlâ” zemânında Hindistânda âlimler, Velîler çok olduğu hâlde ve islâm güneşi, yükselmiş olup cihânı nûrlandırmakda iken, kalbleri cehâlet ile kararmış, menfe'at, hırs ile bozulmuş olan zındıklar, Eshâb-ı kirâma dil uzatıyor ve te'assubu, edesizliğe kadar götürüyorlardı. O zemân, Hind sultânı Hümâyûn şâh “rahime-hullahü teâlâ” olup, dînini çok sever, âlimlere pek hurmet ederdi. İhsânı ve adâleti ve herkesin şânına yakışan idâresi ile müslimânlara her sûretle iyilik ederdi. Kendisi, Hindistândaki Gürgânîyye devletinin kurucusu olan Bâbü şâhın “rahime-hullahü teâlâ” oğlu idi. İşte böyle mes'ûd bir zemânın âlimleri, sapıkları susdurmak için toplanarak, İbni Hacer hazretlerine baş vurdular. Bu da, Sahâbe-i kirâmın “radıyallahü teâlâ an-hüm ecma'ın” üstünlüklerini, iki büyük kitâbda yazıp, delîl, sened ve vesîkalarla düşmanların dillerini kesdi. Bunlardan (**Savâ'ik-ul-muhrika**) kitâbında iki hadîs-i şerîfin tercemesini aynen yazıyorum:

6 — (Allahü teâlâ, beni insanların en asîlzâdesi olan **Kureys kabîlesinden seçti ve bana insanlar arasından en iyilerini arkadaş, sâhib olarak ayırdı. Bunlardan birkaçını bana vezîrlar olarak ve dîn-i islâmı, insanlara bildirmekde, yardımcı olarak seçti. Bunlardan ba'zılarını da Eshâr olarak, ya'nî zevce tarafından akrabâ olarak ayırdı. Bunları seb edenlere, iftirâ edenlere, söğenlere Allahü teâlânın ve bütün meleklerin ve insanların la'neti olsun! Allahü teâlâ, kıyâmet gününü, bunların farzlarını ve sünnetlerini kabul etmez.**) [Ebû Bekr ve Ömer “radıyallahü anhümâ” hem vezîrleri idi, hem de eshârı idi. Çünkü, birisi, ezvâc-ı mütahherâtın Âişenin “radıyallahü teâlâ anhâ”, ikincisi de, Hafsanın “radıyallahü teâlâ anhâ” babaları idi. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek zevcesi Ümm-i Habîbe “radıyallahü anhâ” annemizin erkek kardeşi olan Mu'âviye ve babası Ebû Süfyân ve anası Hind “radıyallahü anhüm” de, eshârdan olup, bu hadîs-i şerîfe dâhildirler.]

7 — Yine aynı kitâbda şu hadîs-i şerîfi yazıyor:

(Eshâbımın ve akrabâımın ve bana yardım eden, gösterdiğim yolda gidenlerin sevgisinde benim hakkımı koruyunuz! Onları sevmek sûretiyle benim Peygamberlik hakkımı koruyanları, Allahü teâlâ, dünyâda ve âhîretde belâlardan, zararlardan korur. Benim Peygamberlik hakkımı düşünmiyerek, onları incitenleri, Allahü teâlâ sevmez. Allahü teâlânın sevmediği kimselere azâb etmesi pek yakındır.)

Bu hadîs-i şerîfler, açıkça gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’ın” her birini sevmemiz, hepsine saygı göstermemiz lâzımdır. Aralarında yaptıkları muhârebeleri, Allahü teâlânın emrini yerine getirmek için yaptıklarına inanmak lâzımdır. Bu muhârebelere katılanların hiçbirinde makâm, şöhret, para hırsı yokdu. Hepsî âyet-i kerîmenin ve hadîs-i şerîfin emrini yerine getirmek gâyesinde idiler.

Osmân “radıyallahü anh” şehîd olunca, bütün müslimânlar, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” halife yaptılar. Halife hazretleri, önce ortalığı yatışdırmağa başladı. Sahâbe-i kirâmdan “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’ın” birçoğu ise ve bilhâssa aşere-i mübeşşereden, ya’nî Cennet ile müjdelenen on kişiden biri olan ve yedinci dedesinde Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” ile akrabâ olan ve islâmîyetin ilk zemânında îmâna gelip, kâfirlerden çok cefâ çeken, [Meselâ kâfirler kendisini Ebû Bekr “radıyallahü anh” ile ipe bağlayıp, nemâz kılmalarına mâni’ olurlardı] ve İstanbulda medfûn bulunan Hâlid ibni Zeyd ebâ Eyyûbel ensârî “radıyallahü anh” ile âhîret kardeşi olan Talha “radıyallahü anh” ve yine aşere-i mübeşşereden Zübeyr “radıyallahü anh” ve Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”in ölünceye kadar sevgilisi olan ve Kur’ân-ı kerîmde Allahü teâlâ tarafından medh edilmek se’âdetiyle şereflenen Âişe “radıyallahü anhâ” valdemiz, hazret-i Osmânın “radıyallahü anh” kâtillerinin hemen yakalanarak kısâs yapılmasını halifeden istediler. Halife de, (Ortalık karışık olduğundan, bu işe başlarsam, fitnenin artmasına ve belki ikinci bir fâci’anın çıkmasına sebep olur. Önce isyânı basdırayım, ortalığı râhata kavuşdurayım, ondan sonra, Allahü teâlânın kısâs emrini yapacağım) dedi. Karşı taraftakiler ise, kâtillerin, şimdi bile belli olmadığını, dahâ sonra hiç bulunamayacaklarını ve dînin emri yapamayacağını, ancak şimdi mümkün olduğunu, ictihâd ederek söylediler.

Böyle ictihâd edenler arasında bulunan Talha “radıyallahü anh”, Şâmda vazîfeli olduğu için, Bedrde bulunamamış, diğer bütün gazâlarda bulunmuş, hele Uhud muhârebesinde, Allahü teâlânın yolunda çok işkencelere uğramışdı. Resûlullaha “sallallahü

aleyhi ve sellem” kendisini siper etmiş ve sallallahü aleyhi ve sellem efendimizi ok yağmuru altında sırtına alarak kayaya çıkarmıştı.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” (**Talha ve Zübeyr Cennette benim komşularımdır**) buyurduğunu, hazret-i Alî “radiyallahü anh” söylüyor. Zübeyr bin Avvâm “radiyallahü anh” da, Hadîcet-ül-kübrânın “radiyallahü anhâ” birâderi oğludur ve sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin halası Safiyyenin oğlu olup, islâmiyyetin ilk günlerinde, onbeş yaşında iken müslimân olmuştur. Allahü teâlânın yolunda ilk kılınc çeken budur. Ya’nî, islâm subaylarının birincisidir. Birçok gazâlarda ve en tehlikeli ânlarda, Resûlullahın önünde çarpışarak çok yerinden yaralanmıştı. Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz (**Her Peygamberin havârîsi vardır. Benim havârîm Zübeyrdir**) buyurmuştur. Ömer “radiyallahü anh” vefât edeceği zemân, halife olmaya lâıyk gördüğü altı kişiden biri Talha, biri de Zübeyrdir. Zübeyr çok zengin olup, bütün servetini Resûlullah uğrunda fedâ etmişti.

İşte bu büyük zâtlar, kısâsın hemen yapılmasına ictihâd edip, şiddetle istediler. O zemân, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” ictihâdı üç dürlü idi. Bir kısmı, halife gibi ictihâd etmişti. Bir kısmı da, karşı taraf gibi ictihâd etmişti. Üçüncü kısım ise, susmayı uygun görmüştü. Bunlardan her birinin, başkasına uymayıp kendi ictihâdı ile hareket etmesi lâzım idi. Birinci ve ikinci kısımda olanlar çoğaldı. Abdüllah bin Sebe’ adındaki yehûdî, işe karışarak, iş muhârebeye sürüklendi ve Basra ve Cemel vak’aları meydâna geldi.

Mu’âviye “radiyallahü anh”, o zemân Şâmda vâlf idi. Üçüncü kısım ictihâdında olup, idâresindeki müslimânları bu muhârebelere karışdırmamıştı. Hepsinin râhat ve sükûnetle yaşamasını te’mîn etmişti. Fekat, Alî “radiyallahü anh” Şâmlıları da çağırınca, Mu’âviye “radiyallahü anh”, birçok hadîs-i şerifleri düşünerek, karşı taraf gibi ictihâd etdi. Halife Şâmlılarla anlaşmak üzere iken, araya siyonizm, yehûdî parmağı karışarak, Sıffîn muhârebesi meydâna geldi.

Bu muhârebelerde, Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” birbirlerini incitmeği, intikâm almağı, hilâfete, saltanata, rütbe ve servete kavuşmağı aslâ düşünmemiş, yalnız ictihâdları farklı olduğundan, dînini emrini yerine getirmeğe uğraşmışlardır. Muhârebe zemânında bile, birbirleri ile mektûblaşdıkları, nasihat verdikleri, sevişdikleri çok misâllerle meydândadır. Meselâ, Sıffîn muhârebesi sıralarında, İstanbul imperatoru ikinci Kostantin, hu-

dûdlardaki islâm şehirlerine râhatsızlık veriyordu. Mu'âviye “radı-yallahü anh”, ona mektûb yazıp: (Bu sarkıntılıktan vazgeçmezsen, şimdi efendimle sulh yapar, onun askerinin kumandanı olur, oraya gelip, şehirlerini yakarım. Seni domuzlara çoban yaparım) demişdi. Yine aynı zemânda, halîfe Alî “radıyallahü anh”, büyük bir kalabalık karşısında (Kardeşlerimiz bizden ayrıldı. Onlar, kâfir ve fâsık değildirlen. Çünkü, ictihâdları öyle oldu) buyurdu. Birbirleri ile harb ederken, birisi ötekine kardeşim dedi. O da, buna efendim dedi. Bunların muhârebeleri, ictihâdları ayrı olduğu için olup, saltanat için, mal ve şöhret için değildi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, ictihâdında isâbet eden müctehide ikiden ona kadar, hatâ edene de, bir sevâb verilir. Eshâb-ı kirâmın hepsi, müctehid idi. Her müctehide, kendi ictihâdı ile amel etmesi farzdır.

İmâm-ı Müslimin üstâdlarından Ebû Zür'atirrâzî “rahime-hü-mallahü teâlâ”, kitâbında diyor ki, (Eshâb-ı kirâmı “radıyallahü te-âlâ anhüm ecma'in” aşağılıyan, onlara dil uzatan, zındıktır. Müsli-mânların, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmanlarını düşman bilmeleri ve onlara, Ehl-i beytin düşmanlarından dahâ fazla la'net etmeleri lâzım gelir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” büyük düşmanı olan ve çok eziyyet ve cefâlar etmiş olan Ebû Cehle la'net etmiyorlar, ona birşey demiyorlar da, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” medh ettiği, sevdiği Mu'âviyeyi “radıyallahü anh”, Ehl-i beyte düşman zannedip, bu kerîm olan zâta dil uzatıyorlar ve hâsâ la'net ediyorlar. Bu nasıl dindir, nasıl müs-limânlıktır? Muhammed aleyhisselâmın, Allahü teâlânın peygamberi olduğunu, Kur'ân-ı kerîmin Ona Allahü teâlâdan geldiğini bizlere ulaşırdıran Eshâb-ı kirâmdır. Eshâb-ı kirâmı büyük ve doğru bilmiyen, onların bizlere ulaşırdıkları haberlere de inanmaz ve ta-bi'î, dinleri yıkılır, gider).

İbni Hazm diyor ki, Eshâb-ı kirâmın cümlesi ehl-i Cennettir. Çünkü, Allahü teâlâ bunlar için meâlen **(En büyük dereceler vereceğim)** buyurdu. Sûre-i Hadîdde 10.cu âyet-i kerîmede, **(Onların hepsine hüsnâyı, ya'nî Cenneti va'd etdik)**, sûre-i Enbiyâda meâlen **(Onları ezelde, hiçbir şeyi yaratmadan evvel, Cennetlik eyledim. Cehennem onlardan uzaktır)** buyuruyor. Bu âyet-i kerîmelerden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in” ehl-i Cennettir. Hiç birisi Cehennem ateşine yaklaşmıyacaktır. Çünkü, hüsnâ ile ya'nî Cennet ile müjdelenmişlerdir.

Yine Mir'ât-i kâinâtın üçyüzyirmiyedinci (327) sahîfesinde buyuruyorki: Akâ'id kitâblarının hepsinde şöyle yazılıdır: Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in” hepsini büyük bilmek,

hepsine hüsn-ı zan etmek, hepsinin sâlih ve âdil olduğuna inanmak, hiçbirine dil uzatmamak, düşmanlık etmemek ve bir kısmını sevdiği için, ötekileri fenâ bilmemek kat'î deliller ile bütün müslimânlara vâcibdir.

Allâme Sa'deddîn-i Teftâzânî “rahime-hullahü teâlâ”, (**Şerh-i akâid**) de diyor ki, (Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” aralarındaki muhârebelerin dînî sebepleri vardır. Onlara dil uzatanların sözleri edille-i kat'iyyeye, ya'nî Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uygun değilse, kâfir olurlar. Uygun ise büyük günâha girerler. Bid'at sâhibi, ya'nî sapık olurlar.)

Mevâhib-i ledünniyyede, (**Eshâbımın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” ismini işitince, susunuz! Şânlarına yakışmayan sözleri söylemeyiniz**) hadîs-i şerîfi yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi aleyhim ecma'în” şânlarına lâyıq olmıyan sözleri söylemek, müslimânlara yakışmaz. Onların muhârebeleri kötü sebeplerle, aşağı düşüncelerle değildi. Onların rûhları ve nefsleri, insanların en iyisinin ve yüksekisinin “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûrunda bulunarak, derslerini ve nasîhatlarını dinliyerek temizlenmiş, nûrlanmış, kalblerinde kin ve geçimsizlik kalmamışdı. Her biri ictihâd makâmına yükselmiş olduğundan, kendi ictihâdlarına uygun hareket etmeleri lâzım ve vâcib idi. Ba'zı işlerde ictihâdları ayrılınca birbirlerine uymayıp, kendi ictihâdlarına uymaları doğru yol idi. Onların birbirlerine uymamaları da, uymaları gibi, hak üzere idi. Nefsin arzûsu değildi.

Ba'zıları, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” ile harb edenlere kâfir diyor. Hâlbuki, Sahâbe-i kirâmdan “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” bir kısmı, ictihâdlarında çok def'a Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem” de uymadılar. Bu ayrılmaları, kabahat sayılmadı. Cebrâîl “aleyhisselâm” geldiği zemân, bunlara birşey denilmedi. O hâlde, imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” ictihâdına uymıyanlara dil uzatılabilir mi? Bunlara kâfir denebilir mi? Hem de, uymıyanlar çok idi ve çoğu, Sahâbe-i kirâmın “radiyallahü anhüm” büyükleri ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sevgilileri ve hattâ Cennet ile müjdelenmişleri idi. Onlara dil uzatılabilir mi? Kâfir denebilir mi? Dîn-i islâmın yarısına yakın emrlerini bizlere ulaşırdıran onlardır. Onlara kusûrlu denirse, dînin yarısı sarılır. O büyüklerden hiçbirine, bu dînin büyüklerinden hiçbiri saygısızlıkta bulunmamışdır. Dört mezhebin reîsleri ve Sôfiyye-i aliyenin büyükleri, onları büyük ve yüksek bilmişdir.

Kur'ân-ı kerîmden sonra dîn-i islâmın en doğru kitâbi (**Buhârîyyi şerîf**)dir. Şî'iler de buna inanıyor. İşte Buhârîyyi şerîfde, her-

hangi bir sahâbînin “radiyallahü teâlâ anh” söylediği hadîs-i şerîf yazılıdır. Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” arasındaki muhârebeler onların sözlerine bir kusûr ve i’timâdsızlığa sebep olmamıştır. Bu kitâbda ve diğer bütün hadîs kitâblarında hem hazret-i Alînin, hem de hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anhümâ” bildirdikleri hadîs-i şerîfler vardır. Harb etdikleri için, sözleri kıymetden düşmemiştir. İmâm-ı Alî “radiyallahü teâlâ anh” ile birlikte harb edenlerin sözleri yazıldığı gibi, Mu’âviye “radiyallahü teâlâ anh” yanındakilerin sözleri de yazılmıştır. Eğer hazret-i Mu’âviyede “radiyallahü anh” ve onunla berâber olanlarda bir kusûr bulunsaydı, bunların bildirdikleri hadîs-i şerîfler, kitâblara yazılmazdı. Din âlimlerinden hiçbiri, hadîs-i şerîfleri seçerken, imâm-ı Alîye “radiyallahü anh” uyup uymamağı hesâba katmamıştır. Şunu da söyleyelim ki, bu muhârebelerde imâm-ı Alî “radiyallahü anh” haklı idi. Fekat, Onun ictihâdına uymayanların hatâ etdikleri söylenemez. Çünkü, Sahâbe-i kirâmın çoğu ve Tâbi’în ve en yüksek âlimler ve mezheb imâmlarımız, birçok ictihâd mes’elelerinde, imâm-ı Alîye “radiyallahü anh” uymamışlardır. Eğer imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” ictihâdının hep hak üzere olduğu kabul edilseydi, bu kadar din büyükleri, Ondan ayrı ictihâd etmezdi. Ba’zı mes’elelerde, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” da, kendi re’yine uymayan ictihâdları kabul buyurmuştur.

(Mir’ât-ı kâinât)ın yine 327. ci sahîfesinde, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Eshâbımı seb’ edenleri, şânlarına yakışmayan sözleri söyleyenleri dövünüz!)

Almanca Meyer Leksikon adlı meşhûr fen ansiklopedisinde, (Yorulmadan, yılmadan yazan Süyûtînin üçyüzden fazla eseri vardır) diye medh etmekten hristiyanların bile kendilerini men’ edemediği imâm-ı Celâleddîn-i Süyûtî, **(Câmî’ ussagîr)** kitâbında, şu hadîs-i şerîfi bildiriyor: **(Eshâbımdan, bundan sonra çıkacak hatâları, Allahü teâlâ afv edecektir. Çünkü, onların dîn-i islâma hizmetini kimse yapmamıştır).** Yine aynı kitâbda şu hadîs-i şerîf yazılıdır: **(Herkes şefâ’at edeceğim. Fekat, eshâbıma dil uzatanlara, Onları kötülöyenlere hiç şefâ’at etmem!)**

(Hulâsatül-fetâvâ)da diyor ki: Hazret-i Ebû Bekri ve hazret-i Ömeri “radiyallahü anhümâ” sögenler kâfir olur. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” onlardan üstün diyenler, bid’at ve dalâletde olur. Ya’nî, Ehl-i sünnetden ayrılmış, Cehennemlik olmuş olur.

Yine 327. ci sahîfede diyor ki, imâm-ı a’zam Ebû Hanîfe “radiyallahü anh” buyurdu ki: Ebû Bekr ile Ömeri üstün tutup, Osmân

ile imâm-ı Alfîyi “radiyallahü anhüm” sevmek (**Ehl-i sünnet vel cemâ’at**) alâmetlerindedir. Bu ikisini üstün ve ikisini de sevgili tutmak, Cehennemden kurtulanlara mahsûsdur. İkisinin üstünlüğünü Eshâb-ı kirâmın hepsi söylemiş ve Tâbi’înin hepsi din imâmlarımıza bildirmiş ve imâmlarımız, kitâblarında yazmıştır. Meselâ İmâm-ı Şâfi’înin ve Ebül-Hasen Eş’arînin “rahime-hümallahü teâlâ”, Ebû Bekr ve Ömeri “radiyallahü anhümâ” bütün ümmetin üstünde bildirdikleri muhakkaktır. İmâm-ı Alînin “radiyallahü anh” dahî, halîfe iken, ileri gelen kimselere karşı, (Ebû Bekr ile Ömerin, bu ümmetin en üstünü olduklarını) buyurduğu muhakkaktır. (**Benden sonra ümmetin en yükseği, Ebû Bekr ile Ömerdir**) “radiyallahü anhümâ”, hadîs-i şerîfini imâm-ı Alîden “radiyallahü anh” işitdiklerini imâm-ı Zehebî ve imâm-ı Buhârî “rahime-hümallahü teâlâ” bildiriyor. Şîî âlimlerinin büyüklerinden Abdürrezzâk-ı Lâhicî de, bu ikisinin yüksek olduğunu söylüyor ve diyor ki, (İmâm-ı Alînin “radiyallahü anh” yüksek olduğunu ve en çok Onu sevdiğimi söylediğim hâlde, Onun yolundan ayrılarak, kendi görüşlerime uyabilir miyim? Çünkü O, Ebû Bekr ile Ömerin “radiyallahü anhümâ” kendisinden dahâ üstün olduklarını söylemiştir). Abdürrezzâk bin Alî Lâhicî, Kum şehrinde müderris idi. 1051 [m. 1642] de vefât etti.

Hazret-i Osmân ile hazret-i Alî “radiyallahü anhümâ”, halîfe iken, halk arasında fitne ve karışıklık çoğalıp, herkes sıkılıp kalbler kırıldığından, bu ikisini sevmek de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atın şartı oldu. Böylece, câhillerin, Eshâb-ı Hayrilbeşere “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” dil uzatmaları önlendi. Müslimânlar, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” halîfelerine düşmanlık etmek tehlikesinden kurtarıldı. Görülüyor ki, imâm-ı Alîyi “radiyallahü anh” sevmek de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atın şartıdır. Ancak, sevginin de bir derecesi vardır. Bir kimse, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” sevgisinde taşkınlık ederek, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına dil uzatır, Onları söğerse ve böylece Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’îni izâmın ve Selef-i sâlihînin “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” yolundan ayrılırsa buna sapık denir. Ehl-i sünnetin şartı olan, imâm-ı Alfîyi “radiyallahü anh” sevmekten mahrûm olanlar da, Ehl-i sünnet değildir. Bunlara (**Hâricî**) denir. Ehl-i beyti seviyoruz diyenler, Eshâb-ı kirâmın hepsini de sevip hurmet etselerdi, çok güzel olurdu. Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin iyi sebebler ve hâlis niyetlerle olduğunu söyleseler idi, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atdan olup, (**Bid’at ehli**) olmaktan kurtulurlardı. Eshâb-ı kirâmın hepsini büyük bilip, hurmet etmekle berâber, Ehl-i beyti de sevmek (**Ehl-i sünnet**)

mahsûsdur. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuru-
yor ki, **(Eshâbımı seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık
eden, bana düşmanlık etmiş olur)**. O hâlde Ehl-i beyt sevilmez
mi? Eshâb-ı kirâmın hepsi birbirlerini severlerdi ve Ehl-i beyti se-
verlerdi. Ehl-i sünnet, Ehl-i beytin sevgisini îmânın parçası bilmiş-
dir. Son nefesde îmân ile gitmeği bu sevginin kuvvetine bağlı kil-
miştir.

(Mir’ât-ı kâinât) kitabının [327]. sahîfesinde diyor ki: Âlimleri-
miz, Eshâb-ı kirâmı “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” üç kısma
ayırmıştır: Birinci kısım, **(Muhâcirîn)** olup, Mekke alınıncaya ka-
dar, Mekkededen veyâ başka yerlerden Medîne-i münevvereğe hic-
ret eden müslimânlardır. Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ”,
Muhâcirînin büyüklerindedir.

İkinci kısım, **(Ensâr-ı kirâm)** olup, bunlar, Medîne şehrinde ve
etrâfında bulunan müslimânlardır ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi
ve sellem” efendimize yardım etdikleri için, Ensâr ismi ile şereflen-
mişlerdir. **(Hâlid ibni Zeyd ebâ Eyyûb-el Ensârî)** “radiyallahü
anh” Ensârın büyüklerindedir. İmâm-ı Tirmüzînin bildirdiği bir
hadîs-i şerîfde, **(Kıyâmet günü eshâbımdan herbiri, kabrlerinden
kalkarken, vefât ettiği memleketin bütün mü’minlerinin önlerine
düşerek ve onlara nûr ve ışık saçarak Arasât meydânına götürür)**
buyurulmuştur. Bunun için, İstanbuldaki bütün mü’minler, haz-
ret-i Hâlidin “radiyallahü anh” arkasında ve Onun ziyâsı altında,
haşra gelecektir.

Üçüncü kısım, Mekke alındığı zemân ve dahâ sonra, burada ve
başka yerlerde îmâna gelenlerdir ki, bunlar Muhâcir ve Ensâr de-
ğildir. Fekat sahâbîdirler. Mu’âviye ve Amr ibni Âs “radiyallahü
anhümâ”, bu sahâbîlerin büyüklerindedirler.

İmâm-ı Vâkîdî diyor ki, Eshâb-ı kirâmdan Kûfe (bugünkü Ne-
cef) şehrinde en son vefât eden, Abdûllah ibni Ebî Evfâdır. Şâm-
da son vefât eden, Abdûllah bin Yesrdır. Medîne-i münevverede
son vefât eden, Sehl bin Sa’dıdır. Doksanbeş yaşında vefât etti.
Basrada son vefât eden, Enes bin Mâlikdir. Mekke-i mükerreme-
de son vefât eden Ebuttufeyl Âmirdir ki, hepsinden sonra, hicretin
yüzüncü yılında vefât eden budur.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” birkaç yakın akrabâ-
sından başka Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ec-
ma’in” yaşça Resûlullahdan küçük idiler. Resûlullahın “sallallahü
aleyhi ve sellem” Eshâbının adedi, iyi bilinmiyor ise de, Mekkeye
on bin kişi ile ve Tebuk gazâsına yetmiş bin kişi ile ve vedâ haccı-
na doksanbin kişi ile gitmişti. Vefâtları zemânında, yüzyirmidört-

binden ziyâde Sahâbe hayâtında idi.

Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” faziletlerini, kıymetlerini doğru anlatan kitâblar ve târîhler çoktur. Şeyh İzzeddîn Alînin “rahime-hullahü teâlâ” iki cild (**Üsüd-ül-gâbe**) kitâbı yedibinbeşyüz Sahâbînin hâl tercemelerini bildirmektedir ve Avrupa dillerine de çevrilmiştir. İslâm târîhleri arasında doğru olan Vâkîdînin ve İbn-i Haldunun ve İbni Hillikânın “rahime-hü-mullahü teâlâ” târîhleridir. Bunlarda, Sahâbe-i kirâm hakkında dîne ve edebe muhâlif bir şey yazılı değildir. Almanca “Meyers Lexikon” teknik lügât kitâbının birinci cildi 478. sahifesinde islâm medeniyetinin ehemmiyetini hayranlıkla anlatırken diyor ki: (Gazveleri yazan Vâkîdînin târîhi 1882 de Welhausan tarafından Almancaya terceme edilmiştir. Vâkîdînin talebesinden İbni Sa’d, Peygamberimizin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ve Eshâbının “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” hayâtını yazmıştır. Kitâbı dokuz cild olup, Sachau tarafından 1921 de terceme edilmiştir. İbni Haldun târîhi yedi cild olup, 1858 de Qutemere tarafından terceme edilmiştir). Meyers Lexikon, 1936 baskısında, 478. ci sahifesinden başlayarak ve ayrıca İslâm kelimesinde yazdıklarının tercemesi, seyyid Abdülhakîm Efendiye “kuddise sirruh” okunup, takdir etmişlerdir.

Sahâbe-i kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” arasındaki muhârebeleri anlatan türkçe târîhlerin çoğu Abbâsîler zemânında, onların arzûlarına göre yazılan târîhlerden terceme edilmiştir. Bunların, hazret-i Âişe, Mu’âviye, Talha, Zübeyr ve sair Sahâbe-i kirâmı “rıdvânullahi aleyhim” kusurlu göstermeleri, bundan ileri geliyor. Emevîlerden ve Abbâsîlerden sonra gelen islâm hükûmetlerinin hiçbiri ve bilhâssa Türkler, Ehl-i sünnet i’tikâdını bozmağa, değiştirmeye çalışmamışlardır. Bu sâyede, bu i’tikâd, şimdiye kadar sâlim kalmıştır.

İbni Hacer-i Mekki “rahime-hullahü teâlâ”, kitâbının başında diyor ki: Ey kalbi Allahü teâlânın sevgisi ile ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sevgisi ile dolu olan müslimân! Birinci vâzîfen Peygamberimizin “aleyhissalâtü vesselâm” Eshâb-ı kirâmının sevgisini, Ehl-i beyt-i nebevînin sevgisi ile kalbinde cem’etmekdir. Ehl-i beyti, Resûlullahın evlâdı oldukları için sevdiğimiz gibi, diğerlerini de, Onun Eshâbı oldukları için sevmeliyiz! Çünkü, Eshâb-ı kirâmın nâil oldukları şeref pek yüksektir. O şerefe başkaları kavuşamaz. O şerefden birisi, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek nazarları onlara işlemiş ve hepsine ma’nevî imdâd ile yardım etmiştir. Bu hâssa, bunlardan başkasında bulunmuyor. Bunların kemâlâtına, geniş ilmlerine, Peygamber efendi-

mizden “sallallahü aleyhi ve sellem” aldıkları hakikat mîrâsına, sonra gelenlerden hiç biri kavuşamamışlardır. Her müslimânın bunların hepsini âdil, sâlih ve velî ve âlim ve müctehid bilmesi lâ-zımdır. Kendilerinden bir hatâ çıksa da cenâb-ı Hak hepsini afv ve mağfîret ile müjdelemiştir. Kur’ân-ı kerîmde meâlen, (**Allah** “celle celâlüh” **Onların hepsinden râzıdır. Onlar da, Allahü teâlâdan râzıdırlar**) buyurmuştur. Sahâbe-i kirâmdan birini kusûrlu bilmek ve kötölemek, bu âyet-i kerîmeye inanmamak olur. Şübhe yokdur ki, hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh” Sahâbe-i kirâmın neseb i’tibâriyle büyüklerindendir. Aleyhissalâtü vesselâm efendimize neseb ile ve nikâh ile çok yakın ve mahremleridir. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem”, Onun hilm ve sehâsını medh ve senâ buyurmuştur. Onda islâmiyyet, sohbet, neseb, nikâhla akrabâlık şerefleri toplanmıştır ki, bunların her biri, Cennette Resûlullahın yanında bulunmağa sebep olan şereflerdir. Bunlara hilm ve ilm ve halîfelik şerefleri de katılınca, kalbinde az bir safâ ve sıdkı ve salâhı ve îmânî ve iz’ânî olan kimse için artık bu husûsda fazla anlatmağa lüzûm kalmaz.

İmâm-ı Rabbânî, Ahmed Fârûkî Serhendî “rahime-hullahü teâlâ” (**Mektûbât**) kitâbının ikinci cild, otuzaltıncı mektûbunda buyuruyor ki: Ehl-i sünnet âlâmetlerinden biri, şeyhaynın, ya’nî Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer-ül Fârûkun “radıyallahü teâlâ anhümâ” en üstün olduklarına inanmak ve iki dâmâdı, ya’nî Osmân ile Alîyi “radıyallahü anhümâ” sevmektir. Şeyhaynın dahâ yüksek olduğunu, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın hepsi sözbirliği ile söylemişlerdir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek yüzünü görmekle şereflenmiyen, fekat bir veyâ birkaç sahâbîyi görmek nasîb olanlara (**Tâbi’în**) denir. Bunlar Sahâbe-i kirâmı görmek sâyesinde, bu dînin büyükleri olmuşlardır. Eshâbın ve Tâbi’în’in bu sözlerini âlimlerimiz bizlere bildirmişlerdir. Meselâ, Şâfi’î mezhebinin reîsi olan, Muhammed bin İdrîs Şâfi’î ve Ehl-i sünnet imâmlarımızın biri olan Ebûl Hasen Alî Eş’arî diyorlar ki, Ebû Bekr ile Ömerin “radıyallahü anhümâ”, bütün Eshâbdan dahâ üstün oldukları kat’îdir, muhakkaktır. Alî “radıyallahü anh” halîfe iken, büyük bir kalabalık karşısında dedi ki: (Bu ümmetin en üstünü, Ebû Bekr ile Ömerdir).

İmâm-ı Muhammed Zehebî “rahime-hullahü teâlâ” oniki cildlik târîhinde yazıyor ve dîn-i islâmın temelini teşkil eden ve en doğru hadîs kitâbı olan Buhâriyyi şerîfin sâhibi Muhammed bin İsmâ’îl Buhârî “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, bu ümmetin en iyisi Ebû Bekrdir “radıyallahü teâlâ

lâ anh”. Ondan sonra da Ömerdir ve dahâ sonra başkasıdır). Oğlu Muhammed ibni Hanefiyye, o da sensin! dedikte, (Ben müslimânlardan birisiyim) buyurmuşdur.

Ebû Bekr ile Ömerin “radiyallahü anhümâ” üstünlüğünü bildiren haberler o kadar çokdur ki, su götürmez bir hakikat hâlini almışdır. Buna inanmamak, güneşin varlığına inanmamak gibidir. Bunlar da, yâ çok câhiller veyâ körler ve abdallardır. Şî’ilerin büyük âlimlerinden olan Abdürrezzâk bunu inkâra sebep bulamıyarak, Şeyhaynın üstünlüğünü söylemiştir. İmâm-ı Rabbânî yine buyuruyor ki:

İmâm-ı Ömerin “radiyallahü anh” hilâfeti zemânı olan on sene ile imâm-ı Osmânın “radiyallahü anh” oniki senesinden ilk altısı, refâh ve istirâhatla geçerek, islâm memleketlerinin hepsinde ahkâm-ı islâmiyye ve merâsim-i dîniyye kemâlîle icrâ edilmekle berâber, islâm dünyâsı çok genişlemişdi. Hattâ, bütün Arabistân ve Afrikanın büyük bir kısmı, islâm memleketinin bir parçası olmuş, Trablusgarb, Fîzân, Bingâzî, Tunus, Cezâyir, Fas, Mirâkeş, Dimyat, Zeyyad, Aden, San’â, Asîr, Bahreyn, Hadremut, Katif, Necd, bütün Irak, Hindistân ve Sind, Çin, Semerkand, Hîve, Buhârâ ve Türkistân, İrân, Kafkasya İslâmın idâresi altına girerek, İslâm sancağı, İstanbul surlarının önüne kadar götürülmüşdü. Feth edilen memleketlerin ehâlisi de, seve seve müslimân olmakla şereflendiklerinden islâm nüfûsu pek artmış, milyonları aşmışdı. Bu kadar genişlik ve çokluk sebebiyle fikrlerde ayrılık çoğalmış, düşünüş tarzları, idrâk şekilleri arasında ayrılık baş göstermişdi. Müslimân şekline giren îmânsızların körüklemesi ile halîfeye karşı çıkan isyân yüzünden, Osmân “radiyallahü anh”ın hilâfetine son altı senesi karışık ve gürültülü geçti. Kendisi, halîm, yumuşak tabî’atlı olduğundan bu karışıklık, ne yazık ki, vaktinde teskîn edilemiyerek, âsîlerden onüçbin kişi Medîne-i münevvere şehrini sarmağa kadar ileri gidip, halîfeye, hilâfetden çekilmesini teklîf etmişlerdi. İmâm-ı Osmân “radiyallahü anh” ise, (Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” bana giydirdiği elbiseyi, elimle çıkarmam) buyurdu ki, Sahâbe-i kirâmın hepsinin “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” ve Tâbi’in-i kirâmın ictihâdları da böyle idi. Fekat, âsîler iknâ edilemedi. Hicretin otuzbeşinci senesinde, Zilhiccenin onsekizinci günü, çok feci’ şehâdet vak’ası meydâna geldi. Ba’zı kimseler, her sene o gün bayram yapıyorlar. Ondan sonra, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” bütün müslimânların re’y ve arzûsu ile, hakkiyle halîfe oldu.

Bu iki halîfe zemânında, böyle geçimsizlik, râhatsızlık ve bu geniş memleketler ehâlisi arasında düşmanlık baş gösterdiğinden,

bu iki dâmâdı sevmek, Ehl-i sünnetin alâmeti oldu. Böylece, câhil-lerin, Eshâb-ı kirâma “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” bu yoldan saygısızlık göstermelerine, ip ucu bırakılmadı. O hâlde Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Cennet ile müjdediği **(Ehl-i sünnet vel-cemâ’at)** fırkasına girebilmek için, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sevmek şarttır. Bu sevgiden mahrûm olan bir kimse, Ehl-i sünnet, ehl-i Cennet değildir. Böyle kimsele-
re **(Hâricî)** denir. Fekat, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” sevgisinde taşkınlık yaparak, Eshâb-ı kirâma, hattâ bunlardan birine, dil uzatmağı, la’net etmeğı bu sevginin şartıdır diyenler de var. Bunlar, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın ve bütün büyük âlimlerin yolundan ayrılmış oluyorlar. Bunlara **(Râfızî)** denir. Râfızî, terk eden, bırakan demektir. Bunlar, Ehl-i sünneti terk etmişlerdir. Ehl-i sünnet orta ve doğru yolda gidenlerdir. Hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sevmiyenlerden ve aşırı sevenlerden olmayıp, çirkin olan ifrât ve tefrîden kurtulanlardır.

Hanbelî mezhebinin reîsi olan Ahmed ibni Hanbel “rahimehullahü teâlâ”, imâm-ı Alîden “radiyallahü anh” şu hadîs-i şerîfi haber veriyor: İmâm-ı Alî buyurdu ki, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Alî! Sen İsâ aleyhisselâm gibisin! Yehûdîler, Ona düşman oldu. Mubârek annesi hazret-i Meryeme iftirâ etdi. Hristiyânlar da, Onu aşırı yükseldiler. Ona yakışan dereceden dahâ yukarı çıkardılar. Ya’nî Allahü teâlânın oğlu dediler)**. Alî “radiyallahü anh” bu hadîs-i şerîfi haber verdikten sonra, (Benim yüzümden iki dürlü insanlar helâk oldu. Birisi, beni aşırı severek, bende olmıyan şeyleri bana takarlar. Ötekiler de, bana düşman olup, birçok iftirâ yaparlar) buyurdu. Bu hadîs-i şerîf, hâricîleri, yehûdîlere, Eshâb-ı kirâma düşmanlık edenleri de, nasârâya, ya’nî hristiyanlara benzetmektedir.

Eshâb-ı kirâmın adedinin yüzyirmidörtbinden çok olduğunu yukarıda bildirmişdik. Ya’nî Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” adedi kadardır. Herbiri bir Peygambere benzemektedir. Ebû Bekr-i Sıddîk, Muhammed aleyhisselâma, Ömer-ül-Fârûk, Mûsâ aleyhisselâma, Osmân-ı Zinnûreyn, Nûh aleyhisselâma, Alîyyül-mürtezâ, İsâ aleyhisselâma, Mu’âviye hazretleri de Dâvüd aleyhisselâma benzer “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. İsâ aleyhisselâmın âdet hâricinde ve kudret-i ilâhiyye dâhilinde babasız yaratıldığını ve göke kaldırıldığını ve âdet hâricinde olarak kıyâmete yakın bir zemânda gökden Şâma ineceğini biliyoruz. İnsanlar Onun doğuşunu, yaşayışını, göke kaldırılmasını âdet hâricinde gö-
rek, üç kısma ayırdı: Bir kısmı Onu, yakışan dereceden ve hâlden çok dahâ yüksek bilip (hâşâ) Allahdır ve Allah Ona hulûl etmiş-

dir ve hattâ oğludur dedi. Bunlar hıristiyanlardır.

Bir kısmı da, âdet hâricindeki hâlleri görünce, Onu yakışmıyacak, çok aşağı derecelere düşürerek babası bilinmiyor [böyle söylemekden Allahü teâlâyâ sığınırız] dedi. Bunlar yehûdîlerdir.

Bir kısmı ise, bu âdet hârici hâlleri, Allahü teâlânın hikmeti ve kudreti ile bilip, Onun ancak bir kul, bir Peygamber olduğuna inananlardır. Bunlar doğru yolda bulunanlardır. İsâ aleyhisselâmın bu hâlleri, Tevrâtta uzun uzadıya ve açıkça yazılmış idi. Bu üç kısım insanların hâlleri ve inanışları, Kur’ân-ı azîmüşşânın birçok yerlerinde yazılıdır. İslâm âlimleri bunları Kur’ân-ı kerîmden anlıyarak kitâblarında geniş olarak bildirmişlerdir. Bu hâli, Sahâbe-i kirâm da iyi bildiği için, Server-i âlem ve Seyyid-i evlâd-ı Âdem, Muhammed “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, kendisinin amcası oğlu ve dâmâdı ve âhret kardeşi olan imâm-ı Alîye “radiyallahü anh” buyurdu ki: **(Sen İsâ aleyhisselâm gibisin)**. Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâm arasında yayıldı. Bu hadîs-i şerîf, gaybden haber veren hadîslerden olup, mu’cize idi ve imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” hilâfeti zemânında kendisinde görüldü. Bu vakt, insanlar üç kısım olup, bir kısmı imâm-ı Alîyi “radiyallahü anh”, Ona yakışacak dedeceden ve hâlden çok dahâ yüksek görüp, Allah imâm-ı Alîye ve evlâdına (hâşâ) hulûl etmişdir ve imâm-ı Alî “radiyallahü anh”, Peygamber olacak iken, Cebrâîl aleyhisselâm yanılarak Kur’ân-ı azîmüşşânı Muhammed aleyhissalâtü vesselâma indirdi dediler. Bunlardan bir kısmı da, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” diğer üç halîfeden ve bütün Eshâbdan dahâ üstündür diyerek, doğru yoldan çıkmışdır. Bunların i’tikâdı, hıristiyanların İsâ aleyhisselâma olan i’tikâdlarına benziyor.

İnsanların bir kısmı da, imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” yüksek şânına yakışmıyan birçok iftirâlar ederek, i’tikâdları bozuldu. Bunlara **(Hâricî)** denir. Ya’nî doğru yoldan hâric olup, imâm-ı Alîyi “radiyallahü anh” ve ma’sûm evlâdını sevmiyenlerdir. Bunlar da, yehûdîlere benzer. Bir kısım ise, imâm-ı Alîyi ve evlâdını ve evi halkını ve bütün Eshâb-ı kirâmı, Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” hadîs-i şerîflerinde bildirdiği gibi tanımış ve bilmiş olanlardır. Bunlar **(Ehl-i sünnet vel-cemâ’at)** denilen doğru îmânlılardır. Cehennemden kurtulan, yalnız bunlardır. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” ile muhârebe edenlerden, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” çok sevdiği zevcesi ve Ebû Bekr-i Sıddıkın kerîmesi Âişe “radiyallahü anhâ” ile Aşere-i mübeşşeren, ya’nî Cennet ile müjdelenen on kişiden olan Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” ve Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” vahy kâtibi ve zevce-i nebevî Ümm-i Habîbe “radiyallahü anhâ”

valdemizin kardeşi olduğundan, Fahr-i âlem efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” kayın birâderi olan hazret-i Mu’âviye “radıyallahü anh”, Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımı sevmekle, benim Peygamberlik hakkımı gözetiniz. Benim hakkımı böylece gözetenleri, Allahü teâlâ, her işlerinde korur ve yardım eder. Benim Peygamberlik hakkımı gözetmeyenleri de, Allahü teâlâ sevmez. Bunların cezâ görevcekleri, sürünecekleri zemân pek yakındır)** buyurulmuştur.

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(İnsanlar çoğalmakta ve Eshâbım azalmakta ve kıymetleri de o nisbetde artmaktadır. Eshâbıma sögmeyiniz! Eshâbıma sögenlere Allah la’net etsin!).

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(Eshâbımın hiç birine dil uzatmayınız, lekelemeğe uğraşmayınız! Onun kudreti ile yaşamakta olduğum Allaha yemin ederim ki, sizlerden biri Uhud dağı kadar altın sadaka verse, Eshâbımdan birinin bir müd [iki Rıtl, 260 dirhem-i şer’î] arpa sadakasının sevâbını bulamaz.)

Diğer bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki:

(Ne mutlu beni görüp îmân edenlere ve ne mutlu beni görenleri görenlere ve yine ne mutlu beni görenlerin görenini görenlere! Bunların hepsi, ne iyi ve ne bahtiyâr kimselerdir. Bunların nihâyet gidecekleri yer, en iyi yerdir). Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” görenler, Sahâbe-i kirâmdır “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. Bunları görenler, **(Tâbi’în)** ve Tâbi’îni görenler **(Teba’ı tâbi’în)**dir. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe ve imâm-ı Mâlik, Tâbi’îndendir. İmâm-ı Şâfi’î ile imâm-ı Ahmed, Tebe’i tâbi’îndendir “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”.

İbni Hacer-i Mekkinin “rahime-hullahü teâlâ” **(Savâik-ul-muhrika)** kitabının ikinci sahifesinde, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Allahü teâlâ bütün insanlar arasından beni seçti. Bütün üstünlükleri ve iyilikleri ihsân eyledi ve benim için eshâb ayırdı, seçti. Eshâbım arasından benim için akrabâ ve yardımcıları seçip ayırdı. Bir kimse, benim için, benim Peygamberliğim için, bunları sever ve sayarsa, Allahü teâlâ da, onu Cehennemden muhafaza eder. Bir kimse, benim hâtırımı düşünmiyerek, Eshâbımı sevmez, onlara dil uzatır, incitirse, Allahü teâlâ da, onu Cehennem azâbı ile yakar, sızlatır).

Yine aynı kitâbda, şu hadîs-i şerîf yazılıdır:

(Allahü teâlâ, beni bütün insanlar arasından ayırıp seçti. Bana

eshâb ve akrabâ olarak en iyi insanları seçti. Bunlardan sonra, birçok kimse gelir ki, eshâbıma ve akrabâma dil uzatırlar. Onlara yakışmayan iftirâlar söyleyerek, kötülemeğe uğraşırlar. Böyle kimselele oturmayınız! Birlikde yiyip içmeyiniz! Bunlardan kız alıp vermeyiniz). Bu hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâmın hepsini “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sevmemiz, hepsini büyük bilmemiz lâzımdır.

Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, **(Benden sonra müslimânlar yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan yetmişiki Cehenneme gidecek, yalnız bir fırkası Cennete girecektir).** Bu bir fırkaya, **(Ehl-i sünnet-vel-cemâ’at)** fırkası denir ki, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Onun Eshâb-ının gittiği yolda gidenlerdir. Bu yolu Eshâb-ı kirâmdan alıp, tâ bizlere bildiren, dört mezheb imâmlarımız ve Onların yetiştirdikleri büyük âlimlerdir. İşte bu büyük âlimlerin hepsi diyor ki, Ehl-i sünnetin şartlarından, alâmetlerinden birisi de, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevmekdir. Hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâm için, iyilikden başka bir şey söylememek, Onlara hürmet etmek, hepsini büyük bilmek, herbirinin ismi geçdikçe **(radiyallahü anh)** demek lâzımdır. Hele Mekke-i mükerrermeden Medîne-i münevvereye hicret eden Muhâcirîn ve bunları Medîne karşılayıp barındıran Ensâra ve ağaç altında Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem” söz verip, her şeylerini Ona fedâ eden bindört-yüz Sahâbîye ve Bedr muhârebesinde bulunanlara ve Uhudda şehîd olanlara ve diğer gazâlarda bulunanlara, dahâ çok ehemmiyet vermelidir. Ümmet-i Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”, bunların çok yüksek olduğuna icmâ’ etmiş, söz birliği olmuşdur. Biz müslimânların vazîfesi, bunların dîn-i islâma olan hizmetlerini, fedâkârlıklarını düşünerek **(radiyallahü anhüm)** diyerek hepsine iyi düâ etmektir. Çünkü bunlar, dîn-i islâmda ileri gidip yol gösterenlerdir. Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem” uymakta ve Onun dînini dünyâyaya yayıp herkese bildirmekte önder olanlar, Allahü teâlânın emrlerini Onun Peygamberinden bize getirenler, dîn-i islâmın temelini kuvvetlendirenler, onlardır. İslâmiyeti her memlekete ulaşırdan onlardır. Allahü teâlânın topraklarına, Onun kullarına, Onun dînini yayan onlardır. Şu bizlere gelen **(Dîn-i İslâm)** ni’metinden dahâ büyük bir ni’met var mıdır? Hepimiz, her zemân onların bu iyiliklerine şükr etmeliyiz! Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize yakın olan zemânlarda bulunmayıp da, sonradan uydurma, yalan ve iftirâ ve hikâyeler üzerine kurulan Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” hakkında kin, düşmanlık, dil uzatmak ve

la'net etmekler, hep Abdü Allah bin Sebe'den bulaşmıştır. Bu heze-yânlardan ve benzerlerinden sakınmak hepimize vâcibdir.

Sahâbe-i kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in” arasındaki muhârebeleri, kötü sebeplerden, bozuk niyetlerden ileri gelmiş sanmayıp, dîmî düşüncelerle yapıldığına inanmalıdır. Onların doğru mu, yanlış mı yaptıklarına karışmak, işlerinde fikr yürütmek, din, akl, âdet ve târîh bakımlarından, bizim vazîfemiz değildir. Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere açıkca uymıyan, bunlara muhâlif olan her şey, küfrdür. Bunlara açıkca muhâlif olmıyan bid'atdır, fısksdır, fücürdür. O hâlde, Mu'âviye ve benzerlerine “radiyallahü anhüm” dil uzatmak, bunları kötülemek câiz değildir. Çünkü, hepsi, Allahü teâlânın ve Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” medh buyurdıkları, Sahâbe-i kirâm sınıfı içindedirler. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Eshâbımdan birini seb' edenlere, söğenlere, Allahü teâlâ, melekler ve bütün insanlar la'net etsin!)**. Şeytâna, ya'nî la'nete lâıyk olan İblîse la'net etmemek suç değildir. En doğrusu, hiçbir mahlûka la'net etmemekdir. Bunun için, Yezîde ve Haccaca da la'net etmek lâıyk değildir.

(Ehl-i sünnet vel cemâ'at), Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in” herbirini böyle yüksek bilir, böyle sever iken, Eshâb-ı kirâmın çok kıymetlilerinden olan, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” amcasının oğlu ve dâmâdı ve âhîret kardeşi olan ve bütün sahâbîlerden dahâ çok mikdârda, hadîs-i şerîflerle medh ve senâ buyurulan imâm-ı Alîyi “radiyallahü anh” sevmez olurlar mı? Ehl-i sünnete karşı böyle iftirâda bulunup da, Onu yalnız şî'ler sever demek de câhillikdir.

Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Allahü teâlâ, bana dört kişiyi sevmeği emr etdi. Ben de onları seviyorum)**. Bunlar kimlerdir, denildikde: **(Alî onlardandır. Alî onlardandır, Alî onlardandır ve Ebû Zer, Mikdâd ve Selmândır)** buyurdu.

Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem”, Sahâbe-i kirâmın “rıdvânullahi aleyhim ecma'in” birbiri ile kardeş olmalarını emr buyurmuşdu. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” huzûr-i se'âdete gelerek, (Yâ Resûlallah! Beni de niçin birisi ile kardeş yapmadın!) dedikde, **(Sen benim dünyâda ve âhîretde kardeşimsin!)** buyurmuşdu.

Birgün, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bana, **(Seni seven mü'mindir. Sevmiyen ancak münâfıktır)** buyurmuşlardır.

Ebû Sa'îd-i Hudrî “radiyallahü anh” diyor ki, (Bizler, aramızda olan mü'minlerle münâfıkları, imâm-ı Alîye “radiyallahü anh” olan sevgi ve düşmanlık ile fark ederdik).

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ben ilmin şehriyim. O şehrin kapısı Alîdir)** buyuruldu. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” diyor ki, “Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” beni Yemene hâkim göndermek istediklerinde, henüz küçük idim. Yâ Resûlallah! Ben gencim. Onlara hâkimlik nasıl yapabilirim? dedim. Mubârek elini göğsüme koyarak, **(Yâ Rabbî! Bunun kalbine hidâyet, diline sebât ver!)** diye düâ buyurdu. Diğer bir hadîs-i şerîfde, **(İçinizde hepinizden ziyâde hâkimliğe elverişli ve bilgili, Alîdir)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alîye bakmak ibâdetdir. Alîyi inciten, beni incitmiş gibidir)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alîye muhabbet, bana muhabbetdir. Bana muhabbet, Allahü teâlâyâ muhabbetdir. Alîye düşmanlık, bana düşmanlıktır. Bana düşmanlık ise, Allahü teâlâyâ düşmanlıktır)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Kızım Fâtımayı Alîye vermeği, Rabbim bana emr eyledi. Allahü teâlâ, her Peygamberin sülâlesini kendinden, benim sülâlemi ise, Alîden halk buyurmuştur)**. Yine buyurdu ki, **(İmânın alâmetleri vardır: Birinci alâmeti, Alîyi sevmektir. Alî iyilerin rehberidir. Ona yardım edene, yardım edilir. Ona sıkıntı vermeğe uğraşanların kendisi perîşân olur. Cennet, üç kimseye âşıktır: Alîye, Selmâna ve Ammâra)**. Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Münâfıkların kalbinde şu dört kimsenin muhabbeti bir araya gelmez: Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Alî)** “radiyallahü anhüm”).

Buraya kadar bildirilen hadîs-i şerîfler, seyyid Eyyûb hazretlerinin yazmış olduğu **(Menâkıb-ı çihâr yâr-i güzîn)** kitâbından alınmıştır. Dört halifenin ve Eshâbın bütününün büyüklüklerini, kıymetlerini çok uzun ve çok güzel anlatan bu kitâb, türkçe olup, [h.1325] ve [m.1998] senelerinde basılmıştır. Okunmasını ehemmiyetle tavsiye ederiz.

İmâm-ı Alîyi “radiyallahü anh” çok sevmek, Ehl-i sünnet alâmetidir. Onu sevmiş olmak için, öteki üç halifeyi sevmemek lâzımdır demek, yanlışdır. Onu sevmek için, bir veyâ birkaç sahâbiyi sevmemek, doğru yoldan ayrılmak olur. İmâm-ı Şâfi’î “rahimehullahü teâlâ” buyurdu ki:

***Şî’î diyarlarsa, sevenlere Alîyi,
Ey ins-ü cin! Biliniz, ben de oldum şî’î!***

Şî’îler de, sünnîler de, Muhammed aleyhisselâmın Âlini, Ehl-i beytini sevdiklerini söylüyorlar. Ayrılıkları, diğer sahâbeyi sevip sevmemekden geliyor. Ehl-i beyt, Âl-i Abâ, ya’nî Âl-i Resûl “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”, Ehl-i sünnetin gözbebeğidir.

(Menâkıb-ı çihâr yâr-i güzîn) kitâbı dörtüyzkırkıncı [440] sahî-

fesinden itibâren, Ehl-i beytin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’ın” büyüklüğünü bildiriyor. Birinci menâkıbinde diyor ki:

Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde, Ehl-i beyte, ya’nî imâm-ı Alî, Fâtimatüzzehrâ ve imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyne buyuruyor ki, **(Allahü teâlâ sizlerden ricisi ya’nî her kusûr ve kirleri gidermek istiyor ve sizi tâm bir tahâret ile temizlemek irâde ediyor).** Eshâb-ı kirâm sordular, yâ Resûlallah! Ehl-i beyt kimlerdir? O esnâda, imâm-ı Alî geldi. Mubârek cübbesi altına aldılar. İmâm-ı Hasen geldi. Onu da, bir yanına, imâm-ı Hüseyin geldi. Onu da, öbür tarafına alarak, Fâtımayı çağırdılar. Hazret-i Fâtıma, mestûre olarak gelince, Onu da cübbenin altına aldılar ve **(İşte bunlar, benim Ehl-i beytimdir)** buyurdular. Bu mübâreklere, **(Âl-i Abâ)** ve **(Âl-i Resûl)** de denir “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’ın”.

Aynı kitâbın ikiyüzkırkbirinci [241] sahîfesi, dokuzuncu menâkıbinde diyor ki, imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyin “radıyallahü anhümâ” küçük iken hastalanmışlardı. Pederleri ve vâlideleri Fâtimatüzzehrâ ve hizmetçileri Fıdda, çocuklar iyi olunca, üçü de adak orucu tuttu. Birinci gün, iftâr için hâzırladıkları yemeği, o esnâda kapılarına gelen yetimlere vererek, iftâr etmeden, ikinci günün orucuna başladılar. O akşam iftârlığını da, yine o sâatde kapıya gelip, (Allah için birşey verin!) diyen fakîr ve miskînlere verdiler. O gece de, iftâr etmeden, üçüncü günün orucuna başladılar. O akşam dahî, kapılarına gelen esîrleri boş çevirmemek için iftârlıklarını bunlara verdiler. Bunun üzerine, âyet-i kerîme geldi. Âyet-i kerîmenin meâl-i âlîsi şöyledir: **(Bunlar, adaklarını yerine getirdiler. Uzun ve sürekli olan kıyâmet gününden korktukları için, çok sevdikleri ve canlarının istediği yemekleri miskîn, yetim ve esîrlere verdiler. Biz bunları, Allahü teâlânın rızâsı için yidirdik. Sizden karşılık olarak bir teşekkür, birşey beklemedik, birşey istemeyiz dediler. Bunun için, cenâb-ı Hak, onlara şerâb-ı tahûr ihsân eyledi.)**

Ehl-i beyti nebevîyi sevmek, âhirete îmân ile gitmeğe, son nefesde, selâmete kavuşmağa sebep olur. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem”, bir hadîs-i şerîfde buyuruyor ki, **(Ehl-i beytim, Nûh aleyhisselâmın gemisi gibidir. Onlara tâbî’ olan, selâmet bulur. Geri kalan helâk olur).**

Ehl-i beyt-i nebevînin fezâil ve kemâlâtı pek çoktur. Saymakla bitmez. Onları anlatmağa, medh etmeğe, insan gücü yetişmez. Onların kıymetleri ve büyüklükleri, ancak âyet-i kerîme ile anlaşılmaktadır. İmâm-ı Şâfi’î bunu ne güzel bildiriyor, diyor ki: (Ey Ehl-i beyt-i Resûl! Sizi sevmeği, Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde emr ediyor. Nemâzlarında size düâ etmiyenlerin nemâzlarının ka-

bûl olmaması, kıymetinizi, yüksek derecenizi gösteriyor. Şerefizin ne kadar büyüktür ki, Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde sizleri selâmlıyor).

Ehl-i beyti sevmek, her mü'mine farzdır. Son nefesde îmân ile gitmeğe sebep olur. Akli az olan, iyi düşünemiyen ba'zı kimseler, burada yanılıyor. Sevmek için sevgilinin düşmanlarını sevmemek lâzımdır diyorlar. İctihâdları icâbı olarak Ehl-i beyt ile muhârebe etmiş olan Âişe-i Siddîkayı ve Mu'âviyeyi ve Talhayı ve Zübeyri "radiyallahü anhüm", Ehl-i beyte düşman sanarak, bu büyük insanlara düşmanlık ediyorlar. Böylece doğru yoldan ayrılıyorlar. Hâlbuki, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şeriflerden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâm ile Ehl-i beyt arasındaki o muhârebeler, dünyâ hır-sından, mevkî' ve şöhrat sevgisinden değil idi. İctihâd ayrılığından idi. Muhârebe etmek için değil, anlaşmak için karşı karşıya gelmişlerdi. Abdüllah bin Sebe' yehûdîsinin ve arkadaşlarının hiylesi ile harbe yol açılmıştı. Eshâb-ı kirâmın hepsi, Ehl-i beyti seviyordu "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in". Buna inanmıyanlar, ya'nî Eshâb-ı kirâmı Ehl-i beyte düşman zan edenler, âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şeriflere inanamış olur. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâm, Ehl-i beytin sevgisini, îmânlarının sermâyesi edinmişlerdi.

Hazret-i Mu'âviye "radiyallahü anh", Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" huzûrunda yazı yazardı. Ebû Nu'aym diyor ki, Mu'âviye "radiyallahü anh", Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" kâtiblerinden idi. Yazısı güzel idi. Fasîh, halîm, vakûr idi. Zeyd ibni Sâbit "radiyallahü anh" diyor ki, Mu'âviye "radiyallahü anh" Cebrâîlin getirdiği vahyi ve Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mektûblarını yazardı. Şu hâlde, Fahr-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" emniyetlisi idi. Bu yüksek rütbe, derecesinin ne kadar yukarı olduğunu göstermiyor mu? Bu büyük zâta dil uzatanlar, kötöleyenler, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" Kur'ân-ı kerîmi yazmakda emniyet etdiğine dil uzatmış olmuyor mu? Sonradan ahlâkı bozuldu, fenâ oldu derlerse, bu dahâ büyük bir küstahlık ve cinâyet olur. Zîrâ, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" ilm-i ledûn sultânı iken ve olmuş, olacak herşeyi bildiği hâlde, vahy kâtibinin ileride hıyânet edeceğini bilmemesi nasıl kâbil olabilir?

Abdüllah ibni Mübârekin ilminin derecesini bilmiyen bir müs-limân yoktur. Din imâmı idi. Her ilimde ileri idi. Akli ve nakli ilmleri, câmi' idi. Fıkh, edeb, nahv, lügat, fesâhat, belâgat, şecâ'at, fû-rûsiyyet, sehâ ve kerem sâhibi idi. Gece nemâzlarını kılardı. Çok kerre hacca gitmiş, din düşmanlarına karşı gazâlarda bulunmuşdu.

Aynı zemânda, büyük bir tüccâr olup, her sene fakîrlere yüzbin altun verirdi. Allahü teâlâdan çok korkardı. Harâm ve şübheli şeylerden kaçınırdı. Arkadaşlarına ve muhtâc olanlara para vererek yardımlarına koşardı. Süfyân-ı Sevrî, Süfyân bin Uyeyne, Fudayl bin İyâd, İbni Semmâk, Mesrûk gibi büyük kimselere çok ihsânı vardı. Her işi ilmine uygun idi. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” ilmine tâm vâris idi. Mevlânâ Abdürrahmân Câmî “rahime-hullahü teâlâ”, fârisî dilde yazdığı **(Şevâhid-ün-nübüvve)** kitâbında, Abdüllah bin Mubârekin üstünlüğünü misâller vererek, uzun anlatmakta, çok övmektedir. İşte bu büyük âlim buyuruyor ki, (Mu’âviye “radiyallahü anh”, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında giderken, bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül’azîzden bin kerre efdaldır). Artık başka bir söze lüzûm kalır mı? İnâd edenlerin iddî’aları çürümez mi?

Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” nemâz kıldırırken rükû’da **(semî’ Allahü limen hamideh)** deyince, ilk safda bulunan Mu’âviye “radiyallahü anh” da, **(Rabbenâ lekel-hamd)** dedi. Böyle söylemesi, takdîr ve tahsîn buyurularak, bunu söylemek kıyâmete kadar sünnet olarak kaldı. Ne büyük mazhariyyet! Abdüllah ibni Mubârek gibi, maddî ma’nevî üstünlüğü, din imâmının hepsi tarafından tasdik edilen büyük bir islâm âlimi, Mu’âviye “radiyallahü anh” için böyle medh ve senâ etdikden sonra, câhillerin ve nefslere aldanmış olanların ve inâd edenlerin güvenecek bir delilleri kalır mı?

Gençleri aldatmağa çalışan, yurt dışındaki islâm düşmanları, Ehl-i beyti seviyoruz diyorlar. Eğer yalnız Ehl-i beyti sevmekle kalıp, diğer Eshâb-ı kirâma düşmanlık etmeselerdi, Eshâb-ı kirâma saygı göstereselerdi ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin ictihâd sebebiyle, din gayretiyle yapıldığına inansalardı, mezhebsiz olmaktan kurtulurlardı. Çünkü, Ehl-i beyti sevmemek, **(Hâricî)** olmaktır. Eshâb-ı kirâmı sevmemek sapık olmaktır. Ehl-i beyti de, Eshâb-ı kirâmın hepsini de sevmek ve hürmet etmek **(Ehl-i sünnet)**den olmaktır. Demek oluyor ki, mezhebsizlik, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmından bir kısmını sevmemek demektir. Ehl-i sünnet ise, sevmemeklikten kurtulup, hepsini sevmektir. İmânı kuvvetli olan, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” büyüklüğünü anlıyabilen, aklı işliyeabilen bir kimse, Eshâb-ı kirâmı sevmegi, onlara düşmanlık etmekten elbet daha doğru ve daha iyi bulur. Peygamber efendimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdiği için, bunların her birini sever. Zâten hadîs-i şerîfde, **(Onları sevenler, beni sevdikleri için severler. Onlara düşmanlık edenler, bana düşman oldukları için ederler)** buyu-

ruğunu yukarıda bildirmişdik.

Ehl-i sünneti, nasıl oluyor da, Ehl-i beyti sevmez sanıyorlar. Ehl-i beytin muhabbeti, onların îmânlarının temelidir. Son nefesde îmân ile gidebilmek için, onların sevgisini şart koymuş olduklarını yukarıda bildirmişdik.

İmâm-ı Rabbânî “radıyallahü anh” 2.ci cild, otuzaltıncı (36) mektûbda buyuruyor ki: Bu fakîrin babası, zâhir ve bâtin ilmlerinde [ya'nî kalb ilmlerinde] çok âlim idi. Her zemân Ehl-i beyti seveği tavsiye ve teşvîk buyururdu. Bu sevginin son nefesde îmânla gitmeğe çok yardımı vardır derdi. Vefât edecekleri zemân bu fakîr yanlarında idim. Son anlarında dünyâyâ şu'ûrları azaldıkda, kendilerine, her zemânki bu nasîhatlerini hâtırlatdım ve o sevginin nasıl te'sîr ettiğini sordum. O hâlde iken bile, Ehl-i beytin sevgisi der-yâsında yüzüyorum buyurdular. Hemen Allahü teâlâyâ hamd ve senâ eyledim. Ehl-i beytin sevgisi, Ehl-i sünnetin sermâyesidir. Âhîret kazançlarını, hep bu sermâyeye getirecektir. Ehl-i sünneti tanımayanlar, bu büyüklerin orta, âdil, hâlis sevgilerini bilmiyerek, if-râtî seçerek, sevgide taşkınlık yaparak, orta ve âdil sevgiyi sevmemek sanıyor. Ehl-i sünnete hâricî damgasını basıyorlar. Bu zevallılar bilemiyorlar ki, aşırı ve taşkınca sevmek ile hiç sevmemek arasında, bir de insâflı, orta derecede sevgi vardır. Hakkın yeri de, her şeyde ortada, merkezdedir. Bu hak ve adâlet merkezi, Ehl-i sünnete nasîb olmuştur. Allahü teâlâ, o büyüklerin çalışmalarını bol bol mükâfatlandırın! Âmîn.

Ne kadar şaşılır ki, hâricîleri Ehl-i sünnet öldürmüştü. Ehl-i beytin intikâmını onlardan Ehl-i sünnet almışdı. Ehl-i sünneti, yoksa şî'î mi sanıyorlar? Ehl-i beyti sevenlere şî'î mi diyorlar? Yine şaşılır ki, işlerine gelince, Ehl-i sünnete şî'î, işlerine gelmeyen yerlerde de, hâricî diyorlar. Ya'nî sevgide taşkınlık görmeyince hâricî, ba'zan da, hakîkî sevgiyi görerek, şî'î diyorlar. Ne kadar câhildirler ki, Ehl-i sünnet evliyâsından, Âl-i Muhammed “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sevgisini iştince, bunları şî'î zan ediyorlar. İkinci cihân harbinde Tahranda çıkmakta olan (İttîlâ'ât-i Hef-teği) ismindeki bir acem mecmû'ası da, böylece, Ehl-i sünnet âlimlerinden ve Evliyâsından çoğunun, hattâ Kâdirî olan Sa'diyyi Şîrâzînin “rahime-hullahü teâlâ” Ehl-i sünnet olmadığını isbâta kalkışarak, birçok hezeyânlar uyduruyordu. Tabî'î buna gülmekten başka cevâb verilememişdi. Hâlbuki, birçok yazılarında bildirdiği ve Şemseddîn Sâmî beğîn (**Kâmûsül a'lâm**)da yazdığı gibi, kendisi Ehl-i sünnet evliyâsından şeyh Şihâbüddîn-i Sühreverdîden, bu da, Gavs-ı a'zam seyyid Abdülkâdir-i Geylânîden inâbet almışdı. Ya'nî, tesavvufu Ehl-i sünnet büyüklerinden edinmişdi.

Doksan yaşından ziyâde yaşyarak ehl-i salîb seferlerinde bulunmuşdu.

Bu câhiller, Ehl-i sünnet âlimlerinden olup da, Ehl-i beyti “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’in” aşırı ve zararlı sevmekden men’ eden ve diğler üç halifenin de sevilmesine çalışan mubârek kimselelere hâricî diyorlar. Bu her iki câhillerin hepsine yazıklar olsun ve binlerce yazıklar olsun. Bu uygunsuz sözleri hangi cesâret ile söyleyebiliyorlar? Sevmenin bu aşırı ve tehlikelisinden ve hiç de sevmemek felâketinden Allahü teâlâyâ sığınırız.

Sevmenin aşırı ve tehlikeli olması şöyledir ki, hazret-i Alîyi “radıyallahü anh” sevmiş olmak için, diğler üç halife düşman olmak lâzımdır diyorlar. İnsaf etmeli, iyi düşünmeli, bu nasıl sevgidir ki, bu sevgiyi elde etmek için, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” halîfelerine, ya’nî vekîllerine düşmanlık şart oluyor? İnsanların en iyisinin Eshâbına söğmeği, la’net etmeği îcâb etdiriyor? “aleyhi ve âlihi ve eshâbihissalevâtü vettehiyyât”. Bunlara göre, Ehl-i sünnetin kabâhati, Ehl-i beytin sevgisi ile Resûlullahın Eshâbı büyük bilip saygı göstermeği birleştirmekdir ve aralarındaki muhârebelerden, karışıklıklardan dolayı, Eshâb-ı kirâmdan “aleyhimürriydân” birini fenâ bilmemek, kötölememekdir ve hepsini hevâ ve te’assubdan, ya’nî inâd ve çekememezlikden uzak ve temiz bilmektir. Çünkü, Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ”, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetine, sözlerine kıymet verdiğinden, o sohbetde bulunmakla, kulaklara ve gönüllere lezzet ve hayât veren te’sîrli sözleri dinlemekle şerefleneni büyük ve kıymetli bilir. Bununla berâber, haklı olanlara haklı, hatâ edenlere de hatâlı derler. Fekat bu hatâyı, hırs, şehvet ve inâddan değil, re’y ve ictihâdda yanılmak bilirler. Bunların, Ehl-i sünneti sevmesi için, kendileri gibi Eshâb-ı kirâma “aleyhimürriydân” düşman olmalarını ve bu din büyüklerine kötü göz ile bakmalarını isterler. Hâricîlerin sevmesi için de, Ehl-i beyte “aleyhimürriydân” düşmanlık etmelerini, Muhammed “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”ın Âline, en yakınlarına düşman olmalarını isterler. Yâ Rabbî! Sen, bize doğru yolu gösterdikden sonra, bizleri yanılmaktan, yoldan çıkmaktan koru! Bize kalırsa hâlimiz harâb! Sen sonsuz rahmet hazînenden bize merhamet et! Her iyiliği, herkese, karşılıksız veren, ihsân eden ancak sensin!

Ehl-i sünnet âlimlerine göre, o muhârebeler zemânında, Eshâb-ı kirâmın üç kısım olduğunu yukarıda bildirmişdik. Bir kısmı delîl ve ictihâd ile, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” haklı olduğunu anlamışdı. Bir kısmı da, yine delîl ve ictihâd ile, karşı tarafı haklı bulmuşdu. Üçüncü kısım ise, delîl ile hiç bir tarafı üstün gör-

medi. Her üç kısmın kendi icthâdlarına göre hareket etmesi lâzım idi. O hâlde birinci kısmın, hazret-i Aliye “radiyallahü anh” yardım etmesi lâzım oldu. İkinci kısmın ise, kendi icthâdlarına göre, karşı tarafa yardım etmesi lâzım oldu. Üçüncü kısmın işe karışmaması doğru olup, bir tarafı ötekine tercîh etmeleri hatâ olurdu. O hâlde, her üç fırka kendi icthâdına göre hareket etdi. Kendilerine lâzım ve vâcib olanı yaptılar. Bundan dolayı, hangisine birşey denilebilir ve nasıl dil uzatılabilir? İmâm-ı Şâfi’î ve Ömer bin Abdül’azîz buyuruyor ki, (Allahü teâlâ, ellerimizi o kanlara bulaşmaktan koruduğu gibi, biz de dillerimizi karıştırmaktan korunmalıyız!) Bu sözden anlaşılıyor ki, bir tarafa haklı, karşı tarafa hatâli dememiz de, doğru değildir. Çünkü, müctehid hatâ edince de bir sevâb kazanır ki, icthâd ve gayretinin karşılığıdır.

İki müctehidin icthâdları birbirine uymazsa, her birinin kendi icthâdını doğru, ötekinin icthâdını yanlış bilmesi lâzımdır. Meselâ, Hanefî mezhebinde kan akması abdesti bozduğu hâlde, Şâfi’î mezhebinde bozmaz. Şâfi’î mezhebinde, yabancı kadına dokunmak, abdesti bozar, Hanefîde bozmaz. Bunlardan elbette biri doğru, öteki yanlıştır. Fekat, bir şeyde, doğru taraf birden fazla olur mu, olmaz mı? Bu çok derin ve karışık bir mes’eledir. Doğrunun bir olup, ötekilerin ind-i ilâhîde yanlış olacağına göre, icthâdı doğru olanlara, iki veyâ on sevâb, hatâ edenler, günâha girmedikleri gibi, Allahü teâlâ afv edip, bir sevâb da veriyor. Bir şeyin doğrusu birden çok olur, diyen âlimler de vardır. Meselâ, Âdem aleyhisselâmın dîninde kızların, erkek kardeşlerine nikâh edilmeleri emr olunduğu hâlde, sonradan gönderilen Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” dinlerinde harâm olması da, Allahü teâlânın emri idi. Allahü teâlânın emrlerinde hatâ olamayacağından, her iki emr de doğrudur. Birinci emr, Âdem aleyhisselâma ve Onun ümmetine, ikinci emr de, diğer Peygamberlere ve ümmetlerine doğrudur. Her müctehid için doğru olan, kendi re’y ve icthâdıdır. İctihâd, o mezhebde bulunanlar için de hakdır, doğrudur. Şu hâlde, hak birden çok olmaktadır. Bunun için, bir mezhebe uyan kimse, başka mezhebde bulunanlara ve icthâdlarına hatâ diyemez. Görülüyor ki, her müctehid, kendi icthâdına göre hareket etmeğe mecbûrdur. Bunun hikmetine, fâidesine gelince, (**Ümmetin icthâdlarında ayrılması, Allahü teâlânın geniş bir merhamedir**) hadîs-i şerîfinin gösterdiği gibi, islâmiyyetden ayrılmaksızın, dinde gösterilen kolaylıktır. Meselâ, Hanefî mezhebinde bulunan bir kimsenin bir yerinden kan çıkar ve durmazsa, dâimâ abdesti bozulacağından ve her zemân abdest alması güç olduğundan, Şâfi’î mezhebine geçerek veyâ o mezhebi taklîd ederek, zorluktan

kurtulacağı gibi, Hanefî mezhebinde bulunan kimse, dişlerini zarûretsiz kaplatsa veyâ doldurtsa, gusl abdesti kabûl olmayacağından, Şâfi'î mezhebini taklîd ederek cenâbetlikten kurtulur. Nikâh, talâk ve zekâtta ise, Şâfi'î mezhebinde karşılaşılan güçlükler, Hanefîyi taklîd ederek hafifletilir. Su mes'elelerinde Hanefî ve Şâfi'îlerin karşılaştıkları sıkıntı da, Mâlikî mezhebinin ictihâdını taklîd ederek kolaylaştırılır. Bunlar gibi, dahâ birçok misâller, meselâ yolculukta öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı nemâzlarını birlikte kılmak sûretiyle Hanefîlerin, Şâfi'î mezhebini taklîd etmeleri gibi kolaylıklar vardır. Çünkü, vapurda, trende, göğüs kıbleden dönünce, Hanefî mezhebinde olanın farz nemâzları kabûl olmaz. Mezheb taklîdi hakkında, din âlimlerinin sözleri, Tâmilimihâl **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitabında uzun yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmî "aleyhimürrıdvân" sevmek, onlara bağlı olmak, insanlar içinden beğenilmiş, süzülüp ayrılmış olan bu çok kıymetli tabakanın hayât tarzlarına imrenip onlar gibi olmağa özenmek, Allahü teâlânın en büyük ni'metidir. Hadîs-i şerîfde, **(Kişi sevdiği ile berâberdir)** buyurulduğundan onları sevenler, onlar iledir. Cennette onların makâmlarında, yakınlarındadır.

Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hünullahü teâlâ", ellerine geçen deliller ile, imâm-ı Alînin "radiyallahü anh" haklı olduğunu, karşı taraftakilerin ise, ictihâdda yanlışlıklarını anladılar. Hatâ, ictihâdda olduğu için, kimsenin birşey söylemeğe hakkı yoktur. Bunlara kabâhatli, mel'ûn denilebilir mi? İctihâd emrini yerine getirdiler. Cehd edip uğraşdılar. Hakîkati böyle gördüler. Bunların uyuşmaması, din âlimlerinin mezheblere ayrılması gibidir. İmâm-ı Alînin "radiyallahü anh" (Kardeşlerimiz bize uymadı. Onlar kâfir değildir. Günâha da girmediler. Zîrâ, onları küfrden, günâhdan koruyan ictihâdları, buluşları vardır.) buyurduğunu yukarıda bildirmişdik. Ba'zı kimseler, imâm-ı Alî "radiyallahü anh" ile harb edenleri kötüliyor. Âlimler ise, imâm-ı Alînin "radiyallahü anh" haklı olduğunu söylemekle berâber, karşı taraftakilerin ictihâdlarına, te'vîllerine hatâ demiyor. Hiçbirine dil uzatmıyor, kötülemiyorlar. Hayrülbeşer "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz, **(Eshâbım için birşey söylerken, Allahü teâlâdan korkunuz!)** buyurdu ve ehemmiyyetini bildirmek için birkaç kerre tekrâr söyledi. Bir kerre de buyurdu ki, **(Eshâbımın her biri gökdeki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarırsanız selâmete kavuşursunuz).** Sahâbîlerin her birinin kıymetini, büyüklüğünü, yüksekliğini bildiren hadîs-i şerîfler pek çoktur. O hâlde hepsini kıymetli ve yüksek tutup, yanlış hareketlerinin iyi sebeplerle, güzel niyetlerle yapıldığını bilmelidir. İşte Ehl-i sünnet mezhebi budur.

Ba'zıları, bu mes'elede taşkınlık yaptı. Alî "radiyallahü anh" ile muhârebe edenlere kâfir dedi. Din büyüklerine her kötü sözü söylemekden utanmadılar. Bunların maksadı, hazret-i Alînin "radiyallahü anh" haklı olduğunu ve karşı taraftakilerin hatâ ettiğini bildirmek ise bunu bildirmek için, Ehl-i sünnetin tuttuğu doğru yolu seçmek yetiştir. Din büyüklerine söğmek, onları kötölemek, müslimânlığa sığmaz. Ya'nî bunların tuttuğu yol ki, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmına söğmeği, la'net etmeği, kendilerine din ve ibâdet edinmişlerdir. Bu, düpedüz dinsizlikdir. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfelerine söğmeğe ibâdet diyen din, nasıl bir dindir? Bu dünyâda, uzun asrlar içinde birkaç kimse dürlü şeyler uydurarak doğru yoldan ayrıldı, bid'atlara sarıldı. Bu sapıklar arasında doğru yoldan, şî'iler ve hâriciler kadar çok uzaklaşan görülmemiştir. Din büyüklerini söğmeği, kötölemeği, îmânlarının temeli sanan kimselerin, doğru yoldan nasîbi ne olabilir. Bunlar, on iki fırkadır. Hepsi de Eshâb-ı kirâma "aleyhimürrıdvân" kâfir diyor. Olmadık şeyleri söylüyorlar. Dört halîfeden üçüne söğmeği ibâdet biliyorlar. Böyle kimseler hakkındaki azâbları bildiren hadîs-i şerîfleri de işince, bunları başkaları için sanıyorlar. Keşki gittikleri yolun ma'nâsını bilip, bu yoldan da kaçınınsalardı. Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmeselerdi ne güzel olurdu! Hıristiyânlar da kendilerine İsevî diyor. Yehûdiler de Mûsevî deyip hiçbiri kendilerine kâfir demiyor ve kâfir bilmiyorlar. Kendi dinsizliklerini beğenmeyenlere kâfir diyorlar. Hepsisi de aldanyorlar. Her ikisi de kâfirdir.

Eshâb-ı kirâma düşman olmağı, Abdüllah bin Sebe' adındaki bir yehûdî dönmesi ortaya çıkardı. Zemânla, unutulmuş iken, cihâna yayararak dîn-i islâmda büyük bir yara, derin bir uçurum açılmasına tekrâr sebep olan, Şâh İsmâ'îl Safevîdir. 907 [m. 1501] senesinde Îrânda Safeviyye devletini kuran bu adamın altıncı dedesi, Safiyyeddîn Erdebîlî, Sôfiyye-i aliyyeden sâlih bir zât olup, Muhammed Geylâniden inâbet almıştı. Bunun torunu Cüneydin müridleri pek çok olduğundan Karakoyunlu hükümdârı Mirzâ Cihân şâh tarafından Erdebîlden çıkarılmıştı. Diyâr-ı Bekre gelip, Ak koyunlu hükümdârı Uzun Hasene sığınmış ve hemşiresi ile evlenmişti. Oğlu Haydar da, Uzun Hasenin kızını almıştı. Babası ve sonra kardeşi öldürölüp, kendisi bir müddet sonra babasının intikâmını almış, Tebrizde hükümet kurmuş ve Eshâb-ı kirâma düşman olmağı, resmen i'lân etmiştir. Müslimânları kolay aldatabilmek için, oniki imâmdan imâm-ı Mûsâ Kâzım "rahmetullahi aleyh" soyundan olduğunu söylerdi. Bu sözün yalan olduğunu, ki-

tâbımızın sonunda, hâl tercemesini anlatırken açıkladık. Lütfen oradan okuyunuz! Bu zemâna kadar, Îrânda asrardan beri yaşamış olan müslimânlar, hep Ehl-i sünnet idi. Babasının fitne ve fesâdını ortadan kaldıran Bahr-i hazerin batısındaki **(Dirbendîye)** devletinin üçüncü reîsi Şîrvânşâhı yakaladıkda, diri diri şişe geçirip kebab yaptığı ve Tebrîze girdikde, Ehl-i sünneti kılınçdan geçirdiği meşhûrdur.

Şâh İsmâ'îlin islâm târîhini lekeliyen o bozuk hareketlerinden önce, islâm memleketlerinin hiçbirinde, mekteplerde, medreselerde, meclislerde, hocalardan, mu'âllimlerden, talebeden hiçbirisi Sahâbe-i kirâmdan hiçbirisine dil uzatmazdı. Hanefî âlimleri, Yezîde bile la'net etmeğe izn vermemişdir. Yalnız aldatılmış olan ba'zı kimseler, Ehl-i beyti "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in" buldukları derecenin üstüne çıkarmış iseler de, bunlar da, Sahâbe-i kirâm için dîne ve edebe muhâlif birşeyler söylememişlerdi. Ehl-i beytin kıymetini bilmemekte Abbâsîler, Emevîleri geçmişlerdir.

Yavuz Sultân Selîm hân "rahmetullahi aleyh" zemânında Îrân hükümdârı olan şâh İsmâ'îl, dîni siyâsete âlet ederek, emellerini başarabilmek için, müslimânları Ehl-i sünnetden ayırmağa çok uğraşdı. Her tarafa adamlarını göndererek, İslâm memleketlerine bozuk i'tikâdını bulaştırdı. O zemânlar Anadolu'da, bektâşîlik, câhillere elinde bulunduğundan, bu tekkeleri sardı. Memleketi bu felâketten korumak için, bektâşî tekkeleri kapatılmışdı. O tekkelerden öteye beriye dağılanlar, birer tekkeye sığınarak i'tikâdlarını gizleyip, Ehl-i sünnetden görünerek, bozuk i'tikâdlarını zemân zemân meydâna çıkardılar. Ehl-i beyti sevmek için, Sahâbe-i kirâma düşmanlık etmek lâzımdır diyerek, tekkelere gelen Anadolu'nun saf ve temiz müslimânlarını aldatmağa başladılar. Tekke şeyhlikleri de, babadan oğula geçen bir makâm hâlini alıp, çok yerlerde ilmde derinleşmemiş ve Ehl-i sünnet i'tikâdından haberi olmayan, gâfil ve câhillere elinde kaldığından, bu fenâ i'tikâd, dervişler arasında alıp yürüdü. Sahâbe-i kirâm "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in" arasındaki muhârebeleri, kendi görüşlerine ve dünyâya olan hırs ve tama'larına göre değışdirerek anlatdılar. Vak'alari, olayları değışdirdiler. Çirkin hikâyeler uydurdular. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere yanlış, bozuk ma'nâ verdiler. Bu çirkin i'tikâd, zemânla bütün tekkelere de yayıldı. Son zemânlarda şî'lik bulaşmayan bir tekke kalmamış gibi idi.

Mu'âviye "radıyallahü anh" ve torunu olan ikinci Mu'âviye ve Ömer bin Abdül'azîzden başka, bütün Emevî halifeleri zemânlarında, Ehl-i beytin yüksek derecelerine yakıştırmayacak birşeyler uydurulup söylendi ve müslimânlar arasında yayıldı. Abbâsîler ze-

mânında, halife olacaklar arasında ictihâd edebilecek âlim kimse-ler bulunmayıp, dünyâ menfe'atleri için halife olmağa uğraşdıkları-ndan, o zemânın târihcileri, Eshâb-ı kirâm arasındaki vak'aları da, Abbâsî halifelerinin hâline benzeterek yazdı. Emevî halifelerini de iftirâlar yaptılar. Bunları lekelediler, kötü tanıtdılar.

Bunlar, gâliba Ehl-i beyt-i nebevîyi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” kendileri gibi sanıyor. Onları da, hazret-i Ebû Bekr ile Ömere “radiyallahü anhümâ” düşman biliyor. Onları da, kendile-ri gibi, iki yüzlü, münâfık hayâl ediyorlar. Hazret-i Alînin “radi-yallahü anh”, üç halife ile meşhûr olan dostluğunun siyâsî ve gös-teriş olduğunu ve onlara, haklı bilerek, kalbinden gelerek değil de, münâfıklıkla, hürmet ve sevgi gösterdiğini zan ediyorlar. Ne kadar şaşılacak şeydir. Bunlar, Ehl-i beyti, eğer, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdikleri için seviyorsa, Onun düşmanlarına da, düşmanlık etmeleri lâzım gelirdi. Onun düşmanlarına, Ehl-i bey-tin düşmanlarından dahâ çok söğüp, la'net etmeleri îcâb ederdi. Bunlardan hiçbirinin, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” en büyük düşmanı olan ve mubârek vücûdüne ve nâzik rûhuna e-zizyet ve işkenceler yapan Ebû Cehle la'net etdikleri, söğdükleri görülmemiştir. Fekat, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” en çok sevdiği Ebû Bekri “radiyallahü anh”, Ehl-i beytin düşma-nı sanarak, âyet-i kerime ile ve hadîs-i şerîfler ile medh edilmiş olan bu büyük zâta la'net etmekden, çirkin şeyler söylemekden çekinmiyorlar. Bu nasıl müslimânlıktır? Allah göstermesin, haz-ret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin “radiyallahü anhümâ” Ehl-i beyte düşman olacakları düşünülebilir mi? Bu insâfsızlar, keşki Ehl-i beytin düşmanlarına la'net etselerdi de, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürriydân” büyüklerinin isimlerini karışdırmasalardı ve din büyüklerini kötülemeselerdi, Ehl-i sünnetden ayrılıkları kal-mazdı. Çünkü, Ehl-i sünnet de, Ehl-i beytin düşmanlarına düşman-dır. Onların kötü ve alçak olduklarını söylemekdedir. Ehl-i sünne-tin iyiliğinden biri de şudur ki, belki müslimân olmuştur, tevbe et-miştir diye, hiçbir kâfire ve hiçbir alçağa ism söyleyerek la'net et-meğe izin vermemişler, kâfirlere toptan la'nete müsâ'ade etmişler-dir. Son nefesde, Allah korusun, îmânsız giden belli kâfirlere la'net etmişlerdir. Bunlar ise, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Öme-re “radiyallahü anhümâ” utanmadan, sıkılmadan la'net ediyor. Eshâb-ı kirâmın büyüklerine dil uzatıyorlar. Allahü teâlâ, kendi-lerine doğru yolu göstersiz!

Ehl-i sünnet, iki mühim noktada, bunlardan ayrılmaktadır:

1 — Birincisi şudur ki, Ehl-i sünnet, dört halifenin de hilâfeti-nin doğru olduğunu, dördünün de, halife olduğunu söylüyor. Çün-

ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Ben-den sonra, halifelik otuz senedir)**. Bu, gaybdan haber veren hadîs-i şerîflerdendir. Otuz sene hazret-i Alînin “radiyallahü anh” hilâfeti ile temâm oldu. Bu hadîs-i şerîf, dört halîfeyi göstermekdedir ve hilâfet sıraları doğrudur. Bunlar ise, üç halifenin hilâfetinin doğruluğuna inanmıyor. Zor ile, kuvvet kullanarak halife oldular diyor. Hazret-i Alîden “radiyallahü anh” başka kimse halife olamazdı diyorlar. Hazret-i Alînin “radiyallahü anh” üç halîfeye bî’at ve itâ’at etmesi, **(takıyye)** idi. Ya’nî istemiyerek, idâre etmek için idi diyorlar. Bu sözleri ile, insanların en iyisinin Eshâbı arasında nifâk, iki yüzlülük vardı, birbirlerini aldatarak geçiniyorlardı sanıyorlar. Çünkü, bunlara göre hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sevenler ile sevmiyenler, senelerle birbirleri ile yalancıkdan sevişmişler. Kalblerindeki ayrılığı saklamışlar, düşmanlıklarını dostluk şeklinde göstermişler. Bunlara göre, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek sohbetinde edeblenen, yetişen Eshâb-ı kirâmın hepsi, hîlceci, yalancı ve iki yüzlü oluyor. Kalblerinde olanı saklayıp, olmyanı gösteriyorlar. Bunun için de, bu ümmetin en kötüsü, onlar oluyor. Sohbetlerin, derslerin en fenâsı da, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbeti oluyor. Çünkü, bu kötü huylar, ondan sirâyet etmiş bulunuyor. Bunlara göre, asrların en kötüsü, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” asrı oluyor. Çünkü, onların asrı, güyâ düşmanlık, intikâm ve iki yüzlülük ile dolu bulunuyor. Hâlbuki, Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde Feth sûresinde, meâlen, **(Onlar kendi aralarında devâm üzere ve pek fazla merhametlidirler)** buyurmaktadır. Allahü teâlâ, hepimizi bu bozuk i’tikâdlardan muhâfaza buyursun!

Bu ümmetin önde olanları bu kadar kötü huylu olursa, sonradan gelenlerinde artık iyilik bulunabilir mi? Bunlar, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulunmanın üstünlüğünü ve bu ümmetin ne kadar hayırlı, kıymetli olduğunu bildiren âyet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri acabâ görmemişler mi, duymamışlar mı? Yoksa, bunları duyup da inanmamışlar mı? Kur’ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri bizlere onlar öğretti. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” kötü olursa, onlardan öğrenilen din de kötü olmaz mı? Bunların maksadı, yoksa, bu perde altında dîni yıkmak mıdır ve islâmîyyeti ortadan kaldırmak mıdır? Ehl-i beyti sever görünerek, islâmîyyeti yok etmeğe uğraşıyorlar. Keşki hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sevenlere kıymet verselerdi de, bâri bunlara iki yüzlülük damgasını vurmasalardı. Hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sever ve sevmez sandıkları Eshâb-ı kirâm, otuz sene birbirleri ile yalan, kin ve iki yüzlülük yaparak geçinmişler ise,

bunların neresinde iyilik kalır? Hangi sözlerine inanılabilir? Ebû Hüreyreye “radıyallahü anh” dil uzatıyorlar, söğüyorlar. Hâlbuki, bilmiyorlar ki, onu kötüleince, ahkâm-ı islâmiyyenin yarısı kötülenmiş olur. Çünkü, ictihâd derecesine varmış olan büyük âlimlerimiz buyuruyor ki, ahkâm-ı islâmiyyeyi bildiren üçbin hadîs-i şerîf vardır. Ya’nî üçbin ahkâm-ı islâmiyye, sünnet ile belli olmuştur. Bu üçbinden binbeşyüzünü haber veren Ebû Hüreyredir. O hâlde, onu kötölemek, ahkâm-ı islâmiyyenin yarısını kötölemek olur. İmâm-ı Muhammed bin İsmâ’il Buhârî buyuruyor ki, Ebû Hüreyreden “radıyallahü anh” hadîs-i şerîf işitip de söyleyenler, sekiz yüzden fazladır. Bunların hepsi de, Eshâbdan ve Tâbi’ındendir. Bunlardan biri Abdüllah ibni Abbâs ve biri Abdüllah ibni Ömer, birisi Câbir bin Abdüllah, birisi de Enes bin Mâlikdir “radıyallahü anhüm ecma’in”. Bunların söylediği, Ebû Hüreyreyi “radıyallahü anh” kötöleyen söz, hadîs-i şerîf değildir. Uydurmadır. Hâlbuki, onun ilmini ve anlayışını bildiren hadîs-i şerîf meşhûrdur. Kendi düşüncesi ile böyle büyük zâtı, hazret-i Alîye “radıyallahü anh” düşman sanarak, ona karşı ağzına geleni söylemek, ne büyük insâfsızlıktır. Bu sapıtmaların sebebi, hep sevginin taşkınlığıdır. Az kal-sın îmânları gidecek. Hazret-i Alî “radıyallahü anh” için de, iki yüzlülük yapıp, susdu diyorlar. Onun Şeyhaynı, ya’nî hazret-i Ebû Bekrle Ömeri “radıyallahü anhümâ” medh eden sözlerine acabâ ne diyecekler. Halife iken, birçok insan arasında söylediği, üç halîfenin hilâfetlerinin doğruluğunu bildiren sözleri karşısında ne yapacaklar? Çünkü, iki yüzlülükle, hilâfet kendi hakkı olduğunu ve üç halîfenin hilâfetlerinin haksız olduğunu söylemedi diyorlarsa da, onların hilâfetlerinin doğru olduğunu ve kendisinden dahâ yüksek olduklarını söylemesi lâzım değildi. Bundan başka, üç halîfenin üstünlüğünü bildiren hadîs-i şerîflere ve bunları ve başkalarını Cennet ile müjdeliyen hadîs-i şerîflere ne diyecekler? Çünkü, Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” de, iki yüzlülük yaptı demeleri câiz değildir. Peygamberlerin doğruyu bildirmeleri lâzımdır. Dahâ, dahâ! Bunları medh eden âyet-i kerîmelere ne diyecekler? Allahü teâlâyâ da mı dil uzatacaklar?

Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde Tevbe, Mâide ve Mücâdele ve Beyyine sûrelerinde buyuruyor ki, **(Biz onların her birinden râzıyız. Onların herbiri de, Allahü teâlâdan râzıdırlar)**. Demek ki, hem sevmiş, hem de sevilmişlerdir.

A’râf ve Hicr sûrelerinde meâlen, **(Biz azîmüştân, onların kalblerindeki gil ve gışşı nez’ etdik)** buyuruyor. Ya’nî kalblerindeki kin, hıyânet ve birbirlerine düşmanlık gibi şeyleri kökünden çıkarıp atdık. Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, hiçbir sahâbî, hiçbir

sahâbî için hased ve kin besliyemez. Bunların kökü onlardan sökülmiş, atılmışdır. Çünkü, hepsi Hakkulyakîne varmışlardır. Aralarında hâsıl olan mücâdele ve muhârebeler, ictihâd sebebiyle idi. Her biri, kendi ictihâdıyla hareket etmeğe me'mûr ve mecbûr olduğundan, hiçbirine dil uzatılamaz.

Enfâl sûresinin 64.cü âyet-i kerîmesinde, cenâb-ı Hak, Resûl-i Ekremine “sallallahü aleyhi ve sellem” meâlen buyuruyor ki, **(Sana, Allahü teâlâ ve mü'minlerden sana tâbî' olanlar kâfidir)** ki, o vakt, Sahâbe-i kirâm pek az idi. Âyet-i kerîmenin ma'nâsına iyi dikkat edilirse, Sahâbe-i kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în” büyüklüğü ve derecelerinin yüksekliği anlaşılır. Her biri dîn-i islâmın yayılmasında, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” kâfi oluyorlar. Allahü teâlâ, onların ismini, kendi isminin yanına getirerek buyuruyor ki, hakîkatde ben sana yetişirim ve onlar benim kifâyetimin mazharı olur. Görünüşte onlar sana kifâyet eder. Başkasının yardımına lüzûm ve ihtiyâc kalmaz.

Feth sûresinin 18.ci âyet-i kerîmesinde, cenâb-ı Hak meâlen buyuruyor ki, **(Ağaç altında sana bî'at eden, [ya'nî emirlerini kaydsız şartsız yapmağa söz veren] mü'minlerden Allahü teâlâ râzıdır)** ki, bunlar Sahâbe-i kirâm idi **(ve onlara Sekîne, [ya'nî Tumânînet, kalblerine kuvvet] veriyor ve sana olan sevgilerini, Sıdk ve ihlâsı biliyor ve onları yakın bir feth ve zafer ile sevâblandıracığını müjdeliyor.)** Hudeybiye anlaşmasında, Sidre yâhud Sümre ağacının altında yapılan söz vermeğe işâretidir. Görülüyor ki, Sahâbeden herbirinin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în” rızâ-i ilâhîye mazhar olduğu ve kalblerinin temiz ve hâlis olduğu ve sekînenin inzâlî ve Feth-i karîb ile sevâblandırılacaklarını bildirmesi, mertebe ve şânlarının büyüklüğüne açık bir şahiddir.

Feth sûresinin diğer âyet-i kerîmesinde, **(Sana bî'at edenler)** ya'nî seninle gazâ ve cihâdda bulunup, dîn-i islâmın neşrinde, kullarına nasîhat vermekte ve doğru yolu göstermekte berâber olduklarını ahd ve va'd edenler, **(Allah celle şânühû ile mübâye'a, [ya'nî va'd] etmiş olurlar)** buyurdu.

Diğer âyet-i kerîmede meâlen, **(Onlar Allahü teâlâyı severler. Allahü teâlâ da onları sever)** buyurdu. Görülüyor ki, Sahâbe-i kirâmın hepsi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în” Allahü teâlânın muhabbetine ve mahbûbiyyetine mazhar olmuşdur.

Tevbe sûresinin 103.cü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Mekke-i mükerrerme ehâlîsinden olup, Muhâcîrîn denilen Sahâbe-i kirâm ile, Medîne-i münevvere ehâlîsi olan Ensârdan ve onlara iyilikde tâbî' olanlardan, Allahü teâlâ râzıdır. Onlar da Allahü teâlâdan râ-**

zıdrlar) buyuruyor. Hazret-i Mu'âviye “radıyallahü anh” Mekke-i mükerreremenin, Sahâbe-i kirâmın eşrâfından, büyüklerindedir.

Enfâl sûresinin yetmişikinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bunların hepsi Peygamber aleyhissalâtü vesselâmı içlerinde ivâ ve iskân etmiş, dîn-i islâmı yaymasında nusrat ve yardımda bulunmuşlardır)** buyuruldu. İmâm-ı Mâlikin “radıyallahü anh” buyurduğuna göre, Şâmın fethinde, orada bulunan nasârâ [ya'nî hıristiyanlar] dedi ki: Sizin Peygamberinizin Eshâbı, bizim havârilerimizden daha iyidir. Zirâ onların ismi, Tevrâtta ve İncilde söylenmiş ve medh olunmuştur.

Sûre-i Fethde yukarıda bildirilmiş olan âyet-i kerîmeye dayanarak imâm-ı Mâlik “radıyallahü anh”, Eshâb-ı kirâmı sevmiyenlerin kâfir olacağını söylemiştir. İmâm-ı Şâfi'î “rahime-hullahü teâlâ” de böyle buyurmuştur.

Bu âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, Allahü teâlâ ve Onun Resûlü “sallallahü aleyhi ve sellem” Sahâbe-i kirâmın hepsini âdil bilmiştir. Allahü teâlânın ve Onun Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” âdil bildiği kimseleri, başkalarının âdil bilmemesinin ne ehemmiyeti ve zararı olur? Eğer Sahâbe-i kirâm, âyet-i kerîme ve ehâdis-i şerife ile medh ve senâ edilmemiş olsaydı dahî, islâma yardımları ve bu uğurda mallarını ve canlarını, ana, baba ve evlâdlarını fedâ etmeleri ve Peygamber efendimize “aleyhissalâtü vesselâm” yardım etmeleri ve îmânlarının kuvveti, hepsinin âdil olduğunu ve böyle i'tikâd etmemiz lâzım geldiğini açık olarak göstermektedir. Ehl-i sünnet âlimlerinin mezhepleri de budur.

Sahâbe-i kirâmın fazîletini, yüksekliğini, şân ve rütbelerinin büyüklüğünü gösteren hadîs-i şerîfler sayılamıyacak kadar çoktur. Hepsi için buyurulan hadîs-i şerîfler cildlerle kitâb teşkil eder. Bunlardan birkaçını bildirelim:

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki:

(Eshâbımın hepsi, gerek birlikte, toptan, gerekse birer birer, yıldızlar gibi nûrludurlar. Bunlardan hangi birine uyarsanız, ya'nî ardı sıra giderseniz, asl kurtuluş yolu olan, insanlığın kemâli ve se'âdeti olan, Allahü teâlânın sevgisine kavuşursunuz). Bunun içindir ki, din imâmlarımız, ya'nî bu dînin büyükleri, Sahâbe-i kirâmın herbirinin sözlerini, hareketlerini, işlerini huccet ve sened olarak almıştır. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” bu hadîs-i şerîfde demek istiyor ki, (Eshâbımdan herhangi birini kendinize mezheb imâmı tanır, rehber, önder edinirseniz, re'y ve ictihâdları ile amel ederseniz, gösterdikleri yolda giderseniz, doğru

yolda yürümüş olursunuz). Bundan anlaşılıyor ki, bunların hepsi müctehiddir. Herbiri âyet-i kerîmelerde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmeyen ahkâm-ı dîniyyeyi, ilmleri ile, yükseklikleri ve kemâlleri ile ve kalblerinin nûrları ile âyetlerden ve hadîs-i şerîflerden bulup çıkarabilmektedir. Bunun içindir ki, Server-i âlem “salallahu aleyhi ve sellem”, Sahâbe-i kirâmdan birçoğunu, dîn-i islâmı yaymak ve herkese bildirmek için, uzak memleketlere gönderdikleri zemân, tenbîh buyururlardı ki, karşılaşacağınız vak’aların, hâdiselerin nasıl yapılması lâzım geldiğini, Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açık göremediğiniz vakt, âyet-i kerîmelerin delâletinden, işâretlerinden, rümûzundan, ifâde şeklinden, uygun ma’nâlarından, muhâlif ma’nâlarından, emrlerinin îcâblarından çıkarıp anlayınız ve anladığınıza göre yapınız ve yaptırınız! Müctehidlerin vazifesi de budur. Sahâbe-i kirâmın herbirini bir yıldızla teşbîh buyurdu ki, denizlerde, dağlarda, derelerde, tepelerde, sahrâlarda, çöllerde yollarını şaşırarlar, kibleyi, diğer cihetleri arıyanlar, bunların ziyâsı şâyesinde yol bulabilsinler. Zemân-ı se’âdetden sonra **(Hulefâ-i râşidîn)** ve bütün Eshâb-ı kirâm, böylece birbirlerini müctehid tanımışlardır. Birbirlerinin re’y ve icthâdlarına yanlış dememişlerdir. Sahâbe-i kirâmın sohbetlerinde ve derslerinde yetişen Tâbi’în-i kirâmın çoğu da böyle müctehid oldu. Bunların sohbet ve derslerinde bulunan Tebe’i tâbi’înden bir kısmı da icthâd derecesine yükseldi. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe, imâm-ı Mâlik, imâm-ı Şâfi’î, imâm-ı Ahmed bin Hanbel, imâm-ı Evzâî, Süfyân-ı Sevrî, Süfyân bin Uyeyne, Dâvûd-i Tâî ve benzerleri “rahime-hü-mullahü teâlâ” bunlardandır. Bunlar azala azala, dördüncü asrın sonunda, icthâd yapabilecek derin âlim yetişemez oldu. Önce gelmiş müctehidlerden çoğunun da mezhepleri unutuldu. Şimdi, ancak dört imâmın mezhebi kaldı. Bunlar da, İmâm-ı a’zam, imâm-ı Şâfi’î, imâm-ı Mâlik ve imâm-ı Ahmed bin Hanbel “radiyallahü anhüm”dür. Onlardan sonra bu mertebeye, bu dereceye kimse vâsıl olamadı. Onun için, mezhebler, dört olarak kaldı. Müslimânların hepsi, bu dört mezhebden birine uymağa mecbûr ve me’mûr oldu.

Birkaçını bildirdiğimiz âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler karşısında Allahü teâlâ, mezhebsizlere insâf versin! Herkes bilir ki, i-ki yüzlülük, hâinlik alâmetidir. Eshâb-ı kirâma ve hele, en kıymetlilerinden olan, Allahın arslanına, hiç iki yüzlü denilebilir mi? İnsanlık dolayısıyla, doğru söz, bir iki sâat veyâ bir-iki gün saklanabilir denirse, yeri vardır. Fekat, Allahın arslanına, tam otuz sene, hâinlik alâmetini yüklemek ve bu uzun zemânda, hep iki yüzlülikle yaşadı demek, ne kadar çirkin, ne kadar alçakça bir iftirâ o-

lur. Küçük günâh, her zemân yapılsa, büyük günâh olur buyurmuşlardır. Kötü insanların, münâfıkların bir fenâlığını otuz sene durmadan yapmanın, artık ne olacağını düşünmeli. Bu sözlerinin çirkinliğini bilip de, Şeyhaynın üstünlüğünü kabûl etselerdi, böylece hazret-i Alîye “radiyallahü anhüm” ihânet etmekden, alçaltmaktan kurtulurlardı. İki belâdan küçüğünü seçmiş olurlardı. Şunu da söyliyelim ki, Şeyhaynın üstünlüğünü söylemekde, hazret-i Alîyi “radiyallahü anhüm” küçültmek yokdur ve onun halîfeliği inkâr edilmiş olmaz. Vilâyetdeki yüksek mertebesine ve hidâyet ve irşâd makâmına dokunulmuş olmaz. Hâlbuki, bunların dediği gibi, onu iki yüzlü bilmekle, bütün bu meziyyetler, kıymetler, kendisinden alınmış olur. Çünkü, iki yüzlülük, münâfıkların, en aşağı insanların ve yalancı, dolandırıcı kimselerin işidir.

Şeyhaynın halife olacakları ve hattâ Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında defn olunacakları, hadîs-i şeriflerde bildirilmişdi. Ebû Bekr-i Sıddîk ve Ömerebnil-Hattâb ve Osmânebnil-Affân ve Alîyibni Ebî Tâlibin “radiyallahü anhüm” medh ve senâlarını bildiren hadîs-i şerifleri merak edenlere, binikiyüzaltmışdört ve binüçyüzyirmibeş hicrî senelerinde İstanbulda basılmış olan, türkçe (**Menâkıb-i çihâr-yâr-i güzîn**) isimindeki kitâbı okumalarını tavsiye ederiz.

Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü teâlâ anh” için, Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, (**Peygamberlerden sonra “aleyhimüssalevâtü vesselâm” Ebû Bekrden dahâ üstün bir kimse üzerine güneş doğmamış ve batmamıştır**). Diğer bir hadîs-i şerifde buyuruyor ki, (**Allahü teâlânın göğsüme akıttığı ilmlerin hepsini, Ebû Bekrin “radiyallahü anh” göğsüne akıttım**).

Ömerebnil-Hattâb “radiyallahü anh” için olan hadîs-i şeriflerden birinde Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, (**Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer “radiyallahü anh” Peygamber olurdu**). Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Ömerin “radiyallahü anh” derecesini Cebrâile sormuşdu. Cebrâil “aleyhisselâm” da, (**Ben Cebrâil olduğum hâlde, Âlem yaratıldığı zemândan kıyâmet gününe kadar Ömerin fazîletlerini ve kemâlâtını söylesem bitiremem!**) demişdi. Bununla berâber, hazret-i Ömerin “radiyallahü anh”, bütün üstünlükleri, hazret-i Ebû Bekrin “radiyallahü anh” üstünlüklerinden ancak birisidir.

İmâm-ı Osmânî “radiyallahü anh” medh eden hadîs-i şeriflerden birinde buyuruyor ki, (**Her Peygamberin Cennetde bir arkadaşı vardır. Benim arkadaşım da, Osmândır**).

İmâm-ı Alînin “radiyallahü anh” yüksekliğini bildiren hadîs-i

şeriflerden birinde buyuruyor ki, **(Alînin “radiyallahü anh” bana olan yakınlığı, Hârûn Peygamberin, Mûsâ aleyhisselâma olan yakınlığı gibidir).** Hârûn aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisselâmın kardeşi ve vezîri ve muâvini idi. Bu hadîs-i şerîflerden, mezhebsizlerin yanlış ma'nâ çıkardığı ve cevâbı, üçüncü kısımda ve **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbında bildirildi. İmâm-ı Ahmed ibni Hanbel buyuruyor ki, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” hakkında buyurulan hadîs-i şerîfler kadar, hiçbir sahâbî için söylenmemiştir.

2 — İkincisine gelince, Ehl-i sünnet, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin, dünyâ için değil, hakîkati ortaya çıkarmak için yapıldığını bildiriyor. Onların hepsini kin ve düşmanlık gibi aşağılıklardan uzak biliyor. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın hepsi, insanların en iyisinin sohbetinde, nasîhatları karşısında tertemiz olmuş, kin, düşmanlık gibi kötülükler kalblerinden çıkarılmışdır. Her biri ictihâd makâmına yükselmişlerdir. Her müctehidin, kendi ictihâdına, buluşuna göre hareket etmesi vâcib olduğundan, başka başka ictihâd etdikleri şeylerde, birbirlerinden ayrılmaları lâzım olacaktır. Her birinin, kendi ictihâdına uyması doğru olacaktır. O hâlde, onların ayrılmaları da, birleşmeleri gibi, doğru idi. Keyfleri, şehvetleri, nefs-i emmârelerinin istekleri ile değildi. İctihâd yüzünden idi.

(İctihâd) Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş olan emrleri, açık bildirilenlere benzeterek, bir emr meydâna çıkarmak demektir. Bu da, **(Fa’tebirû)** ve **(Ves’elû ehlezzikri)** âyet-i kerîmeleri ile emr edilmektedir. Ya’nî çalışarak, uğraşarak, bütün dikkat ve düşüncelerinizle Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulunmayan mes’eleleri, bulunanlara kıyâs ederek, benzeterek bir hüküm-i şer’î çıkarınız diye emr edilmektedir.

(Mîzân) kitâbında diyor ki, ictihâd yapmağı emr eden âyet-i kerîmeler çokdur. Nahl sûresinin kırkdördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bizden indirileni insanlara açıklamam için)** ve Nisâ sûresinin ellidokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Allahın kitâbına ve Resûlün hadîslerine mürâce’at edin!)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîmeler, ictihâd etmeğı emr ediyor.

İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfenin talebesinden ictihâd makâmına yükselenlerin en meşhûrları, imâm-ı Ebû Yûsûf, imâm-ı Muhammed, imâm-ı Züfer ve Hasen bin Ziyâd “rahime-hümullahü teâlâ” gibi büyüklerdir. Bunlar, İmâm-ı a’zamdandır yalnız birkaç mes’elede ayrılmışlar, bu mes’elelerde kendi ictihâdlarına göre amel etmişlerdir. Çünkü, bu mes’elelerde kendi ictihâdları ne şekilde ise, ona göre amel etmeleri farz olup, İmâm-ı a’zâmın re’y ve ictihâdına uymaları câiz değildir.

Sahâbe-i kirâmın herbiri de müctehid olup, ictihâd rütbesinin temâmiyle sâhibi olduklarından, âyet-i kerîmelerde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmeyen mes'elelerde kendi re'ÿ ve ictihâdlarına göre amel etmeleri farz olup, kendilerinden yukarı olan Sahâbe-i kirâmın, dahâ yüksek, dahâ üstün olduklarını bildikleri hâlde, onların re'ÿ ve ictihâdlarına tâbî' olmadılar. Bunun içindir ki, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" hayâtında ve Hulefâ-i Râşidînin hilâfetleri zemânında, dîn-i islâmı bildirmek için, uzak memleketlere gönderdikleri Sahâbe-i kirâma, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmeyen mes'eleleri, kıyâs ediniz diye emr olunurdu. Meselâ Mu'âz bin Cebeli "radiyallahü anh" Yemen vâlî ta'yîn buyurdıkları zemân, **(Orada ne ile hükm ve emr edeceksin!)** diye sordular. Allahü teâlânın kitâbî ile amel edeceğim, dedi. **(Kur'ân-ı kerîmde bulamaz isen ne yaparsın?)** buyurdıklarında, Allahü teâlânın Peygamberinin "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerini kendime düstûr ve kanûn yapacağım. Ya'nî onun sözleri ile, hâlleri ile ve işleri ile amel edeceğim dedi. **(Resûlullahın sözlerinde de bulamaz isen ne yaparsın?)** buyurdıklarında, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler dâiresinden çıkmaksızın, kendi ictihâdım ile hareket ederim dedi. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem", bu cevâbları işitince, Mu'âz bin Cebelin "radiyallahü anh" ilminden ve büyüklüğünden dolayı, Allahü teâlâyâ hamd ve şükr eyledi. Bu hâl, üsûl-i fikh kitâblarında, Menâr ve Hâşiyesi İbni Melek "rahime-hullahü teâlâ" kitâblarında yazılıdır.

Eshâb-ı kirâmdan "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in" ictihâdları hazret-i Alînin "radiyallahü teâlâ anhüm" ictihâdına uymıyarak, onunla muhâbebe edenlere, şî'îler kâfir diyorlar. Harb etdikleri için, her alçaklıkları söylüyor, la'net ediyorlar. Hâlbuki Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" ictihâd edilmesi lâzım gelen birçok işlerde, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizden ayrı ictihâd etmişlerdi. Bu ayrılmaları kabâhat sayılmamışdı. Melek geldiği, vahy getirdiği hâlde bile bu ayrılıktan men' edilmemişlerdi.

O hâlde hazret-i Alînin "radiyallahü anh" ictihâdından ayrılanlara kâfir denilebilir mi? Bunun için Eshâb-ı kirâma "aleyhimürrıdvân" dil uzatılabilir mi? Onun ictihâdından ayrılan müslimânlar pek çokdu. Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi ve bir kısmı da, Cennet ile müjdelenenlerdendi. Bunlara kâfir demek, dil uzatmak, kolay birşey değildir. Bu dîn-i islâmın hemen yarısını bizlere bildiren bunlardır. Bunlar kötülenirse, dînin yarısı yıkılmaz mı? Bu büyüklerle nasıl dil uzatılabilir ki, bunlardan hiçbirinin bildirmediği bir hadîsi, islâm âlimlerinden kimse red etmemişdir. Emîr de, vezîr de, kebîr de, fakîh de kabûl etmişdir. Allahü teâlânın kitâbî

olan Kur’ân-ı kerîmden sonra, bütün kitâbların en sahîhi **(Buhâriy-yi şerîf)**dir. Şî’iler de buna inanmaktadır. Bu fakîr [ya’nî imâm-ı Rabbânî] şî’î âlimlerinin büyüklerinden olan Ahmed Tebtîden işitdim ki, Kitâbullahdan sonra, en doğru kitâb Buhârîdir, diyordu. İşte bu kitâbda hem hazret-i Alîye “radiyallahü anh” uyanların, hem de uymayanların bildirdiği hadîs-i şerîfler yazılıdır. Bu muhârebeler, onların adâletine, doğruluklarına bir leke sürmemişdir. Hazret-i Alînin “radiyallahü anh” söylediği hadîs-i şerîfleri yazdığı gibi, hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anh” söylediklerini de yazmıştır. Eğer hazret-i Mu’âviyede “radiyallahü anh” ve onun sözlerinde, şübhe edilecek, dil uzatılacak birşey olsaydı, onun bildirdiği hadîs-i şerîfleri kitâbına yazmazdı. Eski âlimlerimiz, hadîs mütehasısları da hep böyle yapmış, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimür-rıdvân” ayrılığını düşünmiyerek, hepsinin bildirdiği hadîs-i şerîfleri doğru kabûl etmişler, kitâblarında yazmışlardır. Hazret-i Alîye “radiyallahü anh” uymamağı bir kusûr ve kabâhat saymamışlardır. Şunu iyi bilmelidir ki, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” ayrı kaldığı her işde, haklı olması lâzım gelmez ve ondan ayrılanların her zemân yanılmış olması icâb etmez. Evet bu muhârebelerde o, haklı idi. Fekat, her zemân hakkın onda olması gerekmez. Çünkü, ictihâd işlerinde Tâbi’înin büyükleri ve din imâmları [mahalle ve câmi’ imâmları değil], çok def’a onun ictihâdına uymamış, başka ictihâd edip, kendi ictihâdlarına göre hareket etmişlerdir. Hak her zemân onda olsaydı, kimse onun ictihâdından ayrılmazdı. Meselâ, Tâbi’înin büyüklerinden ve müctehidlerin yüksek tabakasından olan Kâdf Şüreyh “rahime-hullahü teâlâ”, onun ictihâdı ile karâr vermedi. İmâm-ı Hasenin şâhidliğini kabûl etmemişdi. Müctehidler, hep kâdf Şüreyhin kararı ile hareket ederek, oğlun baba için şâhid olmasını câiz görmemişlerdir. Dahâ birçok işlerde, o yüce imâma uymayan ictihâdlar seçilmiştir. İnsâflı okuyucular, bunları pek iyi bilirler. Demek ki, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” ictihâdından ayrılmak, bir suç değildir. Ayrılanlara dil uzatmak câiz değildir.

Âişe-i Sıddıka “radiyallahü anhâ”, Allahü teâlânın sevgilisinin sevgilisi idi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât edinceye kadar, onu çok sever ve yanından ayırmazdı. Onun odasında, onun yatağında ve mubârek başı onun kucacağında iken can vermişdi. Onun misk kokulu odasında defn edilmiş, kalmıştır. Bütün bu üstünlüklerden ve kıymetlerden ayrı olarak kendisi büyük âlim ve müctehid idi. Peygamber efendimiz “aleyhissalâtü vesselâm”, dînin yarısının bildirilmesini ona bırakmıştı. Eshâb-ı kirâm “aleyhimür-rıdvân” sıkışdıkları zemân, ona gelip, ona sorup öğre-

nirlerdi. Böyle bir Siddîka ve müctehideye, Emîre [Alî] “radiyallahü anhümâ” uymadı diye, dil uzatıp, ona yakışmayan çirkin iftirâları söylemek müslimânlığa sığmaz. Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” î mânı olan kimsenin ağızından böyle sözler çıkmaz. Alî “radiyallahü anh” Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdı ve amcası oğlu ise, Âişe “radiyallahü anhâ” da, zevce-i mutahherası, çok sevdiği âilesidir.

Birkaç sene evveline kadar, bu fakîr [ya'nî imâm-ı Rabbânî] miskînleri doyurduğum zemân, Ehl-i abânın rûhlarına niyyet ederdim. Ya'nî Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile birlikde, Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyin “radiyallahü anhüm” hazretlerinin rûhlarına da gönderirdim. Bir gece rü'yâda, Fahr-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” görüp selâm verdim. Selâmımı almadılar ve mubârek yüzlerini döndürdüler ve **(Ben yemeği Âişenin evinde yirdim. Bana yemek göndermek isteyenler, Âişenin evine gönderirlerdi)** buyurdular. Bundan anladım ki, rü'yâda yüzlerini çevirmelerinin sebebi, yemek dağıtırken, niyyetde hazret-i Âişeyi “radiyallahü anhâ” ortak etmediğim imiş. Ondan sonra hazret-i Âişeyi de hattâ zevce-i mutahheraların hepsini niyyetde ortak eyledim. Ehl-i beytin hepsini “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” araya koyarak düâ eder oldum. Çünkü, bunlar da, Ehl-i beytdendirler. O hâlde Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Âişe-i Siddîka yolu ile gelen eziyyet, hazret-i Alî “radiyallahü anhümâ” yolundan gelen eziyyet ve cefâdan dahâ çokdur. Akı ve insâfı olan, bunu pek iyi bilir. Evet bu söylediklerimiz, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh”, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizi sevdiği ve saydığı için sevenler ve sayanlar içindir. Ammâ bir kimse, Muhammed aleyhisselâmı araya katmadan, onu doğrudan doğruya seviyorsa, buna sözümüz yokdur. Zîrâ söz anlamaz. Bunun maksadı, dîn-i islâmı yıkmak, ahkâm-ı islâmiyyeyi bozmaktır.

Bunlar Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”i aradan kaldırarak, Onsuz bir din kurmak, doğruca imâm-ı Alîyi “radiyallahü teâlâ anh” sevmek ve ona bağlanmak istiyorlar. Nitekim, târîh boyunca, birçok zemânlarda bazı dalkavuklar, ahmaklar, başlarında bulunan zâlimlere, diktatörlere yaltaklanarak, dünyâlık ele geçirmek için, onlara Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem”, hattâ Hâlık teâlânın büyüklüğünü konduruyorlar. Bunların kendileri de, yaltaklandıkları da yıkılıp gitmiş, maddeleri çürümüş, kokmuş, iğrenç bir hâl almış. Habîs rûhları da, Cehennem azâbına yakalanarak dünyâdaki azgınlıklarının, dîn-i islâma yaptıkları hakâretlerin cezâlarını bulmuşlar. Aldandıklarını anlamışlardır.

Muhammed aleyhisselâmdan yüz çevirmek, başka birini On-

dan dahâ büyük, dahâ sevgili bilmek küfrdür, dalâletdir, zındıklıktır. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” bunları sevmez. Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” ve hazret-i Osmân ile hazret-i Alî “radiyallahü anhüm”, hep Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” hâtırı ve sevgisi için sevilir. Zîrâ, **(Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşman olan, bana düşmanlık etmiş olur)** buyurmuşdur.

Talha ve Zübeyr “radiyallahü anhümâ” Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve Aşere-i mübeşşereden idi. Ya’nî Cennete gidecekleri müjdelenmiş idi. Onlara dil uzatılabilir mi? Onlara sögmek, kendini sögmek, küçültmekdir. Ömer “radiyallahü anh” vefât ederken, Sahâbe-i kirâm arasından altı kişiyi halife olmağa lâıyk görüp, bunlardan birinin halife seçilmesini tavsiye etmişti. Bunlardan birini, diğerine tercih edememişti. Talha ve Zübeyr “radiyallahü anhümâ” o altı büyüklerden ikisidir. Her ikisi de hilâfeti istemeyip, haklarını ve re’yelerini diğer dördüne bırakmışdır. Talha “radiyallahü anh” o kimsedir ki, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” karşı edesizlikde bulundu diye, kendi babasını katl ve fedâ etmişti. Allahü teâlâ, onun bu hareketini Kur’ân-ı kerîmde medh etmiştir. Zübeyr “radiyallahü anh” ise, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem”, onun kâtilinin Cehennemde olduğunu haber vermiştir. Ona dil uzatanlar, la’net edenler, alçaklıkda, onun kâtilinden geri değildir. Her ikisi de, islâmın büyükleri ve müslimânların göz bebekleridir.

Eshâb-ı kirâmı aşağılamak nasıl câiz olur ki, onlar dîn-i islâmı yükseltmek ve Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” yardım etmek için, insan gücünün üstünde çalışmışlar, din uğrunda gecelerini, gündüzlerine katmışlardır. Mallarını Allahü teâlâ yolunda fedâ etdiler. Akrabâlarını, âilelerini, çocuklarını, vatanlarını, evlerini, akarsularını, tarlalarını, ağaçlarını Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sevgisi yolunda terk etdiler. Onun mubârek vücûdünü kendi vücûdlerine ve Onun sevgisini, mallarının ve evlâdlarının sevgisine tercih ve takdîm etdiler. Bunlar, onlardır ki, sohbet, ya’nî arkadaşlık şerefine nâil ve o sohbetde, başkalarına nasîb olmıyan bereketlere ve derecelere mâlik oldular. Bunlar onlardır ki, vahyi, ya’nî Kur’ân-ı kerîmin inmesini görmek ve Cebrâîl “aleyhisselâm” ile berâber oturmak şerefine kavuşdular. Mu’cizelere, hârikalara şâhid oldular. Başkalarına işitmek nasîb olan ni’metleri ve ilmleri gördüler. Onlardan sonra kimseye verilmiyen kalb temizliği, rûh olgunluğu, onlara verildi. Başkaları dağ kadar altun sadaka verse, onların bir avuç arpa sadakası sevâbına, hattâ yarısına yetişemez. Allahü teâlâ, onları Kur’ân-ı kerîmde medh e-

derek, **(Onlardan râzıyım, onlar da benden râzıdır)** buyurdu. Sûre-i Feth sonunda, onlara kızanlara, düşman olanlara (**Kâfirler**) buyuruluyor. Şu hâlde, onlara düşman olmakdan, küfrden kaçır gibi kaçır lâzımdır. Bunlar, Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” aşırı sevdiklerinden, Onun makbûlü oldular. Eğer ba’zı işlerinde birbirlerinden ayrılırlar, kendi ictihâdlarına göre hareket ederlerse birşey denemez. Hakkı ve doğruyu bulmak için hâsıl olan ayrılıktır ve başkasının ictihâdına uymamaktır. İmâm-ı Ebû Yûsûf, ictihâd derecesine yükseldikten sonra, imâm-ı a’zam Ebû Hanîfeye “radiyallahü anhümâ” uysaydı hatâ olurdu. Kendi re’yi-ne uyması doğrudur. İmâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi aleyh” Sahâbe-i kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” sözlerine uymaz, kendi re’yi-ne tâbi olurdu. İster Sıddık-ı a’zam olsun, ister imâm-ı Alî olsun, hangi büyük Sahâbî “radiyallahü anhüm” olursa olsun, sözlerine uymayıp, kendi re’yi ile karar vermediği doğru yol bilirdi. Herhangi bir müctehidin, Sahâbînin “radiyallahü anh” sözüne uymaması, mümkün ve câiz iken, Sahâbe-i kirâmın, ictihâd işlerinde birbirlerinden ayrılmaları, münâkaşa etmeleri, niçin kabâhat olsun? Sahâbe-i kirâm “radiyallahü anhüm” ictihâd işlerinde, ba’zan Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” de uymamış, sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin ictihâdından ayrılmaları bir kabâhat olmamış, çirkin sayılmamış, men’ olunmamış ve azarlanmamışlardır. Sahâbe-i kirâmın “radiyallahü anhüm” böyle ayrılmalarını, Allahü teâlâ beğenmeseydi, elbette men’ eder ve ayrılanlara azâb edeceğini bildirirdi. Hâlbuki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile yüksek sesle konuşanları men’ buyurmuş ve azarlamıştı.

Bedr muhârebesinde alınan esirlere ne yapalım, sualini buyurdukda da, Sahâbe-i kirâmın re’yleri, ya’nî fikrleri başka başka olmuşdu. Ömer-ül Fârûk ve Sa’d ibni Mu’âz “radiyallahü anhümâ” esirleri öldürelim dedi. Diğer Sahâbîler “radiyallahü anhüm” ise, para karşılığı bırakalım, demişlerdi. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” de, bu re’yi kabûl buyurup salıverdiler. Sonra, âyet-i kerîme gelerek, birinci re’yin doğru olduğu bildirildi.

Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” büyüklüğünü ve mezheblerin ne olduğunu anlamak için ictihâdî iyi bilmek lâzımdır.

***Mâl ve mülke olma magrûr,
deme var mı ben gibi.
Bir muhâlif yel eser,
savurur harman gibi.***

İCTİHÂD

İctihâd, gücü, kuvveti yetdiği kadar, zahmet çekerek, uğraşarak çalışmak demektir. İctihâddan maksad, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden, ma'nâları açıkça anlaşılmiyanları, açıkça bildiren diğer ahkâm-ı islâmiyyeye kıyâs ederek, benzeterek, bunlardan yeni hükmler çıkarmağa uğraşmak, çalışmak demektir. Meselâ anaya, babaya itâ'ati emr eden âyet-i kerîmenin meâl-i âlîsi, **(Onlara, öf sıklıdım demeyin!)**dir. Döğmekden, söğmekden bahs buyurulmamışdır. Âyet-i kerîmede, yalnız bunların en hafifi olan öf kelimesi açıkça bildirildiğine göre, müctehidler, döğmenin, söğmenin ve hakâret etmenin elbette harâm olacağını ictihâd etmişlerdir. Yine meselâ, Kur'ân-ı kerîmde şerâb içmek yasak edilmiş, başka içkiler bildirilmemişdir. Şerâbın harâm olmasının sebebi, hamr kelimesinden de anlaşılacağı üzere, tahmîr-i akl, ya'nî aklı karıştırdığı, giderdiği içindir. Bundan dolayı müctehidler, şerâbın harâm olmasındaki sebep, herhangi bir içkide bulunsa harâmdır, diye ictihâd etmişler. Her serhoş eden şeyin harâm olduğunu emr buyurmuşlardır. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, ictihâd ediniz! diye emr ediyor. Birçok âyet-i kerîmelerden, ilmleri derin olan yüksek derecedeki âlimlerin ictihâd ile emr olundukları anlaşılmaktadır. O hâlde, ehliyeti ve liyâkati ve ilmde ihtisâsı tâm olanların, ya'nî ma'nâları açıkça anlaşılmiyan âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin içlerinde saklı bulunan ahkâmı ve mes'eleleri, mefhûmen, mantûkan, delâleten anlayabilecek kuvvet ve kudretde olanların ictihâd etmesi farzdır.

İctihâd makâmına lâıyk olabilmek için, birçok kayd ve şartlar vardır. Evvelâ arabî yüksek ilmleri temâm bilmekle berâber, Kur'ân-ı kerîmin hepsi ezberinde olmak, sonra, âyet-i kerîmelerin ma'nâ-i murâdîsini, ma'nâ-i işârisini, ma'nâ-i zımnî ve iltizâmîsini bilmek ve âyet-i kerîmelerin, indiği zemânları ve sebepleri ve ne hakkında geldiklerini, küllî, cüz'î olduklarını, nâsih, mensûh olduklarını, mukayyed ve mutlak olduklarını ve bunlar gibi diğer vechelelerini ve kırâet-i seb'a ve aşereden ve kırâet-i şâzzeden nasıl istihrâc edildiklerini bilmek, kütüb-i sitte ve diğer hadîs kitâblarında bulunan hadîs-i şerîflerin hepsini ezberden bilmek ve her hadîsin ne zemân ve ne için söylendiğini ve şümûl derecesini, hangi hadîsin diğerrinden evvel veya sonra olduğunu, âid oldukları cihetleri, hangi vak'a ve hâdise üzerine söylendiklerini ve kimler tarafından nakl ve rivâyet edildiklerini ve bunların her birinin hâl tercemelerini bil-

mek, fikh ilminin üsûl ve kâ'idelerine vâkîf olmak, oniki ilmi, âyet-i kerîmelerin ve hadîs-i şerîflerin rümûz ve işâretlerini, sûrî ve ma'nevî tefsîrlerini anlayıp kavrayabilecek ayrı bir irfâna, nûr-i îmân ve itmi'nân ile dolu münevver ve muaffâ bir kalb ve vicdâna sâhib bulunmak lâzımdır. Bu yüksek vasflar ve husûsiyyetler, ictihâd mevkî' ve makâmının îcâbları ve lüzumlu şartlarıdır. Fekat, böyle fazîletleri taşıyan, aklları kuvvetli kimseler, ancak Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" asr-ı se'âdetinde ve Sahâbe-i kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in" zemânında ve Tâbi'in ve Tebe'i tâbi'in devrinde bulunabiliyor, sohbet bereketi ile yetişiyordu. Zemân ilerleyip, asr-ı se'âdetden uzaklaşıldıkça, fikrler, re'ylar bozulmuş, dağılmış, bid'atler türemiş, böyle üstün, kıymetli kimseler yavaş yavaş azalmış, dördüncü asrdan sonra, bu sıfatlara mâlik bir âlim ortada kalmamıştır. Böyle olduğu, (**Mizân-ül-kübrâ**) ve (**Redd-ül-muh-târ**) ve (**Hadîka**) kitaplarında, açıkça yazılıdır.

(Fa'tebirû) âyet-i kerîmesinin meâl-i âlîsi, **(Ey akl sâhibleri! Akl erdiremediğiniz mes'elelerde, onları bilen ve derinliklerine tâm ermiş olanlara tâbi' olunuz)** demektir.

İctihâd makâmına varmış bulunan yüksek kimseler, kendi ictihâdlarına göre hareket etmek mecbûriyyetindedir. Başka müctehidlerin ictihâdlarına tâbi' olamazlar. Hattâ Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vesselâm" zemânlarında da, sahâbilerden biri, kendi Peygamberinin ictihâdına uymıyan ictihâdda bulunursa, kendi ictihâdına göre hareket ederdi. Burada bir süâl sorulabilir. Peygamberler de "aleyhimüssalevâtü vesselâm" ictihâd eder mi idi? Evet, onlar da, Allahü teâlânın açıkça bildirmedığı emrleri, açık bildirilmiş olan emrlere kıyâs ederek, benzeterek ictihâd ederlerdi. Fekat ictihâdlarda hatâ edip yanılmak ihtimâli olduğundan, ictihâdlarında hatâ ederlerse, Allahü teâlâ, derhâl Cebrâîl aleyhisselâmı göndererek, hatâları vahy ile düzeltilirdi. Ya'nî Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vesselâm" ictihâdları hatâlı kalmazdı. Meselâ, Bedr gazasında alınan esîrlere yapılacak şey için, Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" ba'zı Sahâbe-i kirâm ile birlikde bir dürlü, Ömer "radıyallahü anh" ise, başka dürlü ictihâd etmişlerdi. Sonra, âyet-i kerîme gelerek, Allahü teâlâ, imâm-ı Ömerin "radıyallahü anh" ictihâdının doğru olduğunu bildirdi. Bunun gibi (**Abese**) sûresi de, bir ictihâd hatâsını düzeltmek için nâzil olmuşdu. [Tefsîr-i Hüseyin Kâşifi.] Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtları sırasında, hokka ve kalem hakkındaki emrlerinin anlaşılmasında hazret-i Ömerin "radıyallahü anh" ictihâdı, yine böyledir ki, ileride bildireceğiz.

Eshâb-ı kirâmdan sonra "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in"

meşhûr dört imâm ve bunların mezheplerine göre ictihâd eden imâm-ı Ebû Yûsûf, imâm-ı Muhammed, imâm-ı Züfer, ibni Nüceym, imâm-ı Râfi'î, imâm-ı Nevevî, imâm-ı Gazâlî ve benzerleri “rahime-hümullahü teâlâ” gibi yüksek âlimler yetişti. Asr-ı se'âdet uzaklaşdıkça, hadîs-i şerîfleri nakl ve rivâyet eden oniki silsilenin, ya'nî haber verme zincirinin halkaları arttı. Hadîs-i şerîflerin hangi silsileden ve hangi kimselerden alınacağı, düşünülecek bir mes'ele oldu ve çok güç ve belki imkânsız oldu. Bundan dolayı, dördüncü asrdan sonra, ictihâd edebilecek bir âlim yetişemez oldu. Bütün müslimânlar, bu dört imâmdan birine tâbî' olup, o imâmın mezhebine uymağa mecbûr oldu.

Dîn-i islâmî yıkmak için uğraşanlardan bir kısmı, o kadar kur-naz oldukları hâlde, islâmiyyetin inceliklerini kavrayamadıklarından, kitâblarında ve konferanslarında (ictihâd kapısı kapandı) sö-züne saldırıyor. Fekat kürsilerden saçdıkları rakı kokuları ile berâber, çürük ve boş kafalarından, ağızlarına sızan hezeyânları, dinle-yicilere gülünç olmakdan başka te'sîr yapamıyor. Elhamdülillah, islâm semâsını kaplıyan korkunç irtidâd bulutlarının karartılmakta olduğu gençliğin saf ve berrak rûh deryâsı, hakîkat güneşinin belir-en tektük şua'ları ile ııldamağa başlamaktadır.

İctihâd, bir ibâdet olduğundan, ya'nî Allahü teâlânın emri olduğundan, hiçbir müctehid, diğer bir müctehidin ictihâdına yanlış diyemez. Çünkü, her müctehide, kendi ictihâdı hakdır ve doğrudur. Meselâ, imâm-ı Şâfi'î “rahime-hüllahü teâlâ”, Hanefî mezhebinde olmadığı hâlde, (İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin “rahmetullahi aleyh” re'y ve ictihâdını beğenmiyene, Allahü teâlâ la'net etsin!) ya'nî merhamet etmesin buyurmuşdur. İmâm-ı Ebû Yûsûf ve imâm-ı Muhammed ve diğer imâmın “rahime-hümullahü te-âlâ”, İmâm-ı a'zama uymayan sözleri, onu beğenmemek, kabûl etmemek değildir. Kendi ictihâdlarını bildirmektir. Bunu bildirme-ğe me'mûrdurlar. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” uzak memleketlere gönderdikleri Sahâbe-i kirâma, güçlük karşısında kalınca, âyet-i kerîmelere mürâce'at etmelerini, orada bulamazlar-sa, hadîs-i şerîflere mürâce'at etmelerini, orada da bulamazlar ise, kendi re'y ve ictihâdları ile hareket etmelerini emr buyururdu. Kendilerinden dahâ yüksek ilimli ve fikrli olsalar dahî, başkalarının fikr ve ictihâdına uymamalarını emr buyururdu.

İşte bunun gibi, imâm-ı Ebû Yûsûf ve imâm-ı Muhammed de “rahime-hümallahü teâlâ” hocaları, üstâdları olan imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe “rahmetullahi aleyhim” hazretlerinin fikr ve re'yine tâbî' olmayıp, kendi ictihâdları ile hareket ederlerdi. Hâlbuki, İmâm-ı a'zaman “rahmetullahi aleyh” ilmi, fikri, onların üstünde i-

di ve onların üstâdı idi.

Dört mezheb arasındaki farklar da, bundan ileri gelmektedir. Meselâ Hanefî mezhebinde kan akınca abdest bozulduğu hâlde, imâm-ı Şâfi'înin ictihâdında bozulmuyor. Şâfi'î mezhebinde bulunan biri, elinden kan akınca, abdest almadan nemâz kılsa, hiçbir hanefî, ona abdestsiz nemâz kıldı diyemez. Çünkü onun tâbi' olduğu mezheb imâmının ictihâdı böyledir. Hanefî mezhebinde bulunan bir kimse, yabancı bir kadının [nikâhla alması ebedî harâm olan onsekiz kadından başkasının] derisine dokunduktan sonra, abdestini yenilemeden nemâz kılsa, hiçbir şâfi'î de, o hanefînin abdestsiz nemâz kıldığını söyleyemez. O hâlde abdestde, nemâzda, nikâhda, mîrâsda, vasiyyetlerde, talâkda, cürm ve cinâyetlerde, alışverişde ve bunlar gibi birçok şeylerde imâmlarımızın [ya'nî en büyük din âlimlerinin] birbirine uymıyan sözleri, hep ictihâdları olup, hiçbiri diğèrinin sözüne yanlış, bozuk dememiştir.

Sahâbe-i kirâm da “rıdvânullahi aleyhim ecma'in” böylece birçok işlerde birbirlerine uymamışlarsa da, hiçbiri diğèrinin ictihâdına yanlış dememiş, dalâlet, fîsk demegi hâtırlarına bile getirmemişlerdir. Meselâ, Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh” halife iken, müslimân olmasını teşvik için, bir muhtedîyi, bir sahâbînin yanına katarak, beyt-ül-mâlin muhâfaza me'mûru olan hazret-i Ömere “radiyallahü anh” gönderdi. Buna zekât hissesini versin! diye emr eyledi. Ömer “radiyallahü anh” ise, bu parayı vermedi. **(Müellefe-i kulûb)** ismi verilen bu gibi kimselere zekât verilmesi, âyet-i kerîmede emr edilmiş iken, neye vermedin? diye sorunca, imâm-ı Ömer “radiyallahü anh” (kâfirlerin kalblerini yumuşatmak emri, Allahü teâlânın va'd etdiği zafer ve gâlibiyet başlamadan evvel, kâfirlerin azgın olduğu zemânda idi. Şimdi ise, müslimânlar kuvvetlenmiş, kâfirler mağlûb ve âciz olmuştur. Şimdi kâfirlerin kalblerini mal ile kazanmağa lüzûm kalmamıştır) buyurdu. **(Müellefe-i kulûb)** denilen kâfirlere zekât verilmesi emrini nesh eden, ya'nî yürürlükden kaldıran âyet-i kerîmeyi ve Mu'âz hadîsini okudu. İmâm-ı Ömerin “radiyallahü anh” bu ictihâdının, Sıddîk-ı a'zâmin re'y ve ictihâdına uymaması, onun bu emrini red etmek değildir. Beyt-ül-mâlin [ya'nî, müslimânlara âid para ve eşyânın] muhâfazasına ve idâresine me'mûr olduğu için, ictihâdını söylemişti. Ebû Bekr de “radiyallahü anh” bu ictihâdından dolayı ona bir şey dememiştir. Hattâ, ictihâdını değışdirerek, Eshâb-ı kirâmın hepsi, hazret-i Ömer gibi ictihâd eylediler. İmâm-ı Rabbânî, 2.ci cild, otuzaltıncı (36) mektûb sonlarında, Eshâb-ı kirâmın, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ictihâdından ayrılmasına misâl olarak, şunu da yazmaktadır:

Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, vefât etmesine

yakın bir zemânda, **(Bana kâğıd veriniz, size birşeyler yazacağım!)** buyurmuşdu. Orada bulunanlardan bir kısmı, kâğıd verelim dedi. Bir kısmı da vermiyelim dedi. Ömer-ül Fârûk “radiyallahü anh”, bu kısımdan idi. (Allahü teâlânın kitâbı, bize yetişir) dedi. Bu yüzden de ona dil uzatıyor, kötülüyorlar. İşin iç yüzünü anlasalar, birşey söyleyemezler. Çünkü, Fârûk “radiyallahü anh”, vahyin son bulduğunu, Cebrâîl aleyhisselâmın gökden artık haber getirmeyeceğini ve re’y ve ictihâddan başka bir yolla ahkâm çıkarılamıyacağını bilmişti. O ânda Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yazacağı şeyler, ictihâdla bulunacak şeyler olacaktı. Allahü teâlânın **(İctihâd ediniz!)** emri ile, başka müctehidler de, bunları bulabilirdi. İşte Ömer “radiyallahü teâlâ anh”, bunları hemen düşünerek, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” o veca’lı, sıkıntılı anda üzmemek, yormak istemedi. Başkalarının yapacağı ictihâdları kâfi gördü ve (Bize Kur’ân-ı kerîm yetişir) buyurdu. Ya’nî (Müctehidlerin kıyâs ve ictihâd etmeleri için, Kur’ân-ı kerîm kâfidir) dedi. Yalnız Kur’ân-ı kerîmi söylemesinden anlaşılıyor ki, hâllerden ve işâretlerden anlamıştı ki, yazılacak ahkâmın ictihâdı, hadîs-i şerîflerden çıkarılmayıp, Kur’ân-ı kerîmden çıkarılacak şeylerdi. O hâlde, hazret-i Ömerin “radiyallahü anh” kâğıd getirmeğe mâni’ olması, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” hastalığın şiddeti, ağrıların kesreti zemânında üzmemek, yormamak için merhamet ve şefkatinden idi. Zâten, kâğıd istemeleri de emr şeklinde değil, başkalarını ictihâd zahmetinden kurtarmak için acıdiklarından idi. Çünkü, emr şeklinde olsaydı, emrleri bildirmek lâzım olduğundan, kâğıdı istemeğe ehemmiyyet verir. Eshâbının “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” uyuşmaması ile vazgeçmezdi.

Süâl: Fârûk “radiyallahü anh” o zemân (Durun bakalım sayıyor mu?) demişti. Bunu niçin söyledi?

Cevâb: İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh”, buna şöyle cevâb buyuruyor: Fârûk “radiyallahü anh”, belki o sözün, hastalığın ateşli ânında istemiyerek söylendiğini sanmıştı. Nitekim **(yazacağım)** buyurmaları, buna işâretidir. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, ömründe birşey yazmamıştı. Bundan başka, **(Benden sonra yoldan çıkmıyasınız!)** buyurmuşdu. Hâlbuki, din kâmil olmuş, ni’met temâm olmuş ve Allahü teâlâ râzı olmuş iken, yoldan çıkmak nasıl olabilir? Bu temâmlık ve bu kemâl ile berâber, yoldan çıkılacaksa, bunu durdurmak için bir ânda ne yazılabilir? Yirmüç senede yazılının durduramıyacağı bir dalâleti önliyecek ne yazılabilir? Fârûk “radiyallahü anh”, bunlardan anlamıştı ki, bu söz insanlık îcâbı, istemeden söylenmişti. Bir kısmı sorulmuş dedi. İkinci kısmı, sormıyalım, râhatsız etmiyelim, dedi ve sesler yüksel-

di. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kalkınız, birbirleriniz ile çekişmeyiniz! Peygamberin huzûrunda çekişmek iyi değildir)** buyurdu ve artık, böyle şey söylemedi. Kalem, kâğıd istemedi.

Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”, ictihâd ile çıkarılacak ahkâmda Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrılmaları eğer [Allah göstermesin] keyf ve inâd ile olsaydı mürted olurlardı. Dîn-i islâmdan çıkarlardı. Çünkü, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” karşı ufak bir edepsizlik küfrdür. Böyle şeyden Allahü teâlâyâ sığınırız. Hâlbuki, bu ayrılıkları **(Fa’tebirû)** emrine uymak için idi. Çünkü, ictihâd mertebesine yükselen bir kimsenin, ictihâdla bulunan hükmlerde, başkasının ictihâdına uyması hatâdır ve yasaktır. Evet Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilen hükmlerde ictihâd olmaz. Bu hükmlere uymak her müslimâna lâzımdır.

Hülâsa ve netîce olarak deriz ki, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” gösteriş yapmaktan uzak, kimseye beğendirilmelerini düşünmeyip, yalnız kalblerini, huylarını temizlemeğe uğraşırlardı. Görünüşe aldırılmazlar, öze ve hakîkate ehemmiyet verirlerdi. Birinci işleri, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” emrlerini yapmak, Onu gücendirmekten sakınmak idi. Analarını, babalarını, çocuklarını, âilelerini, o Servere fedâ etmişlerdi. Ona olan îmânları, ihlâsları o kadar çokdu ki, mubârek tükürüğünün yere düşmesine zemân bırakmazlar, âb-ı hayât gibi içerlerdi. Tıraş olunca, mubârek saçlarını, sakal kesintilerini yere düşmeden kapı-şırılar, bir kılını taşımağı, tâc ve tahtdan kıymetli bilirlerdi. Koca Roma ordularını yere seren, kal’aları, memleketleri feth eden Hâlid ibni Velîd “radiyallahü anh”, bütün bu muvaffakiyetlerinin, başında taşıdığı bir **(sakal-ı şerîf)** sâyesinde olduğunu söylemişti.

Evlâddan evlâda yâdigâr kalan bu sakal-ı şerîfler, câmi’lere vakf edilmiştir. Mubârek günlerde ziyâret edilmektedir. Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” o Servere olan îmân ve ihlâslarının çokluğundan, kan aldırınca, içtikleri meşhûrdur. Yalandan ve iftirâdan uzak olan o mubârek insanlardan, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” karşı edebe yakışmaz görünen bir söz çıkarsa, buna iyi ma’nâ vermeğe çalışmalı, kelimeyi değil, maksadı düşünerek selâmete ermeliyiz!

Süâl: Ahkâm-ı ictihâdiyyede hatâ ihtimâli olunca, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” gelen ahkâm-ı islâmiyenin hepsine nasıl güvenilebilir?

Cevâb: Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” ahkâm-ı ictihâdiyyeleri, sonradan ahkâm-ı semâviyye olur. Ya’nî Peygamberlerin

“aleyhimüsselâm” hatâ üzerinde kalmaları câiz değildir. Ahkâm-ı ictihâdiyyede müctehidler ictihâd edip ayrılıklar belli olduktan sonra, Allahü teâlâ doğru hükmü bildirir. Doğru belli olur. O hâlde Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” hayâtta iken çıkarılan ahkâm-ı ictihâdiyyenin hepsinde vahy gelerek doğruları bildirilmiş, şübhelileri hiç kalmamıştır. Demek ki, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” gelen ahkâmın hepsi doğrudur. Hepsi kat’îdir. Çünkü, hepsi vahy ile bildirilmiştir. Sonradan vahy ile doğrusu bildirilecek olan bu ahkâmda ictihâd etmeği emr etmekden maksad, müctehidlere derece ve sevâb vermek içindir. Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra bulunan ahkâm-ı ictihâdiyye ise, böyle kat’î olmayıp, zannîdir, şübhelidir. Bunları yapmak lâzım ise de, inanmıyan kâfir olmaz. Fekat, bunlardan da, bütün müctehidlerin birbirlerine uygun ictihâdları ile çıkarılan bir hükmü inkâr eden, yine kâfir olur.

Hülâsa, bizler, kalblerimizi, Ehl-i beytin hürmet ve sevgisi ile nûrlandırmalı ve Sahâbe-i kirâmın hepsini, hiç birini ayırmadan, büyük ve yüksek bilmeliyiz “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”. Her birini Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin ta’yîn buyurdıkları derece ve yükseklikde tanımalıyız! Aralarında olan münâkaşaların ve muhârebelerin, güzel niyyet ve iyi sebeplerden ileri geldiğine inanmalı, hiçbirine kusûr ve kabâhat bulmama- lı ve söylememeliyiz!

İmâm-ı Şâfi’î ve imâm-ı Ahmed “radiyallahü anhümâ” buyuru- yorlar ki, (Ellerimiz o kanlara bulaşmadığı gibi, dillerimizi de bu- laştırmaktan muhâfaza edelim!) O hâlde Sahâbe-i kirâmın hepsi- ni, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” talebeleri oldukları için, sâf ve temiz bilmemiz ve çok sevmek, hurmet etmek lâzım gel- diğini i’tikâd etmemiz icâb eder. Sahâbe-i kirâmın, Tabi’în-i izâmın ve Tebe’i tâbi’înin ve müctehidlerin ve mütekellimîn, fukahâ, mu- haddisîn, müfessirîn ve bu ümmetin sâlihlerinin hepsi böyle i’tikâd etmişlerdir.

Ehl-i sünnet ve cemâ’at denilen zümre-i nâciyyenin de mezheb ve i’tikâdları bu doğru yoldur. Bir kimse, bu ümmet-i necîbenin evliyâsından birinin birkaç gün meclisinde bulunup, onun sohbeti ile güzel huylarından, fazîletlerinden edinerek, fâidelenince, buna bütün dünyâda kıymet biçilmez iken, nasıl olur da Eshâb-ı kirâ- mın birbirleri ile olan ayrılıkları ve muhârebeleri kötü maksadlı kimselerin, kendilerine benzeterek söyledikleri ve kitâblarında yazdıkları gibi çirkin ve uygunsuz bilinir? Çünkü, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürriydân” Resûl-i ekremi “sallallahü aleyhi ve sellem” aşırı severlerdi. Uğrunda canlarını, mallarını, mülklerini, evlâdla-

rını, ezvâc, baba ve analarını ve vatanlarını, terk ve fedâ ederlerdi. Uzun zemânlar sohbetlerinde bulunarak her cihetden fâidelenmiş ve Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” ahlâkı ile ahlâklanmış, aşağı huylardan temizlenmiş, kalbleri, nefsleri saf ve pâk olmuşdu. Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmî “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’in” için böyle söylemek ve zan etmek aslâ câiz değildir.

Böyle söyleyen ve yazan zevâllılar, bilmiyorlar mı ki, onlara düşmanlık edenler, doğrudan doğruya Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmanlık etmiş oluyorlar. Onları kusûrlu bilmekle, Fahr-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” kusûrlu göstermiş oluyorlar. Bunun içindir ki, dînimizin büyükleri, (Peygamberimizin “aleyhissalâtü vesselâm” Eshâbına hurmet etmiyen, onları kusûrlu bilen, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” îmân etmemiş olur) buyurdular.

Cemel ve Sıffîn vak’aları, onları kötülemeğe sebep olamaz. İki taraftakiler de, günâha girmediler, belki sevâb kazandılar. Zîrâ, hadîs-i şerîfde bildirildiği gibi, ictihâdda hatâ eden müctehide bir sevâb, isâbet edene iki veyâ on sevâb vardır. Şübhe yokdur ki, ayrılık, gizli maksadlar ve dünyâ arzûları için olmayıp ancak ictihâdın uymaması sebebiyledir. İmâm-ı Muhammed Kurtubînin Tezkiresi Muhtasarında, imâm-ı Abdülvehhâb-ı Şa’rânî buyuruyor ki: (Mu’âviye ve Alî “radıyallahü anhümâ” arasındaki muhârebe ve ayrılıklar, ictihâd ayrılığından doğan dînî bir mes’ele idi. Dünyâ arzûlarına kavuşmak için değildi. Ya’nî, saltanat ve reislik sevdâsı ile değildi ki, söz edilsin. Belki, din için olduğundan iyi ve makbûl idi.) İmâm-ı Kurtubî ve Abdülvehhâb-ı Şa’rânî bu dînî büyüklerindedir. Yine aynı kitâbda diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Bundan sonra, [ya’nî benden sonra], eshâbım arasında fitne çıkararak muhârebe olacaktır. Cenâb-ı Hak bunları, benimle olan sohbetlerinden dolayı afv ve mağfîret eder. Bunlardan sonra gelen müslimânlar arasında bu sebeble çıkacak fitnede kimse afv olunmayacaktır).** Çünkü, onlar, sahâbî değildir, ya’nî sohbetde bulunmamışlardır. İnsan, dünyâda iken sevdiği kimse ile haşr olacaktır. Sahâbe-i kirâmın hepsi, Server-i âlemi “sallallahü aleyhi ve sellem” çok severdi.

Yine aynı sahîfede yazılı olan bir hadîs-i şerîfden anlaşılıyor ki, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasındaki muhârebelerde hem ölen, hem de öldüren Cennetlidir. Onların hepsi büyük müctehid idi. Bir müctehid, kendinden dahâ yüksek bir müctehidin ictihâdından başka ictihâd edince, kendi ictihâdı ile amel etmesi lâzımdır. Başkasının ictihâdına uyması câiz değildir. İmâm-ı a’zam Ebû

Hanîfenin talebesi olan imâm-ı Ebû Yûsûfün ve imâm-ı Muhammedin ve yine imâm-ı Muhammed Şâfi'înin talebesinden olan Ebû Sevrin ve Müzenînin, üstâdlarının re'yelerine uymıyan ne kadar ic-tihâdları var. Onların harâm dediklerine halâl, halâl dediklerine harâm demişlerdir. Bunlara, günâh işledi, hatâ etdi denilemez. Kimse de böyle dememiştir. Zîrâ, ayrılmaları, ic-tihâd yüzündendir. Kendileri de müctehiddir. Eshâb-ı kirâmın her biri de böyle müctehiddi. Vahşîden “radıyallahü anh” hazret-i Ebû Bekre “radıyallahü anh” kadar hepsi, hazret-i Mu'âviye de “radıyallahü anh”, müctehid idiler. Her biri, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” kalblere işliyen mubârek nazarlarına ve düâlarına kavuşmakla şereflenmiştir. Meselâ, hazret-i Mu'âviye “radıyallahü teâlâ anh”, **(Yâ Rabbî! Onu hâdî ve mehdî kıl!)** düâsına kavuşmuşdu. Hâdî, doğru yolu bulmuş, hidâyete ermiş, Mehdî, hidâyete getirici demektir. Düşünülürse, bu düâ, dünyâ ve âhiretin en yüksek derecesini göstermektedir. Şübhe eden, Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” düâsının kabûl olmayacağını iddi'â etmiş olur. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” Sahâbenin büyüklerini sayarken, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü teâlâ anh” için, **(Ümmetimin en merhametlisidir)** buyurdıkları gibi, hazret-i Mu'âviye “radıyallahü anh” için de, **(Ümmetimin en halîmi ve en cömerdidir)** buyurmuşlardı. İyi düşünmelidir ki, bu iki kıymetli huy ve sıfatın derecesi, nerelere kadar yükselmektedir?

İbni Hacer-i Mekkî “rahime-hullahü teâlâ” **(Tathîr-ül-cenân)** kitabının yirmiyedinci sahîfesinde şöyle yazıyor: Abdûllah ibni Abbâs “radıyallahü anhümâ” buyuruyor ki: Cebrâîl “aleyhisselâm” Peygamber “aleyhissalâtü vesselâm” efendimize geldi. Yâ Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”! Mu'âviyeyi “radıyallahü anh” sana tavsiye ederim. Kur'ân-ı kerîmi yazdırmakda ona emniyyet et, güven! dedi. Yine aynı sahîfede yazıyor ki, Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem”, birgün mubârek zevcesi Ümm-i Habîbenin “radıyallahü anhâ” odasına geldi. O esnâda hazret-i Mu'âviye “radıyallahü anh” başını, kız kardeşi Ümm-i Habîbenin “radıyallahü anhâ” kucağına koymuş uyuyordu. Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” bu hâli görünce, buyurdu ki, **(Yâ Ümm-i Habîbe! Kardeşini bu kadar çok mu seviyorsun?)** Kardeşimi çok seviyorum, dedi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Onu Allahü teâlâ ve Resûlü de seviyor).**

O kitâbda yine yazıyor ki, hazret-i Mu'âviye “radıyallahü anh” Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem”, yakın akrabâ olmak ile şereflenmiştir. Çünkü, kız kardeşi Ümm-i Habîbe “radıyallahü anhâ”, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sel-

lem” zevcelerinden idi.

Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” bir hadîs-i şerîflerinde buyuruyor ki, **(Allahü teâlâ, bana söz verdi ki, kızlarımı aldığım ve kızlarımı verdiğim âileler Cennetde benimle berâber olacaklardır).**

Hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anh” fazîletlerini bildiren hadîs-i şerîflerden birisi de budur ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Mu’âviyeye “radiyallahü anh” buyurdu ki, **(Sen melik olduğun zemân, ya’nî halife olduğun zemân, vazifeni iyi yap!)** Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” buyuruyor ki, benim halife olmağa arzû ve hevesim, bu hadîs-i şerîfi işitdiğim zemân başladı. Zîrâ bu hadîs-i şerîf benim halife olacağımı müjdeliyordu. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anh” ileride halife olacağını haber vermişdi. Bu haber de mu’cizelerinden biridir. Mu’âviye “radiyallahü anh”, bu hadîs-i şerîfin muhakkak meydâna çıkacağına îmânı olduğundan, halife olacağı zemânı bekliyordu. Fekat bunun hakîkî zemânı, emîrül mü’mînîn imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” vefâtından ve imâm-ı Hasenin “radiyallahü anh” hilâfeti kendinden ayırarak ona verdiği ândan sonra idi. Mu’âviye “radiyallahü anh”, acele ederek, vaktinden önce, Âişe ve Zübeyr ve Talhanın “radiyallahü anhüm”, imâm-ı Alî “radiyallahü anh” ile harb etmelerinden sonra, bu arzûsunu yerine getirmek istedi ki, bunda yanılmışdı. Fekat bu hatâsı, icthâdda hatâ olduğundan, hiç birşey denemez.

Yine o kitâbda diyor ki, Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” Ebû Bekr ve Ömere “radiyallahü anhümâ” danışdı. İki def’a, **(Fikrinizi bana söyleyiniz!)** buyurdu. Onlar, (Allahü teâlâ ve Resûlû “sallallahü aleyhi ve sellem” dahâ iyi bilir) dediler. Sonra, Mu’âviyeye “radiyallahü anh” haber gönderdi. Yanlarına gelince: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(İşlerinizde Mu’âviyeyi bulundurunuz. Çünkü, o kavîdir, emîndir.)**

Diğer bir hadîs-i şerîfde, **(Yâ Rabbî, Mu’âviyeye hesâbı ve kitâbeti bildir! İslâm memleketlerinde, ona yüksek mevkı’ ve makâm ver! Emrlerinin yapılmasını kolaylaştır! Onu azâbdan koru!)** diye düâ buyurdu. İmâm-ı Ömer “radiyallahü anh”, Mu’âviyeyi “radiyallahü anh” medh ve senâ edip, hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü anh” Şâmı alınca, oraya vâlî yaptığı kardeşi Yezîdin vefâtında onu, kardeşi yerine, vâlî ta’yîn etdi ve halife kaldığı on sene içinde vazîfesinden azl etmedi. İmâm-ı Osmân ve imâm-ı Alî “radiyallahü anhümâ” da, halife iken Mu’âviyeyi “radiyallahü anh” Şâm vâlîliğinde bırakıp azl etmediler. O zemân, birçok vilâyetler,

vâfilerinden şikâyet etdikleri hâlde, Mu'âviye “radiyallahü anh” dâimâ sevilmiş, kimse onu şikâyet etmemişdir.

Sôfiyye-i aliyyenin büyüklerinden ve reislerinden olan, gavs-i a'zam seyyid Abdülkâdir-i Geylânî “rahime-hullahü teâlâ” bütün mü'minlere dîni öğretmek ve i'tikâdlarını düzeltmek için yazdığı **(Gınyet-üttâlibîn)** kitâbının birinci cüz'ünün ellidördüncü sahîfesinde, Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî ve Hasen “radiyallahü anhüm” hilâfetlerini uzun uzadıya anlatdıktan sonra, diyor ki: (İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” vefât edince, imâm-ı Hasen “radiyallahü anh” müslimânların kanı dökülmemesi ve herkesin râhat etmesi için, hilâfeti bırakmak istedi ve Mu'âviyeye “radiyallahü anh” teslîm eyledi ve onun emrlerine tâbî' oldu. O günden i'tibâren, Mu'âviyenin “radiyallahü anh” hilâfeti hak ve sahîh oldu. Bu sûretle, Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” haber vermiş olduğu, **(Bu benim oğlum seyyiddir, ya'nî büyüktür. Allahü teâlâ, bunun ile mü'minlerden iki büyük fırka arasında bulur, ya'nî barışdırır)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsı meydâna çıktı. Görülüyor ki, imâm-ı Hasenin “radiyallahü anh” tâbî' olması ile, Mu'âviye “radiyallahü anh”, islâmîyete uygun halîfe olmuş, böylece müslimânlar arasındaki anlaşmazlık sona ermişdir. Tâbî'in ve Tebe'i tâbî'in ve dünyâdaki bütün müslimânlar Mu'âviyeyi “radiyallahü anh” halîfe olarak tanımışdır. Server-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Mu'âviyeye “radiyallahü anh”, **(Halîfe olduğun zemân yumuşak ol veyâ güzel idâre et!)** buyurdıkları gibi, diğer bir hadîs-i şerîfde, **(İslâmîyyet değirmi otuzbeş sene veyâhud otuz yedi sene devâm edecektir!)** buyurmuşdur. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” çarh, ya'nî dolab buyurmasının sebebi, dindeki kuvveti ve sağlamlığı bildirmek içindir. Bu müddetin otuz senesi dört halîfe ve imâm-ı Hasen “radiyallahü anhüm” ile temâmlandıktan sonra, geri kalan beş veyâ altı veyâ yedi senesi, hazret-i Mu'âviyenin “radiyallahü anh” hilâfeti zemânıdır. Hilâfeti, ondokuz sene ve birkaç ay sürmüşdür.)

Gınye kitâbının türkçe tercemesi basılmışdır. Okunması tavsiye olunur.

(Mir'ât-ı kâinât) kitâbı, ikinci cild, üçüncü sahîfesinde diyor ki, (Hazret-i Mu'âviyenin “radiyallahü anh” babası, Ebû Süfyân olup, beşinci babası Abdü Menâf, Resûlullahın da “sallallahü aleyhi ve sellem” dedelerinden idi. Hazret-i Mu'âviye “radiyallahü anh”, hicretten ondokuz sene evvel, dünyâya gelmişdi. Babası ile Mekke-i mükerremenin fethi günü îmâna gelmişdi. Uzun boylu, beyâz yüz-lü, güzel, yakışıklı ve heybetli idi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Kur'ân-ı kerîmi yazan kâtiblerinden olup, çok düâlarını ka-

zanmışdı. Halife olacağı da, kendisine müjdelenmiş idi. Birgün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hayvana binip, onu da, arkasına bindirmişdi. Konuşurlarken **(Yâ Rabbî! Buna çok ilm ve hilm ver!)** diye düâ buyurmuşdur. Târîhlerin hepsi diyor ki: Akli, zekâsı, afvı, cömerdliğı, idâresi, yumuşaklığı pek ziyâde olup, dillerde gezerdi. Afvı ve yumuşaklığı hakkında nice hikâyeler vardır ve iki büyük arabî kitâb hâlinde neşr edilmiştir. Arabistânda dört dâhî yetmişdir. Hazret-i Mu’âviye, Amr ibn-i Âs, Mugîre tebni Şu’be “radiyallahü teâlâ anhümâ” ve Ziyâd bin Ebîhdir. Âlimlerden birçoğu demiştir ki, çok heybetli, cesâretli, tedbirli, gayretli, merhametli olup, her sûretle, sanki idâreci olarak yaratılmışdı. Hattâ, hazret-i Ömer, onu gördükçe “radiyallahü anhümâ” (Bu, bir Îrân şâhidir) buyururdu. Bir şey isteyen boş çevirmez, katkat fazlasını verirdi. Birgün, Hasen “radiyallahü anh” borcu olduğunu söyledikde, seksen bin altın vermişdi. Amr ibni Âsı “radiyallahü anh” Mısra vâlî yapıp, iki sene bütün Mısır gelirini, ona bağışlamışdı.

Ağabeysi Yezîd, Ömer “radiyallahü anhümâ” tarafından, Şâmda vâlî iken hicretin yirminci senesinde vefât etmiş ve yerine, bunu vekîl ta’yîn etmişdi. Halife Ömer “radiyallahü anh”, asıl olarak vâlî yapıp, Hazret-i Osmân, Alî ve Hasen “radiyallahü anhüm” de, kendisini azl etmediler. Hicretin kırkbirinci senesinde islâmiyyete uygun, sahîh halife oldu. Buna, bütün islâm memleketlerinde bulunanlar, râzı olup, bu seneye **(âmül-cemâ’a)** ismi verildi. Halife olunca, Afrikada kâfirlerle cihâda başladı. Bir sene sonra, Abdürrahman isminde bir serdârı [kumandanı] Îrânın şarkında Sicistâna [ya’nî Sistan], bir sene sonra, Sûdana ordu gönderip, oraları kâfirlerden aldı. Kırkdördüncü yılda Kâbil şehrini, sonra Mühelleb kumandasındaki ordusu, Hindistân ve Semerkandı aldı. Mühelleb, dahâ sonraları hâricîlerle çok muhârebeler yaparak yayılmalarını önlemiş büyük bir kahramandır. Kırkbeşte Afrıkıyye [ya’nî Tunus] alındı. 47’de Çinde büyük ve çetin muhârebeler yapıldı ve çok şehîd verildi, kırkseki Kıbrıs adasına, bizzat gazâyâ gidip, feth eyledi.

Kıbrıs adası, nice zemân müslimânların elinde kaldı. **(Ahlâk-ı alâî)** kitâbı son kısmı, beşinci sahîfede diyor ki, (Kıbrıs adasında, Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi’în-i izâmdan, çok kimselerin mezârı vardır. Bilhâssa Enes bin Mâlikin “radiyallahü anh” teyzesi Ümm-i Hırâm “radiyallahü anhâ” orada medfûndur). Bir gün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onun evinde uyuyuşdu. Gülerek uyandı. Yâ Resûlallah! Niçin güldünüz dedikde, **(Yâ Ümm-i Hırâm! Ümmetimden bir kısmını, gemilere binip, kâfirlerle gazâyâ giderler gördüm!)** buyurdu. Ümm-i Hırâm (Yâ Resûlallah! Düâ et, ben de onlardan olayım!) dedi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi

ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Bunu da onlardan eyle!)** diye düâ buyurdu. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” zemânında Ümm-i Hirâm, zevci ile gemilere binip, Kıbrısa gitdi. Kıbrısa atdan düşüp şehîd oldu. Kıbrısın ikinci fâtihi, Mısır sultâmı Eşref Tatar olup, 828 [m. 1425] de feth etmişdir. Üçüncü fâtihi ikinci Sultân Selîm hân olup, 978 [m. 1570] de almışdı. Berlin muâhedesinden sonra 1295 [m. 1878] de yalnız idâresi İngiltereye bırakılmışdır. Hazret-i Mu’âviye, elli senesinde oğlu Yezîdi, İstanbulu almağa gönderdi. Hâlid ibni Zeyd ebü Eyyûbel ensârî de, bu orduda olup, birçok Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” ile birlikde İstanbulda şehîd oldular. Bizansdan her sene vergi almak üzere sulh yaptılar. Ellidört yılında Ubeydullah ibni Ziyâd [Abbâsî vezîrlerinden, ibni Zeyyâd başkadır] kumandasındaki bir ordusu, Asyada Ceyhûn nehrini develerle geçip Buhâra alındı. Asyada, Afrikada her ân islâmîyyet yayıldı. Kudüs-i şerîfi, evvelce Ömer “radiyallahü anh” almış idi ise de, sonra kâfirlerin eline geçmişti. Mu’âviye “radiyallahü anh” tekrâr aldı. Hülâsa, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeyi her yerde hâkim et!)** düâsı, yerini bulup, Afrikada Kayrivanan, Asyada Buhârâya kadar ve Yemenden İstanbula kadar bütün memleketlere hâkim oldu. Herkes kendisini sever, hürmet ederdi. Ehl-i islâm, râhat ve bolluk içinde idi. Gâyet güzel giyinir, latîf atlara biner, zevk ile yaşardı. Fekat, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbeti ve hayr düâları sâyesinde, islâmîyyetden ayrılmazdı. Günâh, zulm etmemeğe çok dikkat ederdi. Şâmda, hazret-i Ömer zemânında dört sene, hazret-i Osmân zemânında oniki sene, hazret-i Alî zemânında beş sene, Hasen hilâfetinde altı ay vâlî olup, Hasen “radiyallahü anhüm” hilâfeti bırakınca, bütün islâm memleketlerine şer’an ve sahîh olarak ondokuz sene halife oldu. Hicretin altmışıncı senesinde [60] Receb ayında, yetmişdokuz yaşında vefât etdi. Şâmda defn edildi. Vefât edeceği zemân, bereketlenmek için, hurmetle saklamakda olduğu, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin mübârek saçlarından birkaç kılı ve mübârek tırnaklarını, ölünce ağzına ve gözlerine koymalarını vasiyyet etmişti. Abdürrahmân, Yezîd, Abdûllah isminde üç oğlu ile Hind, Remele, Safiyye ve Âişe isminde dört kızı vardı). Mir’ât-ı kâinâtın yazısı, burada temâm oldu.

Mısır ulemâsından imâm-ı Ahmed bin Muhammed Şihâbüddîn-i Kastalânînin “rahime-hullahü teâlâ”, **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbının, şâir Mahmûd Abdülbâkî “rahime-hullahü teâlâ” tercemesinde diyor ki, (İbni İshaka göre, Mu’âviye “radiyallahü anh” Şâmda yirmi sene vâlî, yirmi sene de halife idi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbel buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve

sellem”, ona düâ edip, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeye ilm ve hesâb öğret! Onu Cehennemden koru!)** buyurdu. Kur’ân-ı kerîmi yazmak vazî-fesi ile meşhûrdur.)

Muhammed Şemseddîn Sâmî beğ (**Kâmûs-ül a’lâm**)da diyor ki, (Mu’âviye “radiyallahü anh”, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Babası Ebû Süfyân, kardeşi Yezîd ve anası Hind ile birlikde, Mekkenin alındığı gün îmâna gelmiştir. Kendisi dahâ evvel müslimân olmuş, babasının korkusundan gizlemişdi. Babası da, kendisi de, hâlis ve sağlam müslimân olup, Huneyn gazâsında, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” önünde harb etmişlerdir. Ebû Süfyânın, Tâif gazâsında bir gözü kör olmuş, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın hilâfeti zemânında, onüç senesindeki Yermük muhârebesinde de diğer gözü çıkmışdı. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh”, Fahr-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin kâtibliğinde bulunmak şerefine de nâil olmuşdu. Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü anh” Şâma asker gönderdikde, ağabeyi Yezîd ile birlikde Hâlid ibni Velid “radiyallahü anh” kumandası altında harb etmişlerdir. Hicretin kırkbirinci [41] senesinde, Kûfede hilâfetle kendisine bî’at olunarak, yirmi sene halîfelik etmiştir. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” fevkalâde akllı, çok zekî, fasîh, tatlı ve te’sîrli söz sâhibi idi. Gâyet sabırlı ve halîm, kerem ve ihsân sâhibi bir zât idi. Şâmda vâlf iken, halîfe Fârûk-ı a’zam “radiyallahü anh”, Romalıları hayretde bırakan ve meşhûr olan, sâde ve mütevâdî kıyâfeti ile, Şâmî şereflendirdikde, onun muntazam, zarîf hâlini görünce, (Bu, İrân şâhları gibidir) buyurmuşdu. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” halîfe iken, dîn-i islâmın, dünyâya yayılmasına ve terakkîsine çok hizmet edip, çok memleketler almışdır. Din âlimlerimiz, kendisinden çok hadîs-i şerîf alarak kitâblara yazmışlardır, [ki bu, büyüklüğünü, i’timâd ve emniyyet olduğunu gösteren, kuvvetli bir şâhiddir]. Fahr-i kâinât “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin, kendisine vermiş olduğu bir gömleğe sarıp; saklamış olduğu Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin turnak kesiklerini de gözlerine ve ağzına koyarak, defn etmelerini vasiyyet etmişdi). Kâmûs-ül a’lâm yazısı burada bitdi.

(Mecelle) ismindeki çok kıymetli kitâbı hâzırlamakla, dîn-i islâma büyük hizmet eden ve en doğru oniki cild Osmânlı târîhini yazmış olan, Lofcalı, meşhûr Ahmed Cevdet Pâşa “rahime-hullallahü teâlâ” **(Kısas-ı Enbiyâ)**sının yedinci cüz’ü, yüzdoksanikinci [192] sahîfesinde diyor ki: Hicretin altmışıncı senesinde Mu’âviye “radiyallahü anh”, hutbe okudukdan sonra, (Ey müslimânlar! Üzerinizde hâkimliğim uzun sürdü. Sizi usandırdım. Ben de sizden usandım. Sizden ayrılmak istemeğe başladım. Siz de benden ayrıl-

mak ister oldunuz. Fekat, benden sonra, size benden iyisi halife olmaz. Nitekim benden evvelkiler de, benden iyi idiler. Her kim, Allahü teâlâyâ kavuşmak isterse, Allahü teâlâ da ona kavuşmağı sever. Yâ Rabbî! Sana kavuşmak istiyorum. Sen de benim mülâkatımı irâde buyur! Beni mubârek ve mes'ûd eyle!) dedi. Sonra hasta oldu. Oğlu Yezîdi huzûruna isteyip, dedi ki, (Yavrum! Seni, seferler ile dolaşmaktan kurtardım. Her işini kolaylaştırdım. Herkesi sana itâ'ate getirdim. Sana kimseye nasîb olmayan mal bırakıyorum! Hicâz ehâlisini gözet ki, onlar senin aslındır. Sana gelecekle rin en muhteremidirler. Irak ehâlisini de gözet! Hergün senden bir me'mûrun azl edilmesini isteseler bile, azl et! Şâm ehâlisini de gözet ki onlar, senin yardımcılarındır. İşleri bitince, bunları, yine Şâma getir. Çünkü, başka memleketlerde çok kalırlarsa, ahlâkı bozular. Sana rakîb olacak üç kişidir. Bunlardan Abdüllah bin Ömer "radiyallahü teâlâ anhümâ" ibâdete düşkündür. Herkes sana bî'at edince, o da eder. Hüseyin bin Alî "radiyallahü teâlâ anhümâ" hafif bir zâtdır. Küfeliler, onu, sana karşı ayaklandıracaktır. Gâlib gelince, onu afv et! O bize akrabâdır. Üzerimizde çok hakkı vardır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin torunudur. Abdüllah bin Zübeyr "radiyallahü teâlâ anhümâ" ise arslan gibidir. Ondan çok korun!)

Vefâtına yakın (Ben ölünce, cûd, cömerdlik de berâber ölür. Çok kimselerin ihsân kapıları kapanır. İstiyenlerin elleri boş kalır) dedi ve (Zî Tuvâ köyünde bir Kureyş olup da keşki halife olmasaydım) dedi ve Receb ayında vefât eyledi "radiyallahü anh". Kendisi uzun boylu, beyâz, heybetli, çok sabırlı ve halîm [yumuşak] idi. Yumuşaklığı, dillerde gezerdi. Birgün, huzûruna bir adam gelip, pek ağır ve çirkin konuştuğu hâlde hiç cevâb vermemişti. (Buna da mı sabır ve tehammül edeceksiniz?) denildikde, (Biz, mülkümüze te'aruz etmeyenlerin sözüne ilişmeyiz) diyerek, millete verdiği söz hürriyyetini, canlı misâl ile göstermişti. Millet-i islâmiyyede ictimâ'î teşkilât kuran odur. Hattâ şehirler arası postayı ihdâs etmişti. Hazret-i Alî "radiyallahü anh" buyurdu ki, (Hazret-i Mu'âviyenin "radiyallahü anh" idâresini, fenâ görmeyiniz! Onu gayb ederseniz, başların arkadan zuhûr etdiğini görürsünüz!).

Hazret-i Alî "radiyallahü anh" ile muhârebe edenlerden, cesâreti ile, zekâsı ile meşhûr, Amr ibni Âs "radiyallahü anh", hicretin kırküçüncü [43] senesinde fitr bayramı gecesi vefât etdi. O gece ağladı. Oğlu Abdüllah (Niçin ağlıyorsun? Ölümünden mi korkuyorsun?) dedikde, (Hayır, ölümden korkmam. Fekat, öldükden sonra, başıma geleceklelerden korkuyorum. Çünkü, üç dürlü hayât geçirdim. Önce, kâfir idim. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem"

herkesden çok düşmanlık ederdim. O zemân ölseydim, muhakkak Cehenneme gidecektim. Sonra, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” en çok hayâ eden, ben oldum. O zemân ölseydim, herkes, beni tebrik ederdi. İslâm olarak şereflendi, hayr üzere öldü derler ve Cennete gitdi bilirlerdi. Dahâ sonra, hâkim oldum, vâlf oldum. Milyonla insanın idâresi, hakkı altına girdim. Şimdi ne hâl-deyim, bilmiyorum. Ölünce, bana ağlamayınız! Cenâzemi sessiz götürünüz! Mezârım üstüne taş ve ağaç koymayınız!) dedi. Tevbe ve istiğfâr ederek vefât etdi. Kendisi Mısırın fâtihi olup, hazret-i Ömer “radiyallahü anh” zemânında dört sene, hazret-i Osmân “radiyallahü anh” zemânında da, dört sene ve hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” zemânında iki sene Mısır vâfîsi olmuşdu “radiyallahü anh”. Kısas-ı Enbiyânın yazısı burada temâm oldu.

Hucetül islâm imâm-ı Gazâlî “rahime-hullahü teâlâ”, fârisî (**Kimyâ-i se’âdet**) kitâbı, sehâ [cömerdlik] bahsinde, üçyüzotuzbirinci [331] sahîfede buyuruyor ki, hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” Medîne-i münevvereye gelmişdi. Sokakda geçerken hazret-i Hasen “radiyallahü anh” arkasından gelip (Borcum var. Bana yardım et!) dedi. O da emr etdi, bir deve yükü altun verdiler ki, seksen bin altun idi.

Alî bin Emrullah “rahime-hullahü teâlâ” (**Ahlâk-ı Alâî**) kitâbı, İsrâ bahsinde diyor ki, isrâ, kendine lâzım olanı, sabr edip, başkasına vermektir. İslâm cömerdlerinden en meşhûru, Abdûllah bin Ca’fer Tayyâr “radiyallahü anhümâ” idi. Bunu, hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” çok severdi. Her sene, kendisine on milyon dirhem gümüş, ma’âş verirdi. Bu paranın hepsini, fakîrlere, muhtâclara, yetümlere, dullara dağıtır, sene sonunda, borçlanırdı. (Abdülaha her sene neden bu kadar çok para verip, devletin hazînesini boşuna sarf ediyorsun?) diye Mu’âviye “radiyallahü anh” hazretlerine sorduklarında, (Ben bu malı, Abdülaha vermiyorum. Medîne-i münevverenin fakîrlere veriyorum. İsterseniz tedkîk edin!) dedi. Araştırdılar. Hepsini fakîrlere, yetümlere verip kendinin ve âilesinin tesarruf ile yaşadığını görerek, devlet hazînesinin yerinde sarf edildiğini anladılar. Halîfenin bu tedbîrine, uyanıklığına ve cömerdliğine hayrân oldular.

(**Eshâb-ı Kirâm**) “aleyhimürrıdvân” risâlesinin başından buraya kadar, dinde söz sâhibi olan büyüklerin kitâblarından birkaç şey, kısaca yazıldı. Din büyüklerinin, sözbirliği ile bildirdiği bu hakikatler karşısında dinden haberi olmayan, hurûfî tekkeleri döküntülerinin sözlerine ve ba’zı abdestsiz, nemâzsiz dervişlerin yazılarına aldırılmamalı! Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” kitâblarında bildirilen, i’tikâd ve ibâdet yollarına sarılarak,

sonsuz felâket ve pişmânlıktan kurtulmalıyız! Evet, islâmîyeti, i'tikâdı ve ibâdetleri öğrenmek, her erkeğe ve her kıza farzdır, lâzımdır. Fekat, bunları içki masalarında, husûsî maksadlarla yazılan ve din düşmanlarının kitâblarından terceme edilen yazılardan ve sözlerden değil, mezheb imâmlarımızın bildirdiklerinden öğrenmeliyiz. Dedelerimizin yolundan ayrılmamalıyız!

Ba'zı kimseler, (Hiçbir müslimân, çocuğuna, Mu'âviye ismini koymamıştır. Bu da, bu ismin ve ism sâhibinin sevilmediğine âlâmetdir) diyor. Bu düşünce pek yanlışdır. Câhil bile buna, ancak güler. Büyük Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Şît, Hûd, Şuayb, Elyesa' gibi isimleri ve imâm-ı Alî “radiyallahü anh” efendimizin torunlarından ve oniki imâmımızdan Bâkir, Hasen Askerî isimleri ve eshâb-ı Bedrden olup Cennet ile müjdeli üçyüzonüç kişiden olan, Bera', Evs, İyâs, Buhayr, Besbese, Temîm, Sa'lebe, Sekaf, Cebr, Hâris, Hâtüb, Hârise, Hubâb, Haram, Hureys, Hasîn, Hârice, Hâbbab, Hubeyd, Hıras, Hureym, Hallâd, Huneys, Huleyd, Havvât, Havli, Zükeys, Râfi', Reb'î, Ruhayle, Refâ'a gibi ve dahâ yazamadığımız birçok isimleri, bugün hiçbir müslimân kullanmadığı için bu isimlerin sâhibleri olan, Peygamberler “aleyhimüsse-lâm” ve Eshâb-ı kirâmın en büyükleri ve kıymetlileri, sevilmez mi diyecekler? Hâlbuki, bu isimlerin sâhiblerinin hepsi, hazret-i Mu'âviyeden “radiyallahü anh” dahâ yüksek oldukları ve Allahü teâlânın ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ve bütün müslimânların sevgilileri olduğu, güneş gibi âşikârdır. Hazret-i Mu'âviyeyi “radiyallahü anh” sevmemek, Onu tanımamak, tehlikeli bir câhillikdir. Fekat, Onu kötölemek, gençleri kandırmak için, böyle çürük ve gülünç düşünceler söylemek, bu câhilliği ve iftirâyı meydâna çıkarmaktan başka, birşeye yaramaz.

Hazret-i Alî “radiyallahü anh” ile muhârebe eden Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” bize hiçbir yakınlığı ve hiçbir tanışıklığı yok. Hattâ bu muhârebeleri, bizi üzüyor, incitiyor. Fekat, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbı oldukları için, onları sevmekle emr olunduk. Herbirini incitmekden, Onlara düşmanlık etmekden men' olunduk. O hâlde, hepsini sevmeğe mecbûruz. Onları, Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdiğimiz için severiz. Onlara düşmanlıktan ve eziyet etmekden kaçırız. Çünkü, Onların incitilmesi ve düşmanlığı, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize gider. Yalnız, haklı olanı ve yanılanı söyleriz. Ya'nî hazret-i Emîr “radiyallahü anh” haklı idi. Ona karşı gelenler, hatâ etmiş idi. Bundan fazla birşey söylemek doğru değildir.

İsmâ'îl Kemâleddîn Karamânî “rahime-hullahü teâlâ”, (**Şerh-ı akâ'id**) kitâbını açıklarken, yazıyor ki, imâm-ı Alî “kerremallahü

vecheh” buyurdu ki, (Kardeşlerimiz bizi dinlemedi. Onlar kâfir değildir. Günâha da girmedir. Çünkü, dinden, islâmiyyetden anladıklarını yapıyorlar). İctihâdda yanılmak kabâhat değildir ve birşey söylenemez. Onların Eshâb olduğunu düşünerek, hepsini iyi bil-meliyiz!

Allahü teâlâ, hepimizi, doğru yoldan ayırmasın! Din büyükleri-nin kitâblarından haberi olmayıp, dînin vesîkalarını, islâmiyyetin delillerini ve senedlerini işitmeyip de dînini, sonradan meydâna çı-kan târîhlerden öğrenenleri ve yalnız hayâl ve inâd ile konuşanla-rı ve yazarları işitmekden, yazılarını okumaktan ve onlara aldan-maktan muhâfaza buyursun! Âmîn. İmânî olanlar, imânın tadını tadanlar, Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” kitâb-larından alınan sözlere ve yazılara sarılır. Bunlardan zevk alır. Din adamı geçinen câhillerin, sözlerinden ve yazılarından nefret eder, kaçır.

İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” ikinci cildde, otuzaltıncı mektûb sonunda buyuruyor ki, Sahâbe-i kirâmın üstünlüğünü an-latan “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” mektûbu, **(Ehl-i beyt-i Re-sûl)**ün “sallallahü aleyhi ve sellem” medh ve senâsı ile bitirelim:

Seyyid-i kâinât “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vesselâm” buyurdu ki, **(Alîyi “radıyallahü anh” seven, muhakkak, beni sevmişdir. Ona düşmanlık eden, muhakkak bana düşmanlık etmişdir. Onu inciten, muhakkak beni incitmişdir. Beni inciten, muhakkak Allahü teâlâ-yı incitmiş olur.)**

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, bana dört kimse-yi sev diye emr etdi. Onları kendisinin de sevdiğini bildirdi).** Onla-rın isimlerini bize söyler misiniz, denildikde, **(Alî onlardandır, Alî onlardandır, Alî onlardandır, Ebû Zer, Mikdâd ve Selmân)** buyur-du. Bir hadîs-i şerîfde, **(Alînin “radıyallahü anh” güzel yüzüne, belki mübârek vücûd-i şerîfine severek bakmak ibâdetdir)** buyur-du. Berâ’ bin Âzib “radıyallahü anh” diyor ki, Resûlullah “sallal-lahü aleyhi ve sellem”, birgün oturmuşdu. Buyurdu ki, **(Yâ Rabbî! Ben Haseni seviyorum)** “radıyallahü anh”.

Hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü anh” diyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında imâm-ı Hasen vardı. Bir ker-re bize, bir kerre Hasene “radıyallahü anh” bakarak: **(Benim bu oğlum seyyiddir, efendidir. Ümmîd ederim, beklerim ki, Allahü te-âlâ, onun ile, müslimânlardan iki fırkanın arasını bulur).** Ya’nî müslimânlardan iki fırka sulh ederler buyurdu.

Üsâme bin Zeyd “radıyallahü anh” diyor ki: Peygamber efendimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” gördüm. Hasen ve Hüseyin “ra-

diyallahü anhümâ” mubârek kucağında oturuyorlardı. Buyurdu ki: **(Bu ikisi, benim oğullarımdır ve kerîmemin oğullarıdır. Yâ Rabbî! Ben bunları seviyorum. Sen de sev ve bunları sevenleri de sev!).**

Enes “radiyallahü anh” diyor ki, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytin “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” içinden en çok kimi seviyorsunuz? diye sordular. Buyurdu ki, **(Hasen ile Hüseyni)** “radiyallahü anhümâ”.

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Fâtıma “radiyallahü anhâ” benim bir cüz’ümdür. [Ya’nî benden bir parçadır.] Onu kızdıran, beni incitir.)** Ebû Hüreyre “radiyallahü anh” diyor ki: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” imâm-ı Alîye “radiyallahü anh” karşı buyurdu ki, **(Fâtıma bana senden dahâ sevgilidir. Sen bana, ondan dahâ azîzsin!** [ya’nî kıymetlisin]).

Hazret-i Âişeden nakl edildiğine göre, müslimânlar, Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” hediyeye takdîm etmek istediklerinde, ancak Âişe-i Sıddîkanın “radiyallahü anhâ” hucre-i ismetinde buldukları zemân getirirlerdi ve bu vâlidemizin tavasut ve delâleti ile Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” rızâsını kazanmağa çalışırlardı. Yine Âişe “radiyallahü anhâ” diyor ki: Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Zevcât-ı tâhirâtı iki kısma ayrılmıştı. Bir kısmı ben ve Hafsa ve Safiyye ve Sevede, ikinci kısmı Ümm-i Seleme ve diğerleri idi “radiyallahü anhünne”. Bu ikinci kısımdakiler, kendi aralarında konuşup Eshâb-ı kirâmın, hediyelerini, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” nerede ise, oraya getirmelerini, yalnız Âişe-i Sıddîkanın evine teşrîf edecekleri zemânı beklememelerini istirhâm etmek için, Ümm-i Selemeyi huzûr-i se’âdete gönderdiklerinde, **(Bana eziyyet vermeyiniz. Bana vahy ancak Âişenin “radiyallahü anhâ” elbisesi ile örtülü iken geliyor).** Ya’nî diğer Ezvâc-ı mütahherâtın yataklarında iken, bana vahy gelmedi. Yalnız Âişenin “radiyallahü anhünne” yatağında iken geldi, buyurdu. Bunu işitince, Ümm-i Seleme “radiyallahü anhâ”: Seni bundan sonra incitmemeğe andım olsun, tevbeler olsun yâ Resûlallah! dedi. Başka bir zemân, yine bunun için, Fâtımat-üz-zehrâyı “radiyallahü anhâ” gönderdiklerinde, **(Ey kızım! Niçin benim sevdiğimi sevmezsin? Benim mahbûbem, senin dahî mahbûben değil midir?)** buyurdıklarında, Fâtıma “radiyallahü anhâ”, evet dedi. **(Öyle ise, sen de onu sev!)** buyurdular.

Yine Âişe-i Sıddîka “radiyallahü anhâ” diyor ki: Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ne zemân Hadîcenin “radiyallahü anhâ” ismini işitsem gayretime dokunurdu. Bununla berâber, Onu görmemişdim. Onu çok sevdikleri için, onun akra-

bâsına hediye gönderirlerdi. Ba'zan latîfe yollu, dünyâda sanki Hadîceden “radiyallahü anhâ” başka kadın yok mu? derdim. **(O; söyle söyle! Böyle böyle idi ve benim ondan evlâdlarım vardı!)** buyururlardı.

Abdullah ibni Abbâs “radiyallahü anhümâ” diyor ki: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Abbâs bendedir ve ben onanım!).**

Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Âilem yüzünden beni incitenlere şiddetli azâb vardır!).**

Ebû Hüreyre “radiyallahü anh” diyor ki: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Sizin iyileriniz, benden sonra, Ehl-i beytime iyilik edenlerdir).** İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” diyor ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Ehl-i beytime iyilik edenlere, kıyâmet günü şefa'ât ederim!).** Yine imâm-ı Alî “radiyallahü anh” diyor ki: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Sırât köprüsünden ayakları kaymadan geçenler, Ehl-i beytimi ve Eshâbımı çok sevenlerdir).**

Yâ Rabbî! Fâtımanın “radiyallahü anhâ” ve oğullarının hâtırı ve hürmetleri için, bize son nefesde îmân ile gitmek nasîb eyle! Âl-i Resûlün “sallallahü aleyhi ve sellem” eteklerine sarılmak bize nasîb et de, düâlarımızı ister kabûl eyle, ister red!

Aşağıdaki yazı, **(Makâmât-ı Mazheriyye)** kitâbındaki onyedinci mektûbun tercemesidir. Bu kitâbı, Hindistândaki hakîkî islâm âlimlerinden büyük velî, Abdûllah Dehlevî yazmıştır. Kendisi 1240 [m. 1824] de Delhîde vefât etmiştir. Üstâdı Mazher Cân-ı Cânânın yanındadır. Bu kitâb, fârisî olup, Mazher Cân-ı Cânânın hayâtını ve yirmidört mektûbunu bildirmektedir. Mazher Cân-ı Cânân 1195 [m. 1781] de seksendört yaşında vefât etdi. Delhîde, yapıldığı mescidin yanındadır “rahmetullahi teâlâ aleyhimâ”:

Ehl-i sünnet mezhebinin âlimleri, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeleri, Onların yüksek şânlarına yakışacak şekilde anlatmışlardır. Çünkü Onlar, **(İnsanların en hayırları, benimle birlikde yaşayanlardır)** hadîs-i şerîfi ile medh olunmuşlardır. Sebebini anlayamadıkları ayrılıklarını da, Allahü teâlânın bilgisine bırakmışlar, bu hayırlı asrın temiz insanlarına dil uzatılmasından sakınmışlardır. Hayırlı oldukları bildirilen ilk üç asrda yetişmiş olan hadîs ve fikh âlimlerinden hiçbirini, Eshâb-ı kirâmın zemânına çok yakın oldukları ve Onların hâllerini çok iyi bildikleri hâlde ve Alî Mürtezâyâ “radiyallahü anh” karşı olanların hatâ etdiklerini bildirdikleri hâlde, hiçbirini kötölemek câiz değildir demişlerdir. Evet, Şâm ve Bağdâd askerleri arasında birkaç gün, muhâbebe oldu ise

de, bu hâlleri ictihâd ayrılığından idi. Birbirlerini kâfir bilmekten değildi. Bu fitne, Emîr-ül-mü'minîn Osmânın “radıyallahü teâlâ anh” şehîd edilmesi ile başladı. Muhârebe zemânında, Eshâb-ı kirâm üçe ayrılmıştı. Bir kısmı, haklı halîfe olan Alî “radıyallahü teâlâ anh” hazretleri tarafında idi. İkinci kısmı Şâm emîri tarafında idi. Üçüncü kısmı, iki tarafa da katılmadı. Hadîs âlimleri ve fıkîh ilminin müctehidleri, Eshâb-ı kirâmdan hadîs-i şerîfleri toplarlarken, her üç kısımdakileri müsâvî tutmuşlar, hepsinin sözlerinin kıymetli, doğru olduğuna inanmışlardır. Üç kısımdan birinde bulunanları kâfir veyâ fâsık bilselerdi, bunların bildirdiklerini kabûl etmezler, bu haberleri, ictihâd için, ahkâm çıkarmak için, menba' ve sened yapmazlardı. Bu üç kısımdakilerden herhangi biri kötülenirse, dîn-i islâm, içerden yıkılır. Bu büyüklere dil uzatmamak, islâmiyyete hizmet etmek olur ve Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” sohbetine, meclislerine kıymet vermek olur. Eğer (Resûlullahın akrabâsına kıymet vermek çok lâzımdır) denirse, evet öyledir. Fekat, Resûlullahın akrabâsından hiçbiri, kendileri ile harb eden Sahâbîlerden hiçbirine kâfir demedi. Evet, harb edenlerin birbirlerini sevmemeleri, kötülükleri lâzımdır. Fekat, hadîs-i şerîfler ile medh edilen bu hayırlı insanlar, birbirlerini aslâ kötülüklememişlerdir. Resûlullahın akrabâsını sevmek, bütün müslimânlara vâcibdir. Onların incinmelerini istemek de, bu sevgiyi bozar.

Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” birbirleri ile muhârebelerini konuşmak, yazmak doğru değildir. Bu hâle üzûlmeli ve susmalıdır. Şî'î denilen ba'zı kimseler, taşkınlık yapıyorlar. Uydurma haberlere aldanarak, o temiz insanları, kendi nefsleri gibi zan ediyorlar. Eshâb-ı kirâma kâfir diyecek kadar taşkınlık yapıyorlar. Hâl-buki, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” hayâtını, sözlerini bizlere bildirdi. Ömrlerini Resûlullahın sohbetinde geçiren, Onun terbiyesi ve nasihatleri ile edeblenen, olgunlaşan, mallarını ve canlarını Onun için fedâ eden, Ondandır da Onun dînini yaymak için çalışan kimselerin küfrden kurtulamayacakları düşünülebilir mi? Allahü teâlâ, bu hizmetlere, gayretlere, hiç merhamet etmemiş midir? Onlara merhamet edilmezse, sonra gelen bizim gibi günâhkârlar, nasıl afv ve rahmet bekleyebiliriz? Geçmiş Peygamberlerden ve Evliyâdan biri ölünce, ümmetinin, cemâ'atının hepsinin kâfir oldukları ve Onun evlâdlarına, akrabâsına düşman oldukları, hiç işitilmiş midir? Böyle olsaydı, Allahü teâlânın Peygamber göndermesi, abes olurdu, fâidesiz olurdu. Zemânların en iyisi olarak müjdelenmiş olan zemân, zemânların en kötüsü olurdu. İnsanların en iyileri, en kötülükleri olurdu.

BİRİNCİ CİLD, 251. ci MEKTÛB TERCEMESİ

Dîn-i İslâmın en büyük âlimi, **İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sâni Ahmed Fârûkî** “kuddise sirruh” hazretlerinin muhtelif şehirlerdeki âlimlere, vâli, kumandan ve pâdişâhlara, cevâb ve nasihat olarak yazdıkları mektûbların beşyüzotuzaltısından meydâna gelen (**Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî**) kitabının birinci cüz’ü ikiyüzelibirinci mektûbu, mevlânâ Muhammed Eşrefe yazılmış olup, Hulefâ-i râşidînin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” faziletlerini ve Şeyhayn hazretlerinin [ya’nî Ebû Bekr ile Ömerin] “radıyallahü anhümâ” üstünlüğünü ve hazret-i Emîrin [ya’nî hazret-i Alînin] “radıyallahü anh” husûsî kıymetlerini ve Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürriydân” ta’zîm ve tevkîrini ve aralarındaki muhârebelerin iç yüzünü bildirmektedir.

Bu mektûbun baş tarafı Peygamberlere “aleyhimüssalevât” ve Evliyâyâ “kuddise sirruhüm” âid derin ilmler olduğundan, yalnız nihâyet kısımlarını terceme ediyoruz:

Hazret-i Emîrin “radıyallahü anh” isminin, Cennet kapısının üzerinde yazılı olduğunu öğrenince, Şeyhayn hazretlerinin [ya’nî Ebû Bekr ile Ömerin] “radıyallahü anhümâ” Cennet kapısındaki husûsiyyet ve i’tibârlarının nasıl olduğunu merak etdim. Anlamak için çok uğraşdım. Nihâyet anladım ki, bu ümmetin [ya’nî müslimânların] Cennete girmeleri, bu iki büyük zâtın emri ve izni ile olacaktır. Sanki, Ebû Bekr “radıyallahü anh” Cennet kapısında durup, içeri girmeğe izn verecek ve Ömer “radıyallahü anh” ellerinden tutarak içeri götürecektir. Bütün Cennetin, sanki Ebû Bekrin “radıyallahü anh” nûru ile dolu olduğunu his ediyorum. Bu fakîre göre, Şeyhayn hazretlerinin bütün Sahâbe-i kirâm “aleyhimürriydân” arasında ayrı bir şân ve üstünlükleri vardır. Başka hiçbirisi bunlara ortak değildir. Sıddîk “radıyallahü anh”, Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” ile sanki aynı bir evin sâhibidir. Farkları, bir evin iki katı arasındaki fark gibidir. Fârûk “radıyallahü anh” da Ebû Bekre “radıyallahü anh”, tufeyl olarak bu devlethânede bulunmaktadır. Diğer Sahâbe-i kirâmın, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” yakınlıkları, sünnet-i seniyyesine [ya’nî islâm dînine] uydukları kadar, mahalle komşusu veyâ hemşehri gibidirler. Bunlar, böyle olunca, sonra gelenlerin Evliyâsı nerede kalır? Artık düşünmeli! O hâlde onlar, Şeyhaynın büyüklüğünden ne anlıyabilirler? Her ikisinin büyüklüğü, o kadar çoktur ki, Peygamberler “aleyhimüsselâm” sırasındadırlar. Peygamberlik makâmından başka, bütün üstünlüklerine mâlikdir-

ler. Nitekim, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer Peygamber olurdu).**

İmâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki: Halife Ömer “radiyallahü anh” şehîd olunca, Abdüllaah ibni Ömer, Sahâbe-i kirâma dedi ki: (İlmin onda dokuzu, Ömer “radiyallahü anh” ile berâber öldü!). Ba’zılarının bu sözü anlamıyarak durakladıklarını görünce, (İlmden maksadım, Allahü teâlâyı bilmektir. Abdest ve guslün bilgileri değildir) dedi. Ömer böyle olunca, Ebû Bekrin “radiyallahü anh” büyüklüğü nasıl anlaşılır ki, Ömerin bütün iyilikleri, onun bir iyiliğidir. Böyle olduğu, hadîs-i şerîfde bildirilmektedir. Ömer ile Sıddîk “radiyallahü anhümâ” arasındaki fark, Sıddîk ile Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” arasındaki farkdan ziyâdedir. Başkalarının Sıddîkdan “radiyallahü anh” ne kadar aşağı olduğunu bundan anlamalıdır. Şeyhayn “radiyallahü anhümâ” öldükten sonra da, Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrı kalmadılar. Maşere de, onlarla berâber kalkıp gideceğini haber vermiştir. O hâlde efdaliyyet, üstünlük, Ona dahâ yakınlık demek olup, bu da, ikisine mahsûsdur. Bu fakîrlüğün ve aşağılığın ile, Onların yüksekliğinden ne anlıyabilir ve söyleyebilirim ve üstünlüklerinden ne anlatabilirim? Tozun, dumanın, güneşi anlatmağa gücü yeter mi? Bir damla su, büyük denizleri söyleyebilir mi?

İnsanlara nasîhat etmek, herkese yol göstermek için, geri dönmüş olan Evliyâ “kaddesallahü teâlâ esrâre-hümül’azîz”, keşflerinin nûru ile ve Tâbi’in ve Tebe-i tâbi’inden ictihâd derecesine yükselen âlimler “rahime-hümmullahü teâlâ”, hadîs-i şerîflerin derinliklerindeki ma’nâları bulup anlamak ile, Şeyhaynın “radiyallahü anhümâ” kemâlâtından biraz anlıyarak, hakîkatlerinden az birşey ele geçirecek, üstünlüklerini bildirmişler ve bunda söz birliği hâsıl olmuştur. Bu sözlerine uymıyan keşflerin, buluşların, yanlış olduğunu söyleyerek, bunlara kıymet vermemişlerdir. Bu ikisinin üstünlüğü, Sahâbe-i kirâm arasında zâten şöhrat bulmuşdu. Meselâ, Buhârîyi şerîfde, Abdüllaah ibni Ömer “radiyallahü anhümâ” diyor ki, (Biz, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, Ebû Bekr gibi kimseyi bilmezdik. Ondan sonra Ömeri, Ondan sonra da Osmânı “radiyallahü anhüm” bildirdik. Onlardan sonra kimseyi kimseden üstün tutmazdık). Ebû Dâvûdün bildirdiğine göre, yine Abdüllaah ibni Ömer diyor ki, (Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında bizler en üstün Ebû Bekrdir, sonra Ömer, sonra Osmândır “radiyallahü anhüm” derdik).

Evliyâlık, Peygamberlikden dahâ yüksektir sözü, erbâb-ı sek-

rin, ya'nî zan ve hayâl ile konuşanların sözüdür. Ya'nî geri dönmiyen, Peygamberlik makâmının kemâlâtından haberi olmayan Evliyânın sözüdür. Bu fakîr, birçok mektûblarımda, uzun uzadıya bildirdim ki, Peygamberlik, vilâyetin üstündedir. Hattâ, Peygamberin kendi vilâyetinin de üstündedir. Sözü doğrusu da budur. Bunun aksini söyleyen, Peygamberlik makâmının yüksekliğini bilmiyendir. Evliyâlık yolları arasında, **(Silsile-tüzzeheb)** yolu, Sıddîk-i ekberin “radiyallahü anh” yolu olduğundan, bu yolun yolcuları uyanık olur. Onun için de, yolların en üstünüdür. Başka yoldaki Evliyâ, bunların kemâlâtına nasıl yetişebilir? Onların iç yüzünü nasıl anlayabilir? Bu yolun yolcularının, bu işde kârları müsâvîdir demek istemiyorum. Belki, milyonda biri böyle olabilirse, ni'mettir, se'âdetdir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” haber verdiği hazret-i Mehdî “rahime-hüllahü teâlâ”, vilâyetin en yüksek derecesinde olacağına göre, o da bu yoldan yetişmiş ve bu yolu temâmlamış ve düzeltmiş olacaktır. Çünkü, bütün vilâyet yolları, bu yoldan aşağıdır ve ulaşıkları vilâyetlerde, Peygamberlik makâmının kemâllerinden az birşey vardır. Bu yoldan kazanılan Evliyâlık da ise, Sıddîk-ı ekberin yolu olduğu için, o kemâlâtdan pek çok bulunur.

Hazret-i Emîr “radiyallahü anh” Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vilâyetini aldığı, taşıdığı için, geri dönmiyen, ya'nî halk arasına karışmıyan ya'nî vilâyetin kemâlâtı kendilerinde fazla bulunan Evliyânın, meselâ kutbların, ebdâlin ve evtâdın terbiyeleri, onun imdâdı ve yardımı iledir. Kutbül-aktâb, ya'nî kutb-i medâr, onun emrinde ve terbiyesindedir. Ya'nî vazifesini onun imdâdı ve yardımı ile yapar. Fâtıma-tüzzehrâ ile Hasen ve Hüseyin “radiyallahü anhüm” de, bu makâmda, hazret-i Emîr ile ortakdırlar.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının hepsi “radiyallahü anhüm” büyüktür. Her birini büyük bilmek ve söylemek lâzımdır. Enes bin Mâlik “radiyallahü anh” buyuruyor ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, bütün insanlar arasından beni seçti, ayırdı. İnsanların en iyisini bana eshâb olarak seçti. Bunların arasından da, bana akrabâ ve yardımcı olarak en üstünlerini ayırdı. Bir kimse, beni sevdiği için, bunlara hürmet ederse, Allahü teâlâ, onu her tehlikeden korur. Onlara hakâret ederek beni incitenleri de incitir).** Abdüllah ibni Abbâs “radiyallahü teâlâ anhümâ” buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Eshâbıma dil uzatanlara, onları söğenlere, Allah la'net eylesin! Bütün meleklerin ve insanların la'netleri, onların üzerine olsun!)** Âişe-i Sıddîka “radiyal-

lahü anhâ”nın haber verdiği hadîs-i şerîfde, (**Ümmetimin en kötüsü, eshâbıma dil uzatmağa cesâret edenlerdir**) buyuruldu.

Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasında olan muhârebeleri, iyi sebeplerden, güzel düşüncelerden ileri geldi bilmek, dünyâlık için, menfe’at için bilmemek lâzımdır. Çünkü, onların ayrılığı, ictihâd ve te’vîl ayrılığı idi. Hevâ ve hevesden doğan ayrılık değildi. Ehl-i sünnet âlimleri hep böyle söylüyor. Şu kadar var ki, hazret-i Emîr ile muhârebe edenler, hatâ etdi. Hak, hazret-i Emîr “radiyallahü anh” tarafında idi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı olduğundan, birşey denemez ve dil uzatılamaz. (**Şerh-i mevâkîf**) kitâbına göre, Âmidî diyor ki, Cemel ve Sıffîn vak’aları ictihâd yüzünden idi. Ebû Şekûr Muhammed Sülemî, (**Temhid**) kitâbında diyor ki, Ehl-i sünnet ve cemâ’ate göre, hazret-i Mu’âviye ve onunla berâber olanlar “radiyallahü anhüm” hatâ etmişlerdi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı idi. İbni Hacer-i Mekkî (**Savâ’ık-ı muhrika**) kitâbında diyor ki: Hazret-i Mu’âviyenin hazret-i Emîr ile “radiyallahü anhümâ” muhârebesi, ictihâd sebebi ile idi. Ehl-i sünnet âlimleri böyle bildiriyor. (**Şerh-i mevâkîf**)daki (Eshâbımızın çoğuna göre, o muhârebeler ictihâd sebebi ile değildi) sözünde eshâbımız diyerek, kimleri anlatmak istemiştir? Ehl-i sünnet âlimleri böyle söylemiyor, aksini söylüyor. Büyüklerin kitâbları, hep ictihâdda hatâ olduğunu bildirmektedirler. Meselâ, imâm-ı Gazâlî ve Kâdî Ebû Bekr ve diğer imâmlar gibi. O halde, hazret-i Emîr “radiyallahü anh” ile muhârebe edenlere, fâsık, yoldan çıkmış gibi şeyler söylemek câiz değildir.

Kâdî İyâdin “rahime-hullahü teâlâ” (**Şifâ**) kitâbında, imâm-ı Mâlik “radiyallahü anh” diyor ki: (Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” eshâbından birine, meselâ Ebû Bekre veyâ Ömere veyâ Osmâna veyâ Mu’âviyeye veyâ Amr ibni Âsa “radiyallahü anhüm” söğen ve onları kötülüyen bir kimse, eğer yoldan çıktılar, kâfir oldular dedi ise bu kimseyi öldürmelidir. Yok eğer başka bir ayb ve kusûr ile kötüledi ise, şiddetli dövmelidir). Hazret-i Alî “radiyallahü anh” ile muhârebe edenler, kendilerine alevî diyen şî’ilerin taşkın olanlarının dedikleri gibi, kâfir değildir. Fâsık da değildir. Çünkü, Âişe Sıddîka “radiyallahü anhâ” ve Talha ve Zübeyr ve Sahâbe-i kirâmdan birçoğu onlardandır “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” Cemel muhârebesinde onüçbin kişi ile berâber öldürülmüşdü. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh”, bu zemân işe karışmamışdı. Bir müslimân, bunlara yoldan çıktı ve günâha girdi gibi sözler söyleyemez. Kalbi bozuk, rûhu pis olan, söyler.

Fıkıh âlimlerinden ba’zısı, hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh”

için cevır, ya'nî zulm etdi demiş ise de, bundan maksadları hazret-i Emîrin hilâfeti zemânında kendini halife i'lân etmesi haksız idi, demektir. Yoksa yoldan çıkmak ve günâh âlâmeti olan zulm demek değildir. Bu sûretle, sözleri, Ehl-i sünnet büyüklerinin sözlerine uymuş olur. Bununla berâber, hakîkî din âlimleri, böyle yanlış ma'nâlar anlaşılabilir sözleri söylemezler. Hazret-i Mu'âviye için "radıyallahü anh" zâlim, nasıl denilebilir? Bunun, Allahü teâlânın emrlerini ve müslimânların haklarını gözetmekte âdil bir halife olduğunu (**Savâik-ı muhrika**) kitâbında, allâme İbni Hacer-i Mekkî yazıyor. Böyle sözleri, Yezîd için söylemeler yeridir. Fekat, Mu'âviye "radıyallahü anh" için söylemek çok şeni', çok çirkin olur. Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Mu'âviyeye "radıyallahü anh", hayrlı düâlar ettiğini, hadîs âlimlerinin hepsi söylüyor. Meselâ, (**Yâ Rabbî, ona kitâb ya'nî yazı ve ilm ile hesâb öğret ve onu azâbdan koru!**) ve bir kerre de, (**Yâ Rabbî! Onu doğru yola götür ve doğru yola götürücü yap!**) buyurdu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" düâsının kabûl olunacağı ise, şubhesizdir. Ona beddûâ etdi diyen yeni [câhil, sapık] din adamlarının (!) din kitâblarından hiç de haberleri olmadığı anlaşılıyor mu? İmâm-ı Şa'bî hazretlerinin hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" kötülediği yolundaki sözleri de doğru değildir. Böyle birşey olsaydı, Şa'bînin talebesi olan imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin, bu sözleri söylemesi lâzım gelirdi. İmâm-ı Mâlik "radıyallahü anh", bir rivâyete göre, Tebe-i tâbî'ndendir ve hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh"ın asrında yaşamışdır. Medîne-i münevvere âlimlerinin en yükseği olduğu muhakkaktır. İşte, o büyük âlim, Mu'âviyeyi ve Amr bin Âsı "radıyallahü teâlâ anhümâ" söğenleri öldürünüz der mi idi? Demek ki, onu söğmeği, büyük günâhlardan sayarak, söğenleri öldürmeği emr etmişdir. Onu söğmeği, hazret-i Ebû Bekri ve Ömeri ve Osmânı "radıyallahü anhüm" söğmek gibi bilmişdir.

O hâlde, hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" söğmek aslâ câiz değildir. İyi düşünmek lâzımdır ki, hazret-i Mu'âviye "radıyallahü anh", bu işlerde yalnız başına değildi. Eshâb-ı kirâmın hemen hemen yarısı onunla berâberdi. Eğer hazret-i Emîr "radıyallahü anh" ile muhârebe edenlere kâfir veyâ fâsık denirse, dîn-i islâmın yarısı yıkılır. Zîrâ, dîn-i islâmı dünyâya yayan, bizlere bildiren onlardır. Onları ancak zındık, ya'nî dîn-i islâmı yıkmak için uğraşan kimse kötüler. O muhârebelerin, karışıklıkların ortaya çıkması, hazret-i Osmânın "radıyallahü anh" şehâdeti ile başladı. Kâtillerden kısâs istenmesi ile başladı. Talha ile Zübeyr "radıyallahü anhümâ" kısâs gecikdiği için, Medîne-i münevvereden çıktılar. Âişe de "radıyallahü anhâ", bu işde bunlarla berâberdi. Kısâsı

bir ân önce yapıldırmak istiyorlardı. Muhârebe etmek, hâtırlarına bile gelmemişdi. Cemel muhârebesi, hazret-i Osmânın “radiyallahü anh” şehâdetine sebep olan, Abdüllah bin Sebe’ yehûdîsinin ve adamlarının saldırmaları ile başladı. Bu muhârebeye onüçbin kişi ve Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” da öldürüldü. Mu’âviye “radiyallahü anh”, sonradan Şâmdan işe karıştı, bunlarla birleşti. Siffîn muhârebesi yapıldı. İmâm-ı Gazâlî diyor ki, bu muhârebeler, halife olmak için değildi. Hazret-i Emîrin “radiyallahü anh”, hilâfeti başlangıcında kâtillere kısâs yapılması içindi. Allâme İbni Hacer-i Mekkî hazretleri de, Ehl-i sünnet böyle buyuruyor diyor. Hanefî âlimlerinin büyüklerinden olan, Ebû Şekûr Muhammed Sülemî diyor ki, hazret-i Mu’âviyenin, hazret-i Emîr ile muhârebesi, hilâfet için idi “radiyallahü anhümâ”. Çünkü, Peygamber “aleyhissalâtü vesselâm” ona, **(İnsanların başına geçtiğin zemân, onlara yumuşak davran!)** buyurmuştu. Bunu işittiği günden beri, içinde hilâfet arzusu uyanmıştı. Fekat ictihâdında hatâ etmişdi. Hazret-i Emîrin “radiyallahü anh” ictihâdi doğru idi. Çünkü, onun hilâfeti zemânı, hazret-i Emîrin “radiyallahü anhümâ” hilâfetinden sonra idi. Bundan anlaşılıyor ki, karışıklığın başlamasına, kısâsın gecikmesi sebep oldu. Kısâs yapılmayınca, halife olmak fikri de, ortaya çıktı. Her ne olursa olsun, ictihâd yeri idi. Hatâ eden bir derece, doğru olan iki derece sevâb kazandı. Bu işde, bize düşen en iyi yol, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının “radiyallahü anhüm” kavgalarına karışmamaktır. Bunları konuşmamalıyız. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, **(Eshâbım “rıdvânullahi aleyhim ecma’in” arasında olan işlere karışmayınız!)** Yine buyurdu ki, **(Eshâbım “aleyhimür-rıdvân” konuşulurken dilinizi tutunuz!)** ve bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım için, Allahü teâlâdan korkunuz! Eshâbıma dil uzatmayınız!)** buyurdu.

Evet, alçak Yezîd inâdıcı ve fâsık idi. Ona da la’net edilmemesi Ehl-i sünnetin, kâfir bile olsa, bir kişiye la’nete izn vermediği içindir. Ancak kâfir olarak öldüğü bilinen kimseye la’net etmek câizdir demişlerdir. Ebû Leheb ve eşi gibi. Yoksa Yezîde la’net edilmemeli, demek değildir. Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü “sallallahü aleyhi ve sellem” incitenlere dünyâda ve âhîretde, Allah la’net eylesin!

Zemânımızda birçok kimse, hilâfet mes’elesini dillerine dolandırmışlar. Sözü evirip çevirip Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelere getiriyorlar. Câhillerin yazdığı târifleri okuyarak ve bid’at sâhiblerinin yalanlarına inanarak, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimür-rıdvân” çoğunu kötülüyorlar. Onun için, bu bakımdan bildiğim hakîkatleri

yazarak dostlarına göndermeği lüzumlu gördüm. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Ortalık karışır, yalanlar yazılır. Âdetler, ibâdetlere karışdırılır ve eshâbıma “aleyhimürrıdvân” dil uzatılırsa, doğruyu bilenler, herkese bildirsin! Allahü teâlânın ve meleklerin ve bütün insanların la’neti, doğruyu bilip de, gücü yetdiği hâlde, bildirmiyenlere olsun! Allahü teâlâ, böyle âlimlerin ne farzlarını, ne de başka ibâdetlerini kabûl etmez).**

Allahü teâlâyâ ne kadar hamd etsek azdır ki, [Hindistânda] zemânımızın pâdişâhı, hanefî mezhebindedir ve Ehl-i sünnettir. Yoksa müslimânların işi çok güç olurdu. Bu büyük ni’mete şükr etmek, her müslimâna lâzımdır.

Her müslimânın, Ehl-i sünnet i’tikâdını öğrenip, îmânını ona göre düzeltmesi, şunun bunun sözüne ve uydurma kitâblara aldanıp da, doğru yoldan kaymamağa çalışması lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” kitâblarını bırakıp da, dîni, îmânını, din düşmanlarının hiyleleri ile, yalancı, okşayıcı kelimeler ile yazdığı kitâblardan ve mecmû’alardan öğrenmeye kalkışmak, kendini Cehenneme atmak olur. Ehl-i sünnet vel-cemâ’at âlimlerinin sözlerini bildiren kitâbları okuyup, onlara uymaktan başka kurtuluş yolu yoktur. 251.ci mektûbun tercemesi burada temâm oldu.

MEKTÛBÂTIN İKİNCİ CİLDİ, ONBEŞİNCİ MEKTÛBUDUR

İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” hazretleri buyuruyor ki; Sâ-mâne şehrinin mübarek ve muhterem âlimlerini ve hâkimlerini ve ehl ve me’mûrlarını bu mektûbumla râhatsız etmeğe sebep, şehrinizin hatîbinin, kurban bayramı hutbesini okurken, Hulefâ-i Râşidînin, ya’nî Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” dört halîfesinin “radiyallahü teâlâ anhüm” isimlerini söylemediğini ve nemâzdan sonra bir kısım cemâ’atin, kendisine bunu söyledikleri zemân, unuttum veyâ şaşırdım gibi bir özrde bulunmıyarak, isimleri söylenmezse ne olurmuş? diye inâd da etdiğini haber aldım. Ehâliden ileri gelenlerin bu hâlde seyirci kalıp ehemmiyyet vermediklerini ve o insâfsız hatîbe haddini bildirmediklerini öğrendim. Mısırâ’

Yazıklar, bir değil, yüzlerce yazıklar olsun!

Evet! Hulefâ-i Râşidînin “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” isimlerini okumak, hutbenin şartı değil ise de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’atin şîârıdır. Ya’nî, alâmet-i fârikası, nişânıdır. Onu, bile bile, inâd ederek ancak kalbi bozuk kimse okumamak ister. Eğer te’as-

sub ve inâd ile söylemedi ise de, hadîs-i şerîfe ne cevâb verecek ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Bir kimse, hangi millete benzemeğe özenirse, o da onlardan olur!)** buyuruyor. Bu kimse, **(Töhmet getirecek, şübhe uyandıracak yerlerden ve şeylerden kaçınmız!)** meâlindeki âyet-i kerîmesinin tehlükesinden kendini nasıl kurtaracak? Eğer, Şeyhayn hazretlerinin, ya'nî Ebû Bekr ile Ömerin “radiyallahü anhümâ” üstünlüklerine inanmıyorsa, Ehl-i sünnetden ayrılmış, şî'î olmuştur. Eğer Osmân ile Alîyi “radiyallahü anhümâ” sevmek lâzım olduğuna inanmıyorsa, yine doğru yoldan sapmıştır. Doğru yoldan çıkmış olan bu hatîbin Kişmirli olduğunu sanırım. Bu pisliği, Kişmirin sapıklarından almış olmalıdır.

O adam şunu bilsin ki, Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ”, bu ümmetin en yükseği olduğuna, Sahâbe-i kirâmın ve Tâbi'în-i i'zâmın hepsi inanmış ve her vesîle ile bunu bildirmişlerdir. Bunu, büyüklerden çoğu bize haber vermiştir. Bunlardan biri, imâm-ı Muhammed Şâfi'îdir “rahime-hullahü teâlâ”. İ'tikâdda mezhebimizin iki imâmından biri olan Ebül Hasenil Eş'arî “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, bu ümmetin en yükseği, Ebû Bekr, ondan sonra Ömer “radiyallahü anhümâ” olduğu muhakkaktır. İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” halîfe iken, kendini seven büyük bir kalabalık içinde, (Biliniz ki, bu ümmetin en yükseği Ebû Bekr, ondan sonra Ömer “radiyallahü anhümâ”dır) buyurduğunu, imâmı Zehebî “rahmetullahi aleyh” söylüyor. Ve (Bunu imâm-ı Alîden “radiyallahü anh” işiten seksenden ziyâde kimse bize haber verdi diyerek, bunlardan çoğunun isimlerini de bildiriyor. Allahü teâlâ, râfizîlerin cezâsını versin ki, bunu bilmiyorlar) diyor. Allahü teâlânın kitâbı Kur'ân-ı kerîmden sonra, dîn-i islâmın en kıymetli kitâbı olan **(Buhâriyyi şerîf)** de, İmâm-ı Muhammed Buhârî “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki: İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki, (Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, bu ümmetin en iyisi, yükseği Ebû Bekr, ondan sonra Ömerdir “radiyallahü anhümâ”. Onlardan sonra da bir başkasıdır). Oğlu Muhammed bin Hanefiyye (O da sensin) dedikte, ben de, müslimânlardan biriyim, buyurdu.

İşte, imâm-ı Alîden ve Sahâbe-i kirâmın “radiyallahü anhüm” ve Tâbi'în-i izâmın büyüklerinin çoğundan bunun gibi haberler gelmiş ve her tarafa yayılmışdır. Bunlar karşısında da, inanmamak, yâ koyu câhillik veyâ kuru inâdcılıktır. O insâfsız hatîbe demeli ki, bize Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının “radiyallahü anhüm” hepsini sevmek ve hiçbirini incitmemek emr olundu. Hazret-i Osmân ile hazret-i Alî “radiyallahü anhümâ” de Eshâbdandır. Onların büyüklerindedir. Peygamberi-

mizin “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdlarıdır. O hâlde, onları sevmek, hem de çok sevmek lâzımdır. Allahü teâlâ Kur’ân-ı kerîmde buyuruyor ki, **(Ey Sevgili Peygamberim “sallallahü aleyhi ve sellem”! Onlara de ki: Dîn-i islâma çağırduğım, se’âdet-i ebediyye yolunu gösterdiğim için, sizden yalnız bir karşılık istiyorum. O da, akrabâmı, bana yakın olanları sevmenizdir).** Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Allahü teâlâdan korkunuz, Allahü teâlâdan korkunuz da, eshâbımı “radiyallahü anhüm” incitmeyiniz! Benden sonra, onlara gazez olmayınız, düşmanlık etmeyiniz! Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden de, bana düşman olduğu için eder. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, Allahü teâlâyı incitir. Allahü teâlâ da, kendisini incitene azâb eder.)**

İslâmiyyetin başlangıcından tâ bu zemâna gelinceye kadar, böyle pis kokulu güllerin Hindistânda açıldığı bilinmiyor. Bu çirkin hareketden, Sâmâne şehri halkının hepsinin suçlu tutulması mümkündür. Belki bütün Hindistândan i’timâd kalkar. Zemânımız pâdişâhı “Allahü teâlâ, din düşmanlarına karşı ona yardım etsin” Ehl-i sünnetendir ve haneffî mezhebindedir. Böyle bir Sultân zemânında, böyle bid’at çıkarmak, ne büyük cesâretidir? Belki de, devlete karşı gelmek, ülül-emre karşı gelmek demektir. Bununla berâber, asl şaşılacak şey, o şehrin muhterem eşrâfının, ileri gelen müslimânlarının, bu vak’a karşısında kıvıldamamaları, gevşek davranmalarıdır.

Mâide sûresinde, yehûdîleri ve hıristiyanları red eden altmışüçüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Onlar yalan söylerken, rüşvet alırken, fâiz yirken, âlimleri ve zâhidleri, onlara niçin mâni’ oluyor? Onları yaparken görüp de, men’ etmemek, elbette çok kötü ve çok çirkindir)** ve yetmişdokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Ba’zıları günâh işlerken, başkaları görüp men’ etmiyorlardı. Men’ etmeğe güçleri yettiği hâlde susmaları, elbette çok fenâdir)** buyruldu.

Müslimânlığı bozmak isteyenlere, Allahü teâlânın emrlerini ayb ve çirkin göstererek ve harâmlara, dinsizliğe moda ve asrîlik gibi isimler takarak, müslimân evlâdlarını aldatmağa çalışanlara karşı susmak, bu din düşmanlarını cesârete getirir. İşî azıtırlar ve islâmiyyet yaranır. Müslimânların hep bu gevşekliği yüzünden değil mi ki, islâm düşmanları, islâm çocuklarını, açıkça dinsiz yapmağa, tutdukları, kurdukları yola sürüklemeye çalışıyorlar. Kurd- lar gibi, kuzuları sürüden birer ikişer kopararak, harâb ediyorlar. Sizleri fazla sıkmak istemezdim. Fekat, bu tüyler ürpertici haberi duyar duymaz aklım başımdan gitdi. Fârûkî damarım harekete

geldi ve bu yazılar kalemimden çıktı. Afv buyurmanızı umarım. Allahü teâlâ, sizleri ve doğru yola yapışanları ve Muhammed Mustafa'nın "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü vettehîyyâtü vel-berekât" izinde gidenleri selâmete erdirdin! Âmîn.

Ahmed Fârûkî

Allahü teâlâ hep vardır. Hiç yok olmaz. Herşeyi O var etmektedir. Yaratdıklarını her an varlıkta durdurmaktadır. Hastalara şifâ veren, insanlara ve hayvanlara rızık veren, açları doyuran, öldüren, gaybları bilen, herşeyi gören, işiten, herşeye gücü yeten yalnız Odur. Yimez, içmez, anası, babası, çocuğu, benzeri yoktur. Zâtında ve sıfatlarında hiç değişiklik olmaz. Bu sıfatlar Ona mahsûsudur. Bunlara (**Ülûhiyyet sıfatları**) denir. İnsanlar, ilâclar, maki-nâlar, silâhlar, birşey yaratamaz. Onun yaratmasına sebep, vâsita olmaktadır. O, sebeblere ve hiçbir şeye muhtâc değildir. Mah-lûklardan herhangi birinde, meselâ insanda, bir hayvanda, güneş-de, yıldızlarda, ülûhiyyet sıfatlarından birinin bulunduğuna inan-mağa (**Şirk**) denir. Böyle inanan kimseye (**Müşrik**) denir. Böyle inandığı şeyi, Allahü teâlâyâ (**Şerîk=ortak**) yapmış olur. Bu şeye veyâ heykeline, resmine, mezârına karşı yalvarmak, dilekde bulunmak, ta'zîm etmek, ona (**ibâdet etmek=putperestlik**) olur. O şey (**Sanem=put**) olur. Böyle şeylerin bulunduğu yerlere, türbele-re (**puthâne**) denir. Ülûhiyyet sıfatı bulunduğuna inanmayıp da, Allahü teâlânın sevgili kulu olduğu için veyâ insanlara, memleke-te, hizmet, iyilik ettiği için, kendisine, resmine ve mezârına ta'zîm etmek, puta tapmak olmaz. Böyle yapan, müşrik olmaz. Îsâ aley-hisselâm semâyâ çıkarıldıktan sonra, Onun peygamber olduğuna inananlar, kıyâmet günü, kendilerine şefâ'at etmesi için, onun resmlerine, heykellerine ta'zîm etdiler. Bu hurmetleri, ona tapın-mak, onu putlaştırmak olmadı. Fekat, Romadaki müşrikler, îsevî olunca ve Eflâtûnun (**Trinite=Teslîs**) felsefesi yayılınca, onda ülû-hiyyet sıfatı bulunduğuna inananlar oldu. (Allahın oğludur veyâ üç tanrıdan biridir) diyenler çoğaldı. Böylece yayılan şirk, İznik meclisinde, resmî din yapıldı. Bu müşriklere (**Hristiyan**) denildi. Onun resmlerine, heykellerine ve (**Salîb=Haç**) denilen, dik iki çu-buğa tapınıyorlar. Kiliselerinin hepsi puthânedir. Kiliseye, ayaz-maya gidip, papazdan düâ, şifâ istiyen müslimân, müşrik olur. Müşrik, kâfirlerin en kötüsünden dahâ fenâdır. Kestiği yinmez. Kızı alınmaz. Îsevîlerin ve yehûdîlerin hepsi, Muhammed aleyhis-selâma inanmadıkları için (**Kâfir**) oldu. Bu kâfirlerden, müşrik ol-mıyanlarına (**Ehl-i kitâb**) denildi. Bunların kesdikleri yinilir. Kız-

ları nikâh edilir. Kur'ân-ı kerîm, yehûdîlerin ve müşriklerin, müs-limânlara düşman olduklarını bildiriyor. Bunlar, yalan ve hîlelerle ve hâin plânlarla, islâmîyeti içerden yıkmaya çalışıyorlar. Bu işe, önce yehûdîler, üçüncü halife Osmân “radıyallahü anh” zemânında başladı. Sonra, hıristiyanlar, hücûma geçti. Eshâb-ı kirâmın yolunda olan **(Ehl-i sünnet)** veyâ **(Sünnî)** ismindeki hakîkî müslimân-lara karşı, **(Şîî)** ve **(Vehhâbî)** fırkalarını meydâna çıkardılar. Şîîlik, Eshâb-ı kirâm düşmanlığı demektir. (Eshâb, Alîye düş-manlık etdi) diyorlar. Hâlbuki Kur'ân-ı kerîm, Eshâb-ı kirâmın, birbirlerini çok sevdiklerini ve hepsinin Cennete gideceklerini ha-ber veriyor. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” de, **(Eshâb-ı kirâmın hepsini seviniz ve yollarında bulununuz!)** ve **(Eshâbım gökdeki yıldızlar gibidir. Hangi birisine uyarmanız, doğru yolu bulursunuz!)** buyurdu. Hazret-i Alîyi çok seven müslimâna **(Alevî)** denir. Sünnî müslimânlar, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevdikleri için, hakîkî alevîdirler. Peygamberimiz, Eshâb-ı kirâmın düşmanlarına **(Râfîzî)** dedi. Râfîzîlerin Cehenneme gideceklerini haber verdi. Şîîler, müslimânları aldatmak için, kendilerine alevî diyorlar. Ale-vî olsalardı, hazret-i Alînin yolunda olurlardı. O, Eshâb-ı kirâmın hepsini çok severdi. Hazret-i Ebû Bekrin halife seçildiğini işitince, hemen tasdik etdi. Kızı Ümm-i Gülsümü hazret-i Ömere vererek, kendine dâmâd yaptı. İmâm-ı Rabbânî “rahmetullahi aleyh” fâri-sî ve arabî **(Mektûbât)**ı, birinci cildinin ve bunun **(Mektûbât Ter-cemesi)** ismindeki türkce tercemesinin, sekseninci mektûbuna ve ikiyüzaltmışüçüncü sahîfeye bakınız!

İmâm-ı Rabbânî hazretleri **(Mektûbât)** kitabının 1.ci cild, 275.ci mektûbunda buyuruyor ki:

Sizin bu ni'mete kavuşmanız, islâmîyyet bilgilerinizi öğretmekle ve fıkıh hükümlerini yaymakla olmuştur. Oralara cehâlet yerleşmiş-di ve bid'atler yayılmıştı. Allahü teâlâ, sevdiklerinin sevgisini size ihsân etdi. İslâmîyyeti yaymaya sizi vesîle eyledi. Öyle ise, din bil-gilerini öğretmeğe ve fıkıh ahkâmını yaymaya elinizden geldiği ka-dar çalışınız. Bu ikisi bütün se'âdetlerin başı, yükselmenin vâsıtası ve kurtuluşun sebebidir. Çok uğraşınız! Din adamı olarak ortaya çı-kınız! Oradakilere emr-i ma'rûf ve nehy-i münker yaparak, doğru yolu gösteriniz! Müzzemmil sûresinin ondokuzuncu âyetinde meâ-len, **(Rabbinin rızâsına kavuşmak isteyen için, bu elbette bir nasî-hatdir)** buyuruldu.

T E N B İ H

Eshâb-ı kirâmı kötülüyenler, yirmiiki fırkadır. En kötüsü (Alah, Alînin içindedir. Alîye tapmak, Ona tapmaktır) diyor. İkinci kısmı, bunları kötülüyor ve (Alî, Allah olur mu? O, insandır. Fekat, insanların en üstünüdür. Allah, Kur'ân-ı kerîmi ona gönderdi. Cebrâîl de, iltimâs edip, Muhammede “aleyhisselâm” getirdi. Muhammed “aleyhisselâm”, Alînin hakkını yidi) diyor. Üçüncü kısım, bunları kötülüyor ve (Hiç böyle olur mu? Bizim Peygamberimiz, Muhammed “aleyhisselâm”dır. Fekat, benden sonra, Alî halîfe olsun dedi. Eshâb-ı kirâm, dinlemeyip, diğere üçünü halîfe yaptı. Alîyi dördüncüye bıraktı) diyorlar. Diğere üç halîfeye, Alînin hakkını aldılar diye düşman oluyorlar. Eshâb-ı kirâmın hepsine de, onun hakkını vermediler diye düşman oluyorlar. Kendi hakkını aramadı diye, Alîye de “radıyallahü anh” çok kızıyorlar. Bu üç kısmın hepsi kâfir oluyor. Diğere fırkalar da, yâ kâfir oluyor veyâ bid'at fırkası oluyor. Allahü teâlâ, hepsine hidâyet versin! Doğru yola gelmek nasîb eylesin!

Bugün, İrânın birçok köylerinde ve Irakda milyonlarca insan, zehrlenmiş, yolu şaşırılmışlardır. Bu sapıklarca en kıymetli kitâb olan (**Hüsniyye**) ismindeki yüz sahîfe kadar bir roman, elimize geçti. İstanbulda basılan bu kitâb, Hârûnürreşîdin serâyında, Hüsniyye isminde bir câriyenin, ba'zı kimselerle yaptığı konuşmasını yazmakta imiş. Bunun, Murtezâ adında bir acem yehûdîsi tarafından, İrânda yazıldığı, fârisiden türkçeye çevrildiği anlaşılıyor. Âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere bozuk ma'nâlar vererek, vak'a ve hâdiseleri yanlış anlatarak, Eshâb-ı kirâma “radıyallahü teâlâ anhüm” ve Ehl-i sünnet âlimlerine saldırmakta, acıklı hikâyeler uydurarak, câhilleri aldatmaktadır. Meselâ:

1 — (*İmâm-ı Şâfi'î Bağdâdda idi. Ebû Yûsûf de kâdî idi. Aralarında çok düşmanlık vardı*) diyor. İctihâddan haberi olmadığı için, ictihâddaki ayrılıkları, düşmanlık sanmaktadır.

2 — (*Ebû Yûsûf ve Şâfi'î ve Bağdâd âlimleri, Hüsniyyeye cevâb veremedi*) diyor. İmâm-ı Şâfi'înin büyüklüğünü bilmediği için, sıklıkla böyle yazıyor. Hâlbuki, Ferîdeddîn-i Attâr “rahmetullahi aleyh” (**Tezkiret-ül-evliyâ**)da diyor ki:

İmâm-ı Muhammed Şâfi'î “rahime-hullahü teâlâ”, onüç yaşında iken, Harem-i şerîfde, (Bana istediğinizi sorunuz?) derdi. Onbeş ya-

şında iken fetvâ verirdi. Zemânının en büyük âlimi olan ve üçyüzbin hadîsi ezber bilen imâm-ı Ahmed ibni Hanbel “rahime-hullahü te-âlâ”, ondan ders almağa gelirdi. Çok kimse, imâm-ı Ahmede, (Böyle büyük bir âlim iken, kendin gibi bir genç karşısında nasıl oturuyorsun?) dediklerinde, (Bizim ezberlediklerimizin ma'nâlarını o biliyor. Eğer onu görmeseydim, ilmin kapısında kalacaktım. O, dünyâyı aydınlatan bir güneşdir, rûhlara gıdâdır) derdi. Bir kerre de, (Fıkh kapısı kapanmışdı. Allahü teâlâ, bu kapıyı, kullarına, Şâfi'î vâsıtası ile tekrâr açdı) demişdir. Bir kerre de, (İslâmiyyete, şimdi Şâfi'îden dahâ çok hizmet eden birini bilmiyorum) dedi. İmâm-ı Ahmed, yine buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, her yüz yılda bir âlim yaratır, benim dînimi, herkese onun ile öğretir!)** hadîs-i şerîfnde bildirilen âlim, imâm-ı Şâfi'îdir. [Bu hadîs-i şerîf, bu âlimlerin Dâr-ül İslâmda zuhûr edeceğini bildirmekdedir.] Süfyân-ı Sevrî “rahime-hullahü te-âlâ” diyor ki, (Şâfi'înin akli, zemânındaki insanların yarısının aklları toplamından fazladır). Abdüllah-i Ensârî “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, (Şâfi'î mezhebini iyi bilmiyorum. Fekat, imâm-ı Şâfi'îyi çok severim. Çünkü, hangi makâma baksam, onu herkesin önünde görüyorum). İmâm-ı Şâfi'î birgün ders verirken, yerinden birkaç kerre kalkdı, oturdu. Sebebini sorduklarında, (Bir seyyid çocuğu, kapının önünde oynuyordu. Karşımdan geçdikçe, ona saygı olarak kalkıyorum. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” torununu görüp de, kalkmamak câiz olmaz) dedi. [Her zemân, her yerde, her müslimânın, seyyidlere hürmet etmesi lâzımdır.] Hüsniyye kitâbını yazanın bundan haberi olsaydı, (imâm-ı Şâfi'î, Ehl-i beytin düşmanı idi) demekden hayâ etmesi lâzım gelirdi. Rebî bin Haysem “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, (Rû'yada, Âdem aleyhisselâmı ölmüş gördüm. Zemânımızın en büyük âlimi vefât edecektir dediler. Çünkü, âyet-i kerîmede, ilmin Âdem aleyhisselâmın hâssası olduğu bildirildi. Birkaç gün sonra, imâm-ı Şâfi'î vefât etdi).

3 — *(Hüsniyye, mezhebini izhâr edip, muhabbet-i Ehl-i beyt-i Resûl olduğunu beyân edip, bir derece mücâdele ve mübâheseye başladı. Ulemâ cevâb vermeğe kâdir olamadılar)* diye yazıyor. Ehl-i beyt-i Resûlün ve Eshâb-ı kirâmın hepsinin i'tikâdı aynı idi. Hepsi Kur'ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin bildirdiği yolda idi.

Nitekim, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Eshâbım, gökdeki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, doğru yolda gitmiş olursunuz!)** buyuruyor. Eshâbımın ba'zısı veyâ yalnız Ehl-i beytim yıldızlar gibidir demiyor. Eshâbım buyurarak, hepsinin aynı i'tikâda olduğunu bildiriyor. Bunlar ise, kendi yanlış hikâyelerine, bozuk inanışlarına, (Ehl-i beyt-i Resûl mezhebi) diyerek, yurdumuzdaki müslimânları aldatmağa çalışıyorlar. O meclisde, bir âlim bulunsay-

dı, bu câriye rezîl olur, ağzını açamazdı. Âlimler cevâb veremedi diyerek, Ehl-i sünnet âlimlerini lekelemeğe yeltenmektedir.

4 — (Alfînin “radiyallahü anh” çocuk iken îmân etdiğini ve çocuğun îmânının makbûl olduğunu, yalan yanlış isbâta kalkışıyor. Bunun için, hilâfet onun hakkıdır, diyerek âlimleri susdurdu) diyor.

Ehl-i sünneti, sanki hazret-i Alfîn “radiyallahü anh” çocuk iken îmân etmiş olduğuna inanmıyormuş gibi göstererek, Ehl-i sünnet âlimlerini rezîl etdi diyor. Hâlbuki, Ehl-i sünnet kitâblarının hepsi, imâm-ı Alfînin “radiyallahü anh” çocuk iken îmân etmekle şereflendiğini uzun uzun yazarak, o Allahın arslanını medh ve senâ etmektedir.

5 — Bir sahîfede (Alfî, Resûlullahdan sonra, Enbiyâ-i mürselinden efdaldır. İmâm vasiyyi Resûl ve suhuf-i münzelenin ve Tevrât, Zebûr, İncîl ve Fûrkânın hâfızıdır. Ebû Bekr ise, kırk yaşında Lât-ü Uzzâ denilen heykellere ibâdeti terk ederek islâma gelmiş ise de, çok def’a Resûl-i Hudâya muhâlefetde bulunmuşdur ve cildi, kanı şerâb ile beslenmiş iken, onun îmânına i’tibâr edip. hânedân-ı nübüvvetin ma’sûmlarının îmânına i’tibâr olunmaz dersiniz ve buğz-u adâvet-i Hânedâni, kalbinizde saklarsınız) diye, Ehl-i sünnete saldırıyor.

Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmin birçok yerinde, meselâ En’âm sûresi, seksenaltıncı âyetinde, (**Peygamberlerin hepsinin, Peygamber olmıyan insanların hepsinden dahâ efdal olduğunu**) bildirmektedir. Hazret-i Alfîn “radiyallahü anh”, Peygamberlerden yüksek olduğunu söylemek, Kur’ân-ı kerîmi inkârdır ki, küfr olur. Diğer semâvî kitâblar, nazm olmadığı gibi kimsenin ezberinde değil idi. Nitekim, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bile Tevrât-dan sorulan üç süâle üç gün cevâb vermeyip, Cebrâîl aleyhisselâmın cevâb getirmesini bekledi ve üç gün üzüldü. Bütün müslimânlar da, çok üzüldü. Sonra, Kehf sûresi gelerek, Tevrâta uygun cevâb verildi. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh” çocuk iken, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” arkadaşı idi. O zemândan beri sevişiyorlar, berâber yaşıyorlardı. Her ikisinin de, hiç şerâb içmediği, puta tapınmadıkları kitâblarda yazılıdır. Meselâ, (**Me’aliferec**) adındaki kitâbda diyor ki, Kâdî Ebülhasen, Ebû Hüreyreden “radiyallahü anh” haber veriyor. Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” ile oturmuşduk. Ebû Bekr “radiyallahü anh” dedi ki, (Yâ Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem”! Senin hakkına yemîn ederim ki, ömrümde hiç puta tapmadım). Hazret-i Ömer buyurdu ki, (Niçin, Resûlullah hakkına diyorsun? Bu kadar sene câhillik zemânı geçirdik). Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü te-

âlâ anh” buyurdu ki, (Babam Ebû Kuhâfe, beni heykellerin dikili olduğu yere götürdü. Seni yaratan, kurtaran bunlardır. Bunların önünde eğil dedi. Kendisi gitdi. Puta, karnım aç. Bana birşey ver, yiyeyim dedim. Cevâb vermedi. Su, elbise istedim. Ses vermedi. Sana taş atarım. Gücün varsa, atdırma dedim. Ses çıkmadı. Taş atdım. Yüz üstü düştü. Babam gelip görünce şaşırdı. Beni eve götürdü. Annem, buna birşey demiyelim dedi). Ebû Bekr, sözünü bitirince, Resûl aleyhisselâm, **(Cebrâil aleyhisselâm bana gelip, üç kerre, Ebû Bekr, doğru söyledi dedi)** buyurdu.

Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh” bütün servetini, cânını, evlâdını, herşeyini ona fedâ etmişti. **(Ebû Bekrin “radiyallahü anh” îmânı, bütün ümmetimin îmânları toplamından dahâ fazladır)** hadîs-i şerîfi, onun, bütün Eshâbdan üstün olduğunu göstermeğe yetişir. Hâlbuki, efdal olduğunu bildiren, dahâ nice hadîs-i şerîfler var. Bunların birkaçı, senedleri ile birlikde **(Tam İlmihâl-Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbında yazılıdır. Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh”, Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” hiç muhâlefetde bulunmamış, ictihâdları bile, hep Ona uygun olmuştur. Hattâ, Onun bir hatâsı ile, bütün ibâdetlerini deðişmeği istemiştir. Ehl-i sünnet kitâbları, Ehl-i beytin sevgisi ve saygısı ile doludur. Buğz-u adâvet ediyorsunuz demesi, bu kitâbın, Ehl-i sünnete karşı ne kadar hâince, alçakça iftirâlarla dolu olduğunu göstermektedir. Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahime-hümullahü teâlâ” yazdığı tefsîr ve hadîs kitâblarında, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” medh eden haberler o kadar çokdur ki, bunlardan birkaçını işitmiyen bir müslimân yoktur. Meselâ, Abdüllah ibni Abbâs “radiyallahü anhümâ” buyurdu ki: Resûlullah’dan işitdim ki, **(Alînin sevgisi, ateşin odunu yakdığı gibi, müslimânın günâhlarını yok eder)** buyurdu. Onu sevmek, Onu ve sözlerini, doğru olarak öğrenip, öyle olmağa çalışmak demektir.

6 — Bir sahîfede *(Ehl-i sünnet, şer ve isyân, küfr ve fisk, Allahın kazâ ve kaderi iledir, rızâsı ile değıldir diyor. Bu sözleri bir hâkimin kendi hükmüne râzı olmamasına benzer. Bu sözü edenler, kendi küfrlerine zâhib oldukları için, küfrü, kâfirliği de kazâ ve kadere bağlayıp, kendi kabâhatlerini örtmek istediler. Bu ise İblîs mezhebidir)* diyor.

Böylece, kazâ ve kadere inanmıyor. İmâm-ı Ca’fer Sâdık da inanmamış oluyor. Herşeyi Allahü teâlânın yarattığını bildiren âyet-i kerîmeleri, evirip çevirip, kendine göre ma’nâlar çıkarıyor. Hâlbuki, bu âyet-i kerîmelerin hakîkî ma’nâlarını **(Beydâvî)** şerhi olan Şeyhzâde [Muhammed bin şeyh Mustafâ] tefsîri, akl sâhiblerini hayrân bırakacak şekilde yazmaktadır. Hüsniyye diyormuş ki,

(beş yaşından yirmi yaşına kadar, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın “aleyhis-selâm” evinde idim. Bu bilgileri hep ondan öğrendim). Küfrüne, yalanlarına herkesi inandırmak için, o büyük imâma da iftirâ ediyor. Hâlbuki, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın “radiyallahü anh” kazâ kader hakkındaki sözü (**Mektûbât**)ın 1. cild, 289.cu mektûbunda uzun yazılıdır. İrâde ile rızâyı birleştirmek için, hâkimin hükmünden râzı olmaması muhâldir demesi de, bozuk bir düşüncedir. Çünkü, hâkimin, doğru olan hükmlerinden râzı olmaması, elbette muhâldir. Allahü teâlânın da, itâ'at etmekden, sevâb işlemekden, hayrdan râzı olmaması muhâldir. Çünkü, râzı olacağını bildiriyor. Fekat, hâkim, zor ile veyâ hatâ ile verdiği hükmünden hatâsını anlayınca nasıl râzı olabilir? İrâde etmiş, hüküm etmiş ise de, râzı olamaz. (**Sirâciyye fetvâları**) sâhibi Sirâcüddîn Alî bin Osmân Ūşî, (**Emâlî**) adındaki çok kıymetli kasidesinin üçüncü beytinde, (Allahü teâlânın hayât sıfatı vardır [ya'nî diridir]. Herşeyi, her işi irâde, ezelde takdîr eder) diyor. Bu kasideyi, birçok âlim şerh etmiştir. Seyyid Ahmed Âsım efendi türkçeye terceme ve şerh ederken diyor ki, (Kader, Allahü teâlânın ilerde olacak herşeyi ezelde bilmesidir. Kazâ, bu bildiklerini Levh-il mahfûzda göstermesidir). Keşşâf şârihi [Tayyibî] (Ba'zılarına göre, kader, genel emrdir. Kazâ bunların birer birer meydâna gelmesidir. Meselâ [her canlı ölecekdir] kaderdir. Her canlının ölmesi kazâdır) dedi. (**Tavâli'**) kitâbını şerh eden Şemseddîn Mahmûd bin Abdürrahmân İsfehânî buyuruyor ki, (Kader, her şeyin Levh-il mahfûzda toplu, kısaca varlığıdır. Kazâ da, bunların, şartlarının ve kendilerinin birer birer, zemânlarında yaratılmasıdır). Kader, bir anbar buğdaya benzer. Kazâ, ölçü ölçü alıp sarf etmektir. Kader ve kazâ kelimeleri, birbirinin yerine kullanılmaktadır. Kader: (Ahmed kendi arzûsu ve kudreti ile müslimân olur. Kirkor, kendi isteği, beğenmesi ile küfrü tercih eder şeklindedir. Bunu gösteren âyet-i kerîmeler çokdur). Kazâ kader üzerinde (**Tam İlmihâl**) kitâbında geniş bilgi vardır. Bunu iyi okuyunca, Hüsniyye kitâbını hâzırhyan yehûdînin, bir canbaz gibi, bir gözbağlayıcı gibi yaptığı bozuk isbâtlar kolayca anlaşılır. Tefsîr bilenler, bu kitâbın âyet-i kerîmelere, ilme, akla uymıyan ma'nâlar verdiğini hemen anlar ise de, tefsîrden ve yirmi ana ilmden haberi olmayan câhiller, (mağlûb etdi, mahcûb etdi, rezil etdi, cevâb veremediler, âciz kaldılar) gibi ilâvelere aldanarak inanır. Onun için, böyle, yalan, bozuk kitâbları, mecmû'a ve gazeteleri hiç okumamalıdır. Bunları okumamak, kendini kâfir olmaktan kurtarmak demektir.

7 — Bir yerinde (*Vaktiyle şeyh Behlûl [Behlûl Dâna] demişdi ki: Ey Ebû Hanîfe! Sen insanda ihtiyâr olmadığını söylüyorsun. Eşekler senden daha akıllı ve fazîletlidir. Çünkü, geçilemeyecek dere-*

ye ne kadar zorlansa girmez! Bu söze İbrâhîm Hâlid, cevâb veremedi. Hârûn Reşîd ve Yahyâ Bermekî güldü) diyor.

Kaderiyye mezhebinin, bu ümmetin mecûsîleri olduğunu bildiren hadîs-i şerîfi de yazıp, (günâh işleyip, bu iş Allahdandır, ezelde yazılmıştır, diyenler, Kaderiyyedir. İslâm'dan önce Kureys müşrikleri cebrî mezhebinde idi. İslâm bu mezhebi kaldırdı ise de, emîrül'mü'minîn hazret-i Alînin şehâdetinden sonra, Mu'âviye ve Yezîd aleyhilla'ne zemânında bu mezheb, tekrâr meydâna çıktı ve Ehl-i sünnete mirâs kaldı) diye yazıyor ve çocuk sözü gibi akla ve nakle uymıyan söz ve misâllerle isbâta kalkışıyor.

Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ”, insanda ihtiyâr yokdur dememiştir. Cebriyye mezhebinin kâfir olduklarını bildirmişdir. Bu kitâbının böyle hayâsızca iftirâlarına ancak, Ehl-i sünnet kitâblarını hiç okumamış câhiller inanır. Kaderiyye mezhebi, Mu'tezile mezhebinin bir ismidir. Şî'îlerin de bu mezhebde olduğu, bu kitâbdan anlaşılmalıdır. Kazâ ve kadere inanmadıkları için, insan istediğini elbette yapar, yaratır dedikleri için, Mu'tezile mezhebine (Kaderiyye) de denir. Ya'nî kadere inanmıyanlar kaderiyyedir. İnananlar, Ehl-i sünnetdir.

Muhammed bin Abdülkerîm Şihristânî, (Milel ve nihâl) kitâbında diyor ki: Mu'tezile mezhebinin reîsi olan Vâsıl bin Atâ ve onun izinde bulunanlar diyor ki: (İnsan, ihtiyârî, ya'nî istekli hareketlerini kendi yaratır. Allahü teâlâ, kullarına fâideli işler yapmağa mecbûrdur. İyilere sevâb, kötülere azâb vermesi lâzımdır. Allah birdir. Ayrıca sıfatları olamaz. Kur'ân, harf, kelime ve sesdir. Bunlar ise, mahlûk, sonradan yaratılmışdır. İnsan iyi, kötü, bütün işlerini kendi yaratıyor. Allahü teâlâ, şerleri, kötü şeyleri, günâhları, küfrü yaratır demek, doğru değildir. Bu sözler, onu kötülemdir. Çünkü, zulmü yaratan, zâlimdir. Allahü teâlâ, zâlim olmaz.) diyor. Bunların bu sözleri yanlıştır. İş sâhibi, işi yaratan değil, bu işi yapandır. İnsan mahlûk olduğu gibi, küfrü, îmânı, ibâdeti ve isyânı da mahlûkdur. Saffât sûresi, doksanaltıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, (Allahü teâlâ, sizi yarattı ve yaptığınız işleri de yaratmaktadır) buyuruldu. Ehl-i sünnet âlimlerinden imâm-ı Beydâvî “rahmetullahi aleyh”, bu âyetin tefsîrinde (yaptığınız şeyler, insanın fi'li, hareketi ile olduğu için, insanın işi olur. Fekat, hareket kuvvetini veren, iş için lâzım olan şeyleri yaratan, Allahü teâlâdır) demektedir. Kaderiyye, herkes, kendi işinin hâlıkıdır dediği için, bu ümmetin mecûsîleri olmuştur. Ehl-i sünnet, hâlık birdir diyor. Mecûsîler, hâlık ikidir dediler.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin “rahime-hullahü teâlâ” arabî

(İkd-ül-cevherî) kitâbında, irâde-i cüz'iyeyi uzun bildirmektedir. Abdülhamîd Harpûtî “rahmetullahi aleyh” bu kitâbı şerh ederek **(Simt-ül-abkarî)** ismini vermiştir. Bu şerh 1305 [m. 1888] de İstanbul'da tab' edilmiştir. Mevlânânın **(İrâde-i cüz'iyeye)** risâlesi de 1291 [m. 1874] senesinde, meârif nâzırı Safvet Pâşanın zemânında, **(Reşehât)** kitâbının sonunda, taş baskısı ile, İstanbul'da basılmıştır. **(Bugyet-ül-vâcid)** kitâbının dokuzuncu mektûbu bu risâledir. Bu risâlede buyuruyor ki:

Yeri ve gökleri yokdan var eden, insanları ve hayvanları ve bunların hareketlerini, işlerini yaratan Allahü teâlâyâ hamd olsun. Allahü teâlâ, birşeyi yaratmak istediği zemân ona (Ol!) der, hemen var olur.

Efendimiz, büyüğümüz, veber ve meder ehâlisinin en iyisi olan Muhammed aleyhisselâma ve Âline, Akrabâsına ve Eshâbına düâlar, selâmetler ve iyilikler olsun!

Ey müslimân! Allahü teâlâ, zihnini açsın! Doğru yolda gitmeni nasîb eylesin! İyi bil ki, müslimânların her fırkası, her kısmı, hattâ felsefeciler ve başka dinlerde bulunanların çoğu, hayvanların hareketlerinden başka, her varlığı, herşeyi hareket ettiren, te'sîr eden yalnız bir kuvvet vardır, bu da, bir olan Allahü teâlâdır, demişlerdir. Hayvan ve insanların hareketlerini de Onun yarattığı şübhesizdir. Ya'nî, hem şu'ûrlu olan [ya'nî duydukları, anladıkları] meselâ hastalık, sıhhat, uyku, uyanıklık gibi, hem de, şu'ûrsuz olan [haberleri olmayan] meselâ büyümek, gıdâların hazm olması gibi, tabîî hareketlerini, ya'nî irâdelerine, isteklerine bağlı olmayan hareketlerini, hep Allahü teâlâ yaratmaktadır. Hayvanların ve insanların ihtiyârî hareketlerine, ya'nî irâdeleri, istekleri ile yaptıkları hareketlerine gelince, bunların meydâna gelmesi başka başka anlatılmaktadır. Meselâ, Cebriyye fırkası, ihtiyârî hareketlerin de, yalnız Allahü teâlânın kudreti ile olup, kulun hiç kudreti olmadığını söylüyor. İ'tikâd imâmlarımızdan Ebül-Hasen Alî Es'ârî “rahime-hullahü teâlâ” de Allahü teâlânın kudreti ile olup, kulun kudretinin karışmadığını bildirmektedir. Mu'tezile fırkası ise, yalnız kulun kudreti ile ve ihtiyârî ile olduğunu, felsefeciler de, kulun kudreti ile olduğunu ve kulun, bunu yapmağa mecbûr olduğunu söylemektedir. Haremeyn imâmı denmekle meshûr, Abdülmelik Cüveynî “radiyallahü teâlâ anh” için de böyle derdi, denilorsa da, doğru değildir. Nitekim âlim, ârif Muhammed bin Yüsûf Sinnûsî “rahime-hullahü teâlâ” **(Ümmül-berâhîn)** kitâbında ve Sa'deddîn-i Tefâtânî “rahime-hullahü teâlâ” de [722-792 Semerkandda] **(Serh-i mekâsîd)** kitâbında bunun doğru olmadığını açıkça yazmaktadır. İ'tikâd âlimlerimizden üstâd İbrâhîm bin Mu-

hammed İsfērâînî “rahime-hullahü teâlâ” ise, işin meydâna gelmesi, hem Allahü teâlânın, hem de kulun kudretlerinin te’sîriyledir diyor. Kâdî Ebû Bekr Bâkîllânî “rahime-hullahü teâlâ”, işiyapan, Allahü teâlânın kudreti olup, kulun kudreti de, işin sıfatına, hâline, iyiveyâ kötü olmasına te’sîr etmektedir, diyor. İ’tikâdda mezhebimizin imâmı, Muhammed bin Mahmûd ebû Mensûr Mâtürîdînin “rahime-hullahü teâlâ” de böyle buyurduğunu, Kemâleddîn Muhammed ibnülhümâm “rahime-hullahü teâlâ” (**Elmüsâ-yere**) kitâbında ve Kemâleddîn Muhammed ibni Ebû Şerîf-i kudsî “rahime-hullahü teâlâ” (**Elmüsâmere fî şerhilmüsâyere**) kitâbında ve Molla Fenârînin torunlarından Hasen Çelebi bin Muhammed Şâh “rahime-hullahü teâlâ” (**Şerh-i mevâkıf**) hâşiyesinde ve müdekkik Gelenbevî “rahime-hullahü teâlâ” de (**Akâidüdevvâniyye**) şerhinde bildirmektedirler. Mevlânâdan bu kadar terceme edildi.

Ehl-i sünnet âlimlerinden imâm-ı Birgîvî “rahime-hullahü teâlâ”, türkçe (**Birgîvî vasiyyetnâmesi**) kitâbında Ehl-i sünnetin Kur’ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anladıkları doğru ma’nâyı kısavetle açık olarak, pek güzel yazmaktadır. Kâdîzâde şerhi yirmidördüncü sahîfede buyuruyor ki:

Allahü teâlâ mürîddir. Ya’nî irâde sıfatı vardır. Dilediğini yapar. Var olmasını dilediğini var eder. Var olmasını dilemediği, var olmaz. Hiçbir şeyi yapmak, Ona lâzım değildir. Bir kimse, Ona güç ile birşey yapıramaz. Çünkü Allahü teâlâ, herkese gâlibdir. Kimse, Ona gâlib olamaz. Âciz değildir. Herşey, Onun dilemesi ile var olmaktadır. İmân, itâ’at gibi iyilikler ve küfr, isyân gibi bütün kötülükler, hep Onun irâdesi ile var olmaktadır. Mu’tezile fırkası diyor ki, (Allahü teâlâ, kötülüklerin, günâhların yapılmasını dilemez ve yaratmaz. Bunları insanlar ve şeytân yaratmaktadır. Çünkü, kötülükleri yaratmak, kötülük yapmak olur. Allahü teâlâ ise, hiç kötülük yapmaz). Ehl-i sünnet, bunlara şöyle cevâb verdi ki, (Kötülükleri yaratmak, kötülük yapmak olmaz. İnsanların kötülük işlemesi, kötülük olur). Mu’tezile dedi ki, (Allahü teâlâ, kötülükleri ve küfrü takdîr etse, murâd etse idi, insanların küfre, kötülüklerle râzı olması, bunları beğenmeleri îcâb ederdi. Çünkü, kazâyâ rızâ göstermek lâzımdır). Ehl-i sünnet, şöyle cevâb verdi ki, (küfrün kendisi, Allahü teâlânın kazâsı, takdîri değildir. Mâkdîsidir. Ya’nî, kazâ olunan şeydir. Kazâ etmesine rızâ lâzımdır. Fekat, mâkdîye rızâ lâzım değildir. Allahü teâlâ, herşeyi halk ve takdîr ederim. Küfre râzı değilim buyurdu). Mu’tezile, (Allahü teâlâ kötülük yapılmasını dilesedi, kötülük, küfr ve isyân yapınca, sevâb kazanılırdı. Çünkü, Allahü teâlânın dilediğini yapmış olurlar. Dile-

diğini yapmak, emrini yapmak demektir) dedi. Ehl-i sünnet dedi ki, (İtâ'at etmek için, sevâb kazanmak için, ancak emrleri yapmak lâzımdır. İrâde edileni yapmak, itâ'at etmek olmaz).

Mu'tezile âlimlerinden, Rey şehrinin kâdîsı Abdülcebbâr Hemedânî, vezîr Sâhib bin İbâdın odasına geldi. İçeride, Ehl-i sünnet âlimlerinden Ebû İshak İsfârâînîyi “rahime-hullahü teâlâ” görünce aralarında, şöyle bir konuşma geçti.

Ab. Ceb. — Allahü teâlâ, kötülükleri, günâhları irâde etmez, istemez ve yaratmaz. Bunları, kötü insanlar ve şeytân yaratır.

Ebû İshak — Hayrların ve şerlerin hepsini Allahü teâlâ yaratır. Onun mülkünde, yalnız Onun dilediği var olur.

Ab. Ceb. — Rabbimiz, kendine isyân olunmasını diler mi?

Ebû İshak — Allahü teâlâ, küfrü ve günâhları dilemese ve yaratmasa, kullar güç ile, zor ile, Ona isyân mı edebilir? Kullar, irâde-i cüz'iyeleri ile küfr, günâh, kötülük yapmak ister. Hak teâlâ da dilerse, onların istediğini yaratır.

Ab. Ceb. — Allahü teâlâ bir kimseye hidâyet dilemese, onun küfr, kötülük yapmasını takdîr ve kazâ edip yaratsa, buna iyilik mi etmiş olur, yoksa kötülük mü?

Ebû İshak — Eğer kulun hakkını vermediği dilemezse, kötülük olur. Fekat kendi hakkını almağı dilemezse kötülük olmaz. Zerre kadar iyilik yapana karşılığını verecektir. Kimsenin iyiliği karşılıksız kalmıyacaktır. Küfrden başka kötülüklerin birçoğunu da afv eder. Küfrü dilemesine gelince, Hak teâlâ âlimdir. İlerde olacak herşeyi bilir. Hakîmdir, herşeyin en iyisini yapar. Dilediği kulunu rahmetine kavuşturur ve hidâyet ihsân eder. Hiçbir şeyi yapmağa mecbûr değildir. Nitekim, Kur'ân-ı kerîmde Fâtır sûresi, sekizinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Dilediği kimseleri iğri, sapık yolda bırakır. Dilediği kimselere hidâyet eder. Doğru, iyi yolu gösterir)** buyuruldu. Ya'nî, iyiliği ve kötülüğü, kulların irâde etmesi, dilemesi ile yaratır. Kulun irâdesi yaratmağa sebebedir, vâsıtaadır. Mü'minler irâde-i cüz'iyeleri ile îmânı ve itâ'atı dileyince, Allahü teâlâ da diler ve yaratır. Eğer, Allahü teâlâ da dilemeseydi, kimse mü'min olmaz, itâ'at etmezdi. Kâfir küfrünü ve fâsık günâh işlemesini dileyince, o da irâde ederse, yaratır. Eğer dilemezse, kimse kâfir ve fâsık olamaz.

Yalnız kulun dilemesi ile bir şey var olmaz. Hak teâlâ da dileyince var olur. Allahü teâlâ, şerleri, kötülükleri de diler ve yaratır. Fekat, bunları sevmez, râzı olmaz. Hayrları, iyilikleri ise hem diler, hem de râzı olur, beğenir ve yaratır. Allahü teâlâ dilemedikçe, bir sinek, kanadını kımlıdatamaz. İnsanların yaptıkları bütün iyi-

likler ve kötülükler, hep Onun dilemesi ile oluyor. Kullar birşey yapmak irâde edince, O irâde etmezse o iş olmaz. O da dilerse, olur. Var olmasını dilemediği şey, var olmaz. Var olursa, acz, gücü yetmemek olur. Allahü teâlânın herşeye gücü yeter. Dilese bütün insanlar ve cinnîler mü'min olup itâ'at eder. Dileseydi, hepsi kâfir olurdu.

Süâl: Herşey, Onun dilemesi ile oluyor. Kâfirlerin küfrünü dilemişdir. Onlar, bu irâdeye karşı gelemeler. Bunun için zor ile kâfir oluyorlar. Onlara îmân etmelerini emr, olmayacak şeyi istemek olur. Onların îmân etmesini emr ediyor da, niçin îmân etmelerini dilemiyor? Herkesin îmân etmesini emr ediyor da, niçin herkesin îmân etmesini irâde etmiyor, dilemiyor?

Cevâb: Allahü teâlâya, yaptığı şeyleri beğenmiyerek, bunların sebebi sorulmaz. Allahü teâlâ, ileride olacak herşeyi ezelde, sonsuz geçmişde biliyordu. İlmi, olacak şeylere tâbî'dir. Ya'nî nasıl olacaklar ise, öylece bilmişdir. Öyle olacakları için öyle bilmişdir. Yoksa, öyle bildiği için, öyle olmağa mecbûr olmuyorlar. İşte, Allahü teâlânın irâdesi, bu ilmine uygun oluyor. Kudret ve tekvîn sıfatları da, irâdesine uygun oluyor.

Kullarda, irâde-i cüz'iyeye, ya'nî seçmek, dilemek vardır. Birşeyi yapmak isterler veyâ istemezler. Ehl-i sünnetin iki imâmından Ebû Mensûr Mâtürîdî "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, irâde-i cüz'iyeye, başlı başına bir varlık değildir. Dışarda var değildir. Kudret-i ilâhiyye ile ilgisi yoktur. Allahü teâlâ, filân kimsenin günâh işlemek isteyeceğini ezelde biliyordu. O kimse, isteyince, Allahü teâlâ da diler ve yaratır. Günâh hâsıl olur. Kulun irâdesi, Allahü teâlânın kazâsına, takdîrine ve yaratmasına sebep olmaktadır.

İnsanların yapamayacağı şeyler, üç dürlüdür:

1 — O şeyin kendi yapılamaz. İki cismi, bir anda, bir yerde bulundurmak gibi. Şişeden suyu çıkarmadan, başka sıvı doldurulamaz.

2 — Kendi yapılabilir. Fekat âdetde kullar yapamaz. Bir dağ yerinden kaldırmak gibi.

3 — Yapılabilir. Fekat, Allahü teâlâ, kulun yapmayacağını bildiği için, kul onu dilemez. Allahü teâlâ, birinci ve ikinci kısımları emr etmedi. Üçüncü kısmın yapılmasını emr etmektedir. Meselâ, Ebû Cehlin îmân etmeyeceğini ezelde bildiği ve küfrünü dilediği hâlde, îmân etmesini emr etdi.

Demek ki, insan yapmağı ve yapmamağı seçmekte, dilediğini yapmaktadır. Kulun bu dilemesi, Allahü teâlânın irâde etmesine

ve yaratmasına sebep olmaktadır. Kul, hayr işlemek isteyince, O da ister ve yaratır. Kötülük işlemek dileyince, O da ister ve şerri yaratır. Kimseyi zor ile kâfir yapmaz ve kimseye zor ile günâh yapdırmaz.

Allahü teâlânın âdet-i ilâhiyyesi şöyledir ki, herşeyi sebep ile yaratmaktadır. İnsanların irâdelerini de, bunların iyi ve kötü işlerini yaratmağa sebep kılmıştır. İmânı, hayrı, sevâbı kullarına bildirmek için Peygamberler “aleyhimüsselâm” gönderdi. İmân etmeği ve ibâdet ve iyilik yapmağı emr etdi. Küfrü ve günâh işlemeği, kötülük yapmağı yasak etdi. İnsanlara akl verdi. Akli olana emr etdi.

Allahü teâlâ, dilediğini yaratır. Yaratdığı herşeyde nice fâideler vardır. Ya'nî hakîmdir. İnsan akli bunları anlayamaz. Akl ancak alıştığı, duyu organları ile aldığı bilgileri ölçer, kavrar. Kâfirleri yaratıldığında, bunlara uzun ömr, bol rızık, mevki', rütbe verdiğinde, küfrlerini, kötülük yapmalarını dilediğinde ve yılanları, hınzırları, zehrleri yaratıldığında [insanları öldürücü, memleketleri yıkıcı enerji kaynakları yaratıldığında, görülemiyen atomun, düşünilemeyen küçücük çekirdeğinde, akları şaşırta, şehirleri yok eden mu'azzam kuvvet yerleşmesinde, ışık, elektrik, mîknatis ve kimyâ enerjileri yaratmasında, fizikte, kimyâda, biyolojide okunan ve pekçoğu henüz anlayılamıyan madde ve kuvvet ve hayât kanûnlarını, nizâmını kurmasında] sayısız hikmetler, fâideler vardır. Fâidesiz birşey yapmak sefâhetdir, aşağılıktır. Allahü teâlânın her yaratıldığında, çeşidli fâide vardır. İrâdesi Onun sekiz sıfatından biri olup kadîmdir, hep var idi. Ezelde kendi de, sekiz sıfatı da hep var idi. Sonradan olma değildirler. Müşebbihe fırkasından Kerrâmiyye adındaki zındıklar, irâde sıfatı kadîm değil hâdisdir, ya'nî sonradan olmadır dedi. Kâfir oldular. Sekiz sıfatdan birine kadîm değil, hâdis diyen kâfir olur.

Allahü teâlâ, herşeyi tekvîn sıfatı ile yaratmaktadır. Tekvîn var etmek demektir. Yerde ve göklerde bulunan bütün varlıkları, maddeleri, cisimleri, özellikleri, olayları, kuvvetleri, kanûnları, bağlantıları yaratan, yalnız Odur. Ondan başka yaratıcı yoktur. Ondan başkasına yaratıcı denemez ve kimseye, bir şey yaratdı denemez. Kur'ân-ı kerîmde meâlen, **(Her şeyi yaratan, yalnız Allahü teâlâdır)** buyuruluyor. Bir âyet-i kerîmede meâlen, **(Yaratan ve emr eden yalnız Odur)** ve Yasîn-i şerîfdeki bir âyet-i kerîmede meâlen, **(Yalnız O yaratıcıdır ve çok bilicidir)** buyuruldu. Karada, denizlerde, havada yaşayan hayvanların [mikropların, atom çevresindeki elektronların, moleküllerin, iyonların] ve insanların, meleklerin ve cinnîlerin, ya'nî her var olanın kendisini ve hareketle-

rini ve işlerini ve durmalarını, ibâdetlerini ve günâhlarını, iyiliklerini, zararlarını, küfrlerini ve îmânlarını yaratan Odur. Mu'tezile diyor ki, (Kullar, işlerini kendileri yaratır. Hak teâlâ, kullara çok kudret verip, kendi işlerini kendileri yaratır. Hayvanlar da böyledir). Bu sözleri yanlışdır.

İnsanlar ve hayvanlar, irâde-i cüz'iyeleri ile bir işi yapmağı diler. Bu dilemeğe (**Kesb etmek**) denir. Allahü teâlâ da, dilerse, bu işi yaratır. Kul birşey yaratamaz. Bizim [ya'nî Kâdîzâde Ahmed e-fendinin] (**İrâde-i cüz'iyeye**) risâlemizde bunu uzun açıkladık. Elin, ayağın kımıldamasını, dilin söylemesini, gözün açılıp kapanmasını ve görmesini yaratan Odur. Sineklerin, böceklerin, mikrobların, yıldızların, rüzgârların hareketlerini [ve titreşimlerini, elektrik itme ve çekmesini, maddenin çekimini, sıvıların ve gazların kaldırma kuvvetlerini] yaratan yalnız Odur. İnsanların, hayvanların, cin-nîlerin ve rûhlarımızın rızkını yaratan, gönderen Odur. Halâla da, harâma da rızk denir. Mu'tezile, harâmdan gelen, rızk değildir, dedi. Bu sözleri yanlışdır. Her canlının rızkı tükenmeyince eceli gelmez, ölmez. Kimse kimsenin rızkını yiyemez. Rızk, ibâdet yapmakla artmaz, bereketlenir. Allahü teâlâ herkesin rızkını ezelde takdir, ta'yîn etmiş, ayırmıştır. Bu, artmaz ve azalmaz. Canlıları öldüren, ölüleri diriltten, sağlamları hasta yapan, hastaları iyi eden yalnız Odur. Mikroblar, tabîb ve Azrâil aleyhisselâm, birer sebebedir. Bunlar te'sîr edince, işi yaratan, bunlara te'sîr veren Odur. Ateşde yakmak, karda soğutmak, [elektrikte ısı, ışık ve elektroliz hâsıl etmek] hâssalarını hep O yaratmaktadır. Ateş, kar, elektrik, görünen sebeplerdir. Allahü teâlânın âdeti olan vâsıta ve şartlardır. [Duygu organlarımızı, bunlardaki duyma kuvvetlerini, hücrelerdeki beslenme, üreme, zararlı maddeleri çıkarma, oksidlenme ve osmoz olaylarını, kalbi, kanı, kan sisteminin, öteki doku ve organların ve sistemlerin çalışmalarını, aralarındaki düzeni yaratan hep Odur. Komünistler, kitâbsız kâfirler ve çok eskiden beri gelen zındıklar] sapıklar diyor ki, her madde ve kuvvet, kendi özelliği ile kendisi te'sîr eder. Meselâ, ateş yakıcıdır. Her zemân, elbette yakar. Bu sözleri çok yanlışdır. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ" buyuruyor ki, sebeplerin te'sîri kendiliğinden değildir. Sebepleri var edince, bunların te'sîrini, işlerini de hemen yaratması, Onun âdetidir. Ateşde yakmak özelliğini yaratmasa, hiç yakamaz. Ateşe düşen kimseyi, o istemezse, ateş yakmaz. Maddenin kendinde özellik yokdur. Maddenin özelliklerini, sebeplerin te'sîrlerini ve işlerini, Hak teâlâ yaratıyor. O dilemezse, bu özellikleri ve te'sîrleri yaratmaz. Dileseydi, karda sıcaklık, ateşde soğukluk yaratırdı. Kılıcın kesmesini, merminin delmesini, zehrin öldürme-

sini yaratan Odur. Denize düşende boğulmayı yaratıyor. Dilerse boğulmaz, sağlamlaşır. Kuşun, tayyârenin uçmasını, [havanın kaldırmasını, sürtünme kuvvetlerini] yaratan Odur. Bu özellikleri, kuvvetleri yaratmasa, uçurmaz. Hastalıkları, çeşidli ilâçlarda çeşidli hâssaları yaratmaktadır. İbrâhîm aleyhisselâm, Nemrûdun ateşinde oturdu. Hiç yakmadı. Eğer yakmak, ateşin tabî'atı, özelliği olsaydı elbette yakardı. Yakmağı yapan, ateş değildir. Allahü teâlâ yaktırmaktadır. Allahü teâlâ, maddelerde dilediği özelliği, işi, yaratır. Yaratdığı iş, maddeden hâsıl olur. Fekat, Allahü teâlânın hikmeti ve âdeti şöyledir ki, her maddeye belli özellik, belli etki vermiştir. Maddeleri, birbirlerinin değişmesine sebep kılmıştır. Buğday tohumundan buğday, arpadan arpa yaratır. İnsandan insan, hayvandan kendi cinsini yaratır. [Vebâ basîlinden tâ'un, menengokokdan menenjit yaratır. Atomlar arasındaki elektron alışverişini, radioaktiviteyi ve çekirdek reaksiyonlarını, her maddede başka şekilde yaratıyor.] Yemek ile karın doymasını yaratıyor. Eğer doymak yaratmasa, tonlarca yisek doymazdık. Susuzluk yaratmasaydı, hiç su içmesek susamaz idik.

Ondan başka yaratıcı yoktur. Her var olanı, o yaratmıştır. Maddeleri hareket ettirir. Yerlerini değiştirir. Bir zemândan, başka zemâna götürür. Bir hâlden başka hâle döndürür. Aklara hayret verecek şeyler yaratır. Bir damla menîden ve görülemiyen spermatozoiden bir olgun insan yaratır. [Nûh aleyhisselâm gibi büyük bir Peygamberden, Ken'an adında âsî, kâfir ve ahmak bir oğul yaratır. Ebû Cehl gibi taş yürekli, örümcek kafalı bir kâfirden, İkrime gibi bir mü'min oğul yaratır. Elinin, dilinin, vücûdunun her zerresinin düzgün yapıları, özellikleri ve hareketleri ile, Onun varlığını, irâdesini, kudretinin büyüklüğünü anlatan, i'lân eden alçak bir kâfirin kalbinde küfr yaratır. Bunların, söz ile, yazı ile, rütbe ve mal gücü ile, dîne saldırmalarını yaratır. Kendi mahlûkunu, eserini kendine düşman yapar. İnsanların yüreğinde yerleşirdiği, gönül [kalb] adındaki bir cevherin, kuvvetin ba'zısını nûrlandırarak, temizliyerek, kendine ayna yapar. Ba'zısını da, karartarak, küfr ve kötülük deposu yapar.] En küçük zerre olan, mikroskobda bile görülemiyen atomun derinliğinde, çekirdeğinde, dağları deviren nükleer kuvvetler yaratır. Pancarda şeker yaratır. Yaprakda fotosentez, özümleme kuvveti yaratır. Arıda bal yaratır. Bir buğday dânesinden, nice buğday yaratır. Cansız yumurtada, canlı hayvan yaratır. Çiçeklerde esanslar, güzel kokular yaratır. Kuru ağaçta, yapraklar, çiçekler, meyveler yaratır. Su içinde hayvanlar, çiçekler, ağaçlar yaratır. Acı su içinde tatlı su yaratır. [Kimyâ reaksiyonları ve nice fizik ve kimyâ özelliklerini yaratır. Topra-

ğı bitki hâline, bitkiyi hayvan hâline döndürür. İnsanları, hayvanları çürütüp toprak maddelerine, su ve gazlara döndürür. Herşeyin tersini de yaptığı, reversibl tepkimeler yaptığı gibi, bunun da ters, geri dönen hâlini yaratır. Bu kâinât fabrikasında herşeyi, hesâblı, düzenli yaratmaktadır. Gelişi güzel, yıkıcı, bozucu görünen değişmelerin, hepsinin de çok hesâblı, çok âhenkli, bağlılıklar, akllara hayret veren bir düzen içinde yaratıldığı, fen ışığı altında, günden güne dahâ iyi anlaşılmaktadır.]

8 — (*Yâ Resûlallah! Yetmişüç fırkadan kurtulan fırka-i nâciyye hangisidir? dediklerinde: Ehl-i beytim Nûhun gemisi gibidir. Ona binen kurtulur buyurdu*) diyor.

Hâlbuki, bunu başka zemân buyurmuşdu. Bu süâle cevâb olarak, (**Fırka-i nâciyye, Benim ve Eshâbımın yolunda gidenlerdir**) buyurduğu, kitâblarda yazılıdır. Hadîs-i şerîfleri de sıkılmadan değışdirmektedir. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ve Eshâb-ı kirâmın yolunda olan doğru îmânlı müslimânlara (**Ehl-i sünnet vel-cemâ’at**) denir.

9 — (*Cem’i Eshâb ne mu’tezilî, ne Şâfi’î, ne Mâlikî, ne Hanefî ve ne de Hanbelî idi. Fırka-i vâhîde ve nâciyye, Resûlullahın ve Ehl-i beytin yolunda olanlardır. Ehl-i beyt-i Resûl yolunda olmayan, kurtulamaz*) diyerek kendilerinin Ehl-i beyt i’tikâdında olduğuna inandırmak istiyor.

Hâlbuki, Ehl-i beytin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” i’tikâdı, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” i’tikâdıdır. Ya’nî Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” i’tikâdıdır. Bu da, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bildirdiğı i’tikâddır. Binlerle (**Ehl-i sünnet**) âlimi bu i’tikâdı toplamış, herbirini kitâblarına, vesîkaları ile yazmıştır. İctihâd derecesine yükselmemiş, din bilgisinde ihtisâs kazanmamış birkaç kimse, Kur’ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden bozuk ma’nâlar çıkararak, bu uydurma ve gülünç sözlerine, Ehl-i beyt mezhebi demiş, herkesi inandırmak istemiştir. İslâm düşmanları da, bu fitneyi alevlendirmiş, sinsice kitâblar yazmışlardır. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe, ilminin büyük bir kısmını, hocası olan Ehl-i beytin göz bebeğı, imâm-ı Ca’fer Sâdıktan öğrenmiş ve öğrendiğı bilgileri talebesine bildirmiştir. O hâlde (**alevî**) demek, ya’nî imâm-ı Alînin yolunda ve Ehl-i beyt mezhebinde demek, Ehl-i sünnet demektir. Ehl-i sünnete alevî demek yerinde olur. Şimdi İrânda, Sûriyede ve Irakda kendilerine (**alevî**) diyenler, alevî değildir.

(**Mevdû-ât-ül-ulûm**) kitabı altıyüzyedinci sahifesinde diyor ki: Eshâb-ı kirâmın inancı, hep birbiri gibi idi. Çünkü, hepsi Resûlul-

lahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulunmakla ve hizmetini yapmakla şereflendi. Bu sohbetin ışığı altında şüpheleri kalmadı. Kur’ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin ma’nâsını iyi anladılar ve tam inandılar. Sahâbe-i kirâm kalmayınca, yer yer câhiller, nefslerine aldananlar türeyerek, yanlış söylemeğe ve yazmağa başladı. Herbiri yoldan çıktı. Birçoklarını da yoldan çıkardı. Bid’atler, yanlış yollar, ortalığa yayılmağa başladı. Ehl-i islâm, yetmişüç fırkaya ayrıldı. Âlimlerden bir kısmı, taşkınlıktan ve şeytâna uymaktan korunup, Eshâb-ı kirâm yolunda kaldı. Bu doğru yolda bulunanlara **(Ehl-i sünnet)** denildi. Ehl-i sünnet âlimleri, ibâdetde, iş yapmakda birçok mezheblere ayrıldı. Zemânımızda, dört mezhebin kitâbı vardır. Bunlar, **Hanefî, Şâfi’î, Mâlikî** ve **Hanbelî** mezhebidir. Bunlardan başka, hak mezheb kalmadı. Ehl-i sünnetin mezheblere ayrılması, Allahü teâlânın merhametidir. Âl-i İmrân sûresi, yüzbeşinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Birbirlerinden ayrılanlar ve açık âyetler, alâmetler geldiği hâlde, çeşidli yollara sapanlar gibi olmayınız!)** buyuruldu. Beydâvî “rahmetullahi aleyh” bu âyet-i kerîmeyi tefsîr ederken diyor ki, (Yehûdîlere ve Nasârâyâ, ya’nî hıristiyanlara, üzerinde birleşmesi lâzım olan doğru yol, açık vesîkalarla bildirildiği, sağlam senedlerle gösterildiği hâlde, bunlar, Allahü teâlânın bir olduğunu hiçbir mahlûka benzemediğini ve âhıretdeki varlıkları anlıyamadılar. Çeşid çeşid şeyler söylediler. Ey müslimânlar, siz de bunlar gibi firkalara parçalanmayınız!). Bu âyet-i kerîme, inanılacak şeylerde parçalanmağı, yasak etmektedir. Fıkh bilgisinde, ibâdet etmekde mezheblere ayrılmağı yasak etmiyor. Çünkü Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetin birbirinden ayrılması [Fıkh bilgisinde ayrılması] rahmet-i ilâhîdir)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde de, **(Müctehid, doğru itihâd edince, iki sevâb kazanır. İctihâdında yanılırsa, bir sevâb verilir)** buyuruldu.

10 — *(Mağarada berâber bulunduğunu bildiren âyet-i kerîmede, Ebû Bekr hakkında bir fazîlet olmayıp, belki bu âyet, onun îmânsız olduğunu ve fadîhatını göstermektedir. O gece, Cebrâîl nâzil olup, bu gece, kâfirler, seni öldürmeğe karâr verdi. Eshâbının hepsine söyle ki, bu gece evlerinden çıkmasınlar. Sen yalnızca filan mağaraya git dedi. Hazret-i Resûl da, gurûba yakın, Eshâbı toplayıp bu emri bildirdi. Gece hazret-i Alî, yaşı küçük olduğu hâlde, korkmıyarak, yatağına girdi. Resûlullah, mağaraya giderken, uzakdan biri geldiğini görüp durdu. Geline Ebû Bekr olduğunu anladı. Ey Ebû Bekr, Allahın emrini size söylemişdim. Niçin sokakda dolaşıyorsun, dedi. Yâ Resûlallah! Senin için korktum. Seni yalnız bırakıp, evimde oturamadım, dedi. Resûlullah düşü-*

nürken, Cebrâîl gelip, *Yâ Resûlallah! Ebû Bekri bırakma! Kâfirler gelip, Ebû Bekri tutarak, senin ardınca gelip, seni bulur, öldürürler dedi. Hazret-i Resûl nâçar kalıp, Ebû Bekri mağaraya götürdü. Çünkü, hazret-i Resûlün kâfirlerden ve Ebû Bekrden emniyeti yok idi. Hak teâlâ, Ebû Bekrin ve Eshâbın nifâk yapacağını haber vermiş, Ebû Bekrden vukû'a gelecek şeyleri bildirmişdir ve (Kalblerinde olmıyanları söylüyorlar) buyurmuşdur. Bunların nifâklarını bildiren âyetler çokdur. Resûlullah, enîs ve celîse muhtâc değildi. (Görmediğin askerler ile Allah seni kuvvetlendirdi) âyeti, bunu gösteriyor. Ebû Bekr hiçbir gazâda bulunmamış, firâr etmişdir. Mü'minin kâfire, kâfirin mü'mine sâhib [arkadaş] olduğunu gösteren âyetler çokdur. Arabcada, eşeğin insana sâhib olduğunu söylemek çok olmuştur. O hâlde, Ebû Bekre sâhib denilmesi bir meziyet olamaz. Mağarada Resûlullah için korkdu ise, bu korkusu ibâdet olur. Ona korkma demek, ibâdetden men'etmek olur. Resûlullah bir kimseyi ibâdetden men'etmez. Korkusu günâhdan ise ve Allahü teâlânın Peygamberine inanmamış olduğundan ise, sâhiblikden ona ne fâide olur? Korkma demek, ona fâide vermez. Resûlullah, elbette günâhı men'eder. Resûl ona, düşmanlardan mahfûz kalacağım demişti. Buna i'timâd etmedi. Bağırıp çağırılmaktan maksadı, kâfirlere haber vermek idi denilse yerinde olur. İmânî olsaydı, Allahü teâlâ onu da, yılan sokmasından korurdu. Allah bizimle berâberdir demek de ona kıymet vermez. (Üç kimse gizli konuşsa, onların dördüncüsü Allahü teâlâdır) buyuruldu ki, gizli konuşan kâfirler de kıymetli olmak lâzım gelir. Ebû Bekrin rüsvâlîğini ve îmândan mahrûm olduğunu, bu âyet-i şerîfe açıkça gösteriyor. Âyet-i kerîmede, ona sekîne, râhatlık verdim diyor. Onlara verdim demiyor. Bu da îmânî olmadığını gösteriyor. Böyle fâsıkları, fâcirleri, belki kâfirlerden dahâ kötü olanları efdal deyip, hânedân-ı nübüvvetin ma'sûmları üzerine tercîh gösteriyor ki, Resûlullahdan sonra hicret edenlere, Muhâcir denir. Berâber veyâ önce gidenler, muhâcir olmaz) yazıyor.*

Hâlbuki mağarada berâber bulunduğunu bildiren, Tevbe sûresinin kırkinci âyet-i kerîmesi, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın "radiyallahü anh" fazîletini, şerefini göstermekdedir. Çünkü, o gece, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, **(Bu gece, kâfirler seni öldürmeğe karâr verdi. Bu gece, Alîyi "radiyallahü anh" yatağına yatır ve Ebû Bekr-i Sıddîk ile, Medîne-i münevvereye hicret et!)** dedi. O gece, hazret-i Alînin "radiyallahü anh" yaşî küçük idi demesi de yanlışdır. Yirmiüç yaşında idi. Alî "radiyallahü anh", bin cânım da olsa, senin yoluna fedâdır diyerek yatağına girdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Safer ayının yirmiyedinci perşembe gecesi kapı

dan çıkıp, Yasîn sûresinin başından oniki âyet-i kerîme okuyup, sokakda dizilmiş olan kâfirlerin üstüne üfledi. Hızla geçip, bir yere gitti. Öğle vakti hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın evine teşrîf eyledi. Ebû Bekre haber verdiler. Kapıda, ay doğmuş gibi Resûlullahın cemâlini görünce, (Ne emriniz var yâ Resûlallah! İçeri buyurup emredin) dedi. İçeri teşrîf edip, **(Bu gece Medîneye hicret etmeğe emr aldım)** buyurdu. Ebû Bekr, (Berâber olup, hizmetinizde bulunmakla şerefleşsem) dedi. **(Sen de berâbersin)** buyurunca, hazret-i Ebû Bekr sevindi. **(Bana hicret için bir deve lâzım)** buyurunca, hazret-i Ebû Bekr, (Bütün malım, canım, evlâdlarım sana fedâ olsun. İki devem var. Hangisini istersen sana hediyeğim olsun) dedi. **(Her zemân hediyeğimi kabûl etdim ve edeceğim. Fekat bu gece hicret etmek ibâdetini kendi malımla yapmak isterim. Bir deveni bana sat!)** diye emr buyurdu. Parasını verdi. Emr edip, kılavuz olarak, Abdûllah bin Ureykıt isminde birini Ebû Bekr çağırdı. Para ile kılavuz tutup, iki deveyi ona teslim etdi. Üç gün sonra, develeri Sevr dağındaki mağaraya getir, dedi. Ebû Bekrin oğlu Abdûllaha tenbîh edip, **(Her gece mağaraya gelip, Mekkede dolaşan haberleri bize ulaştır)** buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîkin kızı Esmâ, üç günlük yemek hâzırladı. Paketi bağliyacık ip bulamayınca, kuşağını çözüp ikiye yarıp, paketi bağladı. O günden beri, Esmânın ismi (iki kuşaklı Esmâ) kaldı. Ebû Bekr-i Sıddîk kapıyı açıp, çıkacaklarını zemân, **(Kapıyı kapa. Arka pencereden çıkacağız)** buyurdu. Ayak izleri belli olmasın diye pencereden atladılar. Mağara önüne gelince, Ebû Bekr, (Durun yâ Resûlallah! Önce ben girip bakayım. Zararlı birşey varsa, mübârek vücûdunuze birşey olmasın) deyip, içeri girdi. Mağaranın içini temizledi. Gömleğini çıkarıp, parçalıyarak delikleri kapadı. (İçeri buyurun yâ Resûlallah!) dedi. İnsanların efendisi, Allahü teâlânın sevgilisi “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, karanlık mağaraya teşrîf buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk, sonraları demişdi ki, (Mağaraya gelince baktım, mübârek ayakları kanamışdı. Ağladım. Nâzik ayaklarının yalın ayak [çıplak] yürümeğe alışık olmadığını buradan anladım).

[Mağarada üç gece kalıp, pazartesi gecesini çıktılar. Efrencî Eylül ayının yirminci ve Rebî’ul-evvelin sekizinci pazartesi günü Medîfenede Kubâ köyüne geldiler. O gün, müslimânların **(Hicrî şemsî sene)** başlangıcı oldu. 623. cü mîlâdî sene başı, hicrî şemsî ve kamerî birinci seneleri içinde oldu.]

Görülüyor ki, Ebû Bekr-i Sıddîki “radıyallahü anh” lekelemek için, hicreti yanlış anlatmakta, okuyanları ağlatıp, aldatmak için Alf “radıyallahü anh” küçük çocuk iken yatağa girdi demektedir. Eshâb-ı kirâmî kötüliye bilmek için âyet-i kerîmelere yanlış ma’nâ

vermekden, hadîs uydurmaktan, sahîh hadîsleri inkâr etmekden çekinmemektedir. Kâfirler, münâfıklar hakkında gelmiş olan âyet-i kerîmeleri, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk için ve Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” için gelmiştir demek alçaklığında bulunmaktadır. Nitekim, Feth sûresinde, onbirinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Cihâda gelmek istemeyip kaçdıkları hâlde, gelecekdik am-mâ, iş, güçden başımızı kaldıramadık diyenler, kalblerinde olmayan şeyleri söylüyorlar)** buyuruldu. Bunun hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk için olduğunu yazarak, âyet-i kerîmeyi değişdirmektedir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, sapık kimselerin çıkacağını, çeşidli hadîs-i şerîflerde haber vermişti. Bu hadîs-i şerîflerden birisinde, **(Müslimân adını taşıyanlardan en çok korkduğum kimse, Kur’ân-ı kerîmin ma’nâsını değişdirenlerdir)** buyurdu. Bir kerre de, **(Kâfirler, islâm düşmanları için gelmiş olan âyet-i kerîmeleri, müslimânlara yükletirler)** buyurdu. Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer Fârûkun “radiyallahü anhümâ” Bedr, Uhud, Hendek, Mekkenin fethi ve Huneyn ve Tebük ve bütün cihâdlarda buldukları ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” etrafında pervâne gibi dolaşdıkları, bütün siyer kitâblarında ve hattâ tefsîrlerde yazılıdır.

Ebû Bekr “radiyallahü anh” ba’zı seriyyelerde, kumandanlık da etmişti. Meselâ, hicretin yedinci yılı, Şa’bân ayında, bunun kumandasında bir bölük, Fezâre kabîlesine gönderildi. Gidip bir kısmını katl, büyük mikdârda kâfiri de esîr edip Medîneye getirdi.

Mühim olan şu mişâli de bildirelim: **(Menâkıb-i Cihâr yâr)** ki-tâbında diyor ki, Bedr gazâsında, Ramezân-ı şerîfin onyedinci Cum’a günü, temmuz ayının ögle sıcağında, iki taraf hüçüm etmişti. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Ebû Bekr, Ömer, Ebû Zer, Sa’d ve Sa’îd ile “radiyallahü anhüm” kumanda yerinde oturmuşdu. İslâm askeri sıkıntı çekiyordu. Sa’d ve Sa’îdi yardıma gönderdi. Sonra Ebû Zer gönderdi. Sonra, Ömeri gönderdi. Bir sâat geçdi. Ebû Bekr, sıkıntının azalmadığını görerek, kılıcını çekip, atını sürerken, Resûl-i ekrem “sallallahü aleyhi ve sellem” elinden tutup, **(Yanımdan ayrılma yâ Ebâ Bekr! Bedenime ve kalbime gelen her sıkıntı, senin mubârek yüzünü görmekte hafifliyor. Seninle kalbim kuvvetleniyor)** buyurdu.

Sâhib [arkadaş] olmak iyi ve kötü kimseler hakkında ve hayvanlar için de kullanılır. Fekat bu arkadaşlığın iyi ve medh için mi, yoksa kötölemek için mi olduğu, âyet-i kerîmelerin ma’nâsından, açıkça anlaşılmaktadır. Hattâ, ba’zı âyetlerde, efendi, hâmf, nasîhat verici ma’nâsına gelmektedir. Bunları anlamak için, lügat, metn-i lügat, iştikak, sarf, nahv, beyân, bedî, meânî ve belâgat gibi

geniş ve derin ilmleri iyi bilmek lâzımdır. Bunları öğrenmeden âyet-i kerîmelere, çala kalem ma'nâ verenler, Kur'ân-ı kerîme iftirâ etmiş olurlar. Allahü teâlâ, En'âm sûresi, yirmibirinci âyetinde, böyle iftirâcılardan şikâyet etmekde, bunların, zâlimlerin en kötüsü olduklarını bildirmektedir. Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü teâlâ anh” için, sâhib buyurulması, onun için kıymet ve meziyyet olduğunu aynı âyet göstermektedir. Çünkü, kendisine, korkma denilmiş ve sekîne [râhatlık, cesâret] gönderilmiştir.

Korkmak, üzülmek, yalnız başına, ibâdet değildir. Günâh da değildir. Sebebine, niyyetine göre ibâdet veyâ günâh olur. Gusl abdesti, oruc, Allah yolunda cihâd gibi ibâdetleri yaparken, zarar görmekten korkmak, günâhdır. Büyüklüğünü düşünerek, Allahü teâlâdan korkmak, ibâdetdir. Çünkü birinci korku, farzları yapmağa mâni' olmakda, ikincisi ise, insanı harâmdan korumaktadır. Hüseyin vâ'iz-i Kâşifî Hirevî “rahime-hullahü teâlâ” tefsîrinde buyuruyor ki, (Kâfirler, mağara önüne geldi. Ebû Bekr dedi ki: Yâ Resûlallah! Kâfirlerden biri ayağı altına doğru bakarsa, bizi görür. Resûlullah buyurdu ki, **(O iki kişiye ne olur sanıyorsun ki, onların üçüncüsü Allahü teâlâdır)**. Bu hadîs-i şerif, Ebû Bekrin üstünlüğünü göstermektedir. Ya'nî Allahü teâlânın yardımı, koruması bizimledir buyurdu). O hâlde, Ebû Bekr-i Sıddîka korkma demek, kendini üzme demek olup, bana olan sevgini, kalbinden çıkar demek değildir. Demek ki, Ebû Bekr-i Sıddîkın, Resûlullah için olan korkusu kalindeki sevginin, ya'nî ibâdetin alâmeti idi. Ona korkma buyurulması, bu en kıymetli, en fazîletli ibâdeti haber vermekte olup, onu ibâdetden men' etmek değildir.

Resûlullahın düşmanlardan mahfûz kalacağını Eshâbına haber verdiğini yazdığı hâlde, (Cebrâîl gelip, yâ Resûlallah! Ebû Bekri bırakma! Kâfirler onu tutarak, senin yolunu bulur ve öldürürler dedi) diyor. İki yazısı birbirini tutmuyor. Uydurma oldukları meydâna çıkıyor.

Ebû Bekr-i Sıddîk bağırp çağırmadı. Bütün kitâblar diyor ki, (Yâ Resûlallah, mubârek vücûdünüze bir zarar yapmalarından korkuyorum) dedi. Mağarada, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize zarar gelmesin diye, açık kalan bir deliğe, mubârek ayağını kapamışdı. Delikdeki yılanın ayağını sokması niçin bir kusûr olsun? Resûlullahı da “sallallahü aleyhi ve sellem”, bir zemân akreb sokmuşdu. Hazret-i Alînin “radıyallahü anh” çiğerpâre oğlu Muhsini horoz galalayıp ölümüne sebep olmuşdu. Haseni “radıyallahü anh” zehr öldürmüştü. Bunlar neden suç olsun? Niçin îmânsızlığa alâmet olsun?

Allahü teâlânın, kullarla berâber olması, sıfatlarının berâber olması demektir. Kahr, gadab sıfatının berâber olması, felâket ve rüsvâlık olduğu gibi, rahmet, nusret, muhabbet sıfatlarının berâber olması da kıymet ve se'âdet olur. Resûlullah, **(Allah bizimle berâberdir)** buyurarak, kendi zât-ı risâletpenâhîsine mahsûs olan berâberliğe, hazret-i Ebû Bekri de katıyor. Böylece, kendine tecellî eden, muhabbet, merhamet, ihsân ve ikrâmlara, hazret-i Ebû Bekrin de ortak olduğunu müjdeliyor. Ne büyük se'âdet! Fazilet böyle olur! Âyet-i kerîmelerle, hadîs-i şerîflerle bildirilen faziletten, meziyyetden üstün bir şeref olabilir mi? Düşman düzmelerine inanıp, güneşin nûru inkâr olunabilir mi? Buna ancak, ahmaklar, körler inanır.

Allahü teâlânın gizli konuşanlarla berâber bulunması, ilm sıfatının berâber olmasıdır. Ya'nî onların sırlarını bilir demektir. Bu âyet-i kerîme, beğenmek veyâ kötölemek olmayıp, ilm sıfatını haber vermektedir.

(Sonra, Allahü teâlâ, ona sekîne indirdi) meâlindeki âyet-i kerîmeye de yanlış ma'nâ veriyor. Sekîne, Resûlullah'a indi diyor. Sekîne, ya'nî râhatlık, nerede yoksa oraya iner. Onun yazısından, Resûlullah'da "sallallahü aleyhi ve sellem" önceden sekîne bulunmamış olduğu, korkduğu anlaşılır. Hâlbuki, Allahü teâlâ, önceden, seni kâfirlerden muhâfaza edeceğim dediğini yazmışdı. Demek ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Allahü teâlânın bu va'dine güvenmeyip korktu mu? Sonra, kendisine sekîne indirildi demek, Allahın Peygamberine ne büyük hakâret ve kötölemek olur. Ebû Bekr-i Sıddîkî kötölemek isterken, Resûlullahı kötülüyerek küfre sürüklendiğinden haberi olmuyor. Belki de, Resûlullahı da kötölemek, böylece islâmîyeti yıkmak istemektedir. Bütün tefsîrler, sekînenin Ebû Bekr-i Sıddîka indiğini bildiriyor. Çünkü, Resûlullahın sekînesi zâten vardı. Ebû Bekr-i Sıddîk ise, Resûlullah'a olan aşırı sevgisinden dolayı sekînesini gayb etmişti. Nitekim, Huneyn gazâsında, Eshâb-ı kirâmın çoğu dağılıp, yalnız Abbâs, Ebû Bekr ve birkaç kahraman "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in" ölmeği göze alıp, geri dönmedi. O zemân, Resûlullahın da "sallallahü aleyhi ve sellem" Allahın dîninin yok olacağı üzüntüsü ile, sekînesini gayb ettiği, âyet-i kerîmeden anlaşılıyor. Nitekim, Tevbe sûresinin yirmiyedinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Huneyn günü, Allahü teâlâ, Resûlüne ve mü'minlere sekîne indirdi)** buyuruldu.

(Allahü teâlâyâ ve Resûlüne hicret edenler) meâlindeki âyet-i kerîme, Resûl "aleyhisselâm" Medîneye gitdikden sonra, Ona gelen demek değildir. Allah için ve Onun Resûlünün emri ile şehrinin terk eden demektir. Hadîs-i şerîfler, âyet-i kerîmeyi böyle tefsîr

etmekdedir. Resûlullahın hicretinden önce Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye gönderilenler de muhâcir idi. Ahmed bin Muhammed Kastalânî (**Mevâhib-i ledünniyye**) kitâbında, buyuruyor ki, Resûl aleyhisselâm, Akabe anlaşmasından sonra, Eshâbına, Medîneye hicret etmelerini emr etdi. Eshâb-ı kirâm, bölük bölük Mekkeden çıkdı. Kendisi, Mekkede kalıp, izn bekledi. Ömer bin Hattâb ve kardeşi Zeyd ile berâber yirmi kişi develerle gitdi. Mekkede, Resûlullah ile hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Alîden “radiyalahü anhümâ” başka kimse kalmadı. Ebû Bekr de gitmeğe izn istedi. (**Sabr et yâ Ebâ Bekr! Umarım ki, Allahü teâlâ, seni bana yoldaş eder**) buyurdu. (O gece Cebrâîl nâzil olup, Eshâbının hepsine söyle! Evlerinden çıkmasınlar) yazısının da yalan olduğu buradan anlaşılmaktadır. Mekke-i mükerrermede iki sahâbîden başka müsümân kalmamışdı ki, kime söylenebilecek? Kâfirler toplanıp, Resûlullahı öldürmeğe sözleşdiler. Cebrâîl aleyhisselâm, bunu haber verdi ve (Bu gece yatağında yatma!) dedi. Bu kitâbın, (Önceden emr ile Mekkeden çıkan bütün Eshâbın hiçbirisi muhâcir olmaz. Muhâcir, hicretten sonra gelen birkaç kişi olur) demesinin de çok yanlış olduğu meydândadır. O hâlde, Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyalahü anh”, Muhâcirlerin en kıymetlisi, en şerefliisidir.

11 — (*Kur’ân, harf ve kelimelerdir. Bunlar da, hâdisdir. Kelâmullah kadîm değildir. Diğer sıfatlar da kadîm değildir. Kur’ân kadîm olsaydı, mahlûklar yok iken, kime emr ve nehy edecekti? Yok olan şeyi, birşey ile va’d eylemek, birşeyden nehy buyurmak muhâldir. Allahü teâlâ kâfirlere (Ona benzer bir hadîs getiriniz) buyuruyor. Hadîsden murâd Kur’ândır. Hâdis olan şey kadîm olmaz. Kur’ân kadîm olsaydı, Kur’ânda ismi geçen insanlar da kadîm olurdu*) diyor.

Sekiz sıfatın kadîm olmadığına inanmak, Allahü teâlânın, mahlûkları yaratmadan önce, -hâşâ- kudretsiz, âciz ve câhil olmasını îcâb etdirir. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde bildirilen şeyleri, ezelde biliyordu. Bildiklerini bildirmesi, bildirilen şeylerin kadîm olmasını îcâb etdirmez. Allahü teâlânın sıfatlarını, insanların sıfatlarına benzettiği için, Kur’ân-ı kerîmde bildirilen sıfatları inkâr etmekdedir. (**Tam İlmihâl-Se’âdet-i Ebediyye**) birinci kısım, otuzbirinci maddeyi okuyunuz! Âyet-i kerîmedeki (hadîs) kelimesi, Kur’ân-ı kerîm demek değildir. Kâfirlerin sözleridir. Ya’nî Kur’ân-ı kerîme benzer, söz getiriniz. Getiremezsiniz! Çünkü, Kur’ân-ı kerîm kadîmdir. Sizin sözleriniz ise hâdisdir, mahlûktur demektir.

Emâlî kasidesi (Allahü teâlânın sıfât-ı zâtîyyesi ve sıfât-ı sübûtiyyesi hep kadîmdir. Hep var idi. Hiç yok olmayacaklardır) beytinin şerhinde diyor ki, (Sıfatları sonradan olsaydı, zât-ı ilâhîde de-

ğişiklik olurdu. Değişikliğe uğrayan şey de, hâdis, ya'nî sonradan var olmuş olur. Bundan, Allahü teâlânın sonradan var olması lâzım gelir. Bu ise olamaz).

Emâlî kasidesi onbirinci beytinde, (Kur'ân-ı kerîm, Allahü teâlânın kelâmıdır. Mahlûk, sonradan yaratılmış değildir. Zât-ı ilâhînin sıfatıdır) diyor. Ahmed Âsım efendi, bunu şöyle açıklıyor: Kur'ân-ı kerîm, bu kelimelerden, seslerden çıkan ma'nâlardır. Kelimeler, sesler, kelâm-ı ilâhî değildir. İnsanın kelâmı da kalbedir. Sözlerimiz bunu meydâna çıkararak tercümândır. Her dirinin kemâli, üstünlüğü, kelâm sıfatı ileldir. Kelâm sıfatı olmazsa, kusurlu olur. Allahü teâlâ da, diri olduğu için, kelâm sâhibi olması lâzımdır. Bütün Peygamberler, bütün kitâblar, Allahü teâlânın kelâm sıfatı vardır dedi. Mûsâ aleyhisselâmın ağaçdan işitdiği kelime ve ses, kelâm-ı ilâhî idi. Hâfızın sesi ise değildir. Bu sesin ma'nâları, kelâm-ı ilâhîdir. Allahü teâlâ, mahlûkların sözünü harfsiz, sessiz işitir. Harfsiz, sessiz olan kendi kelâmını, arabî dil ile indirdi. Kelâm-ı ilâhîde bir değişiklik olmadı. İnsan çeşidli elbise ile, çeşidli sûrette görünür, fekat insanda bir değişiklik olmaz. Allahü teâlânın kelâmı, mahlûkların kelâmı gibi, kelime ve sese muhtâc değildir. Fekat bu kelime ve sesler değiştirilirse, terceme edilirse, kelâm-ı ilâhî değiştirilmiş, bozulmuş olur. Kur'ân-ı kerîm, bu kelimelere, bu sese mahsûsdur. Allahü teâlâ, kelâmını bu kelimelere, seslere kendi yerleşdirmişdir.

Kur'ân-ı kerîm, Levhilmahfûzda da, bu kelimeler ile, bilmediğimiz bir hâlde yazılı idi. Mahlûk değildi. Cebrâil aleyhisselâm harfli, sesli olarak, Resûlullah efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" ba'zan mubârek kulağına, ba'zan da, harfli ve sessiz olarak, doğruca kalbine okudu, yerleşdirdi. Yoksa ma'nâlar kelimesiz olarak mubârek kalbine ilhâm edilmiş, Muhammed aleyhisselâm da, arabî konuştuğu için, bu kelâm-ı ilâhîyi, kendisi, bu kelime ve seslerle söylemiş değildir. Evet, bu şekilde de vahy oldu. Kelâm-ı ilâhî mubârek kalbine vahy edildi ve bunu kendisi, belirli kelime kalıplarına sokarak söyledi. Bunların ma'nâsı, Allahü teâlâdan; kelimeleri, sesleri ise, Muhammed aleyhisselâmdan oldu ki, bunlara (**Hadîs-i kudsi**) denildi. Kur'ân-ı kerîmi, hadîs-i kudsi ile karıştırmamalıdır. Kelime ve ses içindeki (**Kelâm-ı lafzî**), kelimesiz, sessiz olan (**Kelâm-ı nefsi**)nin aynıdır. Allahü teâlânın ilm sıfatı başkadır, kelâm sıfatı başkadır. Kur'ân-ı kerîm, ilm sıfatı değil, kelâm sıfatıdır.

İmâm-ı Rabbânî, müceddid-i elf-i sâni, Ahmed bin Abdül'ehad Fârûkî "kuddise sirruh" (**Mektûbât**) kitâbı üçüncü cild, seksendokuzuncu mektûbunda buyuruyor ki, (İmâm-ı a'zam Ebû

Hanîfe ile imâm-ı Ebû Yûsûf “rahime-hümallahü teâlâ”, Kur’ân-ı kerîm mahlûk mu, değil mi diye altı ay konuşup birbiri ile anlaşamadılar. Altı ay sonra sözbirliğine vardılar ve Kur’ân-ı kerîme mahlûkdu diyen kâfir olur dediler. Kelâm-ı nefsiyi gösteren, kelâm-ı lafziyi anlatan harfler, kelimeler, sesler, elbette mahlûkdu, hâdisdir. Bütün mahlûklar içinde, Allahü teâlâyâ en yakın olan, en kıymetli olan, Kur’ân-ı kerîmin harfleri ve kelimeleridir. Kelâm-ı lafzî ve kelâm-ı nefsi ise ezeli ve kadîmdir). Bu konuda, yüz ve yüz-yirminci mektûblarda da, geniş bilgi vermektedir.

12 — *(Bizim bildiğimiz hadîs ve tefsîrleri emîrül-mü’minîn hazret-i Alî ve imâm-ı Hasen ve imâm-ı Hüseyin ve Selmân ve Ebû Zer ve Mikdâd ve Ammâr bin Yâser rivâyet etmiştir. Sizin rivâyet etmekte olduğunuz hadîsler ise, ancak Mu’âviye ve Amr ibni Âs ve Enes bin Mâlik ve Âişe ve bunlar gibi eşhâsdan nakl olunmaktadır. Hâlbuki, Sâhib-i din buyurdu ki, (Benden rivâyet olunan hadîsler, dört kimseden zâhir olabilir. Onların beşincisi yoktur. Başkaları münâfıktır). Bu münâfıkları müslimânlar üzerine hâkim eyeliniz. Eshâbın hiçbiri, Resûlullah’a sûâl soramazdı. Çünkü mü’minlerin sûâl sorması âyet-i kerîme ile yasak edilmişti. Yalnız hazret-i Alî sorardı) diyor.*

Yukarıdaki yazının bir din düşmanı tarafından hâzırlanmış olduğu meydândadır. **(Se’âdet-i Ebediyye)** kitâbı bunların cevâbları ile doludur. Bilhâssa, büyük âlim seyyid Abdülhakîm Efendinin “rahime-hullahü teâlâ” **(Tefsîr kitâbları ve hadîs-i şerîfler)** başlıklı yazısının okunmasını tavsiye ederiz.

Osmânlı devrinde yetişen âlimleri bildiren **(Şakâyk-ı Nu’mâniyye)** kitâbının sâhibi, Taşköprüzâde Ahmed bin Mustafâ efendinin **(Miftâhüsse’âde)** kitâbını, oğlu Kemâleddîn Muhammed “rahime-hümullahü teâlâ” türkçeye çevirmiş ve **(Mevdû’ât-ül Ulûm)** adını vermiştir. Burada diyor ki:

Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ” tefsîr ve hadîs bilgisini, dört halife içinden, en çok hazret-i Alîden “radiyallahü anh” almıştır. Çünkü, üç halife önce vefât etdi. Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü anh”, ilk îmâna geldiği, dîni yaymakla vakt geçirdiği, ahkâm-ı islâmiyyeyi ve müslimânların işlerini yapmağa uğraşdığı için, kendinden gelen haberler az oldu. Bundan dolayı, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğu, bilgilerini hazret-i Alîden “radiyallahü anh” aldı. Hazret-i Alî “radiyallahü anh”: Benden istediğinizi sorunuz! Her âyet, gece mi, gündüz mü geldi, harbde mi, sulhde mi, ovada mı, dağda mı geldi bilirim buyurdu. Her âyetin ne için geldiğini bilirim. Her âyetin ma’nâsını sordum, öğrendim, ezberledim, anlatı-

rim. Bana sorun buyurdu. Abdüllaħ ibni Mes'ûd buyurdu ki, (Kur'an-ı kerîm, yedi harf, ya'nî yedi lugat üzerine geldi. Her harfinin iç ve dış ma'nâları vardır. Bu ma'nâların hepsi Alîdedir).

Ehl-i sünnet âlimleri tefsîr ve hadîs-i şerîf bilgilerini, imâm-ı Alîden, hazret-i Hasen ve Hüseynden ve Selmân ile Ebû Zerden "radıyallahü anhüm" öğrendikleri gibi, Eshâb-ı kirâmın hepsinden de aldı. Çünkü, hepsi yüksek idi, âdil idi. Cemâleddîn Yûsûf bin İbrâhîm Erdebîlî (**Envâr li-amel-il-ebrâr**) adındaki fıkħ kitâbında diyor ki: Ebû Amr bin Salâh (**Ma'rifet-ülhadîs**) kitâbında ve Yahyâ bin Şeref Muhyiddîn Nevevî (**İrşâd**) kitâbında buyurdular ki, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefâtında, yüzirmi-dörtbin Sahâbî vardı. Bunların hepsi yüksek ve âdil idi. İmâm-ı Begavînin (**Mesâbîh**) ismindeki hadîs kitâbında [dörtbinyediyüzon-dokuz hadîs-i şerîf vardır.] Ebû Sa'îd Hudrînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, (**Eshâbımı kötülemezsiniz! Uhud dağı kadar altın sadaka vermeniz, Eshâbımdan birinin yarım müd' arpa sadakasının sevâbına kavuşamazsınız!**) buyuruldu. [Bir müd' 875 gramdır.] Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" huzûruna, sohbetine yetişmenin fâidesi böyle idi. Eshâb-ı kirâma söğmek harâmıdır. Büyük günâhdır. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehiddir. O harblerde, ictihâdlarına uygun davranmaları vâcib idi ve öyle yaptılar. Yine (**Envâr**)da, Erdebîlî diyor ki, hazret-i Mu'âviyeyi "radıyallahü anh" söğmek, kötölemek câiz değildir. Çünkü Sahâbe-i kirâmın büyüklerindedir. İmâm-ı Muhammed bin Muhammed Gazâlî buyurdu ki, imâm-ı Hasenin ve imâm-ı Hüseynin nasıl şehîd olduklarını ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeleri anlatmak, yazmak harâmıdır. Çünkü, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birini kötölemeğe, sevmeğe sebep olur. Dîn-i islâmı, sonradan gelenlere ulaşırdan, onların hepsidir. Onlardan birini kötölemek, islâmiyeti kötölemek, dîni yıkmak olur.

(**Mesâbîh**)de İmrân bin Hasînin "radıyallahü teâlâ anh" bildirdiği hadîs-i şerîfde, (**Ümmetimin en hayrlı, en üstünleri, zemânında bulunanlardır. Onlardan sonra, en hayrlıları, onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra, en hayrlıları onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra, öyle insanlar gelir ki, istenmeden şahidlik ederler ve emîn olmazlar. Hâin olurlar. Adaklarını yerine getirmezler. Keyflerine, şehvetlerine düşkün olurlar**) buyuruldu. Yine bu kitâbda Câbir bin Abdüllaħın bildirdiği hadîs-i şerîfde, (**Beni gören ve beni görenleri gören müslimânların hiçbirisi Cehenneme girmez!**) buyurdu.

Abdüllaħ bin Zübeyrin, babası Zübeyr bin Avvâmdan "radıyallahü anhümâ" işiterek bildirdiği hadîs-i şerîfde, (**Herhangi bir**

memleketde vefât eden eshâbımdan biri, kıyâmetde, mahşer yerine giderlerken, o memleketin müslimânlarına önder olur ve onların önlerini aydınlatır) buyurdu.

Hüseyin bin Yahyâ Buhârî “rahime-hullahü teâlâ” (**Ravdatül-Ulemâ**) kitâbında buyuruyor ki, (Müctehidin her hadîsle amel etmesi câizdir. Eshâb-ı kirâmın herbirinin sözü vesîkadır). İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe “rahime-hullahü teâlâ” buyurdu ki, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birinin, benim ictihâdına uymıyan bir sözünü öğrenirseniz, benim sözümü bırakın, Sahâbînin sözü ile amel edin!

Bunlar gösteriyor ki, Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ”, Ehl-i beytin sözlerini vesîka olarak almışlar ve ilmlerini bu temel üzerine kurmuşlardı. Çünkü, Ehl-i beyt ve bütün Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în”, hep Fahr-i âlemden “sal-lallahü teâlâ aleyhi ve sellem” öğrendiklerini, ya’nî hep aynı şeyleri söylemişlerdir. Onların ictihâdları arasındaki ayrılık, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfleri değiştirmek demek değildir.

13 — *(Biz, Ehl-i beyt mezhebindeyiz. Ehl-i beyti inkâr eden, mel’ûndur. Her zemân bir imâm-ı mansûs ve ma’sûmun vücûdu lâ-zımdır. Her Peygamber bir vasî ve halîfe ta’yîn etmiştir. Bizim Resûlümüz, efdal-i Enbiyâ olup, onun vasîsi de seyyid-i evsiyâdır. Bizden olanlar, hiçbir vakt tahâretsiz bulunmaz. Hâlis su bulmadıkça abdest almazlar. İki el ile yüzlerini yıkamaz, sağ el ile yıkarlar. Kulak ve boyuna mesh etmezler. Ayaklarını yıkamazlar. Sücûd, rûkû’, kıyâm ve kuûdu Ehl-i beyt gibi yaparlar. İstihâzeli tavşan etini yimeği harâm bilirler. Kelb derisi, dabağlanmakla temiz olmaz derler. Fâsık ardında nemâz kılmazlar. Haccı, fâsığın men’etmesi ile zâyi’ etmezler. Zinâdan hâsil olan kız ile nikâh etmezler. Kıyâs ile amel etmezler. İbtidâ kıyâs eden iblîsdir. İkinci kıyâs eden Ebû Hanîfedir derler. Yüzüğü sağ şehâdet parmağına takarlar. Emîrülümü’minîn ismi ancak Âliye mahsûsdur derler. Onun düşmanlarına la’net ederler ve kâfir bilirler. Şâfi’î, önceleri, Ebû Hanîfeyi hicv etdi. Sonra tarîk-i hazelânda onunla şerîk olup, cânib-i nîrâna gitmede refik oldu derler. Ehl-i sünnet, Âliye muhabbeti terk edip, fâsıkların, zâlimlerin Cehennem yolunu tutmuşlar derler. Ebû Bekr hilâfete mütesaddî olunca, Âlî onu ve ona tâbi’ olanları mahcûb ve bî i’tibâr etdi derler. Âl-i Resûlün yolu budur derler) yazıyor.*

Memleketimizdeki, temiz müslimânlar, yalancı, sapık kimselerin iç yüzünü anlasın diye, kitâblarındaki satırları aynen yukarı yazdık. Cenâb-ı Hakka sonsuz şükürler olsun ki, islâm âlimleri bunlara, vesîkalara dayanarak cevâb vermekle, tutdukları yolun

bozuk bir yol olduğunu göstermektedir. (**Kıyâs**) demek, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şeriflerde açıkça bildirilmemiş olan emrleri meydâna çıkarmaktır. İblîs, kıyâs yapmadı. Emre isyân etdi. İsyâna, küfre kıyâs ismini vererek, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeye düşmanlığını gizlemek, bu büyük âlimi lekeliyerek, dîn-i islâmı yıkmak istemektedir.

(**Hüsniyye**) kitâbının, bir islâm düşmanı, bir yehûdî tarafından hâzırlanmış olduğunu (**Tuhfe-i isnâ aşeriyye**) bildiriyor. (**Tuhfe**) kitâbı fârisîdir. Hakikat Kitâbevi yeniden basdırmışdır. (**Hüsniyye**) kitâbının Müslimânların arasına ikilik sokarak islâmîyeti içerden yıkmak, parçalamak için bir yehûdî tarafından yazıldığı meydândadır. En büyük hücum silâhı, Ehl-i sünnet âlimlerini, Ehl-i beyte düşman imiş gibi göstermesidir. Hâlbuki, Ehl-i sünnetin Ehl-i beyte pek çok sevgi ve saygı taşıdığı, onların her sözünü vesîka ve sened olarak aldıkları kitâblarımızda yazılıdır. Ehl-i beytin âşıklarını, onlara düşman olarak tanıtmak, büyük küstâhlıktır. Çok kurnaz davranarak, bunların bir köle tarafından, Ehl-i sünnet âlimlerine karşı söylenmiş olduğunu ve kimsenin cevâb veremeyip, rezil olduklarını yazıyor. Bu câriye, bu bilgileri imâm-ı Ca'fer Sâdıktan “rahime-hullahü teâlâ” öğrenmiş diyerek, bu küfür ve düşmanlığını, O büyük imâma da bulaşdırmağa uğraşiyor. Giridli Sırrı pâşanın “rahime-hullahü teâlâ” (**Serh-i Akâid**) tercemesinde ve (**Milel ve Nihâl**) kitâbında ve Kâmus mütercimi olan Ahmed Âsım efendinin “rahime-hullahü teâlâ” (**Emâlî kasidesi**) şerhinde ve (**Tam İlmihâl**) ve (**Hak Sözün Vesîkaları**) kitâblarında, bu yazıların, yanlışları birer birer gösterilmekde, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler ile, isbât edilmektedir.

Seyyid Eyyûb bin Sıddîk “rahime-hullahü teâlâ” (**Menâkıb-ı Cihâr yâr-i güzîn**) kitâbında, altmışüçüncü menâkıbde diyor ki, Küfe [şimdiki Bağdâd] şehrinde, Abdülmecîd adında bir sapık vardı. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın “rahime-hullahü teâlâ” huzûruna gelip şöyle sordu:

S — Eshâb arasında, en üstün kimdir?

Ca'fer Sâdik — Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü teâlâ anh” hepsinden üstündür.

S — Böyle olduğunu nereden biliyorsun?

C.S. — Allahü teâlâ, onun için, Resûlden sonra, ikinci buyurdu. Bundan üstün şeref olmaz.

S — Alf “radıyallahü anh”, Resûlün yatağında, kâfirlerden korkmadan, yatmadı mı?

C.S. — Ebû Bekr “radıyallahü teâlâ anh” birşeyden korkmadan, Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” önce mağa-

raya girdi.

S — Kâfirlerden korkmasaydı, girmezdi. Hâlbuki, Allahü teâlâ, Resûlüne haber verip, Ebû Bekre korkma dedi. Demek ki korkdu.

C.S. — O, Resûlullah'a bir zarar gelirse diye korkdu. Ayağını bir deliğe koydu. Yılan onu kaç kerre ısırды. Acısına katlanıp, Resûlü râhatsız etmemek için, ayağını çekmedi. Resûlü uyandırmak için, hiç ses de çıkarmadı. Kendinden korksaydı, zehrlenerek, cânını Resûle fedâ etmezdi.

S — Mâide sûresinde, **(Rükû'da iken sadaka verirler)** meâlindeki ellisekizinci âyet-i kerîme ile medh olunan, Alîdir.

C.S. — **(Allahü teâlâ, mürtedlerle cihâd eden bir kavm getirir. Allahü teâlâ bunları sever)** meâlindeki âyet-i kerîme, Ebû Bekri Sıddîk içindir ve dahâ çok yükseltmektedir.

S — Bekara sûresi, ikiyüzyetmişdördüncü âyetinde, **(Mallarımı, gece, gündüz, gizli, göz önünde verenler)** meâl-i şerîfi ile medh olunan Alî değil midir?

C.S. — Ebû Bekri Sıddîk medh eden (Velleyl) sûresi, şânını çok yükseltmektedir. Çünkü, Ebû Bekr, kırkbin altın verdi. Kendisine hiç bırakmadı. Allahü teâlâ, Resûlüne Cebrâil aleyhisselâmı gönderip meâlen, **(Ben Ebû Bekrden râzıyım. O benden râzı mıdır?)** buyurdu. Ebû Bekr, (Ben, Allahü teâlâdan râzıyım, râzıyım, râzıyım) diyerek cevâb verdi.

S — Tevbe sûresinin yirminci âyetinde, **(Hâcılara su vermeği ve Mescid-i Harâmı binâ etmeği, îmân etmekle ve Allah yolunda cihâd etmekle bir mi tutuyorsunuz? Hayır. Böyle değildir)** meâl-i şerîfi ile Alî öğülmektedir.

C.S. — Hadîd sûresi, onuncu âyetinde, **(Mekkenin fethinden önce, sadaka verip, cihâd eden ile, fethden sonra veren ve cihâd eden bir değildir. Önce olanın derecesi, dahâ yüksektir)** meâl-i şerîfi ile Ebû Bekr medh olunuyor. Ebû Cehl [Amr bin Hişâm bin Mugîre] Resûlullah'a vurmak istedi. Ebû Bekr yetişip, önledi.

S — Alî, hiç kâfir olmadı.

C.S. — Evet öyledir. Fekat, Allahü teâlâ, Tevbe sûresi, yüzbirinci âyetinde, **(Muhâcir ve Ensârın önce gelenlerinden Allahü teâlâ râzıdır. Onlara Cennette sonsuz ni'metler vardır)** ve Zümer sûresi, otuzüçüncü âyetinde, **(Doğru haberle gelen ve Ona inanan için Cennette, istedikleri her şey vardır)** meâl-i şerifleri ile Ebû Bekrin "radıyallahü teâlâ anh" îmânını medh etmektedir. Başkasının îmânı, böyle öğülmedi. Mekke'de, Resûlullah, her ne söylerse, kâfirler, yalan söylüyorsun derdi. Ebû Bekr, hemen yetişip,

doğru söylüyorsun, yâ Resûlallah derdi.

S — Âl-i İmrân sûresi, yüzellibeşinci âyetinde, Allahü teâlâ, **(Uhud gazâsında, şeytâna uyup, dağlanlar)** meâl-i şerfi ile şikâyet etmiyor mu?

C.S. — Âyet-i kerîmenin sonunu da oku! **(Onların bu kusûrlarını afv etdim)** meâl-i şerfini buyuruyor.

S — Alîyi sevmek farzdır. Şûra sûresi, yirmiüçüncü âyetinin meâli, **(Size islâmiyeti bildirdiğim ve Cenneti müjdelediğim için, bir karşılık beklemiyorum. Yalnız yakınum olanları seviniz)**dir ki, bunlar Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyindir.

C.S. — Ebû Bekre “radiyallahü teâlâ anh” düâ etmek ve Onu sevmek farzdır. Haşr sûresi, onuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Muhâcîrlerden ve Ensârdan sonra, kıyâmete kadar gelen mü'minler, Yâ Rabbî! Bizi afv et ve bizden önce gelen din kardeşlerimizi [ya'nî Eshâb-ı kirâmı] afv et derler)** buyuruldu. Hüseyinî tefsîrinde diyor ki; (Âlimler buyurdu ki; Eshâb-ı kirâmdan “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in” birini sevmiyen kimse, bu âyetde bildirilen mü'minlerden olmaz. Bu düâdan mahrûm olur).

S — Resûl aleyhisselâm, **(Hasen ve Hüseyin, Cennet gençlerinin üstünüdür. Babaları ise, dahâ üstündür)** buyurdu.

C.S. — Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü teâlâ anh” için bundan dahâ iyisini buyurdu. Babam Muhammed Bâkırdan işitdim. Ceddim İmâm-ı Alî “radiyallahü teâlâ anh” buyurdu ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûrunda idim. Ebû Bekrle Ömer geldi. Resûlullah buyurdu ki, **(Yâ Alî! Bu ikisi, Cennet erkeklerinin en üstünüdür).**

S — Yâ Ca'fer, Âişe mi üstündür, Fâtıma mı?

C.S. — Âişe “radiyallahü anhâ”, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” zevcesi idi. Cennetde, onun yanında olur. Fâtıma “radiyallahü anhâ” Alînin “radiyallahü teâlâ anh” zevcesi idi. Onun yanında olur.

S — Âişe, Alî ile harb etti. Cennete girer mi?

C.S. — Ahzâb sûresi, elliüçüncü âyetinde meâlen, **(Resûlullahı incitmeyiniz. Ondan sonra, zevcelerini nikâh ile hiç almayınız. Bunların ikisi de büyük günâhdır)** buyuruldu. Beydâvî ve Hüseyinî tefsîrlerinde diyor ki, bu âyet gösteriyor ki, Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefât etdikden sonra da, ona saygı göstermek için, zevcelerine saygı lâzımdır.

S — Ebû Bekrin halîfe olacağını, Kur'ân-ı kerîmde gösterebilir misin?

C.S. — Hem Kur’ân-ı kerîmde, hem Tevrâtda ve hem İncilde gösterebilirim. En’âm sûresi, yüzaltmışbeşinci âyetinin meâl-i âlîsi, **(Allahü teâlâ, sizi yer yüzünün halîfesi yaptı)** birbirinizin yerini tutarsınız. Nûr sûresi, ellibeşinci âyetinin meâl-i âlîsi, **(İmân eden ve emlerimi yapanlarınızı, yer yüzüne hâkim kılacağımı söz veriyorum. İsrâîl oğullarını halîfe yaptığım gibi, sizi de, birbiriniz ardı sıra halîfe yapacağım)**dır. Beydâvî ve Hüseyinî diyor ki, bu âyet-i kerîme gaybdan haber verip, Kur’ân-ı kerîmin, Allahü teâlânın kelâmı olduğunu ve dört halifesinin “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” meşrû, haklı olduğunu göstermektedir. Tevrâtda ve İncilde, Feth sûresi son âyetinde meâlen, **(Resûlullah ve Onunla birlikde olanlar, birbirlerini her zemân ve çok severler ve her zemân kâfirlere düşman olurlar!)** bütün Eshâb bildirilmekte ve Ebû Bekrin şerefine işaret edilmektedir. Bu âyetin sonunda meâlen, **(Eshâbımın misâlleri Tevrâtda ve İncilde bildirildi)** buyuruyor. Ceddîm Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, hiçbir Peygamberine vermediği kerâmetleri bana verir. Kıyâmetde mezârdan, önce kalkarım, Allahü teâlâ, dört halîfeni çağır buyurur. Onlar kimdir yâ Rabbî? derim. Ebû Bekrdir buyurur. Yer yarılıp Ebû Bekr, herkesden önce mezârdan çıkar. Sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî kalkar...)** buyuruldu.

Sapık, hemen söz alıp,

— Yâ Ca’fer, bunlar, Kur’ânda var mı?

C.S. — Zümer sûresi, altmışdokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Peygamber ve bunların şahidleri, hesâb için getirilir)** buyuruldu. Yâhud, şehîdleri getirilir denildi.

S — Yâ Ca’fer! Şimdiye kadar, üç halîfeyi sevmiyordum. Şimdi buna pişmân oldum. Tevbe edersen kabul olur mu?

C.S. — Çabuk tevbe et! Bu tevbe, se’âdetine alâmetdir. Bu hâl ile âhirete gitseydin, dînin boşa giderdi.

Görülüyor ki, Ehl-i beytin hepsi, hazret-i Ebû Bekri ve bütün Eshâbı “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” seviyordu. Cârîyenin imâm-ı Ca’fer Sâdıkı gördüğü ve hizmeti ile şereflendiği doğru olsaydı, o da, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü öğrenir, hepsini severdi. İrândaki, Irakdaki ve Sûriyedeki sapıkların, imâm-ı Ca’fer Sâdıkı iftirâ ettikleri, buradan anlaşılmalıdır.

Ebû Bekri-Siddîk “radiyallahü teâlâ anh” onüçüncü yılda ve fât edince, Medîne’de herkes ağladı, sızladı. Alî “radiyallahü anh” işitince, ağlıyarak geldi ve (hilâfet bugün temâm oldu) buyurdu. Kapı önünde durup:

(Yâ Ebâ Bekr! Sen, Resûlullahın sevgilisi, arkadaşı, derd orta-

ğı, sırdaşı ve müşâviri idin. Önce îmâna gelen sensin. Senin îmânın, hepimizin îmânından dahâ sâf oldu. Senin yakînin, dahâ kuvvetli, Allahdan korkun dahâ büyük oldu. Herkesden zengin, herkesden dahâ cömerd, sen idin. Resûlullaha en şefkatli, en yardımcı, sen idin. Resûlullah ile sohbetin, hepimizin sohbetinden dahâ iyi idi. Hayr sâhiblerinin birincisi sensin! Senin iyiliklerin, hepimizinkinden çokdur. Her iyilikde ileridesin. Resûlullahın huzûrunda, senin derecen en yüksek oldu. Ona en yakın, sen oldun. İkrâmı, ihsânı, güzel huylarda, boyda, yaşda, başda, Ona en çok benzeyen, sen oldun. Allahü teâlâ sana, çok mükâfât versin ki, Resûlullaha herkes yalancı derken sen, doğru söylüyorsun, inandım dedin. Sen, Onun kulağı ve gözü gibi idin. Allahü teâlâ seni, Kur’ân-ı kerîmde (sıdk) ile şereflendirdi. Resûlullaha, en sıkıntılı zemânlarında yardımcı oldun. Sulhda, Onun huzûrunda, harblerde, Onun yanında idin. Onun ümmetinin halîfesi, Onun dîninin koruyucusu idin. Câhiller dinden çıkarken, sen dîn-i islâma kuvvet verdin. Herkes şaşırdığı zemân, sen kükremiş arslan gibi ortaya çıktın. Herkes dağılırken, sen Muhammed Mustafânın yolunu tutdun. Eshâbın az konuşanı ve en belği, edîbi sen idin. Her sözün, her buluşun doğru, her işin temizdi. Gönlün herkesden kuvvetli, yakînin hepimizden sağlam idi. Her işin sonunu, önceden görür, geri kalmışları islâma sokarak aydınlatırdın. Mü’minlere şefkatli, afv edici baba idin. İslâmın ağır yükünü sen taşıydın. İslâmın hakkını herkes elden geçirirken, sen yerine getirdin. Sen, rüzgârların oynatamayacağı bir dağ gibi idin. İşin doğruluk idi, ilm idi. Sözün merdce, doğruyu bildirmek idi. Gerici düşüncelerin, bozuk inançların kökünü kazıydın. Hak dînin ağacını dikdin. Güçlüklere, müslimânlara kolaylaştırdın. Küfr ve mürtedlik ateşini söndürdün. Rahmânın dînini, sen doğrultdun. İslâma, îmâna sen kuvvet oldun. Göklerde, melekler arasında, senin derecen çok büyüktür. Muhâcirler ve Ensâr “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” arasında, senden ayrılık yarısı çok derindir) buyurdu. Ve çok ağladı. Mubârek gözlerinden kan akdı. Sonra:

(Allahü teâlânın kazâ ve kaderine râzı olduk. Verdiği elemeleri kabûl etdik. Yâ Ebâ Bekr! Resûlullahdan ayrılık acısından sonra, bize senin vefâtından dahâ acı bir musbet gelmedi. Sen mü’minlere sığınak, dayanak ve gölge idin. Münâfıklara karşı, çok sert ve ateşli idin. Allahü teâlâ, seni Muhammed aleyhisselâmin huzûruna kavuşdursun! Bize, senden ayrılma acısı için sabırla ve ecrler versin! Bizleri, senden sonra, azmakdan, sapıtmaktan korusun) buyurdu. Eshâb-ı kirâmın hepsi, sessizce, hazret-i Alînin “radıyallahü anhüm” sözlerini dinledi. Sonunda, hepsi hüngür hüngür ağladı.

Hazret-i Alînin “radıyallahü anh” bu sözleri, Feth sûresi son âyetinin ne kadar çok doğru olduğunu, Eshâb-ı kirâmın, birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini açıkça göstermektedir. Bu hakikat karşısında, bu (**Hüsniyye**) kitâbının, nasıl küstahça uydurulduğu, Ehl-i beyti maske ederek, islâmîyeti içten yıkmak için nasıl tertiplenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu kitâbı yırtıp yok etmek, böylece, yurdumuzdaki müslimân alevî yavrularını bu tehlükeli mikrobdan korumak, her îmân sâhibine farzdır.

14 — Hüsniyye kitâbında, (*Resûl, hâlet-i nez’de iken, kâğıd kalem getirin, size kitâb yazacağım dedikde, Ömer, Resûlullahın vasiyyetine mâni’ oldu. Hâlbuki, onun her sözünün vahy olduğu Kur’ân-ı kerîmde yazılıdır*) diyor. Bunun cevâbı (**Tam İlmihâl-Se’âdet-i Ebediyye**) kitâbında uzun ve çok güzel yazılmıştır. Lütfen oradan okuyunuz!

15 — (*Resûlullah vefât ettiği gün Eshâbın münâfıkları, (Sakîfe-i benî Sâ’ide) denilen yerde oturdular. Hilâfet için münâzaraya başladılar. Birkaç kimseye teklif etdiler. Sa’d bin Ubâde kabûl edince, oğlu, babasına kılınc çekip, Alîye ne cevâb vereceksin? Gadir Humda, Resûl, elinden tutup, ben bunu size halîfe ve imâm eyledim demişdi. Siz de bî’at etmişdiniz. Şimdi, nasıl vaz geçiyorsunuz, dedi. Sonra Ömer, kılıncını çekip, Ebû Bekre bî’at etdi. Sonra eshâb-ı dalâletden Ebû Ubeyde ve yirmi kişi bî’at etdi. Hiçbiri cenâze nemâzı kılmadı. Üç gün sonra, Alî de gelip mescidde toplandılar. Ömer, Alînin yanına gelip, halkın çoğu Ebû Bekre bî’at etdi. Sen ve Benî Hâşim de etmelisiniz dedi. Zübeyr kılınc ile Ömere yürüdü. Alî mâni’ oldu. Alî, Ebû Bekr ve Ömere dönüp, Ey Eshâb, Peygambere muhâlefet edip, Allaha âsî oldunuz. Hilâfet, benim hakkımdır. Hakkımı veriniz dedi. Ömer, sana bî’at etmeyiz dedi. Alî cevâb verip, Resûl vasiyyet etmeseydi senin gibi münâfık ve din düşmanlarını katl ederdim dedi. Ebû Bekr ve Ebû Ubeyde dedi ki, yâ Alî sen gençsin. Otuz üç yaşındasın. Ebû Bekr ise ihtiyârdır. Sonunda hilâfet senindir. Sönmüş ateşi tutuşturma! Alî dedi ki, hilâfet bize mahsûsdur. Kimsenin hakkı yoktur. Beşîr bin Sa’d Ensârî dedi ki, yâ Alî, bu sözü önce söyleseydin Ebû Bekre kimse bî’at etmezdi. Ömer, Alîye bî’at olunacak korkusu ile meclisi dağıtdı. Ertesi gün Selmân, Ebû Zer, Mikdâd, Ammâr bin Yâser, Büreyde-i Esemî, Sehl bin Hanîf, Huzeyfetibni Sâbit, Ebâ Eyyûb-i Ensârî, Ebû Bekri öldüreceğiz dediler. Alî kabûl etmedi ve Resûl haber verdi ki, ey Alî sen bana Hârûn ile Mûsâ gibisin. Benî İsrâîl, Hârûnu bırakıp öküze tapdıkları gibi, ünmettin seni bırakıp başkasını ihtiyâr eder dedi. Eshâb, Cum’a günün mescide gelip, Ey Ebû Bekr, bu çirkin işden vazgeç dediler. İş uzadı. Üç gün sonra Hâlid bin Velîd büyük ordu toplayıp, Ömer de önle-*

rine geçip mescide geldiler. Alinin üzerine yürüdüler. Selmân kalkıp, bunlara, sizin Cehennem köpekleri olduğunuzu Resûl haber verdi dedi, diyor. Ömer sokakta herkesi zor ile Ebû Bekre bî'at ettirdi. Hazrec kabîlesi ile Sa'd bin Ubâde, dokuzbin kişi ile bî'at etmedi. Mâlik bin Nüveyre, onbin kişi ile bî'at etmediğinden, Ömer, Hâlid bin Velîdi gönderip, o mü'min ve muvahhidi nemâzda öldürdü. Bunun neresine icmâ-i ümmet denir?) diyor.

Hüsniye kitâbı, işine geldiği gibi anlatadursun, biz târîhî vesîkalara bakalım.

Büyük Taberî târîhini Muhammed bin Cerîr “rahime-hullahü teâlâ” yazmıştır. Bunun tercemesinde, üçüncü cildinin birinci sahîfesinde şöyle başlıyor:

Resûlullah hasta olalıdan beri, Ebû Bekr-i Sıddîk evine gitmedi. Mescid-i se'âdetde kalır, her sâat Resûlullahın hizmetinde bulunurdu. Resûlullah, Hicretin onbirinci senesi, Rebi'ulevvelin onikinci pazartesi günü rûh-i şerîfini, teslîm etdi. Mubârek başı, hazret-i Aîşenin “radıyallahü anhâ” göğsü üzerinde idi. Hazret-i Alî “radıyallahü anh” ağlıyarak dışarı çıkdı. Hazret-i Ebû Bekr içeri girip, Aîşeyi ağlar ve elini yüzüne vurur gördü. Resûl “aleyhisselâm” yatmış, ridâsını yüzüne örtmüşler. Ridâyı açdı, vefât etmiş olduğunu gördü. Ridâyı örtüp, mescide girdi. Hutbe okudu ve (Ey Eshâb! Resûlullah vefât etdi. Allahü teâlâ, ona ölümü ikrâm eyledi. Muhammed aleyhisselâma tapan varsa, bilsin ki, öldü. Allahü teâlâyâ tapanlar, bilsinler ki, Allahü teâlâ hiç ölmez) dedi. Sonra, Âl-i İmrân sûresi yüz kırkdördüncü âyetini okudu. Bu âyet-i kerîmede meâlen, **(Muhammed “aleyhisselâm” resûldür. Ondan önce de Resûller gelmiştir. O da ölecektir. Vefât ederse veyâ öldürülürse, dîninizden döner misiniz? Dîninden çıkan olursa Allahü teâlâyâ zarar vermez. Kendine zarar verir. Dîninden dönmiyenlere, Allahü teâlâ sevâblar verir)** buyuruldu.

Mugîre-tebni Şu'be gelip, Ensârın bir araya toplandığını, Sa'd bin Ubâdeyi halife yaptıklarını söyledi. Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömerin elini tutup dışarı çıkdılar. Yolda, Ebû Ubeyde bin Cerrâh hazretlerine rastladılar. [Ebû Ubeyde “radıyallahü anh” Aşere-i mübeşşereden, ya'nî Cennete gidecekleri müjdelenmiş olan on kişiden biridir. Her gazâda bulundu. Çok cesûr idi. Şâma giren ordunun başkumandanı idi. **(Kısa-ı Enbiyâ)** da anlatıldığı üzere Resûl “aleyhisselâm” kendisine **(Ümmetimin emîni budur)** buyurmuşdu. Onsekiz senesinde ellisekiz [58] yaşında vefât etdi. Vefâtında, cinnîlerin ağlayıp mâtem tutdukları duyuldu. Resûlullahın Cennet ile müjdelediği ve ümmetimin emîni dediği, ömrünü

Resûlullahın önünde, din düşmanlarına saldırmakla geçiren böyle mubârek bir zâta, sıkılmadan, çala kalem (Eshâb-ı dalâletden) diyen bu yehûdî kitâbının, müslimânlığı parçalamak için yazıldığı, güneş gibi meydândadır.] Ebû Ubeyde hazretleri de, Ensâr, Benî Sâ'idenin evine toplanmış, Sa'd bin Ubâdeyi halife yapıyorlar dedi. Üçü oraya gitti. Evs ve Hazrec kabîleleri toplanıp Sa'd bin Ubâdeye bî'at etmek istediklerini gördüler. Sa'd “radıyallahü anh” hasta yatıyordu. Çok kalabalık vardı. Ebû Bekre dediler ki, bizden bir halife olsun, sizden bir halife olsun! Ebû Bekr-i Siddîk “radıyallahü anh” âyet-i kerîmeler okuyarak uzun nasîhat verdi. Ensârı medh etdi. **(İmâm, Kureyşden olur)** hadîs-i şerîfini okuyup, (Kureyşden birini halife yapalım. Siz Resûl yanında nasıl kıymetli idi iseniz, onun yanında da öyle muhterem olursunuz. Ben Eshâbdan iki kişiyi seçtim. İkisi de Kureyşin asîlzâdeleridir. Birisi Ömer, birisi Alîdir) dedi. Ensâr, Alîye “radıyallahü anh” bî'at etmek istedi. Ömer, yine karışıklık çıkmasından korkarak, (Yâ Ebâ Bekr! Sen Kureyşdensin! Elini uzat, sana bî'at edelim) dedi. Ebû Bekr, (Sen uzat, sana bî'at edelim) dedi. Ömer, Ebû Bekrin elini çekip bî'at etdi. Ensâr da, bunu görünce, hepsi, Ebû Bekre bî'at etdiler. Ensârın Sa'd bin Ubâdeye bî'at edecekleri haberi Medîneye yayılmıştı. Bütün Eshâb toplanıp, buna karşı koymak üzere yürüdü. Ömer “radıyallahü anh”, önlerine geçip, (Ey halk! Gelin Peygamber aleyhisselâmın halîfesine bî'at edin!) diye bağırdı. O gün, bütün Medîne ehâlisi, hazret-i Ebû Bekre “radıyallahü teâlâ anh” bî'at etdi. Böylece büyük bir ayrılığın önüne geçilmiş oldu. Hazret-i Alî, Hasen ve Hüseyin “radıyallahü anhüm”, Ehl-i beyti ta'ziye ile meşgûl olduklarından, yalnız bu üçü, o gün bî'at edemeyip, sonradan bî'at etdiler.

Ertesi salı günü, Eshâb mescidde toplandı. Ömer “radıyallahü anh” minbere çıkıp, (Ey Eshâb-ı kirâm! Allahü teâlâyâ şükr edin ki, sizi, en efdaliniz olan Ebû Bekrin etrâfında topladı. Bî'at etmiyen kaldı ise bî'at etsin!) dedi. Sonra hazret-i Ebû Bekr-i Siddîk dedi ki, (Ey halk! Biliniz ki, ben bu işi, Eshâb arasında ikilik olmamak, kan dökülmemek için kabûl etdim. Ben de, sizin gibi bir insanım. İnsan yanılır. Yanılmadığım zemân, Allahü teâlâyâ şükr edin. Yanılınca, bana doğruyu gösterin! Ben, Allahü teâlâyâ itâ'at etdiğim müddetçe, siz de, bana itâ'at edin. Ben, itâ'atdan çıkar sam, siz de bana itâ'at etmeyin! Şimdi Peygamberimizin “aleyhisselâm” hizmetini görelim. Onun hakkını ödiyelim. Yıkayalım, nemâzını kılalım ve kabr-i şerîfine koyalım) dedi. Minberden inip, Resûl aleyhisselâmın hânesine geldi. Ridâyı açıp, mubârek yüzünü kokladı. Mubârek yüzünden ve saçından, misk kokusu duydu.

Yüzünü, mübârek yüzüne koyup (Anam, babam sana fedâ olsun, diri iken de, ölü iken de, ne güzel kokuyorsun!) dedi. Sonra, (Resûl aleyhisselâmdan işitdim ki **(Beni, Ehl-i beytim yıkasın!)** buyurmuşdu) deyip, (Abbâs ve Alî “radiyallahü anhümâ” yıkasınlar) dedi. Abbâs, oğlu Fadl ile berâber geldi. Hazret-i Alî dahî geldi. Halîfe (Yâ Alî, Resûlullahı sen yıka) dedi. Resûlullahın hizmetçisi Üsâmeye de, onlara hizmet et dedi. Kendisi, Eshâb-ı kirâm ile kâpıda bekledi. Ensârdan Evs bin Havlîyi “radiyallahü anh” de, yardım için içeri sokdu. Gömleği içinde yıkayıp, üç beyâz kefeneye sardılar. Buhurladılar. Ebû Talha kabr kazdı. Kabrin yeri neresi olsun diye uyuşamadılar. Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü anh” buyurdu ki, ben Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” işitdim ki, **(Peygamberler vefât ettikleri yere defn olunur)** buyurmuşdu. Ya-tağı kaldırıp, o yer kazıldı. Resûlullahı kabr-i şerîfin kenârına koydular. Eshâbı, bölük bölük gelip, imâmsız, nemâzını kıldılar. Nemâz gece yarısına kadar devâm etdi. Gece yarısı, kabr-i şerîfe koydular. Çarşamba gecesini idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” pazartesi günü vefât eyledi. Dünyâyı teşrîfleri de pazartesi günü idi. Onaltı yaşında iken, Hacer-i esved taşını da Kâ’be divârına pazartesi günü koymuşdu. Hicretde, Mekkededen pazartesi günü çıkmıştı. Medîneye de, pazartesi günü gelmişti.

Defnden üç gün sonra, hazret-i Ebû Bekr, (Resûl aleyhisselâm, sizi Üsâmenin emrinde gazâyâ göndermişti. Hasta olunca, o iş yapamadı. Herşeyden önce, bu emri yerine getirmeliyiz! Bu işde gevşek davranmayın! Gazâyâ hâzır olun) diye emr buyurdu. Eshâbı harbe hâzırladı. O zemân Üsâme yirmiiki yaşında idi. Arabistân çöllerinde isyân çıktığı işitildi. Eshâb, (Üsâmenin emrinde gitmiyelim. Âsiler Medîneye gelip halîfeyi öldürür) dediler ve çok uğraşdılar ise de, hazret-i Ebû Bekr, (Resûlullahın emrini, her ne behâsına olursa olsun yapacağız ve Resûlullahın beğendiği kumandanı ben değiştiremem) dedi. Üsâme at üzerinde, halîfe ve Eshâb yürüyerek, Medîneden dışarı çıktılar. Halîfe, Eshâba vedâ’ ederken (Size birinci nasihatim. Üsâmeye itâ’at etmenizdir) buyurdu. (Şâmdaki râhibeleri, çocukları, kadınları öldürmeyin) dedi. Üsâmeye dönerek (Resûlullahın emr ettiği yere git! Sonra Şâma var) dedi. Üsâme, Huzâ’a kabilesine gidip, mürtedleri öldürdü. Zafer ile, kırk gün sonra, Medîneye döndü.

Arabistân halkı dinden çıktı, mürted oldu. Halîfe, mürtedleri terbiyeye, Hâlid bin Velîdi gönderdi. Hâlid, mürtedlerin elebaşlarını perişân etdi. Kurtulanlar tekrâr îmâna geldi. Halîfe, zekât me’mûrlarını tekrâr, zekât toplamağa gönderdi. Benî Temîm kabilesi büyüklerinden Mâlik bin Nüveyreyi, Resûlullah “sallallahü a-

leyhi ve sellem” Benî Hanzala kabîlesinin zekâtlarını toplamağa me’mûr etmişdi. Mâlikin aşireti, Ebû Bekre bî’at edip zekâtlarını gönderdiler. Sicâh bin Hâris adında bir hıristiyân kadın, Mûsuldan Hicâza gelip, peygamber olduğunu iddi’â etdi. Sicâh, Mâliki kendi dînine da’vet etdi. Mâlik, senin için harb ederim. Fekat, dînine girmek için bir müddet düşüneyim dedi. Sicâh, ertesi sabâh bana Rabbimden vahy geldi ki, Benî Temîmden, bana inanmıyanlar ile harb edeceksin dedi. Mâlik, harb edip gâlip geldi. Çok müslimânı öldürdü ve çok kimsenin Sicâha inanmasına sebep oldu. Sicâh kuvvetlenip, Müseylemetülkezzâba yardım için Yemene gitti. Hâlid, halîfeden emr almadan, Mâlik üzerine yürüdü. Mâlik zekâtlarını Hâlîde gönderdi. Hâlîd, kabûl edip, Halîfeye bildirdi. Halîfe emr gönderip, ezân sesi işitilen köylere birşey yapma dedi. Suvâriiler, Mâliki yakalayıp getirdi ve ezân sesi işitmedik dedi. Ebû Katâde “radiyallahü anh” ben işitdim dedi. Hâlîd: Niçin Sicâha tâbî’ oldun? dedi. Mâlik, onunla sulh etdim. Dînine girmedim dedi. Fekat, Peygamberimizi söylerken, yanılarak sizin sâhibiniz şöyle demişdi deyince, Hâlîd “radiyallahü teâlâ anh” kızıp, ey köpek! Bizim Peygamberimiz de, sizin Peygamberiniz değil mi? Sen münâfıksın. Sicâha uymuşsun! Onun için, çok müslimân öldürdün dedi ve boynunu vurdurdu. Ebû Katâde, bu işi beğenmeyip, Medîneye geldi. Hazret-i Ömere anlattı. Ömer “radiyallahü anh” halîfeye gidip, (Hâlîd zulm ile müslimânları öldürmüş. Hâlîdi çağır cezâsını ver!) dedi. Halîfe de (Yâ Ömer! Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Hâlîd için **(Hâlîd, Allahın kılıncıdır)** buyurdu. Ona nasıl darılayım) dedi. Mâlikin kardeşi gelip, kardeşim müslimân idi. Sana bî’at etmişdi. Hâlîdten kardeşimin kanını isterim dedi. Halîfe, Hâlîdi çağırdı. Ömer, Hâlîdi görünce, yakasına yapışıp, oklarını alıp parçaladı ve (Allahdan korkmaz mısın? Bir müslimânı öldürmüşsün) dedi. Halîfe sorunca, Hâlîd dedi ki, (Ey Halîfe! Resûlullahın **(Hâlîd, Allahın kılıncıdır)** buyurduğunu işitmedin mi?) Billâhi işitdim deyince, Hâlîd, Allahın kılıncı, yalnız kâfir veyâ münâfık boynunu vurur dedi. Halîfe, doğru söylüyorsun, haydi vazîfen başına git buyurdu. Ömer “radiyallahü anh” Hâlîdin kurtulduğunu işitince, üzüldü. Taberînin yazısı, burada temâm oldu.

Ehl-i beyt evlâdından olan, seyyid Abdülkâdir-i Geylânî “kadesallahü teâlâ sirrehül’azîz” **(Gunye)** kitâbında, cediti hazret-i Alînin “radiyallahü anh”, hazret-i Ebû Bekr halîfe olacağı gün söylediklerini yazmaktadır.

(Mevâhib-i ledünniyye) kitâbı tercemesi, ikinci cild, yüzellibeşinci sahîfede: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alîye “radiyallahü anh” **(Hârûn, Mûsâya “aleyhimesselâm” nasil**

yakın ise, sen de bana öylesin. Yalnız benden sonra, Peygamber gelmez) buyurdu. Bundan anlaşılıyor ki, arada peygamberlik değil, halifelik ya'nî yerine vekîl olmak bakımından benzerlik vardır. Hârûn, Mûsâ “aleyhisselâm” ölmeden önce yerine vekîl olduğu gibi, sen de, ben hayâtta iken, bulunmadığım yerde, benim halîfemsin demektir. Şerefeddîn Hüseyin bin Muhammed Tayyibî, böyle ma'nâ verdi. Hârûn aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâmdan önce öldüğü meşhûrdur. Bunun için, imâm-ı Alînin, Resûlullahdan sonra halife olacağına, burada bir işâret olmadığı gibi, halife olmayacağı da anlaşılmaktadır.

(Menâkıb-ı cihâr yâr-i güzîn) kitâbı, beşinci menâkıbde diyor ki, Buhârîde Abdûllah ibni Ömer “radiyallahü anhümâ” buyuruyor ki, (Resûlullahın zemânında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini konuşurduk. Önce, Ebû Bekr, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî) derdik. İbni Münzir diyor ki, İmâm-ı Alî buyuruyor ki, (Bu ümmetin üstünü Ebû Bekr-i Sıddîkdir).

Hazret-i Ömerin “radiyallahü anh” otuzdördüncü menâkıbde diyor ki: Bir gazâdan, pekçok ganîmet eşyası geldi. Halife Ömer, bunun beşde birini, hakkı olanlara dağıtırken, imâm-ı Hasen geldi. Buna bin dirhem [üç kilo 365 gram] gümüş verdi. Sonra, hazret-i Hüseyin geldi. Ona da, bin dirhem verdi. Sonra, kendi oğlu Abdûllah geldi. Buna, beşyüz dirhem verdi. Abdûllah üzülüp, (Hasen ile Hüseyin, çocuk oldukları hâlde, onlara çok verdin. Ben pehlivan olup, kaç kerre gazâyâ gitdim. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” önünde, düşmana saldırıp, nice kâfir öldürdüm. Bana onlardan az vermek doğru mudur?) dedi. Hazret-i Ömer buyurdu ki, (Ey oğlum! Sen, onlarla bir mi olmak istiyorsun? Onların, Alî gibi babaları var. Fâtîma-tüzzehrâ “radiyallahü anhâ” gibi anaları var. Fahr-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” gibi dedeleri var). Bu sözler, imâm-ı Alînin kulağına gidince, Resûlullahdan işitdim: **(Ömer, Cennetdeki insanların ışığı ve İslâmın nûrudur)** buyurmuşdu dedi. Hasen ile Hüseyin, bu müjdeyi Ömere götürdü.

Ebûlmu'in Meymûn bin Muhammed Neseffî **(Temhîd)** kitâbında diyor ki: Halîfenin kim olacağı bildirilmemiştir. Hazret-i Alî ve çocuklarının halife olması bildirilmiş olsaydı, Eshâb-ı kirâm, bunu söyler ve bizlere kadar, haber gelirdi. Bildirilen bir emri, Eshâb-ı kirâmın saklıyacıklarını söylemek, o büyüklere, büyük iftirâ olur. Eshâb-ı kirâm, abdesthânedeki nasıl tahâretlenileceğini gösteren haberleri bile bizlere ulaşırdı. Halîfelik için, bir emr, bir işâret olsaydı, Alî “radiyallahü anh” ve çocukları ve Eshâb-ı kirâm, bunu elbette bildirirdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât e-

dince, Eshâb-ı kirâm, Benî Sâ'ide sofasında toplanıp, **(Bir kimse, zemânındaki halîfeyi bilmese, ölürken dinsizler gibi ölür)** hadîs-i şerîfini okudular. Halîfesiz bir gün geçmesini câiz görmediler. Onun için, halîfeyi bilmemek küfrdür. Çünkü, islâmîyyetin emrlerinden bir kısmının yapılması için halîfe lâzımdır. Meselâ, Cum'a ve bayram nemâzlarının kılınması, yetîmlerin evlendirilmesi ona bağlıdır. Halîfeyi inkâr eden, farzları inkâr etmiş olur. Farzlara inanmamak ise küfrdür. Ensârdan biri (Bizden bir halîfe, Muhâcirlerden bir halîfe olsun) dedi. Ebû Bekr kalkıp, (Öyle zan ederim ki, halîfe olmak Alîye yakışır. Ben onun halîfe olmasını istiyorum) dedi. Alî hemen ayağa kalkıp, kılıncını çekerek, (Kalk yâ Ebâ Bekr! Allahın ve Resûlünün halîfesi sensin! Resûl-i Ekrem "sal-lallahü aleyhi ve sellem" seni hepimizin önüne geçirdi. Senin önüne kimse geçemez. Resûlullah bana buyurdu ki, **(Git, Ebû Bekre emr et! Eshâbıma imâm olsun)**. Resûlullahın dînimiz için önümüze geçmesine râzî olduğu kimseyi, biz dünyâmız için önümüze geçirmeye râzıyız) dedi. Resûl-i ekrem, Ebû Bekri, kendi imâmlık yerine halîfe yaptığı için, kendisine (halîfe-i Resûl) denildi. Eshâbın hepsi, hazret-i Alînin sözünü beğenerek, hazret-i Ebû Bekri söz birliği ile halîfe yaptılar. Sonra, Resûl-i ekremin hizmetine koşdular. Definden sonra, halîfe hutbe okudu ve (Beni hâkim yaptınız. Hâlbuki hayrlınız ben değilim. Beni kabûl edin) dedi. Alî, yine kalkıp (Seni red veyâ kabûl edebilecek değiliz. Seni Resûl-i ekrem önümüze geçirdi, kim geriye çekebilir?) dedi. Ebû Bekr, halîfe iken, gün geçdikçe za'ffledi. Artık acınacak hâle geldi. Kızı Âişe, sebebini sordu. (Ey gözümün nûru yavrum. Muhammed Mustafânın "sallallahü aleyhi ve sellem" ayrılık ateşi, beni yakıp eritiyor) buyurdu.

Abdullah ibni Abbâs buyurdu ki: İzâ câe sûresi gelince, babam Abbâs, Alîye dedi ki, bu sûre, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât edeceğini haber veriyor. Acabâ kimi halîfe yapar? Ey amca git, Resûlullah'a sor. Bu işi bize verirse, Kureyş ile çekişmemiz önlenmiş olur. Başkasına verirse, hakkımızı gözetmesini o kimseye emr buyursun. Abbâs, Resûlullahı yalnız bulup sordu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Ey amcam! Allahü teâlâ, halîfeliği Ebû Bekre vermiştir. Necât ve felâh bulmak için, Ebû Bekrin her sözünü kabûl edin. Ona itâ'at eden, doğru yolu bulur)** buyurdu. Hazret-i Ebû Bekrin hak halîfe olduğuna inanan ve Eshâb-ı kirâmın hepsini seven, doğru yolu bulmuş olur.

Selmân-ı Fârîsi "radıyallahü anh" Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Birçok hadîs-i şerîf ile medh edildi. Hazret-i Ömer "radıyallahü anh" tarafından Medayn vâlîsi yapıldı. Otuzbeşde, orada

vefât etdi. Böyle büyük bir zâtın, imâm-ı Ömere ve büyük bir sahâbî ordusuna (Cehennem köpekleri) demesi ve bu çok çirkin iftirâyı, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” üstüne yüklemesi, hiçbir müslimânın inanacağı birşey değildir. Çünkü, Eshâb-ı kirâmdan herhangi birini kötölemek, çeşidli hadîs-i şeriflerde yasak edilmiştir. Selmân-ı Fârisînin, bu hadîsleri hiçe sayması ve bir de hadîs uydurması, ancak bir yehûdînin yazdığı (**Hüsniyye**) kitâbının küstahça ve alçakca iftirâsıdır. Evet, Buhârî ve Müslimde bulunduğu, Menâvîde bildirilen hadîs-i şerîfde (**Bid’at sâhibleri, Cehennem köpekleridir**) buyuruldu. Demek ki, Ehl-i sünnetin doğru yolundan ayrılanların, Eshâb-ı kirâma dil uzatanların, Cehennem köpekleri oldukları bildirilmiştir. Hüsniyye kitâbı, bunu tersine çevirmektedir.

16 — Acem yehûdîsi Mürtedânın, Hüsniyye adındaki kitâbında, (*Ümmetin havâssı, avâmı, İslâmın şehirlerine mektûblar göndererek, Osmânın katli için ittifak etdiler ve hattâ, Mısrдан otuz bine yakın müslimânlar, Osmânın zulmünden şikâyet etmek üzere Medîneye geldi. Bunlar da, icmâ-ı ümmete dâhil olup, Medîne mahallelerinde, çirkin bir şekilde, Osmânı katl edip, bir nice gün ayağında bağlı ipler ile sürüyerek gezdirdiler. Müslimânlar gürûh gürûh gelip, sen bu zulmü, İslâma ne vechle câiz gördün diyerek cenâzesine dahî tekme ile vurdular*) yazıyor.

Hâlbuki, bütün İslâm târîhleri, sözbirliği ile vak’ayı olduğu gibi bildirmektedir. Meselâ, Taberî büyük târîhi tercemesinde, üçüncü cild, yüzyetmişbirinci sahîfede diyor ki:

Hazret-i Osmân “radiyallahü anh” halîfe iken, Yemende, Abdüllah bin Sebe’ isminde bir yehûdî, eski kitâbları çok okumuşdu. Medîneye gelip, halîfenin yanında müslimân görünerek, halîfenin gözüne girmek istedi. Fekat, halîfe, buna hiç yüz vermedi. Bu, her yerde hazret-i Osmânı kötöledi. Halîfeye, bu yehûdî, her zemân seni kötülüyor dediler. Halîfe, bunu Medîneden çıkardı. Bu da, Mısra gidip, halîfeye karşı propagandaya başladı. Çok bilgili olduğundan, câhilleri etrâfına topladı. Ençok söylediği şey, (Her Peygamberin bir vezîri var idi. Bizim Peygamberimizin vezîri de Alîdir. Hilâfet, onun hakkı idi. Osmân, onun hakkını elinden aldı.) Fellâhları kandırıp, Osmân “radiyallahü anh” kâfirdir dediler. Mısra vâlis Abdüllah bin Sa’d tarafından, halîfeye şikâyetler yazdılar. Mısra dört bin kişi Medîneye geldi. Halîfenin beğenmedikleri hareketlerini, kendisine bildirdiler. Halîfe her süâle, cevâb verip, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler ile, haklı olduğunu isbât etdi. Asker de, geri Mısra döndü. Bir sene sonra, Mısra dört bin ve Irakdan da, dörtbin kişi geldi. Medîne ehâlisi silâhlanıp, niçin geldiniz?

dediklerinde, hacca gidiyoruz dediler. Ehâli de, silâhını bıraktı. Gelenlerin maksadları hazret-i Osmânı hal' etmek idi. Mısrlılar, hazret-i Alîyi, Iraklılar hazret-i Talhayı halife yapmak istiyordu. Mısrlılar, hazret-i Alîye gelip, (seni halife yapacağız) dediler. Hazret-i Alî bunlara darılıp, (Peygamberimiz “aleyhisselâm” sizin yerleştiğiniz yere gelip konacak askerin mel'ûn olduğunu haber verdi) buyurdu. O gece halife, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” yanına gelip, bu askerleri geri döndür dedi. Hazret-i Alî, peki deyip, sabâhleyin askere nasîhat verdi. Asker geri dönmekte iken, hazret-i Alî halîfeye gelip, Mısır vâlisini değiştir. Onların istediğini ta'yîn eyle dedi. Halife, Muhammed bin Ebî Bekri vâlf yaptı. Mısrlılar, vâlf ile Mısra gitdi. Fekat yolda, bir haberci üzerinde halîfenin mektûbunu buldular. Eski vâlfîye emr idi ve gelenleri kabûl ediniz deniyordu. O zemân yazılar noktasız olduğundan, mektûbdaki fakbülûhu kelimesini, faktülûhu, katl ediniz ma'nâsına okudular. Mısrlılar böyle okumağa, kızdılar. Medîneye geri döndüler. Iraklıları da döndürdüler. Halifenin evini sardılar. Yirmi gün sonra, Cum'a gecesi, halîfeye rü'yâda, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Osmân! Bu gece bizim yanımızda iftâr edersin!)**. Asker, kapıyı yıkdı içeri girdi. Mervân beşyüz kişi ile bağçede idi. Döğüşdüler. Kan dere gibi akdı. Beşyüz kişi de ölünciye kadar savaştı. Mervân, yaralanıp yıkıldı. Önce, Muhammed bin Ebî Bekr içeri girdi. Fekat, halîfenin sözüne dayanamayıp tekrâr çıktı. Sonra Mısrlılardan Kinâne bin Beşir girip, halîfeyi Kur'ân-ı kerîm okurken şehîd etdi. Serâyı yağma etdiler. Aşere-i mübeşşereden Alî, Talha, Sa'îd ve Sa'd “radiyallahü anhüm” evlerinden hiç çıkmadı. Herkes üzöldü. Otuzbeş senesi, Zilhiccenin onsekizinci Cum'a günü idi. Yardıma gelen Kûfe ve Mısır askeri yetişemediler. Sekseniki yaşında idi. İkinci vakti idi. Üç gün sonra evden çıkarıp, üç akrabası, gece Bakî'de defn etdiler. Korkudan, kimse gelememi. Abdüllah bin Sebe', böylece istediğine, uğraşdığına kavuşdu. İslâm topluluğuna, ilk fitne ateşini saldı. İlk kanlı yarayı açdı.

Hüsniyye kitâbı, bu yehûdînin ortaya atdığı, yıkıcı, aldatıcı sözlerle, fitne ve fesâd ateşini yeniden tutuşdurmağa, müslimânları parçalamağa, fikrleri dağıtmağa çalışmaktadır. Hazret-i Osmânın “radiyallahü anh” evi sarılı iken, müezzin, kendisini mescide çağırđı. Gelemeyeceğim, nemâzı Alî kıldırısın dedi. Alî “radiyallahü anh”, yalnız Cum'ayı kıldırıp, diğçerlerine Ebâ Eyyüb-i Ensârîyi vekîl yaptı. Ev sarılı iken halife, hac için, yerine Abdüllah bin Abbâsı gönderdi. Birkaç gün sonra, Mısrlılar, Alînin “radiyallahü anh” yanına gelip, seni halife yaptık dediler. Kabûl etmedi ve başkasını yapın! Ben de ona bî'at ederim dedi. Sonra Talhaya gitdiler.

O da kabûl etmedi. Beş gün sonra, Medîne ehâlisini Alîye gönderdiler. Çok yalvardılar. Bunlardan da kabûl etmedi. Mısırlılar dedi ki, biz halifesiz dönersek, çok fitneler çıkar ve önü alınmaz.

Alî “radiyallahü anh” yeniden fitne çıkmasın diye, önce Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbı bî’at etsin dedi. Talha ve Zübeyri “radiyallahü anhümâ” getirdiler. Alî, buyurdu ki, (Benim bu işe rağbetim yoktur. Fekat müslimânlar imâmsız kaldı. Hanginiz kabûl ederse, elini uzatsın, ona bî’at edeyim) ve Talhaya bakıp (Sen herkesden dahâ lâyıksın. Elini uzat, sana bî’at edeyim) buyurdu. Talha ise (Sen varken bana düşmez) dedi ve Alîye bî’at etdi. İkinci olarak Zübeyr bî’at etdi. Sonra, ehâli gelip bî’at etdiler. O gün zilhiccenin yirmibeşi idi. Halife, hutbe okudu. Cum’a nemâzını kıldılar. Halife ilk iş olarak, hazret-i Mu’âviyeyi Şâmdan azl edip, yerine Abdûllah ibni Abbâsı ta’yîn etdi. Abdûllah, bunu kabûl etmedi, gitmedi, (Onu azl etme, orada eski bir vâlidir. Fitneye sebep olur) dedi. Halife vaz geçip, bir sene sonra, yine azl etdi. Birçok vâfilere de değişirdi. Mu’âviye “radiyallahü anh”, yeni vâlîye karşı asker gönderdi. Vâlî, Medîneye döndü. Şâmdan bir haberci gelip (Şâmda yüzbinden ziyâde kişi, Osmânın “radiyallahü teâlâ anh” kanını senden istiyorlar ve hergün mescide gelip, Osmân için ağlıyorlar) dedi.

Görülüyor ki, islâmda ilk fitneyi çıkaran bir yehûdî dönmesidir. Müslimânları parçalayan budur. Şimdi, mezhebsizlerin onun yolunda oldukları, kitâblarından anlaşılmaktadır.

(Mesâbîh) kitâbında diyor ki, Talha bin Ubeydûllahın “radiyallahü teâlâ anh” haber verdiği bir hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki **(Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim de, Cennette arkadaşım Osmândır).**

Enes bin Mâlik “radiyallahü teâlâ anh” buyurdu ki, Bî’at-ı rıdvân yapılırken, Osmân “radiyallahü anh” yokdu. Vazife ile Mekkeye gönderilmişdi. Resûl “aleyhisselâm” iki mubârek elini birbiri ile tutup **(Osmân, Allahın ve Resûlünün işini görmektedir. Onun yerine ben bî’at ediyorum)** buyurdu. Kendi mubârek elini, Osmânın eli yapdı.

(Mesâbîh) de, Mürre bin Kâ’b “radiyallahü anh” buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yakında çıkacak fitneleri anlatıyordu. O ânda, biri geçdi. Mubârek eli ile, onu göstererek, **(Fitne günü, bu kimse, hidâyet üzeredir)** buyurdu. Kalkdım, bakdım. Geçen kimse, Osmân idi.

Büyük âlim mevlânâ Nüreddîn Abdürrahmân Câmi “rahimehullahü teâlâ”, **(Şevâhid-ünnübüvve)** kitâbında bildiriyor ki, Âişe

“radıyallahü anhâ” buyurdu ki, Resûl aleyhisselâm dedi ki, **(Yâ Âişe! Eshâbımdan birini istiyorum)**. Ebû Bekri çağırayım mı? dedim, cevâb vermedi. Onu istemediğini anladım. Ömeri çağırayım mı? dedim. Ses çıkarmadı. Amcan oğlu Alfyi çağırayım mı? dedim, yine cevâb vermedi. Osmânı çağırayım mı? dedim. **(Çağır gelsin)** buyurdu. Resûl aleyhisselâm, ona bir şeyler söyledi. Rengi sarardı. Osmân halife iken, evini sardılar. (Niçin karşı koymazsın?) dediklerinde, (Resûl aleyhisselâm, bana çok şey söyledi. Ona söz verdim. Sabr ederim) dedi. Hazret-i Âişe buyuruyor ki (Resûl aleyhisselâmın, o gün, ona bu hâli haber vermiş olduğunu anladım).

Abdullah ibni Abbâs “radıyallahü teâlâ anhümâ” buyuruyor ki, Huneyn günü kâfirler dağıldıktan sonra Resûl aleyhisselâm ile birinin yanından geçtik. Resûl aleyhisselâm o kimseye **(Ey Allahın düşmanı! Allahü teâlâ seni sevmez)** buyurdu. (Bu Kureyşlileri sevmiyor) dedim. **(Evet, Osmânı sevmez)** buyurdu.

Abdullah ibni Abbâs buyuruyor ki, Resûlullahdan işitdim. Buyurdu ki **(Yemîn ederim ki, Osmân, ümmetimden yetmişbin kişiye şefâ’at ederek, Cehenneme girmekten kurtaracaktır).**

Resûlullah, kızı Rukayyeyi Osmâna verdikten bir zemân sonra, kızına **(Osmân bin Affânı nasıl buldun?)** dedi. Hayırlı, iyi gördüm dedi. **(Ey cânım kızım! Osmâna çok saygı göster. Çünkü, eshâbım arasında, ahlâkı bana en çok benzeyen odur!)** buyurdu.

Alî “radıyallahü anh” Fâtıma-tüzzehrâ “radıyallahü anhâ” üzerine bir dahâ evlenmek istedi. Resûl aleyhisselâm, bunu işitince, mubârek kalbi incindi. Alî vazgeçdi ise de, afv etmedi. Ebû Bekr şefâ’at etdi, afv etmedi. Ömer şefâ’at etdi, yine afv etmedi. Osmân şefâ’at etdi. Afv buyurdu “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’in”. Sebebini sorduklarında **(Öyle birinin şefâ’atini kabûl etdim ki, Allahü teâlâyâ, yer ile gökün yerini değişdir dese, Allahü teâlâ kabûl buyurup değişdirir. Yâhud, yâ Rabbî! Muhammed “aleyhisselâm” ümmetinin hepsinin bütün günâhlarını afv et dese, afv eder)** buyurdu.

Alî “radıyallahü anh” Fâtıma-tüzzehrâ “radıyallahü teâlâ anhâ” ile evlenirken düğün için parası yok idi. Zırhını satılığa çıkardı. Osmân “radıyallahü anh” pazardan geçerken, zırhı tanıdı. Dellâlî çağırıp, bu zırha sâhibi ne istiyor dedi. Dellâl, dört yüz dirhem gümüş dedi. Dört yüz dirhemi verip zırhı aldı. Eve getirip, ayrıca dört yüz dirhemle zırhı, Alîye gönderdi ve: Bu zırh, senden başkasına lâyıık değildir. Bu gümüşleri de, düğünde harc et ve bizim özrümüzü kabûl buyur, dedi.

Evlüyânın büyüklerinden, derin âlim, imâm-ı Muhammed Pâri-sâ “rahime-hullahü teâlâ” (**Faslülhitâb**) kitâbında buyuruyor ki: Hazret-i Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki: (Ba’zı kimseler, beni, Ebû Bekr ve Ömer ve Osmândan üstün tutuyormuş. Bunlar mü-nâfıkdır. Müslimânlar arasına ikilik sokmak, kardeşi kardeşden ayırmak için böyle yapıyorlar. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bana, bunları haber verdi. Bunları görünce, öldür dedi. Müs-limân görünürler. Hâlbuki, kâfirdirler ve islâm düşmanıdırlar. Ya-lan söylemekle öğünürler, içleri bozuktur. Kur’ân-ı kerîmi değış-dirirler. Dinsizlik üzerinde birleşirler. Eshâb-ı kirâmın büyükleri-ni, hattâ Resûl-i ekremi kötülerler. Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrı-lıklar üzerinde dururlar. Allahü teâlâ bunları afv etmez. Küçükle-ri büyüklerinden ders alır. Onları böylece bozuk yetiştirirler. İslâ-mı yıkarlar. Bid’atları yayarlar. Yer yüzünde onlardan alçak yok-dur. Yeryüzü, onlara küskündür. Gök onlara, la’netle gölge salar. Onlar yeryüzündeki insanların en kötüsüdür. Fitne, bunlardan çı-kar. Melekler arasında, bunların adı encâs [pislikler]dir. Câmî’le-rinde, kahvelerinde, mekteblerinde, Eshâb-ı kirâma la’net ederler ve bunu kendilerinin ibâdeti bilirler. Kalblerinde, insanlık duygu-su yoktur. Allahü teâlâ, onları insan şeklinden çıkarır. O zemân-da, sünnete yapışan, şehîdlerden, âbidlerden üstün olur. Se’âdet, onun olur.) Eshâb-ı kirâm, bunları iştince (Yâ Emîrelmü’minîn! Biz, o zemâna kalırsak ne yapalım) dediler. Hazret-i Alî, buyurdu ki, (İsâ aleyhisselâmın havârîleri gibi olunuz! Bizim yolumuzu öğ-reniniz. Allahü teâlânın emrlerine sarılmağa, Resûlüne itâ’ate, Es-hâbının hepsini sevmeye ve bu sapıkların sözlerinden, yazılarından kaçmağa uğraşınız! Hak ve sünnet üzere olmak, bid’at ve dalâlet üzere olmaktan hayırlıdır) buyurdu.

İmâm-ı Refi’uddîn Tâc-ül-islâm Osmân bin Alî Merendî, Ab-düllah bin Ömerden haber verdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sal-lallahü aleyhi ve sellem” (**Allahü teâlâ, size nemâzı, orucu, haccı, zekâtı farz ettiği gibi, Ebû Bekr-i Sıddîki ve Ömer Fârûku ve Os-mân Zinnûreyni ve Alî Murtezâyı sevmeye de farz eyledi. Bu dör-dünden birini sevmiyen kimsenin nemâzı da, orucu da, haccı da, zekâtı da kabûl olmaz. Kıyâmet günü, bunlar, mezârdan, ateşe [Cehenneme] götürülür**) buyurdu.

17 — Hüsniyye kitâbında, (*İmâm-ı Ca’fer Sâdık, Müt’a nikâhı-nı emr ederdi. Çünkü, Allahü teâlâ (Kadınlardan istimtâ’ edince ücretlerini veriniz) âyet-i celîlinde, müt’a nikâhını mubâh kılmış-dır. (Müt’a nikâhı demek, bir kadına, şu kadar mal karşılığı ken-dini şu kadar zemân bana teslim edermisin deyip, kadının da şâ-hidsiz kabûl etmesidir. Ya’nî, muayyen gün için, para ile kadın ki-*

râlamakdır.) Müfessirler ve fıkıh âlimleri, bu âyetin, müt'a nikâhı için olduğunu bildirmişdir. Bu âyeti nesh eden, başka bir âyet ve hadîs yoktur. Bunu, Ömer halife iken, hiçbir âyet ve hadîs söylemeden fitneye yol açar korkusu ile, kendiliğinden yasak etdi. Ömer bin Hasîn diyor ki, (Müt'a nikâhı yapardık. Âyet ve hadîs ile hiç yasak edilmedi). Abdüllah ibni Ömer diyor ki, (Resûlullahın sünneti, babamın sözü ile değiştirilemez). Herşey aslında mubâhdır. Yasak olmaları için âyet ve hadîs lâzımdır) diyor.

Bütün tefsirler ve fıkıh kitâbları diyor ki, Nisâ sûresi, yirmidördüncü âyetinin (**İstimtâ' ettiğiniz kadınların ücretini veriniz**) meâl-i âlîsi, müt'a nikâhı için değildir. Nikâhdaki mehr parasını vermek içindir. Meselâ (**Beydâvî tefsîri**) ve bunun hâşiyesi (**Şeyhzâde tefsîri**) ikinci cild, yirmialtıncı sahîfede, yukarıdaki âyetin tefsîrinde buyuruyor ki, (Bu âyet-i kerîme, sahîh olan nikâhı bildirmektedir. Müt'a nikâhının mubâh olmasını göstermiyor. Mehr parasını emr ediyor. Müt'a nikâhı, önce mubâh olmuşdu. Sonra yasak edildi. İslâmiyyetde belli bir zemân için nikâh yapmak yoktur).

Büyük âlim Burhâneddîn-i Merginânînin “rahime-hullahü te-âlâ” (**Hidâye**) kitâbının şerhi olan (**İnâye**) kitâbı ikiyüzotuzbirinci sahîfesinde, mevlânâ Ekmelüddîn [Muhammed bin Mahmûd Bâbertî] buyuruyor ki:

Müt'a nikâhı bâtıldır. Evet Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği gibi, müt'a nikâhı mubâh idi. Fekat, hadîs-i şerîf ile, bunun yasak edildiğini, Eshâb-ı kirâm söz birliği ile bildirmektedir. Değişdiren hadîs-i şerîfleri de haber vermişlerdir. Meselâ, Muhammed ibni Hanefiyye dedi ki, (Babam imâm-ı Alî “radiyallahü anhümâ” buyurdu ki [hicretin yedinci yılı] Hayber kal'ası alındığı gün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” müt'a nikâhını men'etdi.) İmâm-ı Alî böyle buyurunca, Ehl-i beytin gözbebeği olan İmâm-ı Ca'fer Sâdık, müt'a nikâhını hiç emr eder mi? Elbette etmez. Zâten (Hüsnîyye) kitâbını yazan Murtezâ adındaki yehûdî dönmesi, yalanlarına, iftirâlarına herkesi inandırmak için, âyet-i kerîmelere yanlış ma'nâ vermekden, hadîs-i şerîfleri inkâr etmekden çekinmediği gibi, Ehl-i beytin yolu böyledir demeği de âdet edinmiştir. Hadîs diye uydurduğu sözlere, Ehl-i beyt böyle emr ederdi demektedir. Böylece, câhilleri kandırmakda ise de, dînini bilen, bu yalanlara aldanmaz. Âlimlerimiz, bu yalanlara, âyetle, hadîs ile cevâb vererek, Ehl-i beytin yolunda gidenlerin, Ehl-i beyti hakîkî sevenlerin, Ehl-i sünnet olduğunu isbât etmişlerdir.

Rebi' bin Meysere “radiyallahü anh” buyuruyor ki, Hayberi

feth ettiğimiz gün, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, müt’a nikâhını, üç gün halâl etdi. Ben, amcam ile bir kadının kapısına geldik. İkimizde de ince palto vardı. Amcamın bürdesi dahâ güzel idi. Gayr-i müslim (ehl-i kitâb) bir kadın kapıya çıktı. Benim paltoma ve gençliğime bakdı. Bunun paltosu, onun paltosuna benzemiyor. Fekat, gençliği de, onun gençliğine benzemiyor, diyerek, gençliği paltoya tercih etdi ve beni içeri aldı. O gece orada kaldım. Sabâh olunca, Resûlullahın adamının, sokaklarda (Ey müslimânlar! Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” müt’a nikâhını yasak etdi) diye bağırdığını duydum. Hepimiz müt’a nikâhından vazgeçtik.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hayâtda iken, müt’a nikâhını yasak ettiğini, Eshâb-ı kirâm, sözbirliği ile bildirmektedir. İcmâ’, ya’nî söz birliği, âyeti ve hadîsi değişdirmez, âyetin ve hadîsin değişdirildiğini haber verir.

Süâl: Sözbirliği nasıl olur? Abdüllah ibni Abbâs müt’a nikâhının halâl olduğunu söylerdi?

Cevâb: Yasak edildiğini, sonradan, o da söylemişti. Nitekim, Câbir bin Zeyd diyor ki, İbni Abbâs “radiyallahü anhüm” ölmenden önce, müt’a nikâhının yasak edildiğini söyledi. Böylece, icmâ’ hâsıl oldu.

Mâlikî mezhebinde müt’a nikâhının câiz olduğunu söylüyorlar. Buna şaşılır. Çünkü, imâm-ı Mâlik bin Enes (**Muvattâ**) ismindeki kitâbında [ilk yazılan hadîs kitâbidir] Alî ibni Ebî Tâlibin bildirdiği hadîs-i şerîfi yazmaktadır. Hazret-i Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki, (Hayber kal’asını aldığımız gün Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ehlî merkeb eti yimesini ve müt’a nikâhı ile kadın almasını yasak etdi). (**İnâye**) kitâbının yazısı burada temâm oldu.

(**Müt’a nikâhı**)nın dört mezhebe de bâtil olduğu, (**Mîzân-ül-kübrâ**)da da yazılıdır.

Arabî ve türkçe kitâbların hepsinde, meselâ Elmalılı Hamdi efendi “rahime-hullahü teâlâ” tefsîri 1328. ci sahifesinde diyor ki, Bekara sûresi, yirmidokuzuncu âyetinde meâlen, (**Allahü teâlâ yeryüzündeki herşeyi sizin için yaratdı**) buyuruldu. Ya’nî, yiyecek, içecek ve giyecek maddelerin hepsi halâl olup, ancak âyet-i kerîme veyâ hadîs-i şerîf ile istisnâ edilenler harâm olur. İnsanların nefislerine ve ırzlarına dokunmanın harâm olduğunu bu âyet-i kerîme göstermektedir. Ancak, istisnâ edilenler harâmlıktan kurtulup halâl olur ki, bu da, sahîh nikâh ile almaktır. Görülüyor ki, müt’a nikâhının halâl olduğunu isbât için delîl gösterdikleri (herşey aslında mubâhdır. Yasak olmaları için âyet veyâ hadîs lâzım-

dır) sözünün nikâh ile ilişiği yoktur. İlme, dîne uymayan bir isbât-
dır. Halife Ömerin “radiyallahü anh”, mü’t’a nikâhının yasak oldu-
đunu söylerken, hadîs ile isbâta lüzûm görmemesi ve hiç kimse ta-
rafından i’tirâz olunmaması da, bunun önceden yasak edilmiş ol-
duğunu herkesin bildiğini göstermektedir.

18 — (Resûlullah vefât edince, Ebû Bekr ile Ömer, (Biz Pey-
gamberler mîrâs bırakmayız. Bırakdıklarımız sadaka olur) hadîsini
söyliyerek, Fâtıma-tüzzehrânın elinden (Fedek) ismindeki hurma
bağçesini zor ile alıp, Beytül mâla verdiler. Fâtıma, Ebû Bekre darı-
lıp, la’net etdi. Hâlbuki, Resûlullah, hayâtında bunu ona hediye et-
mişti ve hurmaları, üç sene ona getirilmişdi. Fâtıma, bunu, Alî ile
Hasen, Hüseyin ve Kanber ile isbât etdi ise de, Ebû Bekr, bu şâhid-
leri kabûl etmedi. Hâlbuki, bu hadîsi, o zâlim uydurdu. Kızı Âişeden
başka, kimse böyle hadîs söylememiştir. Böyle hadîs olsaydı, Fâtı-
maya elbette bildirilir, bu da harâm şeyi istemezdi. Ehl-i sünnet,
Ebû Bekri haklı çıkarmak için, zındıklık yoluna sapıp, Eşref-i kâinâ-
ta iftirâ ediyor. Allahın emrini Fâtımaya bildirmemiş diyorsunuz.
Bildirmiş ise, Fâtıma kabûl etmeyince küfr olur. Bu hadîsi uyduran
kâfirdir. Zâten, Ebû Bekrin şâhid getirmesi lâzım idi. Şâhid iste-
mekle de zulm etmiş oldu. Sonra, Peygamberlerin mîrâs bıraktıkla-
rı, Kur’ân-ı kerîmin çok yerlerinde yazılıdır) diyor.

Hâlbuki Ahmed Cevdet Pâşa “rahime-hullahü teâlâ” (**Kısa-ı
enbiyâ**)nın (369). cu sahîfesinde diyor ki:

Halife hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü anh”, Resûlullahın “sal-
lallahü aleyhi ve sellem” silâhları ile beyâz katırını, hazret-i Alfiye
“radiyallahü anh” verdi. Diğer eşyâyı Beytül mâla bıraktı. Fedek
ve Hayberdeki hurmalıklarını, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sel-
lem” hayâtda iken vakf etmiş, kimlere dağıtılacağını emr buyur-
muşdu. Şöyle ki: Gelip geçen elçilere, müsâfirlere ve yolculara ve-
rirdi. Ebû Bekr “radiyallahü anh” bunları eskisi gibi dağıtıp, aslâ
değışdirmemi. Fâtıma “radiyallahü anhâ” mîrâsını istedikde; (Re-
sûlullahdan işitdim: **(Bize, ya’nî Peygamberlere kimse vâris ola-
maz! Bizim bıraktığımız mal, sadaka olur)** buyurmuşdu. Ben Re-
sûlullahın yapığını değışdirmem. Bir yanlış yola sapmaktan kor-
karım) dedi. Fâtıma (Sana kim vâris olur?) demiş. Halife de: (Ev-
lâdim, ehlim olur) deyince, (Yâ ben niçin babama vâris olmuyo-
rum?) demiş. Halife de: (Senin baban olan Resûl-i ekremden işit-
dim ki, **(Kimse bize vâris olamaz!)** buyurdu. Onun için sen de vâ-
ris olamazsın. Fekat ben Onun halifesiyim, Onun nafaka verdiği
kimnelere, aynı şeyleri ben de veririm. Senin masraflarını yapmak
benim vazîfemdir) dedi. Bunun üzerine Fâtıma “radiyallahü anhâ”
susdu ve artık mîrâs lâfi etmedi.

Mısradaki büyük âlimlerden Ahmed bin Muhammed Şihâbüd-dîn Kastalânî “rahime-hullahü teâlâ” (**Mevâhib-i ledünniyye**) kitâbı tercemesi, birinci cild, dörtyüz doksanbirinci sahîfede diyor ki (Doğru oldukları, bütün islâm âlimlerince tasdik edilmiş olan altı hadîs kitâbına (**Kütüb-i sitte**) denir. Bunlardan birini yazan Ahmed bin Alî Nesâînin bildirdiği hadîs-i şerîfde (**Biz Peygamberler mîrâs bırakmayız**) buyuruldu. (**Süleymân, Dâvüda vâris oldu**) ve (**Yâ Rabbî! Bana vâris olacak evlâd ver**) âyet-i kerîmelerinde bildirilen vârislik, mal ve mülk vârisliği değildir. İlm ve nübüvvet mîrâsıdır). Yukarıdaki hadîs-i şerîfi, imâm-ı Abdürra’ûf Menâvî de yazıyor ve imâm-ı Ahmedin (**Müsned**) kitâbından aldım diyor.

Hadîs âlimi Abdülhak-ı Dehlvî “rahime-hullahü teâlâ” fârisî dil ile yazdığı iki cild (**Medâricün nübüvve**) kitâbı ikinci cild, beşyüzyetmişikinci sahîfede buyuruyor ki:

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” (**Biz Peygamberler mîrâs almayız ve mîrâs bırakmayız. Bırakdığımız şeyler sadaka verilir**) buyurdu. Kendisi vefât edince ev eşyâsı ve silâhları ve hayvanları ve Fedek denilen hurma bağçesi kalmışdı. Bu hurmaları âilesine ve fakîrlere ve yolculara verirdi. Vefât edince, kızı Fâtıma “radiyallahü anhâ”, halîfe Ebû Bekrden mîrâs istedi. Halîfe, hadîs-i şerîfi okuyarak, mîrâs vermedi. Fâtıma, halîfeye: (Sen ölürsen, malın kime mîrâs kalır?) dedi. (Âileme ve çocuklarıma kalır) deyince, Fâtıma, (O hâlde ben niçin babamın mîrâsını almıyorum?) dedi. Ebû Bekr-i Sıddîk dedi ki, (Ben, baban olan Resûlullahdan işitdim ki (**Biz mîrâs bırakmayız!**) buyurdu. Fekat ben, Onun halîfesiyim. Onun verdiği kimselere, ben de, aynı şeyleri vereceğim ve Onun bıraktığı malları, Onun verdiği yerlere aynen dağıtacağım) dedi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” birçok kimselere, mal vereceğini va’d etmişdi. Vefâtından sonra, gelip, bu malları istediler. Halîfe hepsine verdi. Ebû Bekr, mîrâsı yalnız Fâtımadan men’etmedi. Âişe de, “radiyallahü anhüm” gelip, mîrâs istedi. Ona da vermedi. Başka zevceler de istedi. Hiçbirisine vermedi. Peygamberler mîrâs bırakmaz hadîs-i şerîfini söyledi. Halîfe, bu hadîs-i şerîfi söyleyince, Eshâb-ı kirâmın hepsi, biz de işitmişdik, dedi, bir kişi bile i’tirâz etmedi. Halîfe kimseye mîrâs vermedi ve Muhammed aleyhisselâmın akrabâsına evvelce verilen herşeyi aynen verdi ve Resûlullahın yaptığını değışdirmem dedi ve Resûlullahın akrabâsını, kendi akrabâmdan dahâ çok seviyorum diye yemin etdi. Fâtımanın mîrâs yüzünden, Ebû Bekre darıldığını ve ölünciye kadar sevmediğini söyliyenerlere şaşılır. Eshâb-ı kirâmın sözbirliği ile bildirdiği hadîs-i şerîfi, Fâtımanın kabul etmiyeceği düşünülebilir mi? İnsanlık îcâbı kırıldı denilse de, ölü-

ciye kadar dargın kaldı denilebilir mi? Fâtımanın “radiyallahü anhâ” vefât edeceği zemân, Ebû Bekr-i Sıddîk ile halâllaşdığı, ondan râzı olduğunu bildirdiği meydânda olan bir hakîkatdir. Meselâ, hadîs âlimi, imâm-ı Beyhekî, imâm-ı Şa'bîden rivâyet ediyor ki, Fâtıma “radiyallahü anhâ” hasta iken, halîfe Ebû Bekr-i Sıddîk kapıya geldi. Alî “radiyallahü anhüm” Fâtıma, Ebû Bekrin geldiğini haber verdi. Fâtıma da, Alîye içeri izn vermeme istermisin? dedi. Alî: Evet dedi. Fâtıma izn verdi. Halîfe içeri girdi ve kendisi ile halâllaşdı. Fâtıma “radiyallahü anhâ” Ebû Bekrden râzı oldu. İmâm-ı Müstağfirînin (**Kitâbülfefâ**) ve [Ahmed bin Muhammed Taberînin 694] (**Riyâdunnadara**) kitâblarında diyor ki, Ebû Bekr “radiyallahü anh”, Fâtımanın “radiyallahü anhâ” yanına girip, halâllaşdı ve Fâtıma, ondan râzı oldu. İmâm-ı Evzâf buyuruyor ki, Ebû Bekr, Fâtımanın kapısına gelip, Resûlullahın kızı benden râzı olmadıkça, bu kapıdan ayrılmam dedi. Alî “radiyallahü anh” içeri girip, Fâtıma râzı ol diye and verdi. O da râzı oldu. Hâfız Ebû Sa'îd (**Kitâbülmüvâfeka**) adındaki kitâbında da böyle yazmaktadır. Fâtıma “radiyallahü anhâ” gece defn edildi. Alî “radiyallahü anh” gece olduğu için halîfeye haber veremedi. Ba'zı haberlerde ise Ebû Bekrin cenâzede bulunduğu ve nemâzını kıldığı bildirilmektedir. (**Fas-lülhitâb**) kitâbında diyor ki, hazret-i Fâtıma “radiyallahü teâlâ anhâ” hasta iken, hazret-i Ebû Bekr gelip, içeri girmeğe izn istedi, hazret-i Alî haber verdi. Hazret-i Fâtıma, hazret-i Alîye sen râzı olur isen izn veririm dedi. Râzıyım dedi. Hazret-i Fâtıma izn verdi. Hazret-i Ebû Bekr içeri girip, konuştu. Özr diledi. Halâllaşdı. Hazret-i Fâtıma da, halifeden râzı oldu. Hazret-i Fâtıma “radiyallahü anhâ” akşam ile yatsı arasında vefât etdi. [Hicretin onbirinci senesi idi.] Hazret-i Ebû Bekr, Osmân, Abdürrahmân bin Avf ve Zübeyr bin Avvâm hâzır idiler. Cenâze nemâzını kıldırmak için Ebû Bekre teklîf etdiler. Hazret-i Ebû Bekr kıldırdı. Gece defn etdiler.

Ömer “radiyallahü anh” halîfe olunca, Fedek hurmalarını, Resûlullah zemânında olduğu gibi dağıtdı. İki sene sonra, bu işin idâresini Alî ile Abbâsa “radiyallahü anhümâ” bıraktı. Bir zemân sonra halîfeye gelip, hurmalığı ikisine taksîm etmesini istediler. Ömer “radiyallahü anh” Eshâb-ı kirâmı toplayıp, hepsine and verdi ve Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” (**Biz Peygamberler, mîrâs almayız ve mîrâs bırakmayız. Bizim bıraktığımız sadaka olur**) buyurdu mu? diye sordu. Hepsini birden evet duyduk diye ye-mîn etdi. Bunun üzerine Ömer “radiyallahü anh” hurmalığı taksîm etmeyip, ikisine bıraktı ve mahsûlü eskisi gibi dağıtınz dedi. Hurmalıklar, sonradan Alînin “radiyallahü anh” elinde kaldı.

Sonra evlâdına, torunlarına kalıp, nihâyet, emîr Mervânın eline geçti. Ömer bin Abdül'azîz halîfe olunca, Resûlullahın, kızı Fâtıma'ya vermediği mala elimi sürmem dedi. Bu sözden, Fâtımanın "radıyallahü anhâ" Resûlullahdan bu hurmalığı istediği, Onun da vermediği anlaşılmaktadır. Bu husûsdaki hadîs-i şerîfler, Buhârî'de yazılıdır. Abdülhak-ı Dehlevînin yazısı burada temâm oldu.

(Mir'ât-i Kâinât) kitabında ikiyüzdoksanikinci sahîfede diyor ki: (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zevceleri ve kızları "radıyallahü teâlâ anhünne" dünyâdaki kadınların hepsinden üstündür. Zevcelerine kazf eden, kötülüyen için, Abdüllah ibni Abbâs, tevbesi kabûl olmaz buyurdu. Âişeye "radıyallahü anhâ" söven ise, katl olunur. Çünkü, buna söğmek, Kur'ân-ı kerîmi inkâr etmek olur ki, küfrdür diye sözbirliği vardır.)

Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" mîrâs bıraktığını bildiren âyet-i kerîmelere gelince: Allahü teâlâ, Meryem sûresi, 5 ve 6.cı âyetlerinde, Zekeriyâ aleyhisselâmın düâsını bildiriyor. Bu âyet-i kerîmelerin meâl-i âlîsi, **(Ben öldükten sonra, yerime gelecek velilerimden korkuyorum. Zevcem de âkırdır, çocuğu olmuyor. Yâ Rabbî! Bana bir oğul ihsân eyle de, bana ve Ya'kûb oğullarına vâris olsun!)**dir. Beydâvî tefsîrinde buyuruyor ki, bu söz, (Bizim dînimize ve ilmimize vâris olsun demektir. Çünkü, Peygamberler "aleyhimüsselâm" mal mîrâs bırakmazlar). Şeyhzâde hâşiyesinde diyor ki, (Peygamberlere "aleyhimüsselâm" vâris olmak, dînine salâh ve fâide verici olmaktır. Bu da, peygamber olmakla ve ilm ile ve güzel ahlâk ile ve dinde fâideli makâm sâhibi olmakla ve tayyib mal sâhibi olmakla olur). Zekeriyâ aleyhisselâmın amcasının oğulları, Benî İsrâîlin en kötüleridir. Vefâtından sonra, bunların dîni değışdirmelerinden korkmuş idi.

Neml sûresi, onaltıncı âyetindeki **(ve Süleymân Dâvüda vâris oldu)** "aleyhimesselâm" vâris olmağı, Beydâvî "rahime-hullahü teâlâ" tefsîrinde (Peygamberliğine veyâ ilmüne veyâ mevki'ine mâlik oldu demektir) diyor.

Görüyoruz ki, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü anh" hurma bağçesini hazret-i Fâtımanın "radıyallahü anhâ" elinden almamış, eski hâline olduğu gibi bırakmış, onun her ihtiyâcını Beytül mâldan vermişdir. Ba'zı eşyâyı, hazret-i Alîye mîrâs olarak değil, bu eşyâ Beytül mâla geçtikten sonra, kendi salâhiyetini kullanarak, hediye olarak ihsân etmişdir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hurma bağçesini kimseye hediye etmemişdi. Fâtıma "radıyallahü anhâ", bu bana hediye edilmişdi, demedi ve şâhid getirmede. Hiçbir kitâbda böyle yazmıyor. Bunu yalnız İrân-

daki bu acem kitâbı, pek acemice uydurmaktadır. Hazret-i Alîyi ve Fâtımayı ve Hasen, Hüseyini medh eden, çok öven hadîs-i şerîfler var. Hattâ âyet-i kerîme var. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk ki, bütün ticâret mâlını, mülkünü, vatanını, evlâdını, Resûlullah için fedâ etmiş, bütün gazâlarda bulunup, ihtiyâr hâlinde Resûlullahın önünde harb etmiş iken, bu hadîs-i şerîfleri çiğneyecek kadar aşağı bir kimse mi idi? Hâlbuki yüzlerce hadîs-i şerîf, hattâ Kur'ân-ı kerîm, onu medh etmekte, fazîletini bildirmektedir. Mîrâs hadîsini, hazret-i Fâtıma-ya önceden bildirmeğe lüzûm yokdu. Vakti gelince, Eshâb-ı kirâm ona bildirdi. Fâtıma-tüzzehrâ, hurmalığı, kendine halâl sanarak istemişti. Harâm olduğunu anlayınca istemedi. İbâdetleri, bir kimseye, vakti gelmeden bildirmek farz değildir. Zâten vakf edilmiş mal, kim-seden, hiçkimseye mîrâs kalmaz. Fâtıma “radiyallahü anhâ” halife-nin sözünü, derhâl ve seve seve kabûl etdi. Bu hadîs-i şerîfin, hadîs-i şerîf olduğuna hiçbir sahbâbî i'tirâz etmediğinden, inanmıyan kâfir olur. Fedek bağçesi için **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbının beşinci kısmında uzun bilgi vardır. Lütfen oradan da okuyunuz!

(Menâkıb-ı çihâr yâr-ı güzîn) kitâbı, dört yüz doksanıncı sahîfede diyor ki:

Birgün, Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh” Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” evine geldi. İçeri gireceği sırada, Alî bin Ebî Tâlib “radiyallahü anh” da geldi. Ebû Bekr geri çekilip, yâ Alî, sen buyur gir dedi. O da cevâb verip, aralarında aşağıdaki uzun konuşma oldu:

Alî — Yâ Ebâ Bekr! Sen önce gir ki, her iyilikde önde olan, her hayırlı işde ileri olan, herkesi geçen sensin.

Ebû Bekr — Sen önce gir yâ Alî, Resûlullahı “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” dahâ yakın sensin.

Alî — Ben, senin önüne nasıl geçerim? Çünkü, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitdim, **(Ümmetimden Ebû Bekrden dahâ üstün bir kimse üzerine güneş doğmadı)** buyurdu.

Ebû Bekr — Ben, senin önüne nasıl geçebilirim ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, kızı Fâtıma-tüzzehrâyı “radiyallahü teâlâ anhâ” sana verdiği gün **(Kadınların en iyisini, erkeklerin en iyisine verdim)** buyurdu.

Alî — Ben senin önüne geçemem. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **(İbrâhîm aleyhisselâmı görmek isteyen, Ebû Bekrin yüzüne baksın)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Âdem aleyhisselâmın hilm sıfâtını ve Yûsûf aleyhisselâmın güzel ahlâkını görmek isteyen, Alî**

Mürtezâya baksın!)

Alî — Senin önünden giremem. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” (**Yâ Rabbî! Beni çok seven ve eshâbımın en iyisi kimdir?**) dedi. Cenâb-ı Hak (**Yâ Muhammed “aleyhisselâm” Ebû Bekr-i Sıddîkır**) buyurdu.

Ebû Bekr — Ben senin önüne geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**İlmi bir kimseye veririm ki, Allahü teâlâ, onu sever. Ben de onu çok severim**) buyurdu. İlm şehrinin kapısı, sen oldun.

Alî — Senin önünde gidemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**Cennetin kapıları üzerinde, Ebû Bekr habîbullah yazılıdır**) buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” Hayber gazâsında, bayrağı sana verip (**Bu bayrak, melik-i gâlibin, Alî bin Ebî Tâlibe hediyesidir**) buyurdu.

Alî — Senin önüne nasıl geçebilirim? Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**Yâ Ebâ Bekr! Sen benim gören gözüm ve bilen gönlüm yerindesin**) buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki (**Kıyâmet günü, Alî Cennet hayvanlarından birine binmiş olarak gelir. Cenâb-ı Hak buyurur ki, yâ Muhammed “aleyhisselâm”! Senin baban İbrâhîm Halîl, ne güzel babadır. Senin kardeşin Alî bin Ebî Tâlib ne güzel kardeşidir**).

Alî — Senin önüne geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki (**Kıyâmet günü, Cennet meleklerinin reisi olan Rıdvân adındaki melek Cennete girer. Cennetin anahtarlarını getirir. Bana verir. Sonra, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, yâ Muhammed, Cennetin ve Cehennem anahtarlarını, Ebû Bekr-i Sıddîka ver. Ebû Bekr, istediğini Cennete, dilediğini Cehenneme göndersin der**).

Ebû Bekr — Senin önünden giremem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki (**Alî kıyâmet günü benim yanımdadır. Havz ve Kevser yanında, benimledir. Sırât üzerinde benimledir. Cennette benimledir. Allahü teâlâyı görürken, benimledir**).

Alî — Senden önce giremem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**Ebû Bekrin îmânı, bütün mü’minlerin îmânları toplamı ile dartsa, Ebû Bekrin îmâm ağır gelir**) buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önüne nasıl geçebilirim? Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**Ben ilmin şehriyim. Alî, bunun kapısıdır**) buyurdu.

Alî — Senin önünden nasıl yürüyebilirim? Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” (**Ben sâdıqlığın şehriyim. Ebû Bekr, bunun kapısıdır**) buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önünden geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhis-

selâm” buyurdu ki, **(Kıyâmet günü, Alî, bir güzel ata bindirilir. Görenler, acabâ bu, hangi Peygamberdir der. Allahü teâlâ, bu Alî bin Ebî Tâlibdir buyurur.)**

Alî — Senin önünden gidemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” **(Ben ve Ebû Bekr, bir toprakdanız. Tekrâr bir olacağız)** buyurdu.

Ebû Bekr — Senin önünden gidemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, ey Cennet, senin dört köşeni, dört kimse ile bezerim. Biri, peygamberlerin üstünü Muhammed “aleyhisselâm”dır. Biri, Allahdan korkanların üstünü Alîdir. Üçüncüsü, kadınların üstünü, Fâtıma-tüzzehrâdır. Dördüncü köşesindeki de temizlerin üstünü Hasen ile Hüseyindir, buyurdu).**

Alî — Senin önünden nasıl gidebilirim? Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki **(Sekiz Cennetten şöyle ses gelir: Ey Ebû Bekr, sevdikleriyle birlikte gel, hepiniz, Cennete girin!)**

Ebû Bekr — Senin önünden gidemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” **(Ben bir ağaca benzerim. Fâtıma, bunun gövdesidir. Alî budağıdır. Hasen ve Hüseyin, meyvasıdır)** buyurdu.

Alî — Senin önünden geçemem. Çünkü, Resûl “aleyhisselâm” buyurdu ki **(Allahü teâlâ, Ebû Bekrin bütün kusûrlarını afv etsin. Çünkü O, kızı Âşeyi bana verdi. Hicretde bana yardımcı oldu. Bilâl-i Habeşîyi, benim için alıp âzâd etdi).**

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bu iki sevgilisi kapıda böyle konuşurken, kendileri içeriden dinliyordu. Hazret-i Alînin sözünü kesip içeriden buyurdu ki:

(Ey kardeşlerim Ebû Bekr ve Alî “radıyallahü anhümâ”! Artık içeri girin! Cebrâîl aleyhisselâm gelip dedi ki, yerlerdeki ve yedi kat gökdeki melekler sizi dinlemektedir. Kıyâmete kadar, birbirinizi övseniz Allahü teâlâ yanındaki kıymetinizi anlatamazsınız). İkisi birbirine sarılıp, birlikde Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûruna girdiler. Resûl “aleyhisselâm”: (Allahü teâlâ, ikinize de yüzbinlerle rahmet etsin. İkinizi sevenlere de, yüzbinlerle rahmet etsin ve düşmanlarınıza da, yüzbinlerle la’net olsun) buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk dedi ki (Yâ Resûlallah! Ben, Alî kardeşimin düşmanlarına şefâ’at etmem). Hazret-i Alî dedi ki (Yâ Resûlallah! Ben de, Ebû Bekr kardeşimin düşmanlarına şefâ’at etmem ve başını kılınçla, bedeninden ayırım.) Ebû Bekr buyurdu ki (Ben senin düşmanlarını, sırat üzerinden geçirmem).

19 — *(Ehl-i sünnet Ehl-i beyte düşmandır. Çünkü, kurban bayramı günü, hatîb minberde, İsmâ’îli kurban etmeği okurken, âlim, câhil, hepiniz feryadü figân ediyorsunuz, doğünüyorsunuz da, Muharremin onuncu âşûre günü, Hasen, Hüseyin şehîd olduğu*

için döğünen şî'lere, râfîzî diyorsunuz) diyor. (**Hüsniyye**) kitâbının böyle bozuk yazılarına (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâbımızın 83.cü ve son- raki sahîfelerinde uzun cevâblar vardır.

Kurban bayramını ve onun hutbesini, Resûlullah emrettiği için yapıyoruz. Hutbeyi sessiz dinlemek lâzımdır. Burada kimse bağır- maz ve döğünmez. İslâmiyyetde, musîbetler için bağırarak, döğün- mek, mâtem tutmak, Allahü teâlânın kazâ ve kaderine karşı gelmek demektir. Evet, sevdiği için ağlamak câizdir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” kıymetli zevcesi Hadîcet-ül kübrâ “radiyallahü an- hâ” ve çok sevdiği ciğerpâresi oğlu İbrâhîm vefât edince ve her ze- mân medh ettiği amcası Hamzayı “radiyallahü anh” Uhud gazâsın- da şehîd olmuş görünce, pekçok üzüldü, içi yandı. Eshâbının önünde çok ağladı. Fekat, hiç döğünmedi. Hiçbir zemân, mâtem tutmadı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, Muharrem’in onuncu gününe önem verilir, oruç tutulur, fazla ibâdet yapılırdı. Fe- kat, o gün ve başka gün, dahâ büyük acılar çektiği hâlde, mâtem tu- tultmazdı. Mâtem, hıristiyanlıkta olur. Kâfirler yapar. Ehl-i sünnet, İsmâ’îl “aleyhisselâm” için de, Hasen, Hüseyin efendilerimiz için de, senede bir kerre değil, her zemân üzülür, ağlar. Her Cum’a hutbede Hasen, Hüseyin “radiyallahü anhümâ” okununca, Ehl-i sünnetin ci- ğerleri yanmakta, gözleri kan ağlamaktadır. Fekat, Resûlullah “sal- lallahü aleyhi ve sellem” mâtem tutmağı yasak ettiği için, hiçbir ze- mân mâtem tutmazlar, taşkınlık yapmazlar.

Ehl-i sünnete, Ehl-i beytin düşmanıdır diyenlerin dili kuruma- lıdır. Ehl-i sünnet âlimlerinden, Ferîdeddîn-i Attâr “rahime-hulla- hü teâlâ”, (**Tezkiretül-evliyâ**) kitâbında, imâm-ı Ca’fer Sâdıkı “ra- diyallahü teâlâ anh” şöyle anlatıyor:

İmâm-ı Ca’fer Sâdık, millet-i islâmın sultânı, nübüvvet senedi- nin burhânı idi. Her işi sâdık, her bilgide âlim idi. Evliyânın kalb- lerinin meyvası, Seyyid-i enbiyânın ciğerküşesi idi. İmâm-ı Alînin “radiyallahü anh” nâkîdi, Resûl aleyhisselâmın vârisi idi. Ârif-i âşik imâm-ı Ca’fer Sâdık, Ehl-i beytten idi. Ehl-i beytin hepsi bir- dir. Birinin sözü, hepsinin sözü demektir. Onun yolu, oniki imâ- mın “radiyallahü anhüm” yolu demektir. Benim dilim ve kale- mim onu medh edemez. Çünkü, her ilmde ve işâretlerde üstâd idi. Bütün evliyânın reîsi idi. Hepsini ona güvenmiştir. Başka din sâhib- leri de ona koşar. Ehl-i islâm, ona uyar idi. Zevk sâhibleri, onun peşinde, âşiklar onun yolunda idi. Âbidlerin mukaddemi, zâhidle- rin mükerrerî idi. Hakîkatleri yazan odur. Kur’ân-ı kerîmin sırla- rını çözen odur. Ehl-i sünnet ve cemâ’at için, Ehl-i beyti “radiyal- lahü teâlâ anhüm ecma’în” sevmezler diyen ba’zı kimseler var. Bu câhillere şaşarım. Çünkü, Ehl-i sünnet demek, Ehl-i beyt demek-

dir. Ehl-i sünnet demek, Ehl-i beytin yolu demektir. O kimseler ne kadar yanlış hayâle saplanmışlar? Muhammed aleyhisselâmi sevenler, onun evlâdlarını sevmez mi? Hattâ, Ehl-i sünnetin imâmı, Muhammed bin İdrîs Şâfiî'nin, Ehl-i beyte olan aşırı sevgisi dillerde dolaşdığı için, bu büyük imâma şî'i diyenler oldu. Bu yüzden kendisini habs etdiler. Bunun için, kendisi bir şî'r yazmıştır ki, bir beytinin ma'nâsı (Şî'lik, Muhammed aleyhisselâmın evlâdını sevmek ise, bütün ins ve cin şâhid olsun, ben şî'iyim. Çünkü, Ehl-i beyt-i nebevîyi çok seviyorum).

Ehl-i beyti sevmek elbet çok iyidir. Fekat, Ehl-i beyti sevmek için, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" bir kısmına düşman olmak lâzımdır demek, çok fenâdır. Böyle söyliylenlerin Cehenneme gidecekleri, hadîs-i şerîfde bildirilmiştir.

(Ehl-i sünnet) demek, Ehl-i beyti ve Eshâb-ı kirâmın hepsini "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" seven, hepsinin izinde giden müslimânlar demektir. Çünkü, Ehl-i beytin ve Eshâb-ı kirâmın yolu, aynı bir yoldur ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" gösterdiği tek yoldur. Ba'zı kimseler, islâmiyeti içerden yıkmak için düşmanlar tarafından uydurulmuş, bozuk yolda gidiyor. Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" çoğuna düşmanlık ediyorlar. Yurdumuzdaki müslimânları aldatabilmek için, biz Ehl-i beytin "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" âşiklarıyız. Bizim yolumuz, Ehl-i beytin yoludur diyorlar. Böylece, kendi küfr ve zındıklıklarını, o din büyüklerine, Ehl-i sünnetin göz bebeklerine bulaştırıyorlar. Allahü teâlâ, bunları doğru yola getirsin! Bütün müslimânları, bu felâket yoluna sapmaktan muhâfaza buyursun! Âmîn.

KERBELÂ VAK'ASI

Kerbelâ vak'asını târîhler başka başka yazmaktadır. Hele ba'zı kitâblar acıklı hikâyeler uydurarak, okuyanları şaşırıyorlar. İnançlarını, düşüncelerini karışdırıyorlar. Yalan, uydurma yazıları ile okuyucularını kendilerinin bozuk i'tikâdına sürüklemeye çalışıyorlar. Bunun için, Kerbelâ vak'ası hakkında her zemân herkesin düşüncesi başka başka olmuş, herkes kendi düşüncesinin doğru olduğuna inanmıştır. Hindistânın büyük târîh âlimi Muhammed Abdüşşekûr Mirzâpûri "rahime-hullahü teâlâ", bu konuyu senelerce incelemiş, işin doğrusunu meydâna çıkararak **(Şehâdet-i Hüseyin)** isminde müstakil bir kitâb yazmıştır. Pâkistânda, Karaşide medrese-i islâmiyye talebesinden Gulâm Haydar Fârûki "rahime-hullahü teâlâ", bu kitâbı urdu dilinden fârisî diline terceme ederek, (Refâkat-i Hüseyin) adını vermiş, kitâb 1395 (m. 1975) senesinde Karaşide basılmıştır. Kitâbın önsözünde diyor ki:

İslâm dîninde ilk olarak ortaya çıkarılan ve bu dîne zararı çok büyük olan ve bugüne kadar milyonlarca müslimânın dinden çıkmasına, sapıtmasına sebep olan fitne, hurâfeler, hayâller, uydurmalar ve husûsî maksadlar için kurulmuş, müslimânlığa hiç uymayan şeylerdir. Bu fitneyi Ya'kûb-i Küleynînin oğlu meydâna çıkarmıştır. Bu çocuk, Abdüllah bin Sebe' ismindeki yehûdînin sapık, bozuk sözlerine aldananlardan biridir. İslâm dînini içerden yıkmak, müslimânları aldatmak için, çok şeyler uydurmuş, yalanları ile bir kitâb meydâna getirmiştir. Bu kitâba (**Kâfi**) ismini vermiştir. Sonra ortaya çıkan TÛSÎ, MECLİSÎ ve başka azılı sapıklar, Kâfi kitâbındaki ilkeleri yaymağa çalışarak, müslimânlar arasındaki ayrılık ve bozgunculuk ateşini körüklemişlerdir. Bunlar, (**Takiyye**) dedikleri iki yüzlülüğü dinlerinin esâsı yapmışlardır. Bütün yıkıcılıklarını, düşmanlıklarını Takiyye perdesi altında yürütmüşlerdir. Takiyyelerinin en meşhûru (**Ehl-i beyt**)e muhabbet etdikleri sözüdür. Bu sözleri ile milyonlarca müslimânı, doğru yoldan çıkarmışlar, felâkete sürüklemişlerdir. Müslimânları bunların tuzağına düşmekten korumak için, herşeyden önce, (**Muhabbet-i Ehl-i beyt**) takiiyesinin iç yüzünü ortaya koymak lâzımdır.

Muhammed aleyhisselâmın yoluna sarılan ve Eshâb-ı kirâmın izinde giden hakikî müslimânlara (**Ehl-i sünnet**) denir. Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümallahü teâlâ” (**Muhabbet-i Ehl-i beyt**) sözünün ma'nâsına, yalnız iyi demekle kalmamışlar, Ehl-i beyti sevmenin îmânın bir parçası olduğunu bildirmişlerdir. Sapıklar, inançlarının temelini, Ehl-i beyti sevmek olduğunu her zemân, sık sık söylemekte iseler de, her işleri, her hareketleri, kendilerinin, Ehl-i beyte düşman olduklarını göstermektedir. Bu sözümüzü iyi anlamak için, hazret-i Hüseyni sünniler mi şehîd etdi, yoksa sapıklar mı? Bunu iyi incelemek lâzımdır. Onların kitâblarını okuyan aklı başında bir kimsenin, şehîd edenlerin sünni olduklarına inanması mümkün değildir. Câhilleri aldatmak için, hazret-i Mu'âviyenin ve Yezîdin isimlerini ileri sürüyorlar. Hâlbuki, bu vak'ayı anlatan kitâbların hiçbirinde bu iki halifenin hazret-i Hüseynin mübârek kanı ile bulandığı açıkça yazılı değildir. Hazret-i Mu'âviyenin hazret-i Hüseynin şehîd edilmesine karıştığı hiç yazılı olmadığı gibi, böyle bir emr verdiği de yazılı değildir. Hazret-i Hüseyin şehâdetinin hazret-i Mu'âviyenin zamanında olmadığını sözbirliği ile bildirmektedirler. Yukarıda ismi geçen molla Bâkır Meclisî, hazret-i Mu'âviyenin vefât ederken, oğlu Yezîde yaptığı vasiyyeti şöyle yazmaktadır:

(İmâm-ı Hüseynin “radiyallahü anh” Resûlullaha olan yakınlığını biliyorsun. Kendisi, O hazretin mübârek bedeninden bir par-

çadır. O hazretin etinden ve kanından hâsıl olmuştur. Ben anlıyorum ki, Irak ehâlisi onu kendi yanlarına çağırırlar. Fekat, yardım etmeyip, yalnız bırakırlar. Eğer, senin eline düşerse, Onun kıymetini bil! Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ona olan yakınlığını ve muhabbetini hâtırla! Onun yaptıklarına karşılıkda bulunma! Onunla aramızda kurmuş olduğum sağlam bağları sen koparma! Onu incitmekden, Onu üzmeğden çok sakın!) Hazret-i Mu’âviyenin Yezîde olan bu vasiyyeti (**Cilâül’uyûn**) kitâbının 321. ci sahifesinde yazılıdır. Bu kitâbı, şîî liderlerinden Muhammed Bâkır bin Murtadâ Feyzî Horasânî yazmıştır. Molla Muhsin adı ile meşhûr olup, 1091 [m. 1679] senesinde ölmüştür. Şîî ahundlarından Muhammed Takî Hânın yazmış olduğu fârisî (**Nâsîh-ut-tevârîh**) kitâbında diyor ki, Mu’âviye, oğlu Yezîde şu vasiyyeti de yapmıştır: (Oğlum, nefsine, hevesine uyma! Kendini Hüseyin hakkında çok koru! Yarın Hakkın huzûruna çıkacağın zemân, Hüseyin bin Alînin kanının boynunda bulunmamasına çok dikkat et! Yoksa, o gün râhata, huzûra kavuşamazsın. Sonsuz azâblara yakalanırsın!) Bundan sonra kitâbının 6. cı cildinin 111. ci sahifesinde, Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfi şöyle yazmıştır. (**Yâ Rabbî, Hüseyin hurmetini ve şerefini gözetmekte gevşek davranana bereket verme!**) Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” hazret-i Hüseyne karşı bütün sözlerinde, hep edebli ve hürmetli davrandığı gibi, yazılarında da, Ona karşı hiç saygısızlıkta bulunmamıştır. Hâl-buki, imâm-ı Hüseyin, Ona karşı yazdığı mektûblarında, sert kelimeler kullanırdı. Hattâ, Yezîd ve Abdüllah böyle kelimeleri görünce, hazret-i Mu’âviyeye, (Sen de böyle sert cevâb ver!) dediklerinde, onlara karşı, hazret-i Mu’âviye gülerek: (İkiniz de yanlış konuşuyorsunuz. Ben, Hüseyin bin Alîyi nasıl ayblayabilirim? Benim gibi birinin, bir kimseyi ayblaması ve herkesi buna inandıрмаğa çalışması, akllı bir kimsenin yapacağı iş değildir. Hüseyini nasıl ayblayabilirim? Allaha yemîn ederim ki, Onun ayblanacak bir yeri yoktur. Ona mektûb yazarım. Fekat; Onu korkutucu, üzücü şeyler yazmam) dedi. Şîî yazar, (**Nâsîh-ut-tevârîh**) kitâbının 6. cı cildi 78. ci sahifesinde, (Hulâsa, Hüseyini incitecek birşey yazmamıştır) demektedir.

Hazret-i Mu’âviye, hazret-i Hüseyne karşı hep edebli ve saygılı davrandığı gibi, Ona hizmet de ederd. (**Nâsîh-ut-tevârîh**) kitâbında, açık olarak diyor ki: (Hazret-i Hüseyne her sene binlerce dirhem gümüş göndermeği âdet edinmişti. Bundan başka, kıymetli eşyâ ve hediyeeler de gönderirdi). Bu kadar edebine ve hizmetine karşı, hazret-i Hüseyinden hakâret, sıkıntı gördüğü zemân, bunlara ehemmiyet vermezdi.

Mu'âviye "radiyallahü teâlâ anh", Yemenden harac malı göndermişlerdi. Bu kâfile, Şâma giderken, Medîneye uğradı. Hazret-i Hüseyin "radiyallahü teâlâ anh", bunların hepsini alarak, Ehl-i beyte ve sevdiklerine taksîm etdi ve hazret-i Mu'âviye şöyle yazdı: (Üzerlerinde mal ve amber yüklü develeri Yemenden Şâma götürüyorlardı. Size götürdüklerini **(Beyt-ül-mâl)** hazînesine koyacaklarını anladım. Bana lâzım olduğu için, hepsini ellerinden aldım. Vesselâm!) Hazret-i Mu'âviye, hazret-i Hüseyine "radiyallahü anhümâ" şöyle cevâb yazdı: (O deve kâfilesine dokunmasaydın, bana getirdikleri zemân, senin nasibini, senden esirgemezdim. Fakat, ey kardeşim, senin müdârâ edecek, tabasbus yapacak bir kimse olmadığını biliyorum. Benim zemânımda, sana kimseden bir zarar gelmez. Çünkü senin kıymetini, yüksek derecenı biliyorum. Her yaptığını hoş karşılarım). Bu mektûblar **(Nâsîh-ut-tevârîh)** kitabının 57. ci sahîfesinde yazılıdır.

Emîr Mu'âviye "radiyallahü teâlâ anh", Şâma gelip kendisine söğenleri de hoş karşıladı. Onlara mal, para ihsân ederdi. Yukarıdaki şîî kitâbı, bunu da şöyle anlatıyor: (Hazret-i Alînin yanından Şâma gelenler Mu'âviyeye kötü söylerler ve söğerlerdi. Onu incitirdilerdi. Bunlara da Beytül-mâldan ihsânlarla bulunurdu. Zararsız, sıkıntısız dönüp giderlerdi.) (Sahîfe: 38). Bu yazılanlardan anlaşılıyor ki, hazret-i Hüseyini şehîd etdirdi diyerek, hazret-i Mu'âviyeyi kötülemek, çok çirkin iftirâ ve pek büyük yalan olmaktadır.

Mu'âviye "radiyallahü teâlâ anh" için hazret-i Haseni "radiyallahü teâlâ anh" zehrledi diyerek, kötülemeğe kalkışmak da, mümkün değildir. Çünkü şîîlerin **(Cilâ-ül'uyûn)** kitabınının 323.cü sahîfesinde de yazdığı gibi, hazret-i Hasen (Allaha yemîn ederim ki, bana karşı, Mu'âviye, bunlardan dahâ iyidir. Bunlar şîî olduklarını söylüyorlar. Hâlbuki, beni öldürmeğe kalkışdılar ve mallarımı çaldılar) demiştir.

Şîî kitâbları, Yezîdin de, bu cinâyetlere karışmadığını ve sanıldığı gibi, kötü olmadığını çeşitli şekillerde yazmışlardır. Babasının hazret-i Hüseyin hakkındaki vasiyyetini hiç unutmadı. Hazret-i Hüseyini Kûfe şehrine çağırmaq için bir şey yazmadı. Onu öldürmeğe kalkışmadı. Şehîd edilmesi için emr de vermedi. Şehîd edilince, sevinmedi. Hattâ çok üzüldü, ağladı. Onun için mâtem yapılmasını emr etdi. Şehîd edenlere karşı sert davrandı. Hazret-i Hüseyinin Ehl-i beytine çok saygı gösterdi. İmâm-ı Hüseyinin Ehl-i beytinin Şâmdan Medîneye gitmek arzularını kabûl edip, izzet ve ikrâm ile ve muhâfaza altında gönderdi. Bunlar, şîî kitâblarında uzun yazılıdır.

Meşhûr şî'î ahundu Molla Bâkır Meclisi (**Cilâ-ül'uyûn**) kitâbının 424. cü sahîfesinde diyor ki: (Yezîd, Ehl-i beyte karşı iyilikleri ile tanınan Velîd bin Ukbe bin Ebî Süfyânı, Medîneye vâlif yaptı. İmâm-ı Hüseyin ve evlâdlarının “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in” düşmanı olan Mervân bin Hakemi vazîfeden aldı). 432. ci sahîfesinde diyor ki, (Yezîd, imâm-ı Hüseyin düşmanı olsaydı, Onun düşmanını vâliflikden ayırıp, yerine Onun dostunu getirmezdi.) 424.cü sahîfesinde diyor ki, (Velîd, bir gece, imâm-ı Hüseyini çağırıldı ve Yezîdin gönderdiği mektûbu kendisine gösterdi. Mektûbda hazret-i Mu'âviyenin vefât ettiği ve Yezîde bî'at olunduğu yazılıydı. İmâm-ı Hüseyin, bunu anlayınca, **İnnâ-lillah** âyetini okudu). Bu yazı da, hazret-i Hüseyin hazret-i Mu'âviyeye düşman olmadığını ve onu hakikî müslimân bildiğini göstermektedir. Böyle bilmeseydi, Onun vefâtını iştince, **İnnâ-lillah** âyetini okumazdı.

Zecir bin Kays imâm-ı Hüseyin “radiyallahü teâlâ anh” şehîd edildiğini Yezîde bildirince, başını eğip, ses çıkarmadı. Sonra kaldırıp, (Hüseyini öldürmeyip, ona itâ'at etmenizi istiyordum. Eğer orada olsaydım, Hüseyini afv ederdim) dediği (**Nâsîh-ut-tevârih**)in 269.cü sahîfesinde yazılıdır. İrânda basılmış olan, şî'îlerin (**Nehc-ül-ahzân**) kitâbının 321.ci sahîfesinde diyor ki: (Biri gelerek, Yezîde, gözün aydın! Hüseyin başı geldi dedikde, ona karşı gadaba geldi ve senin gözün hiç aydın olmasın dedi). (**Nâsîh-ut-tevârih**) kitâbının 229.cü sahîfesinde diyor ki: (Şimîr-zil-cevşen, imâm-ı Hüseyin mubârek başını Yezîdin önüne koyup, övünerek, devmin heybelerini altın ve gümüşle doldur ki, anası ve babası cihetinden insanların hepsinin en iyisi olan bir kimseyi öldürdüm deyince, benden hiçbir ihsân bekleme dedi. Şimîr korku içinde ve şaşkın olarak geri döndü. Dünyâdan ve âhiretten nasîb alamadı.) (Onu öldüreni Allah kahr etsin!) dediği de, 272.ci sahîfesinde yazılıdır.

Şî'î kitâbları açıkça bildiriyor ki, hazret-i Mu'âviye ve Yezîd, hazret-i Hüseyin “radiyallahü teâlâ anh” mubârek kanına bulaşmadıkları gibi, İbn-i Ziyâd ve İbn-i Sa'd ve hattâ Şimîr de şehîd edenler arasında değildir. (**Refâkat-i Hüseyin**) de yazılı, şî'î kitâblarında diyor ki:

1) İmâm-ı Hüseyin ile harb edenler, Şâmlılar ve Hicâzlılar değildir. Hepsi Kûfe ehâlîsi idi. (**Hulâsat-ül-mesâib**, s. 201).

2) İmâm-ı Hüseyini Iraklılar şehîd etdi. Aralarında Şâmlılar yoktu. Ehl-i beyte zulm edenler, Kûfelilerdi. (**Mes'ûdî**).

3) İmâm-ı Hüseyini şehîd edenler arasında Şâmlıların bulun-

madığı iyi anlaşılmalıdır. (s. 21)

4) Ebî Mahnef, ibn-i Ziyâd askerinin seksen bin suvârî olduğunu bildirdi. Bunların hepsi Kûfeli idi dedi. (**Nâsîh-ut-tevârîh**, c. 6., s. 173).

5) O zemân Kûfeden başka yerlerde bulunan şî'ilerden hiçbiri imâma yardıma gelmedi. Hâlbuki imâm-ı Hüseyin, Kûfelilerin mektûblarına cevâb yazarken, Basralılara da mektûb gönderip, kendisine yardım etmelerini istemişti. Basra şî'ileri de, yardım edeceklerini yazmışlardı. (**Cilâ-ül'uyûn**).

İmâm-ı Hüseyini Kerbelâda şehîd edenler, dahâ önce, imâm-ı Alîye ve imâm-ı Hasene de hıyânet ve zulm etmişlerdi. Oniki bin kişi, birleşerek, imâm-ı Hüseyine mektûb yazdılar. Kendisini Kûfeye da'vet etdiler. Yardım edeceklerine söz verdiler. Fekat, imâm-ı Hüseyinin gönderdiği, amcası oğlu Müslim bin Ukayli şehîd etdiler. Sonra, imâm-ı Hüseyin gelince, Yezîdin askeri şekline girerek, onu da Kerbelâda şehîd etdiler. Müseyyib bin Nuhbe ismindeki şî'inin Ömer bin Sa'd ibni Ebî Vakkâs ile birlikte Kerbelâyaya gittiğini (**Mecâlis-ül-mü'minîn**) şî'î kitâbı yazmaktadır.

6) Şîs bin Rebî'î, Ömer bin Sa'dın emri ile, dört bin şî'ye kumanda ederek imâma karşı saldırdı. (**Cilâ-ül'uyûn**).

7) İmâmın mubârek başını kesmek için, atından ilk inen habîs, Şîs bin Rebî'î idi. (**Hulâsat-ül-mesâib**, s. 37).

8) İmâm-ı Hüseyin, kendisine saldıranlar arasında Mücâr bin Haceri ve Yezîd bin Hârisi görünce, (bana yazdığınız da'vet mektûblarını unuttunuz mu?) dedi. (s. 138).

9) İmâmın askerinin sol kol kumandanı olan Habîb bin Müzâhir, imâm şehîd olunca güldü ve (Aşûre günü, sevinç ve bayram zemândır) dedi.

10) Şî'î âlimlerinin meşhûrlarından kâdî Nûrullah Şüsterî de, imâm-ı Hüseyini şehîd edenlerin şî'î olduklarını bildirdi.

Tenbîh: Ehl-i sünnet âlimleri, mezhebsizlerin dalâletde olduklarını ve islâmiyeti içerden yıkmaya çalışdıklarını bildirmek için, çok kitâb yazdılar. Bu kıymetli kitâblardan otuzikisinin ismi ve yazarlarının isimleri ikiyüztaltmışüçüncü sahîfedeki 80. ci mektûbun sonunda bildirilmiştir.

İMÂM-I RABBÂNÎ AHMED FÂRÛKÎ SERHENDÎ

“Kuddise sirruh”

HAZRETLERİNİN HÂL TERCEMESİ

(971 — 1034) — [1563 — 1624]

Mektûbât kitâbı üç cild olup fârisîdir. İçinde birkaç da arabî mektûb vardır. 1392 [m. 1972] senesinde, Pâkistânda Karaçide Nâzımâbâdda îtinâ ile basılmışdır. İstanbulda da ofset baskısı yapılmışdır. Bu fârisî baskıdan, bir aded, Birleşik Amerikada Kolombiya Üniversitesi kütübhânesinde mevcûddur. Mektûbâtı, Muhammed Murâd-ı Kazânî Mekki “rahime-hullahü teâlâ”, arabîye terceme edip (**Dürer-ül-meknûnât**) ismini vermişdir ve 1317 [m. 1898] senesinde Mekke-i mükerrerede Mîriyye matbaasında iki cild üzere basılmışdır. İstanbulda, Bâyezidde belediye kütübhânesinde 53 numarada mevcûddur. İstanbulda, 1383 [m. 1963] senesinde ofset usûlü ile yeniden basılmışdır. Birçok kitâbları Pâkistânda Karaçide yeniden basılmışdır. Bunlardan, (**İsbât-ı nübüvvet**) kitâbı, 1394 [m. 1974] senesinde, İstanbulda ofset usûlü ile basılmışdır. Bu arabî kitâbın hâşiyesine, ya'nî kenârına, imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” hâl tercemesini de yazmışdır. Biz buradan bir kısmını aşağıda bildireceğiz. İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” dahâ yakından ve dahâ etraflı tanımak isteyenlerin, Hâce Muhammed Fadlullahın fârisî (**Umdet-ül-makâmât**) kitâbını ve Muhammed Hâşim Bedahşinin (**Berekât**) kitâbını okumaları lâzımdır. İhlâsın artmasına, imânın vicdânîleşmesine yardım eden bu kitâb da fârisî olup, İstanbulda ofset baskısı yapılmışdır.

(Muhammed Murâd-ı Kazânî, 1272 [m. 1855] de Rusyada Kazan vilâyetinin Ufo kasabasında doğmuşdur. Memleketinde medrese tahsilini iyi bitirip, 1293 [m. 1876] de Buhârâya geldi. Buhârâ ve Taşkendde yüksek din bilgilerini okudu. 1295 [m. 1878] de Hindistâna ve Hicâza geldi. Medîne-i münevverede de okudu. Tesavufda da yetişdi. 1302 [m. 1884] de Reşehât kitâbını ve sonra Mektûbâtı arabîye terceme etdi. İmâm-ı Rabbânînin “rahime-hullahü teâlâ” hâl tercemesini de arabî yazdı).

Muhammed Murâd-ı Münzâvî “rahime-hullahü teâlâ” başkadır. Mektûbâtı arabîye terceme etmemişdir.

Geçmiş insanların hâllerini, ilmlerini, cehllerini, salâh ve dalâ-

letlerini anlıyabilmek için, çeşitli yollar vardır. Bunlardan birisi: Bir mezheb, bir rejim, bir yol sâhibi ise, kurduğu yolu incelemektir. İkincisi: Eserlerini, kitâblarını okumaktır. Üçüncüsü: Onun hakkında insâf ile söyleyip, meziyyet ve kusûrlarını bildirenleri dinlemektir. İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” bu üç bakımdan da tedkik edelim:

1 — İmâm-ı Rabbânî müceddid ve münevvir-i elf-i sâni Ahmed ibni Abdil-Ehadın yirmidokuzuncu babası, Emîr’ül-mü’minîn Ömer-ül-Fârûkdur “radiyallahü anh”. Dedelerinin hepsi zemânlarının büyük âlimi, sâlih, fâdil kimseleri idi.

2 — Bir kimseyi dünyâyâ gelmeden evvel haber veren müjdelere, zan ile ve yaklaşık olur. İsm ile, memleket ile bildirilmez. Mehdî hakkında haberler böyledir. Bunun içindir ki, zemân zemân Mehdîlik iddi’âsında bulunanlar eksik olmamıştır. Din imâmlarımız için verilmiş olan müjdelere de böyledir. Meselâ (**Din yer yüzünden kalkıp Süreyyâyâ** [ya’nî Ülker denilen yıldız kümesine] **gitse, Asyadan çıkan bir genç onu yakalar getirir**) ve (**İnsanlar sıkışıp güçlüklerini çözecek âlim ararlar. Medîne-i münevveredeki âlimden dahâ üstününü bulamazlar**) ve (**Kureyş kabilesinden olanlara dil uzatmayız. Onlardan bir âlim, yer yüzünü ilm ile dolduracaktır**) hadîs-i şerifleri de böyledir ki, birincisi imâm-ı a’zam Ebû Hanîfeyi, ikincisi imâm-ı Mâlik bin Enesi, üçüncüsü de imâm-ı Şâfi’înin geleceğini müjdelemektedir denildi “radiyallahü anhüm ecma’in”. Bu haberlerin hepsi, ne kadar kuvvetli olsa da, zan olup, ilm ve kat’iyyet bildirmez. Dostlar için ilm gibi olup, düşmanların, inâd ve inkâr edenlerin cehillerini arttırır. Çünkü kabûl edenlerin çokluğu ve büyüklüğü karşısında red ve inâd etmek yâ sefâhet ve alçaklık veyâ câhillikdir. İşte imâmlarımız hakkındaki yukarıdaki hadîs-i şerifleri kabûl etmeyip inâd eden vehhâbîler böyledir. Mehdîyi inkâr edenler de böyle olup, birçok hadîs-i şeriflere inanmamış oluyorlar. Bunun için Mehdî geleceğine inanmayan kâfir olur, denildi. Bunun gibi, yehûdîler ve hıristiyânlar, kendi kitâblarında Muhammed aleyhisselâmın geleceği müjdelendiği hâlde inanmıyorlar. Mü’minler ise, kat’î olarak inanıyoruz. İmâm-ı Rabbânî “radiyallahü anh” için de, böyle müjdelere vardır ve dostları için kat’î ve muhakkaktır. Düşmanların da, inkâr ve inâdı artmaktadır. İnananların fâidesi kendine, inanmayanların zararı da kendinedir. Mü’minin, tanımadığı bir mü’mine bile iyi zanda bulunması lâzımdır.

O hâlde haklarında cildlerle kitâb yazılmış olan ve eserleri dünyâyı doldurmuş bulunan ve onların izinde gidenler zemânlarının en kıymetlisi, en sevileni olan, iyilikleri güneş gibi her yerde

parlıyan Evliyâya iyi zan lâzım olmaz mı?

3 — Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki **(Ümmetimin Sıla isminde biri gelecektir. Onun şefâ’atı ile Cennete çok kimseler girecektir)**. Bu hadîs-i şerîfi, imâm-ı Süyûtî “rahime-hullahü teâlâ”, Cem’ül-cevâmi’ kitâbında yazıyor. İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” Evliyânın (vahdet-i vücûd) üzerindeki sözlerini geniş açıklayıp, islâmiyyete uygun olduğunu isbât ederek, ahkâm-ı islâmiyye ile tesavvufu vasl etmiş, ya’nî (**Sıla**) ismini hak etmiştir. Bir mektûb sonunda (Beni iki deryâ arasında Sıla yapan Allahü teâlâyâ hamd olsun) diye düâ etmiştir. Eshâbı arasında bu ism ile meşhûr olmuştur. Hadîs-i şerîfde müjdelenen Sıla ismini ondan evvel kimse almamıştır. Bu ismin, imâm-ı Rabbânîye lâıyk olduğu, güneş gibi meydândadır. Buna inanan, ona sevgili olur. İnanmakta yanıldı ise, velîye, hâlis müslimâna, iyi zanda bulundu diye, dünyâda ve âhîretde ayblanmaz.

İmâm-ı Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki, şi’r:

***Tabîb ile tabî’iyyeci zan etdi ki insanlar,
ölüp çürüdükde, bir dahâ var olmazlar.
Sözünüz doğru çıkarsa, değilim hiç zararda,
sözüm doğru olduğundan, kalacaksınız Cehennemde.***

4 — Mevlânâ Câmî “kuddise sirruh” (**Nefehât**) kitâbında diyor ki: Şeyh-ül-islâm Ahmed Nâmîkî Câmî buyurdu ki: (Evliyânın çektiği riyâzetlerin, sıkıntılarının hepsini yalnız başıma çekdim ve dahâ çok da çekdim. Allahü teâlâ, Evliyâyâ verdiği hâllerin, ihsânların hepsini bana verdi. Her dört yüz senede, Ahmed isminde bir kuluna böyle büyük ihsânlar yapar ve bunu herkes görür). Ahmed Câmîden, imâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” zemânına kadar dört yüz otuzbeş sene olup, bu zemân içinde Evliyâ arasında bu büyüklükde, Ahmed isminde biri bulunmadı. Ahmed Câmînin haberi, büyük bir zan ile imâm-ı Rabbânîye “radiyallahü anhüm” âid olmaktadır. Şeyh-ül-islâm Ahmed Câmînin “kuddise sirruh” (Benden sonra benim isimde on yedi kişi gelir. Bunların sonuncusu bin târîhinden sonra olup, en büyüğü ve en yükseği odur) sözü de, bu zanni kuvvetlendirmektedir.

5 — Halîl-ül-Bedahşî “kuddise sirruh” buyuruyor ki: Silsiletüz-zeheb büyüklerinden Hindistânda bir kâmil gelir ki, asrında onun gibi bulunmaz. Hindistânda bu silsileden, imâm-ı Rabbânîden “kuddise sirruh” başka meydâna çıkmamış olduğundan, bu haberin ona âid olması zarûrî lâzımdır.

6 — İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî “kuddise sirruh”, dokuz-

yüzyetmişbir hicrî senesinde Hindistânda Lâhor ile Delhî arasındaki cadde üzerinde bulunan Sihrinte şehirde dünyâyâ gelmiştir. Sihrinte, siyâh arslan demektir. Çünkü, bu şehrin yeri evvelce arslanlar ormanı imiş. Şehri evvelâ sultân Fîrûz şâh kurmuştur. İmâm-ı Rabbânî dünyâyâ gelince çocuklara mahsûs olan hastalığa yakalandığından, babası, bunu üstâdı olan Şâh Kemâl kihtelî Kâdirîye göstermiş, üstâdı: Korkma! Bu çocuk çok yaşayacak ve büyük bir zât olacak buyurmuş ve çocuğu elinden tutup, ağzından öpmüştür. O zemân Abdülkâdir-i Geylânînin “radıyallahü anh” feyzi ve nûru, vücûd-i mubârekini kaplamıştır. İlk tahsilini babasından okuyup, arabî öğrenmiş, küçük yaşında Kur’ân-ı kerîmi ezberlemiştir. Sesi güzel olduğundan bülbül gibi okur idi. Muhtelif ilmlere âid küçük kitâbları ezberlemiş, sonra Siyâlkût şehrine gidip oralarda Mevlânâ Kemâleddîn-i Kışmîriden ulûm-i akliyyenin ba’zısını gâyet iyi okumuştur. Mevlânâ Kemâleddîn “kuddise sirruh”, meşhûr Abdülhakîm-i Siyâlkûtînin hocası olup, zemânının en yüksek âlimi idi. Hadîs, tefsîr ve ba’zı usûl ilmlerinden, icâzeti, âlim-i rabbânî Kâdî Behlûl-i Bedaşşâniden almıştır. Onyedî yaşında iken, tahsîli temâmlayıp, ma’kûl, menkûl, Fîrû’ ve Usûl ilmlerinin hepsinden icâzet aldı. Tahsîli esnâsında Kâdirî ve Çeştî büyüklerinin kalblerindeki feyz ve lezzeti babasından aldı. Babasının hayâtında zâhir ve bâtın ilmlerini tâliblere öğretmeğe başladı. Bu anlarda **(Risâletüt-tehlîliyye)** ve **(Risâletür-reddir-revâfid)** ve **(Risâletü isbâtın-nübüvve)** ve başka birçok kitâblar yazmıştır. Edebîyyâta çok meraklı olup, fesâhatı, belâgatı, sür’at-i intikâli, zekâsının şiddeti herkesi hayretde bırakıyordu.

7 — Bu kadar ilmi ve herkesin üstünde kemâlî ile birlikde kalbi Ahrâriyye büyüklerinin aşkı ile yanıyordu. Bu yolda yazılmış kitâbları okuyordu. Babasının vefâtından bir sene sonra, hacca gitmek üzere Sihrinte çıktı. Hindistânın hükûmet merkezi olan Dehli [ya’nî Delhî] şehrine gelince, orada Muhammed Bâkî billâhî “kuddise sirruh” ziyâret etdi. Huzûruna girince, kalbinde bir nûr parladı. Mîknâts iğneyi çeker gibi, çekildi. Şimdiye kadar duymadığı, bilmediği şeyler kalbine doldu. Hacdan sonra uğrayıp istifâde etmeği niyyet etdi ise de, kalbindeki sevgi ve arzû, kendisini bırakmayıp, ertesi gün huzûruna gelip Ahrâriyye feyzine kavuşmak şevkini bildirdi. Hizmetinde kaldı. Edeble, can kulağı ile sözlerine ve hâllerine bağlandı. Ya’nî Kâ’beye gitmekten vazgeçip, Kâ’be sâhibini talep etdi. Yüksek kâbiliyyeti ve bütün varlığı ile çalışıp, bütün kemâlât kendisinde hâsıl oldu. Üstâdının da lutfü ve himmeti ile iki ay içinde kimsede görülmiyen hâllere kavuştu. Birkaç ay sonra üstâdından Ahrâriyyenin kaydsız şartsız tâm icâ-

zetini aldı. Memleketine dönmesi emr olundu. Üstâdı, talebesinden çoğunun yetiştirilmesini ona bırakıp, bunları da arkasından Sihrinde gönderdi. Memleketine gelince, zâhirî ve bâtınî ilm ve nûrlarını dünyâyaya yaymağa, tâlibleri yetiştirmeğe ve yükseltmeğe başladı. Şöhreti âleme yayılıp, her taraftan gelen âşıklar arasında, kendi üstâdı da, onun nûrundan fâidelenmeğe geliyordu. Herkesin kalbini ilm ve nûr ile dolduruyor, Muhammed aleyhisselâmın dînini diriltiyor ve kuvvetlendiriyordu. Zemânının pâdişâhlarını, vâlf, kumandan, âlim, hâkimlerini çok te'sirli mektûblar ile dîne, sünnet-i seniyyeye teşvîk ediyordu. Çok âlim ve evliyâ yetiştiriyordu.

8 — İlm-i bâtını Muhammed Bâkîden “kuddise sirruh” aldığı hâlde, Allahü teâlâ, ona dahâ fazlasını ihsân eyledi. Kendisine mahsûs olan ilmleri de, cihâna yaydı. Üstâdı da, bu yeni ilmlere kavuşmak için huzûruna gelir, hurmetle otururdu. Hattâ birgün, geldiği zemân, kendisini kalbi ile meşgûl görüp, odaya girmedi, hizmetçiye de, haber verip râhatsız etme! dedi ve sessizce kapıda bekledi. Bir müddet sonra imâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” kalkıp kapıda kim var? deyince, üstâdı: Fakîr, Muhammed Bâkî “rahimehullahü teâlâ”, dedi. Bu ismi duyunca, kapıya koşup edeb ve tevâzu' ile karşıladı. Üstâdı kendisine çok müjdelere vermiş, ahhâbına medh etmiş ve öleceği zemân bütün talebesine, ona tâbî' olmalarını emr etmişti.

9 — Hâce Muhammed Bâkînin “kuddise sirruh” talebesinin en büyüklerinden ve en yüksek âlimlerden olan Seyyid Muhammed Nu'mân “rahimehullahü teâlâ” diyor ki: İmâm-ı Rabbânîye tâbî' olmağı hocam bana söyleyince, buna lüzûm olmadığını anlatmak için, (kalbimin aynası ancak sizin parlak kalbinizin nûruna karşı duruyor) dedim. Hocam sert bir sesle: (Sen, Ahmedî ne sanıyorsun? Onun, güneş olan nûru, bizler gibi binlerle yıldızı örtmektedir) buyurdu.

10 — Hâce Muhammed Bâkî, zemânının âlimlerinin büyüklerinden dahâ ba'zı ahhâbına yazdığı mektûblardan birisinde buyuruyor ki: (Sihrind) şehrinde bir genç geldi. İlmî pek çok. Her hareketi ilmüne uygun. Birkaç gün bu fakîrin yanında bulundu. Onda çok şeyler gördüm. Dünyâyı, nûrla dolduracak bir güneş olacağını anlıyorum. Akrabâsı ve kardeşlerinin hepsi de, pırlanta gibi, kıymetli ve âlim yiğitler! Onların da, az zemânda, ne cevherler olduklarını anladım. Hele Ahmedin oğulları da var ki, herbiri, Allahü teâlânın birer hazînesidir.

11 — Bir kerre de buyurdu ki, bu üç dört sene içinde, herkese

doğru yolu, kurtuluş yolunu göstereceğim diye uğraşdım. Elhamdülillah ki, bu gayretim boşa gitmedi. Çünkü, onun gibi biri meydâna geldi.

12 — Hâce Muhammed Bâkî “kuddise sirruh”, bir kerre de buyurdu ki, kalblere devâ, rûhlara şifâ olan bu tohumu Semerkand ve Buhârâdan getirip Hindistânın bereketli toprağına ekdim. Tâliblerin yetişip kemâle gelmesi için uğraşdım. O, her dereceyi aşip üstünlüklerin sonuna varınca, kendimi aradan çekip, talebeyi ona bıraktım.

13 — Hâce Muhammed Bâkî billâh “kuddise sirruh”, İmâm-ı Rabbânîye “kuddise sirruhumâ” yazdığı bir mektûbda buyuruyor ki: Allahü teâlâ size, en yüksek dereceye yetişmek ve herkesi de yetiştirmek nasîb etsin! Mısrâ’;

Kerîmlerin sofrasından toprağa da nasîb vardır!

Mübâlağa değil, işin doğrusu şöyledir ki, Şeyh-ül-islâm Abdül-lah-i Ensârî “rahime-hullahü teâlâ” buyurmuş ki, (Beni, Ebül Hasen-i Harkânî “rahime-hullahü teâlâ” yetiştirdi. Fekat Harkânî şimdi sağ olsaydı, hocam olduğunu düşünmez, gelip önüme diz çökerdi.) Bizim durmamız, ihtiyâcımız olmadığından veyâ ehemmiyet vermediğimizden değil, belki kabûl işâretini gözetmekdeyim. İşin doğrusu budur. Allahü teâlâ, bizlere hidâyet ihsân eylesin! Kendini beğenmekden ve aldanmakdan korusun! Bu mektûbumu size getiren Nişâpûrlu Seyyid Sâlih, kalbinin derdine çâre için bana geldi. Vaktim, hâlim buna elverişli olmadığından, vaktlerini yanımda ziyân etmemesi için, size gönderiyorum. İnşâallah lutf ve yüksek teveccühünüze kavuşarak isti’dâdı kadar bir şeyler alır.

14 — Allahü teâlâ, ilm ve irfân fukarâsını, bir şeyden nasîbi olmyanları, sevîp seçtiği Evliyâsı “rahime-hümullahü teâlâ” hurmetine maksadlarına kavuşdursun! Evliyâ kaynağı olan makâmınıza ihlâs ve saygılarımı arz edemedim. Evet, hâlleri doğru olan bir huzûra, ancak bu kelimeyi yazmak mümkündür. Size talebem demek, hayâsızlığın en aşağısı ve görünüşün söylenmesi olup, hakîkati örtmek olur. Bize lâzım olan, haddimizi bilmek, yersiz konuşmamaktır. Düâlarınızı istirhâm ederim efendim.

15 — Üstâdından başka, o zemânın büyük âlimlerinden, kâmillerinden birçoğu, ona, lâyük olan medh-ü senâlarda bulunmuşlar, ona karşı edesizce söyliyene cevâb vererek, hepsi onun ma’rifet ışığı etrâfına pervâne gibi toplanmışlardır. Bunlardan parmakla gösterilen en büyükleri, meselâ, Fadlullah-i Burhânî, Mevlânâ Hasenülgavsî, Mevlânâ Abdülhakîm-i Siyâlkûtî, Mevlâ-

nâ Cemâleddîn-i Tâluvî, Mevlânâ Ya'kûb Sırfî, Mevlânâ Hasenül Kubâdânî, Mevlânâ Mîrekşâh, Mevlânâ Mîr Mü'min, Mevlânâ Can Muhammed Lâhurî ve Mevlânâ Abdüsselâm Diyukîdir. Mu-haddis Abdülhak-ı Dehlevî, ömrünün çoğunu ona karşı gelmekle geçirip, son zemânlarında kalb aynası nefsinin pas ve tozlarından kurtulup, o güneşin nûrları kalbini parlatınca, onun medhine ve in-nâdcıların iftirâlarını red etmeğe başlamıştır.

16 — Meselâ Fadl Burhân-pûrî onun güzel evsâfını, doğru hâl-lerini dinlemekten hoşlanır, kıymetli ma'rifetlerini işitmekle zevklenirdi. Onun, kutbül-aktâb, ya'nî zemânının imâmı oldu-ğunu ve hakikat sırlarından verdiği haberlerin hep doğru ve çok kıy-metli olduğunu ve sözlerinin doğruluğuna ve hâllerinin yüksekli-ğine alâmet, islâm dîninin bütün inceliklerine tâbi' olması ve her-kesin onu sevmesi olduğunu söylerdi. İmâm “kuddise sirruh” habs olduğu zemân, kurtulması için beş vakt nemâzda çok düâ ederdi. Kendisine Sihrinti taraflarından talebe gelince (Siz imâm-ı Rabbâ-nîye yakın olup da, ilmi, ma'rifeti başka yerlerde arıyorsunuz. Gü-neşi bırakıp, yıldızların ışığına koşuyorsunuz. Sizlere şaşıyorum) derdi.

17 — Hasenül Gavsî, onu çok medh ederdi. (**Menâkübül-evliyâ**) kitâbında, İmâm için (Mahbûbiyyet makâmının sâhibi ve vahdâ-niyyet meclisi kürsîsinin zîneti ve ferdiyyet makâmının ehli, kut-biyyet mertebesinin reîsi) yazmaktadır.

18 — Mevlânâ Abdülhakîm-i Siyâlkûtî, İmâma “rahime-hü-mallahü teâlâ” çok ta'zîm ve hurmet ederdi. İnkâr edenlerle mücâ-dele ederdi. Ona (**Müceddid-i elf-i sâni**) diye hitâb ederdi. Ona bu ismi evvel söyleyen budur dediler. İnkâr edenlere karşı (Büyükle-rin sözlerine, maksadlarını anlamadan i'tirâz etmek câhillikdir. Böylelerin sonu felâketdir. İlm ve feyz kaynağı, irfân menba'ı üs-tâd Ahmedin sözlerini red etmek, bilmemezlik ve anlamamazlık-dandır) yazmıştır.

19 — Belh şehrinde bulunan mîr Muhammed Mü'min Kübre-vî, talebesinden birini, inâbet ve tevbe ve sülûk için imâm-ı Rabbâ-nînin “kuddise sirruh” huzûruna gönderdi. Gelince, üstâdından ve Seyyid Mîrekşâhdan ve Hasen-i Kubâdânî ve Kâdil Kudât Tulek-den selâm getirdi ve dedi ki, üstâdım mîr Muhammed Mü'min bu-yurdu ki, ihtiyârlığım mâni' olmasaydı ve yerim yakın olsaydı, gi-dip dersinden istifâde eder, ölünciye kadar ona hizmetçilik eder-dim. Kimseye nasîb olmıyan nûrları ile kalbimi aydınlatmağa çalış-ırdım. Bedenim uzakda, gönlüm ise, onunla oradadır. Bu fakîri, huzûrununda bulunan temiz talebesi gibi kabûl buyurmasını ve mu-

kaddes nûrlarından rûhuma ışık salmasını yalvarırım ve benim için de mubârek elini öp! dedi, deyip İmâmın “kuddise sirruh” bir dahâ elini öpdü. Vedâ’ edip ayrılırken de dedi ki: Belh şehrindeki azîzler, kendilerine, yüksek hakîkatleri bildiren mektûblarınızdan göndermenizi istirhâm etdiler. İmâm-ı Rabbânî “kaddesallahü sirre-hül-azîz” doksandokuzuncu mektûbu yazıp, diğer birkaç mektûbla berâber verdi. Bir zemân sonra, Belhden Hindistâna gelen ba’zı sâdiklar dedi ki, İmâmın “kuddise sirruh” mektûbu, mîr Muhammed Mü’mine gelince, okurken zevkinden yerinde duramıyordu ve sultânülârîfîn Bâyezîd ve Seyyidüt-tâife Cüneyd ve bunlar gibi büyükler şimdi sağ olsalardı, imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” önünde diz çökerler, hizmetinden ayrılmazlardı, demişdi.

20 — O zemânın âriflerinden biri diyor ki, âlimlerin, imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” yazılarından nasîbleri, câhillerin hakîmlerden duydukları hikmetleri anlamaları gibidir.

21 — O zemânın, ilmi ile amel eden dindâr âlimlerinden biri buyuruyor ki: Kalb ve rûh ilmlerinin mütehasısları, yâ kitâb tasnîf ederler veyâ te’lîf ederler. Tasnîf demek, bir ârifin kendine bildirilen ilmleri, esrârı, dereceleri yazmasıdır. Te’lîf ise başkalarının sözlerini kendine mahsûs bir sıra ile toplayıp yazmasıdır. Tasnîf çok zemândan beri dünyâdan kalkdı. Yalnız te’lîf kaldı. Fekat, imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” yazıları, doğrusu, tasnîfdir. Te’lîf değildir. Ben, onun talebesi değilim. Fekat insâf ile söylemek lâzım gelirse, onun yazılarına çok dikkat ediyorum. Başkalarının sözlerini bulamıyorum. Hepsi kendi keşfleri, kalbine gelen ilmleridir. Hepsi de, yüksek, makbûl ve güzel ve islâm dînine uygundur.

22 — O zemânın en büyük kâdisına, İmâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” hâlleri soruldukda, dedi ki: Kalb ve rûh âlimlerinin sözlerine ve hâllerine bizim aklımız ermiyor ve almıyor. Fekat imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” hâllerini görünce, geçmiş Evliyânın hâllerini ve sözlerini anladım ve bildim. Bundan evvel, geçmiş Evliyânın acâyip hâllerini, garîb ibâdetlerini okuyunca, talebenin bunları, büyüterek yazmış olmaları hâtırına gelirdi. Onun hâllerini, vaziyetlerini görünce, bu düşünce ve tereddütlerim kalmadı.

23 — Hadîs âlimi, Abdülhak-ı Dehlevî, ilk zemânlar, imâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh” hazretlerinin yazılarını beğenmez, i’tirâzlar yazardı. Fekat, son zemânlarında, Allahü teâlânın inâyetine kavuşarak, yaptıklarına pişmân oldu. Tevbe etdi. Hâce Muhammed Bâkînin me’zûnlarından, Mevlânâ Hüsâmeddîn Ahmede, bu

tevbesini şöyle yazdı: Allahü teâlâ, Ahmed-i Fârûkiye selâmetler ihsân etsin! Bu fakîrin kalbi, şimdi ona karşı çok hâlis oldu. Beşeriyet perdeleri kalktı. Nefsin lekeleri temizlendi. Yol birliğini bir tarafa bırakalım, böyle bir din büyüğüne karşı durmamak, akl îcâbı idi. Ne insâfsızlık, ne câhillik etmişim. Şimdi kalbimde, vicdânımda duyduğum mahcûbiyeti, ona karşı küçüklüğümü anlatamam. Kalbleri çevirmek, hâlleri değiştirmek, Allahü teâlâyâ mahsûsdur. Abdülhak-ı Dehlevî “rahime-hullahü teâlâ” kendi çocuklarına da mektûb yazarak (Ahmed-i Fârûkînin “sellemehullahü teâlâ” sözlerine karşı i’tirâzlarımın müsveddelerini yırtınız! Kalbimde ona karşı hiçbir bulanıklık kalmamıştır. Kalbim ona karşı hâlis olmuştur) dedi. Görülüyor ki, evvelki i’tirâzları insanlık îcâbı imiş. İşte inkâr edenlerin hepsi de böyledir. Cenâb-ı Hak, dilediğine, merhamet ederek, inkâr Cehenneminden kurtarıp, tasdik Cennetine kavuşturur. Tevbesinin sebebi iyi bilinmiyor. Ba’zıları diyor ki: Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” rû’yâda gördü ve inkârından dolayı kendisini azarladı. Ba’zıları da diyor ki, imâm hakkında Kur’ân-ı kerîmden kur’a çekti (yalancı ise, zararı onadır. **Doğru söylüyorsa, Allahü teâlâ va’d etdiklerinden ba’zısını başınıza getirir!**) meâlindeki âyet-i kerîme çıktı. Bir kerre de (**Onlar Allahü teâlânın sevgili kullarıdır. Alış verişde bile Allahü teâlâyı kalblerinden çıkarmazlar**) âyet-i kerîmesi çıktı. Ba’zıları da diyor ki, ona karşı i’tirâzları, düşmanların gönderdiği uydurma bir mektûb sebebi ile idi. İşin doğrusunu anlayınca, pişmân olup tevbe etti.

Tenbîh: Çocukları babalarından mektûb alınca, müsveddeleri yok etdiler. Fekat ba’zıları başkalarında kaldı. Birkaç fârisî kitâbda bunların yazıldığı görülmüş ve gâyet güzel cevâblar verilmiştir. İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” görüp medh eden âlimlerin hepsi yazılsa ayrıca bir kitâb olur.

24 — **BEŞİNCİ MANZARA:** Fadl ve kemâlin şöhret bulması, hased edicilerin çoğalmasına sebep olur. Âdem aleyhisselâmdan beri böyle olmuştur. Câhillerin hasedi, hased olunanda ni’metlerin çokluğunu gösterir. Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki: (**İnsanlar içinde belâların çoğu peygamberlere “aleyhimüssalâtü vesselâm”, sonra âlimlere ve dahâ sonra da, sâlihlere gelir.**) İmâm-ı Rabbânîye de “kuddise sirruh” belâlardan çok nasîb düşdü. Nasıl düşmez ki, müceddid-i elf-i sâni idi. Ya’nî Allahü teâlâ onu, Peygamber efendimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” bin sene sonra, dîn-i islâmı yenilemek ve kuvvetlendirmek için göndermişti. Yenilemek, değişiklik yapmadan kolayca olur mu? Günâhların, bid’at ve hurâfelerin çoğaldığı, dalâletin ya-

yıldığı, bilhâssa vahdet-i vücûd taklîdcilerinin din âlimi tanındığı bir zemânda, islâm dînini kuvvetlendirmek, bunları temizlemek kolay mıdır?

25 — Şâh Ahmed Veliyyullah-ı Dehlevînin 1176 [m. 1762] oğlu Mevlânâ şâh Abdül'azîz 1239 [m. 1824] “rahime-hümullahü teâlâ” diyor ki: (Vahdet-i vücûd, müslimânlar arasında çeşidli şekllere sokuldu. Câhiller, büyüklerin sözlerinin ma'nalarını anlamıyarak zemânla dinden çıkdı. Bu yüksek ve kıymetli bilgi, dînin yıkılmasına yol açdı. Tekke şeyhleri, bu yüzden, zındıklığa sapdı. Tutdukları yol, câhil halk arasında yayıldı. [Bu hâl islâm düşmanlarının ekmecklerine yağ sürdü. Dinsizleri ve ahlâksızları tesavvuf şâiri diye tanıtmığa, bunların küfr dolu sözlerini, edebiyât kitâblarında gençlere okutmığa başladılar.] Allahü teâlâ, kullarına acıyarak, İmâm-ı Rabbânî “radıyallahü anh” gibi bir müceddid yaratdı. Ona derin ilmler ihsân eyledi. Bununla, kullarının zihnlerini temizledi. Hakkı bâtıldan ayırıp, bâtılı çok kalblerden kaldırdı.

İşte, bunun için ba'zı kimselerin cefâsına, oklarına ve iftirâlarına uğradı. Birçok âlimlerin, fâdılların, kâmillerin kendi yollarından ayrılıp, rehberlerini bırakıp, İmâmın etrâfına ve hizmetine koşuşmaları da, hasedcileri artırdı. İmâmı tehlükeye düşürmek için, hîlelere başladılar. Meselâ, Cüneyd, Bâyezîd gibi büyük meşâyihî aşığı görüyor, diyerek, câhil tabakayı aldatdılar. Yüksek meşâyihî bildirdiği vahdet-i vücûdü inkâr ediyor, diyerek, görüşleri kısa olanları, İmâmdan soğutmığa başladılar. Onu sevenlere de, meşâyih-i izâmî inkâr ediyor, Allahü teâlânın ma'rifetine vâsıtasız olarak kavuşdum diyor, dediler. Nihâyet, hükûmeti tanımıyor, kanûnlara uymuyor diye siyâsî leke sürmeğe uğraşdılar. Bir müslimânın söyleyemeyeceği iftirâları söylediler.

26 — Meşâyih-i kirâmî aşığı görüyor sözü, temâmen iftirâ idi. Mektûbâtta onlara nasıl hurmet ve ta'zîm etdiğini ve her asrda, düşmanların ele aldıkları sözlerine ne güzel ma'nâlar verdiğini, iyi ma'nâya çeviremediklerine de, başlangıçta hatâ ile söylenmiş olup, sonra yüksek derecelere yetişerek bunları düzeltmişlerdir, dediğini okuyanlar, hemen anlar. Keşfdeki hatâların, ictihâd hatâları gibi afv olunduğunu, belki sevâb verildiğini bildirmektedir. Vahdet-i vücûdü de inkâr değil, ne güzel îzâh etdiğini ve bu mes'eledede hem islâm dîninin nâmûsunu koruduğunu ve hem büyüklerin hurmetlerini gözetdiğini, Mektûbâtı okuyanlar bilir.

27 — O zemânın sultânı olan Selîm cihângir hânın devlet adamları, hattâ büyük vezîri ve baş müftüsü ve hattâ haremî Ehli-sünnet değildi. Hâlbuki imâmın birçok mektûbları ve bilhâssa ay-

rica yazdığı (**Redd-i revâfid**) risâlesi, mezhebsizleri red etmekte, câhil, ahmak ve alçak olduklarını anlatmaktadır. İmâm-ı Rabbânî bu risâlesini Buhârâda bulunan en büyük Özbek hânı Abdüllah-ı Cengizî hâna yollamışdı. (Bunu Îrânda şâh Abbâs-ı Safevîye gösterin! Kabûl ederse ne iyi, etmezse onunla harb câiz olur) demişdi. Kabûl etmedi. Harb oldu. Abdüllah hân, Hirâtı ve Horasandaki şehirleri aldı. Buralarını yüz sene evvel Safevîler almışdı. İşte bundan sonra, Hindistândaki mezhebsizler elele verdiler, İmâmın, üstâdına yazmış olduğu, birinci cildin onbirinci mektûbunu sultâna göndererek (O kendini herkesden, hattâ Ebû Bekrden “radiyallahü anh” dahâ yüksek biliyor ve iddi’â ediyor) dediler. Selîm Cihângir Şâh, oğlu Şâh Cihânî gönderip, İmâmı ve evlâdını ve yetiştirdiği büyükleri da’vet etdi. Hepsini öldürmeğe karar verdi. Şâh Cihân, bir müftî ile İmâm-ı Rabbânîye gitti. Sultâna secde câiz olduğunu gösteren bir fetvâyı da götürdü. İmâm-ı Rabbânînin hâlis olduğunu biliyordu. Babama secde edersen, seni kurtarabilirim, dedi. İmâm, bu fetvânın, zarûret zemânında izn olduğunu, azîmet ve din bütünlüğünün secde etmemek olduğunu, ecel gelince, ölümünden hiçbir şeyin kurtaramayacağını söyledi. Evlâdını ve eshâbını bırakıp yalnız geldi. Sultân, onbirinci mektûbu gösterip ma’nâsını sordu. O kadar güzel ve doyurucu cevâb verdi ki, Sultân, yüksek hakikatleri ve esrârı anlayabilecek birisi olmadığı hâlde, neş’elendi ve serbest bırakıp afv diledi. Hasedciler, sultânın hoş, kendi uğraşmalarının boş olduğunu görünce, sultâna, bunun adamları çokdur. Sözleri bütün memleketde yürürlükdedir. Bunu serbest bırakırsak bir karışıklık çıkabilir. Ne kadar kendini beğenmiş ki, sizi bile küçük görüp, secde ile saygı göstermedi. Hattâ, selâm bile vermedi, dediler. İmâm, içeri girince, sultânı, serhoş, kızgın, azgın, ya’nî hurmet ve değerden kendini sıyırılmış görerek, selâm vermemişdi. Meclisde uzun konuşmadan sonra, Güvâlyar kal’asında hapsini emr etdi. Bu kal’a, memleketin en sağlam ve korkunç kal’ası idi. Bülbüllerin, aşağı insanların kafesine sokulması gibi, İmâmın “radiyallahü anh” mubârek güneş yüzü, müslimânların nazarından perdelendi. Ayın ondördü, siyâh bulutla örtüldü. Hindin meşhûr edîbi, Âzâd ismi ile anılan seyyid gulâm Alî, o gecenin kararışını, gayet güzel şi’rleri ile hâtırlatmaktadır.

28 — İmâm-ı Rabbânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” dahâ önceleri, (Yetiştigim derecelerin üstünde, çok dahâ makâmlar var. Oralara yükselmek, Celâl ile, sert terbiye edilmekle olabilir. Şimdiye kadar Cemâl ile, okşanarak terbiye edildim) buyurmuşdu. Eshâbından ba’zısına, (Elli ile altmış arasında üzerime derdler, belâlar yağacak) demişdi. İşte dediği gibi oldu. O makâmlara

da yükselmek nasîb oldu.

29 — Kal’ada mahbûs bulunan binlerce kâfir, İmâmın “kuddise sirruh” bereketi ile îmân ve islâm ile şereflendi. Birçok günâh-kâr, tevbe etdi. Hattâ, ba’zıları yüksek âlim oldu. Hattâ, sultâna onbirinci mektûbu anlatırken, orada bulunan, ateşe tapıcı Hindûların büyük bir kumandanı, İmâmın dinde olan kuvvetini, sözlerini, lezzet ve kıymetini görerek, müslimân olduğu meshûrdur. Sultânın vezîri, zindanda İmâmın başına kardeşini ta’yîn etmiş ve çok şiddetli davranmasını söylemişti. Bu ise, İmâmdan çeşidli kerâmetler, üzülmek yerine, heybet, sabr ve hattâ neş’e görerek tevbe eylemiş, sapıklık yularını çıkararak, Ehl-i sünnet gerdanlığı ile zînetlenmiş ve İmâmın “kuddise sirruh” hâlis talebesinden olmuştu.

30 — İmâm “radiyallahü anh” mahbûs iken sultândan râzı idi. Yapdığı bu işinden memnûn idi. Ona hep hayr düâ ediyordu. Hattâ, İmâmın “kuddise sirruh” eshâbından ba’zısı, sultâna kasd etmek istedi. Bunu yapabilecek kudretde idiler. Fekat İmâm onları, rü’yâlarında ve uyanık iken men’ etdi. Sultâna hayr düâ etmelerini emr etdi. (Sultânı icitmek, bütün insanlara zarar verir) buyururdu. Zindandan evlâdına yazdığı mektûbları, Mektûbâtдан okuyanlar, bunları iyi anlar.

31 — Sultân Selîm Cihângir hânın oğlu şâh Cihân “rahimehullahü teâlâ” babasına karşı geldi. Askeri çok ve babası tarafındaki kumandanların çoğu kalbden kendisine bağlı olduğu hâlde, zafer kazanamadı. O zemânın evliyâsından birine hâlini anlatıp düâ istedi. Velî dedi ki: Senin zafer kazanman için, vaktin dört kutbunun sana düâ etmesi lâzımdır. Bunlardan üçü seninle berâber ise de, en büyükleri olan dördüncüsü bu işe râzı değildir. O da, İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sâni “kuddise sirruh” hazretleridir. Şâh Cihân, İmâmın huzûruna gelip, düâ etmesi için yalvardı. İmâm “kuddise sirruh”, babasına karşı gelmesine mâni’ olup nasihat etdi. (Babana git, elini öp, gönlünü al! Yakında vefât edecek, saltanat sana kalacaktır) diye müjde de verdi. Şâh Cihân, emrlerini dinledi. Arzûsundan vaz geçdi. Az zemân sonra 1037 [m. 1627] de, babası vefât edince, saltanata kavuştu. Hasedcilerin İmâm için, sultânı dinlemiyor, kanûnlara karşı geliyor, sözlerine hiç inanılır mı?

32 — İmâm “kuddise sirruh” kal’ada iki veyâ üç sene kaldıktan sonra, sultân yaptığına pişmân oldu. Habsden çıkarıp ikrâm ve ihsân eyledi. Hattâ hâlis talebesinden ve sâdik dostlarından oldu. Bir müddet, asker arasında kalmasını emr etdi. Sonra serbest

bırakıp ihtiramla vatanına gönderdi. İmâm-ı Rabbânî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, evvelce buldukları hâllerin ve makâmların binlerce üstünde derecelere yükselmiş olarak avdet buyurdu. Bundan sonra yazdıkları mektûblardaki hakikatleri, ma’rifetleri, esrârı ve incelikleri ancak evlâd-ı izâmî ve yetiştirdiği hülefâ-i kibârı anlayabilir. Bu kıymetli mektûbları ile Mektûbâtın üç cildi temâm olmuştur.

33 — Evliyânın büyükleri, hattâ, Peygamberler “aleyhimüssalvâtü vetteslîmât”, böyle belâlara, musîbetlere yakalanmışlar ki, zemânımızın evliyâsı ve sâlihleri tesellî bulsun ve câhillere de zemânın evliyâsını derd ve belâda görerek, onları fenâ bilmesin. Bu inceliği anlayamayan târîhçiler, Evliyânın iyi günlerini yazıp, beşeriyet icâbı olan hâllerini yazmıyor, bunları okuyan ehâlî de onları melek gibi sanarak seviyorlar ve kendi zemânlarında sâlih, müttekî ve evliyâ gibi diye işitdikleri bir kimsede insanlık icâbı bir hâl görünce, onu kötü bilip, ondan istifâdeden mahrûm kalıyorlar. Hattâ onu çekiştirip, çok büyük günâha giriyorlar. Bilmiyorlar ki, Allahü teâlâ, sevdiklerini insanlığa lâzım olan hâllerin içinde saklamaktadır. Nitekim **(Sevdiklerimi saklarım. Onları herkes tanıyamaz)** buyurmaktadır. Bu husûsda İmâm-ı Rabbânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” Mektûbâtta çok şeyler bildirdiği gibi, Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” da, **(Fütühât)** kitâbında diyor ki: Kalbi kıran, nefsi terbiye eden bir kusûr, nefsi azdıran, kalbe gurûr getiren ibâdetden fâidedir.

34 — İmâm-ı Rabbânî, müceddid-i elf-i sâni, Ahmed Fârûkî “kuddise sirruh”, arzûlarına kavuşup, Allahü teâlânın ihsân ettiği derecelere varıp, takdîr-i ilâhî yerini bulunca, Azrâîl aleyhisselâmın da’vetini kabûl edip, hicrî binotuzdört 1034 [m. 1624] senesi, Safer ayının yirmidokuzuncu salı günü, Refik-i a’lâyâ kavuştu. Sihirind kabristânına defn edildi. Allahü teâlâ, rûhunu râhat ve kabrini nûr ile dolu etsin! Bizleri, kıymetli nefeslerinin bereketi ve yüksek sevgisi ile fâidelendirsın! Şefâ’atine kavuşdursun ve kıyâmet gününde kendisini sevenler ile berâber, bayrağı altında toplansın! Âmîn.

35 — İnsanların huyları ve arzûları ve düşünceleri, başka başka olduğundan, hayâtında, ona karşı iki kısma ayrıldıkları gibi, vefâtından sonra da, bir kısmı medh etdi. Bir kısmı da kötiledi. İmâmın ma’rifetleri cihâna yayılmış olduğundan, düşmanları ne kadar inkâr etdi ise de, örtemediler. Belki, dahâ yayılmasına sebep oldular. Çünkü, inkâr edenler bir i’tirâz zehri saçınca, dostları çeşidli cevâblarla devâ saçdı. Böylece İmâmın medhi için yetmişden ziyâde kitâb meydâna geldi. Bunlar arasında en büyüğü, Muhammed

Özbekî Mekkînin (**Atıyyetül vehhâb fâsılatü beynel hatâ vessavâb**) risâlesi olup, düşmanları rezîl etmiş, başlarını bir dahâ kaldıramıyacak hâle getirmiştir. İmâmı “kuddise sirruh” vefâtından sonra, birçok memleketlerde, birçok âlimler medh etmiş, çok fâideli ve ehemmiyetli kitâblar yazmışlardır. Bunlardan biri, Mekte-i mükerreme müftüsü, şeyhülislâm, İmâm-ül-allâme Mevlânâ Abdüllah İtâkî zâdedir “rahime-hullahü teâlâ”. Kitâbının birkaç sahîfesi arabî risâlede varsa da terceme etmedik.

36 — İmâmı “rahime-hullahü teâlâ” vefâtından sonra medh edenlerden, âriflerin reîsi, hakîkatin rehberi, vâsılların senedi, maddî, ma’nevî kemâllerin sâhibi, ilm deryâsı, Ziyâeddîn mevlânâ Hâlid Osmâniyyi Bağdâdî “kuddise sirruh” olup, ince rûhunun terennümleri ile dolu olan fârisî dîvânının doksandördüncü sahîfesindeki beytlerinde buyuruyor ki:

(Yâ Rabbî! O nihâyesiz yolun yolcusu, ilm sâhiblerinin reîsi, bu göz ile görülemiyen, akl ile varılamıyan gizli sırların menba’ı; insanların anlıyamadığı, ancak senin bildiğin büyüklüğün sâhibi; köpüren, dalgalanan ma’nâlar deryâsı; maddesizlik, mekânsızlık âleminin reîsi; nûrları ile Hindistânı aydınlatan, Sihirînd şehrinin, Mûsâ aleyhisselâma Allahü teâlânın kelâmı geldiği şerefli vâdî yapan, Muhammed aleyhisselâmın dîninin büyüklüğünün vesikası, keskin görüşlüler meclisinin ışığı, dîni bütün olanlar ordusunun kumandanı, düşünülemediyen yüksekliklere erişen, izinde gidenleri de oraya çeken Ahmed-i Fârûkînin “kuddise sirruh” gözlerinin nûru hurmetine beni afv et! Yüzümün karasına bakma! Kendime çok zulm etdim. Sayısız kabâhatler yaptım. Verdiğim sözü hiç tutmadımsa da, senin afv ve merhamet denizinin sonsuzluğunu düşünerek, râhat ediyorum. Yalnız senin ihsânına güveniyorum. Çünkü **(Ben afv ediciyim)** buyuruyorsun!)

37 — Onu medh edenlerden birisi de, mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin “kuddise sirruh” yetişirdiği ulemâ ve Evliyânın en üstünü, âlim, fâdil, veliyyi kâmil, sayısız kerâmetler sâhibi, seyyid Tâhâ-i Hakkârî “kuddise sirruh” hazretleridir.

38 — İmâm-ı Rabbânîyi “kuddise sirruh” medh eden büyüklerden birisi de, Ulemânın zîneti, Evliyânın ekmeli, seyyid Abdülhakîm Efendidir “rahmetullahi aleyh”. Sâlihlerden birine yazdığı bir mektûbda buyuruyor ki: (Zikr ve zikrin te’sîri, derin bir denizdir. Onun derinliklerine kimse varamamıştır. Bir dalgalı deryâdır ki, bütün dünyâ onun bir dalgasını bilmiyor. Dünyâyı kuşatan öyle bir bahr-ı muhîtdir ki, onu kavramağa bütün âlemin gücü yetmez. Zikr, zikr edenlerin kalblerinde hâsıl olan bir hâldir. Söylemesi,

yazması, bildirmesi imkânsızdır.

Hak teâlâyı, bilen kimsenin dili söylemez olur. Kelime bula-maz ki, anlatılsın. Şaşar kalır. Dünyâdan ve insanlardan haberi olmaz. Zikir olunan, Allahü teâlâ olduğu gibi, zikir eden de ancak Odur. Kendisini yine ancak kendisi zikir edebilir. Mahlûkların, O-nu zikir etmek haddine mi düşmüştür? Ancak sıfât-ı ilâhiyyesi ile sıfatlanması için, yaratmış olduğu insana kendisini zikir etmesini emr etmiştir. Herkes, yaratılışındaki kâbiliyeti kadar, o nihâyet-siz ve dalgalı denizden birşey ile tesellî bulur. Veysel Karânî, o deryânın bir damlası ile tesellî bulmuştur. Cüneyd-i Bağdâdî, o denizden bir avuç mikdârı ile doymuş, kanmıştır. Abdülkâdir-i Geylânî, ancak o denizin kenârına varmıştır. Muhyiddîn-i Arabî ise, bunun dibinden çıkarılmış bir cevher ile övünmekdedir. İ-mâm-ı Rabbânî, ondan büyük pay almıştır “rahime-hümullahü teâlâ”.

(Allah) kelime-i celflesini teşkîle hizmet eden elif, lâm ve he harfleri, bu mu’azzam kelimenin işâret ettiği, hiçbirşeye benzemi-yen zâtı anlatmağa, âlet ve vâsıtadırlar. Bunları söylemek zikir de-ğildir. Zikir, bu kelimenin netîcesi, semeresi olan bir hâl ve keyfiy-yetdir. Bu kelimeye zikir denmesi mecâzdir. Hakîkî ma’nâ ile de-ğildir.

Bunun gibi kelime-i tevhîd de zikir değildir. Ancak söylemek ve ma’nâsı bakımından zikre âletdir. Zikir, bu kelimenin ve bu ibâre-nin kalb ile tekrârından hâsıl olan bir hâldir. Bu hâlin husûle gel-mesi, bu kelime ve ibâreye bağlıdır.)

Çok uzun olan bu mektûbun yukarda yazılı kısmında, imâm-ı Rabbânînin “kaddesallahü teâlâ sirrehul’azîz” medh-u senâsı ne kadar vecîz, kısa, fekat geniş ve câmi’dir.

Seyyid Abdülhakîm efendi “kuddise sirruh” mektûblarında ve derslerinde: (Ba’de kitâbillah ve ba’de kitâb-ı Resûlillah, efdal-i kütüb, Mektûbâtest) buyurlardı. Ya’nî, Allahü teâlânın kitâbı olan Kur’ân-ı kerîmden sonra ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hadîs-i şeriflerinin toplanması ile meydâna gelmiş olan Bu-hârî kitâbından sonra, dîn-i islâmda yazılmış kitâbların en üstünü Mektûbâtdır. [Evlîyâ-yı kirâmın vilâyetlerinin kemâlâtının ma’ri-fetlerini bildiren kitâbların en kıymetlisi, Celâleddîn-i Rûmînin (Mesnevî)si olduğu gibi, hem vilâyet kemâlâtının ma’rifetlerini hem de nübüvvet kemâlâtının ma’rifetlerini ve inceliklerini bildi-ren kitâbların en kıymetlisi ve en üstünü, İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkînin (Mektûbât) kitâbıdır.]

Bir mektûbunda, (Din ve dünyâya en ziyâde yarıyan ve dîn-i

islâmda misli yazılmamış olan Mektûbât kitâbını okuyup ba'zısını anlıyan...) yazmışlardır. Buyurlardı ki, fârisîyi az bilen bir kimse, Mektûbâtın fârisîsini dahâ kolay anlar. Çünkü, Müstekîmzâde Süleymân Sa'deddîn efendinin yapmış olduğu türkçe tercemesi, hem karışık, hem de hatâlıdır. Müstekîmzâde Süleymân efendi, Muhammed Emîn Tokâdînin talebesinden olup, 1202 [m. 1788] de vefât etdi. Zeyrekde, Üstâdının yanındadır. (**Mektûbât**) kitâbı çeşidli târîhlerde, çeşidli yerlerde basılmışdır. 1392 [m. 1972] senesinde Pâkistânda Karaşide yapılan baskısı çok güzeldir. İki cild hâlinde olup, birinci cildde yalnız birinci kısım, ikinci cildde ise ikinci ve üçüncü kısımlar mevcûddur. Bu iki cild İstanbulda ofset yolu ile birinci hamur ve en iyi kâğıda, gâyet nefîs olarak basdırılmışdır. İmâm-ı Rabbânînin mübârek oğlu Muhammed Ma'sûm-i Serhendînin yetiştirdiği yüzlerce Evliyânın meşhûrlarından olan Muhammed Bâkır Lâhîrî, 1080 [m. 1668] de Mektûbâtı fârisî olarak hulâsa ederek, (**Kenz-ül-hidâyât**) ismini vermişdir. Yüzyirmi sahîfe olup, içinde yirmi hidâyet [Başlık] vardır. 1376 [m. 1957] de Lâhîrîde basılmışdır. Ayrıca, fârisî (**Urvet-ül-vüskâ**) kitâbını yazmıştır.

***Resûlullahın vârisi, müceddid-i elf-i sâni,
İlm-i zâhirde müctehid, tesavvufda Veysel Karâni.***

***Dîni yaydı yeryüzüne, nûrlar saçdı her mü'mine,
Uyandırdı gâfilleri, yüce imâm-ı Rabbâni.***

***İyi bildi ilm-i hâli, şer'a uygundu her hâli,
Küfr sarmışken cihâni, oldu Ebû Bekr misâli.***

***Sohbetinden feyz aldılar, hem kumandan, hem de vâli,
Ömer Fârûk soyundandır, buna şâhid oldu adli.***

TEVHÎD DÜÂSI

Yâ Allah, yâ Allah. Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah. Yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ afüvvü yâ Kerîm, fa'fü annî verhamnî yâ erhamerrâhimîn! Teveffenî müsli-men ve elhuknî bissâlihîn. Allahümmagfirlî ve li-âbâi ve ümmehâtî ve li-ecdâdî ve ceddâtî ve li-âbâ ve ümmehât-i zevcefî ve li-ebnâi ve benâtî ve li-ihvetî ve ehavâtî ve li-a'mâmî ve am-mâtî ve li-ahvâlî ve hâlâtî ve li-üstâdî Abdülhakîm Arvâsî! "Rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in."

SEYYİD ABDÜLHAKÎM EFENDİNİN HAYÂTİ

1281 [m. 1865] — 1362 [m. 1943]

İşbu (**Eshâb-ı kirâm**) aleyhimürrıdvân kitâbını, büyük âlim Ahmed Fârûk-i Serhendî “rahmetullahi aleyh” hâzırlamış ve Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî hazretleri şerh etmiştir.

Birkaç maddî bilgi çerçevesine sıkışmış kalmış olup, büyük âlimlerden ve bunların eserlerinden ve bilhâssa, dîn-i islâmın, Benî İsrâîl Peygamberlerine “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” benzetilen, çok mikdârda ve çok yüksek âlimlerinden, velîlerinden haberi olmıyan ve dîn bilgisi olarak, ana, babamızdan duyduğumuz, fekat etrâfımızda esen fırtınaların yavaş yavaş uçurduğu az bir sermâyeden başka hiçbir şeyi bulunmıyan bizlere, her biri, kıymetler, meziyyetler hazînesi ve se’âdet-i ebediyye kapısının anahtarı olan sayısız islâm kitâblarının isimlerini işitdiren ve bunların, rûh hastalarına devâ yazılarını okumak ve anlamak bahtiyarlığına kavuşduran ve Allahü teâlânın Türk milletine büyük ihsânı, kâfirlerin ve mürtedlerin yalan ve yaldızlı sözlerine aldanarak ebedî felâkete sürüklenen ma’sûmların kurtarıcısı ve Allahü teâlânın varlığını, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” üstünlüğünü, îmânın ve islâmın hakikatini, fikr hastalarına içirerek, gençliğe şifâ sunan rûh mütehasısı ve kalbleri karartan, ecdâdımızın mukaddes yolunu örten, küfr ve irtidad bulutlarının dağıtıcısı serin sabâh rüzgârı ve îmân kaynaklarını temâmen örten, dinsizlik karanlığını ufuklardan sıyrıp dağıtan, ilm ve ma’rifet güneşi, dört mezhebin inceliklerine, evliyâlığın yüksekliklerine vâkif, seyyid Abdülhakîm Efendinin “kuddise sirruh”, kitâblarını okumak nasîb olan tâlî’lilere, bu dünya ve âhiret se’âdetinin rehberinin hâl tercemesini kısaca takdîm etmek ve hâtırasını yâdigâr bırakmak uygun görüldü.

Seyyid Abdülhakîm bin Mustafâ “kaddesallahü teâlâ esrârehümâ”, sôfiyye-i aliyye büyüklерinden ve ilmi ile âmil ulemânın kâmillerinden olup, tervîc-i dîn ve neşr-i ilm ve sehâyı tâbî’ ve şer’î şerîf-i Ahmedînin “sallallahü aleyhi ve sellem” icrâsında bezl-i vücûd ve sarf-ı mal ederek, akran ve emsâlinin üstünde bir zât-ı kerîmül-hisâl idi.

Van vilâyetinin Başkal’a kazâsında, 1281 [m. 1865] de tevellüd etdi. Binüçyüz sene-i hicriyyesi ibtidâsında icâzet [ya’nî diploma] aldı. İlm-i sarf, nahv, mantık, münâzara, vadi’, beyân, me’ânî, bedî, kelâm, usûl-i fikh, tefsîr, tesavvuf, nush-i lil-müslimîn, iftâ-i a-

lel-mezhebîn, ulûm-i hikemiyye, ya'nî hikmet-i tabî'yye [fizik, biyoloji], hikmet-i ilâhiyye, riyâziyye, ya'nî hesâb ve hendese ve hey'et [astronomi] gibi ulûm-i zâhiriyyeyi, allâme seyyid Fehîmden "kuddise sirruh" me'zûn olduğu gibi, yine onlardan tesavvufun Müceddidî, Kâdirî, Kübrevî, Sühreverdî, Çeştî kısımlarından dahî me'zûn olmuştur. Babasının babası, seyyid Muhyiddîndir. Bunun babası, seyyid Muhammeddir. Bunun babası olan seyyid Abdürrahmân, seyyid Fehîmin babasının babasıdır "rahmetullahi aleyhim ecma'in". Dedelerinin oniki imâmdan, Alî Rızâ bin Mûsâ Kâzîma "rahime-hümullahü teâlâ" dayandığı, Irakkadaki mahkeme-i şer'yye kaydlarında yazılı olduğu gibi, seyyid Abdülkâdir-i Geylânînin "radıyallahü anh" torunu seyyid Abdürrezzâkın "kuddise sirruh" mubârek eli ile de tasdiklidir.

Binüçyüztuziki 1332 [m. 1914] senesi Receb-i şerîfi birinci günü, Rus askeri Başkal'aya bir sâat mesâfeye yaklaştıkda başlıyan ermenilerin yapığı zulm ve katl-i âmdan halâs bulup, kadın, çocuk yetmiş kişilik yakınları ile, hicret ederek, Revandız, Erbil, Mûsul, Adana, Eskişehir ve nihâyet binüçyüztuzyedi 1337 [m. 1919] senesinin şevvâli ibtidâlarında İstanbulda Eyyûb Sultân nâhiyesine geldiler. Önce çarşı içindeki (Yazılı medrese) ye yerleşdirildiler. Sonra, Gümüşuyunda İdris köşkü civârındaki Mürtezâ efendi mescidinin imâmliğina ta'yîn olundu. Bu hicretinden evvel iki def'a hac etmiştir. Risâle büyüklüğünde müteaddid mektûbları vardır. Mevlid okunmasının ve tesbîh kullanmanın başlangıcı ve meşrû'iyyeti ve (**Râbitayı şerife**) risâlesi ve islâm halîfelerinin sonuncusu olan sultân Vahîdeddîn hân zemânında (**Medrese-i müte-hassısîn**) denilen islâm üniversitesinde tesavvuf müderrisi [profesör] iken yazdıkları (**Erriyâz-ut-tesavvufiyye**) kitâbı ve (**Sahâbe-i kirâm**) ve (**Ecdâd-ı Peygamberî**) risâleleri ve islâm hukûku ismli eserleri, Arabî, Fârisî ve Türkçe şi'rleri pek kıymetlidir. Siyâsete hiç karışmamış, siyâsî fırkalara bağlanmamıştır. Bölücülüğe, tarikatçılığa karşı idi. Tekkelerin lağvı kanûnu çıkdıktan sonra, şeyhlik, müridlik üzerinde konuştuğu işitilmemiştir. Kanûnlara uymakda çok titiz davranır, konuşmalarında da bunu tavsiye ederdi. Dîni dünyâ çıkarlarına âlet eden yobazlara karşı Eyyûb Sultân, Fâtiğ, Bâyezîd, Bakırköy, Kadıköy, Beyoğlunda Ağa câmi'i şerîfleri kürsilerindeki konuşmaları, bunların iftirâlarına sebep oldu. Bunların tahrîki ile [1362] Ramezânının onsekizinci ve [1943] Eylûlünün onsekizinci Cumartesi günü İstanbuldan İzmire götürüldü. Meserret otelinde, sonra bir evde kaldı. Zilka'denin onuncu Pazartesi günü Ankaraya hareket ederek, Salı günü Ankarada, Hacı Bayram-ı Velî civârında, birâder zâdeleri seyyid Fârûk

Işıkın evine geldi. Fârûkun evinde onsekiz gün hasta yattı. 1362 Zilka'desi yirmidokuzuncu ve 1943 teşrîn-i sânisî (Kasım ayı) yirmiyedinci Cumartesi günü, güneş doğmadan onsekiz dakika evvel, ezânî sâat onikide ve zevâlî sâat altı buçukda nâil-i vuslet-serây-i ebedî oldu. O gece hafif bir zelzele olmuştu. O gün Keçiören nâhiyesinde dâmâdî İbrâhîmin evine nakl ve orada, gasl, techîz ve tekfîn ve nemâzî edâ edilip, Ankara şehri şimâlinde ve şehre yirmidört kilometre kadar mesâfede Bağlum nâhiyesine gurûb-i şems ile berâber defn edildiler. Nemâzında bulunmak, telkîn vermek ve kabr-i şerîfine girmek vazîfeleri Hüseyin Hilmi Işık'a nasîb olmuştur. Kabristân, nâhiyenin garb cihetinde, hafif meyilli ve elli metre kadar mesâfede olup, kabirleri, kabristânın şimâl-i şarkîsindedir. Bağlum mescidinin kapısı yanında, seyyid Burhâneddîn Mûşî hazretlerinin kabri vardır. Allahü teâlâ derecesini yüksek eyesin! Hepimizi şefâ'atine kavuşursun! Kitâblarını okuyup, gösterdiği yolda ilerlemek ve rûh-i mukaddesinden her an istifâde etmek nasîb eyesin! Âmîn. 288.ci sahîfede 7.ci maddeye bakınız!

***Ağlasın, kan ağlasın her müslimân!
Çünkü, seyyid Abdülhakîm terk etdi cân,
Âlim-ü âmil, veliyy-i kâmil idi,
Zâtına mevdu' idi sîrr-ı nihân.***

***Kaldılar birden yetîm-ü bî nevâ,
Hem islâmiyyet, hem hakîkat bigümân.
Gördü amma ki, inanmaz gözlerim,
Oldu mu cidden, ol hazret kün fekân?***

***Şevk ile raks eyledi yer, bir gece,
Ertesi gün, etdi derâğuş hemân.
Hayf kim, Hurşîdimiz etdi gurûb
Bir ferîd-i asr idi ol, bî gümân!***

***Olmuş idi, son zemânda çok elîm,
Derd ile âlâma, bir seng-i nişân.
Âlem-i islâm için, bu cidden mühim,
Bir musîbetdir, ey gönül kan ağla, kan!***

***Rûh-i bâkisinden istimdâd edip,
Söyledim târîhini nâ gehân,
“Hayl” çıkdı, kaldı bî ser-i râhdan.
Mâtem-i islâma ağlar âsumân.***

Mehmed Timüroğlu

MÜSLİMÂNLARIN İKİ GÖZBEBEĞİ

Ö N S Ö Z

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Fâideli şeyleri herkese gönderiyor. Zararlardan korunmak, se'âdete kavuşmak için yol gösteriyor. Âhiretde, Cehenneme girmesi gereken suçlu mü'minlerden dilediğini afv ederek, ihsân yapacaktır. Her canlıyı yaratan, her varı her ân varlıkta durduran, hepsini korku ve dehşetden koruyan yalnız Odur. Böyle bir Allahın şerefli ismine sığınarak, bu kitâbı yazmağa başlıyoruz.

Allahü teâlâyâ hamd ederiz. Herhangi bir kimse, herhangi bir zemânda, herhangi bir yerde, herhangi bir kimseye, herhangi birşeyden dolayı, herhangi bir sûretle hamd ederse, bu hamdlerin, şükürlerin hepsi Allahü teâlâyâ olur. Çünkü herşeyi yaratan, terbiye eden, yetiştiren, her iyiliği yapıduran, gönderen, hep Odur. Kuvvet, kudret sâhibi yalnız Odur. O hâtırlatmazsa, iyilik ve kötülük yapmayı kimse irâde, arzû edemez. Kulun irâdesinden sonra, O da istemedikçe, kuvvet ve fırsat vermedikçe, kimse kimseye iyilik ve kötülük yapamaz. Merhamet ettiği kulları, kötülük yapmak irâde edince, O irâde etmez ve yaratmaz. Böyle kullardan hep iyilik meydana gelir. Gadab ettiği düşmanlarının kötü irâdelerinin yaratılmasını O da irâde eder ve yaratır. Bu kötü kullar, nefslerine uydıkları için, iyilik yapmak istemezler. Bunlardan hep fenâlık hâsıl olur.

Allahü teâlânın çok sevdiği Peygamberi Muhammed aleyhis-selâma salât ve selâm ederiz. O yüce Peygamberin Ehl-i beytine, Eshâbının herbirine “radiyallahü teâlâ anhüm” hayrlı düâlar ederiz.

Allahü teâlâ müslimânlara, Kur'ân-ı kerîme sarılmalarını, Kur'ân-ı kerîm etrafında birleşmelerini emr ediyor. Eshâb-ı kirâm, her emre tâm uydukları için, birleşdiler, sevişdiler, kardeş oldular. Onların bu sevişmelerini, Allahü teâlâ, (**Feth**) sûresinde haber veriyor ve övüyor. Birleşmekden kuvvet hâsıl olur. Ayrılık, felâkete sebep olur. Biz de Eshâb-ı kirâm gibi olalım. Onların güzel ahlâkı ile ahlâklanalım. Sevişelim. Kur'ân-ı kerîmin gösterdiği doğru yolda birleşelim. Bu yoldan sapanların, bölücülerin yalanlarına aldanmıyalım. Herkese iyilik edelim. Herkese tatlı dilli, güler yüzlü olarak, müslimânlığın şerefini bütün dünyâya tanıtalım. Hü-kûmete, kanûnlara karşı gelmemek her müslimânın vazîfesidir.

Fitne, karışıklık çıkarmak büyük günâh'dır. Mezheb ayrılıkları dö-
ğüşmeğe sebep olmamalıdır. Bizi parçalamak isteyen yabancılar,
her dilde kitâb basdırıyorlar. Hadîs-i şerîfleri değişdirerek, âyet-i
kerîmelere yanlış, bozuk ma'nâlar vererek ve acıklı hikâyeler uy-
durarak, temiz gençleri aldatıyorlar.

İslâmiyeti içerden yıkmak isteyenleri bildirmek ve yalanlarını,
iftirâlarını cevâblandırmak için, İslâm âlimleri bin senedenberi
binlerce kitâb yazmışlar, müslimânları bu belâya sürüklenmekden
korumuşlardır. Bu fâideli kitâblardan biri, Hindistânın büyük
âlimlerinden Şâh Veliyullah Ahmed Sâhibin "rahmetullahi teâlâ
aleyh" fârisî olarak yazdığı (**Kurret-ül-ayneyn**) kitâbıdır. Şâh Ve-
liyullah hazretleri 1114 [m. 1702] de Delhîde tevellüd ve 1176 [m.
1762] da orada vefât etmiştir.

Bu kitâbdaki yazıların hepsinin senedleri, vesîkaları, (**Tuhfe-i
isnâ aşeriyye**) kitâbında uzun yazılıdır. Meselâ, yedinci bâbda,
hazret-i Alînin birinci halife olacağını isbât için, ba'zı kimselerin
beş âyet-i kerîmeye ve oniki hadîs-i şerîfe verdikleri ma'nâların
yanlış olduğunu bildirdikten sonra diyor ki, (Ehl-i sünnete göre,
Kur'ân-ı kerîmden sonra, en kıymetli kitâb (**Buhârî-yi şerîf**)dir.
Bu kitâbda Peygamberimizin hadîs-i şerîfleri yazılıdır. Ba'zı kim-
selere göre, Kur'ân-ı kerîmden sonra, en kıymetli kitâb, (**Nehc-ül-
belâga**)dır. Bu kitâbda, Radî ismindeki kimse, hazret-i Alînin hut-
belerini yazmıştır. Bu hutbeleri yazarken, hazret-i Alînin Şeyhay-
nı öven sözlerini çıkarmış, başka eklemeler, değişdirmeler yap-
mıştır. Hazret-i Alînin hutbeleri o kadar değişmiş, o kadar bozul-
muş ki, (**Nehc-ül-belâga**)yı şerh eden şî'î âlimleri birçok yerlerine
ma'nâ verememişler, olduğu gibi yazmak zorunda kalmışlardır).
(**Tuhfe-i isnâ aşeriyye**) kitâbı fârisîdir. Arabîye terceme edilmiş-
dir. Mahmûd Şükri Âlûsî, bu arabî tercemeyi kısaltmış ve (**Muh-
tasar-ı Tuhfe**) demiştir. Zâhirî ilmlerdeki ve tesavvuf bilgilerinde-
ki yüksek derecesi ile tanınmış olan büyük velî seyyid Abdüllâh-i
Dehlevî hazretleri, fârisî (**Mektûbât**) kitâbının altmışbirinci mek-
tûbunda, (**Nehc-ül-belâga**) kitâbındaki hutbeler sahîh değildir bu-
yurmaktadır. Ba'zı kimseler bu bozuk kitâbı (**İstinâd-ı Nehc-ül-
belâga**) adı ile basdırıp, her memlekete parasız gönderiyorlar.
Muhammed bin Hüseyñ Mûsevî Radî, Mürtedâ ismindeki yehûdî-
nin kardeşidir. Alî bin Hüseyñ Mûsevî Mürtedâ da, (**Hüsniyye**) ki-
tâbında, çok çirkin, iğrenç kelimelerle Ehl-i sünnet âlimlerine sal-
dırılmaktadır. Her ikisi de acem seyyididir. Muhammed Radî 406
[m. 1016] ve Mürtedâ 436 [m. 1044] senesinde Bağdâdda ölmüş-
lerdir. (**Tuhfe-i isnâ aşeriyye**) kitâbının yazarı, hâfiz Gulâm Halîm
Abdül'azîz bin Kutb-üddîn şâh Veliyullah Ahmed Sâhib Dehlevî

1239 [m. 1824] da vefât etmiştir.

Her müslimânın Ehl-i sünnet âlimlerinin yazdığı **(İlm-i hâl)** kitâblarından birini okuyup öğrenmesi ve çocuklarına öğretmesi lâzımdır. Hepimizin nefs-i emmâresi kâfirdir. Âmânımızın gitmesini, doğru yoldan sapmamızı istiyor. Dinsizlerin, sapıkların bozuk, zararlı kitâblarını, dergilerini okumamız, yabancıların radyolarını, televizyonlarını dinlememiz için bizi sürüklüyor. Harâm olan şeyleri yapmak, sapıkların yalanlarına inanmak ve kâfirlerin âdetlerine, modalarına uymak, nefslerimize tatlı geliyor. İbâdet yapmak ona güç geliyor. İşte bunun için, kâfirlik ve sapıklık her yere kolayca yayılıyor. Allahü teâlâ, hadîs-i kudsîde buyuruyor ki, **(Nefsinizi düşman biliniz! Nefslerinizi bana düşmandır)**. Nefsin sevdiğini yapmamak büyük cihâddır. Çok sevâbdır.

Nefs-i emmâremizin ve sapıkların, mezhebsizlerin ve kâfirlerin tuzaklarına düşmemek için biricik ilâc, İlmihâl kitâblarını okumak, îmân ve ibâdetleri doğru olarak bu kitâblardan öğrenmektir. Müslimânlar, çocuklarını, Kur'ân hocasına göndermeli, Kur'ân-ı kerîm okumasını, nemâz kılmasını, îmânın, islâmın şartlarını, onlara muhakkak öğretmelidir. Nefs-i emmâre, burada da karşımıza çıkar. (Önce ekme parası kazanmasını öğrensin. Onları sonra da öğrenir) diyerek aldatır. Çocuğunun müslimân olmasını isteyen, dünyâda ve âhîretde se'âdete kavuşmasını dileyen ana ve baba, nefsin ve insan şeytânlarının yalanlarına aldanmamalı, çocuklarını, elbette Kur'ân-ı kerîm hocasına göndermelidir. Mektebe başladıktan sonra göndermek çok güç, hattâ imkânsız olur. Ağaç yaş iken bükülür. Kartlaşınca bükmeğe kalkılırsa, kırılır, zararlı olur. İslâm bilgileri verilmeyen çocuk, sapık veyâ kâfir olur. Ananın, babanın, sonra âh etmeleri, dizlerini dövmeleri, kendilerini ve çocuklarını Cehennemden kurtarmaz. Sevgili Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", bu pek acı hakîkati anlatmak için, **(Helekel-müsevvifün!)** buyurdu. Bunun ma'nâsı, (Hayrlı işlerinizi hemen yapınız. Yarına bırakmayınız) demektir. Hayrlı işlerin birincisi, en mühimmi, çoluk-çocuğuna islâmiyeti öğretmektir. Her müslimânın bu birinci vazîfeyi hemen yapması, yarına bırakmaması lâzımdır.

***Kimseye bâkî değildir, mülk-i dünyâ sîmü zer,
bir harâb olmuş kalbi ta'mîr etmektedir hüner.
Buna fânî dünyâ derler, durmayıp dâim döner.
Âdem oğlu bir fenerdir, âkıbet bir gün söner!***

MÜSLİMÂNLARIN İKİ GÖZBEBEĞİ (Hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer)

Aşağıdaki yazı, büyük islâm âlimi şâh Veliyyullah-ı Dehlevînin “rahmetullahi teâlâ aleyh” (**Kurret-ül ayneyn fi-tafdîl-iş-şeyhayn**) ismindeki fârisî kitâbından terceme edilmiştir. Bu kitâb, ikiyüzyetmiş sahîfe olup, 1310 [m. 1892] de Pişâverde basılmıştır.

(**Kurret-ül-ayneyn**) kitâbında bir Mukaddime ile iki fasl vardır. Mukaddime, Şeyhaynın üstünlükleri, nakle ve akla dayanılarak bildirilmektedir. Birinci faslda, şî’î âlimlerinden Nasîreddîn-i Tûsînî (**Tecrîd**) kitâbındaki yazılarına cevâb verilmektedir. Muhammed Nasîreddîn-i Tûsî, 597 [m. 1201] de Tus şehrinde tevellüd ve 676 [m. 1274] da Bağdâdda vefât etdi. İkinci faslda, hased edenler ve zındıklar tarafından Şeyhayne yapılan iftirâlara, yalanlara cevâb verilmektedir.

Şeyhayn, ya’nî hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer “radiyallahü anhümâ”, Eshâb-ı kirâmın en üstünleridir. Zemânımızda bid’at sâhibleri, ya’nî sapıklar çoğaldığı için, bu üstünlükde şübheler hâsıl olmağa başladı. Hattâ, Selef-i sâlihînin doğru inanışları unutuluyor. Hâlbuki, Şeyhaynın üstünlüğü, hem akl ile, hem de nakl yolu ile meydânda olan bir gerçektir. Nakl, üç yoldan gelmektedir. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine mü’min ve sâlih halîfeler vereceğini, dînini bunlarla kuvvetlendireceğini, Nûr sûresinin ellibînci âyetinde va’d buyurdu. Resûlullahın gördüğü ve Eshâb-ı kirâmın görüp Resûlullahın açıklamış olduğu rü’yâlar da bunu bildirmiştir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, kendinden sonra, Şeyhaynın halîfe olacaklarını, hem açık olarak, hem de işâret ederek, çok bildirmiştir. Hak halife olduklarını bildiren bu vesîkalar, tevâtür yolu ile bizlere gelmiştir. O hâlde Şeyhayn, müslimânların en üstünleridir. Tirmüzînin ve Hâkimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, (**Benden sonra, Ebû Bekre ve Ömere iktidâ ediniz!**) buyuruldu. Bu hadîs-i şerîfi, Huzeife ve İbni Mes’ûd haber verdiler. Hâkimin kitâbında, Enes bin Mâlik diyor ki, Benî Mustalak kabîlesi, beni, Resûlullah’a gönderdi. Senden sonra, zekâtlarımızı kime vereceğimizi sor dediler. Gelip sordum. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Ebû Bekre veriniz!**) buyurdu. Tekrâr gönderdiler. Gelip, Ebû Bekrden sonra kime verelim dediklerini söyledim. (**Ömere!**) buyurdu. Bir dahâ gelip, Ömerden sonra kime verelim dediklerini söyledim. (**Osmâna!**) buyurdu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, son hastalığında kendi yerine haz-

ret-i Ebû Bekri “radiyallahü teâlâ anh” imâm yaptı. Başkasının imâm olmasını açıkca red eyledi. Eshâbın büyüklerinden hazret-i Ömer ve hazret-i Alî, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını buradan da anladılar. Eshâb-ı kirâmdan hiçbiri, buna karşı olmadı. Buhârî-de diyor ki, Resûlullahın emri ile, Ebû Bekr-i Sıddîk, Eshâb-ı kirâma sabâh nemâzı kıldırıyordu. Resûlullah, ansızın oda kapısının perdesini aralayıp, Eshâbını nemâzda görünce tebessüm eyledi. Ebû Bekr-i Sıddîk Resûlullahı nemâz kıldıрмаğa geliyor sanarak geri çekildi. Eshâb-ı kirâm da, anlıyarak sevindiler. Mubârek eli ile işâret ederek, **(Nemâzınızı temâmlayınız!)** buyurdu. Perdeyi indirdi. O gün vefât etdi. Hadîs âlimleri, sözbirliği ile bildiriyorlar ki, bir kadın, Resûlullahdan birşey sordu. **(Sonra gel, sor!)** buyurdu. Yâ Resûlallah! Gelince, seni bulamazsam ne yaparım deyince, **(Gelince beni bulamazsan, Ebû Bekre sor!)** buyurdu.

Süâl: Hazret-i Ömer ve hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anhü-mâ”, Resûlullah, kendinden sonra, kimin halîfe olacağını bildirmededi dediler. Buna ne dersiniz?

Cevâb: Bu iki imâm, Resûlullah, Eshâbını toplayarak, kendinden sonra Ebû Bekre bî’at edilmesini emr buyurmadı dediler. Çünkü, her ikisi de, nemâz kıldırması için emr olunması, halîfe olacağını göstermekdedir demişlerdir. Ebû Vâil diyor ki, hazret-i Alî yaralanıp yatınca, kimi halîfe yapacaksın dediler. Allahü teâlâ, size iyilik irâde buyurdu ise, en iyinizi başınıza seçersiniz buyurdu. Hazret-i Alînin bu sözü de, hazret-i Ebû Bekrin en üstün olduğunu bildirmekdedir. Hâkimin kitâbında, hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, Ebû Bekre çok rahmet eylesin! Bana kızını verdi. Hicretde beni Medîneye götürdü)** buyuruldu. Nizâl bin Sebre “radiyallahü anh” diyor ki, hazret-i Alîye “radiyallahü anh”, neş’eli bir zemânında, kimleri arkadaş edindin dedim. (Resûlullahın Eshâbının hepsi benim arkadaşlarımdır), buyurdu. Ebû Bekr için ne dersin dedim. (O, öyle bir insandır ki, Allahü teâlâ, Cebrâîl aleyhisselâm vâsıtası ile ve Peygamberi Muhammed aleyhisselâm vâsıtası ile ona (Sıddîk) ismini vermişdir) dedi. Sa’îd bin Müseyyeb “rahime-hullahü teâlâ” diyor ki, (Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü teâlâ anh” Resûlullahın vezîri idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bütün işlerinde onun ile meşveret ederdi. İslâmda Resûlullahın ikincisi idi. Mağarada Resûlullahın ikincisi idi. Bedr gazâsında çardak altında Resûlullahın ikincisi idi. Kabrde de Resûlullahın ikincisi oldu. Resûlullah, hiçkimseyi onun önüne geçirmez idi). Abdürrahmân bin Ganemin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Ebû Bekre ve hazret-i Ömere dedi ki, **(İkinizin söz birliği ettiğiniz hiçbir işde sizden ayrılmam.)**

Allahü teâlâ, İslâm dînini hazret-i Ömer ile kuvvetlendirdi. Tirmüzînin ve Ebû Dâvûdün ve Hâkimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, hakkı Ömerin diline ve kalbine yerleşdirmişdir)** buyurdu. Buhârînin ve Müslimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Şeytân Ömerin gölgesinden kaçır)** buyuruldu. Buhârînin ve Müslimin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Mî'râcda, Ömere verilecek olan köşkü gördüm)** buyurdu. Makâm-ı İbrâhîm için ve kadınların örtünmesi için ve Bedr gazâsında alınan esirler için, Allahü teâlâ hazret-i Ömerin sözüne uygun âyet-i kerîme göndermiştir. Hâkimin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ kıyâmet günü evvelâ Ömere selâm verecektir)** buyuruldu. Ebû Sa'îd-i Hudrînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Cennetde ümmetîm arasında derecesi en yüksek olan budur)** buyurarak, Ömeri gösterdi. Hazret-i Ömer, ömre yapmak için Resûlullahdan izn istedikde, izn verdi ve **(Ey kardeşim, düâ ederken bizi unutma!)** buyurdu. Abdüllah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Ömer îmân ettiği gün, Cebrâîl aleyhisselâm geldi ve melekler birbirlerine Ömerin müslimân olduğunu müjdelediler)** buyurdu. Tirmüzîde yazılı Akabe bin Âmirin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer bin Hattâb Peygamber olurdu)** buyuruldu. Tirmüzîde yazılı hadîs-i şerîfde, imâm-ı Zeynel Âbidîn Alî, babası hazret-i Hüseynden, o da babası hazret-i Alîden haber veriyor: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile birlikte oturuyordum. Ebû Bekr ile Ömer geldiler. **(Bu ikisi, Peygamberlerden başka, Cennetde olanların en üstünleridir)** buyurdu. İbn-i Mâcede, Enes bin Mâlik diyor ki, en çok kimi seviyorsun yâ Resûlallah denildikde, **(Âişeyi)** buyurdu. Erkeklerden kimi denildikde, **(Âişenin babasını)** buyurdu. Tirmüzîde yazılı, Huzeyfenin ve Abdüllah ibni Mes'ûdun bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere iktidâ ediniz!)** buyuruldu. Tirmüzîde Enes bin Mâlik diyor ki, Eshâb-ı kirâm otururlarken, Resûlullah da gelip aralarında otururdu. Ayağa kalkmalarına izn vermezdi. Hiçbiri Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yüzüne bakamazdı. Yalnız Ebû Bekr ve Ömer bakarlardı. Resûlullah da onlara bakar, karşılıklı gülüşürlerdi. Hâkimin kitâbında yazılı Huzeyfe-i Yemânînin bildirdiği hadîs-i şerîfde **(Eshâbımı her memlekete gönderip sünnetlerin ve farzların her yerde öğretilmesini istiyorum. İsâ aleyhisselâm da Havârîlerini bunun için göndermiştir)** buyurdu. Ebû Bekri ve Ömeri de gönderirmisin denildikde, **(Bu ikisini yanımdan ayırmam. Bunlar benim kulağım ve gözüm gibidirler)** buyurdu. Abdüllah ibni Ömerin bildirdiği ve Tirmüzî ile Hâkimde yazılı hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” mescide girdi. Sağında Ebû Bekr, solunda Ömer

vardı. Elllerinden tutmuşdu. **(Kıyâmet günü kabrden böyle kalkarız)** buyurdu. Hâkimin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Ebû Ervâ diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile oturuyorduk. Ebû Bekr ile Ömer geldiler. **(Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, beni bu iki-si ile kuvvetlendirdi)** buyurdu. Tirmüzîde ve ibni Mâcede yazılı, Ebû Sa’îd-i Hudrînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Cennetde yüksek derecelerde olanlar, aşağıdan, gökdeki yıldızlar gibi görünürler. Ebû Bekr ve Ömer onlardandır)** buyuruldu.

Hadîs âlimleri söz birliği ile bildiriyorlar ki, Ebû Mûsel-Eş’arî “radiyallahü anh” dedi ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile bir bağçede oturuyorduk. Birisi kapıya vurdu. Resûlullah **(Kapıyı aç ve gelene Cennetlik olduğunu müjdele!)** buyurdu. Kapıyı açtım. Ebû Bekr içeri girdi. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” müjdesini kendisine söyledim. Kapı yine vuruldu. **(Kapıyı aç ve gelene Cennetlik olduğunu müjdele!)** buyurdu. Kapıyı açtım. Ömer içeri geldi. Ona da müjdeyi söyledim. Kapı yine vuruldu. **(Kapıyı aç! Gelene Cennetlik olduğunu müjdele ve başına belâlar geleceğini de söyle!)** buyurdu. Kapıyı açtım. Osmân içeri girdi. Müjdeyi ve Allahü teâlânın kaderini kendisine söyledim. Allahü teâlâyâ hamd olsun. Kazâlarda, belâlarda ancak Allahü teâlâyâ sığınılır dedi.

Hâkimde ve İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde yazılı, hazret-i Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Başımıza Ebû Bekr geldiği zemân, onu dünyâda zâhid ve âhrete râğb bulursunuz. Başımıza Ömer geldiği zemân, onu kuvvetli, emîn ve Allah yolunda kimseden çekinmez görürsünüz. Başımıza Alî geldiği zemân, hâdi ve mühdî olur. Sizi doğru yola götürür bulursunuz)** buyuruldu.

Tirmüzîde ve ibni Mâcede yazılı, Sa’îd bin Zeyd’in “radiyallahü teâlâ anh” haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(On kişi Cennettedir: Ebû Bekr ve Ömer ve Osmân ve Talha ve Zübeyr ve Abdürrahmân bin Avf ve Alî bin Ebî Tâlib ve Sa’d bin Ebî Vakkâs ve Ebû Ubeyde bin Cerrâh).** Sa’îd bin Zeyd dokuz sahâbinin isimlerini saydı. Onuncusunun ismini söylemedi. Bunu sordular. Ebûl A’ver diye rek kendisi olduğunu işaret eyledi.

İbni Mâcede ve Tirmüzîde yazılıdır ki, İrbât bin Sâriye diyor ki, Eshâb-ı kirâm toplanmışdık. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Allahü teâlâdan korkunuz. Başımızdaki emîr, Habeş köle olsa bile, itâ’at ediniz! Benden sonra müslimânlar arasında ayrılıklar olacaktır. O karışıklık zemânlarında benim sünnetime ve Hulefâ-i Râsîdînin sünnetlerine sarılız. Benim halifele-
rim doğru yolu gösterirler. Onların gösterdiği yolda olunuz! Sonradan çıkarılan şeylerden sakınınız! Bid’atlerin hepsi dalâletdir,**

sapıklıktır). Resûlullah'a senelerce hizmet etmiş olan Sefîne hazretleri diyor ki, Resûlullah'dan işitdim: **(Benden sonra halifelerim otuz sene benim yolumu yaşatırlar. Ondan sonra, ümmetimin başına melikler gelir)** buyurdu. Ebû Bekrin hilâfeti iki sene, Ömerin hilâfeti on sene, Osmânın hilâfeti oniki sene ve Alînin hilâfeti altı sene oldu dedi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în”.

Ebû Bekrin ve Ömerin “radiyallahü teâlâ anhümâ” üstünlüklerini ve Cennetlik olduklarını bildiren bunlar gibi dahâ nice hadîs-i şerîfler vardır. Eshâb-ı kirâmın ve Muhâcirlerin ve Bedr, Uhud, Bî’atür-rıdvân ve diğêr gazâlarda bulunanların üstünlüklerini bildiren yüzlerce hadîs-i şerîf, bu iki halîfeyi de, medh ve senâ etmektedir.

Bu ümmetin en üstünü Ebû Bekr ve ondan sonra Ömer olduğunu, Eshâb-ı kirâm ve Tâbi’în-i izâm sözbirliğı ile bildirmişlerdir. Hazret-i Ebû Bekr halîfe seçildikten sonra, Eshâb-ı kirâmdan hiçbirini buna karşı birşey söylemedi. Hazret-i Ebû Bekr, kendisinden sonra hazret-i Ömerin halîfe olmasını vasiyyet ettiğı zemân, Eshâb-ı kirâmdan hiçbirini buna karşı birşey söylemedi. Abdürrahmân bin Avf, hazret-i Osmânı halîfe seçerken, Şeyhaynın yolunda bulunmasını şart eyledi. Hâzır olanların hiçbirini buna karşı birşey söylemedi. Alî, Osmânın “radiyallahü teâlâ anhümâ” kendinden dahâ üstün olmasına karşı oldu ise de, bu şarta karşı olmadı.

Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” halîfe iken çeşidli yerlerde, Şeyhaynın kendinden üstün olduklarını çok söylerdi. Bu sözüne karşı şübheye düşenleri azarlardı. Eshâb-ı kirâmın büyükleri bunu işitirlerdi. Hiçbiri karşı gelmezdi. Buhârîde diyor ki, Enes bin Mâlik (Ebû Bekr, Resûlullahın en yakınıdır. Birçok yerde Resûlullahın ikincisi olmuştur. Başımıza onun gelmesi lâzımdır. Kalkınız ona bî’at ediniz!) dedi. Yine Buhârîde Enes bin Mâlik diyor ki, bir kimse, Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” kıyâmet ââmetlerini sordu. **(Kıyâmet için ne hâzırladın?)** buyurdu. Hiçbirşey yapamadım. Yalnız, Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü “sallallahü aleyhi ve sellem” çok seviyorum dedi. **(Kıyâmetde, sevdiklerinin yanında olursun!)** buyurdu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bu sözünü işitince çok sevindim. Ben de Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Ebû Bekri ve Ömeri çok seviyorum. Onlar gibi olamadı isem de, bu sevgimin, beni onların yanında bulundurmasını istiyorum dedim.

Hazret-i Alî, (Allahü teâlâ Ebû Bekre rahmet eylesin. Kur’ân-ı kerîmi o topladı. Resûlullah hicret ederken, o hizmet eyledi. Ömer mescidlerimizi aydınlatdığı gibi, Allahü teâlâ, Ömerin kabrini nûr ile aydınlatсын) diye düâ etdi. Sâlim bin Ebil-Ca’d diyor ki, Necrân-

da kırkbin kişi barınıyordu. Hazret-i Ömer onları vatanlarından çıkardı. Hazret-i Alfiye gelip, şefâ'at etmesini yalvardılar. Bunları kovdu. (Ömerin her işi doğrudur) dedi. Hazret-i Alî, hazret-i Ömeri kötüleyici olsaydı, Necrânlılara karşılık olarak söylerdi. Hâlbuki söylemedi. Onu övdü. Ebû Ya'lânın haber verdiği rü'yâ ta'bîrinde, hazret-i Hasen, hazret-i Ömeri medh etmiştir. Hâkim, kitabında diyor ki, Abdüllah bin Ca'fer-i Tayyâr, (Ebû Bekr bize vâli olduğu zemân, onu insanların en iyisi ve en merhametlisi bulduk) derdi. Zeyd-i Şehîd, savaşa giderken, (Babalarım, Şeyhaynı çok severlerdi) demiştir. Hâkimin kitabında, Abdüllah ibni Abbâsın hazret-i Ömeri öven sözleri uzun yazılıdır. İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde, Hasen bin Zeyd diyor ki, babam Zeyd, babası Hasenden işiterek dedi ki, babam hazret-i Alîden işitdim. Dedi ki, Resûlullah ile oturyordum. Ebû Bekr ile Ömer geldiler “radiyallahü teâlâ anhümâ”. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Yâ Alî! Bu ikisi, Cennetde bulunanların en üstünleridir. Peygamberlerden başka, bunlardan üstün kimse yoktur!)** buyurdu.

Bir kimsenin başkasından efdal olması demek, birçok iyiliklerde ortak olup, birincisinde başka iyiliklerin de bulunması demektir. Bütün kemâlâtın kaynağı, Resûlullahın sohbetidir. Eshâb-ı kirâmın hepsi, bu sohbetde bulunmakla şereflendiler. Böylece, bütün ümmetden üstün oldular “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în”. Ebû Bekr-i Sıddîk, sohbetde hepsinden çok bulundu. Hepsinden üstün oldu. Şeyhaynde ayrıca, hakkı anlamak ve bildirmek üstünlüğü de herkesden çok idi. Abdüllah bin Mes'ûd diyor ki, Arabistân halkının bilgileri terâzînin bir kefesine, Ömerin ilmi de öteki kefesine konsa, Ömerin bilgisi ağır gelir. Bugün bilinen hadîs-i şerîflerin hemen hepsinde Şeyhaynın rivâyetleri vardır. Şeyhaynın bildirdiği hadîsleri, yalnız râvîleri arasında Şeyhaynın isimleri bulunan hadîsler sanmamalıdır. Kitâblarda bulunan Merfû' hadîslerin hepsini Şeyhayn rivâyet etmiş olup, bunları başka Sahâbîler irsâl eylemiştir. Şeyhayn “radiyallahü anhümâ”, Eshâb-ı kirâmı, feth olunan memleketlere gönderdiler. Hadîs-i şerîfleri yaymalarını emr eylediler. Hâkimin kitabında, Mûsâ bin Alî bin Rebâh haber veriyor: Hazret-i Ömer, hutbede dedi ki, (Kur'ân-ı kerimde müşkili olan, Ubeyy bin Kâ'ba sorsun. Halâli harâmı Mu'âzdan, Ferâiz bilgisini Zeyd bin Sâbitden, mal kazanmak yollarını da benden sorup öğreniniz!). **(İstî'âb)** kitabında diyor ki: Filistine ilk ta'yîn edilen kâdî [ya'nî hâkim] Ubâde bin Sâmitdir. Filistin vâlisi olan Mu'âviye, kâdînin bir hükmünü beğenmedi. Beğeneceği gibi hüküm etmesi için, sıkıştırdı. Ubâde, böyle yerde adâlet yapılamaz diyerek, Medîneye geldi. Halife Ömer, isti'fâsını kabul etmeyip, geri gönderdi. (Senin ve senin gibi emîn hâkimlerin bulunmadığı

yerde adâlet olamaz) buyurdu. Mu'âviyeye emr yazıp, (Ubâdenin işine karışma!) dedi. İstî'âb kitâbında, Hasen diyor ki, (Halife Ömerin, fikh öğretmek için, bizim memlekete gönderdiği on âlimden biri, Abdüllah bin Magfel idi). Dârimînin kitâbında, Ömer bin Eşca' diyor ki, (Halife Ömer buyurdu ki, bir zemân gelir, Kur'ân-ı kerîme yanlış, bozuk ma'nâ verenler görülür. Doğrusunu, hadîs âlimlerinden öğreniniz! Çünkü, Kur'ân-ı kerîmi en iyi hadîs âlimleri bilir). Dârimînin kitâbında, Meymûn bin Mehrân diyor ki, (Hazret-i Ebû Bekre da'vâci gelince, Kur'ân-ı kerîme göre hükm ederdi. Kur'ân-ı kerîmde bulamazsa, hadîs-i şerîfe göre hükm ederdi. Hadîs-i şerîflerde de bulamazsa, Eshâb-ı kirâma anlatır, Resûlullahın böyle da'vâya cevâb verdiğini bilen varmı derdi. Sözbirliği ile cevâb verilirse, hamd edip, öylece hükm ederdi. Haber verilmezse, Eshâbın büyüklerini toplar. Onlara anlatır. Sözbirliğine varırlarsa, öylece hükm ederdi). Hazret-i Ömer de, kâdî Şüreyhe, böyle yapmasını, hiç cevâb bulamazsa, kendi ictihâdı ile hükm etmesini emr eylemişti. Yine Dârimîde Abdüllah ibni Yezîd bildiriyor ki, (Abdüllah ibni Abbâsa birşey sorulunca, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulamazsa, hazret-i Ebû Bekrin ve Ömerin sözlerine uyarak cevâb verirdi. Onların sözlerinde de bulamazsa, kendi ictihâdı ile söylerdi). Dârimîde, Huzeyfe buyurdu ki, fetvâ verecek kimsenin, mensûh ve nâsîh olan âyetleri bilmesi lâzımdır. Bunları bilen kim vardır dediklerinde, Ömer-übnül-Hattâb onlardandır dedi. Dârimîde, Ziyâd bin Cedîr diyor ki, hazret-i Ömerle konuşuyordum. İslâmiyeti yıkan şey nedir dedi. Siz söyleyiniz dedim. (Din adamlarının yanlış söylemesi ve münâfıkların bozuk fikrlerini âyet ile ve hadîs ile isbâta kalkışarak müslimânları aldatmaları ve sapıkların hükm sâhibi olmaları, İslâmiyeti yıkar) buyurdu. Yine Dârimîde, Amr bin Meymûn, hazret-i Ömer ölünce ilmin üçde ikisi gitdi dedi. Bunu İbrâhîme söylediklerinde, Ömer ilmin onda dokuzunu götürdü dedi. Dârimîde, Amr bin Ebû Süfyân dedi ki, hazret-i Ömer "radiyallahü teâlâ anh" (Bildiklerinizi yazarak, unutulmaktan koruyunuz!) buyurdu. Hadîs ilminin temeli, hazret-i Ömerin bu sözüdür.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânında ve hazret-i Ebû Bekr zemânında açıklanmamış olan çok mes'ele vardı. Hazret-i Ömer, bunların hepsini icmâ'a bağladı. Bunlarda şübhe bırakmadı. Hazret-i Ömerin bildirmediği mes'elelerde kıyâmete kadar sözbirliği olmaz. Hazret-i Ömerin gayreti olmasaydı, İslâm âlimleri kıyâmete kadar güç durumda kalırlardı. İslâmiyetin bayrağını ellerinde yürüten Ehl-i sünnetin temeli, hazret-i Ömer Fârûkûn sözbirliği yaptığı mes'elelerdir.

İmâm-ı Ahmedin (**Müsned**) kitâbında, Abdürrezzâk diyor ki, İbni Cüreyhden dahâ iyi nemâz kılan görmedim. İbni Cüreyh, böyle kılmağı Atâdan, o da Abdüllah bin Zübeyrden, bu da Ebû Bekr-i Sıddîkdan, Ebû Bekr de Resûlullahdan görerek öğrendiler. Hazret-i Ebû Bekrin ve hazret-i Ömerin, fıkhnın bütün kollarındaki sözlerini, Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî sahîfeler dolusu nakl ediyor. Bunları okuyan insâflı kimse, her iki halifenin islâm memleketlerini genişletmekdeki hizmetleri gibi, islâm ilmlerini yaymakda da, büyük gayretleri ve hizmetleri olduğunu iyi anlar. Bunun içindir ki, hazret-i Alî, (Ömerin buluşları hep doğrudur) buyurdu. Bir kerre de, (Ömerin kamçısı, bizim kılıncımızdan dahâ fâidelidir) dedi. Hadîs-i şerîfde, (**Zemânların en hayrlısı, benim zemânımdır. Sonra, bundan sonraki asırdır**) buyuruldu. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân”, kendilerinden sonra gelenler ile Resûlullahın arasında vâsıta oldukları için, onlardan üstün oldular. Her asrın müslimânları, sonraki asrlardakilere İslâmiyeti bildirmekle, onların üstâdları olmuşlar. Onlardan dahâ hayrlı, dahâ üstün olmuşlardır. Aynı asrda yaşayanlar arasında da, öğretici olanlar, öğretdiklerinden dahâ üstündür. Şeyhaynın fadl-ı küllîsi buradan gelmektedir. İmâm-ı Ahmedin kitâbında hazret-i Alî buyuruyor ki, birisinden hadîs işitdiğim zemân yemîn etdirirdim. Yemîn edince kabûl ederdim. Yalnız Ebû Bekri hemen tasdik ederdim. Ebû Bekr dedi ki, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitdim. Buyurdu ki, (**Günâh işlemiş kimse, abdest alır. Sonra iki rek’at nemâz kılar. Sonra istigfâr ederse, günâhı afv olur**).^[1] Hazret-i Ömeri yaraladıkları zemân, Abdüllah bin Abbâs ziyâretine gelip, (Yâ Emîrel-mü’minîn! Sana Cenneti müjdelirim. Herkesin inandığı zemân, müslimân oldun. Herkes Resûlullahı düşmanlık ederken, sen Onunla berâber cihâd etdin. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, senden râzı olarak vefât etdi. Senin halîfe olmana kimse karşı çıkmadı. Şehîd olarak can veriyorsun) dedi.

Resûlullahı ilk îmân eden adam, Ebû Bekr-i Sıddîk’dır. Hazret-i Alî îmân ederken çocuk idi. Resûlullahın evinde ve himâyesinde idi. Hazret-i Ebû Bekrin hazret-i Alîden de önce îmân ettiğini bildirenler vardır. İmân ettiğini ilk önce herkese duyuran ve başkalarının da îmân etmesine sebep olan, Ebû Bekr’dır. Ebû Amrin (**İstifâb**) kitâbında, Affrenin kölesi Ömer diyor ki, (Hazret-i Alî îmân ettiğini babası Ebû Tâlibden bile sakladı. Ebû Bekr ise, îmân ettiğini arkadaşlarına bildirip, onları da îmân etmeğe çağırdı). Şa’bî diyor ki, önce kimin îmân ettiği, Abdüllah ibni Abbâsa

[1] İstigfârın nasıl yapılacağı (**Hak Sözüün Vesîkaları**) kitâbımızın 344.cü sahifesinde yazılıdır.

soruldu. Hassân bin Sâbitin şî'ini işitmedin mi dedi. Bu şî'rde, (Resûlullahı tasdîkde insanların birincisi Ebû Bekrdir) denilmektedir. Bu kasîde, Eshâb-ı kirâm arasında yayılmıştı. Bunu hazret-i Alî de okurdu. Cerîr, Ebû Nadradan haber veriyor. Ebû Nadra dedi ki, hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Alîye (Ben senden önce îmân etdim) dedi. Hazret-i Alî bunu red etmedi. Hazret-i Ebû Bekr îmân ettiği zemân kırkbin dirhem gümüş parası vardı. Bunların hepsini Resûlullaha ve îmân edenlere sarf etdi. İmân ettikleri için işkence yapılan yedi köleyi bu paradan satın alıp âzâd etdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Mekke'de kaldığı onüç sene içinde, hergün sabâh ve akşam Ebû Bekrin evine gelirdi. Bunu Buhârî haber veriyor. Hazret-i Hadîce vefât edince, Resûlullah çok üzüldü. Hazret-i Ebû Bekr, kızı Âişeyi elinden tutup, (Yâ Resûlallah! Kızımı zevceliğe kabul buyur. Sana hizmet ederek hüznünü azaltsın) dedi. Resûlullah, hazret-i Âişeyi Medîne'de kabul buyurdu. Mi'râc-ı ilk tasdîk eden, Ebû Bekr-i Sıddîk'dır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Mekke'den Medîneye hicret ederken, hazret-i Ebû Bekr berâber gidip, gece gündüz hizmet etdi. Bedr gazâsında Resûlullahın yanından ayrılmadı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", zafer için çok düâ etdi. Ebû Bekr, düânın kabul olduğunu anlayınca, (Yâ Resûlallah! Artık üzülme! Allahü teâlâ bize yetişir) dedi. Çok yerde, Vahy gelmeden önce, Eshâb-ı kirâma, böyle ilhâm olmuşdur. Ezân için Abdûllah bin Zeydin rü'yâsı ve hazret-i Ömerin kıyâsı da Vahyden önce olmuştu.

Uhud gazâsında, hazret-i Ebû Bekr, Resûlullahı korumak için, son gayretle çalıştı. Hendek gazâsında hendeğin bir kısmını korumak vazîfesi hazret-i Ebû Bekre verildi. Şimdi (**Mescid-i Sıddîk**), o kısımda bulunmaktadır. Hayber gazâsında birkaç kal'anın alınması için Ebû Bekr savaştı. Hâkimin kitâbında, Berîde-i Eslemî diyor ki, Resûlullahda şakîka denilen başağrısı olduğu zemân, bir iki gün dışarı çıkmazdı. Haybere gelince, şakîka başladı. Çadırından çıkmadı. Bayrağı Ebû Bekr alıp şiddetli savaş yaptı. Resûlullah Mekkeyi alıp, Mescide girince, Ebû Bekr, babasını bağlı olarak Resûlullaha getirdi. İmân etmesini söyledi. Resûlullah, (Yâ Ebû Bekr! Bu ihtiyârı buraya yormasaydın iyi olurdu. Biz onun evine giderdik) buyurdu. Ebû Bekr de, Yâ Resûlallah, onun senin ayağına gelmesi lâzımdır dedi. Resûlullah, Ebû Bekrin babasını, mübârek dizleri önüne oturtup, göğsünü sıvadı ve (**Müslimân ol!**) buyurdu. O da, hemen îmân etdi. Babasının ve oğullarının îmân etmeleri, Eshâb-ı kirâm arasında Ebû Bekrden başkasına nasîb olmadı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in".

Hicretin dokuzuncu senesinde, Resûlullah hazret-i Ebû Bekri hac için emîr yaptı. Hazret-i Alînin oğlu Muhammed bin Hane-

fiyye diyor ki, (Ebû Bekr hacca gitdikden sonra, **(Berâet)** sûresi indi. Hazret-i Alîye okuyup, bunu Nahr günü Minâda hâcılara oku buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr, Mekke'de hazret-i Alîyi görünce, Emîr olarak mı, yoksa me'mûr olarak mı geldin dedi. Hazret-i Alî de, me'mûr olarak geldim dedi. Hazret-i Ebû Bekr, herkese hac vazifelerini yaptırdı. Nahr günü gelince, hazret-i Alî hâcılara ezân okuyup, Berâet sûresini ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" emrlerini okudu).

Vedâ' haccında, Resûlullahın eşyâsı ile Ebû Bekrin eşyâsı bir devede idi. Resûlullah hasta olunca, mescide geldi. Uzun hutbe okudu. Önce, Uhud şehîdleri için düâ ve istigfâr etdi. Sonra, **(Allahü teâlâ, bir kulunu dünyâda kalmak ile âhirete gitmek arasında serbest bıraktı. O da, Allahü teâlânın ni'metlerine kavuşmağı istedi)** buyurdu. Bu sözlerin, Resûlullahın yakında vefât edeceğini gösterdiğini yalnız Ebû Bekr anlayıp ağladı ve (Yâ Resûlallah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sen ölme! Senin yerine biz ölelim. Çocuklarımız ölsünler!) dedi.

Hazret-i Ömer, Resûlullahdan önce, yirmi Sahâbî ile birlikde, Medîneye hicret etdi. Hazret-i Ebû Bekrin müşâviri ve kâdîsî idi. İlk islâm hâkimi hazret-i Ömerdir. Resûlullahın iki işi vardı. Biri Kitâbî ve Sünneti öğretmek idi. İkincisi, tedbîr-i menzil ve siyâset-i medîne idi. Ya'nî islâmiyyeti yürütmek, yaptırmak idi. Hazret-i Ömer halîfe olunca, bu iki vazîfeyi tam yaptı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", rü'yâsında, bir kadeh sütünden içti. Artanını hazret-i Ömere verdi. Bunu ilm ile ta'bîr buyurdu. Hazret-i Ömerin, zemânının en âlimi olduğunu, Eshâb-ı kirâm sözbirliği ile bildirdiler. Onun halîfe olması, Allahü teâlânın müslimânlara büyük rahmeti oldu. Hicretin onbeşinci senesinde Hums şehri alınca, rum kayseri Heraklius buradan Kostantiniyyeye [ya'nî İstanbul] kaçtı. Kâdsiye muhârebesinde yedibin müslimân, altmışbin mecûsî aceme gâlib geldi. Onaltıncı senede Haleb ve Antakya sulh ile alındı. Bu senede Ebû Ubeyde, Kûfe şehrini yaptı. Hazret-i Ömer, Beyt-ül-mukaddese geldi. Yirmibirinci senede, Mısır alındı ve Nehâvend zaferi kazanıldı. Yirmiikinci senede, Mugîre bin Şu'be, Azerbaycânı ve Amr ibnî Âs, Trablusgarbı aldı. **(Ravdat-ül-ahbâb)** da diyor ki, hazret-i Ömer zemânında binotuzaltı büyük şehir alındı. Dörtbin câmi' yapıldı. Dörtbin kilise harâb oldu. Cum'a nemâzı için bindokuzyüz minber yapıldı. İlk islâm ordusunu kuran, asker ta'lîm ve terbiye eden, hazret-i Ömerdir "radiyallahü teâlâ anh".

Peygamberler "aleyhimüsselâm", bütün insanlara rahmet olarak gönderilmişlerdir. Cehâleti ve zulmü kaldırmışlardır. Bu hayr ve rahmet, Şeyhayn zemânında da tam hâsıl oldu. Halîfelik de bu

demekdir. Târîh gösteriyor ki, Şeyhaynden sonra, hiç kimse bu dereceye çıkamadı. Ayrılıklar, kan dökülmesi başladı. Şeyhayn, islâmiyyeti en za'îf hâlden, en kuvvetli hâle yükselttiler. Bu hizmet, başkalarına nasib olmadı. Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ” zemânında icmâ' yapılan bilgilerin hiçbirinde dört mezheb arasında ayrılık yoktur. Onların bildirmediklerinde ihtilâflar hâsıl olmuştur. Bu sözümüzü, üsûl âlimleri anlar. Câhil din adamları anlamaz.

Her müslimân düşünmeli! Kâfirden, mecûsîlerden kendisini ayıran şeref nedir? Bu şereflerin birincisi, Kur'ân yoludur. Kur'ân-ı kerîmi toplıyan, Şeyhayndır. Akâ'id ve fıkıh bilgilerini toplıyan, icmâ' bilgilerini ortaya koyan, gizli kalmış bilgileri açıklıyan ve Eshâb-ı kirâmı toplayıp Kıyâs yapan, hazret-i Ömerdir. Her şehre Kur'ân hâfızı ve hadîs âlimi ta'yîn etdi. Bugün bilinen İslâm ilmlerinin hepsini, Şeyhayn ortaya koydu. Arabı, acemi hidâyete getiren, Şeyhayndır “radiyallahü teâlâ anhümâ”. Arab ve acem de, bütün insanların hidâyete kavuşmasına, medeniyyete ermelerine vâsita oldu. Bunu kimse inkâr edemez. Şeyhayna bütün insanlar minnetdârdır. Bunu anlıyamamak, güneşi görememeğe benzer.

Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ”, Şeyhaynın üstün olduğunu, iki dâmâdı da sevmek lâzım olduğunu bildirdi. Çünkü müslimânın birinci vazîfesi, Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uymağı istemekdir. İkinci vazîfe, bunları öğrenmektir. Bunları öğrenmezse, islâmiyyete uyamaz. Mülhid olur. Bu bilgileri toplıyan, ortaya koyan, Şeyhayndır.

Dört mezhebden birinde bulunan kimse, kendi mezhebi imâmının dahâ üstün olduğunu bildirmeğe çalışır. Böyle bilmezse, o mezhebe uyması sahîh olmaz. Bunun gibi, Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri ortaya koyanların ve her ikisinin ma'nâlarını bildirenlerin üstün olduklarına inanmıyan kimse, onların bildirdiği dîne uymuş olamaz. Şî'lelere göre halifenin bütün ümmetden efdal olması ve ma'sûm olması ve Allahü teâlâ ve Resûlullah tarafından seçilmiş olması lâzımdır. Bu sözleri hem doğru, hem de yanlış ma'nâya çekilebilir. Bütün ümmetden üstün olmak, Peygamber vekîli olan halifeler için sahîhdir. Çünkü, bunlar, âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden ma'nâ çıkarır ve islâmiyyeti bildirirler. İslâmiyyeti heryere yayarlar. Bunlar bütün ümmetden üstün olmazsa, yaptıklarına güvenilmez. Ma'sûm yerine mahfûz demek lâzımdır. Ya'nî Allahü teâlâ onları korur ve kuvvetlendirir. Allah ve Resûlü tarafından seçilmek yerine de, nass ile işâret olunmak demek lâzımdır. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at böyle söylemiştir. Böylece Şeyhaynın, hattâ dört halifenin hak halife olduklarını bildirmişlerdir. İslâmiyyetin başlangıcında halifelerin böyle olması lâ-

zımdır. Çünkü, islâmiyyeti kurdular ve heryere yaydılar. Dört halîfeden sonra gelenler ise, (**Melik-i adûd**) idi. Devlet ve hükûmet reîsi idiler. İlm başka ellerde idi. Müftüler de böyledir. İlk zemânlar da, müftülerin âlim olması lâzım idi. Şimdi ise müftî olmak için, eskilerin kitâblarını okuyup anlıyabilmek kâfîdir. Ma'sûm olmak da, âdet olarak yapılan işlerde ma'sûmluktur. Çünkü, şimdi insanların mu'âmeleleri, kazanmaları, geçimleri âdete göredir. Akla dayanan temel bilgilere göre değildir.

Hazret-i Osmân da, hakîkî halîfedir. Resûlullahın halası olan Bîda, hazret-i Osmânın anasının anasıdır. Câhiliyyet zemânında zinâ ve içki ile hiç kirlenmedi. İlk îmâna gelenlerdendir. Dinden çıkarmak için amcasının yaptığı işkencelere dayandı. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” iki kızı ile evlenmek şerefine kavuştu. Allah yolunda evini, barkını, malını, mülkünü ve ticâretini bırakıp Habeşistâna hicret etdi. Sonra Medîneye de hicret etdi. Kur'ân-ı kerîmi toplayan Muhâcirlerden birisidir. Vazife ile başka yere gönderildiği için, Bedr, Uhud gazâlarında ve Hudeybiyye bî'atinde bulunmadı. Diğer bütün gazâlarda bulundu. Bedr zemânında Medînede Resûlullahın sevgili kızının tedâvîsine çalışması emr olunmuştu. Bedrde bulunanların sevâbına ve ganîmetine kavuşacağı bildirilmişti. Uhudda bulunmayanların afv oldukları, âyet-i kerîme ile bildirilmişti. Hudeybiyyede Osmânın Allah işinde ve Resûlullah işinde olduğu hadîs-i şerîfde bildirildi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” kendi mubârek eline, Osmânın elidir diyerek öteki eli ile müsâfaha etdi. Eshâb-ı kirâmı susuzlukdan kurtarmak için bir kuyu satın aldı. Tebük gazâsında dokuzyüzelli deve ve elli at ve sayısız para vererek yardım yaptı. (**Osmâna bugünden sonra yapacakları hiç zarar vermez**) hadîs-i şerîfi ile şereflendi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Mescidimizi genişletene, Cennetde dahâ iyisi vardır**) buyurunca, etrâfındaki altı arsayı satın alıp mescide ekledi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Ebû Bekr ve Ömer ve Osmân ile (**Sübeyr**) dağının üstünde iken zelzele olunca, (**Ey Sübeyr! Sallanma! Üzerinde Nebî, Siddîk ve Şehîd var!**) buyurdu. Böylece Ömer ve Osmânın şehîd olacaklarını müjdededi. Bir hadîs-i şerîfde, halîfe olacağı bildirilerek, (**Allahü teâlâ sana bir gömlek giydirdir. Onu çıkartmak isterlerse, çıkarma!**) buyuruldu. Kur'ân-ı kerîmi toplamak ve yer yüzüne yaymak şerefi ona nasîb oldu. Kâbile kadar Asya ve İstanbula kadar Anadolu, onun zemânında müslimân oldu. Resûlullah, hazret-i Osmânın boynuna sarılarak, (**Sen benim dünyâda ve âhretde sevgilimsin!**) buyurdu. Talhaya karşı da, (**Ey Talha! Her peygambere ümmetinden biri arkadaş olacaktır. Benim Cennetde arkadaşım Osmândır**) buyurdu.

Dinleri, îmânları za'îf olan birçok kimse, Mısrđan Medîneye geldi. Bunlar Eshâbdan ve Tâbi'inden değildi. Eshâb-ı kirâma karşı kin besliyorlardı. Üç şeyden birini kabûl etmesi için hazret-i Osmânı sıkıştırdılar. Hilâfetden çekil veyâ âmirlerin, vâliflerin ta'yîn ve azl edilmelerini bize bırak. Yâhud seni öldürürüz dediler. Hazret-i Osmân, Resûlullahın vasiyyetine uyarak, halîfelikten çekilmedi. Ta'yînleri onlara bırakmak da, hilâfet vazîfesini bırakmak olacağından, buna da râzı olmadı. Mısrlılar halîfenin evini sardılar. Medînede bulunan Eshâb-ı kirâmın bir kısmı, işin ölüme varacağını zan etmedi. Mısrlıları geri gidecek sandılar. Bir kısmı da, azgınlara karşı koyacak güçde değildi. Osmân "radiyallahü anh" Âdem aleyhisselâmın iki oğlundan hayrlısının yolunu tuttu. Sıkıntılara katlandıktan sonra şehîd edildi. Bu habere Eshâb-ı kirâm çok üzüldü. Başka felâketler de başlamasın diye harekete geçtiler. Mısrlılar korkarak, kurtuluşu hazret-i Alîyi halife yapmakda buldular. Eshâb-ı kirâm da, buna karşı gelmediği için, hazret-i Alî halife seçildi. Eshâb-ı kirâmdan hazret-i Âişe, Talha, Zübeyr ve Benî Ümeyyeden birçoğu, kâtilleri yakalamak için, arkalarından Basraya gitti. Halife seçimi, kâtilerin öncülüğü ile yapıldığı için fitneli seçim dediler. Halife de arkalarından gitti. Mısrlılar halîfenin etrâfında idi. Anlaşma olamadı. Halife Kûfeye gitti. Asker toplayıp, Basraya yürüdü. Cemel vak'ası oldu. Bunun üzerine Şâm vâlisi Mu'âviye "radiyallahü teâlâ anh" işe karıştı. Sıffîn harbi başladı ise de, iki tarafın hakemleri hazret-i Mu'âviyeyi halife yaptı. Eshâb-ı kirâmın çoğu ve müslimânların çoğu buna uydular. Niyyeti bozuk olan fitneciler (**Harûrâ**) denilen yerde toplandı. Hazret-i Alî "radiyallahü teâlâ anh" bunların üzerine yürüyüp, bu (**Hâricî**)leri öldürdü. Kurtulanlarından [Abdürrahmân ibni Mülcem isminde] biri, hazret-i Alîyi, sabâh nemâzına giderken şehîd eyledi.

İslâm âlimlerine göre, hazret-i Osmânın şehîd edilmesinde, hazret-i Alînin bir ilişiği yoktur. Bunu kendisi de çeşitli hutbelelerinde söylemiştir. İmâm-ı Nevevî buyuruyor ki, (Hazret-i Osmân, hak halife idi. Zulm olunarak şehîd edildi. Fâsıklar tarafından şehîd edildi. Bu zulme hiçbir Sahâbî karışmamıştır. Alçaklar, Mısrđan geldi. Medînedeki Sahâbîler bunlara karşı koyamadı. Hazret-i Alînin hilâfeti de, sözbirliği ile sahîhtir. O hayâtda iken başka bir halife yoktur. Hazret-i Mu'âviye de âdildir, üstündür. Eshâb-ı kirâmdandır. Aradaki savaşlar, şübhe üzerine oldu. Taraflardan her biri, kendinin hak yolda olduğunu bilmiştir. Bu harbler, hiçbirinin adâletden düşmesine sebep olmamıştır. İctihâdda ayrıldılar. Bunların hâli, mezheb imâmlarının ayrılımları gibidir. Bu ayrılıkları, hiçbirini sevmemeğe sebep olmamıştır). Bu muhârebeler zemâ-

nında, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” ictihâd-
ları üç dürlü oldu: Birinci kısım, hazret-i Alînin hilâfetini haklı gör-
dü. Karşı tarafı bâğî bildi. Bunlara, bâğîlerle harb etmek vâcib ol-
du. İkinci kısım, karşı tarafı haklı gördü. Hazret-i Alîyi bütün müs-
limânlar seçmedi. Medîne ehâlîsi de zor ile, korku ile kabûl etdi.
Küfeliler ise, ictihâd ile değil, kötü maksad ile katıldı dediler.
Üçüncü kısım, bir tarafı tercih edemedi. Bunların harbe karışma-
maları vâcib oldu. Çünkü, bâğî olmıyan müslimân ile harb etmek
halâl değildir.

Abdülkâdir-i Geylânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” (**Gun-
ye**) kitâbında diyor ki, (İmâm-ı Ahmed bin Hanbel, hazret-i Tal-
hanın ve Zübeyrin ve hazret-i Âişenin ve hazret-i Mu’âviyenin “ra-
diyallahü anhüm” muhârebelerini konuşmamalıdır. Çünkü, Allahü
teâlâ, kıyâmet günü Eshâb-ı kirâm arasında hiçbir geçimsizlik bu-
lunmayacağını, Cennetde karşılıklı oturup sohbet edeceklerini bil-
dirmektedir dedi. Hazret-i Alî, bu muhârebelerde hak üzere idi.
Çünkü, kendinin sahîh halife seçildiğine inanıyordu. Kendine karşı
olanlara bâğî diyordu. Onlarla harb etmesi câiz oldu. Hazret-i Alî
ile harb eden hazret-i Mu’âviye ve Talha ve Zübeyr “radiyallahü
anhüm” ise, şehîd edilen halîfenin kâtillerine kısâs yapılmasını ist-
iyorlardı. Kâtillerin hepsi, hazret-i Alînin askeri içinde idi. Müsli-
mânların, bu büyüklerin işine karışmamaları, işin çözülmesini Al-
lahü teâlâyâ bırakmaları lâzımdır).

Hadîs-i şerîfde (**Ammâr bin Yâseri bâğîler şehîd edecektir.
Onları Cennete çağırır. Onlar ise, onu Cehenneme çağırılmaktadır**)
buyuruldu. Hadîs-i şerîfden bu fakîr [ya’nî Şâh Veliyyullah Ahmed
Sâhib Dehlevî] şöyle anlıyorum ki, (Hazret-i Alî “radiyallahü
anh”, zemânının en üstünü idi. En üstün olan halife seçilirse, islâ-
miyyet dahâ iyi yürütülür. Başkası halife olursa, islâmiyyetin yürü-
tülmesinde gevşeklik olur. Birincisinde millet Cennete, ikincisinde
Cehenneme sürüklenir. Ammâr bin Yâser birincisini istiyordu.
Hadîs-i şerîfi böyle anlamak, hazret-i Alînin şerefini arttırmakda,
karşı taraftakileri de ma’zûr göstermektedir). Peygamberimiz
“sallallahü aleyhi ve sellem” (**Müctehid ba’zan doğruyu bulur.
Ba’zan da yanılır**) buyurdu. Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden Sa’d
bin Ebî Vakkâs ve Abdüllah bin Ömer ve Üsâme bin Zeyd ve Ebû
Mûsel Eş’arî ve Ebû Mes’ûd ve dahâ birçok Sahâbî “radiyallahü
teâlâ anhüm ecma’in” bu muhârebelere katılmadı. Bunlar, (**Fitne
zemânında oturunuz!**), ya’nî fitneye karışmayınız hadîs-i şerîfine
uydular. Fekat bunların hepsi, hazret-i Alîyi çok sever ve çok över-
lerdi ve hilâfete lâyık olduğunu söylerlerdi. Ba’zısının sözleri, onun
hilâfete hakkı olmadığını değil, halife seçilmesinde uygunsuzluk
bulduğunu göstermektedir.

Tenbîh: Çok kimseler sanıyor ki, Eshâb-ı kirâmdan bu muhârebeye katılmıyanlar “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”, (**Müslimânlarla harb etmeyiniz!**) emrine uymuşlardır. Hâlbuki bu emr, hükûmete karşı harb etmeyiniz demektir. Harbe karışanlara gelince, bunlara göre, hükûmete yardım etmemek, fitne, fesâd çıkmasına sebep olur. Fesâdı önlememiz emr olundu dediler. Bu fakîrin anladığına göre, fesâdı önlemek, cana kıymadan ve karışıklık çıkarmadan yapılamaz. Bunun için şartlarına uygun olmadan seçilmiş olan halife ile birlikde harb etmemeli ve böyle halifeye karşı gelmemelidir.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, firâset nûru ile anladı ki, bu fesâd durmayacaktır. Bunun için, (**Benden sonra fitneler olacaktır. O zemân oturanlar, fitneye karışanlardan iyidir**) buyurdu.

Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, sevdiği kullarından herbirini bir üstünlükle, ötekilerinden ayırmıştır. Hazret-i Ebû Bekrin merhameti, hazret-i Ömerin şiddeti, sertliği fazladır. Dâvûd ve Süleymân “aleyhimesselâm” devlet reîsi idiler. İsa ve Yûnus ve Yahyâ “aleyhimüsselâm” ise, yalnızlığı severlerdi. Hassân bin Sâbit, şîr ile Resûlullahı överdi. Bu yoldan Cennet ile müjdelendi. Ubeyy bin Kâ'b Kur'ân-ı kerîmi ezberlemekte, Abdûllah bin Mes'ûd, fikh bilgilerinde, Hâlid bin Velîd savaşmakta meşhûr oldu. Sevgi ve ihlâs ile sohbetde en çok bulunmak ve kendini Resûlullahın rızâsı için her an fedâ etmek ve Resûlullah için ve İslâmiyeti yaymak için canını, malını ve makâmını fedâ etmek üstünlüğü de en çok hazret-i Ebû Bekre ihsân edildi. İslâmiyeti yaymak, hazret-i Ömere nasîb oldu. Her sıkıntıda mal ile imdâda yetişmekte ve hayâda ve gadabını yenmekte ve tahâret, kırâet ve fakîrlere yardımda, hazret-i Osmân cümleden ileri idi. Resûlullahın kanından olmak, Onun elinde büyüyüp, terbiyesi ile yetişmek, cesâret, zühd, vera' ve zekâ ve fesâhatda hazret-i Alî, hepsinden ileri idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Eshâbının bu üstünlüklerini bildirmiş ve herbirini övmüştür “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in”.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, tercümân-ı gayb idi. İlerde olacak şeyleri haber verirdi. Eshâbının yapacakları üstün vazîfeleri bildirirdi. Hepsi, dediği gibi oldu. Olmıyacak şeyi haber verdiği hiç görülmedi. (Hilâfet, Alînin ve çocuklarının hakkıdır) demek doğru değildir. Böyle bir hak bildirilmiş olsaydı meydâna gelirdi. Hilâfeti onlar alır, ellerinden kimse kapamazdı. Halife olmamaları, Resûlullahın haber vermemiş olduğunu gösteriyor. Şî'ilerin haber diye söylediklerinin hep yalan olduğunu isbât ediyor.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, herkesin hakkını gözetmekte, herkesden ileride idi. Bunun için, hazret-i Abbâsî (**Amca, baba gibidir**) diyerek övdü. Hazret-i Fâtîma için (**Onu üzen, beni üzmüş olur**) buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr için, (**Niçin arkadaşımı inciterek, benim hâtırımı saymıyorsunuz?**) buyurdu. Hazret-i Alî için, (**O bendendir. Ben de ondanım**) ve (**Ben kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır**) buyurdu. Aklı ve insâfî olan kimse, akrabâlık bakımından olan övmek ile, dinde üstünlük ve hilâfete liyâkat bakımından olan övmeği birbirine karıştırmaz. (**Ben ondanım. O da bendendir**) sözü akrabâlık bakımındandır. Akrabâlık hakkını yerine getirmekdir. (**Fadl-i küllî**)yi, ya'nî her bakımdan üstün olmağı bildirmez. Çünkü, bu sözler, hazret-i Alî ve hazret-i Fâtîma için söylenildiği gibi, hazret-i Abbâs için de söylendi. Hattâ, Ebû Lehebin kızı olan Dürre için de söylendi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbelin kitâbında Dürre diyor ki, (Âişenin odasında idim. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” geldi. (**Abdest alacağım su getirin!**) buyurdu. Âişe ile leğen ve ibrik getirdik. Abdest aldı. Bana dönüp, (**Sen bendensin. Ben de sendenim!**) buyurdu). Bu sözün, akrabâlık hakkı için olduğu, üstünlüğü göstermek için olmadığı, buradan pekiyi anlaşılmalıdır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, çok kimse için (**seviyorum**) buyurdu. Hâle, vakte ve o kimseye göre, bu söze başka başka ma'nâlar verilmiştir. Zâten sevmek çeşid çeşid olur. Zevceyi, evlâdı, arkadaşı, üstâdı sevmek birbirine benzemez. İnsan birini sever. Başka bakımdan, diğer birini dahâ çok sevebilir. Bunun içindir ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Âişeyi çok seviyorum**) buyurdu. Başka bir yerde (**Üsâmeyi çok seviyorum**) dedi. Üçüncü bir yerde (**Ebû Bekri çok seviyorum**) dedi. Dördüncü bir yerde de (**Alîyi çok seviyorum**) buyurdu. Bu sevgilerin başka bakımlardan oldukları meydândadır.

Bir kimsenin başkasından dahâ üstün olması, aynı üstünlüğün onda dahâ çok bulunması demektir. Bu çokluk, bir üstün sıfatın bütününe olacağı gibi, parçalarında da olabilir. Birinde bir parçası, ötekinde başka parçası bulunabilir. Meselâ cesâretin bir kısmı, pehlivânın, [sporunun] cesâretidir. Bir kısmı da, hükümet reisinin cesâretidir. Melikin cesâreti, pehlivânın cesâretinden elbet dahâ kıymetlidir. İlm sıfatının kolları çoktur. Süâli iyi anlamak, bunu başka mes'ele ile karıştırmamak bunlardan bir parçadır. Zühd de iki kısımdır: Evliyânın zühdü, harâmlardan sakınmaktır. Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'in” zühdü ise, islâmiyeti yaymaktan başka birşey düşünmemektir.

İslâmiyyetin yayılması, Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri yaymakla olur. Peygamberimiz “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bunun için, Eshâb-ı kirâm arasında ba'zılarının Kur'ân hâfızı ve ilmi çok olduğunu bildirerek, bunlardan öğrenilmesini diledi. Bu övmeler, onlar için diploma gibi oldu. Bunları sözlerinden tanıyanlar, bu sûretle tanıldılar. Eshâb-ı kirâmın âlimlerinden hepsi, bu üstünlükde ortakdılar.

Mekkenin fethinden önce, Allah yolunda mal verenlerin ve cihâd edenlerin dahâ üstün olduklarını Kur'ân-ı kerîm bildiriyor. Eshâb-ı kirâm, bu âyet-i kerîmenin Ebû Bekr-i Sıddîk için geldiğini bildiriyor. Çünkü, herkesden önce mal veren ve cihâd eden o idi. Bu vazîfeyi bütün ömrünce yaparak, sonra başlıyanlardan veyâ önce başladı ise de, şehîd olarak uzun zemân yapmak nasîb olmuştuklarından dahâ üstün oldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere uyunuz!)** buyuruldu. Uyulacak kimsenin âlim olması lâzımdır. Hazret-i Ömer, bir sual sorulunca, Eshâb-ı kirâmın âlimlerini toplar. Sözbirliği sağlardı. Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” zemânında böyle olmadı. O “radiyallahü anh”, keskin zekâsı, derin bilgisi ile hemen cevâb verirdi. Hatîb ve edîb olduğu için, sözlerini yanlış anlayanlar da olurdu. Hattâ, hazret-i Osmânın şehâdeti ile iliştiğini olduğunu anlayanlar da oldu. Fıkhdâ, Müt'a nikâhının harâm olmasını ve ayakları yıkamanın farz olduğunu ve birçok mes'eleleri bildiren ince sözlerini yanlış anlayanlar çok oldu. Âlimler arasında ayrılıklara sebep oldu. Hazret-i Ömerin, sözbirliği yaparak verdiği cevâblar ise, iyi anlaşıldı. Dört mezheb bilgilerine esâs oldu. Meselâ, **(Kur'a çekmek)**, hakları müsâvî kimseler arasında birini seçmek için yapılır. Birisini haklı göstermek için yapılmaz sözünü Ömer “radiyallahü teâlâ anh” söylemiştir.

İmâm-ı Alînin sözlerini **(Ehl-i sünnet)** ve **(İmâmiyye)** ve **(Zeydiyye)** fırkaları incelemiştir. Herbiri başka dürlü anlamıştır. Zeydiyye ile İmâmiyye, evliyâlığı inkâr etdi. Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ” zemânında, müslimânlar arasında ayrılık olmadı. Hep birlikte kâfirlerle cihâd etdiler. Alî “radiyallahü teâlâ anh” zemânında ayrılıklar olunca, kâfirlerle döğüşmeği bırakıp birbirlerini kırmağa başladılar. Hazret-i Alî, fitneyi önliyemedi. Hattâ, hilâfeti de elinden kaçırdı.

Sual: İlk iki halife zemânında Eshâb-ı kirâm çoktu. Halîfeye yardımcı oldular. Hazret-i Alî zemânında, Eshâb-ı kirâm azaldı. Çeşidli memleketlerde yeni îmân eden câhiller, sapık kimseler fitne çıkardı. Bu fitneleri ilk iki halife de önliyemedi. Bu bakımdan üstünlüklerini söylemek doğru olur mu?

Cevâb: Allahü teâlânın feyzleri, ni'metleri, fark gözetmeksizin herkese gelmektedir. Fekat, Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, feyzlerini, ni'metlerini bir sebeble, bir kimse ile gönderir. Bu sebebin, o ni'mete vâsita olabilmesi lâzımdır. İyiliğe sebep olanın iyi olduğu, felâkete, azâba sebep olanın iyi olmadığı anlaşılacağı gibi, iyiler arasındaki üstünlük dereceleri de, buradan anlaşılır. İlk halîfe zemânında, câhil ve sapık, bozuk kimseler yokdur demek doğru değildir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" vefât eder etmez, Arabistân halkının çoğu irtidâd etdi. Eshâb-ı kirâmdan "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în" kendilerine vazîfe ile gelmiş olanları şehîd etdiler. İki halîfenin tedbîr ve gayretleri, büyük bir felâketi önledi. Aklı olan kimse, bu hâdiselere tesâdüf diyemez. Takdîr-i ilâhî böyle imiş diyerek, hizmetleri inkâra kalkışmak da, Emri ma'rûfû ve Nehy-i münkeri inkâr etmek olur. Hazret-i Alînin üstünlüğünü inkâr etmeğe de yol açar.

Süâl: Hazret-i Alînin "radiyallahü teâlâ anh" müslimânlarla harb etmesi, hakkı savunmak idi. Bâtılı yok etmek için idi. Bunun için, bu harbleri de cihâd sayılmaz mı?

Cevâb: Hazret-i Alînin "radiyallahü teâlâ anh" hak için, iyilik için uğraşdığı ortadadır. Bunun için ona bir leke sürülemez. Fekat, bu savaşları Resûlullahın emri ile yaptı demek doğru değildir. Çünkü, onun fitneleri basdırması takdîr edilmiş olsaydı, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ona emr ederdi. O da, bu hayrlı işe sebep olurdu.

Bilindiği gibi, Şâmin ve Irâkın feth olunacağını haber vermişti. Bunun için, iki halîfenin bu çalışmaları meyveli oldu. Bu fesâdlar ise, kaldırılamadı. Alînin "radiyallahü teâlâ anh" söndürmek için aldığı tedbîrler, fitneyi dahâ da körükledi. Allahü teâlâdan Resûlüne va'd edilmiş olmadığı anlaşılmaktadır. Hazret-i Alînin hâricîlerle harb etmesi, öyle değildir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bu muhârebesini bildirmiş ve zafer kazanacağını müjdelemiştir.

Şeyhayn zemânında "radiyallahü teâlâ anhümâ" fıkıh bilgilerine uymakta ve ihsân ve tarîkat denilen ma'rifetleri almakta müslimânlar birlik hâlinde idi. Kusûru olanları halîfe cezâlandırır. Hâlbuki, kendileri gibi, onların çoğu da, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" sohbetinde bulunmuşlardı. Sa'd ibni Ebî Vakkâs "radiyallahü teâlâ anh" evinin kapısını acemler gibi yaptırmış, hazret-i Ömer "radiyallahü teâlâ anh" yıkdırdı. Hâlid bin Velid gibi ünlü bir kumandanı azl eyledi. Mısır vâlisi Amr ibni Âsı payladı. Hazret-i Alî "radiyallahü teâlâ anh" zemânında, halîfeyi kabûl etmekte bile ayrılıklar oldu. Hazret-i Osmânın "radiyallahü

teâlâ anh” kâtillerine kısâs yapmaktadaki ve halîfelik için hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü teâlâ anh” hakem talebini kabûl etmesindeki fikrlerini müslimânların çoğuna kabûl etdiremedi. Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” sohbetinde bulunanlar, Sahâbî olmasalar bile, islâmiyyete uyar, kalblerini temizlerlerdi. Hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” yanında bulunanların çoğu ise, asker idi. Kalbleri bozukdu. Kendisini bile sevmiyenler vardı. Halîfe minberde bunlardan şikâyet ederdi. Hazret-i Hasene “radiyallahü teâlâ anh” cefâ edenler ve hazret-i Hüseyini “radiyallahü teâlâ anh” vahşice şehîd edenler, hep Kûfe ehâlîsinden oldu. Halîfeyi sevenlerin çoğu da, bu sevgide taşkınlık yaptı. Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh”, bunlardan da şikâyet ederdi.

Süâl: Hazret-i Alînin rûhâniyyeti çokdu. Melek gibi idi. Onun için insanlarla anlaşamadı. Şeyhayn ise, herkes gibi insandı. Benzerleri ile kolay anlaşdılar. Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” akrabâları bile inanmadı. Bu kusûr, Resûlullaha değil, inanmıyanlara âid oldu?

Cevâb: Ehl-i sünnet âlimlerine göre “rahime-hünullahü teâlâ” hazret-i Alî “radiyallahü anh” için hiçbir kusûr söylemek câiz değildir. Biz bu kitâbda, Ehl-i sünnete uyarak, kusûr değil, üstünlük farklarını belirtmek istiyoruz. Allahü teâlâ, Habîbine “sallallahü aleyhi ve sellem” münâfıklarla müdârât etmesini, câhillere ince mes’eleleri anlatmamasını, herkesin hâline uygun davranmasını emr eyledi. Böylece, onları terbiye etmek, feyz vermek kolay oldu. Allahü teâlâ, zâten bunun için, Peygamberleri “aleyhimüsselâm” insan olarak gönderdi. Melek olarak göndermedi. Halîfeler içinde de böyle olan, elbet dahâ üstün olur. İslâmiyyeti yayması ve insanları terbiye etmesi başarılı olur. Her ne şekilde olursa olsun, böyle yapmağa mâni’ olan şeyler, hattâ şiddet, vera’, edebiyât, halkdan uzaklaşmak gibi kıymetli şeyler bile, halîfenin derecesini azaltır. Hayr ve hasenât yapanların kazandığı sevâblar, bunların üstâdlarına da ve sebep olanlara da verilir. Bu bakımdan da Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ”, Alîden “radiyallahü teâlâ anh” üstün olması lâzım gelmektedir.

Hicretten evvel kâfirler Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ve müslimânlara akla gelmedik eziyyet ve işkence yaptılar. Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer “radiyallahü teâlâ anhümâ” onlara karşı çıkdı. Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” o zemân çocukdu. Hicretten sonra hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” düşmanla dövüşmekte, Şeyhayn da “radiyallahü teâlâ anhümâ” Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ile meşveret etmekte dahâ ileri oldular. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve

düzenini bozdu. Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” zühdleri ise, hilâfetlerini düzene koydu. İkinci yoldan deriz ki, zühd, nefsin istediğini yapmamaktır. İslâmiyyetin izn verdiği şey olsa da, yapmamaktır. Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh”, halîfe olmak için çok kan dökülmesine sebep oldu. Bu işinde elbet haklı idi ve islâmiyyetin izn verdiği işi yaptı. Fekat Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ” zühdlerinden dolayı, halîfeliği istemediklerini söylediler. Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ”, ilm sâhiblerine ve hilâfete hakkı olanlara hep tevâdu’ gösterdi. Zühd, az şeyle geçinmek ise, hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” bu bakımdan da Şeyhayndan “radiyallahü teâlâ anhümâ” ileri olduğu söylenemez. İmâm-ı Ahmedin “rahime-hullahü teâlâ” kitâbında, Muhammed bin Kâ’b-ı Kurazî diyor ki, hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” zemânında açlıktan karnıma taş bağladığım oldu. Şimdi ise, malımın zekâtı dörtbin altın oluyor) dedi.

Hiç şübhe yok ki, hazret-i Alî “radiyallahü anh” kâmil ve mükemmil idi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kimse rızkını bitirmeden ölmez. Fekat, rızkınızı iyi yerlerde arayınız!)** bu yurdu.

BİRİNCİ FASL

Kitâbın başından buraya kadar, Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” dahâ üstün olduğunu nakle ve akla dayanarak bildirdik. Şimdi muhâliflerin şübhelerini gidermeye çalışalım. Burada İmâmiyye ve Zeydiyye fırkalarına cevâb verecek değiliz. Onlara âyet-i kerîme ile hadîs-i şerîfler ile değil, başka dürlü cevâb verilir. Bu mes’elede doğru düşünenler de, yanlış düşünenler de, üç kısımdır. Nasîr-i Tûsî bunları şaşırtmıştır.

Nasîr-üddîn-i Tûsî, **(Tecrîd)** kitâbında, hazret-i Alînin Şeyhayndan dahâ üstün olduğunu bildiriyor. Cihâdlarda yaptığı kahramanlıkları ve Resûlullahın hizmetinde çektiği sıkıntıları yazıyor. Bedr, Uhud, Ahzâb [ya’nî Hendek] ve Hayber ve Huneyn gazâlarındaki hizmetlerini, başka hiçbir Sahâbî yapmamıştır diyor. (Âlimlerin ilmleri ondan gelmekdedir. Böyle olduğunu kendi de haber vermiştir. **(Mubâhele)** âyetinde **(Ve enfüsenâ)** buyuruldu ki, bu onun şânını bildirmekdedir. Çok cömerd idi. Resûlullahdan sonra, insanların en zâhidi idi. İbâdeti ençok olanı idi. En âlimi, en şerefli idi. İlk îmân eden odur. En fasîh konuşan o idi. Re’yi, keşfi en doğru olan, Allahü teâlânın emrlerinin yapılması için en çok uğraşan, Kur’ân-ı kerîmi en iyi ezberliyen o idi. Gaybdan haber verirdi. Düâları kabûl olurdu. Çok kerâmetleri görüldü. Resû-

lullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yakın akrabâsı ve âhîret kardeşi idi. Onu sevmek, ona yardım etmek her müsîlimâna vâcib oldu. Peygamberlere müsâvî olduğu bildirildi. Kuş olayı, onun şerefînin yüksek olduğunu gösteriyor. Mûsâ yanında Hârûn gibi idi. Halife olacağı, (**Gadîr**) denilen yerdeki hadîs-i şerîfle bildirildi. Küfr üzere bir ân yaşamadı. İslâma çok hizmet etdi. Rûhu da, be-deni de kâmil idi) diyor.

Cevâb: (**Fadl-i cüz’î**), ya’nî birkaç şeyde üstün olmak ile, (**Fadl-i küllî**), ya’nî her şeyde üstün olmak başkadır. İnsanı Peygambere benzeten çeşidli sıfatlar vardır. Bunları birbirine karıştırmamalıdır. Millete reîs olmak, Peygambere halife olmak üstünlüğü ile başka üstünlükleri iyi anlamak lâzımdır.

Allahü teâlâ, (**Mâide**) sûresinin üçüncü âyetinde, (**Bugün, dîni-nizi kemâle getirdim. Size ni’metimi temâmladım**) buyurdu. Bunun için, din ve millet işlerinde, Peygamberden başkasına bakılmaz. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine ihsân ettiği ni’metlerin çoğunu hayâtta iken vermiş, bir kısmını da, sonra vereceğini va’d etmiş, bunları, ba’zı Sahâbîler elinde yaratmıştır. Bu Sahâbîler, Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, peygamberlik vazîfesinde benzemekle şereflenmişlerdir. Eshâb-ı kirâmın, bu bakımdan Resûlullaha benzemeleri farklıdır. Ençok benziyenleri Şeyhayn oldu. Bunu iyi açıklayabilmek için, (**Tecrîd**) kitâbının yazıları birer birer aşağıda yazılacak, herbiri cevâblandırılacaktır:

Süâl 1: Hazret-i Alî, din uğrunda çok cihâd yaptı. Onun kadar kahramanlık gösteren oldu mu?

Cevâb 1: Hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” gazâlarda kahramanlık göstermesi, Resûlullahın yardımı ile idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Şeyhayne de bu yardımı yaptı. Hicret ile vefât arasındaki zemânda, hazret-i Alîye olan yardımı dahâ çok idi. Hicretten önce ve vefâtdan sonra ise, Şeyhayne olan yardımı dahâ çok idi. Fekat, peygamberlik vazîfesinde benzeyiş, Şeyhaynde dahâ çok oldu.

Süâl 2: Eshâb-ı kirâm çok şeyi hazret-i Alîye sorup öğrenirlerdi. Bu onun dahâ üstün olduğunu göstermiyor mu?

Cevâb 2: Hazret-i Ömer de, ilminin çok olması ile müjdelenmiş idi. Tirmüzî bildiriyor ki, hazret-i Alî, irtidâd eden birkaç kişiyi yakdı. Bunu, Abdüllah ibni Abbâs işitince, ben olsaydım, yakmazdım, öldürürdüm. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Dinden çıkarı öldürünüz!**) buyurdu. Bir kerre de, (**Allahü teâlânın yapacağı azâb ile siz azâb yapmayınız!**) buyurdu dedi. Hazret-i Alî bunu işitince, Abdüllah ibni Abbâs doğru söylüyor buyurdu. Hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” ma’sûm olmadığını,

yanıldığını gösteren böyle haberler, Müslimde ve başka kitâblarda yazılıdır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alfi övdüğü gibi, Eshâb-ı kirâmdan çoğunu da senâ buyurmuşdur. Şeyhayn için, **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere itâ’at ediniz!)** ve **(Cennetdeki adamların en üstünü, Ebû Bekr ve Ömerdir)** hadîs-i şerîfleri meşhûrdur. **(Ömerin geçtiği yoldan şeytân kaçır)** hadîs-i şerîfi ve gömlek rü’yâsını ve süt rü’yâsını söyleyerek, ilm ve din ile ta’bîr buyurması, hazret-i Ömeri müjdelemiştir. Ubeyy bin Kâ’b için de, **(Kur’ân-ı kerîmi en iyi okuyunuz Ubeyy bin Kâ’bdır)** buyuruldu. **(İbni Ümm-i Abdin râzı olduğu kimseden ben de râzıyım)** ve **(Halâli ve harâmı en çok bileniniz Mu’âzdr!)** ve **(Her ümmetin emîni vardı. Bu ümmetin emîni Ebû Ubeydedir)** ve **(Her Peygamberin havârîsi vardı. Benim havârîm Zübeyrdir)** ve **(İlmin dörtde birini Âîşeden öğreniniz!)** hadîs-i şerîfleri, çeşitli Sahâbîleri bir üstünlükle övmektedir. İnsâf ile düşünülürse, bu üstünlükleri içinde, en üstün olanı, itâ’at olunmak ve Cennet adamlarının en üstünü olmaktır. Hazret-i Alî de, bunu bildirerek, (Benim size vezîr [ya’nî müşâvir] olmam, size emîr olmamdan dahâ iyidir) buyurmuşdur.

Âlimlerin ilmleri ondan geldiği gibi, Şeyhaynden de gelmektedir. Din âlimleri, kırâet, fikh, hadîs, tefsîr, üsûl, tesavvuf, kelâm ve lisan âlimleridir. Kırâet âlimlerinden yedisi meşhûrdur. Bunların hepsinin ilmi, hazret-i Osmânın yazdırdığı Kur’ân-ı kerîmden alınmıştır. Bu Kur’ân-ı kerîmi ise, Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ” topladı. Bunu da, hazret-i Ömerin gönderdiği âlimler, her yere ulaştırdı. Hazret-i Alîden “radiyallahü teâlâ anh” ise, yalnız iki rivâyet gelmiştir. Fikh âlimlerinden, Hanefî, Şâfi’î ve Mâlikî mezheplerinin temelleri, hazret-i Ömerin yaptığı icmâ’ bilgilerine dayanmaktadır. Bunların ana kitâblarında, hazret-i Alîden gelme rivâyet pek azdır. Hadîs âlimlerine gelince, bunların bildirdikleri hadîs-i şerîflerin çoğunu, Ebû Hüreyre ve Abdüllah ibni Ömer ve Âişe ve Abdüllah bin Mes’ûd ve Abdüllah bin Abbâs ve Enes bin Mâlik ve Ebû Sa’îd-i Hudrî ve Câbir bin Abdüllah “radiyallahü teâlâ anhüm” haber vermişlerdir. Bunların da çoğu Şeyhaynden rivâyet etmektedir. Medîne, Şâm, Yemen ve Mısır âlimlerinin hazret-i Alîden rivâyetleri azdır. Kûfelilerin rivâyeti çok ise de, bunların hâlleri bilinmemektedir.

Üsûl ilmini imâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi teâlâ aleyh” kurdu. Bunun Kitâb, sünnet, icmâ’ ve kıyâs üzerindeki temel bilgileri ise, hep Şeyhaynden gelmektedir. Sonra, her mezheb imâmı, kendi mezhebi için üsûl koydu. Bu üsûllerin, Eshâb-ı kirâmın sözleri ile

hiç ilgileri yoktur.

Kelâm âlimlerinin temel bilgileri, Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'ti-kâdîdır. Bu bilgiler de Şeyhaynden “radıyallahü teâlâ anhümâ” gelmektedir. Zemânla eklenen bilgilerin ise, Eshâb-ı kirâmın söz-leri ile bir ilgisi yoktur.

Tefsîr ilmini kuran Ömerdir “radıyallahü teâlâ anh”.

Tesavvuf ilmine gelince, kalbin sohbetle temizlenmesi, Şey- haynden gelmektedir. Hasen-i Basrînin hazret-i Alîden feyz alma- sı ve hırka giymesi doğru değildir diyenler de vardır.

Hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh”, kendi üstünlüklerini söylemesi câizdir. Büyük bir zâtın, iyi niyetle, başkalarının ken- dinden feyz alabilmeleri için, üstünlüklerini bildirmesi câizdir. Hazret-i Alî, hutbede, (Kur’ân-ı kerîmden dilediğinizi bana soru- nuz! Vallahi her bir âyetin, gece mi gündüz mü geldiğini ve ovada mı, dağda mı indiğini bilirim) buyurdu. Şeyhaynın “radıyallahü te- âlâ anhümâ” tevâzu’u pekçoktu. Meselâ, Ebû Bekr-i Sıddîk “radı- yallahü anh”, dalda bir kuş görünce, (Ne mutlu sana ey kuş! Dile- diğin dala konarsın. Dilediğin meyveleri yirsin. Kıyâmet günü he- sâba çekilmez, azâb görmezsin. Keşki, senin gibi bir kuş olsaydım) dediği meşhûrdur. Hazret-i Ömerin de, bir avuç toprak olmak için söyledikleri, kitâblarda yazılıdır. Allahü teâlâyâ yakın Evliyânın hâlleri birbirine uymaz. Kimi övünmüş, kimi yok olmak istemiştir. Îsâ aleyhisselâm inbisât hâlinde, neş’eli idi. Yahyâ aleyhisselâm ise, çok zemân korku içinde, üzüntülü idi. Hazret-i Ebû Bekre “ra- dıyallahü teâlâ anh” (Ey Allahın halîfesi!) dediler. (Ben Resûlulla- hın halîfesiyim ve buna râzıyım) dedi.

Süâl 3: (Ve-enfüsenâ) âyet-i kerîmesi, hazret-i Alînin “radıyal- lahü teâlâ anh” üstünlüğünü göstermiyor mu?

Cevâb 3: Tefsîrlerde bildirildiği üzere, bu âyet-i kerîmeye (**mu- bâhele âyeti**) denir. Mubâhele yapmak ve mubâhele yaparken, ço- cukları ve akrabâyı da yanında bulundurmamak, Arabistânda âdet idi. Resûlullah da “sallallahü aleyhi ve sellem” mubâhele yapar- ken, bu âdete uyarak, çocuklarını ve akrabasını topladı. Bu âyet-i kerîme, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” akrabâ olmak şe- refini göstermektedir. Bu şerefin büyüklüğüne hepimiz inanyo- ruz. Fekat bu şeref, (**Fadl-i küllî**) ya’nî her bakımdan üstün olma- ğı göstermez. Bunun gibi, (**Sen bendensin. Ben de sendenim**) gibi hadîs-i şerîfler, akrabâlık şerefini göstermektedir. Çünkü, hazret-i Abbâs için ve Ebû Lehebin kızı Dürre için de böyle buyurulmuş- tur. Böyle sözler, (**Fadl-ı cüz’î**)yi, ya’nî bir bakımdan üstünlüğü gösterir. Her bakımdan üstünlüğü göstermez. Hamâmda bir arslan gördüm demek gibidir. Hamâmda arslan gibi kuvvetli bir insan

görmüş olduğunu bildirmektedir. Yoksa dişleri, pençesi ve yelesi arslaninkiler gibi demek değildir.

Süâl 4: Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” çok cömerd idi. Bu üstünlüğü âyet-i kerîme ile medh olundu.

Cevâb 4: Hazret-i Alî “radiyallahü anh”, elbet çok cömerd idi. Bunun gibi, dahâ nice üstünlükleri de vardı. Hazret-i Alînin bu üstünlüklerine ve Eshâb-ı kirâmın çoğundan dahâ üstün olduğuna hepimiz inanıyoruz. Biz burada Şeyhaynın dahâ üstün olduğunu bildirmek istiyoruz. Cömerdlik iki dürlüdü. Birisi, kendi malını muhtâc olanlara bol bol vermektir. İkincisi, (**Beyt-ül mâl**) denilen devlet hazînesi me’mûrlarının, beyt-ül mâldan hakkı olanlara haklarını eksik vermemesidir. Şeyhayn, iki bakımdan da dahâ çok cömerd idi. Hazret-i Ebû Bekrin, hicretten evvel ve hicretten sonra, Resûlullah için verdiği malların çokluğunu, siyer kitâbları sözbirliği ile bildiriyor. Bir gece Allah için onbin altın, ertesi gün onbin altın ve ayrıca gizlice onbin altın ve herkesin yanında onbin altın dağıtınca, Nisâ sûresinin otuzaltıncı âyeti gelerek, Allahü teâlâ tarafından medh ve senâ buyuruldu. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Eshâbım arasında bana sohbeti ile ve malı ile en çok hizmet eden, Ebû Bekrdir**) buyurdu.

Tebük gazvesinde, malının hepsini verdi. Hazret-i Ömerin “radiyallahü teâlâ anh” de, Allah yolunda malını verdiği çok olmuştur. Tebük gazvesinde malının yarısını verdi. Hazret-i Alînin bu kadar mal verdiği hiç işitilmemiştir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, ona bakıyordu. Hicretten sonra da malı yokdu. Şeyhayn halife iken, Beyt-ül-mâldan ancak geçinecek kadar ücret alırdı. Hazînenin hepsini millete dağıtırlardı. Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” halife iken, millete dağıtdığı, onlarınkinin binde biri olamaz. Ukaylın, geçim sıkıntısından hazret-i Alîye kızdığı, bu yüzden Mu’âviyenin “radiyallahü teâlâ anh” yanına gitdiği meşhûrdur.

Süâl 5: Hazret-i Alî, Resûlullahdan sonra insanların en zâhidi idi.

Cevâb 5: Evet, hazret-i Alînin zühdünün çok olduğu meydândadır. Eshâb-ı kirâmın çoğundan dahâ zâhid idi. Zühd, dünyâya düşkün olmamaktır. Bunun en kıymetlisi, halîfeliği de istemektir. Şeyhaynın halîfeliği bırakmak istediklerini, Eshâb-ı kirâm sözbirliği ile bildiriyor. Hazret-i Alî ise, halife olmak için uğraşdı. Dîne ve müslimânlara hizmet için istedi diyenlerin, Şeyhaynı da, halife oldukları için, kötölememeleri lâzım olur. Fekat Şeyhayn, halife olmak için uğraşmadılar. Hazret-i Alî ise, çok uğraşdı. Hazret-i Ömerin zühdünün mükemmel olduğunu Sa’d ibni Ebî Vak-

kâs bildiriyor. Şeyhaynın zühdünü, kanâ'atini bildiren haberler sayılamıyacak kadar çoktur. Zâhidlerin en üstünü, Resûlullahdır "sallallahü aleyhi ve sellem". Şeyhayn halife iken, tâm Ona benzediler. Allahü teâlânın emrlerini yerleştirmek, yaymak için, herşeyi yaptılar. Böyle olduğunu hazret-i Alî de bildirdi ve (Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hepimizden ileridedir. Ebû Bekr de öyle oldu. Ömer, bunların üçüncüsü oldu. Sonra, herşey bozuldu. Allahü teâlânın dilediği şeyler başgösterdi) dedi.

Hazret-i Alînin çok ibâdet yaptığı için, Eshâb-ı kirâmın çoğundan ileride olduğu meydândadır. Fekat, Şeyhaynden ileride olduğu söylenemez "radiyallahü teâlâ anhüm".

Süâl 6: Hazret-i Alî "radiyallahü teâlâ anh" önce îmân etdi. Bundan büyük şeref olur mu?

Cevâb 6: Önce îmân eden, ba'zı âlimlere göre hazret-i Alîdir. Ba'zılarına göre ise hazret-i Ebû Bekrdir. Hazret-i Hadîcenin bunlardan önce îmân ettiği, sözbirliği ile bildirilmiştir. Önce îmân etmek dahâ üstün olmağa sebep olsaydı, hazret-i Hadîce ile Zeyd, Eshâb-ı kirâmın en üstünü olurlardı. Önce îmân etmenin bir üstünlük olması, başkalarının îmâna gelmelerine sebep olduğu içindir. Bu da, ancak bâlîğ olmuş, yetişmiş kimsede olur. Hazret-i Alî, îmân ettiği zemân çocukdu. İmân ettiğini babasından bile sakladı. Önce îmân ederek başkalarını îmâna getirmek üstünlüğü, yalnız Ebû Bekrde "radiyallahü teâlâ anh" hâsıl oldu.

Süâl 7: Hazret-i Alî "radiyallahü teâlâ anh", Eshâb-ı kirâmın en fasîh konuşanı idi.

Cevâb 7: Hazret-i Alînin fasîh, belîğ ve edîb olduğu ve bu bakımdan Eshâb-ı kirâmın çoğundan üstün olduğu meydândadır. Fekat, Şeyhaynden dahâ üstün olduğu söylenemez. Çünkü, Şeyhaynın çok fasîh hutbelerini, Eshâb-ı kirâmın büyüklere haber vermiştir. Hazret-i Ebû Bekrin çok fasîh olan kasîdeleri, İbni İshak târihinde yazılıdır. Bununla berâber, çok fasîh olmanın halifelikle bir ilgisi yoktur. Evet islâmiyeti bildirirken fesâhet lâzımdır. Şeyhayn "radiyallahü anhümâ", herşeyi gâyet fasîh bildirdiler. Ayrılıkları, anlaşmazlıkları temâmen ortadan kaldırdılar. Hazret-i Alî "radiyallahü anh" zemânında hâsıl olan anlaşmazlıkların hiçbiri çözülemedi. Hazret-i Alînin "radiyallahü teâlâ anh" sözü ile ictihâdını değiştiren bir Sahâbî bulunduğu işitilmemiştir.

Süâl 8: Hazret-i Alînin re'yi, keşfi en doğru değil mi idi?

Cevâb 8: Evet, hazret-i Alînin ictihâdının doğru olduğuna ve nasslardan hükm çıkarmaktaki ve süâllere cevâb vermekteki sür'atine kimsenin bir diyeceği yoktur. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" de, bunu bildirerek: **(Hükm vermekde en ileri-**

de olanız, Alîdir) buyurmuşdur. Hazret-i Ömer, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini sayarken (Hükm etmekte en üstünümüz Alîdir) demiştir. Fekat, bu üstünlüğü, Şeyhaynden önce halîfe olmasına sebep göstermek doğru olamaz. Çünkü, hazret-i Ebû Bekr halîfe olunca, arabaları mürted olmaktan vazgeçirmek için neler hükm etdi ise, hepsi fâideli oldu. İrâna ve Rumlarla yapılan cihâdlarda hazret-i Ömerin düşünceleri ve emrleri hep zafer sağladı. Hazret-i Alî halîfe iken, yaptıkları zararlı oldu. Meşveret edilenerin re'ylerini beğenmezdi. Abdüllah ibni Abbâs bunu açıkca bildiriyor. Hazret-i Osmân şehîd edilince, hazret-i Alîye, oğlu hazret-i Hasenin söyledikleri, kitâblarda yazılıdır. Re'yin, ictihâdın doğru olması demek, fâideli sonuçlar getirmesi demektir. Bu da, yalnız Şeyhaynın re'y ve ictihâdlarında tâm olarak hâsıl olmuşdur.

Süâl 9: Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh”, Allahü teâlânın emrlerinin yapılması için ençok uğraşan değil midir?

Cevâb 9: Allahü teâlânın emrlerinin yapılması ve islâmiyyetin yayılması için Şeyhaynın da, hazret-i Alînin de “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” var kuvvetle çalışdıkları şübhesizdir “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”. Fekat, nass ile açıkca bildirilmemiş işlerde acele etmemek, meşveret etmek, icmâ’ elde etmek lâzımdır. Böyle yerlerde acele etmek hatâdır. Had cezâlarında böyle yapılmazsa, fitne uyanır. Şeyhayn, her emrlerinde, Resûlullahın bu sünnetini gözetirlerdi. Bunu, Ömer bin Abdül’azîz çok güzel haber vermektedir. Hazret-i Alî böyle yapmadı. Hattâ bir gece, Mugîre bin Şu’be ile konuşurken, (Anlaşmazlık ve fitne korkusu olunca, zânîyi hemen recm ederim) demiş, Mugîre de, o gece kaçarak, hazret-i Mu’âviyenin yanına gitmiştir. Denilebilir ki, hazret-i Alî zemânındaki karışıklıklara kısmen acelesi sebep olmuşdur. Hazret-i Alîde sekr ve acele çokdu. Şeyhaynde ise, Sahr, tennî ve uzağı görmek çokdu. Böyle olduğunu, Abdüllah ibni Abbâs, açık olarak bildirmiş, (Hazret-i Ömer, ileriye görür, yavaş hareket ederdi. Hazret-i Alî, istediğini hemen yapabilecek sanır, harekete geçerdi. Çoğu yapılamazdı) demiştir.

Süâl 10: Kur’ân-ı kerîmi en iyi ezberliyen hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” değil midir?

Cevâb 10: Kur’ân-ı kerîmi ezberlemek şerefi, yalnız hazret-i Alîye mahsûs değildir. Şeyhayn ve Zinnüreyn ve Abdüllah ibni Mes’ûd ve Ubeyy bin Kâ’b “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” da, Kur’ân-ı kerîmin hepsini ezberlemişlerdi. Şeyhayn halîfe iken, Cum’a ve beş vakt nemâzı kıldırılırdı. Sabâh nemâzında Bekara ve Yûsûf gibi uzun sûreleri okurlardı. Hazret-i Alî ve diğer hâfızlar, cemâ’at arasında idiler. Hiçbir nemâzda yanlış okundu dedik-

leri işitilmemiştir. Bu nemâzlar, cemâ'atin hıfzlarının kuvvetlenmesine yardım etdi.

Süâl 11: Hazret-i Alî “radıyallahü teâlâ anh” gaybden haber verirdi ve düâları kabûl olurdu.

Cevâb 11: Gaybden haber vermek ve düânın kabûl olması, hazret-i Alîde de, Şeyhaynde de çok görüldü. Şeyhaynın bu kerâmetleri, sahîh haberlerle bizlere geldi. Hazret-i Alînin kerâmetlerini bildirenler arasında yalancılara bulunduğunu hazret-i Alî de bildirmiş, çoğunu yanından kovmuştur. Birbirlerinin kötülüklerini de bildirmişlerdir. Buhârîde diyor ki, Şeyhaynın düâsı ile yinilen yemek azalmazdı, artardı. Yine Buhârîde diyor ki, hazret-i Ömerin, böyle olacağını zan ederim dediği şeyler, hep zan ettiği gibi olmuştur. Hazret-i Ömerin, Îrânda harb eden askerini Medîne hutbe okurken görerak, kumandanları Sâriyyeye (Dağ tarafına dikkat et!) dediği meşhûrdur. Hazret-i Ömerin, öldürüleceğinden birkaç gün önce, öleceğini haber verdiği, imâm-ı Ahmedin (**Müsned**) kitâbında yazılıdır. Hazret-i Ebû Bekrin imân edeceği ve öleceği zemân gördüğü rü'yâlar sahîh kitâblarda yazılıdır. Nil nehri- nin hazret-i Ömerin mektûbuna uyarak akışını değişdirdiği bildirilmiştir. Böyle dahâ nice kerâmetleri bildirilmiştir. Böyle olmakla berâber, Eshâb-ı kirâmın yüksek dereceleri, kerâmet derecesinden dahâ üstündü. Hilâfet makâmında kerâmetin az olması lâzım olduğunu (**Fûsus**) kitâbı, Süleymân aleyhisselâmın mu'cizesini anlatırken bildirmektedir.

Süâl 12: Hazret-i Alî Resûlullahın yakın akrabâsı ve âhiret kardeşi idi. Bundan dahâ büyük şeref olur mu?

Cevâb 12: Evet, hazret-i Alî, Resûlullahın çok yakın akrabâsıdır. Buna kimsenin bir diyeceği yoktur. Şeyhayn de, Kureyş kabîlesindedir ve kızları, Resûlullahı zevce olmakla şereflenmiştir. Fekat bu yakınlıklar, en üstün olmağa sebep olamaz. Akrabânın birbirinden yakın olduklarını bildiren âyet-i kerîme, mîrâs için gelmiştir. Halîfelikle, hâkimlikle ve imâmlıkla ilgisi yoktur. Eğer halîfelik akrabâlıkla olsaydı, hazret-i Alînin değil, hazret-i Abbâsın “radıyallahü teâlâ anhümâ” halife seçilmesi lâzım gelirdi. Kralların, diktatörlerin âdetleri buna sened olamaz. Halîfeliğın mîrâs gibi, babadan oğula kalmayıp, kâbiliyyeti, liyâkati olanın seçilmesi, Tevrâtta da bildirilmiştir. Allahü teâlâ, hazret-i Mûsâdan sonra, Yûşâ' aleyhisselâmı Peygamber yaptı. Hârûn aleyhisselâmın oğullarını yapmadı. İslâmiyyetde de halifenin Kureyş kabîlesinden olacağı bildirildi. Bu kabîlenin hangi kolundan olacağı bildirilmedi. Bu kabîleden olup hilâfetin dokuz şartı kendinde bulunan kimsenin halife olmağa hakkı olur. Fekat halife olmak için,

sözbirliğı ile seçilmek veyâ önceki halifenin vasiyyet etmesi veyâ güç ile, darbe ile ele geçirilmiş olması lâzımdır. Şeyhayn “radiyalahü teâlâ anhümâ”, hilâfetin şartlarına mâlik idi ve sözbirliğı ile seçildiler.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Ebû Bekr “radiyallahü teâlâ anh” için, **(Kardeşimdir ve yakın arkadaşımıdır)** buyurdu. Ömer “radiyallahü teâlâ anh” için de, **(Kardeşim bana da düâ et!)** buyurdu. Âhret kardeşi yalnız Alî “radiyallahü teâlâ anh” oldu ise de, bunun halifelikle bir ilgisi yoktur. Eshâbını birbirleri ile kardeş yaparken, hazret-i Alî ağlıyarak geldi. (Eshâbını birbirleri ile kardeş yaptın. Beni kimse ile kardeş yapmadın) diyerek üzüldüğünü bildirdi. Resûlullah da “sallallahü aleyhi ve sellem”, onun hâline acıyarak, **(Sen benim dünyâda ve âhretde kardeşimsin!)** buyurdu. Benî Neccârın reîsi Es’ad bin Zerâre ölünce, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yanına gelip, bize bir reîs ta’yîn et dediklerinde, **(Siz benim kardeşlerimsiniz! Sizin başkanınız ben oluyum!)** buyurdu. Bu kardeşlik, onların Şeyhaynden dahâ üstün olduklarını göstermez.

Süâl 13: Her müslimânın hazret-i Alîyi sevmesi, Şûrâ sûresinin yirmüçüncü âyetinde emr olundu.

Cevâb 13: Bu âyet-i kerîmede meâlen, **(Sizden karşılık olarak, yalnız akrabâmı sevmenizi istiyorum)** buyuruldu. **(Alîyi sevmek, î-mânın alâmetidir. Ona düşmanlık, münâfıklık alâmetidir)** ve **(Seninle harb edenle harb ederim. Seninle sulh eden ile de sulh ederim)** hadîs-i şerîfleri de böyledir. Evet, Ehl-i beyti sevmek ve saymak ve Resûlullahın zevcelerine saygı göstermek, her müslimâna vâcibdir. Hazret-i Abbâs “radiyallahü teâlâ anh” da buna dâhildir. Hadîs-i şerîfde, **(Amcamı inciten, beni incitmiş olur)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Ensârı sevmek, îmân alâmetidir, Ensâra düşmanlık etmek, münâfıklık alâmetidir)** buyuruldu. Eshâb-ı kirâmın hepsi için de, **(Eshâbımı seven, beni sevdiği için sever. Eshâbıma düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, Allahü teâlâyı incitmiş olur)** buyuruldu.

Süâl 14: Hazret-i Alîye yardım etmek her müslimâna vâcibdir. **(Tahrîm)** sûresi bunu gösteriyor.

Cevâb 14: Evet, **(Tahrîm)** sûresinin dördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Sâlih mü’minler Ona yardımcıdır)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, sâlih mü’minlerin hazret-i Alîye yardımcı olduklarını değil, Resûlullahı yardımcı olduklarını bildirmektedir. Sâlih mü’minlerin de, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer olduğunu, Eshâb-ı kirâm sözbirliğı ile bildirmişlerdir. Bu âyet-i kerîme, Şeyhay-

nın şânlarını göstermektedir.

Süâl 15: Peygamberimiz “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, Alînin Peygamberlere müsâvî olduğunu bildirdi.

Cevâb 15: Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” yalnız hazret-i Alîyi değil, başka Sahâbîleri de Peygamberlere “aleyhi-müsavlevâtü vetteslîmât” benzetmiştir. Bununla, o Peygamberin üstün sıfatlarından birinin onda da bulunduğunu haber vermiştir. Böylece, Ebû Zerîn zühüdünü İsâ aleyhisselâma ve Ebû Bekrin merhametini de İsâ aleyhisselâma ve Ömerin şiddetini, Nûh aleyhisselâma ve Ebû Mûsel-eş’arînin güzel okumasını, Dâvûd aleyhisselâma benzetmiştir.

Süâl 16: Kuş kebâbı olayı, Allahü teâlânın Alîyi “radiyallahü teâlâ anh” çok sevdiğini göstermiyor mu?

Cevâb 16: Resûlullahın yanında kuş kebâbı vardı. (**Yâ Rabbî, sevdiğin kullarından birini gönder. Bu kuşu onunla berâber yiye-lim!**) buyurdu. Hazret-i Alî geldi. Birlikde yidiler. Bu haber, elbet doğrudur. Hazret-i Alî, elbet Allahü teâlânın sevgili kullarından biridir. Fekat, bu müjde yalnız ona gelmiş değildir. Hazret-i Ebû Bekre ve hazret-i Ömere de böyle müjde verilmiştir. (**Allahü te-âlâ, Ebû Bekre yalnız tecellî eder. Başkalarının hepsine birden te-cellî eder**) ve (**Ömerden dahâ hayrlı bir kimse üzerine güneş doğ-mamıştır**) hadîs-i şerîfleri meşhûrdur.

Süâl 17: (**Benim yanımdaki yerin, Mûsânın yanında Hârûnun yeri gibidir**) hadîs-i şerîfi de, onun halîfe olacağını göstermiyor mu?

Cevâb 17: (**Tecrîd**) kitâbı bunu yazarken, Tebük gazâsındaki (**Sen, benim yanımda, Mûsâ yanındaki Hârûn gibisin! Fekat, ben-den sonra Peygamber yoktur!**) hadîs-i şerîfine işâret etmektedir. Bu hadîs-i şerîfdeki (**Benden sonra**), (Benden başka) demektir.

Kur’ân-ı kerîmde, Câsiye sûresinin yirmiikinci âyetinde de, böyle demektir. Çünkü, Hârûn aleyhisselâm, Mûsâ aleyhisse-lâmdan sonra yaşamadı. Dahâ önce öldü.

Bu hadîs-i şerîf, Tebük gazvesine giderken, Medînede, Alîyi “radiyallahü teâlâ anh” kendi yerine bıraktığı için söylendi. Çün-ki, hazret-i Mûsâ da, Tûr dağına giderken, yerine Hârûn aleyhisse-lâmı vekîl bırakmıştı. Bu hadîs-i şerîf, hazret-i Alî için büyük şe-refdir ve çok üstünlüktür. Fekat Şeyhaynden “radiyallahü teâlâ anhümâ” dahâ üstün olduğunu göstermez.

Süâl 18: Hazret-i Alînin Resûlullahın halîfesi olduğu, (**Gadîr-i Hum**)daki hadîs-i şerîfde bildirilmedi mi?

Cevâb 18: (**Gadîr-i Hum**) hadîsine gelince, Resûlullah “sallal-

lahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Alîyi Yemene hâkim [Vâli] yapmışdı. Beyt-ül-mâlde olan bir câriyeyi hazret-i Alî kullandı. Bu hareketi, dedi-kodu hâlini aldı. Bu dedi-kodu Resûlullahın mubârek kulağına kadar geldi. Fitneyi önlemek için, hazret-i Alîyi sevmeği emr buyurdu. **(Kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır)** buyurdu ki, (Beni seven, Alîyi de sevsin) demektir. Mevlâ kelimesi, Kur’ân-ı kerîmin birçok âyetinde vardır. Sevilen kimse ma’nâsı verilmiştir. Bu hadîs-i şerîf, **(Allaha inanan, müsâfirine ikrâm etsin!)** hadîs-i şerîfi gibidir. Bu hadîs-i şerîf, yalnız hazret-i Alî için değildir. Hazret-i Hasen için, **(Yâ Rabbî! Onu seviyorum. Onu sen de sev! Onu sevenleri de sev!)** buyuruldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Mekke ile Medîne arasında bulunan **(Gadîr-i Hum)** ismindeki yere gelince, hazret-i Alînin elini tutup, **(Kimin mevlâsı isem, Alî de onun mevlâsıdır! Yâ Rabbî, onu seveni sev! Onu sevmiyeni sevme!)** buyurdu. Sonra, hazret-i Ömer, hazret-i Alînin yanına gelip, (Ne mutlu sana yâ Alî! Bütün mü’minlerin sevgilisi oldun) dedi. **(Müslim)** kitâbında, Zeyd bin Erkam diyor ki, **(Gadîr-i Hum)** denilen su başında, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hutbe okudu. **(Ben de insanım. Birgün ecelim gelecek. Size Allahın kitâbını ve Ehl-i beytimi bırakıyorum. Kur’ân-ı kerîmin gösterdiği yola sarılınz! Ehl-i beytimin kıymetini biliniz!)** buyurdu. **(Tirmüzî)** de, İmrân bin Hasîn diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bizi hazret-i Alînin emrinde cihâda gönderdi. Hazret-i Alî, esîr denilen câriyelerden birini kendine aldı. Dört kişi, bunu Resûlullah’a söylediler. Resûlullah çok üzüldü. **(Aliden ne istiyorsunuz? Alî bendendir. Ben de ondanım. Benden sonra, O her mü’minin velîsidir)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfler, Ehl-i beyti sevmeği emr etmektedir. Mevlâ, velî, sevilen kimse demektir. Zeyd bin Erkam, **(Tirmüzî)** de bildiriyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Size iki şey bırakıyorum. Bunlara yapışsınız, benden sonra doğru yolda kalırsınız. Biri, ötekinden dahâ büyüktür. Bu, Allahın kitâbıdır. İkincisi, Ehl-i beytimdir. Havz başında bana kavuşuncaya kadar, ikisi birbirinden ayrılmaz!)**. Birbirinden ayrılmaz demek, Kur’ân-ı kerîme sarılan kimsenin, Ehl-i beyti sevmesi lâzımdır demektir. Ehl-i beyte yapışmak, onları sevmektir. Kur’ân-ı kerîme uymak sevâb olduğu gibi, Ehl-i beyti sevmenin de böyle sevâb olduğunu bildirmektedir. Bu hadîs-i şerîflerin hiçbiri, hazret-i Alînin halîfe, imâm olacağını göstermiyor. Bu hadîs-i şerîfleri ileri sürerek, Ehl-i sünneti kötülemek, müslimânlar arasında bölücülük yapmak, pek haksız ve çok yanlışdır. Cenâb-ı Hak, hepimize Ehl-i beyti ve Es-hâb-ı kirâmın hepsini “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sevmek nasîb eylesin! Âmîn!

Süâl 19: Hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh”, îmân etmeden önce küfr üzere bir an yaşamadı.

Cevâb 19: Îmân etmeden önce, küfr üzere olmamak üstünlük olsaydı, sonra gelen müslimânların hepsinin, Eshâb-ı kirâmdan dahâ üstün olmaları lâzım gelirdi. Hadîs-i şerîfde (**Îmân edenin geçmiş suçlarının hepsi afv olur**) buyuruldu.

Süâl 20: Hazret-i Alî islâmîyyete pekçok hizmet etdi.

Cevâb 20: İslâmîyyete çok hizmet edenin Şeyhayn olduğu güneş gibi meydândadır. Çünkü, Kur’ân-ı kerîmi cem’eden, Şeyhayndır. Hadîs-i şerîfleri rivâyet etmek çığrını açan, din bilgilerini, kısımlara ayıran, Arabistânı feth eden, İslâmîyyeti Rum ve İrân topraklarına yerleşdiren Şeyhayndır. Yer yüzündeki müslimânların çoğu, Mâlikî, Hanefî ve Şâfi’î mezhebindedir. Bu mezheblerin temel bilgileri, hazret-i Ömerin elde ettiği icmâ’ mes’eleleridir. Bu mezheplerde hazret-i Alîden gelen bilgiler pek azdır. Hazret-i Alî zemânında hiç kâfir memleketi feth edilmedi. Müslimânlar arasında birlik ve huzûr sağlanamadı. Bu ümmetin Şeyhaynden istifâdesi, hazret-i Alîden olan istifâdesinden çok fazladır. Çığır açanların sevâbı, bunlara uyanların çokluğu kadar çok olur. (**Ehl-i sünnet**) olan müslimânların hepsi, Şeyhaynın gösterdikleri yoldadır. Yer yüzündeki müslimânların çoğu, Ehl-i sünnettir. Hazret-i Alîyi seviyorum diyenlerden üç sapık fırka meydâna geldi. Üçü de islâmîyyeti parçalamak için çalışdılar. Allahü teâlâ merhamet etmeseydi, islâmîyyeti yok edeceklerdi. Bunlardan biri (**Îmâmîyye**) fırkasıdır. Bunlara göre, Kur’ân-ı kerîmi toplıyanlar, sağlam kimsele değilmiş. Çünkü, İmâmîyye fırkasında olanlar, Eshâb-ı kirâma ve meşhûr yedi kırâet imâmına inanmıyor. Onların inandıkları oniki imâmdan gelen bir haber de yokdur. Merfû’ hadîsler de bildirmedikleri için, güvencikleri bir hadîs kitâbları da yok. (**Zeydiyye**) fırkası da, hadîs-i şerîflerden alınmış olan din bilgilerinin çoğuna inanmıyorlar. İslâm târîhinde kanlı ayrılıklara sebep oldular. (**İsmâ’îliyye**) kısmı ise, hepsinden dahâ kötüdür. Tâam islâm düşmanındırlar. Müslimânların îmânlarında ve amellerinde sayısız bozuk bid’atleri, hep bu üç fırka ortaya çıkardı. Evet, bunların kötülükleri, hazret-i Alîyi “radiyallahü teâlâ anh” lekelemez. Bunun gibi, Yezîdin ve Emevî hâkimlerinin kötülükleri de, hazret-i Mu’âviyeyi “radiyallahü teâlâ anh” lekelemez. Zulmleri, günâhları kendilerinedir. Hazret-i Alîye bunlardan hiçbir sevâb gelmemektedir. Hâlbuki, yer yüzündeki Ehl-i sünnetin sevâblarından, kıyâmete kadar hergün, Şeyhayne sayısız sevâb hâsil olmaktadır.

Süâl 21: Hazret-i Alînin bedeni de, rûhu da kâmil idi. Bunun için de Şeyhaynden dahâ üstündür.

Cevâb 21: Bedenî ve rûhî üstünlüğe cevâb vermeden önce, **(Mevâkîf şerhi)** yazısını da bildirmek, hepsini birlikte cevâblandırmak uygun görüldü. **(Mevâkîf)** diyor ki, (Üstünlüğe sebep olan yükseklikler, hazret-i Alîde toplanmıştır. Hazret-i Alî, Eshâbın en âlimi idi. Resûlullahın yanında büyüdü. Ona dâmâd oldu. Çok zekî idi. Resûlullahdan, onun öğrendiğini, başkaları öğrenemedi. Hazret-i Ebû Bekr ise, büyük yaşda [otuzsekiz yaşında] îmâna geldi. Resûlullah ile hergün bir kerre görüşürdü. Hazret-i Alînin zühdünü bilmiyen yokdur. İhsânı da çokdu. Nemâzda bile yüzüğünü sadaka verdi. Bunun için, âyet-i kerîme ile övüldü. Nezr orucu tuttuğu gün iftâr edeceği zemân, yemeğin hepsini, gelen fakîre, yetîme ve esîre verdi. Bunun için de, âyet-i kerîme ile medh edildi. Hazret-i Alînin gazvelerdeki şecâ'ati, kahramanlığı da, herkesden çokdu. Hendek gazvesinde, **(Alînin bir kılıncı vurmaı, bütün ins ve cinnin ibâdetlerinden dahâ kıymetlidir)** hadîs-i şerîfi ile övüldü. Hayberde ve başka gazvelerdeki kahramanlıkları ve medh olunmaları da meşhûrdur. Güzel ahlâkı da, o kadar meşhûr olmuştur. Kuvveti de çokdu. Hayber kal'asının kapısını kopardı. Bu kapıyı adalemin kuvveti ile değil, Allahü teâlânın verdiği başka kuvvetle kopardım dedi. Hazret-i Alî, soy ile ve nikâh ile Resûlullah'a çok yakındı. Abbâs, yalnız babadan Abdüllahın kardeşı idi. Ebû Tâlib ise, anadan ve babadan kardeşı idi. Hazret-i Alî, kadınların en üstününün zevci idi. Cennet gençlerinin en üstünü olan Hasen ve Hüseyin babaları idi).

Cevâb olarak deriz ki, hazret-i Alî "radıyallahü anh", elbet bu üstünlüklerin sâhibidir. Bütün müslimânların buna inanmaları ve onu çok sevmeleri lâzımdır. Fekat, halîfe olmak için, başka üstünlükler de vardır. Çeşidli mesleklerde, çeşidli san'atlarda en üstün olmak için aranılan üstünlük, başka başkadır. Âlimlerin en üstünü olmak için, soya, sûrete, mala bakılmaz. Bunlara bakılsaydı, Ebû Hanîfenin, Şâfi'nin, Mâlikin ve Ahmed bin Hanbelin talebeleri arasında, kendilerinden dahâ üstünleri bulunurdu. Askerlikde en üstün olmak için, tıb ilmi, güzel yazı, şi'r yazmak gibi üstünlüklere bakılmaz. Peygamberlere halîfe olmak için aranılan üstünlük, peygamberlik vazîfesini yapmak için, Peygamberlere verilmiş olan üstünlüklere benziyen üstünlüklerdir. Bunun içindir ki, Âlimler, Velîler ve Emr-i ma'rûf ve Nehy-i münker ve cihâd yaparak dînin yayılmasına çalışanlar, kendilerinden dahâ kuvvetli olan sporcularardan ve tüccârlardan ve hesâb uzmanlarından dahâ kıymetli, dahâ üstündürler. Bunun için, halîfe seçilmekte, Resûlullahın ehemmiyyet verdiği ilmde, ahlâkda ve işlerde en üstün olmak lâzımdır. Hattâ, bu üçü arasında, işe dahâ çok bakılır. Çünkü, ümmet arasında, istidlâl ederek [araştırarak] veyâ ilhâm olunarak, yeni

bilgilere kavuşanlar bulunabilir. Fekat, bu bilgiler, Peygamberin ilmi kadar kıymetli olmaz. Peygamberlik ilmi, islâmiyyeti yaymağa, bunlardan ahkâm çıkarmağa, bunları açıklamağa, şübheye düşülenler arasında, sağlamını seçmeğe, sözbirliği elde etmeğe yarıyan ilmdir. Üstün olan iş ise, ümmet arasında râhat, düzen ve huzûr sağlıyan işdir. Dört halîfenin zemânları iyi incelenirse, hazret-i Alînin, peygamberlik bilgilerinde ve işlerinde Şeyhaynden dahâ üstün olduğu aslâ görülemez. Hazret-i Alînin ilmi, çabuk cevâb vermekte üstün olduğu gibi, Şeyhaynın ilmleri de, sabr ve araşdırarak, sözbirliği yaparak cevâb vermekte dahâ üstündür. Hazret-i Alînin zühdü çok olduğu gibi, Şeyhaynın zühdü de çokdu. Şeyhaynın kerem ve ihsânları, hazret-i Alînin ihsânından kat-kat çokdu. Nemâzda yüzüğünü vermesi ve iftârlığını vermesi de sağlam olarak bildirilmiş değildir. Sağlam dersek de, hazret-i Ebû Bekrin sadakaları ve ihsânları ve âyet-i kerîmelerle medh olunmaları yanında dahâ üstün olmadığı meydândadır. Hazret-i Alînin bilek kuvveti üstün ise de, Şeyhaynın mürtedlerle, Îrân ve Rum devletlerine meydân okumalarındaki kuvvetleri dahâ üstündür. Şeyhaynın bütün ümmeti râzi etmeleri ve geçimsizlikleri gidermekdeki güzel ahlâkı, katkat dahâ çokdu. Hazret-i Alî, soydan çok yakın ise de, Şeyhayn kabrde, mahşerde ve Cennete giderlerken, Resûlullahı dahâ yakındırlar. Hazret-i Alî, hazret-i Fâtmanın zevci olmakla şereflendiği gibi, hazret-i Ebû Bekr de, Resûlullahın sevgili zevcesi ve Cennetdeki arkadaşı olan hazret-i Âişenin babası olmakla şereflenmiştir. Kur'ân-ı kerîmde on âyet, hazret-i Âişeyi medh etmektedir. Fıkh ilminin dörtde biri ondan öğrenilmiştir. Hazret-i Ömerin kızı hazret-i Hafsa da, Resûlullahın dünyâda ve Cennetde zevcesidir ve Cebrâîl aleyhisselâm, onu (çok nemâz kılıcı ve çok oruç tutucu) diye övmüştür. Hazret-i Alînin çocukları arasında, insanların en iyileri bulunduğu gibi, islâmiyyete çok zarar verenleri de vardır. **(İsmâ'iliyye)**, **(Zeydiyye)** ve **(İmâmiyye)** sapık fırkaları, onun çocuklarından hâsıl oldu. Etrâfına câhilleri tophiyarak, sayısız müslimânı yoldan çıkaran yüze yakın torununun kanlı mâcerâları, târîh kitâblarında uzun yazılıdır. Şeyhaynın çocukları arasında böyle din yıkıcıları hiç görülmedi. Abdûllah bin Ömer, hazret-i Âişe, Sâlim, Kâsım ve Ubeydûllah bin Ömer Ömerî ve başka evlâdları, insanları hidâyete, se'âdete kavuşurdular. Oniki imâmdan sonra gelen Şihâbüddîn-i Sühreverdî ve Fahrüddîn-i Sühreverdî gibi tesavvufcular ve Fahrüddîn-i Râzî Veliyüddîn gibi kitâb sâhibleri, hep Şeyhaynın evlâdlarından feyz alarak hidâyete kavuşdular. Bir insanın anasının ve babasının Hâşimî olması veyâ çocuklarının çok olması, en üstün olmağa sebep olsaydı, hazret-i Alînin Resûlullahdan [hâşâ] dahâ üstün olması lâzım gelirdi. (Bu

üstünlüklerin, peygamberlik derecesi yanında te'sîrleri olmaz. Başkalarından dahâ üstün olmağa te'sîri olur) denirse, bu üstünlüklerin, peygamberliğe te'sîri olmadığı gibi, peygamberlik sıfatlarında Peygambere benzemeğe de te'sîri olmayacağı meydândadır. Evet, bunlardan başkasının üstünlüğüne te'sîr eder. Bunun için de, hazret-i Alî, kendi hilâfeti zemânında bulunan Eshâb-ı kirâmın hepsinden dahâ üstündür. Ehl-i sünnet âlimleri böyle inanmaktadır. Buraya kadar yazılanlar, Nasîrüddîn-i Tûsinin (**Tecrid**) kitâbına cevâbdır.

Süâl 22: Halife olmak için, efdal olmak, dahâ üstün olmak lâzımdır sözü, nasıl doğru olabilir? Hazret-i Alî dahâ üstün olduğu hâlde, Resûlullah ile gazâ yaparken, Kureyslilerin babalarını, arkadaşlarını öldürdüğü için ve dîne da'vet ederken kimsenin gözyaşına bakmadığı için ve cezâ vermekte acele ettiği için, câhiller onun emrine girmek istemez. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", rûh hastalıklarının mütehasısı olduğundan, bu sebeble başkalarını halife yapmış olabilir.

Cevâb 22: Milletleri islâh etmek, râhata ve huzûra kavuşdurmak için, Allahü teâlâ Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" göndermiştir. Peygamberin de, peygamberlik sıfatlarında en üstün olanı halife seçmesi lâzımdır. Başkasını seçerse, sefâhet ve zulm yapmış olur. Kureysliler, babalarını, arkadaşlarını öldürenlerin emrine girmek istemezlerdi demek yanlıştır. Doğru olsaydı, hazret-i Alîden dahâ ziyâde Resûlullahı istemezlerdi. Çünkü, değil hazret-i Alînin, bütün Eshâbın gazâlarda Kureyslileri öldürmeleri, hep Resûlullahın emri ile oldu. Hâlbuki, îmân edenleri, Resûlullahı canlarından çok sevdiler.

Süâl 23: Resûlullaha yardım etmek ve islâmiyeti yaymak ve Arabistânda, Acem ve Rum memleketlerinde cihâd etmek ve Kur'ân-ı kerîmi toplamak ve memleketler almak, müslimânlara yardım etmek, peygamberlik sıfatlarıdır diyerek, Şeyhaynı dahâ üstün bilmek, çeşidli sorulara sebep olur. Şöyle ki, (**Şerh-i mevâkîf**) ve (**Şerh-i akâid**) gibi, Ehl-i sünnetin en kıymetli kitâblarında, üstünlük sevâbın çok olmasıdır diyor. Yukarıda bildirilen üstünlük, bu kitâbların sözbirliğini değiştirmek olmaz mı? Sonra, o ta'rife göre, kâfir memleketlerini ele geçiren hazret-i Mu'âviye ve başka kumandanların, hazret-i Alîden dahâ üstün olmaları lâzım gelmez mi? Üçüncü olarak deriz ki, o üstünlükler, sonradan ele geçen şeylerdir. İnsanin kendinde bulunan üstünlüklerle birlikde bulunurlarsa, dahâ üstün olur. Hem de, hadîs-i şerîfde, (**Allahü teâlâ, bu dîni, fâcir [kâfir] kimse ile de kuvvetlendirir**) buyuruldu. Ayrıca deriz ki, kendilerine yalnız bir iki kişi inanmış olan Peygamber-

ler vardı. Bu ise, memleketler ele geçirmenin, dîni yaymanın, peygamberlik sıfatları olmayacağını gösteriyor. Yok eğer bizim Peygamberimize benzemek düşünülüyor ise, Peygamberler, birbirlerine elbet benziyorlardı. Demek ki, Peygamberimize benzemek başka sıfatlarda benzemek imiş! Sonra, memleketleri almak, dahâ üstün olmağı gösterseydi, hazret-i Ömerin, hazret-i Ebû Bekrden dahâ üstün olması lâzım olurdu. Peygamberimizin zemânında yapılan gazvelerde, hazret-i Alfinin hizmeti, hepsinden dahâ çokdu. Peygamberimizden sonra yapılacak fethler ve hizmetler de, ilk halife seçilirken bilinmiyordu. O hâlde, hazret-i Ebû Bekrin dahâ üstün olduğu ve halife seçilmesinin, sözbirliği ile olduğu nasıl kabûl olunabilir?

Cevâb 23: Bu şübheler, sözümlüğün iyi anlaşılmadığını göstermektedir. Üstünlük, yalnız dîni yaymak, cihâd etmek, memleketler ele geçirmek ve Kur'an-ı kerîmi cem'etmektir demedik. Bunlar, üstünlüğe sebep olan iyiliklerden birkaçıdır. Bu sebepleri üçe ayırabiliriz. Birincisi, Peygamberlik sıfatlarına benzemektir. Resûlullah'a yardımda üstün olmaktır. Resûlullahdan sonra, Onun vazifelerini temâmlamaktır. Ehl-i sünnet âlimleri, vazife taksîmi yaptı. Biri, hadîs-i şerîf bilgilerini, ikincisi kelâm [i'tikâd] bilgilerini yaydı. Ehl-i sünnet âliminin sözü deyinince, iki kısımdakilerin de sözbirliği anlaşılır. Ehl-i sünnet âlimleri, Şeyhaynın üstün olduğunu sözbirliği ile bildirdi. Cihâd deyinince, kılıncı cihâd anlaşıldığı gibi, sözle, yazı ile cihâd da ve nefis ile cihâd da anlaşılır. İkinci ve üçüncü cihâdda, hazret-i Ebû Bekr dahâ üstün idi. Cihâd âyeti gelmeden önce, onüç sene Mekkede ve bir sene Medînede, hep cihâd yaptı. **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer elbette Peygamber olurdu)** hadîs-i şerîfi, Şeyhaynın peygamberlik sıfatlarına mâlik olduklarını açıkça bildirmektedir. Fâcirlerin dîne hizmet etmeleri, onlara elbet fâide vermez. Fekat, bu ileri sürülerek, Emr-i ma'rûfun ve cihâdın üstünlüğü ve sevâbının çokluğu da inkâr edilemez. Şeyhaynın "radıyallahü teâlâ anhümâ" fâcir olmadığı, sâlih oldukları da, âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîflerle bildirilmiştir. Buna inanmayanın, kendi îmânından şüphe etmesi lâzım olur. Resûlullah'a benzemek üç dürlü olur: Birincisi, peygamberlik makâmında benzemek olup, böyle benzemek yalnız Peygamberlere mahsûsdur. İkincisi, peygamberlik vazifelerini yapmakta benzemektir. Şeyhaynın bu bakımdan benzediklerini önceki sahîfelerde uzun bildirdik. Üçüncüsü, Onun yaptığı ibâdetleri yapmakta benzemektir. Bu benzeyiş, zemâna ve dinlere göre değişir. Dinlerin çoğunda cihâd emr olunmamıştı. O Peygamberlerin cihâd yapması, ibâdet olmazdı. Nerde kaldı ki, üstünlük olsun. Bizim dînimizde cihâd etmek, memleket almak emr olundu. Peygamber-

lik vazîfesi oldu. Hazret-i Ömer, hazret-i Ebû Bekrden üstün olurdu sözü yanlışdır. Doğru denirse, Şeyhaynın Resûlullahdan üstün olmalarını söylemeğe yol açar. Şeyhayn, Resûlullahın başladığı ve temâmlanacağını bildirdiği cihâdları ve fethleri yaptılar. Hayâtında olduğu gibi, vefâtından sonra da Onun cihâdında hizmet etdiler. Hazret-i Ömer de, hazret-i Ebû Bekrin başladığı cihâdı temâmladı. Bunun için, (Ben Ebû Bekrin halifesiyim) dedi.

Süâl 24: Resûlullah, **(Ebû Bekr nemâz kıldırsın!)** dediği zemân, hazret-i Alî orada yoktu. Orada olsaydı, (Alî kıldırsın) derdi. Yâhud da, yaşlı olduğu için imâm olmasını emr eyledi. Şeyhaynın, Cennetdekilerin en üstünü olmaları ve Ebû Bekrin Cennete önce girmesi de, hazret-i Alîden başkası için olabilir. Hazret-i Alînin (Bu ümmetin en üstünü Ebû Bekrdir. Sonra Ömerdir) demesi de, ben den sonra üstünü demek olmaz mı? Çünkü, hazret-i Alî çok yüksek olduğundan, Resûlullah gibi, ümmetin dışında, üstündedir.

Cevâb 24: Hazret-i Ebû Bekrin üstün olduğunu biz söylemiyoruz. Bunu hazret-i Ömer ve hazret-i Alî ve Ebû Ubeyde ve Abdül-lah ibni Mes'ûd gibi Eshâb-ı kirâmın büyüklüğü ve Ensârın çoğu söylediler. Onu halife seçtiler. Kays bin Ubâde diyor ki, (Hazret-i Alî bana dedi ki, Resûlullah hasta iken, nemâz vakti geldi. **(Ebû Bekre söyleyiniz! Nemâzı kıldırsın!)** buyurdu. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" vefât edince, düşündüm. Dînin direği olan nemâzda Resûlullahın önümüze geçirdiğini önümüze geçirerek Ebû Bekri halife seçtik). Hazret-i Alînin bu sözünü, Ebû Amrin **(İstî'âb)** kitâbında, Hasen-i Basrî bildirmektedir. [İstî'âb kitâbını yazan Ebû Amr Yüsûf bin Abdül-lah Kurtubî, ibni Abdilberr ismi ile meşhûr olup, dörtyüzaltmışüç [463] de vefât etmiştir. İstî'âb kitâbı, 1328 de Mısırda basılmış ve 1379 [m. 1960] da Beyrut da fotokopisi yapılmış olan **(El-isâbe)** kitâbının kenârında basılmıştır. Hasen-i Basrînin haber verdiği, hazret-i Alînin bu sözü, **(İstî'âb)** kitâbının ikinci cildinin ikiyüzellibir (251).ci sahîfesinde, Abdül-lah bin Ebî Kuhâfe isminde yazılıdır. İmâm-ı Rabbânînin **(Reddi revâfid)** kitâbında ve Abdülkâdir-i Geylânînin **(Gunyet-üt-tâlibin)** kitâbında da yazılıdır.]

Yine **(İstî'âb)** kitâbında Hakem bin Hacer dedi ki, hazret-i Alîden işitdim, (Kim beni Ebû Bekrden ve Ömerden üstün tutarsa, iftirâ etmiş olur. İftirâ edenleri döğdüğüm gibi, onu dögerim) "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in".

İKİNCİ FASL

Dünyâda hiçkimse, kötülerin iftirâlarından kurtulamamıştır. **(Mu'tezile)** sapıkları, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslî-mât” ve meleklerle bile dil uzatdı. Bu iftirâlar, akl ve insâf sâhiblerine, kötülenenlerin temizliğini ve yüksekliğini gösterir. Şeyhaynın üstünlüklerini gösteren vesîkalardan biri de, hasedcilerin, inâdcıların, asrlardan beri sürüklenen gelen kalıplaşmış kelimelerden başka birşey söyleyememeleridir.

Bu iftirâlardan biri, hazret-i Ebû Bekrin, hazret-i Fâtımaya mî-râs vermemesidir “radiyallahü teâlâ anhümâ”.

Hazret-i Ebû Bekr, **(Biz, Peygamberler mîrâs bırakmayız. Bize kimse vâris olmaz)** hadîs-i şerîfine uyarak mîrâs vermedi. Dâvüd, Süleymân, Yahyâ ve Zekeriyâ “aleyhimüsselâm”ın sözlerinde mîrâs kelimesini kullanmış olduklarını Kur'ân-ı kerîm haber vermektedir. Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını en iyi anlayan Peygamberimizdir. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, bu âyet-i kerîmelerin mal verâsetini değil, ilm ve hilâfet verâsetini bildirdiklerini anlıyarak, yukarıdaki hadîs-i şerîfi söylemiştir. Bu hadîs-i şerîf, Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını açıklamaktadır. Ebû Dâvüd diyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Benî Nadîrde ve Hayberde ve Fedekde hurmalıkları vardı. Birincisinin gelirlerini me'mûrlarına, Fedek gelirlerini fakîrlere verirdi. Hayberdekinin gelirini üçe ayırırdı. İkisini müslimânlara, birini Ehl-i beytine, ya'nî âilelerine verirdi. Fazlasını Muhâcirlerin fakîrlere dağıtırdı. Hazret-i Ebû Bekr halîfe olunca, Resûlullahın yaptığını değişdirmeydi. Hazret-i Ömer halîfe olunca, hazret-i Alîyi ve Abbâsı çağırırdı. (Yukarıdaki hadîs-i şerîfi Resûlullahdan işitdiniz mi? Allah aşkına doğru söyleyiniz!) dedi. İşitdik dediler. Hazret-i Fâtımanın, bu hadîs-i şerîfi işitdiği hâlde, mîrâs verilmeyince üzülmeye insanlık icâbı idi ve islâmîyyetin verdiği, tâm halâl olan malı almakla bereketlenmek istemişti. Hazret-i Alî de, halîfe iken, bunları kendi çocuklarına vermedi. Şeyhaynın yaptığını değişdirmeydi. Ömer bin Abdül'azîz de böyle yaptı.

Siddîk “radiyallahü teâlâ anh”, hırsızın sol elini kesdi. Bu, islâmîyyete uygun değildir diyorlar. **(Muvatta)** kitâbı, bunu uzun anlatıyor. O hırsızın sağ eli ve ayağı kesilmişti. Sıra sol eline gelmişti. Mâlikî ve Şâfi'î mezheplerinde, hazret-i Ebû Bekr gibi yapılmaktadır. Hanefî ve Hanbelî mezheplerinde ise, hazret-i Alîden

gelen habere uyarak, bir eli ve bir ayağı kesilmiş kimsenin, artık bir yeri kesilmez. Habs olunur.

Hazret-i Ebû Bekre “radiyallahü teâlâ anh”, Mâlik bin Nuveyrenin kısâsını yapmadığı için de dil uzatıyorlar.

Hâlid bin Velîd, Mâlikin sözlerinden, onun mürted olduğunu anladı. Bunun için, onu da öldürdü. Hazret-i Ebû Bekrin ictihâdı, hazret-i Hâlidin doğru söylediğini gösterdiği için, Hâlide kısâs yapmadı. Ebû Bekrin bu hareketine hatâ diyenler, hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh”, hazret-i Osmânın kâtillerine kısâs yapmadığına acabâ ne derler?

Hazret-i Ebû Bekrin “radiyallahü teâlâ anh” halife olması, ne açıkça, ne de işâret ile bildirilmedi. Bildirilmiş olsaydı, ictihâd ile seçilmez, ictihâda lüzûm kalmazdı diyorlar. Buna cevâb vermek için, yedi önsöz bildirmek iyi olur:

1) Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” (**Vahy**) birkaç dürlü gelirdi. Azâb haberlerinin bir kısmı çan sesi gibi, geldi. Ceb-râil aleyhisselâm insan şeklinde görünüp söylerdi. Rü'yâda da vahy olurdu. Vahyin bir çeşidi de, firâset idi. Bu vahylerin çoğu, Kur'ân-ı kerîmde yokdur. Bunun sebabini sormak câiz değildir. Meselâ oruç emrleri Kur'ân-ı kerîmde bildirildi de, nemâzın birçok emrleri Kur'ân-ı kerîmde niçin bildirilmedi denilemez. Bunun gibi, filân emr niçin Kur'ân-ı kerîmde bildirilmedi de, rü'yâda bildirildi denilemez. Bunun gibi, hazret-i Ebû Bekrin halife olacağı Kur'ân-ı kerîmde bildirilmedi de, rü'yâda bildirildi denilemez. Bunun gibi, hazret-i Ebû Bekrin halife olacağı Kur'ân-ı kerîmde niçin açıkça bildirilmedi de, rü'yâda işâret olundu diye sorulamaz.

2) Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, emrlerden, yasaklardan bir kısmını açıkça bildirdi. Bir kısmını ise, bunu yapana Allah rahmet, şunu yapana Allah la'net eylesin diyerek, işâret ile bildirmişdir. Bunun sebabini sormak câiz değildir. Bunun gibi Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” halife olacaklarını da, niçin rü'yâ anlatarak bildirdi de, benden sonra, Ebû Bekre Ömeri halife yapınız demedi diye sorulamaz.

3) Ba'zı emrlere, haber vermek sûreti ile bildirildi. İsâ aleyhisselâmın ve Deccâlın geleceklere ve Deccâlın kötülüğü bildirildi. Bu haber, İsâ aleyhisselâm gelince ona uyunuz! Deccâl gelince, ona uymayınız demektir. Şunları yapanları Cennetde gördüm, neyle yapanları Cehennemde gördüm demek de böyledir. Emr ve nehy, nass ile açıkça bildirildiği gibi, nassın iktizâsı ile de bildirilmiştir. Filân kimse, Ahmedi âzâd etdi sözünden, Ahmed onun kölesi idi demek de anlaşılır ki, buna iktizâ ile anlamak denir. Bunu size hâ-

kim yaptım demek, onun emrlerine uyunuz demektir ki, bu da iktizâ ile anlaşılmalıdır. Bunun gibi, Allahü teâlâ, bu ümmet için de halife yapacağını açıkça bildirdi. Halifelerin Şeyhayn olacağını da rü'yâ ile bildirdi. Bunun gibi, âhır-zemân Peygamberinin geleceğini İsâ aleyhisselâma müjde etmekle, geldiği zemân Ona itâ'at ediniz demiş oldu. **(Benim yoluma, benden sonra da Hulefâ-i râşidîn yoluna yapışınız!)** hadîs-i şerîfi, Şeyhayna “radiyallahü teâlâ anhümâ” itâ'ati emr etmektedir. Onların halife olacakları, buradan iktizâen anlaşılmalıdır.

4) Şeyhaynın halife olacaklarının haber verilmesi, hilâfetlerinin hak ve doğru olduğunu da göstermektedir. İsâ aleyhisselâmin, âhır-zemân Peygamberinin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” geleceğini müjdelemesi de böyledir.

5) İki mübhem nass birleştirilince, kesin hâl alır. **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere uyunuz!)** hadîs-i şerîfi, Şeyhaynın isimlerini açıkça bildiriyor ise de, halife olacakları anlaşılmıyor. **(Benden sonra, Hulefâ-i râşidîn yoluna sarılız!)** hadîs-i şerîfi de, halifeliği açıklıyor. İki biraraya gelince, Şeyhaynın halife olacakları açıkça anlaşılıyor. Aynı ayrı bildirilmesinin sebebini, hikmetini ancak sözü'n sâhibi bilir.

6) **(Edille-i şer'iyye)** dördür. Bunlardan üçüncüsü, **(İcmâ')**dir. İcmâ' hâsıl olması için, **(Kitâb)**dan veyâ **(Sünnet)**den bir **(Delîl)**, ya'nî sened bulunması lâzımdır. Eshâb-ı kirâm, birbirlerine delîlleri hâtırlatarak icmâ' hâsıl oldu. Bu icmâ' ile Ebû Bekri “radiyallahü teâlâ anh” halife yaptılar. Alînin “radiyallahü teâlâ anh” (Onun bu işe dahâ lâyıf olduğunu biliyoruz) sözü de, böyle olduğunu göstermektedir.

7) İmâm-ı Nevevînin ve başka âlimlerin, **(istihlâf)** ve **(Sarîh nass)** sözleri, çeşidli ma'nâlar bildirirler. Ölüm yaklaşınca, hâl ve akd sâhiblerini, ya'nî devlet işlerinde söz sâhibi olanları toplayıp, buna (Bî'at) ediniz demek, sarîh nass ile istihlâf olur. Yâhud, bu kimsenin halife olmağa lâyıf olduğunu bildirmek, istihlâf olur. Burada ölümün yakın olması ve devlet adamlarını toplayıp söylemesi lâzım değildir. Emr değil, haber vermek olur. Birini böyle istihlâf etmek, başkasının halife olmasına mâni' olmaz. İstihlâf, ba'zan açıkça bildirilmez. Sözü'n [Nassın] muktezâsından anlaşılır. Yâhud, iki nassın terkiibinden [birleştirilmesinden] anlaşılır. Fıkh âlimleri, nassın muktezâsını başka başka anlıyabilirler.

Yukarıdaki yedi önsöz anlaşılınca, asl cevâba başlayabiliriz: İmâm-ı Nevevînin mezhebinin reîsi, hattâ bütün hadîs ve fıkh âlimlerinin reîsi olan imâm-ı Şâfi'î “rahmetullahi aleyh”, **(Geldiğin ze-**

mân beni bulamazsan, Ebû Bekre sor!) hadîs-i şerîfinin, Ebû Bekrin halîfe olacağını açıkça bildirdiğini anlamışdır. İmâm-ı Şâfi'înin ilmi pek derin, idrâki ve muhâkemesi çok kuvvetli idi. Allahü teâlânın âyetlerinden bir âyet idi. O buyuruyor ki, bu hadîs-i şerîf hernekadar bir kadına emr idi ise de, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını kinâye yolu ile göstermektedir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bunu haber verirken bir hoşnutsuzluk, üzüntü göstermedi. Bu hâli, haber verilen şeyin meşrû' olduğunu göstermektedir. Çeşidli yerlerde bildirilen hadîs-i şerîfler, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını dahâ açık haber vermektedirler. Hepsini bir araya gelince, **(tevâtür)**, ya'nî kesinlik hâsıl olmaktadır. İmâm-ı Nevevînin (Nass olsaydı, onu söyler ve ona uyarlardı. Bir nass söylemediler) sözü yerinde değildir. Çünkü, çeşidli **(Nass)**ları, ya'nî açık haberleri söylediler. Meselâ, nemâzda imâm yapılan, halîfe olur dediler. Bunu Eshâb-ı kirâmın hepsi bildiği için, başka nasları araştırmaya, söylemeye lüzûm görmediler. Zâten, Resûlullah vefât ettiği için, hepsi üzüntülü, sersem hâlde idi ve arabaların mürted olup Medîneye yürüdükleri haberleri geliyordu. Halîfe seçiminin acele olması icâb etdi. Hazret-i Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hasta oldu. Ebû Bekre söyleyiniz! Nemâzı kıldırın buyurdu. Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefât edince düşündük. İslâmın bayrağı ve dînin direği olan nemâzda Resûlullahın önümüze geçirdiğini başımıza halîfe yapmağa râzı olup, Ebû Bekri halîfe seçtik).

Süâl: Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömeri ve Ebû Ubeydeyi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in” göstererek, bu ikisinden birine bî'at ediniz, dedi. Bu davranışı, kendinin halîfe olacağını gösteren bir nass bulunmadığını göstermiyor mu? Nass varken başkasını tercih etmek harâm olmaz mı?

Cevâb: Hazret-i Ebû Bekrin bu hareketi, kendisinin halîfe yapılması için bulunan nassı başkalarına da söyletmek için, kurnazca ve nâzikce yapılan bir davranıştır. Kendi bildiğini, başkalarının ağzından herkese duyurmak içindir.

Bu ümmetin en üstünü hazret-i Ebû Bekr olduğunu, islâm âlimlerinin çoğu bildirdi. Hazret-i Osmândan sonra en üstün de, hazret-i Alî olduğu sözbirliği ile bildirildi. Hazret-i Alînin, hazret-i Osmândan, hattâ Şeyhayndan üstün olduğunu bildirenler de oldu. **(İstî'âb)** kitâbında, Abdûllah bin Ebî Kuhâfe isminin bulunduğu sahîfede, Nizâl bin Sebri diyor ki, hazret-i Alî (Peygamberimizden sonra, bu ümmetin en hayrlısı Ebû Bekridir. Ondan sonra Ömerdir) dedi. Hazret-i Alînin böyle söylediğini, kendi oğlu Mu-

hammed bin Hanefiyye ve Abd-i Hayr ve Ebû Cuheyfe de haber verdiler. Hazret-i Alî yine buyurdu ki, (Resûlullah ileriye geçti. Ondan sonra Ebû Bekr geçti. Hazret-i Ömer üçüncü oldu. Sonra fitne çıktı). Abd-i Hayr diyor ki, hazret-i Alîden işitdim: (Allahü teâlâ, Ebû Bekre rahmet eylesin ki, bu ümmeti bir araya ilk toplanan o oldu) dedi. Abdüllah bin Ca'fer Tayyâr dedi ki, (Ebû Bekr bize halîfe oldu. O çok hayırlı ve çok merhametli idi). Mesrûk dedi ki, (Ebû Bekr ile Ömeri sevmek ve üstünlüklerine inanmak, Ehl-i sünnet alâmetidir). **(İstî'âb)**dan alınan yazı burada temâm oldu. İbni Hacer-i Mekkî buyuruyor ki, (Hazret-i Alînin üstün olduğunu söyleyenler, birkaç bakımdan üstün olduğunu bildirmişlerdir. Bu üstünlük, fadl-i küllî degildir). Bu ise, üç halifeden başka olanlardan dahâ üstün olduğunu gösterir.

Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi'înin ayrı ayrı üstünlükleri vardı. Tâbi'înin çoğu müctehid değildi. **(İcmâ')**, müctehidlerin sözbirliği demektir. Bir mes'elede icmâ' varken, mukallidin sözüne uymak câiz degildir. İcmâ' bulunmayan işlerde çeşidli ictihâdlar bulunur. Münâzara ve mürâce'at olunarak, bu ihtilâflar ortadan kalkar. İcmâ' hâsıl olur. Selef-i sâlihînin bütün icmâ'ları böyledir. Selmân-ı Fârisînin, (Ebû Bekrin hilâfetine isâbet oldu ve hatâ oldu) sözü, Ebû Bekrin üstünlüklerinde, çeşidli ictihâdlar olup, seçilmesine icmâ' hâsıl oldu demektir. Ebû Cuheyfe diyor ki, (Benim ictihâdım, hazret-i Alînin herkesden dahâ üstün olduğunu gösteriyordu. Hazret-i Alî, minberde bu ümmetin en üstünü Ebû Bekrdir. Sonra Ömerdir deyince, bu ictihâdım yok oldu). İmâm-ı Mâlikin (Ben kimseye Peygamberin parçasından dahâ üstün diyemem) sözü de, fadl-i cüz'î göstermektedir. Hazret-i Alînin "radiyallahü teâlâ anh" dahâ üstün olduğunu bildiren azınlığın sözleri hep böyledir.

Süâl: Hazret-i Ebû Bekrin "radiyallahü teâlâ anh" dahâ üstün olduğunu bildiren kelâm âlimlerinin sözlerinin kesin olmadığı, zan ettikleri anlaşılıyor mu?

Cevâb: Evet, kesin bildirenler olduğu gibi, zan edenler de oldu. Zan ile bildirenler de, bu zanlarını ters olarak kullanmamış, yine müsbet olarak bildirmişlerdir. Bu da Ebû Bekrin üstünlüğünden dönmenin mümkün olamayacağını göstermektedir. Ehl-i sünneti açıklıyanların reîsi olan Ebül-Hasen-i Eş'arî, Ebû Bekrin üstünlüğünü kat'î olarak bildirmektedir. Başkalarının zan ile, ictihâd ile seçildi demeleri, bu kesinliği değiştiremez. **(Eşâ'ire)**, ya'nî Ehl-i sünnet âlimleri, iki kısımdır: Birinci kısmı, münâzarada hep kazanmışlardır. Bunlar hadîs ilmiyle çok uğraşmamışlardır. Ebû Bekr-i Bâkîllânî ve İmâm-ı Râzî, Kâdî Beydâvî ve Kâdî Adud ve Sa'deddîn-i Teftâzânî böyledir. İkinci kısım, hadîs âlimleridir. Bun-

lar da münâzaraya, derinliğe dalmamışlardır. Âcürî ve Beyhekî bunlardandır. Biz mukallidler, her iki sınıf âlimlerin sofralarının artıkları ile geçiniyoruz. Bu yüksek âlimlerin kâselerini yalamakla besleniyoruz. Hazret-i Ebû Bekrin üstünlüğü zannîdir diyenlerin sözlerine dikkat edilirse, Selef-i sâlihînden, zıd haberler geldiği için, böyle söylemişlerdir. Hâlbuki, bu haberlerin hakikatde zıd [ters] olmadıklarını yukarda açıkladık. Ba'zıları da, üstünlüğü halife seçimindeki sözbirliği ile ölçmüştür. Hâlbuki, üstünlüğün dahâ nice şeylere bağlı olduğunu yukarda bildirdik. Bunlardan biri, önce îmân etmek idi. Selef-i sâlihînin sözlerinden anlaşılıyor ki, halife seçimi, üstünlük anlaşıldıktan sonra oldu. Üstünlük, **(Hilâfet-i nübüvvet)** de, ya'nî Peygamberin halifesi olmakda şarttır. Bu halifeliliğin zemânı da otuz senedir. Bundan sonra gelen halifelerde üstünlük şart değildir. **(Şerh-ı mevâkîf)** bunu güzel anlatıyor. Kitâbın sonunda diyor ki:

(Üstünlük, kesinlikle anlaşılabilen şey değildir. Çünkü, yalnız akl ile ölçülüp anlaşılabilir. Meselâ sevâbın çokluğu görülerek üstündür denilemez. Nakle dayanarak anlamak lâzımdır. Fıkh bilgisi de değildir ki, **(zann-ı gâlib)** ile amel olunabilsin. Bu mes'ele ilm içindedir. Bunda yakîn, kesinlik lâzımdır. Birbirlerine uymıyan nasllar, yakîn bilgi vermez. Fazîletin, sevâbın çokluğuna sebep olan naslların çok olması da kesinlik ifâde etmez. Çünkü, sevâb, Allahü teâlânın ihsânıdır. İbâdet yapan birine sevâb vermiyebilir. Başkasının ibâdetine ise, çok sevâb verir. Halife seçilmek, kesin olsa bile, üstünlüğü kesin olarak göstermez. Olsa olsa, zan hâsıl eder. O hâlde, nasıl olur da, üstün varken üstün olmıyanın imâmeti [ya'nî halife seçilmesi] sahîh olmaz sözü kesin olarak söylenebilir? Bununla beraber, hazret-i Ebû Bekrin, sonra hazret-i Ömerin, sonra hazret-i Osmânın ve sonra hazret-i Alînin üstün olduklarını, Selef-i sâlihîn bize haber verdi. Selef-i sâlihîne hüsn-i zan ederek, bunu bilmeselelerdi, bildirmeselelerdi deriz. Bunun için, onlara tâbî' olmamız vâcib olur. Doğrusunu Allahü teâlâ bilir deriz.

Âmidî [Seyf-uddîn Alî bin Muhammed] diyor ki, efdal olmak, birinin câhil, ötekinin âlim olması veyâ ötekinin birinciden dahâ âlim olması gibi iki dürlü olur. Eshâb-ı kirâm için, böyle üstünlük, kesinlikle söylenemez. Çünkü, çoğunda husûsî fazîlet olduğu gibi, müşterek fazîletleri de vardır. Bir fazîlet, birkaç fazîletden dahâ kıymetli olabilir. Bunun için, fazîletleri çok olana en üstün denilemez. Şerh-ı mevâkîfın yazısı burada temâm oldu. [Âmid şehri, Diyâr-ı Bekrin eski ismidir. **(Dürr-ül-muhtâr)** da şahidliği anlatırken ve **(Fevâid-ül-behiyye)** de diyor ki, **(Selef-i sâlihîn)**, hadîs-i şerîfde medh olunan ilk iki asrın âlimleri demektir. Bunlara **(Sadr-**

ül-evvel) de denir.]

(İcmâ’), dört delilden biridir. Hiç hilâf olmadığı zemân, kat’î kesin olur. Bir hilâf bulunursa, bu hilâf şâz ve nâdir olsa bile, bu icmâ’, zannî olur. Kat’î olmaz. Ehl-i sünnete göre, hazret-i Osmânın hilâfeti hakdır. Bu söz icmâ’ ile bildirilmiştir. Fekat hazret-i Osmânın, hazret-i Alîden üstün olduğunda icmâ’ yokdur. Görülüyor ki, hilâfetin kat’î olması, üstünlüğün kat’î olmasına sebep olmuyor. Üstünlüğün zannî olması da hilâfetin zannî olmasına sebep olmuyor. Hakîkî üstünlük, Allahü teâlânın çok sevmesidir. Bu ise, ancak vahy ile anlaşılır. Medh olunmak, üstünlüğü göstermez. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” medh olunmuştur.

Süâl: Hazret-i Ebû Bekrin halife olacağını gösteren hadîs-i şerîfler, Allahü teâlânın yaratacağı şeyleri önceden haber vermek gibidir. Hak olduğunu göstermez. Gösterir desek bile câiz olduğunu gösterir. Çünkü üstünlükleri müsâvî olan veyâ üstünlüğü az olan, halife olabilir. **(Benden sonra Ebû Bekre ve Ömere itâ’at ediniz!)** hadîs-i şerîfi, Allahü teâlâ bunların halife olmasını irâde ettiği için itâ’at ediniz demektir. Çünkü halife seçilene, üstün olmasa bile, itâ’at etmek vâcibdir. **(Ebû Bekr ile ve Ömer ile birlikte mezârdan kalkarız)** hadîs-i şerîfi de, tesâdüfen olacak şeyi haber vermektedir. Bu haberler üstünlüğü göstermez. Diğer hadîs-i şerîfler ve rü’yâlar da, olacak şeyleri haber vermektedirler denirse:

Cevâb: Irâde-i teşrîfî, irâde-i tekvînîye tâbî’dir. Allahü teâlâ, belli zemânda, belli insanları yaratacağını ezelde bildi. Bunlar için fâideli olacak işleri de bildi. O insanları, o zemânda yaratmağı irâde etdi. Harâmları ve halâlleri ve emrlerini ayırdı. Bunları takdîr etmiş oldu. Zemânları gelince yaratmaktadır. Şeyhaynın halife olacaklarını ezelde irâde etdi. Bu irâdesini Resûlüne bildirdi. Resûlullah da **(Benden sonra)** buyurarak, **(İrâde-i tekvînî)**yi ve **(İtâ’at ediniz!)** buyurarak, **(İrâde-i teşrîfî)**yi bildirdi. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” gelmesini ve Ona îmânın farz olmasını, ezelde irâde etmesi gibi oldu. Resûlullahı îmânın farz olması, halifelere itâ’at etmenin vâcib olması, onların fazîletlerini gösterir. Bu fazîletten üstün bir fazîlet olamaz. Şeyhaynın halife olacaklarını haber veren elliden fazla delîl vardır. Bunların çoğu açık bildirilmiştir.

Süâl: Hazret-i Ömer ve hazret-i Osmân, Müt’a ve Kırân haclarını yasak etdiler. Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” bunlara karşı geldi. Buna ne dersiniz?

Cevâb: Dört mezheb âlimleri bildiriyor ki, hazret-i Ömer

Müt'a haccını inkâr etmedi. Mekkeliler için, ifrâd haccı dahâ sevâbdır buyururdu. Haccın birçok nüsükünde, dört mezheb arasında da ihtilâflar vardır. Bunlar ictihâd ayrılıklarıdır. İctihâd ayrılıkları bid'at değildir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" haccı nasıl yaptığını, Eshâb-ı kirâm, bütün ayrıntıları ile haber verdiler. Bu haberler arasında hiç ayrılık yoktur. Ba'zı işleri ne niyetle yaptığını anlamakda ihtilâf olmuştur. Şâfi'î ve Mâlikî, Resûlullahın haccı, (**İfrâd**) idi dediler. Hazret-i Ömer ve Osmân da bunu söylemişlerdir.

Süâl: Müt'a nikâhı Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" zemânında vardı. Hazret-i Ömer halife olunca yasak etdi. Bu, sünneti değiştirmek değil midir?

Cevâb: Bunun için olan hadîs-i şeriflerde Eshâb-ı kirâm ihtilâf hâlinde idi. Hazret-i Ömer ihtilâfa son verdi. İcmâ' hâsıl oldu. Hazret-i Ömerin, Resûlullahın halifesi olduğu buradan da anlaşılmalıdır. Müt'a nikâhının harâm edildiğini bildiren hadîs-i şerif Buhârîde, Müslimde ve Muvattada yazılıdır. Bunu haber verenlerden biri de hazret-i Alîdir.

Süâl: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", vefât edeceğine yakın kâğıd, kalem istedi. Hazret-i Ömer "radiyallahü teâlâ anh" hastalık ağrıları ile söylüyor. Bize Allahın kitâbı yetişir diyerek, bu emre karşı geldi denilirse:

Cevâb: Müşâvere âyeti gelince, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", birçok işleri, Eshâbına danıştı. Birçok işde, Eshâb-ı kirâmın dediklerine uygun vahy gelirdi. Abdüllah bin Ubeyyin cenâze nemâzını kılmak da böyle olmuştu. Hazret-i Ömerin fikrini söylemesi, bunun için idi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Ömerin sözünü doğru bulup, bir dahâ istemedi. Perşembeden pazartesiye kadar, bir dahâ bunu tekrâr etmedi. Arzû etseydi, bu günlerde yine emr ederdi. Yazılması lâzım olsaydı, tekrâr istemesi lâzım olurdu. Bu iş, hazret-i Ömerin, Resûlullah yanındaki kıymetini, şerefini gösteren vesîkalarından biridir. Kâğıd getirmeği isteyenlere karşı, (Sorunuz. Acabâ sayıklamış olmasın) demesi de suç olmaz. O sayıklamaz. Hep doğru söyler. Bunun için, iyi anlamak için sorunuz, demektir. Bununla berâber, sayıklıyormu sözünü hazret-i Ömerin dediğini bildiren sağlam haber yoktur. (Resûlullah, hazret-i Alînin halife olmasını yazacaktı. Hazret-i Ömer, bunun için mâni' oldu) demek, boş sözdür. Gâibden haber vermek olur. Halife yazmak isteseydi, hazret-i Ebû Bekri "radiyallahü teâlâ anh" yazardı. Çünkü, hastalık günlerinde, hazret-i Âişeye (**Bana baban Ebû Bekri çağır! Ona yazacağım ki,**

biri çıkıp, kendisinin Ebû Bekrden hilâfete dahâ lâyük olduğunu söylemesinden korkuyorum. Allahü teâlâ ve mü'minler, yalnız Ebû Bekrden râzıdırlar) buyurdu. Bu hadîs-i şerîf (Müslim) de yazılıdır. O sırada (Yanımdan gidiniz!) buyurması, (Refik-i a'lâ'yı isteğini göstermekdedir.

Süâl: Hazret-i Osmân “radiyallahü teâlâ anh” iş başına akrabâsını getirdi. Bu doğru mudur?

Cevâb: Hazret-i Alî de böyle yaptı. Bu işleri için, bu büyüklerle dil uzatılamaz. Bunun gibi, hazret-i Alî, hazret-i Osmânın kâtillerine kısâs yapmadı. Ebû Müsel-Eş'ârîye ve Ebû Mes'ûd-i Ensârîye saygı göstermedi. Müslimânların kanlarının dökülmesine mâni' olmadı. Tebük gazvesinde bulunmadı. Bunlar, hazret-i Alînin şerefini azaltmaz. Hazret-i Osmânın kendi akrabâsına ihsânda bulunması da, islâmîyyetin emr ettiği birşeydir. (Sıla-i rahm) sevâbına kavuşmuşdur. Bunları hep kendi malından verdi. Beyt-ül-mâldan verseydi, suç denilebilirdi. Fekat, beyt-ül-mâlda olan hakkını almayıp, müslimânlara dağıtmak, suç değil, fazîletdir. Hazret-i Osmânın akrabâsı cihâd etdiler. Çok kahramanlık yaptılar. Her mücâhid gibi, bunlara da haklarını verdi. Hazret-i Osmân zemânında, İslâmîyyetin Asyâya, Afrikaya yayılmasında, onun bol ihsânlarının çok fâidesi oldu. Resûlullah da, ganîmetden, Kureyş kabîlesinden olanlara başkalarından dahâ çok verirdi. Hâşim oğullarına bunlardan da çok verirdi. Hazret-i Ömerin (Korkarım ki Osmân, Benî Ümeyyeyi müslimânların başına geçirir) demesi, onun işlerini beğenmediği için değil, fâidesi olmaz demektir. Müctehidin, kendi ictihâdı ile hareket etmesi suç olmaz. Halîfenin, dilediğini, dilediği işin başına geçirmesi hakkıdır. Hattâ vazifesidir. Akribâsı, kendisine dahâ itâ'atlı oldukları için, onları tercih etmesi iyi oldu. Onların yaptığı yanlış işler, onun emri ile değildi. Halîfenin gaybı bilmesi lâzım gelmez. Velîd bin Ukbeye kısâs yapmaması, şikâyetleri değerlendirebilmek içindi. Kûfeliler, Velîd şerâb içdi diye haber verdiler. Doğrusunu anlayınca, hazret-i Alîye emr edip, Velîde had cezâsı vurdurdu. Abdüllah bin Mes'ûdün hâzırladığı Mushafı yakarak, müslimânları Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” Mushafı üzerinde birleştirdi. Bu işi, ona hakâret değildir. İslâmîyete büyük hizmetdir. Ebû Zer İcmâ'a uymadığı için, onu Medîne'den çıkardı. Keyfi için çıkarmadı.

Süâl: Hazret-i Osmân “radiyallahü teâlâ anh” Muhammed bin Ebû Bekrin feryâdına yetişmedi.

Cevâb: Muhammed bin Ebû Bekr, hatâdan ve günâhdan ma'sûm değildi. Halîfenin onu cezâlandırması vazifesi idi. (İkisini

öldürünüz!) mektûbunu hazret-i Osmân “radiyallahü teâlâ anh” yazmadı. Bunu, kabîlelerin, aşağı insanların yaptığını (**Yâfi’î târihi**) yazmaktadır.

Süâl: Hazret-i Osmân, Abdüllah bin Ömere “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” kısâs yapmadı.

Cevâb: Halife, maktûlün vârislerine bol mal vererek onları râî etdi. Fitneyi kaldırdı. Bu da, hazret-i Osmânın “radiyallahü teâlâ anh” güzel idâreciliğinin bir örneğidir.

Süâl: Hazret-i Osmân, çayır, çiftlik yaptı.

Cevâb: Evet yaptı. Fekat, kendine mülk olarak yapmadı. Beyt-ül-mâl hayvanları için yaptı. Böylece, Beyt-ül-mâla büyük hizmet etdi.

Hazret-i Alînin hazret-i Osmânın şehîd edilmesi ile ilgisi olduğunu gösterecek hiçbir delîl yoktur. Buna hiçbir ihtimâl de yoktur. Kâtiller çok ve kuvvetli oldukları için, hazret-i Alî hemen kısâs yapamadı. Hazret-i Osmânın vârisleri de kısâs yapılmasını istemedi. Kâtil de belli değildi. Kâtiller, hazret-i Osmâna karşı bâğî, âsî idi. Hazret-i Alîye itâ’at etdiler.

Hazret-i Alînin halife seçilmesi meşrû’ idi. Söz sâhibleri bî’at etdi. Talha ve Zübeyr de hilâfete karşı değildi. Kısâsın yapılmasını istemişlerdi. (**İstî’âb**) kitâbında diyor ki, (Hazret-i Alîye, hazret-i Osmânın şehîd edildiği gün bî’at olundu. Muhâcirler ve Ensâr bî’at etdiler. Hazret-i Mu’âviye ile Şâmlılar bî’at etmedi. Allahü teâlâ, hepsini afv edeceğini bildirdi.)

(**İmâmiyye**) fırkasına göre, ma’sûm imâmın yaptığı şeyleri, Peygamber yaptı diye haber vermek câizdir. Böyle inandıkları için, çok hadîs uydurdular. Deylemî ve Hatîb ve İbni Asâkir, kendilerinden önce gelen âlimlerin sahîh ve hasen hadîsleri toplamış olduklarını gördüler. Kendileri de za’îf hadîsleri topladılar. (**Buhârî**) ve (**Müslim**) hadîslerinin doğru olduklarını, bütün Ehl-i hak, sözbirliği ile bildirmektedir.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” kucağında vefât ettiği ve hazret-i Alîye vasiyyet yaptığı sözleri doğru değildir. Hazret-i Alînin harb etdikleri ile siz de harb ediniz sözü hadîs değildir.

İmâmiyyenin hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh” için geldi dedikleri âyet-i kerîmelerin hiç birinde hazret-i Alînin ismi olmadığı gibi, onun için olduğuna bir işâret de yoktur. Hâlbuki, mağara âyetinin ve ba’zı âyetlerin hazret-i Ebû Bekr için “radiyallahü teâlâ anh” olduklarına açık işâretler vardır. Böyle olduğunu şî’î kitâbları da yazmaktadır. Tathîr âyeti, hazret-i Alî için olmayıp, zevcât-ı

tâhîrât içindir. Mubâhele âyeti de böyledir. **(Akrabâmı sevmenizi istiyorum)** meâlindeki âyet-i kerîme de, hazret-i Alî için olmayıp, mü'min olan bütün akrabâsı içindir.

(Gadîr-i hum) denilen yerdeki hadîs-i şerîf, Ehl-i beyti sevmeği emr etmektedir. Bu hadîs-i şerîfin sonunda (O, benden sonra halîfedir). (O, benden sonra sizin velînizdir) ve bunlara benzer şeyler yoktur. Bunlar uydurulmuştur. Böyle uydurulmuş yüzlerce hadîs vardır. Bunları bildirenlerin arasındaki yalancıları islâm âlimleri ortaya koymuşlardır.

Süâl: Hadîs-i şerîfde **(Kıyâmet günü, tanıdığım çok kimseyi havzımdan uzaklaştırırlar: Eshâbım, diyerek onları çağırırm. Fakat, bir ses işitilir ki: Senden sonra, onların neler yaptığını bilmezsin)** buyruldu. Bu hadîs-i şerîf, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” çoğunun yoldan sapacaklarını göstermiyor mu?

Cevâb: Vedâ'ı hacı hutbesinde, **(Benden sonra kâfir olmayız! Birbirinizin boynunu vurmamız!)** buyruldu. Bu hadîs-i şerîf gösteriyor ki, Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ” ve müslimânlarla harb etmeyenler, bunun dışındadırlar. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Şeyhaynı ve Eshâb-ı kirâmdan çoğunu Cennet ile müjdeledi. Bu müjde, onların îmân ile öleceklerini ve Resûlullahın havzı yanında ve Cennetde, Onun yanında bulunacaklarını bildirmektedir. Bundan başka, Mâide süresinin elliyedinci âyetinde meâlen, **(Ey îmân edenler! Dinden çıkarsanız, Allahü teâlâ, sizin yerinize başkalarını getirir. Onları sever. Onlar da Allahü teâlâyı severler)** buyruldu. Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, mürted olanların karşısında bulunanları Allahü teâlâ sevmektedir. Bu da, hazret-i Ebû Bekr zemânında oldu. Cennetlik oldukları isimleri ile sıfatları ile bildirilen mübarek insanları kötü bilmek ve kötülemek büyük felâkettir. Bedr gazâsında bulunanların Cennete gidecekleri açıkça bildirildi. Bunlara dil uzatmak, büyük câhilliktir.

Süâl: **(Allahü teâlâ, oniki halife gönderecektir. Bunların hepsi Kureyş kabîlesindedir)** hadîs-i şerîfi oniki imâmı “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’in” göstermiyor mu?

Cevâb: İlk bakışta, bu hadîs-i şerîfden, İmâmiyye fırkasının haklı olduğu anlaşılıyor. Hâlbuki, hadîs-i şerîfler, âyet-i kerîmelerde olduğu gibi, birbirlerini açıklamaktadırlar. Abdüllah bin Mes'ûdün haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(İslâm değerimi otuzbeş sene döner. Sonra helâk olanlar bulunur. Dahâ sonra gelenler, islâmîyyeti yetmiş sene kuvvetlendirirler)** buyruldu. Bizim [ya'nî Şâh Veliyyullah-ı Dehlevînin], bu hadîs-i şerîfden anladığımız şudur: Bildirilen vaktin başlangıcı, ilk cihâdın başladığı, hicretin i-

kinci senesidir. Otuzbeşinci senede, hazret-i Osmân şehîd edilerek, müslimânlar arasında ayrılık oldu. Cihâd ve islâmiyyetin yayılması durdu. Deve ve Sıffîn muhârebelerinde, müslimânlar birbirlerini öldürdü. Allahü teâlâ, hilâfete tekrâr düzen verip, cihâd tekrâr başladı. Benî Ümeyye [ya'nî Emevî] devletinin sonuna kadar devâm etdi. Abbâsî devleti kurulurken, ortalık yine karıştı. Çok müslimân öldü. Sonra Allahü teâlâ, hilâfete düzen verip, Hülâgûnün Bağdâdı yakıp yıkmasına kadar sürdü. Sa'd ibni Ebî Vakkâsın haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahüma düâ ediyorum ki, ümmetimin kuvvetini, yarım günün sonuna kadar sürdürsün)** buyruldu. Yarım gün ne kadar zemândır denilince Sa'd, beşyüz senedir dedi. Bu hadîs-i şerîf, Abbâsî devletinin ömrünü [ya'nî beşyüz-yirmidört seneyi] göstermektedir. Birinci hadîs-i şerîf **(Hilâfet-i nübüvvet)**i haber veriyor. Bunun otuz sene olduğunu bildiriyor. Bundan sonra gelen halîfelere **(Melik-i adûd)** ya'nî **(Sultân)** ismini veriyor. Her iki hilâfetdeki halîfe sayısının oniki olacağını bildiriyor. Bu oniki halîfeyi oniki imâm sanmak hiç doğru değildir. Çünkü, hadîs-i şerîfde, **(Hilâfet)** diyor. **(İmâmet)** demiyor. Şî'îler de söylüyor ki, oniki imâmın çoğu halîfe değildi. Hadîs-i şerîfde, oniki halîfenin Kureyş kabîlesinden olduğu bildirildi. Bu ise, hepsinin Hâşimî olmadığını göstermektedir. İmâmiyye fırkası, oniki imâmın, islâmiyyeti yaydığını, memleketler aldıklarını söylemiyorlar. (Resûlullah vefât edince, din örtüldü. İmâmlar **(Takiyye)** yaptı, doğru yolu gösteremediler. Hazret-i Alî bile bildiklerini söyleyemedi) diyorlar. (Hadîs-i şerîf, oniki imâmdan sonra islâmiyyetde gevşeklik olacağını haber veriyor. İmâmiyye ise, oniki imâm temâm olunca, İsâ aleyhisselâm gökden incek ve dîni kuvvetlendirecek) diyorlar. Bizim anladığımıza göre, bu oniki halîfe, dört **(Halîfe-i râşid)** ve bunlardan sonra, hazret-i Mu'âviye ve Abdümelik ve dört oğlu ve Ömer bin Abdül'azîz ve Abdümelikin torunu Velîddir. Abdüllah bin Zübeyrin bunun dışında kalması lâzımdır. Çünkü, hazret-i Ömerin bildirdiği hadîs-i şerîf, Abdüllah bin Zübeyrin halîfe olarak ortaya çıkması ve Mekke-i mükerrermede kan dökülerek, Kâ'be-i mu'azzamaya hürmetsizlik yapılmasına sebep olması, bu ümmete gelecek musîbetlerden biri olacağını göstermektedir. Yezîd ve Emevîlerin diğer halîfeleri, islâmiyyete hizmet etmedikleri için, oniki halîfeden sayılmazlar.

Süûl: Hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” çok kerâmetleri vardı. Bunlar, Onun üstünlüğünü göstermiyor mu?

Cevâb: Şihâbüddîn-i Sühreverdî “rahime-hullahü teâlâ” buyurdu ki, (Eshâb-ı kirâmda kerâmet az görüldü. Hazret-i Alînin kerâmetleri kadar hattâ dahâ çok, Şeyhaynde de görüldü). [Bu

kerâmetlerin çoğu, Yûsûf-i Nebhânînin (**Câmi'u kerâmât-il-Evliyâ**) kitâbında yazılıdır.]

Süâl: (Ben ilm şehriyim. Alî “radiyallahü teâlâ anh” bunun kâpısıdır) hadîs-i şerîfine ne denilir?

Cevâb: Bu hadîs-i şerîf, elbet bir üstünlük gösteriyor. Fekat, bunun gibi (**İlmin dörde birini bu Humeyrâdan alınız!**) ve (**Benden sonra, Ebû Bekre ve Ömere tâbi' olunuz!**) ve (**İbni Ümm-i Abdin râzî olduğu kimseden ben de râzıyım!**) ve dahâ nice hadîs-i şerîfler de vardır. (**Hümeyrâ**), Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hazret-i Âişeye “radiyallahü teâlâ anhâ” verdiği ismdir. Hazret-i Alînin din bilgilerindeki üstünlüğü ve Neseb ilminde, Eshâb-ı kirâmın çoğundan ileride olduğu meşhûrdur. Fekat bunlar, Şeyhaynden dahâ üstün olduğunu göstermez.

Hazret-i Alînin soyundan imâm-ı Muhammed Bâkır ile imâm-ı Ca'fer Sâdıkın “radiyallahü teâlâ anhüm” ilmde, vera'da ve ibâdetlerdeki kemâlleri şübhesizdir. Küleynî, imâm-ı Ca'fer Sâdıkın tesavvufculara düşman olduğunu yazıyor. [Ebû Ca'fer Muhammed Râzî Küleynî, 329 [m. 940] da Bağdâdda vefât etdi. (**Kâfî**) kitâbında onaltı bin hadîs vardır.]

Zeydiyye fırkası da turuk-ı aliyeye düşmandır. Evliyânın büyüklerinden Abdüllah-i Ensârî “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (Binikiyüz Velî gördüm. İçlerinden yalnız Sa'dûn ve İbrâhîm, seyyidlerden idi). Bunların ikisi de meşhûr değildir. Sonraki asrarda gelen Evliyâ arasında seyyidler varsa da, bunlar seyyid olmıyan müşidlerden feyz almışlardır.

Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîfler açık olarak islâmiyete uymağı emr etmektedir. Tesavvuf yolunda hâsıl olan şeyler hiç bildirilmemiştir. Bunun için tâm üstünlük, tesavvuf ile değil, islâmiyete hizmet etmekteki ziyâdelikle ölçülür.

Süâl: Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” tâbi' olanlarda, Fenâ, Bekâ, ma'rifetler, Vahdet-i vücûd bilgileri gibi kıymetli şeyler hâsıl oluyor. Kerâmetler veriliyor. İslâmın beş şartını ise, her müslimân yapıyor. İmâm-ı Gazâlî ve Celâleddîn-i Rûmî “rahime-hümullahü teâlâ” gibi büyük âlimler, Tevhîd-i vücûdünin çok kıymetli olduğunu bildiriyor. O hâlde tesavvuf yollarının kaynağı olan hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” dahâ üstün olması lâzım gelmez mi?

Cevâb: (İslâmın beş şartı, insanı Allahü teâlâyâ yaklaştırmaz. Bunlar, insanların dünyâda iyi huylu olmalarını, iyi geçinmelerini sağlar) diyen kimse (**Zındık**)dır. İslâmiyeti yıkmak istemektedir. İslâmiyyet, Allahü teâlânın rızâsına kavuşdurur. İslâmiyete uy-

mıyanları Allahü teâlâ sevmez. Bunlara azâb yapacaktır. Fekat, tesavvuf yolu, dahâ kolay kavuşdurur derse, bu kimseye sözünü isbât etmesini söyleriz. Tesavvuf yolunun temeli, islâmiyyetdir. İslâmiyyete uymıyan kimse Velî olamaz. İslâmiyyete uymakda ve uydurmakda Şeyhaynın en ileride olduklarını yukarıda uzun bildirmişdik. Zikr ve Murâkabe ile kalbi temizlemeğe çalışmak, İslâmiyyete uymak demektir. İslâmiyyetin delîli, **(Kitâb)**, **(Sünnet)**, **(İc-mâ'î selef)** ve **(Kıyâs-ı fukahâ)**dır. **(Kur'ân-ı kerîm)**de beş ilm vardır.

1 — Mahlûkları inceliyerek, Allahü teâlânın var olduğunu ve bir olduğunu anlamağı göstermektedir. [Fen bilgileri bu kısımdadır.]

2 — Târîhi inceliyerek, îmân edenlerin, islâmiyyete uyanların mes'ûd olduklarını, îmânsızların ise dünyâda azâb içinde yaşadıklarını anlatmaktadır.

3 — Âhîretdeki ni'metleri ve azâbları bildirerek, îmânlı olmağa teşvîk etmektedir.

4 — Dünyâda ve âhîretde se'âdete kavuşmak için, nasıl yaşamak lâzım olduğunu öğretmektedir.

5 — Müşriklerle, münâfıklarla, yehûdîlerle, hıristiyanlarla ve yetmişiki fırkadaki sapık müslimânlarla nasıl geçinileceğı bildirilmektedir.

Tekrâr edilmişlerden başka, onbin kadar hadîs-i şerîf vardır. Tekrâr edilenleri de sayarsak, milyonu aşmaktadır. Bütün bu **(Hadîs-i şerîfler)**, oniki ilmi bildirmektedirler:

1 — Kitâb-ullaha ve sünnete yapışmak.

2 — İslâmın beş şartı, zikrler ve ihsân, ya'nî kalb bilgileri. Tesavvuf, bu ihsânı elde etmektedir.

3 — Mu'âmelâtdır. Nafaka için ticâret, san'at ve zirâ'at bilgileri ve sosyal haklar bunun içindedir.

4 — İyi ahlâk bildirilmekte ve övülmektedir.

5 — Köle âzâd etmek.

6 — Fadâil olan ameller ve Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ aleyhim ecma'in" üstünlükleri.

7 — Peygamberlerin ve mühim kimselerin târîhi.

8 — Kıyâmete kadar olacak mühim olaylar.

9 — Kıyâmet hâlleri. Haşr, neşr, Cennet ve Cehennem.

10 — Resûlullahın hayâtı "sallallahü aleyhi ve sellem".

11 — Kur'ân-ı kerîmi okumak ve tefsîr etmek.

12 — Melekler, şeytânlar, tabâbet gibi çeşidli ilmler.

(Kıyâs), ahkâm-ı islâmiyyede, ya'nî emr ve yasaklarda olur. Bütün bu saydığımız ilmlerde, Tevhîd-i vücûdî bilgileri yokdur.

(İslâmiyyet), Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi'în-i izâmın [ya'nî, Eshâb-ı kirâmî görenlerin] îmân ettikleri ve yaptıkları şeylerdir. Bunlar zemânında bulunmayıp, sonradan ortaya çıkan din bilgileri, müslimânlık değildir. **(Benim ve Eshâbımın yolunda olunuz!)** hadîs-i şerîfi, bunu göstermektedir. Vahdet-i vücûd bilgilerinin birinci kısımda olmadığı meydândadır. Bu bilgiler, Seyyid-üt-tâife Cüneyd-i Bağdâdî zemânında da yokdu. **(Mu'tezile)**, **(İmâmiyye)**, **(Zeydiyye)**, ve **(İsmâiliyye)** gibi sapık fırkalar da böyledir. Bunlar da, Selef-i sâlihînden sonra ortaya çıkdı.

Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” başlayarak, Eshâb-ı kirâma ve Tâbi'îne ve kalbden kalbe akarak tâ zemânımıza kadar gelen feyzler ise islâmiyyetde vardır. Buna **(İhsân)** ismi verilmiştir. [Sonradan **(Tesavvuf)** denildi.]

İslâmiyyetden olan şeyler, ihlâs ile, temiz niyyet ile yapılırsa, kıymetli olurlar. Nefsin arzûlarına kavuşmak ve şöhret için olurlarsa, Allahü teâlâdan uzaklaşırlar. Cehenneme sürüklerler.

Süâl: Tesavvuf büyüklerinin sözleri, tesavvuf bilgilerinin dahâ üstün olduklarını göstermiyor mu?

Cevâb: Bir kimseyi Allahü teâlâyâ [ya'nî Allahü teâlânın rızâsına, sevmesine] yaklaştıracak işler islâmiyyetde bildirilmiştir. Bunlar arasından insanın hâline ve zemânına göre seçilir. Tesavvuf büyükleri, talebesini terbiye ederken [ya'nî yetiştirirken], onun çeşidli hâllerine göre, ona çeşidli vazîfeler vermişlerdir. Fâideli işlerden birini ötekine tercih etmesi, ötekinin fâidesiz olduğunu göstermez. Her fâideli işde iyi niyyete ehemmiyet verirler. İmâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh”, her işde ihlâsa ehemmiyet vermektedir. Âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, islâma hizmet etmeği emr ediyor. Cihâdın ve ilm öğretmenin fazîletine inanmayan, **(Zındık)**dır.

Süâl: Şeyh Muhyiddîn-i Arabî “rahime-hullahü teâlâ” buyuruyor ki, (hazret-i Alî “radiyallahü teâlâ anh”, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” yaratıldığı toprakdan kalandan yaratıldı. Resûlullah ile âhret kardeşi yapılması da bundandır). Bundan dahâ üstün birşey olur mu?

Cevâb: Şeyhainin dahâ üstün olduğu, islâm bilgilerinden anlaşılmaktadır. Burada **(Edille-i şer'iyye)** olan Kitâb, Sünnet, İcmâ' ve Kıyâs bilgilerine bakmak lâzımdır. Tesavvuf büyüklerinin kalpleri ile keşfleri, şer'î şeylere delîl olamaz. İslâmiyyetin hiçbir hük-

mü, bu keşflere dayanmaz. Şeyh Muhyiddîn-i Arabî “rahime-hul-lahü teâlâ”, Allahü teâlâyâ yaklaşdıran şeyleri sayıyor. Bunlardan en yüksek olan Sıddîkiyyet derecesinin hazret-i Ebû Bekre, Mu-haddisiyyet derecesinin hazret-i Ömere, Uhuvvet derecesinin de hazret-i Alîye mahsûs olduğunu bildiriyor. Havâriyyet derecesinin Zübeyre, Emânet derecesinin de Ebû Ubeydeye verildiğini yazı-yor. Böyle dahâ nice dereceler bildiriyor. Bunlar, fadl-ı küllîyi gös-termez. **(Fütûhât)** kitâbının birçok yerinde, Eshâb-ı kirâmın, vilâ-yet derecelerinden başka, Peygamberlere benzetdiği derecelerini de bildiriyor. Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra bu dereceler devâm etdiğini, ancak peygamber olmadıklarını uzun yazıyor. Bizim anladığımız üstünlük de, işte bu Peygamberlere “a-leyhimüsselâm” benziyen üstünlüktür. Şeyhaynın “radiyallahü an-hümâ” üstünlüğü buradan gelmektedir. Bu üstünlüğe **(Fadl-ı kül-lî)** denir. **(Fütûhât)** kitâbının birçok yerinde, bu üstünlük anlatıl-maktadır. Altmışdokuzuncu bâbının sonunda diyor ki, **(Allahüm-me salli alâ)** okurken, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, İb-râhîm aleyhisselâma benzetiliyor. Hâlbuki, Ondan dahâ üstündür. Bunun inceliğini, sahîfelerle açıklarken Sıddîklık derecesinin üs-tünlüğünü uzun anlatıyor.

Allahü teâlâ, husûsî feyzlerini, seçtiği, çok sevdiği kullarına çeşidli sebeblerle, vâsıtalarla göndermektedir. Önce o kullarını bu feyzlere müste’id, elverişli yaratmaktadır. Hazret-i Alînin be-denindeki toprak maddelerini de, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” toprak maddeleri gibi, nübüvvet feyzlerini alma-ğa müste’id yaratmıştır. Fekat, bu üstünlük, fadl-ı küllî değildir. Fadl-ı cüz’îdir. Vilâyet derecesinin üstünlüğünü göstermektedir. Peygamberliğe benzetmek değildir.

Süâl: Tesavvuf büyükleri, hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” üstünlüğünü gösteren rü’yâ gördüklerini bildiriyorlar. Hadîs-i şerîfde **(Mü’minin rü’yâsı, peygamberliğin kırkaltı kısmından biri-dir)** buyuruldu. Bu da, hazret-i Alînin dahâ üstün olduğunu göster-mez mi?

Cevâb: Dînin hiçbir hükmü rü’yâ ile bildirilmiş değildir. Pey-gamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, beni, Ebû Bekr ile ve Ömer ile kuvvetlendirdi)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr ve Ömer, benim kulağım ve gözüm gibidirler)** buyuruldu. Fadl-ı küllî böyle olur. Peygamberlerin “a-leyhimüssalevâtü vetteslîmât” halifesinin, onun gibi olması lâzım-dır. Bu fakîre göre, Şeyhayn “radiyallahü anhümâ”, güneş etrâfın-daki ışık saçan tabaka gibidir. Hazret-i Alî “radiyallahü anh”, bu ışıkları alıp aks etdiren kamer [ay] gibidir. Şeyhayn “radiyallahü

anhümâ” (Nübüvvet yolu)nun ışıklarını, hazret-i Alî de “radiyallahü anh”, (Vilâyet yolu)nun ışıklarını saçmaktadırlar. Bunun içindir ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, (Eğer halîl [dost] edinseydim, Ebû Bekri halîl edinirdim) ve (Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer elbet peygamber olurdu) ve (Alî bendendir. Ben de ondanım) buyurdu. Bu fakîr [Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî hazretleri, murâkabe], Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” rûhâniyyetine sordum: Hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” nesebi dahâ şerefli ve hükmleri dahâ kuvvetli ve tesavvuf yolunun önderi olduğu hâlde, Şeyhaynın “radiyallahü teâlâ anhümâ” dahâ üstün olmasının sebebi nedir? Rûhuma şöyle cevâb ihsân buyurdu ki, (Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bir zâhir [görünen], bir de bâtın [görünmeyen] yüzü vardır. Zâhir yüzü ile, insanlar arasında adâlet yapar, kardeşliği sağlar ve doğru yolu gösterir. Bu vazîfeyi yapmasında Şeyhayn “radiyallahü teâlâ anhümâ”, Onun elleri, ayakları gibidirler. Bâtın vechinden kalble-re feyz vermektedir. Şeyhayn, bunda da ortakdırlar!) “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”.

***Menba-ı feyzu meânî meclis-i Abdülhakîm,
menzil-i kurb-ı ilâhî, sohbet-i Abdülhakîm.
Melce-i bî-çâre-gândır, derde dermandır Hakîm.
ma’den-i irfân, nûr-ı Sübhân, sırr-ı Kur’ândır Hakîm!***

Urvetülvüska Muhammed Ma’sûm Fârûkînin (Mektûbât) kitâbı fârisî olup, üç cildedir. Birinci cildde 239, ikincide 158, üçüncü cildde 255 mektûb vardır. Bu 652 mektûbdan altı adedi terceme edilerek aşağıda yazılmıştır.

BİRİNCİ CİLD, 49. cu MEKTÛB

Hak sübhânehu ve teâlâ, din ve dünyâ murâdlarınıza kavuşursun! Dünyâ lezzetlerinin, fânî [geçici] ni’metlerin zararlarından kurtulmak için ilâc, bunları islâmîyyete uygun kullanmaktır. Ya’nî, Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uymaktır. İslâmîyyete uygun kullanılmazsa, bu lezzetler zararlı olur. Allahü teâlânın gadabına, azâbına sebep olurlar. Hakîkî, tâm kurtulmak için, bu lezzetleri, mümkün olduğu kadar, terk etmelidir. Terk edemiyenlerin, ilâcını kullanmaları lâzımdır. Böylece, zararlarından kurtulurlar. Bu lezzetleri terk edemeyip, ilâcını da yapmayanlara, böylece felâketlere, derdlere sürüklenip, se’âdetden mahrûm kalanlara yazıklar olsun! [İslâmîyyet, dünyâ lezzetlerini, zevklerini men’ etmiyor. Bunların hayvanlar gibi, azgın, zararlı kullanılmasını men’ ediyor.]

Nefslerinin arzularına tâbî' olup, dünyâ lezzetlerini islâmiyyete uygun kullanmıyanlar, böylece, fâideli ve dâimî olan Cennet lezzetlerinden kaçanlar çok zevâllıdır. Allahü teâlânın herşeyi gördüğünü bilmiyorlar mı? Zararlardan kurtulmak için, dünyâ lezzetlerini islâmiyyete uygun kullanmak lâzım olduğunu işitmemişler mi? Sorğu, sülâ günü elbet gelecek, herkesin, dünyâda yaptıkları, önelerine serilecektir. [Dünyâ zevkleri, lezzetleri peşinde koşanların, öldükden sonra dirilmek olduğuna, islâmiyyete uyanların, Cennet zevklerine kavuşacaklarına, islâmiyyete uymıyanların, Cehennem ateşinde yacacaklarına inanmadıkları anlaşılıyor. Hâlbuki, bunların ilerici, büyük adam dedikleri Avrupalılar, Amerikalılar, Cennete, Cehenne inanıyor. Kiliseleri dolup taşıyor. Avrupalıların ahlâksızlıklarına, nâmüssuzluklarına ilericilik diyerek sarılan, onlar gibi âhirete inanan vatandaşlara gerici, yobaz diyerek saldıranların içyüzleri meydândadır. Aklları olmiyan, nefslerinin, zevklerinin esîri olan bu zevallılara aldanmamalıdır.] Dünyâda Rabbinin rızâsını kazanmış, Onun harâm ettiği şeylerden sakınmış olanlara, o gün müjdeler olsun! Dünyânın yaldızlı hayâtına aldanmayanlara, Rabbin azâbından korkarak, nefslerine hâkim olanlara, evinde ve emrinde olanlara nemâz kılmalarını emr edenlere [ve kadınlarına, kızlarına, sokağa çıkarken örtünmelerini öğretenlere] müjdeler olsun, müjdeler olsun! Allahü teâlânın gösterdiği se'âdet yolunda olanlara ve Muhammed aleyhisselâma tâbî' olanlara selâmlar olsun!

İKİNCİ CİLD, 38. ci MEKTÛB

İnsân ile Allahü teâlâ arasında en büyük perde, insânın nefsidir. **(Nefsini bırak da, bana gel! Aradığın güneşi örten bulut, sensin! Kendini bil!)** buyuruldu. Nefsin aradan kalkması, vicdânî [Kalbe âid] ve zevkî bir işdir. Söz ve yazı ile bildirilemez. Kitâb okumakla anlaşılmaz. Ezelde ihsân edilmiş olması ve Allahü teâlânın cezb etmesi [çekmesi] lâzımdır. Sebebler âlemi olan bu dünyâda, muhabbet şartı ile, bir Velînin sohbeti kâffidir. Muhabbet çok olduğu kadar, Onun kalbinden yayılıp, kendine gelen feyzlerden, ma'rifetlerden çoğunu alıp, kemâlâta kavuşur. **(Kişi sevdiği ile berâberdir)** hadîs-i şerfi, bunu haber vermektedir.

İKİNCİ CİLD, 39. cu MEKTÛB

Ehl-ullahın [Evlîyânın] vücûdları, hayâtda iken de, vefâtlarından sonra da rahmetdir. Diri iken verdikleri feyzleri ve bereketleri, öldüklerinden sonra da devâm eder. Feyzleri ve bereketleri, yollarından ayrılmıyanlara akmağa devâm eder. Dinde ortaya çıkarılan bid'atin, sünnetlerin nûrlarını yok etmesine benzer. Hayrlı

işler yapmağa çalışınız! Tâat ve ibâdet yapmakda yarış ediniz! Merhûmun evlâdına hizmet etmeği se'âdet [kazanc] biliniz! Onları islâmîyyete uygun olarak sevindiriniz!

İKİNCİ CİLD, 45. ci MEKTÛB

Sevgili oğlum! Dünyânın görünüşü tatlıdır, lezzetlidir. Hâlbuki, hakikatde zehrdir. Kıymetsizdir. Onun tuzağına düşen, hiç kurtulamaz. Bu zehr ile ölen, leş olur. Buna gönül vermek deliliktir. Yaldızlanmış necâset, şeker kaplanmış zehr gibidir. Akli olan, böyle sahte, yalancı güzelliğe aldanmaz. Bozuk, zararlı zevklere gönül bağlamaz. Bu kısa hayâtında, sâhibinin rızâsını kazanmağa çalışır. Âhîretde işe yarayacak şeyleri kazanır. Kulluk vazîfelerini yapar. Allahü teâlânın emrlerine sarılır. Harâm, yasak ettiği şeylerden sakınır. Böyle yapmayıp, zararlı şeyler peşinde koşanlara yazıklar olsun!

***Hakîkî dostu üzmekden korkuyorum,
Bu korkudan, gece gündüz yaniyorum!***

[Dünyâ, Allahü teâlânın sevmediği, harâm ettiği, zararlı şeyler demektir. Harâmlardan sakınan, dünyâyâ aldanmamış olur. Allahü teâlâ, dünyâda hiçbir zevki, hiçbir lezzeti yasak etmedi. Bunları, azgın, taşkın, zararlı olarak kullanmağı harâm etdi. Gösterdiği, fâideli, edebli şekilde kullanılmasını emr etdi.]

İKİNCİ CİLD, 61. ci MEKTÛB

Bu dünyâyâ getirilmemizden maksad, Allahü teâlânın ma'rifetini elde etmektir. Ma'rifet iki nev'dir. Birincisi, fen yolu ile, ya'nî nazar ve istidlâl [düşünmek] ile hâsil olur. Bunu, islâm âlimleri bildirdi. İkincisi, keşf ve şühûd ile, [kalbde] hâsil olur. Bu, tesavvuf erbâbından [Evliyâdan] gelir. Birincisi, ilm olup, akl ve fikr ile hâsil olur. İkincisi, hâl olup kendindedir. Birincisi, Ârifi yok etmez. İkincisi, yok eder. Çünkü, bu ma'rifet, ma'rûfda yok olmaktadır.

***Kurb, bilinen hareket değildir,
Kurb-ı Hak, varlıktan kurtulmaktır!*** [Kurb-ı Hak, Allahü sevmeğdir.]

Birincisi, ilm-i husûlîdir. Etrâflı anlamaktır. İkincisi, idrâk-i basît olup, etrâfi yoktur. Çünkü, burada hâzır olan Hakdır. İnsân, fânî [yok] olmuştur. Birincide nefis, inkâr etmektedir. Çünkü nefis ve kötü sıfatları mevcûddur. Onun inâdi ve arzuları yok olmamıştır. Taşkınlıktan ve azgınlıktan kurtulamamıştır. İmân varsa, görünüştedir. Ameller, ibâdetler şekildedir. Nefis, küfründe devâm etmekte, Mevlâsına [Sâhibine] düşmanlıktadır. Hadîs-i kudsîde,

(Nefsini, düşmanın bil! Çünkü o, bana düşmandır) buyuruldu. Bu ma'rifete (**Îmân-ı mecâzî**) denildi. Bu îmân yok olabilir. İkinci ma'rifetde, insan yok olduğu için, nefis îmâna gelmiştir. Bu ma'rifet [îmân] yok olmaz. Buna (**Îmân-ı hakîkî**) denir. Ameller de, hakîkî olur. Hadîs-i şerîfde, (**Yâ Rabbî! Senden, sonu küfr olmıyan îmân istiyorum**) buyuruldu. Nisâ sûresinin 136. cı (**Ey îmân edenler! Allaha ve Resûlüne îmân ediniz!**) âyetinde, bu îmâna işâret edilmektedir. İmâm-ı Ahmed ibni Hanbel, ilmde ve ictihâdda en yüksek derecede olduğu hâlde, Bişr-i Hâfînin kapısına giderek, bu ma'rifete tâlib oldu. Sebebi soruldukda, o Hak teâlâyâ benden daha çok ârifdir dedi. Ebû Hanîfe Nu'mân-ı Kûfî "rahmetullahi aleyh", ömrünün son iki senesinde, ictihâdı bırakarak, uzlet eyledi. Vefâtından sonra, rü'yâda, (Son iki sene olmasaydı, Nu'mân helâk olurdu) dedi. Uzletinin sebebi, bu ma'rifeti temâmlamak idi. Bu ma'rifetin neticesi olan, îmânın kemâline kavuşmak idi. Yoksa, ilmde ve amelde, derecesi çok yüksek idi. Hiçbir amel, ictihâd derecesine ulaşamaz. Hiçbir ibâdet, ders vermek makâmına varamaz. Amellerin kemâli, îmânın kemâline bağlıdır. İbâdetlerin nûrâniyeti, ihlâsın mikdârına bağlıdır. İmânın kemâli ve ihlâsın mikdârı da, ma'rifete bağlıdır. Bu ma'rifet ve îmân-ı hakîkî fenâyâ ve ölmeden evvel nefsin ölmesine bağlı olduğu için, fenâsı çok olanın, îmânı kâmil olur. Bunun için, Sıddîk-ı ekberin îmânı, bu ümmetin îmânları toplamından fazla oldu. Hadîs-i şerîfde, (**Ebû Bekrin îmânı, ümmetimin îmânı ile dartsa, Ebû Bekrin îmânı fazla gelir**) buyuruldu. Çünkü, fenâda, benzeri yok idi. Hadîs-i şerîfde, (**Yürüyen ölü görmek isterseniz, Ebû Kuhâfenin oğlunu görünüz!**) buyuruldu. Ebû Bekrin fenâyâ misâl gösterilmesi, fenâdaki kemâline delîldir. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın hepsinde fenâ hâsil olmuştur. Bu ma'rifet kimde hâsil olursa, müjdeler olsun! Nerde bulunursa, oraya koşmalıdır. Ne yazık ki, aranılması lâzım olan terk ediliyor. Tahrîbi emr olunan, ta'mîr ediliyor. Kıyâmet günü, hangi yüz ve hangi özl ile hesâb verilecek?

İKİNCİ CİLD, 62. ci MEKTÛB

İnsânın şerefi, îmân ile ve ma'rifet ile. Mal ile ve mevkı' ile değildir. İmânın kuvvetlenmesine çalışınız! Ma'rifet derecelerinde yükselmeğe gayret ediniz! Hadîs-i şerîfde, (**Âhiret için çalışın, Allahü teâlâ, her arzûsuna kavuşdurur. Yalnız dünyâ işleri ardında koşanları helâk eder**) buyuruldu. Geçim sıkıntısı olanın, bir işde çalışması câizdir. Kazanırsa, iyi olur. Kazanamazsa, bu işin üzerine düşmemelidir. Uğraşmasının sonu gelmez. Zararı artar.

İSLÂMDA İLK FİTNE

ÖNSÖZ

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Fâideli şeyleri herkese gönderiyor. Âhıretde, Cehenneme gitmesi gereken mü'minlerden dilediğine ihsân ederek afv edecek, Cennete kavuşuracaktır. Her canlıyı yaratan, her vârı, her ân varlıkta durduran, hepsini korku ve dehşetden koruyan yalnız Odur. Böyle bir Allahın şerefli ismine sığınarak, bu kitâbı yazmağa başlıyoruz.

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun çok sevdiği Peygamberi Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm olsun! O yüce Peygamberin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” temiz Ehl-i beytine ve âdil, sâdık Eshâbının herbirine “radıyallahü teâlâ anhüm ecma'in” hayırlı düâlar olsun!

(Tezkire-i Kurtubî) muhtasarında yazılı hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım arasında fitne çıkacaktır. Bu fitneye karışanları, benimle sohbetlerinin hâtırı için, Allahü teâlâ afv edecektir. Sonra gelenler, bu fitneyi dillerine dolayarak, körükliyecekler, bu yüzden Cehenneme gideceklerdir)** buyuruldu. Hindistânda, hicrî 1034 [m. 1624] yılında vefât eden, büyük islâm âlimi İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî Serhendî “rahmetullahi aleyh”, Ehl-i sünnet i'tikâdını ve müslimânlığın doğru yolunu ve tesavvufun islâm dîninden ayrı birşey olmadığını bildirmek için, her memlekete mektûblar yollamışdır. Beşyüzden fazla olan bu mektûbları, üç cild olarak toplanmış ve basılmışdır. İkinci cildin otuzaltıncı mektûbunda, Eshâb-ı kirâm arasındaki fitneyi uzun yazmaktadır.

Üçüncü halife hazret-i Osmân “radıyallahü anh” zemânında, Abdüllah bin Sebe' adındaki Yemenli bir yehûdî, islâmda ilk olarak bölücülük fitnesini çıkardı. Buna aldananlar, Eshâb-ı kirâm arasına karışdılar. Târîh boyunca, masonlar ve yehûdîler tarafından desteklendiler. Zemân zemân azarak, islâmîyeti içerdten yıkmâğa çalışmışlar ve çok müslimân kanı dökülmesine sebep olmuşlardır. Hâlbuki islâmîyyet, birleşmeği, kardeş gibi sevişmeği emr etmektedir.

Eshâb-ı kirâma “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” düşman olanlar, zemânla oniki firkaya ayrıldı. Hepsi de, müslimânları aldatmak, parçalamak için, plânlı olarak çalışıyorlar. Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” birbirlerine düşman olduklarını söylüyor, o din büyüklerine, hazret-i Alîye “radiyallahü teâlâ anh” uymadılar diyerek, çok kötü iftirâlar atıyorlar. Aydın din adamı, ilerici yazar gibi ismlere bürünen bu fitne ve fesâdcılar, yalanlarını meydâna çıkararak ve çirkin iftirâlarını çürüterek, müslimânları uyandıрмаğa çalışmakda olan Ehl-i sünnetin temiz hocalarına gerici, câhil diyorlar. Bu mubârek hocaları lekelemeğe, gözden düşürmeğe yelteniyorlar. Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în”, bunların söğmeleri ile kıymetden düşmedikleri gibi, bu hocaların kıymetleri de, bunların saldırmaları ile artmakda, şânları, şerefleri yükselmektedir.

Din kardeşlerimiz, kardeşi kardeşden ayırmağa çalışan bu yıkıcıların yaldızlı iftirâlarına aldanmamaları için, otuzaltıncı mektûbu fârisiden türkçeye terceme ederek (**İslâmda İlk Fitne**) adını verdik. İnsâf ile okuyan kıymetli gençlerin sâf rûhlarının ve temiz vicdânlarının, Ehl-i sünnetin haklı olduğunu göreceklerinden emîn bulunuyoruz.

Allahü teâlâ, müslimânları parçalanmaktan korusun! Hepimizi, râzî olduğu, beğendiği, Ehl-i sünnetin doğru yolunda birleştirisin! İslâm düşmânlarının yalanlarına aldanarak, tuzaklarına düşmekten korusun! Âmîn.

***Evliyânın efdali, Sıddîk-ı ekber, ba'dehu Fârûk,
ve Zinnûreynden sonra, Alîdir ol Velîyullah.***

***Kalan Eshâbı hem ki, cümlesinin zikri hayrolsun,
cemî'i Âl-ü Eshâb-ı kirâmı severim fillah.***

***Aşere-i mübeşşere ve Fâtıma, Hasen ve Hüseyin,
bu ümmetden bunlara Cennet ile neşhedü billah.***

***Ve gayri kimseye aynile Cennetlik denilmez ki,
o gaybe hükm olur, gaybi ne bilsin kimse gayrillah.***

***Ve Eshâb-ı kirâmın cümlesinden sonra ümmetden,
cemî'i Tâbî'm olmuşdur, efdalü Evliyâillah.***

İSLÂMDA İLK FITNE

İmâm-ı Rabbânî Müceddîd-i elf-i sâni şeyh Ahmed-i Fârûkî Serhendînin “rahime-hullahü teâlâ” Mektûbâtından, ikinci cildin otuzaltıncı mektûbu, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü ve Ehl-i sünnet mezhebi ile diğer bozuk mezheblerin Eshâb-ı kirâm hakkındaki sözlerini bildirmektedir. İslâmiyyetde ilk kopan fitnenin şî'lik olduğunu ve Ehl-i sünnet mezhebinin şî'ler gibi taşkınlık yapmadığını, Hâricîler gibi de, câhillik ve kısa görüşlülük yolunu tutmadığını göstermektedir ve Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin Ehl-i beytini medh eylemektedir.

Bu mektûbumu yazmağa Besmele okuyarak başlıyorum. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! O yüce Peygamberin Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine ve bütün mü'minlere bizden iyi düâlar olsun!

Doğru yolda gidenleri sevmek, onlarla tanışmak ve görüşmek ve onlar gibi olmağa özenmek ve o büyüklerin sözlerini işitmek ve kitâblarını okumak, Allahü teâlânın ni'metlerinin en büyüklerindenidir ve Onun ihsânlarının en kıymetlilerindedir. Muhib-i sâdık, ya'nî hep doğru söyleyici olan Muhammed aleyhisselâm, **(Elmer'ü me'a men ehabe)** buyurdu. Ya'nî, kişi, dünyâda ve âhiretde sevdiği ile berâber olur. Bunun için din büyüklerini seven kimse, onlar ile berâber olur. Onların Allahü teâlâyâ ma'nevî olan yakınlığında, onlar gibi olur. Hareketleri, sözleri iyi olan, yükselmeğe elverişli olduğu anlaşılan kıymetli oğlum hâce Şerefeddîn Hüseyin bildirdiğine göre, o büyük ni'met, o çok güzel ahlâk, sizde mevcûddur. Çeşidli işleriniz ve dağınık düşünceleriniz olduğu hâlde, o büyükleri unutmuyorsunuz. Dünyâ işleri etrâfınızı sarmış iken, bu çok kıymetli ni'meti elden kaçırmıyorsunuz. Bunun için, Allahü teâlâyâ çok hamd ve şükürler olsun! Çünkü, sizin se'âdetiniz, sizin ni'metlere kavuşmanız, birçok kimsenin se'âdete kavuşmasına yol açar. Onların kurtulmasına, huzûra kavuşmasına sebep olur. Yine o bildirdi ki, bu fakîrin yazılarını okuyormuşsunuz. Sözlerime kıymet veriyormuşsunuz. Kendilerine birkaç kelime yazarsanız çok fâideli olur dedi. Onun bu arzûsunu yerine getirmek için, size birkaç kelime yazmağa kalkdım.

Hindistânda, bu günlerde herkesin ağzında **(halifelik)** kimin hakkı idi? Eshâb-ı kirâm şöyle idi, böyle idi, gibi sözler dolaşıyor. İslâm bilgilerinin ince bir kolu olan bu konuda çok kimseler, ken-

di kısa akları, bozuk görüşleri ile, ulu orta konuşuyor ve yazıyorlar. Kendilerini haklı göstermek için, âyet-i kerîmelere ve hadîs-i şerîflere yanlış ma'nâlar vermekten çekinmiyorlar. İslâm âlimlerinin, doğru ve haklı olan sözlerini örtbas etmeğe çalışıyorlar. Bunun için, bu konuda birkaç satır yazmağı ve Ehl-i sünnet âlimlerinin doğru ve haklı sözlerini müslimânlara duyurmağı ve bozuk (**bid'at**) fırkalarının yanlış yazılarını vesîkalarla çürütmeğı, böylece, hakîkati ortaya koymağı uygun gördüm.

Ey temiz rûhlu ve yüksek yaradılışlı kardeşim! Ehl-i sünnet mezhebinin âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ”, söz birliğı ile, (**Şeyhaynı üstün tutmak ve iki dâmâdı sevmek lâzımdır**) demektedir. Ya'nî, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömer, Eshâb-ı kirâmın hepsinden dahâ yüksekdirlere ve hazret-i Osmân ile hazret-i Alîyi sevmek lâzımdır, dediler. Ehl-i sünnet ve cemâ'at denilen doğru yoldaki her müslimânın, bu ikisini üstün tutması ve o ikisini sevmesi lâzımdır.

Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin üstün olduğunu Eshâb-ı kirâmın hepsi söz birliğı ile bildirmiştir. Bu söz birliğini de, Tâbi'în-i izâmın hepsi bize söz birliğı ile haber vermiştir. Böyle söz birliğı olduğunu, bize din imâmlarımızın büyükleri, meselâ imâm-ı Şâfi'î bildirmektedir. İ'tikâdda mezhebimizin iki imâmından biri olan Ebûl Hasen-i Eş'arî hazretleri buyuruyor ki: (Ebû Bekr ile Ömerin, bütün ümmetin en yükseğı oldukları kat'îdir). Hazret-i Alînin “radiyallahü anh”, halife iken ve memleketin idâresi ve kuvveti elinde iken, eshâbından büyük bir cemâ'ate karşı (Ebû Bekr ile Ömer, bu ümmetin en üstünüdürler) buyurduğunu, imâm-ı Zehebî yazmaktadır ve bu üstünlüğün tevâtür yolu ile bizlere geldiğini bildirmektedir. Hazret-i Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki: (Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, insanların en üstünü Ebû Bekrdir. Ondan sonra Ömerdir. Ondan sonra da, bir başkasıdır.) Dinliyenler arasında bulunan oğlu Muhammed bin Hanefiyye (Ömerden sonra üstün olan sensin!) deyince, hazret-i İmâmın (Ben ancak müslimânlardan birisiyim) dediğini, imâm-ı Buhârî haber vermektedir. Ebû Bekr ile Ömerin en üstün olduklarını haber veren güvenilir, sağlam kimseler o kadar çoktur ki, tevâtür hâlini almış, inanmak zarûrî olmuştur. Buna inanmıyan, yâ câhildir veyâ koyu müte'assıb ve inâdcıdır. Şî'î âlimlerinin büyüklerinden olan Abdürrezzak bin Alî Lâhîcî (1051 [m. 1642] de öldü), bu hakîkatin pek açık olduğunu görerek, inkâr edememiş, bu iki imâmın en üstün olduklarını bildirmiş ve (İmâm-ı Alî, Ebû Bekrle Ömerin, kendisinden dahâ yüksek olduğunu söylediğı için, ben de onun gibi söylerim. İkisinin de dahâ yüksek olduklarına inanırım. Eğer hazret-i Alî, onların dahâ yüksek

olduğunu söylemeseydi, ben de söylemezdim. Hazret-i Alfiyi sevdiğim için, onun gibi söylerim. Onu çok sevdiğim hâlde, onun gibi söylemez isem, günâh işlemiş olurum) demiştir.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” iki dâmâdının, ya’nî hazret-i Osmân ile hazret-i Alînin halife oldukları zemânda fitneler çıktığı için ve müslimânların işlerinde karışıklık çoğaldığı için, insanların kalbinde kırıklık, soğukluk hâsıl olmuştu. Aralarına düşmanlık ve gecimsizlik girmişti. Bunun için, Ehl-i sünnet ve cema’at âlimleri, Hateneyni ya’nî iki dâmâdı sevmek lâzım geldiğini bildirmişlerdir. Böylece, bir câhilin çıkıp da, Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına dil uzatmasını önlemişlerdir. Resûlullahın halifelerinden, vekillerinden birine düşmanlık edilmesine fırsat bırakmamışlardır.

Görülüyor ki, hazret-i Alfiyi “radıyallahü anh” sevmek, Ehl-i sünnet olmak için şarttır. Hazret-i Alfiyi sevmiyen, Ehl-i sünnet değildir. Buna (**Hâricî**) denir. Hazret-i Alfiyi sevmekte taşkınlık eden, sevmekte aşırı yol tutan, onu sevmek için, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” Eshâbına sövmek lâzımdır diyen, bunun için Eshâb-ı kirâma “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’in” dil uzatarak, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’in-i izâmın ve Selef-i sâlihînin yollarından sapan kimseye (**Sapık**) denir. Görülüyor ki, hazret-i Alfiyi sevmekte, bunlar aşırı gitmekte, taşkınlık yapmaktadır. Hâricîler ise, hazret-i Alfiye düşman olmakta, o, Allahın arslanının kıymetini anlamamaktadır. (**Ehl-i sünnet**) ise, her iki tarafa sapmamış, orta yoldan gitmiştir. Hak da, aşırı sağa ve sola sapanda değil, elbette doğru yolda gidendedir. Sağa, sola taşmak, elbette çirkin ve tehlikelidir. Ahmed ibni Hanbel “rahime-hullahü teâlâ” haber veriyor ki, hazret-i Alî buyurdu ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz bana dedi ki: (**Yâ Alî! Sen İshâ aleyhisselâma benziyeceksin. Yehûdîler ona düşman oldular. Annesi hazret-i Meryeme iftirâ etdiler. Hıristiyânlar ise, onu aşırı seyerek, olmayacak dereceye yükseldiler. Ya’nî, Allahın oğlu dediler**). Hazret-i Alî, bundan sonra buyurdu ki: Benim yüzümden iki çeşid kimseler helâk olacaklardır. Birisi, beni sevmekte taşkınlık yapanlar ve bende olmıyan şeyleri bana söyliyerek, aşırı övenlerdir. İkincisi, bana düşman olanlar ve düşmanlık ederek iftirâ yapanlardır. Görülüyorki, Hâricîler, yehûdîlere benzetilmektedir. Sevmekte taşkınlık yapanlar da, hıristiyanlar gibi olmaktadır. Bunların ikisi de, doğru yoldan ayrılmıştır. Ehl-i sünnet için, hazret-i Alfiyi sevmeyenler demek, onu şî’îler sever sanmak büyük, çok çirkin bir câhillerdir. Şunu iyi anlamalıdır ki, sapık demek, hazret-i Alfiyi sevmek demek değildir. Resûlullahın üç halifesine düşman olmak demektir. Eshâb-ı kirâmı kötölemek, onlara dil uzatmak kötüdür.

İmâm-ı Şâfiî "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki: Nazm:

***Muhammed aleyhisselâmin Âlini sevmek şî'lik ise,
Ey ins ve cin biliniz ki, ben şî'iyim.***

Ya'nî şî'iler, şî'iliğin, Muhammed aleyhisselâmin Âlini, ya'nî Ehl-i beytini sevmek olduğunu söylüyorlar. Eğer şî'lik, onları sevmek ise, şî'iler başımızın tâcı olur. Fekat, Ehl-i beytten başkasına düşmanlık etmek doğru değildir.

(Hazret-i Âlî ile Fâtımaya ve çocuklarına "radiyallahü teâlâ an-hüm ecma'in" (**Âl-i Resûl**) veyâ (**Ehl-i Beyt**) denir).

Resûlullahın Ehl-i beytini doğru ve uygun olarak sevenler, elbette Ehl-i sünnettir. Ehl-i beytin yolunda olan, elbette bunlardır. Ehl-i beyti seviyoruz ve onların yolunda gidiyoruz diyen, eğer diğ-er Eshâba düşmanlık etmese ve Eshâb-ı kirâmın hepsine saygı ve sevgi gösterse ve Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelerin iyi sebeplerden meydana geldiğine inansa (**Ehl-i sünnet**) olur. Sapık yolda olmakdan kurtulur. Çünkü, Ehl-i beyti sevmemek, (**Hâricî**) olmaktır. Hem Ehl-i beyti sevmek, hem de Eshâb-ı kirâma saygı göstermek, hepsini sevmek, Ehl-i sünnet olmaktır. Görülüyor ki, mezhebsizlik, Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmekden doğmaktadır. Çünkü, Ehl-i beyt de, Eshâb-ı kirâmandır. Sünnîlik ise, Eshâb-ı kirâmın hepsini sevmektir. Akıllı olan, insâflı olan bir kimse, Eshâb-ı kirâma düşmanlık etmeği, onları sevmekten dahâ üstün tutmaz. Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" sevdiği için, Onun Eshâbının hepsini sever.

Ba'zıları, Ehl-i sünnetin Ehl-i beyte düşman olduklarını söylüyor. Bu çok yanlış ve pek çirkin sözlerine ne kadar şaşılmalı yeridir. Çünkü, Ehl-i beyti sevmek, Ehl-i sünnetin îmânla gitmesine âlâmetdir. Ehl-i sünnet âlimleri, son nefesde îmânla gitmek için, Ehl-i beyti çok sevmek lâzımdır demişlerdir. Bu fakîrin (ya'nî imâm-ı Rabbânînin) babası çok âlim idi. Zâhir ve bâtın ilmlerinde pek derin idi. Herkese, durmadan, Ehl-i beytin sevgisini aşılırdı. Onları sevmek, son nefesde îmânla gitmeğe yardım eder, buyururdu. Babamın ölüm hastalığında yanında idim. Son dakikaları gelmişti. Dünyâ ile ilişiği az kalmıştı. Ehl-i beyti çok seviniz dediği zamanları hâtırlatdım. Şimdi, bu sevginiz ne kadardır diye sordum. Kendinden geçmek üzere iken (Ehl-i beytin sevgisi deryâsına dalmış bulunuyordu) buyurdu. Böyle cevâb verdiği için, Allahü teâlâyâ hamd-ü senâ etmişdim. Ehl-i beyti sevmek, Ehl-i sünnetin sermayesidir. Bunu alıyamıyorlar. Ehl-i sünnetin doğru ve yerinde olan sevgisini bırakarak, taşkın, aşırı bir yola sapıyorlar. Aşırı ve taşkın olmıyan sevginin kıymeti olmaz sanarak, Ehl-i sünnete

hâricî damgasını vuruyorlar. Aşırı gitmek ile aşağı kalmak arasında doğru ve uygun bir yol bulunduğunu, hak ve doğru yolun, böyle olduğunu anhyamıyorlar. Aşırı yüksek ile pek alçak iki bozuk yol arasındaki hak ve doğru olan orta yolu bulmak şerefi, Ehl-i sünnet âlimlerine nasîb olmuştur. Ehl-i sünnet âlimlerinin bu doğru yolu bulmak için, durmadan, usanmadan yaptıkları çalışmalara, Allahu teâlâ bol bol mükâfat versin. Şî'iler de biliyor ki, hâricîlerle, ya'nî hazret-i Alînin ve evlâdlarının düşmanları ile, Ehl-i sünnet döğüşdü. Ehl-i beytin düşmanlarının cezâlarını verenler, Ehl-i sünnet idi. O vakt şî'iler yok idi. Olsa da, yok denecek kadar az idi. Yoksa bunlar, Ehl-i sünnete, Ehl-i beyti sevdikleri için şî'î mi diyorlar? Bunun için, hâricîleri dağıtanları, kaçırانları şî'î mi sanıyorlar? Çok şaşılır ki; Ehl-i sünnete ba'zan hâricî diyorlar. Muhabbetlerinin aşırı, taşkın olmadığını görünce hâricî sanıyorlar. Ehl-i beyte olan, o büyüklere uygun, yakışan sevgiyi gördükleri zemân da, Ehl-i sünneti şî'î sanıyorlar. Bunun içindir ki, çok câhil olduklarından, Ehl-i sünnet âlimlerinden Ehl-i beytin muhabbetini işitince, bunları kendilerinden sanıyorlar. Muhabbetde taşkınlık yapılmamasını söyleyen ve üç halîfeyi de sevdirmeye çalışan Ehl-i sünnet âlimlerine de, hâricî diyorlar. Bunların, Ehl-i sünnet âlimlerine olan haksız ve yersiz sözlerine yazıklar olsun. Hazret-i Alîye “radıyallahü anh” olan muhabbetin aşırı ve taşkın olmasından dolayı, hazret-i Alîyi sevmek için, üç halîfeye ve Eshâb-ı kirâmdan çoğuna düşman olmak lâzımdır, diyorlar. İnsâf etsinler, böyle muhabbet olur mu?

Resûlullahın halîfelerine düşman olmak ve Onun Eshâb-ı kirâmını sövmek ve kötülemek şart tutulan bir çılgınlığa, muhabbet ismi verilebilir mi? Ehl-i sünneti beğenmemelerinin, çok çirkin sözlerle kötülemelerinin biricik sebebi, Ehl-i sünnetin, Ehl-i beyt sevgisine Eshâb-ı kirâmın hepsinin sevgisini de katmasıdır. Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıkları, muhârebeleri bildiği hâlde, onların hiç birini kötülememesidir. Ehl-i sünnet, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinin kıymetini ve şerefini anhyarak, Eshâb-ı kirâmın kötü düşünüşden, inâddan, birbirini çekememekten kurtulduklarını, tertemiz olduklarını bildirmekte, herbirinin üstün, kıymetli olduğunu söylemektedir. Bununla berâber, bu muhârebelerde, haklı olana haklı, yanlış olana hatâli demiştir. Fakat, bu hatâların, nefsin isteklerinden, kötü arzularından hâsıl olmadığını, re'y ve ictihâd ayrılığı olduğunu beyân eylemişlerdir. Ehl-i sünnet de, Eshâb-ı kirâmın çoğuna düşmanlık etse idi ve bu din büyüklerini kötüleseydi, hoşlarına giderdi. O zemân, Ehl-i sünnete dil uzatmazlardı. Bunun gibi hâricîlerin de, Ehl-i sünneti sevmeleri için, Ehl-i sünnetin de, Ehl-i beyte düşman olması lâ-

zımdır. Yâ Rabbi! Sen bize doğru yolu gösterdikden sonra, kalble-
rimizi kaydırma! Sonsuz rahmet hazînelerinden bizlere de ihsân
et! İyilikleri veren ancak sensin.

Ehl-i sünnet âlimlerinin büyükleri buyuruyor ki, Resûlullah
“sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin Eshâb-ı kirâmı, birbirleri
ile muhârebe ederken üç fırkaya ayrılmışlardı:

1 — Birinci fırkada bulunan Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ
anhüm ecma’in”, olayları inceliyerek, hazret-i Alî yanında bulu-
nanların haklı olduğunu ictihâd eylediler.

2 — İkinci fırkadakiler, karşı taraftakilerin haklı olduğunu, ic-
tihâd ile anladılar.

3 — Üçüncü fırkada olanlar, durakladılar. Bir tarafın haklı ol-
duğunu gösteren ictihâda varamadılar.

Birinci fırkada olan Eshâb-ı kirâmın, kendi ictihâdlarına uya-
rak, hazret-i Alîye yardım etmeleri vâcib oldu. İkinci fırkada bu-
lunan Eshâb-ı kirâmın da, kendi ictihâdlarına uyararak, karşı tarafa
yardım etmeleri lâzım oldu. Üçüncü fırkada olanların, bu işe ka-
rışmaması lâzım oldu. Bir tarafa yardım etmeleri hatâ olurdu. Her
üç fırkada bulunanlar da, kendi ictihâdlarına göre hareket etdiler.
Herbiri, kendilerine lâzım ve vâcib olanı yaptılar. O hâlde, böyle
yapdıkları için ne diyebiliriz? Hangisine dil uzatabiliriz? İmâm-ı
Şâfi’î “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki, (Allahü teâlâ, bu kanla-
ra ellerimizi bulaştırmaktan bizleri korudu. Biz de dillerimizi ka-
rıştırmaktan korumalıyız). Ömer bin Abdül’azîzin de böyle söy-
lediği haber verilmiştir. Bu sözden anlaşılıyor ki, bu üç fırkada
bulunan Eshâb-ı kirâmın hiçbirine haklı idi, yanıldı gibi söyleme-
miz doğru değildir. Hepsini için de, yalnız iyi olduklarını söyleme-
miz lâzımdır. Hadîs-i şerîfde de böyle buyuruldu. **(Eshâbım anıl-
dığı zemân, dilinizi koruyunuz)** hadîs-i şerîfi gösteriyor ki, Eshâ-
bım anıldığı zemân, birbirleri ile olan muhârebeleri söylenildiği
zemân kendinizi koruyunuz. Bir kısmını beğenip, ötekilerini kötö-
lemekden sakınınız! Bu emre uymak lâzımdır. Bununla berâber,
Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunun anladığına göre, hazret-i Alî ile
birlikte olanlar, haklı idi. Karşı tarafta bulunanlar hatâyâ düşmüş-
dü. Fekat bu hatâları, ictihâd hatâsı olduğu için bir şey denemez. O
büyüklere dil uzatmamıza sebep olamaz. Hatâ edenler de, haklı ol-
anlar gibi, kötülenemez ve aşağılanamaz. O muhârebeler yapılır-
ken, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” (Kardeşlerimiz bize uyma-
dı. Onlar kâfir değildiler. Fâsık da olmadılar. Çünkü, anladıkları-
na göre ictihâd eylediler. Kâfir ve fâsık olmazlar) buyurduğu ha-
ber verilmektedir. Görülüyor ki, Ehl-i sünnet de ve şî’iler de, haz-
ret-i Alî ile harb edenlerin hatâ etdiklerini, hazret-i Alînin haklı

olduğunu söylemektedir. Lâkin, Ehl-i sünnet âlimleri, bu hatânın, görüş, anlayış hatâsı olduğunu, bundan başka birşey söylenemeyeceğini bildiriyor. O büyüklere dil uzatmaktan, onları kötülemeden kaçınmak lâzımdır diyorlar ve insanların en hayırlısının sohbetinin şerefini, hakkını gözetmeliyiz buyuruyorlar. Çünkü Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki: **(Eshâbımın hakkını gözetmekte, Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra, onlara dil uzatmayınız!)**. Bu emrin ehemmiyyetini göstermek için iki kerre tekrâr buyuruyor. Bir hadîs-i şerîfde de, **(Eshâbımın hepsi gökdeki yıldızlar gibidir. Hangi birisine uyarırsanız, hidâyete, se’âdete kavuşursunuz!)** buyuruldu. Eshâb-ı kirâmın herbirini büyük bilmek, hepsine saygı göstermek lâzım geldiğini gösteren, başka çok hadîs-i şerîfler de vardır. Bunun için, hepsini kıymetli, üstün tutmamız lâzımdır. Onların ufak tefek hatâlarının da, iyi niyetlerle yapıldığını düşünmeliyiz. Ehl-i sünnet mezhebi böyledir.

Ba’zıları, burada taşkınlık gösteriyor. Hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyorlar ve söylenemeyecek çirkin kelimeleri ve iğrenç, bayağı sözleri ağızlarına alıyorlar. Dillerini kirletiyorlar. Böyle davranışları ile, eğer hazret-i Alînin haklı olduğunu ve onunla harb edenlerin yanıldıklarını anlatmak istiyorlarsa, bunu bildirmek için, Ehl-i sünnet gibi söylemeleri yetiştir. Adâlete, insâfa yakışan yol da öylece anlatmaktır. Bu din büyüklerini kötülecek ve onlara sövmek, din ve mezheb olmaz. Bunlar, bu kötü yolu kendilerine din ve mezheb ediniyor. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına düşmanlık etmeği, sövmeği, din ve îmân sanıyorlar. Bu nasıl dindir ve nasıl mezhebdir ki, îmânlarının temeli, Resûlullahın Eshâbına “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sövmek olmaktadır.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Müslimânlar yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan yetmişiki, bozuk inanışlarından dolayı, Cehenne gidecektir. Yalnız birisi kurtulacaktır)** buyuruldu. Bu yetmişiki bid’at fırkasından herbiri, çeşidli bid’atler meydana çıkararak, Ehl-i sünnetten ayrıldılar. Bu yetmişiki fırkanın en aşağısı, en bozuğu, Eshâb-ı kirâma düşmanlık yapanlar oldu. Yetmişüçüncü kurtuluş fırkası olan Ehl-i sünnetten en çok uzaklaşan, en fazla sapitan, bunlar oldu. Din büyüklerine sövmeyi, bunlara la’net etmeği, îmânlarının, mezheplerinin temeli sanan kimselerin haklı olmakla, doğrulukla ne bağılılığı olabilir. Bunlar, zemânla oniki fırkaya ayrıldı. Hepsini birbirini beğenmiyor ise de, hepsi de Eshâb-ı kirâma kâfir demekten çekinmemektedir. Hulefâ-i râşidîne sövmek ibâdet olur, diyorlar. Bununla berâber, kendilerine râfızî de dirtmekten kaçınıyorlar. Râfızîler bizden başkalarıdır, diyorlar.

Çünkü râfızîlerin kıyâmetde azâb göreceklerini bildiren hadîs-i şerîfler olduğunu kendileri de bilmektedir. Râfızî isminden kaçındıkları gibi, keşki bu kelimenin ma'nâsından da sakınsalardı ve Resûlullahın Eshâb-ı kirâmına düşmanlık etmeselerdi çok iyi olurdu. Hindistândaki hindûlar da kendilerine hindû diyor. Kâfir demiyorlar. Kendilerini kâfir bilmiyorlar. Dârülharbde bulunanların kâfir olduğunu söylüyorlar. Çok yanılıyorlar. Her iki memleketde bulunanları da kâfirdir. Gittikleri yol küfr yoludur.

Bunlar, acabâ Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytini de kendileri gibi mi sanıyorlar? Onları da, Ebû Bekr ile Ömere “radıyallahü anhümâ” düşman mı biliyorlar? Böyle sanmaları, Ehl-i beytin büyüklerini münâfık, ikiyüzlü bilmek olur. Hazret-i Alînin “radıyallahü anh” diğer üç halife ile tam otuz sene idâre yollu görüşüğünü, onlara olan düşmanlığını sakladığını ve hakları olmadığını hâlde, onları üstün tuttuğunu, onlara saygı gösterdiğini söylüyorlar. Bu sözlerine ne kadar şaşılabilir. Bunlar, Ehl-i beyti, Resûlullahı sevdikleri için seviyor iseler, Resûlullahın düşmanlarını da düşman bilmeleri lâzım gelirdi ve Resûlullahın düşmanlarına, Ehl-i beytin düşmanlarından dahâ çok söğmeleri ve la'net etmeleri îcâb ederdi. Hâlbuki bunların, Resûlullahın en büyük düşmanı olan ve Onu çok inciten ve sayısız sıkıntılar yapan Ebû Cehle sövdükleri ve la'net ettikleri, onun kötülüğünü anlattıkları, hiç görülmemiş ve işitilmemiştir. Resûlullahın en çok sevdiği hazret-i Ebû Bekri, kendi bozuk görüşleri ile Ehl-i beytin düşmanı sanıyorlar. Bu yüzden ona söğüyor ve kötölemek için ağızlarına geleni söylüyorlar. Şânına yakışmıyacak şeyleri iftirâ ediyorlar. Bu nasıl dindir ve mezhebdir? Allah göstermesin! Hazret-i Ebû Bekrin ve hazret-i Ömerin ve bütün Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi aleyhim ecma'în”, Resûlullahın Ehl-i beytine “radıyallahü anhüm” düşman olacakları, hiç düşünülebilir mi? Bu insâfsızlar, saygısızlar, keşki, Ehl-i beytin düşmanlarına söğselerdi. Sahâbe-i kirâmın büyüklerinin isimlerini söylemeselerdi, din büyüklerini kötü sandıracak hâle düşmeselerdi, çok iyi olurdu. Böyle yapsalardı, Ehl-i sünnet ile aralarında ayrılık kalmazdı. Çünkü, Ehl-i sünnet de, Ehl-i beytin düşmanlarını düşman bilmekte ve onları kötölemekte ve söğmekdedir. Ehl-i sünnetin çok ince, çok güzel bir sözü de şudur ki, çeşid çeşid küflere dalmış olan belli bir kimsenin bile Cehenneme gideceğini söylememelidir. Tevbe edebilir, tekrâr müslimân olabilir derler. Böyle kimselere de, ismini söyleyerek la'net etmeğe izin vermezler. Adını söyleyerek, belli bir kâfire la'net etmemelidir. Kâfirlere la'net olsun demelidir, derler. Ötürken îmânsız gittiği kesin olarak bilinen kimselere la'net olunabilir derler. Bunlardan ba'zıları, sıkılmadan, çekinmeden haz-

ret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömere la'net ediyorlar ve Sahâbe-i kirâmın büyüklerine dil uzatıyor, onlara söğüyorlar. Allahü teâlâ, bu zevâllıların doğru yola gelmelerini, bu yanlış, bozuk yoldan kurtulmalarını nasîb eylesin! Âmîn.

Bu konuda, Ehl-i sünnet ile bunlar arasında iki büyük ayrılık vardır:

1 — Ehl-i sünnet âlimlerine göre, dört halîfenin de hilâfetleri hakdır, doğrudur. Çünkü, gaybdan haber veren hadîs-i şerîflerden birisinde, **(Benden sonra hilâfet otuz senedir)** buyuruldu. Ya'nî tam, kâmil hilâfet otuz senedir. Bu otuz sene hazret-i Alînin hilâfeti ile temâm oldu. Bu hadîs-i şerîf, dört halîfenin de haklı olarak halife olduklarını göstermektedir ve halîfelik sıraları da haklıdır. Ehl-i sünnet olmıyanlardan bir kısmı, üç halîfenin haksız olarak halife olduklarını söylüyorlar. Hilâfeti, güç kullanarak, zorla aldıklarını zannediyorlar. Yalnız, hazret-i Alî haklı olarak halife olmuşdu, diyorlar. Hazret-i Alînin diğer üç halife zemânında ses çıkarmaması, onlara itâ'at etmesi, ortalığı idâre etmek, fitne çıkarmamak içindi diyorlar. Peygamber efendimizin Eshâb-ı kirâmının, birbirleriyle yalandan ahbâblık etdiklerini, ikiyüzlü olduklarını sanıyorlar. Geçinmek için birbirlerine dost göründüklerine inanıyorlar. Çünkü, bunların söylediğine göre, hazret-i Alînin halife olmasını isteyenler, üç halîfenin adamları ile istemiyerek arkadaşlık etmiş ve olduğu gibi görünmemişlerdir. Onlar da, hazret-i Alîyi sevmedikleri hâlde, gülyüz göstermişler, düşmanlıklarını gizlemiş, dost olarak görünmüşlerdir. Bunların söylediğine göre, Eshâb-ı kirâmın hepsi ikiyüzlü ve yalancı olmaktadır. İçlerinde olanın aksini göstermişlerdir. Bunlara göre, Muhammed aleyhisselâmın Ümmetinin en kötüsü, Eshâb-ı kirâm olmaktadır. Sohbetlerin, toplantıların en kötüsü de, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbeti olmaktadır. Çünkü, bu kötü huylar, onlara, Onun sohbetinden, Onun nasîhatlarından gelmiş oluyor. Dünyânın en kötü zemânı Eshâb-ı kirâmın zemânı olmaktadır. Çünkü: ikiyüzlülük, düşmanlık, birbirini çekememek, kin tutmak ile yaşamış oluyorlar. Hâlbuki, Kur'ân-ı kerîmde, Feth sûresinin son âyetinde meâlen, **(Onlar birbirlerine karşı çok merhametlidirler)** buyuruldu. Böyle kötü inanışlardan Allahü teâlâyâ sığınırız. Bu ümmetin önde gelenleri, en üstünleri böyle kötü huylu olurlarsa, sonra gelenlerde hiç iyilik bulunabilir mi? Acabâ, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” sohbetinin üstünlüğünü ve ümmetin iyiliğini bildiren âyet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri işitemişler mi? Yoksa bunlara inanmıyorlar mı? Kur'ân-ı kerîmi ve hadîs-i şerîfleri bizlere Eshâb-ı kirâm ulaştırdı. Eshâb-ı kirâm kötülenirse, onların bizlere bildirdiği din de kötülenmiş olur. Allahü teâlâ, böyle

bozuk sözlerden, çirkin inanışlardan bizleri korusun! Böyle sözlerle, islâmiyeti yıkmaya uğraşdıkları anlaşılıyor. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytini sevmek maskesi altında, islâmiyeti bozmağa çalışıyorlar. Resûlullahın islâmiyetini yok etmek gâyesinde oldukları anlaşılmaktadır. Allahü teâlâ, yurduzdaki müslimânları aldanmaktan korusun! Keşki, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” sevenlere saygı göstereselerdi. Onları münâfik, ikiyüzlü bilmeselerdi. Hazret-i Alîyi sevenler ile ona karşı olanların birbirleriyle yalandan arkadaşlık ettikleri, otuz sene birbirlerini aldatdıkları söylenirse, bunların hangisinde iyilik kalır? Bunların hangisinin sözüne güvenilebilir? Hazret-i Ebû Hüreyre “radiyallahü anh” söylüyorlar, onu kötülüyorlar. Onu kötüle-mekle, islâmiyetin emrlerinin, yasaklarının yarısını kötüle-mek, çürütmüş olduklarını anıyamıyorlar. Çünkü, müctehid olan derin âlimler buyuruyorlar ki, islâmiyetin emrleri ve yasakları üçbin hadîs-i şerîfden çıkarılmıştır. Ya’nî ahkâm-ı islâmiyyeden üçbini, hadîs-i şerîflerden anlaşılmasıdır. Bu hadîs-i şerîflerden binbeşyüz dânesini hazret-i Ebû Hüreyre haber vermiştir. Bunun için, onu kötölemek, ahkâm-ı islâmiyenin yarısını çürütmek, kıymetden düşürmek olur. İmâm-ı Buhârî buyuruyor ki, İslâm âlimlerinden sekizyüzden fazla kimse, hazret-i Ebû Hüreyreden hadîs-i şerîf alıp bildirmiştir. Bunlardan çoğu Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi’în-i izâmdan idi. Meselâ Abdüllah ibni Abbâs ve Abdüllah ibni Ömer ve Câbir bin Abdüllah ve Enes bin Mâlik hazretleri, hazret-i Ebû Hüreyreden hadîs-i şerîf nakl etmişlerdir “radiyallahü anhüm”. Hazret-i Ebû Hüreyreyi kötüliyen bir hadîs-i şerîf söylüyorlar ve bunu hazret-i Alî haber verdi diyorlar. Bu sözleri uydurmaktır. Bu sözün iftirâ olduğunu derin âlimler meydâna çıkarmıştır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin Ebû Hüreyrenin ilminin, zekâsının artması için düâ buyurduğunu bildiren hadîs-i şerîf âlimler arasında meshûrdur ve Buhârî-yi şerîfde (kitâbül ilm) kısmında yazılıdır. Şöyle ki: Ebû Hüreyre “radiyallahü anh” buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin yanında oturuyorduk. Buyurdu ki, **(İçinizden hanginiz elbisesini çıkarıp yere yayar? Ba’zı şeyler söyleyeceğim. Sonra elbisesini top-layıp, katlasın, sözlerimi hiç unutmaz).** Paltomu çıkarıp yaydım. Resûlullah efendimiz dilediğini söyledi. Paltomu giydim. Göğsümü kapadım. Bundan sonra, işitdiğim hiç bir şeyi unutmadım. Hazret-i Ebû Hüreyre gibi bir din büyüğünü, hazret-i Alîye düşman sanarak o mübarek zâtı söğüp kötölemek ne kadar insâfsızlıktır. Bu taşkınlıklar, hep aşırı sevmekten ileri gelmektedir. Nerede ise îmânları gidecek. Eğer onların zannettiği gibi hazret-i Alînin üç halffeye istemiyerek itâ’at ettiğini, iki yüzlü olarak ge-

çindiğini düşünsek bile, onun iki halifeyi öven sözleri her tarafa yayılmış bulunmaktadır. Bu sözlerine ne diyecekler? Meselâ, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” halife iken ve memleket idâresi elinde iken, üç halifenin haklı ve doğru olarak halife olduklarını bildirdiğini bütün kitâblar yazmaktadır. Buna ne cevâb verecekler? Çünkü ikiyüzlülük, nihâyet kendi hakkı bildiği hilâfeti istemek ve üç halifenin haksız olarak halife olduklarını söylememektir. Üç halifenin hilâfetlerinin doğru olduğunu söylemek ve hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin müslimânların en üstünü olduklarını bildirmek, hiç de ikiyüzlülük olmayıp, bir hakîkati ortaya koymaktır. Bundan başka, üç halifenin ve dahâ birçok Sahâbînin üstünlüklerini bildiren ve dünyânın her tarafına yayılmış olan sahîh ve sağlam hadîs-i şerîfler vardır. Eshâb-ı kirâmdan birçoğunun Cennete gideceği, hadîs-i şerîflerde isimleri ile müjdelenmiştir. Bu hadîs-i şerîflere ne diyecekler? Çünkü, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ikiyüzlülük yapacağını söylemek hiç câiz değildir. Her Peygamberin, her hakîkati olduğu gibi bildirmesi lâzımdır. Eshâb-ı kirâmî öven âyet-i kerîmelere acabâ ne diyecekler? Âyet-i kerîmelerde ikiyüzlülük hiç düşünülemez. Allahü teâlâ, insâf versin! Aklı olan herkes bilir ki, ikiyüzlülük çok kötü bir huydur. Hâinlikdir. Allahın arslanı olan hazret-i Alîde bu kötülüğün bulunacağını söylemek, çok yersizdir. İnsanlık îcâbı bir iki sâ’at veyâ bir iki gün böyle olacağı düşünülse bile, Allahın arslanının tâm otuz sene, hep bu kötü huyla yaşadığını söylemek, çok çirkin bir iftirâdır. Küçük günâha devâm etmenin büyük günâh olduğu bildirilmiştir. Hâinlerin, münâfıkların âlâmeti olan bu kötü sifata senelerce devâm edenin hâli acabâ neye varır. Bu sözlerinin kötülüğünü keşki anlasalardı da, hazret-i Alîyi kötü duruma düşürmemek için, iki halifenin üstünlüğünü inkârdan vaz geçseler idi, ne iyi olurdu. Münâfıkların âlâmeti olan ikiyüzlülüğün kötülüğünü anlasalardı, hazret-i Alîyi böylece lekelemek belâsından kurtulurlardı. İki belâdan haffini kabûl ederek, ikincisinden kurtulmuş olurlardı. Şunu da söyliyelim ki, iki halifenin dahâ üstün olduğuna inanmaları, hiç de belâ değildir. Ya’ni hazret-i Alîyi küçültmez. Hazret-i Alînin halîfeliğe hakkı olduğunu ortadan kaldırmaz. Onun, halîfeliğe hakkı ve vilâyet derecesinin yüksekliği ve hidâyet, irşad mertebesinin kuvveti, yine olduğu gibi kalır. Hâlbuki, birinci olarak halife olmak hakkı idi, bu hakkını elinden alanlara istemiyerek dost göründü demek, o büyük imâmı küçültmek, kötülemek olur. Çünkü, ikiyüzlülük, münâfıkların âlâmetidir ve yalancılının, aldaticılının huyudur.

2 — Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ” buyuruyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmî

arasındaki döğüşmeler, çekişmeler, iyi düşüncelerle, fâideli sebeblerle meydâna gelmiştir. Onların hiçbirisi nefslerine uymamış, inâd ile birşey yapmamışlardır. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın nefsleri, Resûlullahın sohbetinde tertemiz olmuşdu. Kalblerinde birbirleri için düşmanlık ve kin ve inâd kalmamışdı. Herbiri islâm âlimlerinin hepsinden dahâ yüksek birer müctehid olmuşdu. Her müctehidin kendi ictihâdına göre iş yapması vâcibdir. Ba'zı işlerde müctehidlerin ictihâdları, ya'nî hak olarak, doğru olarak gördükleri, birbirlerine elbette uymaz. İctihâdları uymayınca, işleri de elbette birbirine uymaz, çatışır. Çünkü, herbirinin kendi ictihâdına göre hareket etmesi doğru olur. İşte bundan dolayı, Eshâb-ı kirâmın işlerinin birbiriyle çatışması, hak için, doğruyu meydâna çıkarmak için çalışmalarından hâsıl olmuşdur. Bu çalışmaları, birbirlerine uymaları demektir. Ayrılıkları, çatışmaları, nefs-i emmânenin arzûlarını yerine getirmek için değildir. Ba'zı kimseler, hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyor. Onlara çirkin şeyler söylüyor, kötülüyorlar. Hâlbuki, Eshâb-ı kirâm, ictihâd edilmesi lâzım olan işlerin bir kısmında Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizden de ayrıldılar ve Resûlullahın bulduğuna, bildirdiğine uygun söylemediler. Bunların hakkı, doğruyu, Resûlullahın bildirdiğinden başka bulmalarını ne Allahü teâlâ ve ne de Onun Resûlü kötülemedi. Kendilerine acı birşey bile söylenmedi. Vahy inmekde iken, hiçbir bu yüzden suçlu görülmedi. Böyle olunca, hazret-i Alînin ictihâdına uymıyan ictihâd sâhiblerine, nasıl olur da kâfir denilebilir? İctihâdları hazret-i Alînin ictihâdına uymıyanlar, niçin kötülenebilir? Hazret-i Alî ile harb edenler, onların dillerine doladıkları birkaç kişi değildi. İslâm büyüklerinden binlerle kimse idi.

[Kıyas-ı Enbiyâda, hazret-i Alî "radiyallahü teâlâ anh" ile harb edenlerin sayısının, Cemel, ya'nî deve vak'asında otuzbin olduğu yazılıdır. Sıffîn vak'asında, hazret-i Alî ile harb edenlerin yüzyirmin bin kişi olduğu bildirildi. Her ikisinde ölenlerin toplamı kırkbeşbin idi. Yukarıda bildirdiğimiz gibi, Abdüllah bin Sebe' ismindeki yehûdî ve arkadaşları, müslimân görünerek, Eshâb-ı kirâm arasına fitne sokdular ve binlerce müslimânın şehîd olmasına sebep oldular. Yehûdîlerin birçok Peygamberi dahî şehîd etdikleri Kur'an-ı kerîmde bildirilmekdedir.]

Eshâb-ı kirâmın büyüklerine, hattâ Cennet ile müjdelenmiş olanlarına, kâfir demek ve onlara çirkin şeyler söylemek kolay bir iş değildir. Ağızlarından çıkanın kötülüğünü keşki anlasalardı. İslâm dîninin yarısına yakın bilgilerini bunlar bildirmiştir. Bunlar kötülense, dînin yarısına güven kalmaz. Bunlar nasıl kötü olabilir ki, islâm âlimlerinden hiçbirisi bunlardan birinin bildirdiği haberi red etmemiştir. Hazret-i Alî de, bunlardan işittiğini haber vermektedir.

Kur'ân-ı kerîmden sonra yeryüzündeki en doğru kitâbın (**Sahîh-i Buhârî**) kitâbı olduğunu şî'ler de biliyor ve söylüyor. Bu fakîr [ya'nî imâm-ı Rabbânî], şî'î âlimlerinin büyüklerinden olan Ahmed Tebtîden işitdim ki, (Kur'ân-ı kerîmden sonra yeryüzündeki kitâbların en doğrusu, Buhârî kitâbidir) diyordu. Bu kitâbda, hazret-i Alî ile birlikde olanların bildirdiği haberler bulunduğu gibi, karşı taraftakilerin bildirdiği haberler de vardır. Haber verenin, iki taraftan birinde bulunması, haberin kıymetini azaltmamış ve artırmamıştır. Hazret-i Alînin bildirdiği haberi yazdığı gibi, hazret-i Mu'âviyenin bildirdiği haberi de kitâbına yazmıştır. Eğer hazret-i Mu'âviyede ve onun bildirdiği hadîs-i şerîfde bir şübhesi olsa idi, onun bildirdiği haberi kitâbına elbette sokmazdı. Bunun gibi, bütün hadîs âlimleri de, iki taraftan gelen hadîsler arasında hiç fark görmemiş, hazret-i Alî ile harb etmeği kusûr ve leke saymamıştır.

İctihâdlar birbirine uymadığı zemân, hep hazret-i Alînin ictihâdının doğru olması, ona uymayanların yanlış olması lâzım gelmez. Evet bu muhârebelerde hazret-i Alînin ictihâdı doğru idi. Tâbi'nin âlimlerinin ve mezheb imâmlarımızın, birbirine uymayan ictihâdlar arasında hazret-i Alînin ictihâdına uymayan ictihâdları seçtikleri ve hazret-i Alînin ictihâdını kabûl etmedikleri çok olmuştur. Eğer hazret-i Alînin ictihâdının her zemân doğru olması lâzım gelseydi, ona uymayan ictihâd kabûl edilmezdi. Kâdî Şüreyh, Tâbi'nin büyüklerinden idi ve müctehid idi. Hazret-i Alînin ictihâdı ile hükmetmedi ve oğlu imâm-ı Hasenin şâhidliğini kabûl etmedi. Oğlun babaya şâhid olmasını kabûl etmem dedi. Bütün müctehidler de, kâdî Şüreyhin sözüne uymakda ve oğlun babaya şâhid olmasını kabûl etmemektedir. Dahâ nice yerlerde, hazret-i Alînin ictihâdına uymayan ictihâdlara göre hareket edilmektedir. Din kitâblarını okuyan insâflı kimseler, sözü müzün haklı olduğunu anlarlar. Bunun için, misâl vermekle sözü uzatmıyalım. Görülüyor ki, hazret-i Alînin ictihâdına uymayan ictihâdda bulunmak ve onun ictihâdına uymamak suç değildir. Ona uymayanların kötü olması, kötülenmesi lâzım gelmez.

Hazret-i Âişe “radiyallahü anhâ”, Resûlullahın sevgilisi idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât edinceye kadar Onu çok sever ve üstün tutardı. Resûlullah, ölünceye kadar, onun odasında yaşadı ve onun kucağında can verdi ve onun güzel kokulu odasında defn edildi. Böyle şerefli olmaktan başka, çok âlim ve müctehid idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, dînin yarısının bildirilmesini ona bırakmışlardı. Eshâb-ı kirâm, yapacakları bir şeyde şaşırдықları, sıkıştırdıkları zemân, ona koşarlar, istediklerini öğrenirler, müşkilleri çözerlerdi. Hazret-i Emîre uymadı diye, böyle şerefli Siddîkaya, böyle müctehideye dil uzatmak, çok çirkin iftirâlarda bulunmak, bir müslimânın yapacağı şey değildir. Resû-

lullaha îmân eden kimseden çok uzaktır. Hazret-i Alî Resûlullahın dâmâdı ise, hazret-i Âişe de, zevce-i mütahherasıdır ve sevgilidir ve kıymetli hayât arkadaşıdır. Bundan birkaç sene evvel bu fakîr [ya'nî imâm-ı Rabbânî], her hafta fakîrlere yemek verince, sevâbını, **(Ehl-i abâ)**nın rûhlarına niyyet ederdim. Ya'nî Resûlullah efendimiz ile birlikte, hazret-i Alî, hazret-i Fâtıma, hazret-i Hasen ve hazret-i Hüseyin rûhlarına da gönderirdim. Bir gece rû'yâda, Resûlullah efendimize selâm verdim. Bana iltifât buyurmadı. Başka tarafa bakdı ve **(Ben yemeği Âişenin evinde yirdim. Bana yiyecek gönderenler, onun evine gönderirlerdi)** buyurdu. Uyandım. Bana iltifât buyurmamalarına sebep, yemek sevâbını, hazret-i Âişeye de göndermediğim için olduğunu anladım. Ondan sonraki yemeklerin sevâbını, hazret-i Âişeye de, hattâ ezvâc-ı mü-tahherâtın hepsine “radiyallahü teâlâ anhünne” de gönderdim. Çünkü, bunların hepsi de, Ehl-i beytdir. Böylece, Ehl-i beytin hepsinden yardım ve şefâ'at beklemekle şerefledim.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Âişe “radiyallahü teâlâ anhâ” yolu ile incitilmesi, Alî “radiyallahü teâlâ anh” yolu ile incitilmesinden dahâ ziyâdedir. Aklı ve insâfı olanlar, böyle olduğunu kolayca anlar.

Yukarıdan beri söylediklerimiz, hazret-i Alîyi sevmek ve ona kıymet vermek, Resûlullahın sevgisinden ve kıymetinden olduğuna göredir. Resûlullahı yakın olduğu ve sevgilisi olduğu için sevildiğine göredir. Eğer bir kimse, hazret-i Alîyi doğrudan doğruya sever ve Resûlullahın sevgisini araya katmadan yalnız onu kıymetlendirirse, buna bir diyeceğimiz yoktur. Ona birşey denemez. Çünkü o dîni yıkmak için uğraşmaktadır ve islâmiyeti yok etmek için çalışmaktadır. Resûlullahı bırakarak, başka bir yol tutmuştur. Muhammed aleyhisselâm yerine, hazret-i Alîye yüz çevirmiştir. Bu ise, küfrdür, zındıklıktır. Hazret-i Alî böyle kimseleri sevmez. Bunların sözlerinden yazılarından incinir. Eshâb-ı kirâmı sevmek ve ezvâc-ı tâhirâtı ve dâmâdlarını sevmek, hep Resûlullahı sevmekten hâsıl olmaktadır “aleyhi ve alâ âlihî ve eshâbihissalevât”. Onları büyük bilmek ve saygı göstermek, hep Resûlullah içindir “aleyhissalâtü vesselâm”. **(Onları seven, beni sevdiği için sever)** hadîs-i şerîfi, böyle olduğunu göstermektedir. Bunun gibi, onlardan birine düşmanlık etmek, Resûlullahı düşman olmak demektir. **(Onlara düşmanlık eden, bana düşman olduğu için eder)** hadîs-i şerîfi de, bunu göstermektedir. Demek ki, (Eshâbımı sevmek, beni sevmek demektir. Onlara düşmanlık etmek, bana düşmanlık etmek olur) buyurmaktadır.

Hazret-i Talha ve hazret-i Zübeyr “radiyallahü teâlâ anhümâ”, Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. İkisi de, Cennet ile müjdelendir.

miş olan on kişidendir. Bunlara dil uzatmak, kötölemek çok yersizdir. Onlara yapılan la'net ve kötülük, söyliyene döner. Hazret-i Ömer "radıyallahü anh" vefât edeceği zemân, kendisinden sonra, içlerinden birinin halife seçilmesini bildirdiği altı kimseden biri Talha, biri de Zübeyrdir. Halife Ömer "radıyallahü anh", bu altısından hangisinin dahâ üstün olduğunu anlıyamadı. Bu ikisi, hilâfeti istemediklerini bildirdiler. Bu Talha, öyle bir Talhadır ki, Resûlullah'a "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" karşı edebi gözetmediği için, babasını öldürmüştür. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, onun, Resûlullah'a olan bu saygısını senâ buyurmuşdur. Zübeyre gelince, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", onu öldürenin Cehenneme gideceğini haber vermiştir. Ona la'net eden, onu kötülleyen kimsenin alçaklığı, onu öldürenen az değildir.

Din büyüklerine dil uzatmaktan, islâmın büyüklerini kötölemekten sakınınız! Aman sakınınız! Çok sakınınız! Onlar bütün ömrlarini, islâmiyeti yaymakda ve yaratılmışların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma yardım etmekde tükettidiler ve bütün mallarını, dîni kuvvetlendirmek için gece gündüz, açıkça ve gizlice fedâ etdiler. Resûlullahın sevgisi için, akrabâlarını, ahbablarını, çocuklarını, zevcelerini, memleketlerini, evlerini, akarsularını, tarlalarını, ağaçlarını terk etdiler. Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem", bunların hepsine ve kendi canlarına tercih etdiler. Bunların sevgisini ve canlarının sevgisini bırakıp, Resûlullahın sevgisini seçdiler. Resûlullahla konuşmak, Onunla berâber bulunmak şerefine kavuşdular. Onun sohbeti bereketi ile, Peygamberlik üstünlüklerine erişdiler. Allahü teâlânın gönderdiği vahyi gördüler ve meleklerle berâber bulunmakla şereflendiler. Fizik ve kimyâ kanûnlarının üstünde olan hârikalara ve mu'cizelere şâhid oldular. Başkalarının iştiği şeyler, onlara açıkça gösterildi. Sonra gelenlerden hiçbirine nasîb olmıyan yakınlıklar, üstünlükler onlara ihsân edildi. Öyle yükseldiler, öyle sevildiler ki, başkalarının dağ kadar altın dağıtmakla kazandıkları derecelerin, bunların bir avuç arpa vermekle kavuşdukları derecelerin yarısı kadar olmadığı bildirildi. Allahü teâlâ, onları, Kur'ân-ı kerîmde medh ve senâ eyledi. Onlardan râzı olduğunu ve onların da, Allahdan râzı olduklarını bildirdi. Feth sûresinin son âyetinde, şerefleri yükseltildi. Bu âyet-i kerîmede, Allahü teâlâ bunlara gayz, kin bağlıyanların kâfir olduklarını beyân buyurdu. Onlara gayz, kin bağlamaktan, küfrden kaçır gibi kaçmalıdır.

Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" bu kadar kuvvetli bağlanmış olan ve Onun sevgisini ve teveccühünü kazanmakla şereflenmiş bulunan mubârek kimseleri, icthâd yeri olan birkaç işde birbirlerine uymadıklarını ve birbirleriyle çatışdıklarını ve kendi icthâdlarına göre iş tutduklarını öne sürerek, bunlara dil uzat-

mak, beğenmemek, hiç doğru değildir. Böyle işlerde birlik olmak değil, ayrılmak belki daha doğrudur ve başkasının görüşüne uymak lâzım gelmektedir. İmâm-ı Ebû Yüsûfün “rahime-hullahü te-âlâ”, ictihâd derecesine yükseldikten sonra imâm-ı a’zam Ebû Hanîfeye “rahmetullahi teâlâ aleyh” uyması hatâ olur. Kendi ictihâdına uyması doğru olur. İmâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi aleyh”, Eshâb-ı kirâmdan hiç birinin “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” görüşünü, buluşunu, kendi görüşünden üstün tutmadı. İster Ebû Bekr-i Sıddîk olsun, ister hazret-i Alî olsun, kendine uymıyan ictihâdları almadı. Kendi ictihâdını onlara uymasa bile, kendi görüşü ile hareket etmeği doğru bildi. Ümmetden herhangi bir müctehidin, Eshâb-ı kirâmın ictihâdından ayrılması câiz oluyor ve hak olarak görülüyor da, Eshâb-ı kirâmın birbirinin ictihâdlarına uymamaları niçin suç sayılıyor ve bu yüzden o büyüklere dil uzatılıyor?

Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ictihâdına uymıyan ictihâdlar da yaparlardı. Resûlullahın ictihâdına uymıyan hareketlerde bulunurlardı. Vahy gelmekte iken, onların bu ayrılıklarına birşey denilmedi. Hiçbiri bu yüzden kötülenmedi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ictihâdına uymıyan ictihâdda bulunmaları yasak edilmedi. Allahü teâlâ, Eshâb-ı kirâmın ictihâdlarında ayrılık olmasını istemeseydi, ayrılıklarını beğenmeseydi, ayrılıklarını elbette yasak ederdi. Ayrılanların azâb göreceği bildirilirdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile konuşurken, yüksek sesle konuşmanın yasak edildiğini ve yüksek sesle konuşanlara azâb yapılacağını bildirdiğini hepimiz biliyoruz. Hücürât sûresinin ikinci âyetinde meâlen, **(Ey mü’minler! Seslerinizi, Resûlullahın sesinden daha yükseltmeyiniz. Onunla konuşurken, birbirinizle konuşur gibi bağırışmayınız!)** buyuruldu. Beğenmediği bir hareketi, hemen yasak eylemiştir. Bedr gazâsında esîrlerin ne yapılacağını konuşurken, Eshâb-ı kirâmın ictihâdları arasında ayrılık oldu. Hazret-i Ömer ile hazret-i Sa’d bin Mu’âz, esîrleri öldürelim dediler. Başkaları, para karşılığı koyuverilmesini istediler. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” de, böyle ictihâd buyurmuşdu. Bu ictihâda uyararak, esîrleri koyuvermeğe başladılar ise de, sonra âyet-i kerîme gelerek, hazret-i Ömerin ictihâdının doğru olduğu bildirildi. İctihâdların birbirine uymadığı, böyle dahâ nice işler olmuştur.

[Bunlardan birini, Ahmed Cevdet Pâşa “rahime-hullahü te-âlâ”, **(Kıyas-ı Enbiyâ)** kitâbında şöyle anlatıyor: Hicretin altıncı senesinde, bindörtüye kişî ile Kâ’be-i mu’azzamayı ziyâret için Medîneden Mekkeye gidilirken, kâfirler müslimânları Mekkeye sokmak istediler. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Hudeybiye)** denilen yerde durdu. **(Yâ Ömer! Mekkeye git! Harb için**

gelmediğimizi, Kâ'beyi ziyâret edip, geri döneceğimizi onlara söyle!) buyurdu. Hazret-i Ömer, bu emrin ictihâd yolu ile verildiğini anlayıp kendi ictihâdını bildirdi ve (Yâ Resûlallah! Kureys kâfirleri, benim kendilerine çok düşman olduğumu bilirler. Aralarına girersem beni parçalarlar. Bu iş için Osmânın gitmesi uygundur. Osmânın orada akrabâsı çoktur. Onu korurlar) dedi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Ömerin bu cevâbına incinmek şöyle dursun, kabûl buyurdu. Mekkeye hazret-i Osmânı gönderdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bunun gibi Eshâbının nice ictihâdlarını kabûl buyurmuş ve **(Allahü teâlâ, doğru sözü, Ömerin diline yerleştirmiştir)** demiştir.]

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, son hastalığında, onlar için birşeyler yazmak diledi ve kâğıd istedi. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân”, kâğıd getirmekte birbirine uymadılar. Kâğıd getirelim diyenler olduğu gibi getirmiyelim diyenler de oldu. Hazret-i Ömer-ül-Fârûk “radıyallahü anh”, getirmiyelim diyenlerden idi. (Bize Allahın kitâbı Kur'ân-ı kerîm yetişir) demişti. Bu yüzden de hazret-i Ömere saldırıyorlar. Ağzlarına geleni söylemekten çekinmiyorlar. Doğrusu birşey söylemeğe hakları yokdur. Çünkü, hazret-i Ömer, o ânda Vahyin kesilmiş olduğunu ve Allahü teâlânın emrlerinin temâmlandığını, islâmiyyete kaynak olarak, yalnız ictihâd yolunun açık kaldığını anlamışdı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz, o vakt ictihâd ile anladıklarını yazacaktı. Haşr sûresinin ikinci âyetinde meâlen **(Ey akl sâhibleri! Bildirilenlerden ibret alınız!)** buyuruldu. Burada, ictihâd derecesindeki âlimlere, ictihâd etmeleri emr ediliyor. Eshâb-ı kirâmın hepsi müctehid idi. Orada yazılacak ictihâd bilgileri için, onlar da ictihâd ederdi. Hazret-i Ömer “radıyallahü anh”, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” hastalığın ağırları arttığı bir zemânda, bu iş için de sıkılmasını uygun bulmadı. Resûlullahı çok sevdiği için, Eshâbın ictihâdı ile işlerin çözülmesi yetişir. Resûlullahı yormıyalım düşüncesiyle, (Allahın kitâbı bize yetişir) dedi. Müctehidler, aranılan bilgileri, Kur'ân-ı kerîmden ictihâd yolu ile çıkardıklarından, o yazılacakları, ictihâdla çıkarmamız için, bize Kur'ân-ı kerîm yetişir buyurdu. Yalnız (Allahın kitâbı yetişir) demesinden anlaşılıyor ki, o ânda yazılacak şeylerin, Kur'ân-ı kerîmde bildirilenlerden çıkarılacağını, hadîs-i şerîflerden çıkarılacak şeyler olmadığını sezmişdi. Görülüyor ki, hazret-i Ömer “radıyallahü anh”, Resûlullahı “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” çok sevdiği ve çok acıdığı için, hastalığın en sıkıntılı, acılı zemânında, yazı ile yorulmasını, üzülmesini uygun görmiyerek, kâğıd getirilmesi istemedi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” o ânda yazmak istemesi de, Eshâbına bir ihsânda, bir yardımda bulunmak

içindi. Bildirilmesi elbette lâzım olan şeylerden değildi. Eshâbını ictihâd etmek sıkıntısından kurtarmak istemişti. (**Kâğıd getiriniz**) emri, bir ihsân olmayıp da, elbette lüzûmlu olsaydı, tekrâr isterdi. Dilediklerini elbette yazdırırdı. Eshâbının sözlerindeki ayrılığı görmekle, bu emrinden vaz geçmezdi.

Süâl: Hazret-i Ömer, orada (Acabâ sayıklıyor mu? Araştırınız) demişti. Bu ne demektir?

Cevâb: Hazret-i Ömer “radiyallahü anh”, o zemân, Resûlullahın, hastalık acıları arasında, bu sözü istemiyerek söylediğini anlamış olabilir. Nitekim (**Yazacağım**) buyurması, böyle olduğunu göstermektedir. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, ümmî idi. Hiçbirşey yazdığı görülmemişti. (**Benden sonra yoldan çıkmıyasınız**) buyurması da, hazret-i Ömeri öyle düşündürmüş olabilir. Çünkü, Allahü teâlâ, din bilgilerinin artık kemâle geldiğini ve ni’metinin temâm olduğunu ve Allahü teâlânın bu hâli beğendiğini bildirmişti. Bu hâlde, yoldan çıkmak nasıl olur ve kısa bir zemânda yazılacak bir şeyle, bu nasıl önlenebilir? Yirmiüç senede yazılmış olanlar yetişmiyor ve yoldan çıkmağı önliyemiyor da, kısa bir zemânda ve hastalığın acılarının çoğaldığı bir ânda yazılacak birşey bunu nasıl önliyebilir? Hazret-i Ömer “radiyallahü anh” bunları bir ânda kavriyerek, gözönünde tutarak (**Kâğıd getiriniz!**) emrinin insanlık sebebi ile, istemeden mubârek ağzından çıktığını bildi. Bunların iyice anlaşılmasını, tekrâr sorulmasını istedi. Bu konuşmalarda sesler çoğalınca, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” (**Kalkınız. Gürültü etmeyiniz! Peygamberin yanında gürültü etmek iyi değildir**) buyurdu. Başka bir şey söylemedi. Kâğıd ve kalem ismini anmadı.

Eshâb-ı kirâmın, ictihâd olunacak işlerde, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrılmaları, Allah korusun, nefslerine uymakla, ehemmiyet vermemekle olsaydı, mürted olurlardı. Müslimânlıktan çıkarlardı. Çünkü, Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” karşı saygısızlık ve geçimsizlikde bulunmak küfrdür. Bu ayrılıkları, Haşr sûresinin ikinci âyetindeki emre uymaktan doğuyordu. Çünkü, ilmde ictihâd derecesine yükselen yüksek bir âlimin ictihâd olunması lâzım gelen işlerde, kendi ictihâdını bırakıp başkasının ictihâdına uyması doğru değildir. Böyle yapmasını islâmîyet yasak etmiştir. Evet, Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkca bildirilen işlerde ictihâd olunmaz. Herkesin bu açık emrlere uyması lâzımdır. Bunlara inanması ve ayrılması vâcibdir.

Eshâb-ı kirâmın hiçbiri gösterişi sevmez, görünüşe bakmazdı. Hepsinin düşüncesi, kalblerini temizlemek idi. Hakîkate ve

ma'nâya bakarak edebi gözetirlerdi. Gösterişe ve söze bağlanmazlardı. Onların birinci düşünceleri ve arzuları Resûlullahın emrlerini yapmak, Onu incitecek en ufak şeyden sakınmak idi. Analarını, babalarını, çocuklarını, âilelerini Resûlullaha fedâ etmişlerdi. Ona karşı olan inançları ve ihlâsları, sevgileri, saygıları o kadar çokdu ki, mubârek tükürüğünün, mubârek tırnaklarının ve tıraş olunca mubârek saçlarının yere düştüğü görülmemiştir. Bunları kapşırlar, en kıymetli kazanç olarak saklarlar ve bereketlenirlerdi. Yalancılık, birbirini aldatmak gibi kötülüklerin çok olduğu bu zemânda ortaya çıkarılan, o temiz insanların bir sözünde, Resûlullaha karşı saygısızlık anlaşılacak olursa, bu söze başka ma'nâ vermek, sözlerinin bütününden anlaşılacak iyi ma'nâyı düşünmek lâzımdır. Kelimelerinin her ma'nâsını düşünmemelidir.

Süâl: İctihâd ile elde edilen din bilgilerinde yanılmak olabilir deyince, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bildirdiği şeylerin hepsinin doğru olacağı söylenebilir mi?

Cevâb: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında ictihâd ile meydâna çıkan bilgiler, birbirine uymadığı zemân, hangisinin doğru olduğu, Allahü teâlâ tarafından bildirilirdi. Çünkü, Peygamberlerin yanlış bir iş yapması câiz değildir. Bir iş için, birbirine uymayan ictihâdlar meydâna çıktığı zemân, bunlardan hangisinin doğru olduğu, Allahü teâlâ tarafından bildirilirdi. Doğrusu yanlışlarından ayrılırdı. Bunun içindir ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında, bir iş için çeşitli ictihâdlar yapıldığında, melekle vahy gelir, hangisinin doğru olduğu bildirilirdi. Bu doğru olanlara göre hareket edilirdi. Bu işleri de, hak ve doğru olurdu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bildirdiği, yaptığı şeylerin hepsi, elbette doğru olurdu. Yanlışlık ihtimâli yoktur. Çünkü, ictihâdla meydâna çıkan bilgilerin de açıkça bildirilenler gibi, doğru oldukları, melekle haber verilmiştir. Ba'zı işlerin açık bildirilmeyip âlimlerin ictihâdına bırakılması, âlimleri ikrâm için idi ve ictihâd sevâbına kavuşmaları için idi. İctihâd ile meydâna çıkan din bilgileri, müctehidlerin derecesini yükseltmiştir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra yapılan ictihâdlar, ya'nî, ictihâdla anlaşılacak bilgiler kesin değildir. Bu bilgilere, elbette doğrudur denilemez. Onun için, bu bilgilere göre iş yapılır ise de, doğru olduklarına inanmak lâzım değildir. İnanmayanlar kâfir olmaz. Fekat bir iş için, bütün müctehidlerin ictihâdını birbirine benzerse, ya'nî, icmâ', sözbirliği olursa, böyle olan ictihâdla meydâna çıkan bilgiye inanmak da lâzım olur.

Mektûbumuzun sonunu güzel bir ekle bağliyalım. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytinin “radıyallahü teâlâ an-

hüm ecma'ın" üstünlüklerini bildirelim:

Yüsuf bin Abdülberrin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Alîyi seven, beni sevmiş olur. Alîye düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Alîyi inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten, Allahü teâlâyı incitmiş olur)** buyuruldu.

[Ba'zıları, bu hadîs-i şerîfe dayanarak, hazret-i Alî ile harb edenlere kâfir diyorlar. Hâlbuki, harb edenler birbirine düşman değil idi. Bedenleri inciniyor ise de, kalbleri birbirine kızgın değil idi. Muhârebe yapılırken, hazret-i Alî "radıyallahü anh", karşıdakilere (Kardeşlerimiz) buyurmuşdu. Hazret-i Mu'âviye de "radıyallahü anh" hazret-i Alî için (Benim efendim) diye yazmışdı. Kısas-ı enbiyâ kitâbının İstanbulda 1331 baskısı yedinci cüz', 149. cu sahifesinde diyor ki: Hazret-i Hasenin hilâfeti teslîm etmesi ve Sa'd bin Ebî Vakkâs gibi Eshâbın büyüklerinin kabûl etmesi ile, hazret-i Mu'âviyenin hükûmeti meşrû' olmuştur. Hazret-i Mu'âviye, Eshâb-ı kirâmdan olduğu hâlde, hükûmeti zor kullanarak ele geçirmişdi. Lâkin, zemân bunu îcâb ediyordu. İnsanlar halîfenin emrine uymuyorlardı. Güç, kuvvet de lâzım geliyordu. Bunun için saltanat devri geldi. Bu işe, Mu'âviye "radıyallahü anh" haklı ve lâyük idi. Görülüyor ki, bunların dayandığı Kısas-ı Enbiyâ kitâbı da hazret-i Mu'âviyenin Eshâb-ı kirâmdan olduğunu yazmakta ve kendisine "radıyallahü anh" demektedir. Yüzellibirinci sahifesinde diyor ki: Ümmetin işlerini yürütmek için artık, kuvvet, zor kullanmak lâzım geliyordu. Bunu yapmak için de, hazret-i Mu'âviye uygun görülmüş idi. İslâmiyyet önceleri halîfenin emri ile yürütülürken, sonra saltanat kuvveti lâzım oldu. Maksud ise, islâmiyyetin icrâsı olduğundan, o zemân mevcûd olan Eshâb-ı kirâmın hepsi, Mu'âviyeye bî'at eyledi "rıdvânullahi aleyhim ecma'ın". Yüzelliyedinci sahifesinde diyor ki: Hazret-i Mu'âviye, Eshâb-ı kirâmdan idi ve Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" iltifâtına nâil olmuşdu. Kureyşin büyüklerinden idi. İslâmiyyeti kuvvet zoru ile yürütdüğünden, kendisine (Halîfe-i Resûlullah) denildi].

Tirmüzî ve Hâkimin "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, dört kişiyi sevdiğini bana bildirdi. Bu dördünü sevmeği bana emr etdi. Bunlar, Alî, Ebû Zer, Mikdâd ve Selmândır)** buyuruldu.

Taberânî ve Hâkimin ve Abdüllah ibni Mes'ûdün bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Alîye bakmak ibâdetdir)** buyurdu. Buhârî ve Müslimdeki Berâ' hazretlerinin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hazret-i Haseni omuzuna alarak buyurdu ki: **(Yâ Rabbî! Ben bunu seviyorum. Sen de sev!)**

Buhârînin bildirdiği ve hazret-i Ebû Bekrin haber verdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” minbere çıkmış idi. Hazret-i Hasen “radiyallahü teâlâ anh” kucağında idi. Bir bize bakıyor idi, bir de Hasene bakıyordu. **(Bu benim oğlum Seyyiddir. Allahü teâlâ, belki bununla iki müslimân askerinin arasını barışdırır)** buyurdu.

Tirmüzînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Üsâme bin Zeyd diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Hasen ile Hüseyini dizlerine oturtmuşdu ve **(Bu ikisi benim oğullarımdır ve kızımın oğullarıdır. Yâ Rabbî! Ben bu ikisini seviyorum. Sen de sev. Bunları sevenleri de sev!)** buyurdu.

Tirmüzînin bildirdiği hadîs-i şerîfde, Enes bin Mâlik diyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beytten “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” hangisini dahâ çok seviyorsun denildikde **(Haseni ve Hüseyini)** buyurdu.

Müsevvir bin Muharrem’in haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Fâtıma “radiyallahü teâlâ anhâ” benden bir parçadır. Onu inciten beni incitmiş olur)** buyuruldu.

Hâkimin bildirdiği ve Ebû Hüreyrenin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Fâtımayı Alîden dahâ çok seviyorum ve Alî, bana, Fâtımadan dahâ çok kıymetlidir)** buyuruldu.

Âişe “radiyallahü anhâ” buyuruyor ki, Eshâb-ı kirâm hediyelerini benim evimde iken getirirlerdi. Böylece Resûlullahın sevgisini kazanmağa çalışırlardı. Yine buyuruyor ki, Resûlullahın mu bâreke zevceleri iki kısıma ayrılmıştı. Birinci kısımda, ben ve Hafsa ve Safiyye ve Sevde vardı. İkinci kısımda, Ümm-i Seleme ile öteki zevceler vardı. İkinci kısımdakiler, Ümm-i Selemeyi Resûlullah’a gönderdiler ve eshâbına (Bana hediye vermek isteyen, hangi evimde isem, oraya getirsin) buyurmasını söyle dediler. Ümm-i Seleme böyle söyleyince, **(Beni incitmeyiniz! Bana melek vahyi yalnız Âişenin evinde iken getirmektedir)** buyurdu. Ümm-i Seleme de: Yâ Resûlallah! Seni incitmekden Allaha sığınırım. Tevbeler olsun, dedi. O zevceler, ayrıca, hazret-i Fâtımayı da gönderip, böyle söylediğinde, **(Ey kızcağızım, benim sevdiğimi sen sevmey misin?)** buyurdu. Fâtıma “radiyallahü teâlâ anhâ”, evet dedi. **(Öyle ise onu sev!)** buyurdu.

Âişe “radiyallahü anhâ” buyuruyor ki, Hadîceye “radiyallahü teâlâ anhâ” imrendiğim gibi, Resûlullahın hiçbir zevcesine gayret getirmiş değilim. Hâlbuki onu görmemişdim. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onun ismini çok söylüyordu. Çok def’a koyun kesdiği zamân etinden, Hadîcenin yakınlarına hediye gönderirdi. Hadîcenin ismini söylediği zamân, (Dünyâda sanki Hadîceden

başka kadın yok mu?) derdim. **(O şöyle idi, böyle idi. Benim ondan çocuklarım oldu)** buyururdu.

Abdullah ibni Abbâsın bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Abbâs bendendir. Ben de Abbâsdanım)** buyuruldu.

Deylemînin bildirdiği ve Ebû Sa'îdin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Benim evlâdıma, soyuma dil uzatarak, beni incitenlere, Allâhü teâlâ çok azâb yapacaktır)** buyuruldu.

Hâkimin bildirdiği ve Ebû Hüreyrenin “radiyallahü teâlâ anh” haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Sizin en iyiniz, benden sonra ehlime, ya'nî Ehl-i beytime iyilik edeninizdir)** buyuruldu.

İbni Asâkirin bildirdiği ve hazret-i Alînin haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Ehl-i beytime dokunan kimseye, kıyâmet günü bunun azâbı yetişir)** buyuruldu.

İbni Adî ve Deylemînin bildirdikleri ve hazret-i Alînin “radiyallahü teâlâ anh” haber verdiği hadîs-i şerîfde, **(Sirât köprüsünden en kolay geçecek olanınız, Ehl-i beytimi ve Eshâbımı çok sevininizdir)** buyuruldu.

[İmâm-ı Rabbânînin “rahmetullahi teâlâ aleyh” mektûbunun tercemesi burada temâm oldu.]

Büyük âlim Seyyid Abdülhakîm Arvâsî “rahmetullahi aleyh”, **(Eshâb-ı kirâm)** risâlesinde diyor ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beyti üç kısımdır: Neseb, soy ile akrabâ olanlardır. Halaları böyledir. İkincisi temiz zevceleridir. Üçüncüsü, zevcelerinin başlarını taramak, yemeklerini pişirmek, odaları süpürmek, çamaşır yıkamak ve ev işlerini yapmak için dâima evlerinde bulunan hizmetçi kadınlardır. Hâricdeki işleri yapan, mescidde ezân okuyan Bilâl, Selmân, Suheyb de, hâne-i se'âdetden yir ve içerlerdi. Hazret-i Fâtıma ile kıyâmete kadar, çocukları, Ehl-i beytdirler. Bunları, âsî olsalar da, sevmek lâzımdır. Bunları sevmek, kalb ile, beden ile ve mal ile yardım, hürmet ve ri'âyet etmek îmân ile ölmeğe sebep olur. Sûriyenin Hamâ şehrinde, seyyidler için mahkeme vardı. Mısrdaki Abbâsî halifeleri zemânında, hazret-i Hasenin “radiyallahü teâlâ anh” evlâdlarına **(Şerîf)** ismi verilerek beyâz sarık sarmaları, hazret-i Hüseyin “radiyallahü teâlâ anh” evlâdına **(Seyyid)** ismi verilerek, yeşil sarık sarmaları tensîb edildi. Bu mubârek sülâleden doğan mubârek çocuklar, iki şâhidi ile, hâkim huzûrunda tescil edilirdi. Sultân Abdülmecîd hân “rahmetullahi teâlâ aleyh” zemânında, mason Reşîd pâşa bu mahkemeleri kaldırdı. Soysuz ve mezhebsiz olanlara da seyyid denildi. Uydurma acem seyyidleri her tarafa yayıldı. **(Fetâvel-hadîsiyye)**de diyor ki, (Sadr-ı evvelde, Ehl-i beytden olanların hepsine şerîf denilirdi. Meselâ, şerîf-i Abbâsî, şerîf-i Zeynelî denirdi. Fâtı-

mî sultânları, şî'î idi. Yalnız Hasen ve Hüseyin evlâdına şerîf dediler. Mısrdaki Türkmen sultânlarından Eşref Şa'bân bin Hüseyin 773 [m. 1371] senesinde, seyyidlerin şerîflerden ayrılmaları için, yeşil sarık sarmalarını emr eyledi. Bu âdetler her yere yayıldı ise de, şer'î bir değeri yoktur). (**Mir'ât-i kâinât**)da ve (**Mevâhib-i ledünniyye**)nin türkçe tercemesinde ve Zerkânî şerhinde, yedinci mak-sadın üçüncü faslında, bu husûsda tafsîlât vardır.

EK: Ehl-i sünnet olmıyanlar, bugün yurdumuzdaki müslimân-ları aldatmağa çalışıyorlar. Hazret-i Alî ile harb edenleri ve bilhâssa hazret-i Mu'âviyeyi kötölemek için, islâm âlimlerinin kitâbların-dan vesîka, delîl bulamıyorlar. Abbâsî târifçilerinin, göze girmek, mal ve mevki'a kavuşmak için uydurdıkları acıklı hikâyelere ken-dileri de katarak, müslimân yavrularını aldatmağa kalkışıyorlar. Türkçe (**Kısas-ı Enbiyâ**) kitâbındaki yazıları da değışdirerek, ken-dilerine yalancı şâhid yapıyorlar. Memleketimizdeki müslimânları ayırmak ve kardeşi kardeşe düşman etmek isteyen hâinlerin nasıl iftirâ etdiklerini, yalan söylediklerini anlatmak için, Kısas-ı Enbi-yâdan birkaç satırı kıymetli okuyucularımıza bildirmeğî uygun gö-rüyoruz:

(**Kısas-ı Enbiyâ**), yedinci cüz', 107.ci sahîfede diyor ki, (Haz-ret-i Hasen "radiyallahü anh" çok evlenir ve çok boşar idi. Aldığı kızlar, ona âşık olurdu. Zevcesi Ca'de, kendisini boşıyacağından üzülererek hazret-i Haseni zehrledi). Görülüyor ki, hazret-i Haseni, zevcesi Ca'de kıskançlık yüzünden zehrelemiştir. Mezhebsizlerin dediğî gibi, Mu'âviyenin "radiyallahü teâlâ anh" bu işde hiçbir su-çu ve bilgisi yoktur.

Yüzdoksanüçüncü sahîfede diyor ki: (Hicretin altmışıncı sene-sinde, hazret-i Mu'âviye hastalandı. Oğlu Yezîdi çağırdı. Ona uzun nasihat etdi. Bu arada, Kûfe halkı, hazret-i Hüseyini senin üzerine yürütebilirler. Ona gâlib olursan, onu afv et! İhsân eyle! O bize çok yakındır. Üzerimizde büyük hakkı vardır ve Resûlullahın torunu-dur dedi). Mu'âviyenin "radiyallahü teâlâ anh" Ehl-i beyte olan sevgisi ve saygısı bu sözlerinden, pek iyi anlaşılmalıdır.

Hazret-i Mu'âviyenin hastalığı ağırlaşınca (Resûlullah "sallalla-hü aleyhi ve sellem" bana bir gömlek giydirmişdi. Bereketlenmek için, onu bugüne kadar sakladım. Birgün kesdiğî tırnakları ve mu-bârek saçının kıllarını bir şişe içine koyup saklamışım. Ölünce, o gömleğî bana giydiriniz! O tırnakları ve mubârek saçının kıllarını gözlerime ve ağzıma koyunuz. Belki onların hurmetine Cenâb-ı Hak, beni afv eder) dedi.

Yüzdoksandördüncü sahîfesinde diyor ki, hazret-i Mu'âviye, uzun boylu, beyâz, heybetli, çok sabırlı ve çok yumuşak huylu idi.

Yumuşaklığı atalar sözü olmuştur. Birgün huzûruna bir adam geldi ve ağır ve kaba hareket etdi. Hazret-i Mu'âviye birşey söylemedi. Buna da mı sabr edeceksin denildikde, (Saltanatımıza saldırmayanların sözüne ilişmeyiz) dedi.

Yüzdoksanbeşinci sahîfesinde diyor ki: Hazret-i Alî “radiyallahü anh” buyurdu ki, (Mu'âviyenin idâresini kötölemeyiniz! Zîrâ Onu gayb ederseniz başların kopduğunu ve düştüğünü görürsünüz).

(Mir'ât-i Kâinât) kitâbında diyor ki: (Mu'âviye “radiyallahü anh”, Mekkenin feth edildiği gün babası Ebû Süfyân ile birlikte Resûlullahın önünde îmâna geldi. Îmânları kuvvetli idi. Resûlullahın kâtiblerinden idi. Resûlullah birkaç kerre, bunun için, **(Yâ Rabbî! Bunu doğru yolda bulundur ve başkalarının da, doğru yola gelmelerine bunu sebep kıl!)** buyurdu. Bir kerre de, **(Yâ Rabbî! Mu'âviyeye ilm ve hesâb öğret! Onu azâbdan koru! Yâ Rabbî! Onu memleketlere hâkim kıl!)** diye düâ buyurdu. Bir kerre de, **(Ey Mu'âviye, memleketlere hâkim olduğun zemân, iyilik et!)** buyurdu. Bu düâyı işitdiğim zemândan beri halife olacağım günü bekliyordum demiştir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, birgün bir hayvana binip, arkasına hazret-i Mu'âviyeyi almışdı. Giderken **(Yâ Mu'âviye! Bana hangi uzvun dahâ yakın?)** buyurdu. Karnım dedikde, **(Yâ Rabbî! Sen bunu ilmle ve yumuşak huyla doldur!)** buyurdu. Hazret-i Mu'âviyenin afvı ve yumuşaklığı o kadar çok idi ki, iki büyük cildlik kitâb halinde yazılmışdır. Arabistânda dört dâhî yetmişdir. Birincisi Mu'âviyedir. Hazret-i Ömer, Mu'âviyeye bakdıkcâ, (Arab hâkimlerinden, Acem pâdişâhları gibi şanlı ve kuvvetli olan budur) buyururdu. O kadar çok ihsân sâhibi idi ki, hazret-i Hasen, çok borçluyum dedikde, seksenbin altın vermişdir.) [Hazret-i Mu'âviyenin Ehl-i beyte olan sevgisi ve yardımı, bu radan anlaşılmaktadır.]

Kudüs şehrinin birinci fâtihi hazret-i Ömer, ikinci fâtihi hazret-i Mu'âviye idi. Hazret-i Mu'âviye islâm memleketlerini, Afrikada, Tunusa, Asyada Buhârâyâ ve Yemenden İstanbula kadar genişletip, bu geniş memleketlere hâkim oldu. Heybetli, nûrlu, yakışıklı, güzel huylu, sevimli, işlerinde isâbetli, şanlı, şerefli bir devlet başkanı idi. Temiz ve yeni, şık giyinir, seçme atlara biner, saltanat sürerdi. Fekat Eshâb-ı kirâmdan olduğu için, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” sohbeti bereketi ile, islâmiyyetden ayrılmaktan muhâfaza olunmuş idi.

Abdülhak-ı Dehlevî hazretlerinin fârisi **(Medâric-ün nübüvve)** kitâbında 417. ci sahîfede ve **(Mevâhib-i ledünniyye)** tercemesi birinci cild 181. ci sahîfede diyor ki: Ebû Süfyân bin Harb Tâif gazâ-

sında çok kahramanlık etdi. Bir gözü kör oldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Yâ Ebâ Süfyân! Hangisini istersin? Eğer dilerse, düâ edeyim, gözün yerine gelsin. Eğer dilerse Allahü teâlâ, Cennetde sana bir göz versin)** buyurdu. Ebû Süfyân: Yâ Resûlallah! Cennetde göz verilmesini isterim dedi ve avucunda duran gözünü yere atdı. Ebû Süfyân hazretleri Yermük gazâsında da, çok kahramanlık etdi. İkinci gözü de çıktı. Orada şehîd oldu.

(Kısas-ı Enbiyâ) 314. cü sahîfesinde diyor ki, Mekkenin fethinden sonra, Ebû Süfyân ile oğlu Mu’âviye, Resûlullah ile birlikte Medîneye hicret etdiler. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, Ebû Süfyânı Negrân vilâyetine vâlî ta’yîn buyurdu. Hazret-i Mu’âviyeyi de vahy kâtibi yaptı.

Kısas-ı Enbiyâda 476. cı sahîfesinde diyor ki, Yermük gazâsında müslimânlardan üçbin kişi şehîd oldu. İçlerinde Eshâb-ı kirâmından çok zevât var idi. Ebû Süfyânın dahî bir gözüne ok gelerek kör oldu “radiyallahü anhüm ecma’în”.

Abdülhak-ı Dehlevî hazretlerinin **(Medâric-ün-nübüvve)** kitâbı, ikinci cild, altıyüzseksendördüncü sahîfesinde diyor ki: Şâm vâlîsi Yezîd bin Ebî Süfyân vefât edeceği zemân, yerine kardeği Mu’âviyeyi vâlî yaptı. Halîfe hazret-i Ömer, hazret-i Mu’âviyenin vâlîliğini tasdîk eyledi. Hazret-i Ömer vefât edinceye kadar dört sene ve hazret-i Osmân, hazret-i Alî ve hazret-i Hasen zemânlarında onaltı sene Şâmda vâlî olarak kaldı. Hicretin kırkbirinci senesinde, hazret-i Hasenin halîfeliği bırakması üzerine, meşrû’ halîfe oldu. Şâmda yirmi sene de halîfelik yapıp, yetmişsekiz yaşında iken (lâkve) denilen hastalığa yakalanarak vefât etdi. Hazret-i Osmânı şehîd eden kâtilerin yakalanarak cezâlarının hemen verilmesini isteyenlerden idi. Hazret-i Alî ise, hilâfet işlerinin karışmaması için, bu cezânın geciktirilmesini istedi. Bunun üzerine hazret-i Mu’âviyeyi vâlîlikden azl eyledi. İmâm-ı Süyûtînin, imâm-ı Ahmedin Müsned kitâbından alarak bildirdiği hadîs-i şerîfde, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem, **(Yâ Rabbî! Mu’âviyeye yazı yazmağı ve hesâb öğret ve onu azâbdan korusu!)** buyurdu.

Kısas-ı Enbiyânın ve kıymetli din kitâblarının (radiyallahü anh) diyerek hayr düâ etdikleri ve medh-ü senâ eyledikleri ve son nefeslerine kadar islâmiyyete hizmet için çalışdıklarını bildirdikleri, Ebû Süfyâna ve oğlu Mu’âviyeye “radiyallahü teâlâ anhümâ” dil uzatanların ve Resûlullahın bu iki sahâbîsini kötülüyenlerin ne kadar yanlış yolda oldukları yukarıdaki yazılardan anlaşılmalıdır.

ESHÂB-I KİRÂMIN ÜSTÜNLÜKLERİ

Nişâncızâde denmekle anılan Muhammed bin Ahmed efendinin “rahime-hullahü teâlâ” birçok kitâblardan toplanarak hâzırladığı (**Mir’ât-ı kâinât**) adındaki türkçe târîh kitabı, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü, kıymetlerini kısa ve açık anlatmaktadır. Biz de, bu kitâbdan, olduğu gibi aşağıya alıyoruz. Nişâncızâde, hicretin 962 yılında tevellüd, 1031 [m. 1622] yılında vefât etmiştir. Kitâbını on-dördüncü Osmânî pâdişâhı olan birinci sultân Ahmed hân zemânında temâmlamıştır.

Sahâbî kime denir: Âlimlerin çoğuna göre, kadın veyâ erkek, çocuk veyâ büyük bir müslimân, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizi çok az da olsa, bir kerre görürse, kör olan, bir kerre konuşursa ve îmân ile vefât ederse, buna sahâbî denir. Kâfir iken görüp de, Resûlullahın vefâtından sonra îmâna gelen veyâ müslimân iken görüp, sonra mürted olan, sahâbî değildir. Sahâbî olduktan sonra mürted olup, Resûlullahın vefâtından sonra, tekrâr îmâna gelen, sahâbî olur. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Cin sınıfına da Peygamber olduğu için, Cin de, sahâbî olur. Birkaç sahâbîye (**Eshâb-ı kirâm**) veyâ (**Sahâbe**) denir.

Eshâb-ı kirâmın üstünlüğü: (Mevâhib-i ledünniyye) kitâbında deniliyor ki, Peygamberlerden ve meleklerin üstünlerinden sonra, bütün yaratılmışların en üstünü, Eshâb-ı kirâmdır “aleyhimürrıdvân”. Eshâb-ı kirâmın her biri, bu ümmetin hepsinden dahâ üstündürler. Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğuna inanan herkese, ya’nf her müslimâna, hangi ırktan, hangi memleketten olursa olsun, Muhammed aleyhisselâmın ümmeti denir. Biz müslimânlar, Muhammed aleyhisselâmın ümmetiyiz. Her ne kadar, bir hadîs-i şerîfde, (**Ümmetim yağmur gibi hayırlıdır. Önce gelenler mi, sonra gelenler mi dahâ hayırlıdır bilinemez**) buyuruldu ise de, sevâbın çok olması, dahâ üstün olmağı göstermez. Çünkü, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” görmek gibi üstünlük olmaz. Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in”, Şâmî feth etdikleri zemân, hıristiyanlar bunları görünce, güzel hâllerine şaşdılar ve bunlar İsâ aleyhisselâmın eshâbî olan Havârîlerden dahâ üstündürler dediler ve bunu söylerken yemîn etdiler. Düşmanın da şâhid olduğu bir üstünlüğe kim ne diyebilir?

Âl-i İmrân sûresinin yüzonuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, (**Siz ümmetlerin hayırlısımsınız**) ve Tevbe sûresinin yüzüncü âyet-i

kerîmesinde meâlen (Önce müslimân olanlardan, Muhâcirlerin ve Ensârın önce gelenlerinden ve bunların yolunda gidenlerden Allahü teâlâ râzıdır ve bunlar da, Allahü teâlâdan râzıdırlar. Allahü teâlâ bunlar için, Cennetler hâzırladı. Bu Cennetlerin altından nehrler akmaktadır. Bunlar Cennetlerde sonsuz olarak kalacaklardır) buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, (Eshâbımı söğmeyiniz! Eshâbımdan sonra gelenlerden bir kimse, dağ kadar altın sadaka verse, Eshâbımdan birinin bir avuç arpa vererek kazandığı sevâba veyâ yarısına kavuşamaz) buyuruldu. Münâvînin ve Beyhekînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, (Eshâbım gökdeki yıldızlar gibidir. Herhangi birisine uyarsanız, hidâyete kavuşursunuz!) buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, (Eshâbıma düşmanlık etmekten sakınınız! Allahdan korkunuz. Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Onları inciten, beni incitmiş olur. Beni inciten de, elbette Allahü teâlâyı incitir) buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, (İnsanların en iyisi, benim zemânımda bulunan müslimânlardır. Onlardan sonra en iyisi, onları görenlerdir. Onlardan sonra da en iyisi, onları görenleri görenlerdir. Onlardan sonra gelenlerde iyi olmıyanlar da vardır) buyuruldu. Başka bir hadîs-i şerîfde, (Ümmetimin en iyisi, benim bulunduğum zemânda olanlardır. Onlardan sonra en iyisi, onlardan sonra gelenlerdir. Onlardan sonra da en iyisi, dahâ sonra gelenlerdir) buyuruldu. Münâvînin ve Tirmüzînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, (Beni gören ve beni görenleri gören bir müslimânı Cehennem ateşi yakmaz) buyuruldu. Bu âyet-i kerîmeler ve hadîs-i şerîfler, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” üstünlüğünü açıkça göstermektedirler.

Eshâb-ı kirâmın hepsini “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” üstün bilmemiz, sevmemiz lâzımdır. Akâid kitâblarında, söz birliği ile deniliyor ki: (Eshâb-ı kirâmın herbirini büyük ve üstün bilmek, hepsine iyi gözle bakmak, herbirinin âdil ve sâlih olduğuna inanmak lâzımdır. Hiçbirine dil uzatmamak, la’net etmemek, düşmanlık etmemek ve bir kısmını sevmek için başka Sahâbîlere düşman olmaktan sakınmak lâzımdır. Bir kısmına düşmanlık ederek, seçerek, kötüliyerek, başka kısmın sevilmiş olacağını sanmaktan kaçınılmalıdır. Böyle olduğu kesin vesîkalarla, kuvvetli senetlerle isbât edilmiştir).

Sahâbeden birini, ondan dahâ yüksek bir sahâbîden, dünyadaki işlerinden dolayı dahâ çok sevmek, fekat ötekinin dahâ üstün olduğuna inanmak günâh değildir. Meselâ bir kimse, hazret-i Alînin “radıyallahü teâlâ anh” evlâdından olsa, ya’nî seyyid olsa, bunun için hazret-i Alîyi hazret-i Ebû Bekrden dahâ çok sevse, fekat

âhret için, hazret-i Ebû Bekri hazret-i Alîden üstün tutsa, günâh olmaz. Çünkü, dünyâ muhabbeti, insanın elinde değildir.

Ehl-i sünnetin temel kitâblarından biri olan **(Şerh-i Akâid)** kitâbında, Sa'deddîn-i Teftâzânî buyuruyor ki, (Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıkların, muhârebelerin iyi sebeplerle, güzel niyetlerle yapıldığına inanmamız lâzımdır. Eshâb-ı kirâmdan birini söğmek, kötölemek câiz değildir. Hazret-i Âişe gibi nass ile üstünlüğü bilinen bir sahâbîyi kötölemek küfrdür. Nass ile bildirilmemiş bir sahâbîyi kötölemek ise, bid'atdır ve büyük günâhdır). **(Mevâhib-i ledünniyye)** kitâbında yazılı bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım anıldığı zemân, dilinizi tutunuz! Onların şânlarına lâyük olmıyan birşey söylemeyiniz!)** buyuruldu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımdan birini söğeni dövünüz)** ve Taberânî ile Münâvinin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(Peygamberleri söğen öldürülür ve Eshâbımı söğen dövülür)** buyuruldu. Celâleddîn-i Süyûtî hazretlerinin **(Câmi'ussağîr)** kitâbındaki hadîs-i şerîfde, **(Eshâbımın kusûrları, yanlış hareketleri olacaktır. Allahü teâlâ, onları bana bağışlıyacak, kusûrlarını afv edecektir)** buyuruldu. **(Hülâsa-tül-fetâvâ)** kitâbında diyor ki, (Hazret-i Ebû Bekri ve hazret-i Ömeri söğmek küfrdür. Fekat hazret-i Alîyi onlardan üstün sanmak, küfr değildir. Bid'atdır ve dalâletdir). İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe hazretlerine, **(Ehl-i sünnet ve cemâ'at)** mezhebi nedir diye soruldukda, (Hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin en üstün olduklarına inanmak ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" iki dâmâdını sevmek ve abdest alırken ayaklardaki iki mest üzerine mesh etmek ve iyi, kötü her müslimânın arkasında nemâz kılmaktır) cevâbını verdi. **(Âdâb-ül-menâzil)** kitâbında, bir sahâbîyi bir kerre söğmek küfr değildir, dalâletdir. Bir veyâ iki veyâ üç kerre söğen, döverek ta'zîr olunur. Üçden fazla söğen, katl olunur denilmektedir.

Ehl-i sünnet âlimleri, Eshâb-ı kirâmın "radiyallahü teâlâ an-hüm ecma'in" üstünlük sırasını üçe ayırmışdır.

1 — **Muhâcirler:** Mekke şehri alınmadan önce, Mekkeden veyâ başka yerlerden, vatanlarını, memleketlerini terk ederek, Medîne şehrine hicret edenlerdir. Bunlar, Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yanına îmân ile gelmiş veyâ gelince îmân etmişlerdir. Amr ibni Âs hazretleri bunlardandır.

2 — **Ensâr:** Medîne şehrinde veyâ bu şehre yakın yerlerde ve Evs ve Hazrec adındaki iki arab kabîlesinde bulunan müslimânlarla **(Ensâr)** denir "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in". Çünkü Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize her dürlüyardımda ve fedâkârlıkda bulunacaklarına söz vermişler ve sözlerin-

de durmuşlardır.

3 — **Diğer Eshâb-ı kirâm** “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în”: Mekke şehri alındığı zemân ve dahâ sonra, Mekkede veyâ başka yerlerde îmâna gelenlerdir. Bunlara Muhâcir ve Ensâr denmez. Yalnız sahâbî denir. İbni Esîr İzzeddîn Alî Cezrînin (**Câmi’**) kitâbında, Muhâcirler Ensârdan, Muhâcirlerin önce gelenleri, Ensârın önce îmâna gelenlerinden ve Ensârın önce gelenleri, Muhâcirlerin sonra gelenlerinden dahâ üstün olduğu ve fekat, sonra îmâna gelen nice sahâbînin, önce îmâna gelenlerden üstün olduğu yazılıdır. Meselâ, hazret-i Ömer ve Bilâl-i Habeşî, kendilerinden önce îmâna gelen nice Sahâbîden dahâ üstündürler. İmâm-ı Süyûtînin (**Târîh-ul-Hulefâ**) kitâbında diyor ki: Ehl-i sünnet âlimleri, söz birliği ile bildirmişdir ki, Eshâb-ı kirâmın en üstünleri, Resûlullahın dört halifesidir. Bunlardan sonra en üstünleri, Aşere-i mübeşşereden, ya’nî Cennet ile müjdelenmiş olan on kişiden geri kalan altısı ile hazret-i Hasen ve hazret-i Hüseyindir. Bunlardan sonra en üstünleri bu oniki kişiden başka, Bedr gazâsında bulunan üçyüzonuç (313) Sahâbîdir. Bunlardan sonra üstün olan, Uhud gazâsında bulunan yediyüz (700) kahramandır. Bunlardan sonra üstün olan hicretin altıncı senesinde, ağaç altında Resûlullah, (Ölmek var, dönmek yok) diye söz veren bindörtyüz (1400) kişidir. Bu sözleşmeğe (**Bî’at-ı Rıdvân**) denir.

(**Bahr-ül-Ulûm**) adındaki tefsîrde bildirilen hadîs-i şerîflerde, (Ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekrdir. Dinde en kuvvetli olan Ömerdir. Hayâsı en çok olan, Osmândır. Ahkâm-ı islâmiyyede her süâli cevâblandıran Alîdir. Halâl ve harâm olanları en iyi bilen Mu’âzdir. Kur’ân-ı kerîmi en güzel okuyan Ubeyy bin Kâ’bdır. Münâfıkları tanıyan, Huzeyfetibni Yemândır. İsâ aleyhis-selâmın zühdünü görmek isteyen Ebû Zer’in zühdüne baksın! Cennet, Selmân-ı Fârisiye âşıktır. Hâlid bin Velîd, Allahın kılıcıdır. Hamza, Allahü teâlânın arslanıdır. Hasen ve Hüseyin Cennet gençlerinin en üstünüdür. Ca’fer bin Ebî Tâlib, Cennette meleklerle berâber uçar. Cennet kapısını ilk açacak olan Bilâldir. Benim Kevser havuzumdan ilk içecek olan Süheyb-i Rûmîdir. Kıyâmet günü melekler ilk önce Ebüdderdâ ile müsâfaha eder. Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim arkadaşım Sa’d bin Mu’âzdir. Her Peygamberin Eshâbından seçtikleri vardır. Benim seçtiklerim, Talha ve Zübeydir. Her Peygamberin mahrem işlerini gören yardımcısı vardır. Benim yardımcım, Enes bin Mâlikdir. Her ümmetde hakîm vardır. Benim ümmetimde hikmeti çok söyleyen Ebû Hüreyredir. Hassân bin Sâbitin sözleri Allah tarafından te’sîrlidir. Ebû Talhanın harb meydânındaki sesi, bir fırka askerden dahâ

kuvvetlidir) buyurdu. (**Bahr-ül-ulûm**) kitâbını yazan Alâüddîn Alf Semerkandî sekizyüzaltmış (860) senesinde, Anadolu'da Lârende şehrinde vefât etmiştir.

İmâm-ı Süyûtî hazretleri (**Târîh-ul-Hulefâ**) kitâbında diyor ki: Hadîs-i şerîflerde, (**Ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekrdir. Allahü teâlânın emrlerini yapmakda en şiddetlisi Ömerdir. Hayâsi en çok olanı Osmândır. Ahkâm-ı islâmiyedeki zorlukları en çok çözen Alîdir. Ümmetimin en emîni Ebû Ubeyde bin Cerrâhdır. Ümmetimin en zâhidi Ebû Zerdir. İbâdeti en çok olan Ebüdderdâdır. Ümmetimin en halîmi ve cömerdi Mu'âviye bin Ebî Süfyândır**) buyuruldu.

Resûlullahın vâlifleri: (Diyâr-ı Bekr)li kâdî Hüseyin dokuzyüz kırk (940) senesinde yazdığı (**Hamis**) kitâbında diyor ki, (Bâzân), Acem şâhı Husrev tarafından Yemen vâlisi yapılmıştı. İmâna geldi. Resûl aleyhisselâm onu vâli olarak yerinde bıraktı. İlk İslâm vâlisi Bâzândır. Resûl aleyhisselâm, Hâlid bin Sa'îdi, San'a şehrine, Ziyâd bin Esedi Hadremût şehrine, Ebû Müsel Eş'arîyi Aden şehrine, Ebû Süfyân bin Harbi Necrân vilâyetine, Mu'âviyenin büyük kardeşi Yezîdi Teymâ şehrine, Attâb bin Esyedi Mekke şehrine, Amr bin Âsı Ummân şehrine vâli yapmıştır. Kâdî Hüseyin bin Muhammed, hicretin dokuzyüzaltmış (960) yılında Mekke'de vefât etmiştir.

Resûlullahın kâtibleri: Hazret-i Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zübeyr, Sa'd bin Ebî Vakkâs, Muhammed bin Seleme, Erkam bin Ebî Erkam, Abdûllah bin Erkam, Mugîre bin Şu'be, Ubeyy bin Kâ'b, Zeyd bin Sâbit, Ebû Süfyân bin Harb ve oğlu Mu'âviye ve büyük kardeşi Yezîd bin Ebissüfyân, Hâlid bin Velîd, Amr ibni Âs, Huzeyfe bin Yemândır. Bunlardan başka da kâtibleri vardı. Hepsi kırk üç kişidir. İçlerinden en çok kâtiblik yapan, Zeyd bin Sâbit ile Mu'âviye bin Ebissüfyân idi "radiyallahü teâlâ anhümâ".

Yabancı memleketlere gönderdiği elçileri ondört kişidir. Bunlardan biri Amr bin Âs hazretleridir. Bunu Ummâna elçi olarak göndermiştir. Sonra Ummâna vâli yapmıştır.

(**İstî'âb**) adındaki kitâbta, ikibinyediyüzyetmiş erkek ve üçyüzseksenbir aded kadın Sahâbînin hâl tercemesi yazılıdır. (**İstî'âb fî ma'rifetil Eshâb**) kitâbını yazan hâfiz Yûsuf bin Abdûllah Kurtubî 463 [m. 1071] de vefât etmiştir. (**Mevâhib-i ledünniyye**) kitâbında diyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtına kadar imâna gelenler sayısız ve hesâbsızdır. Mekke fethinde onbin, Tebük gazâsında yetmişbin, vedâ' haccında doksanbin ve Re-

sûlullah vefât etdiği zemân yeryüzünde yüzyirmidörtbinden ziyâde Sahâbî mevcûd idi.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsından birkaç kişiden başka, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” yaşça, Resûlullahdan küçük idiler.

(Fevâyh-ı Miskiyye) kitâbında, imâm-ı Vâkîdîden alarak diyor ki, Sahâbe-i kirâmdan en son vefât edenler şunlardır:

Abdullah bin Ebî Evfâ “radiyallahü teâlâ anh” hicretin sekse-naltısında Kûfe şehrinde vefât etdi.

Abdullah bin Yesr, seksensekiz yılında Şâmda vefât etdi.

Sehl bin Sa’d “radiyallahü teâlâ anh” hicretin doksanbirinde yüz yaşında Medîne’de vefât etdi.

Enes bin Mâlik, doksanüç yılında Basrada vefât etdi.

Ebuttufeyl Âmir bin Vâsile, hicretin yüzüncü senesinde Mek-kede vefât etdi. Sahâbe-i kirâmın en son vefât edeni budur.

Resûl aleyhisselâm, vefâtından sonra kimin halîfe olacağını hiçbir zemân, hiçbir kimseye açıkça bildirmedi. Vefâtından sekiz gün önce, hazret-i Ebû Bekri kendi yerine imâm ta’yîn buyurarak, halîfe olacağına işâret eyledi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hasta olmadan çok evvel bir kerre mescide çıkmayıp, nemâzı kılsınlar diye emr buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr bulunmadığı için, hazret-i Ömer imâm oldu. Resûl aleyhisselâm, hazret-i Ömerin sesini işitince, **(Hayır, hayır, Allahü teâlâ ve müslimânlar Ebû Bekrden râzıdırlar, Ebû Bekr nemâzı kıldırsın!)** buyurdu. Bir ker-re de, hazret-i Alîye karşı buyurdu ki: **(Eshâbım arasında senin en üstün olmanı Allahü teâlâdan üç kerre istedim. Allahü teâlâ, Ebû Bekrin en üstün olmasından râzı oldu).** Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, kendisinden sonra hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını, birçok zemân işâret buyurmuşdu. Meselâ, Medîneye hicret buyurup, Mescid-i şerîf yapılırken, mubârek eliyle teme-le bir taş koyup, hazret-i Ebû Bekre; taşını benim taşımın yanına koy, buyurdu. Sonra hazret-i Ömere; taşını Ebû Bekrin taşının yanına koy buyurdu. Sonra hazret-i Osmâna; taşını Ömerin taşının yanına koyunca, **(Benden sonra, bunlar halîfelerimdir)** buyurdu. İmâm-ı Ahmedin Müsnedinde ve Münâvînin **(Künûz-üddekâk)** kitâbında bildirilen hadîs-i şerîfde, **(Benden sonra, şu ikisine tâbî olunuz: Ebû Bekr ve Ömere)** buyuruldu. Bir kerre bir kadın gelip bir şey istedi. Sonra gel buyurdu. Gelip sizi bulamazsam ne yapayım, de-yince, **(Beni bulamazsan Ebû Bekre git! Benden sonra halîfem odur)** buyurdu. Vefât edeceklerine yakın, **(Bana kâğıd kalem geti-**

riniz! Ebû Bekre birşeyler yazacağım) buyurdu ve sonra, **(Allahü teâlâ ve müslimânlar Ebû Bekrden râzıdırlar)** dedi. Allâme İbnül Hemmâm **(Müsâyere)** adındaki kitâbında diyor ki: Allahü teâlâ, hazret-i Ebû Bekrin halîfe olacağını Resûlüne “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” bildirmişdi. Fekat, ümmetine söylemesini emr etmemişdi.

Hazret-i Ebû Bekr, Resûlullahdan iki sene ve birkaç ay sonra dünyâya geldi. Babası, Ebû Kuhâfe Osmândır. Yedinci babası olan Mürre, Resûlullahın da yedinci babasıdır. İsmi önceden Abdülkâ'be idi. Resûl aleyhisselâm Abdüllah olarak değiştirdi. Ebû Bekr, Bekrin babası demektir. Bekr isminde oğlu yoktur. Fekat, Arabistândaki âdete göre, oğlu olmak için, bir erkek babası diye soyadı konulurdu. Bunun için, kendisine Ebû Bekr demiş idi. Cehennemden âzâd olduğu, çeşitli hadîs-i şeriflerde bildirildiği için, **(Atîk)**, ya'nî (âzâd olmuş adam) da denir. Resûlullahın mi'râcını işitir işitmez, inanarak kâfirleri şaşkına çevirdiği için, Allahü teâlâ **(Sıddîk)** ismini vererek şereflendirdi. Beyâz yüzlü, za'îf, nûrlu bir zât idi. İmâna gelmeden evvel Kureyş kâfirlerinin ileri gelenlerinden, büyüklerinden, sayılı olanlarından ve sözü tutulanlarından idi. İmâna gelmeden önce de, çok affif, ağırbaşlı, doğrulukla meşhûr idi. Hiç şerâb içmemiş, şî'r söylememişdi. Mekkenin sayılı tüccârlarından olup, pek zengin idi. Çok hayr yapar, iyiliği severdi. İmâna gelmeden evvel, Resûlullah ile gençlik arkadaşı idi. Çok sevişirlerdi. Ticâret için gitdiği yerlerde, âhır zemân Peygamberinin geleceğini, kendisinin ona sahâbî olacağını, kâhinlerinden ve din âlimlerinden çok işitmişdi. Resûlullah çağırınca, seve seve hemen imâna geldi. Annesi Ümmülhayr da, ilk imâna gelenlerdendir. Fekat babası Osmân, ancak Mekkenin fethinde, çok yaşlı iken imâna geldi. Eshâb-ı kirâm arasında, babası, anası ve çocuklarının ve torunlarının hepsi imâna gelen, Ebû Bekrden başka kimse yokdu.

Mekkede iken ve hicret ederken ve Medîne'de her gazâda ve harb olmıyan zemânlarda Resûlullahın yanından ayrılmadı. Bir iki def'a izn ile ayrılmışdır. Resûlullahın sâdik dostu ve sır arkadaşı ve her işinde müsteşârı idi. **(Allahü teâlâ, beni dört vezîr ile kuvvetlendirdi. İkiisi melekdir. İsmi Cibrâil ve Mikâildir. İkiisi de insandır. İsmi Ebû Bekr ve Ömerdir)** hadîs-i şerîfi, şerefının yüksek olduğunu göstermektedir. Eshâb-ı kirâm, Resûlullahın yanında, halka olarak otururlardı. Resûl aleyhisselâm, sağ yanına Ebû Bekri, sol yanına Ömeri oturturdu. Ebû Bekrin üstüne ve yok iken onun yerine, kimseyi oturtmazdı. Yeri boş kalırdı. Güzel huyları, cesâreti, cömerdliği, ilmi, zekâsı ve hele takvâsı Sahâbe-

nin hepsinden fazla idi. Hazret-i Alî, (İçimizde en cesûr Ebû Bekrdir) buyurdu. Resûlullah vefât edince, Arabistândaki köylülerin çoğu dinden çıktı, mürted oldular. Hazret-i Ebû Bekr, halife olunca, mürtedlerle harb etmeği emr buyurdu. Eshâb-ı kirâm, bütün Arabistâna karşı nasıl harb edebiliriz dediler. Kılıncını çekip ilerledi. Eshâb-ı kirâm arkasından yürüdüler. Velleyl sûresinin onyedinci âyet-i kerîmesi ile senâ buyuruldu. Resûl aleyhisselâmın **(Ebû Bekrin malı gibi hiçbir kimsenin malı bana fâideli olmadı)** buyurduğu, imâm-ı Ahmedin Müsnedinde ve Münâvide yazılıdır. Ticâretten bütün kazancını Resûlullah için dağıtdı.

Halife iken, ağır bir suâl çıkınca, cevâbını Kur’ân-ı kerîmde, bundan sonra bildiği hadîs-i şerîflerde arardı. Bulamayınca, Sahâbeye sorardı. Hadîs-i şerîf ile çözemeler ise, birlikde araştırdılar, söz birliği olursa, öylece yapardı. Söz birliği olmazsa, kendi icthâd ederdi. Hazret-i Ömer “radiyallahü teâlâ anh” halife iken, Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde bulamadığını, Ebû Bekrin “radiyallahü teâlâ anh” icthâdında bulursa, ona uyardı. Bulamazsa, kendi icthâd ederdi.

Zekâsı şaşılacak kadar çokdu. Birgün Resûl aleyhisselâm, **(Allahü teâlâ, bir kuluna, dünyâ ile âhiretten hangisini istersin dedi. O kul, Rabbimin yanında olan ni’metleri isterim dedi)** buyurunca, Resûlullahın vefât edeceğini hemen anlayıp çok ağladı. Eshâb-ı kirâm, hazret-i Ebû Bekrin bu çabuk anlayışına şaşıp kaldılar. Resûl aleyhisselâm, **(Kur’ân-ı kerîmi en çok bilen, imâm olur)** buyurmuşdu. Vefât edeceği zemân, hazret-i Ebû Bekrin imâm olmasını emr edince, Eshâb-ı kirâm arasında, Kur’ân-ı kerîmi en çok anlıyanın kendisi olduğu haber verilmiş oldu. Hadîs-i şerîfleri ve Resûlullahın edeblerini en çok bilen o idi. Eshâb-ı kirâm, sıkışdıkları şeyleri ondan sorar, öğrenirlerdi. Kendisinden bizlere az sayıda hadîs-i şerîf ulaşmasının sebebi, Resûlullahdan sonra az yaşadığı ve bu kısa zemânı, mürtedlerle ve âsîlerle savaşda geçirdiği içindir. Rü’yâ ta’bîrinde, Eshâb-ı kirâmın en üstünü idi. Tâbi’înin büyüklerinden olan ve rü’yâ ta’bîri ile meşhûr olan İbni Sîrîn, (Resûlullahdan sonra, rü’yâ ta’bîrinde en üstün olan Ebû Bekrdir) demiştir. Arab kabîlelerinin ve hele Kureyş kabîlesinde olanların soylarını saymakda en bilgili idi. İleriyi görüşü, buluşu, tedbîr alışması da, herkesden üstün idi. Resûl aleyhisselâm dünyâ işlerinin hepsini ona danıştı. Bir hadîs-i şerîfde, **(Cebrâil bana dedi ki: Allahü teâlâ Ebû Bekr ile danışmayı sana emr ediyor)** buyuruldu. Âl-i İmrân sûresi yüzellidokuzuncu âyetinde, **(İşlerinde onlara danış!)** emri, hazret-i Ebû Bekr ve hazret-i Ömer ile müşâvere etmek için geldi. Eshâb-ı kirâm arasında, Kur’ân-ı kerîmin hepsini ezberliyen

birkaç kişiden biri, hazret-i Ebû Bekrdir.

Hazret-i Ebû Bekrin, Peygamberlerden sonra insanların en üstünü olduğunu gösteren âyet-i kerîmeler ve pek çok hadîs-i şerîf vardır. Bunlardan birkaçını bildirelim:

Tevbe sûresinin kırkıbirinci âyetinde meâlen, **(Mağaradaki iki kişinin ikincisi)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, hazret-i Ebû Bekri “radiyallahü teâlâ anh” medh etmektedir. Velleyle sûresinin beşinci âyeti, hazret-i Ebû Bekrin şânını bildirmekte olduğu, söz birliği ile haber verilmiştir. Yine bu sûrenin onyedinci âyeti, hazret-i Ebû Bekr için nâzil oldu. Bekara sûresinin 274. cü âyeti, Ebû Bekr hakkında nâzil olduğu da bildirilmektedir. Çünkü, sadaka vermenin çeşitli sevâblarına kavuşmak için, geceleri onbin altunu gizli olarak, onbin altunu da, gözönünde olarak ve gündüzleri de böyle onarbin altunu sadaka vermiştir.

Deylemînin bildirdiği ve Münâvîde yazılı olan hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr-i Sıddîk, insanların en iyisi ve en üstünüdür. Yalnız Peygamber değildir)** buyuruldu. Yine Deylemînin bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekrin ismi, gök ehli arasında atıktır. Yeryüzünde de atıktır)** buyuruldu.

Ebû Nu’aymın “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr, Allahü teâlânın ateşden âzâd ettiği kimsedir)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Peygamberlerden başka Ebû Bekrden daha üstün bir kimse üzerine güneş doğmadı)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Hiçbir kimse, bana sohbeti ile ve malı ile Ebû Bekr kadar fâideli olmadı. Eğer Rabbimden başka dost edinseydim, Ebû Bekri dost edinirdim)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetinden en önce Cennete girecek olan, Ebû Bekrdir)** buyuruldu.

Deylemînin “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvîde yazılı bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekri sevmek ve ona şükretmek, ümmetimin hepsi üzerine vâcibdir)** buyuruldu.

Hatîb-i Bağdâdînin “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvîde yazılı hadîs-i şerîfde, **(Kıyâmet günü, insanların hepsi hesâb olunur. Yalnız Ebû Bekr olunmaz)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(İyi huylar üçyüzlülmüş dânedir. Allahü teâlâ dilerse, bir kuluna bu huylardan birini verir. Bu huyundan dolayı, onu Cennete sokar)** buyuruldukda, hazret-i Ebû Bekr, (Yâ Resûlallah! O huylardan birisi bende var mıdır?) dedikde, **(Evet, sende o huyların hepsi vardır)** buyuruldu.

Birgün, **(Ey mutmainne olan nefsi!..)** âyet-i kerîmesi sonuna kadar okundu. Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü teâlâ anh”, (Yâ Resûlallah! Bu ne güzel şeydir) dedikde, **(Sen ölüirken, melek, sana böyle söyleyecektir)** buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekr, bir kerre Sahâbeden birine incindi. Resûl aleyhisselâm bunu işitince, Eshâb-ı kirâmı toplayıp, **(Allahü teâlâ, beni size Peygamber gönderdi, inanmadınız. Yalnız Ebû Bekr inandı. Bana malı ile, canı ile yardım etdi. Benim hâtırım için, bu arkadaşımı incitmeyiniz!)** buyurdu. O günden sonra hiç kimse, hazret-i Ebû Bekri incitecek bir şey söylemedi ve yapmadı “radiyallahü teâlâ anh”.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Cebrâîl aleyhisselâma, hazret-i Ömerin üstünlüklerini sordum. Cebrâîl bana, Ömerin üstünlüklerini, Nûh aleyhisselâmın peygamberlik zemânı kadar, (ya'nî 950 sene) anlat-sam bitiremem. Bununla berâber, Ömerin bütün iyilikleri Ebû Bekrin iyiliklerinden birisi kadardır dedi)** buyurdu.

En çok kimi seviyorsun, yâ Resûlallah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” denildikde, **(Âişeyi)** buyurdu. Erkeklerden kimi dediklerinde, **(Âişenin babasını)** buyurdu. Ondan sonra kimi denildikde, **(Ömer bin Hattâbı)** buyurdu.

Birgün, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömeri “radiyallahü teâlâ anhümâ” göstererek, **(Bu ikisi Peygamberlerden başka, Cennetdeki insanların en üstünüdür)** buyurdu.

Birgün, Resûlullahın sağ yanına Ebû Bekr, sol yanına Ömer “radiyallahü teâlâ anhümâ” geldiler. Mubârek elleri ile herbirinin elinden tutup, mecid-i şerîfe girdi ve **(Kıyâmet günü, üçümüz böyle geliriz)** buyurdu.

Birgün hazret-i Ebû Bekrle hazret-i Ömeri görünce, **(Bu ikisi benim gözüm ve kulağım yerindedir)** buyurdu.

Birgün bu ikisine karşı, **(Beni ikiniz ile kuvvetlendiren Allahü teâlâyâ hamd olsun!)** buyurdu.

Bir hadîs-i şerîfde, ikisine karşı, **(İkinizin uyuşduğunuz her şeyde, sizden ayrılmam)** buyurdu.

Deyleminin “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvide yazılı hadîs-i şerîfde, **(Her Peygamberin halîli vardır. Benim halîlim Ebû Bekrdir)** buyurdu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Her Peygamberin ümmeti arasından çok sevdiği kimseler vardır. Benim seçtiğim, Ebû Bekr ve Ömerdir)** buyuruldu “radiyallahü teâlâ anhümâ”.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ümmetinden, lâ ilâhe illallah kelimesini)**

istediğim gibi, Ebû Bekr ile Ömeri sevmelerini de istiyorum) buyurdu “radıyallahü teâlâ anhümâ”.

İbni Adnîn “rahime-hullahü teâlâ” bildirdiği ve Münâvide yazılı olan hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr ile Ömeri sevmek îmândır. Bunlara düşmanlık küfrdür)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfden dolayı, âlimlerin hepsi, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömere söğmek ve düşmanlık etmek küfr olduğunda söz birliğine varmışlardır ve Allahü teâlâ, şîîlere la’net etsin demişlerdir.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekrin îmânı, bütün insanların îmânları toplamı ile dartsa, Ebû Bekrin îmânı dahâ ağır gelir)** buyuruldu “radıyallahü teâlâ anh”.

Hazret-i Alî buyuruyor ki, (Hangi iyilikde birinciliği kazanmak istedimse, Ebû Bekri hepsinde kendimden ilerde buldum). Yine buyuruyor ki, (Resûlullahdan sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekr ile Ömerdir. Bir mü’minin kalbinde, benim sevgim ile Ebû Bekre ve Ömere düşmanlık birarada bulunamaz). Hazret-i Alî her hutbesinde, (Yâ Rabbî! Hulefâ-i râşidîni islâh eylediğin gibi, bizi de islâh eyle!) derdi. Hulefâ-i râşidîn kimlerdir denildikde, gözleri yaşla dolup, (Onlar, benim çok sevdiğim, Ebû Bekr ile Ömerdir) buyurdu.

Hazret-i Ömer “radıyallahü teâlâ anh” dâimâ (Ebû Bekr bizim seyyidimizdir) derdi. Yine o, (Keşki, Ebû Bekrin göğsünde bir kılı olsaydım) buyurdu. Yine o, (Cennetde, her ân Ebû Bekri görmek isterim) derdi. Yine hazret-i Ömer, (Hiçbir iyilikde, Ebû Bekre yetişemedim) buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekrin “radıyallahü teâlâ anh”, re’feti, merhame-ti pekçok olduğu için, ona (Evvâh) derlerdi “radıyallahü teâlâ anh”.

Cebrâîl aleyhisselâmın Resûlullah ile konuştuğunu, yalnız hazret-i Ebû Bekr “radıyallahü teâlâ anh” işitirdi.

Büyük âlim Bedreddîn Mahmûd bin Ahmed Aynî “rahime-hullahü teâlâ” **(Zeynül-mecâlis)** kitâbında diyor ki, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh”, (İnsana zarar dilinden gelir) ata sözüne göre, Allahü teâlânın râzı olmadığı birşeyi söylememek için, oniki sene mubârek ağzına taş koyardı. İslâmiyyete veyâ edebe uygun birşey söyleyeceği zemân, taşı çıkarırdı. Yaz günlerinde oruç tutar, kış günlerinde tutmazdı. Allahü teâlâdan o kadar çok korkardı ki, bir kuş görüp, (Ey kuş ne mutlu sana ki meyveleri yirsin. Yapraklar arasında gölgelenirsin. Kıyâmetde hesâba çekilmezsin. Keşki, Ebû Bekr de senin gibi olsa idi) demişdi. Bir kerre de, (Keşki bir yeşil ot olaydım. Hayvanlar beni yiyeydi. Böylece,

kıyâmet günü yaratılıp hesâba çekilmeseydim) buyurdu.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât edince, Ensâr bir araya toplanıp, bizden bir emîr, Muhâcirlerden de bir emîr olsun dediler. Hazret-i Ebû Bekr “radiyallahü teâlâ anh”, bunu işitince, hazret-i Ömeri “radiyallahü teâlâ anh” yanına alıp, oraya geldi ve **(Halifeler Kureyş kabilesindedir)** hadîs-i şerîfini okudu. Hazret-i Ömer de (Ey Ensâr! Resûlullahın hazret-i Ebû Bekri imâm yaptığını unuttunuz mu? Hanginiz Ebû Bekrden dahâ üstün olduğunu söyleyebilir?) dedi. Ensârın hepsi birden (Ebû Bekrden dahâ üstün olmağı söylemekden Allahü teâlâyâ sığınırız) dediler. Hepsi Ebû Bekri “radiyallahü teâlâ anh” halife seçdiler. Hazret-i Alî ile hazret-i Zübeyr “radiyallahü teâlâ anhümâ” orada yoktu. Ertesi gün bunlar da mescide gelip, Eshâb-ı kirâmın hepsi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” hazret-i Ebû Bekri “radiyallahü teâlâ anh” söz-birliği ile halife yaptı. Tefsîr kitâblarında diyor ki: Feth sûresinin, **(Arâbdan size uymayanlara söyle...)** meâlindeki emri, hazret-i Ebû Bekrin hilâfetinin hak ve doğru olduğunu göstermektedir. Çünkü, bu âyet-i kerîme geldikten sonra, müslimânları kâfirlere karşı gazâ etmeğe çağırarak, hazret-i Ebû Bekrin “radiyallahü teâlâ anh” mürtedler ile gazâyâ çağırmasından sonra olduğu muhakkaktır. Bu âyet-i kerîmede meâlen **(Ona itâ’at ederseniz, Allahü teâlâ size sevâb verir)** buyuruluyor. Hazret-i Ebû Bekrin hilâfeti “radiyallahü teâlâ anh” haksız olsa idi, ona itâ’at edenlere sevâb verilir denilmezdi.

Emîr Cemâleddîn Yûsüf Zâhirînin **(Mevridil-letâfe)** kitâbında diyor ki, Allahü teâlâ, bütün insanlar arasında üç kimseye halife demiştir: Âdem aleyhisselâma, Dâvûd aleyhisselâma ve hazret-i Ebû Bekre “radiyallahü teâlâ anh”.

Hazret-i Ebû Bekr, hazret-i Ömeri “radiyallahü teâlâ anhümâ” hâkim yaptı, hazret-i Osmânı “radiyallahü teâlâ anh” kâtib yaptı. Ebû Ubeyde “radiyallahü teâlâ anh” de emniyyet âmiri idi. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” gümüş yüzüğünü parmağına takdı. Halife olunca da, ticâretini bırakmadı. Eshâb-ı kirâm “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’in” ticâret yapmasını uygun görmeyip, kendisine Beyt-ül-mâldan günde yarım koyun ve senede 2500 akçe gümüş ve yazlık ve kışlık birer kat elbise verildi.

Mir’ât-i kâinât kitâbından alınan yazı burada temâm oldu.

Allahümme innî eûzü-bike min azâbil-kabri ve min azâbinnâr ve min fitnetil mahyâ velmemâtî ve min fitnetil Mesîhiddeccâl.

HAZRET-İ MU'ÂVIYE “radiyallahü anh”

Hazret-i Mu'âviyenin büyüklüğünü, üstünlüğünü, islâm âlimlerinin çoğu kitâblarında bildirmiş ve bu yazılarını âyet-i kerimelerle ve hadîs-i şeriflerle isbât etmişlerdir. Türkçe (İslâm'da İlk Fitne) ve (Hak Sözü'nün Vesikaları) kitâblarında bu yazılardan ve vesikalarından çoğu bildirilmiştir. Aşağıda birkaç satır dahâ yazmak uygun görüldü. Bu yazılar, büyük islâm âlimi İbni Hacer-i Mekkî hazretlerinin (Tathîrülcenân vellisân) kitâbından terceme edilmiştir. Bu kitâb, ikinci def'a olarak 1385 (m. 1965) yılında Mısırda basılmıştır. Beşinci sahifede buyuruyor ki:

Hazret-i Mu'âviyede “radiyallahü teâlâ anh”, müslimânlık şerefi ve Eshâbdan olmak şerefi ve hadîs-i şeriflerde övülmüş olan Kureyş kabilesinden olmak şerefi ve Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” nikâh ile akrabâ olmak şerefi toplanmıştır. Bu akrabâ olmak şerefi, o kadar yüksek bir şereftir ki, böyle akrabâ olanların Cennetde Resûlullahın yanında bulunacakları bildirilmiştir. Saydığımız üstünlüklerden herhangi birisi, bir müslimânda bulunursa, onu sevmek lâzım gelir. Bu şereflerin hepsinin toplanmış olduğu bir zâtın ise ne kadar çok sevilleceğini, aklı ve insâfı olan herkes kolayca anlar.

Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıklar, döğüşmeler, birbirlerini sevmedikleri için değildi. Meselâ, Hâlid ibni Velîd ile Sa'd bin Ebî Vakkâs “radiyallahü teâlâ anhümâ” birşey üzerinde uyuşmamışlardı. Bir kimse, Sa'd ibni Ebî Vakkâsın yanında, Hâlid bin Velîdi kötülemeğe başladı. Sa'd ibni Ebî Vakkâs, bunu hemen susdurup, (Sus, ona birşey söyleme! Aramızdaki ayrılık, din kardeşliğimizi bozmay) buyurdu. Bunun gibi, hazret-i Alî, sokakta Zübeyr bin Avvâm ile karşılaştı. Hazret-i Osmân için olan birşeyden dolayı, birbirleriyle sertçe söylediler. Zübeyrin oğlu Abdüllah, bundan dolayı, hazret-i Alîyi sövmeğe başlarken, babası çok kızdı ve oğlunu döğdü.

Bir hadîs-i şerifde buyuruldu ki, **(Ümmetimin azâbı dünyâda verilir.)** Ya'nî dünyâda ümmetimin arasında olan fitneler, sıkıntılar, günâhlarının dökülmesine sebep olur. Bunun gibi, dahâ nice hadîs-i şerifler bildiriyor ki, Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebeler, yalnız

dünyâda olan ayrılıktır. Âhiretde, hepsine sevâb, ya'nî Cennet vardır. Eshâb-ı kirâmın her biri “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'ın” her işinde, Allahü teâlânın rızâsını, sevgisini kazanmağa çalışır ve Onun emrine uymak zan ettikleri işe sarılırlardı. Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hünullahü teâlâ” söz birliği ile bildiriyor ki, bir müslimân, büyük günâh işleyince kâfir olmaz. O hâlde, hazret-i Alî ile muhârebe eden Eshâb-ı kirâma “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'ın” kâfir demek, la'net etmek, onları sögmek, hiç câiz olmaz.

Müslimânların en kıymetli ve temel iki kitâbından biri olan **(Müslim)** sahîhinde ve başka kitâblarda diyor ki, hazret-i Mu'âviye “radiyallahü teâlâ anh”, Resûlullahın kâtibi idi. Yanında yazardı. Zeyd bin Sâbit “radiyallahü teâlâ anh” vahy yazardı. Mu'âviye, hem vahy, hem de mektûb yazardı.

Abdullah ibni Mubârek “rahime-hüllahü teâlâ” buyuruyor ki, (Hazret-i Mu'âviye “radiyallahü teâlâ anh”, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında giderken, atının burnuna giren toz, Ömer bin Abdül'azîzden bin kerre dahâ kıymetlidir). Buradan, hazret-i Mu'âviyenin ne kadar yüksek olduğu açıkça anlaşılmalıdır. Hazret-i Mu'âviyenin “radiyallahü anh” üstünlüğünü anlatmağa şu hadîs-i şerif yetişir: Tirmüzî “rahime-hüllahü teâlâ” bildiriyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu: **(Yâ Rabbî! Onu hâdî ve mühdî eyle!)** Ya'nî, Onu doğru yola ulaştır ve doğru yola ulaştırıcı eyle!

***Mu'cizelerine Ahmedin, yokdur adedle hesâb,
etdiler ammâ sahâbe, ondan üç bini ta'dâd.***

***Mu'cize, herkim nebîdir, sıdkına olur delîl,
şöyle ki, gün olduğunu haber verir âfitâb.***

***Mu'cize, bir de görülse, yetişir tasdik için,
göstermişdir, hod Muhammed, mu'cizât-ı bî hesâb.***

***Sıdkına Kur'ân yeter ki, Hak sözüdür şübhesiz,
zîrâ üstündür belâgatde, cümleye ol kitâb.***

***Şöyle ki, cin ve beşer mislini yapamadılar,
tâ ki bildiler, kelâmullah imiş bî irtiyâb.***

İYİ İNSAN OLALIM, HEP İYİLİK YAPALIM!

Allahü teâlâ, iyi insanı sever, Allahü teâlânın sevgisini kazanmak için çalışana (**Sâlih insan**), (**İyi insan**) denir. Allahü teâlânın sevgisini kazanmış olana (**Vefî**), (**Evliyâ**) denir. Başkalarının da iyi insan olması için çalışan Vefîye (**Mürşid**) denir. İyi insan olmak için, Allahü teâlâyâ karşı iyi olmak ve Peygamber efendimize karşı iyi olmak ve bütün insanlara karşı iyi olmak lâzımdır. Bir kimse de bu üç iyilikden biri bulunmazsa, buna iyi insan denilemez. Allahü teâlâyâ karşı iyi olmak, Onun var olduğuna, bir olduğuna, her şeyi Onun yaratdığına, yaptığına inanmak demektir. Her insanın, her canlının ve her cansız cisimlerin ve kuvvetlerin yaptıkları her şeyi, O irâde edip, dileyip halk etmekte, var etmektedir. Muhammed aleyhisselâma karşı iyi olmak, Onun Allahü teâlânın Peygamberi olduğuna, bütün Peygamberlerin ve bütün insanların en üstünü, en kıymetlisi olduğuna ve her sözünü Allahü teâlâ tarafından söylediğine (**îmân etmek**), inanmak ve Ona tâbî' olmak, uymaktır. Onun sözlerine (**Hadîs-i şerîf**) denir. Ona inanmak ve uyabilmek için, Onun sözlerini, hareketlerini ve işlerini, iyi ve fenâ dediklerini öğrenmek lâzımdır. Ya'nî (**İlm**) lâzımdır.

Müslimânın öğrenmesi lâzım olan bilgilere (**İslâm ilmleri**) denir. İslâm bilgileri ikiye ayrılır: (**Din bilgileri**) ve (**Fen bilgileri**). Din bilgileri de ikiye ayrılır: (**Beden bilgileri**) ve (**Kalb ile îmân bilgileri**). Beden bilgileri, yapılması iyi ve lâzım [Farz] olan ve yapılması fenâ ve yasak [Harâm] olan şeyleri bildiren ilmlerdir. Din ilmlerini Muhammed aleyhisselâm bildirdi. Bunlara (**İslâmiyyet**) denir. Beden bilgilerine (**Ahkâm-ı ilâhiyye**) veyâ (**Ahkâm-ı islâmiyye bilgileri**) denir. İslâmiyyeti doğru olarak öğrenip anlatan ve kitâblarına yazan âlimlere (**Ehl-i sünnet âlimleri**) denir. Ehl-i sünnet âlimleri, bu ilmleri, (**Kur'ân-ı kerîm**)den ve (**Hadîs-i şerîf**)lerden anlamışlar, kendi düşüncelerini karışdırmamışlardır. Kendi düşüncelerini de karışdıran âlimlere (**Bid'at ehli**) veyâ (**Dinde reformcu**), ya'nî sapık denir. Ehl-i sünnet âlimleri, ilimde (**İctihâd**) derecesine yükselmiş olan mürşidlerdir. Zemânlarında mevcûd olan fen bilgilerine de âşinâdırlar.

Bir Mürşid-i kâmilin sohbetinde, ya'nî yanında bulunup, ahkâm-ı islâmiyye bilgilerini işiten kimse, hem ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenir. Hem de, Onun mubârek kalbinden yayılan nûrlara kavu-

şur. Bu nûrların yayılmasına (**Feyz**) denir. Güneş, dâimâ, gördüğü-müz ziyâları neşr ettiği, yaydığı gibi, (ultra-viyole) ve (infera ruj) dediğimiz, görülemiyen şua'lar da neşr etmektedir. Göremediğimiz (Laser), (Röntgen), (Katod) ve (Ölüm) şua'ları da vardır. Herbiri-ni hâsıl eden kaynakları vardır. Resûlullahın mubârek kalbinden dâimâ hâsıl olan, devâmlı fışkıran, görünmeyen şua'lar da vardır. Bu şua'lara [ışınlara] (**Nûr**) denir. Bu şua'lar, Eshâb-ı kirâmın, ya'nî yanında bulunan müslimânların kalblerine, isti'dâdları, ya'nî alabilecekleri kadar geldi. Herkesin isti'dâdı, islâmiyyete uyduğu kadar-dır. Eshâb-ı kirâmın her biri, Ehl-i sünnet âlimi idi. Her biri, kendisine gelen nûrlardan, feyzlerden, Resûlullah'a olan îmânının ve muhabbetinin kuvveti kadar alabildi. Ebû Bekr-i Sıddîkın îmânı ve sevgisi, hepsinden çok olduğu için, hepsinden çok feyz aldı. Birisini sevmek, onun sevdiklerini sevmek, onu üzenleri sevmemek, her işinde ona tâbi' olmak, hizmet etmektir. İnsanın kalbi, fosforesans madde gibidir. Aldığı nûrları saçar. Eshâb-ı kirâmın kalblerinin saçtığı nûrlar, Tâbi'inden, muhabbet sâhiblerinin kalblerine girdi. Böylece, her asrdaki muhabbet sâhibleri kendi mürşidlerinden, hem islâmiyyeti öğrendiler. Hem de feyz aldılar.

Bir kimsenin kalbi, kendi mürşidinin kalbine, Resûlullah'dan gelmiş olan feyzlere kavuşursa, bunun îmânı kuvvetlenir. İslâmiyyete uyması, ibâdet yapması kolay ve tatlı olur. Nefsi, günâh, kötü arzûlarından vazgeçer. Akli, ticâret, zirâat ile, halâl kazanmakla, fen, san'at, hukûk, cihâd ve astronomi gibi dünyâ işleri, hesâbları ile meşgûl olur, herkesin müşküllerini çözer ise de, kalbinde bunların hiçbiri bulunmaz. İbâdetlerini ve her işi ve her iyiliği, yalnız Allahü teâlâ emr ettiği için yapar. Başka bir menfe'at düşünmez. Kalbine, rûh âleminin bilgileri gelir. Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî "rahmetullahi aleyh" böyle idi. İmân ve fıkîh bilgilerinden ve her meslekten, her fenden sorularına verdiği cevâblar, dinleyenleri hayrette bırakırdı. Çalışarak, akl ile öğrenilen din ve fen bilgilerine (**İlm**) denir. Mürşidin kalbine gelen bilgilere (**Şühûd**) ve (**Ahvâl**) denir. Allahü teâlânın ve sıfatlarının şühûduna (**Ma'rifet**) denir. Allahü teâlânın ma'rifeti, yalnız Onun var olduğunu, âlemin ya'nî her mahlûkun yok olduklarını, aynadaki hayâl gibi, bir görünüş olduklarını anlamaktır. Sıfatlarının ma'rifeti, hiçbir şeye benzemediklerini anlamaktır. Bu iki ma'rifete, (**Ma'rifet-ullah**) ve (**Fenâ-fillah**) denir. Buna kavuşana (**Ârif**) denir. Ârif olan, kimseye kötülük yapamaz. Herkese hep iyilik yapar. Allahü teâlânın sevgili kulu, bir mürşid olur. Hem islâmiyyet ilmlerini, hem de feyz yayar. Bunun yaydığı ilmlere mürşid denmez. İlmi yayan insana mürşid denir. Ya'nî mürşid, insan-ı kâmil demektir. Herkese, vatana, millete hayrlı, fâideli, olgun bir müslimân

demekdir. Mürşidden feyz gelmesi için, islâmiyeti bilmek ve tatbîk etmek [uymak] şarttır. Meselâ, bir kadın islâmiyete uymak isterse, başını, saçını, kollarını, bacaklarını, yabancı erkeklere göstermemesi, sokağa çıkarken, yüzünden ve avuçlarından başka yerlerini örtmesi lâzımdır. İslâmiyete uymiyana feyz gelmez. Hem de tevbe etmezse, Cehennem ateşinde yanacağı bildirildi. Gelen feyzlerden, kalbin alabilmesi için de, mürşidin kemâlini anlamak ve inanmak ve kendisini bunun için sevmek lâzımdır. Böyle sevene, mürşidin kitâblarını okurken de feyz gelir. Sohbetde mürşidi dinlerken veyâ kitâbını okurken, feyz almağa kavuşan kimse, mürşide uzakdan (**Râbıta**) yapınca, ya'nî sûretini, yüzünü hayâline getirince [hâtırlayınca] da feyz alır. Eski mürşidlerin kabrlerini ziyâret edince, onlardan da feyz alır.

Allahümme sali alâ Muhammedin ve alâ Âlihi ve Sahbihi ve sellim.

İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sâñî Ahmed Fârûkî Serhendî hazretlerinin birinci cild sekseninci mektûbu:

SEKSENİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Fethullah-i Hakîme yazılmışdır. Yetmişüç fırka içinde, kurtulan bir fırkanın, Ehl-i sünnet fırkası olduğunu bildirmektedir:

Hak teâlâ, Muhammed Mustafânın “alâ sâhibihessalâtü vesselâm” nûrlu caddesinde yürümek nasîb eylesin! Fârisî misra' tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir.

Hadîs-i şerifde, müslimânların yetmişüç fırkaya ayrılacakları bildirildi. Bu yetmişüç fırkadan herbiri, islâmiyete uyduğunu iddi'â etmektedir. Cehennemden kurtulacağı bildirilen bir fırkanın kendi fırkası olduğunu söylemektedir. Mü'minûn sûresi, ellidördüncü [54] ve Rûm sûresi otuzikinci âyetinde meâlen, (**Her fırka, doğru yolda olduğunu sanarak, sevinmektedir**) buyuruldu. Hâlbuki, bu çeşitli fırkalar arasında kurtulucu olan birinin alâmetini, işâretini, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” şöyle bildirmektedir: (**Bu fırkada olanlar, benim ve Eshâbımın gitdiği yolda bulunanlardır**). İslâmiyetin sâhibi kendini söyledikten sonra, Eshâb-ı kirâmî da “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in”, söylemesine lüzûm olmadığı hâlde, bunları da söylemesi, (Benim yolum, Eshâbımın gitdiği

yoldur. Kurtuluş yolu, yalnız Eshâbımın gittiği yoldur) demektir. Nitekim Nisâ sûresi, yetmişdokuzuncu âyetinde meâlen, **(Resûlümle itâ'at eden, elbette Allahü teâlâyâ itâ'at etmiştir)** buyuruldu. Resûle itâ'at, Hak teâlâyâ itâ'at demektir. Ona “sallallahü aleyhi ve sellem” uymamak, Allahü teâlâyâ isyândır. Allahü teâlâyâ itâ'atin, Resûlümle itâ'atden başka olduğunu sananlar için nâzil olan, Nisâ sûresinin, **(Allahü teâlânın yolu ile, Resûlünün yolunu birbirinden ayırmak istiyorlar. Senin söylediklerinin ba'zısına inanırsın, ba'zısına inanmayız diyorlar. İki arasında ayrı bir yol açmak istiyorlar. Bunlar, elbette kâfirdir)** meâlindeki yüz kırkdokuzuncu âyeti, bunların kâfir olduklarını bildiriyor. Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in” yolunda gitmeyip de, Peygambere “aleyhissalâtu vesselâm” uyduğunu söyleyen, yanılıyor. Ona “sallallahü aleyhi ve sellem” uymuş değil, isyân etmiş oluyor. Böyle yol tutan, kıyâmetde kurtulamıyacaktır. Mücâdele sûresinin, **(Doğru birşey yaptıklarını sanıyorlar. Biliniz ki, onlar yalancıdır, kâfirdir)** meâlindeki onsekizinci âyeti bu gibilerin hâlini gösteriyor.

Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürıdvân” yolunda giden, hiç şüphe yok ki, Ehl-i sünnet vel cemâ'at fırkasıdır. Allahü teâlâ, bu fırkanın yorulmadan, yılmadan çalışan büyüklerine, bol bol mükâfat versin! Cehennemden kurtulan fırka, yalnız bunlardır. Çünkü, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına “aleyhimürıdvân” dil uzatan, bunlara uymaktan, elbette mahrûmdur.

[Şî'îler, oniki kısımdır. Her kısmı da kollara ayrılmıştır. Ba'zısı abdestsiz, gulsüz gezer. Nemâz kılanları azdır. Hepsinin i'tikâdi, inanışı Ehl-i sünnetden ayrıdır. Alevî değildirler. **(Alevî)**, Ehl-i beyti seven, onların yolunda giden kimse demektir. İmâm-ı Alîye ve bunun hazret-i Fâtımadan olan çocuklarına **(Ehl-i beyt)** denir. Ehl-i beyti sevmek şerefini Ehl-i sünnet kazanmış, onları sevmeği, onların yolunda bulunmağı, son nefesde îmân ile gitmenin âlâmeti, işâreti demiştir. O hâlde alevî, Ehl-i sünnetdir. Bunun için, alevî olmak isteyen kimsenin, Ehl-i sünnet olması lâzımdır. Bugün, zındıklar ve müslimânlıkla ilgileri olmıyan kimseler, mubârek Alevî ismini Ehl-i sünnetden alıp, kendilerine mal etmek istiyorlar. Bu güzel ismin gölgesi altında, gençleri aldatmağa, Resûlullahın yolundan ayırmağa uğraşıyorlar. Bu konuda, **(Hak Sözü'nün Vesîkaları)** kitabımızda genişi bilgi vardır.]

Mu'tezilî fırkası ise, sonradan meydâna çıkmıştır. Bunun kuruçusu olan Vâsıl bin Atâ, Hasen-i Basrînin “rahmetullahi aleyh” talebesinden idi. İmân ile küfr arasında, bir üçüncü kısım bulunduğunu söyleyerek, Hasen-i Basrînin yolundan ayrıldığı için, Hasen-i Basrî, buna (İ'tezele annâ) buyurdu ki, bizden ayrıldı demektir.

Diğer bütün fırkalar da, sonradan meydâna çıktı.

Eshâb-ı kirâma dil uzatmak, Allahü teâlânın Peygamberine “sal-lallahü aleyhi ve sellem” dil uzatmak olur. (Eshâb-ı kirâma saygı göstermiyen, Allahü teâlânın Resûlüne îmân etmemişdir) buyuruldu. Çünkü, onların kötülenmesi, sâhiblerinin, efendilerinin “sallallahü aleyhi ve sellem” kötülenmesi olur. Böyle yanlış i'tikâda düşmekden, Allahü teâlâyâ sığınınız! Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkan ahkâmı bizlere getiren, Eshâb-ı kirâmdır. Onlara dil uzatılınca, onların getirdiği şey de, kıymetden düşer. İslâmiyeti bizlere getiren, Eshâb-ı kirâm arasından belli kimseler değildir. Bunda, herbirinin hizmeti, payı vardır. Hepsî adâletde, doğrulukda, öğretmekde müsâvîdir. Eshâb-ı kirâmdan “aleyhimürrıdvân” herhangi birine dil uzatılınca, dîn-i islâm kötülenmiş, söğülmüş olur. Allahü teâlâ, bu çirkin hâle düşmekden hepimizi korusun!

Eshâb-ı kirâma sögen eğer, (Biz, yine Eshâb-ı kirâma uyuyorumuz. Onların hepsine uymak, şart değildir. Hattâ mümkün değildir. Çünkü, sözleri birbirine uymıyor. Yolları başka başkadır) derse, bunlara deriz ki: Eshâb-ı kirâmdan ba'zısına uymuş olmak için, hiçbirini inkâr etmemek lâzımdır. Bir kısmını beğenmeyince, başka kısmına uyulmuş olamaz. Çünkü, meselâ Emîr [Alî] “radiyallahü anh”, diğer üç halîfeyi büyük biliyor, hurmet ediyor ve uyulmağa lâyük olduklarını biliyordu. Bunlara, seve seve bî'at etmiş, hilâfetlerini kabûl etmişti. Diğer üç halîfeyi sevmedikçe, Emîre “radiyallahü teâlâ anhüm” uyduğunu söylemek yalan olur, iftirâ olur. Hattâ, Emîri beğenmemek, onun sözlerini, hareketlerini, kabûl etmemek olur. Allahü teâlânın arslanı Alî “radiyallahü anh” için, onları idâre ediyordu, yüzlerine gülüyordu demek, câhilce, ahmakca söz olur. Allahın arslanının, o kadar ilm ve kahramanlığı ile, tâm otuz sene, üç halîfeye karşı düşmanlığını saklayıp, dost göründüğünü ve onlarla yalandan arkadaşlık etdiğini hangi akl kabûl eder? En aşağı bir müslimân bile böyle iki yüzlülük yapamaz. Emîri “radiyallahü anh” bu kadar küçülten, âciz, hileci ve münâfik yapan böyle sözlerin çirkinliğini anlamak lâzımdır. Allah göstermesin, Emîrin “radiyallahü anh” böyle olduğunu, bir ân kabûl etsek bile, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” bu üç halîfeyi “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in” medh etmesine, büyültmesine, bütün yaşadığı müddetçe, bunlara kıymet vermesine ne diyecekler? Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize de, iki yüzlü mü diyecekler? Hâşâ! Bu, hiç olamaz. Peygamberin “sallallahü aleyhi ve sellem” doğruyu bildirmesi vâcibdir. İdâre ediyordu diyen zındık olur, dinsiz olur. Mâide süresi, yetmişinci âyetinde meâlen, **(Ey kıymetli Resûlüm! Rabbinden sana indirileni, herkese ulaştır! Bunları, doğru bildirmezsün, Peygamber-**

lik vazîfeni yapmamış olursun! Allahü teâlâ, seni, düşmanlık etmek isteyenlerden korur) buyuruldu. Kâfirler diyordu ki, Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”, vahy olunan şeylerden, işine gelenleri söylüyor, işine gelmeyenleri söylemiyor. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme gelerek herşeyi doğru söylediği bildirildi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, âhirete teşrîf edinceye kadar, üç halifeyi hep över, başkalarından üstün tutardı. Demek ki, bunları övmek, üstün tutmak, hatâ olamaz, yanlış yol olamaz.

Îmân edilecek şeylerde Eshâb-ı kirâmın hepsine uymak lâzımdır. Çünkü, i'tikâd edilecek şeylerde, birbirlerinden hiç ayrılıkları yoktur. Fürû'da, ya'nî yapılacak işlerde ayrılma olabilir.

Eshâb-ı kirâmdan “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in” birine dil uzatan kimse, hepsini lekelemiş olur. Çünkü, hepsinin îmânı, i'tikâdı birdir. Birine dil uzatan, hiçbirine uymamış olur. Birbirlerine uygun olmadıklarını, aralarında birlik bulunmadığını söylemiş olur. Onlardan birini kötölemek, onun söylediklerine inanmamak olur. Tekrâr söyliyelim ki, islâmiyeti bizlere bildiren, onların hepsidir. Onların herbiri âdildir, doğrudur. Herbirinin islâmiyette bildirdiği birşey vardır. Herbiri âyet-i kerîmeleri getirerek, Kur'ân-ı kerîm toplanmıştır. Bir kısmını beğenmeyen, islâmiyeti bildireni beğenmemiş olur. Görülüyor ki, bu kimse, islâmiyetin hepsini yapmamış olur. Böyle olan da, Cehennemden kurtulabilir mi? Bekara sûresi, seksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Kur'ân-ı kerîmin bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmına inanmıyor musunuz? Böyle yapanların cezası, dünyâda, rezîl, rüsvâ olmaktır. Âhretde de, en şiddetli azâba atılacaklardır)** buyuruldu.

Kur'ân-ı kerîmi Osmân “radiyallahü anh” topladı. Hattâ, Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer-ül Fârûk “radiyallahü anhümâ” topladı. Emîrin “radiyallahü anh” topladığı Kur'ân-ı kerîm, bundan başkadır. Görülüyor ki, bu büyükleri kötölemek, Kur'ân-ı kerîmi kötölemeğe kadar gidiyor. Allahü teâlâ, bütün müslimânları, böyle belâya düşmekden korusun! Şî'î mezhebinin müctehidlerinden birine sordular ki: Kur'ân-ı kerîmi, Osmân “radiyallahü anh” toplamıştır. Onun toplamış olduğu, bu Kur'ân için ne dersiniz? Ona bir kusûr bulmakta, hiç fâide göremem. Çünkü, Kur'ân-ı kerîme dil uzatılırsa, din yıkılır dedi.

Aklı olan kimse, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât ettiği gün, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ aleyhim ecma'in” hepsinin, yanlış bir kararda birleşeceklerini, elbette söyleyemez. Hâlbuki o gün, Eshâb-ı kirâmdan otuzüçbin adedi, hep birden, istekle ve seve seve Ebû Bekr-i Sıddîkî “radiyallahü anhüm” halife yaptı. Otuzüçbin Sahâbînın, yanlış bir işde, söz birliği

yapması, olacak şey değildir. Nitekim, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetim yanlış bir iş üzerinde, söz birliği yapmaz!)** buyurmuşdu. Emîrin “radiyallahü anh” önceden, üzülmesi, o konuşmalar için, kendisi çağrılmadığından idi. Kendisi de böyle olduğunu bildirmiş ve (Konuşmağa geç çağrıldığı için üzülmişdim. Yoksa, iyi biliyorum ki, Ebû Bekr “radiyallahü anh” hepimizden üstündür) buyurmuşdu. Kendisinin geç çağrılmasının sebebi vardı. Ya'nî, o zemân, Ehl-i Beytin arasında idi. Onları tesellî ediyordu.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmî “radiyallahü teâlâ aleyhim ecma'ın” arasında olan ayrılıklar, nefsin isteklerinden, kötü düşüncelerden değildi. Çünkü onların mubârek nefsleri tezkiye bulmuş, tertemiz olmuşdu. Emmârelikden kurtulmuş, itmînâna [doğruyu anlamağa, inanmağa] kavuşmuşdu. Onların bütün istekleri, islâmiyyete uymakdı. Ayrılıkları, ictihâd ayrılığı idi. Doğruyu meydâna çıkarmak içindi. Yanılanlarına da, Allahü teâlâ bir derece sevâb verecektir. Doğru olanlara, en az iki derece vardır. O büyüklerin hiçbirini, dilimizle incitmemeliyiz. Herbiri için hep iyi söylemeliyiz. Ehl-i sünnetin en büyük âlimlerinden imâm-ı Şâfi'î “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki, (Allahü teâlâ, ellerimizi, o kanlara bulaşdırmadı. Biz de dillerimizi bulaşdırmayalım). Yine buyurdu ki, (Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” çok düşündü. Yer yüzünde Ebû Bekr-i Sıddîkdan dahâ üstün kimseyi bulamayıp, onu halîfe yaptılar. Onun emrine girdiler). İmâm-ı Şâfi'înin bu sözü de, hazret-i Alînin “radiyallahü anh” hiç ikiyüzlü olmadığını ve Ebû Bekr-i Sıddîki seve seve halîfe yaptığını göstermektedir.

Meyân şeyh Ebülhayrin oğlu, Meyân Seyyid, büyük zâtların evlâdıdır. Dekken seferinde de hizmetinizde bulunmuşdur. Yardım ve iltifâtınıza kavuşacağı umulur. Mevlânâ Muhammed Ârif de, ilm talebesi olup, büyükler soyundandır. Babası öldü. Hoca idi. Ma'âşını almak için yanınıza geldi. Kolaylık göstermeniz kereminizden umulur. Vesselâm, vel ikrâm!

[Üç halîfeyi kötülüyenlerin doğru yoldan sapmış olduklarını ve hele bunların, en azgın ve taşkınlılarının müslimânlıktan büsbütün ayrıldıklarını, hattâ islâmiyyeti yıkmak için uğraşmakta olduklarını göstermek için, islâm âlimleri pekçok kitâb yazmıştır. Bunlardan birkaçının ismi ve yazarı aşağıda bildirilmiştir. Alevî olduklarını söyleyen din kardeşlerimizin, bu kitâbları dikkat ile okuyarak, Ehl-i sünnet ile bunların arasındaki ayrılıkları incelemelerini ve akl, vicdân ve insâf ile, doğru yolu seçmelerini ve bölücü câhillerin yalanlarına, iftirâlarına aldanmamalarını, kurtuluş, selâmet yoluna sarılarak, din ve dünyâ se'âdetine kavuşmalarını, din kardeşliği ve

insanlık nâmına, Allahü teâlâdan düâ ederiz.

İslâm âlimlerinin müslimânlara nasihat vermek için, yazmış oldukları kitâblardan, elimize geçen birkaçı şunlardır:

1- **(İbtâl-ül Menhec-il-bâtl)** kitâbını Fadl bin Ruzbehân yazmıştır. Şîî fırkasından, İbn-ül-Mutahhirin (**Minhâc-ül-kerâme**) kitâbını red etmekte, yanlışlarını vesikalarla çürütmektedir. Kitâbı 852 [m. 1448] de İsfehanda yazmıştır.

2- **(Nüzhet-ül-isnâ aşeriyye)** kitâbıdır. Fârisîdir. Mirzâ Ahmed bin Abdürrahîm-i Hindî yazmıştır. Şîîleri anlatmaktadır. 1255 [m. 1839] de vefât etmiştir.

3- **(Nevâkîd)** kitâbını, Mirzâ mahdûm yazmıştır. **(En-nevâkîd lil-Revâfid)** kitâbını, seyyid Muhammed bin Abdürresûl Berzencî yazmıştır. 1103 [m. 1711] de denizde boğuldu.

4- **(Muhtasar-ı Nevâkîd)** kitâbı, Nevâkîd kitâbının kısaltılmışıdır. Muhammed bin Abdürresûl-i Berzencî kısaltmıştır.

5- **(Seyf-ülbâtîr li-rikab-işşî'a-ti verrâfida-tîl-kevâfir)** kitâbını, şeyh Alî bin Ahmed Hîfî 1025 [m. 1615] de İstanbulda yazmıştır.

6- **(Ecvibe-tül Irâkiyye alel es'iletil-Îrâniyye)** kitâbını Şihâbüddîn seyyid Mahmûd bin Abdüllah Âlûsî yazmıştır. Bağdâdda şâfiî âlimi idi. 1270 [m. 1854] de vefât etdi.

7- **(Ecvibe-tül-Îrâkiyye alel es'iletil-lâhûriyye)** kitâbını da Âlûsî yazmıştır. Hayderî de, böyle bir kitâb yazmıştır.

8- **(Nefehât-ül-kudsiyye fî mebâhis-il-imâmiyye fî-redd-iş-şî'a)** kitâbında da, Âlûsî, şîîlere cevâb vermektedir.

9- **(Nech-üs-selâme)** kitâbını da Şihâbüddîn Âlûsî yazmıştır.

10- **(Sârım-ül-hadîd)** kitâbını, Muhammed Emîn bin Alî Bağdâdî yazmıştır. İbni Ebî-hadîdin iftirâlarını cevâblandırmaktadır.

11- **(Reddi-alel-imâmiyye)** kitâbını, Alî bin Muhammed Süveydî Bağdâdî yazmıştır. Şâfiî olup, 1237 [m. 1822] de, Şâmda vefât etmiştir.

12- **(Hadîka-tüs-serâir)** kitâbını, Abdüllah bin Muhammed Bitûşî yazmıştır. Şâfiî, Bağdâdî olup, 1211 [m. 1797] de Basrada vefât etdi.

13- **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye fî redd-ir-revâfid)** kitâbını, şâh Abdül'azîz-i Dehlîvî, fârisî olarak yazmıştır. 1239 [m. 1824] de vefât etmiştir. Arabiye tercemesi, Şükrî Âlûsî tarafından kısaltılarak, **(Muhtasar-ı tuhfe)** ismi ile, Bağdâdda ve m. 1976 da İstanbulda basılmıştır.

14- **(Minha-tül-ilâhiyye muhtasar-ı Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbını, Mahmûd Şükrî Âlûsî yazmıştır. 1373 [m. 1953] de Kâhireda basılmıştır.

15- İmâm-ı Rabbânî “rahmetullahi teâlâ aleyh” (**Mektûbât**) kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, çok kuvvetli delillerle açıklamaktadır.

16- (**Hucec-i kat’iyye**) kitâbını, Abdüllah-i Süveydî, arabî olarak yazmıştır. (**En-Nâhiye an ta’n-i Emîril-mü’minîn Mu’âviye**) arabî kitâbı ile birlikde, 1402 [m. 1981] de İstanbulda basılmıştır.

17- Şihristânînin “rahmetullahi teâlâ aleyh” (**Milel-Nihal**) kitâbında ve bunun türkçe, ingilizce, fransızca ve latince tercemelerinde, şî’îlik uzun anlatılmakta ve cevâbları verilmektedir.

18- Türkçe (**Tezkiye-i ehl-i beyt**) kitâbı, şî’îlere cevâb vermektedir. Yenikapı mevlevî-hânesi şeyhi, Osmân efendi tarafından yazılmış, 1295 [m. 1877] de İstanbulda basılmıştır. (**Hucec-i kat’iyye**) ile birlikde, latin harfleri ile, İstanbulda basılmıştır.

19- İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyh” (**Redd-i revâfid**) kitâbı fârisî olup, türkçesi İstanbulda basılmıştır.

20- Büyük âlim, İbni Hacer-i Heytemî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, (**Savâ’ık-ul-muhrika**) kitâbında, şî’îlerin yanıldıklarını âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile isbât etmektedir.

21- Yine İbni Hacerin (**Tathîr-ul-cenân vel-lisân an Mu’âviyetebni Ebî Süfyân**) kitâbında, hazret-i Mu’âviyeye “radıyallahü anh” dil uzatılmıyacağını, çok güzel isbât etmektedir.

22- İbni Teymiyye (**Minhâc-üssünne-tinnebeviyye fi nakdı kelâm-ı şî’a vel-kaderiyye**) kitâbında, şî’î âlimlerinden İbnil mutahhirin (**Minhâc-ül-kerâme**) kitâbını, kuvvetli vesîkalarla çürütmektedir.

23- Yine İbni Teymiyye, (**Fedâil-i Ebî Bekr ve Ömer**) kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, kuvvetli delillerle açıklamaktadır.

24- (**Mevâhib-i ledünniyye**) tercemesinde ve türkçe (**Mir’ât-i kâinât**)da, Eshâb-ı kirâmın şanları bildirilmektedir.

25- Seyyid Abdülhakîm Efendinin “rahmetullahi teâlâ aleyh” türkçe (**Sahâbe-i kirâm**) risâlesi İstanbulda basdırılmıştır.

26- (**Nûr-ül-Hüdâ**) kitâbı, 1005 [m. 1597] yılında Karakaşzâde Ömer bin Muhammed Bursavî Halvetî tarafından yazılmış olup, şî’îlere ve hurûflere cevâb vermektedir. 1286 [m. 1867] da İstanbulda basılmıştır. 1047 [m. 1638] de Edirne’de vefât etdi.

27- (**Menâkıb-i çhâr yâr-i güzîn**) kitâbı, türkçe olup, Eshâb-ı kirâmın “radıyallahü anhüm ecma’in” üstünlüklerini çok güzel yazmaktadır. Seyyid Eyyûb bin Sıddîk Ürmevî yazmıştır. Muhtelif zemânlarda basılmıştır. 1264 [m. 1847] ve 1418 [m. 1998] İstanbul baskıları çok güzeldir.

28- İstanbulda çeşitli baskıları yapılmış olan, türkçe, (**Hak Sö-**

zün Vesikaları) ve (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâblarında, şî'lik açıklanmakda, islâm âlimlerinin bunlara verdikleri nasîhatler, uzun uzun anlatılmaktadır.

29- Tenâsüha inananların ve Allah insana hulûl etdi diyenlerin, kâfir oldukları (**Berîka**) ve (**Hadîka**) kitâblarında yazılıdır.

30- Yûsuf Nebhânî, (**Şevâhid-ül-hak**) kitâbının son kısımlarında, şî'ilere vesîkalarla cevâb vermektedir.

31- Seyyid Ahmed Dahlân “rahmetullahi aleyh” (**El-fethul-mübîn**) kitâbında, şî'ileri red etmektedir. Bu kitâbı, Süveydînin (**Hucc-i kat'îyye**)si sonunda basılmıştır.

32- Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî “rahmetullahi aleyh” (**İzâle-tül-hafâ an hilâfetil-hulefâ**) kitâbında, şî'ilere kuvvetli vesîkalarla cevâb vermekte, hazret-i Mu'âviyeyi övmektedir. Bu kitâb fârisî olup, Urdu diline tercemesi ile birlikte, 1392 [m. 1972] de Pâkistânda basılmıştır. İki cildir].

Hindistânın büyük âlimlerinden veliy-yi kâmil Muhammed Ma'sûm Fârûkî müceddidî, 29.cu mektûb arasında buyuruyor ki:

Allahü teâlâ, Mûsâ aleyhisselâma sordu, (**Yâ Mûsâ! Benim için ne amel yaptın?**). Yâ Rabbî! Senin için nemâz kıldım ve oruc tuttum ve zekât verdim ve ismini çok zikir etdim deyince, Allahü teâlâ, (**Nemâz kılmak, senin için burhândır. Oruc, seni Cehennemden koruyan kalkandır. Zekât, mahşer günü, herkes sıcaktan yanarken, sana gölge yapacaktır. Zikir de, o gün, karanlıkta, sana nûr olacaktır. Benim için ne yaptın?**) buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm, Yâ Rabbî! Senin için olan amel nedir dedi. Allahü teâlâ, (**Sevdiğim kulumu, benim için sevdiğin mi ve düşmanımı düşman bildin mi?**) buyurdu. Mûsâ aleyhisselâm, Allahü teâlânın sevdiği amelin, Onun dostlarını sevmek ve düşmanlarını sevmemek olduğunu anladı. Görülüyor ki, sevgilinin sevdiklerini sevmek ve düşmanlarına düşman olmak, sevginin alâmetidir. Bu dostluk ve düşmanlık, seven kimsenin elinde değildir. Kendiliğinden hâsıl olur. Hâlbuki, başka ibâdetleri yapmak için, arzû ve niyyet etmek lâzımdır. Dostun sevdiği kimseler, insâna güzel görünür. Düşmanlar da, çirkin görünür. Dünyâdaki sevgilerin de, böyle olduğunu herkes bilir. Bir kimse, birisini seviyorum deyince, onun düşmanlarını düşman bilmedikçe, buna inanılmaz. Münâfık olduğu anlaşılır. Şeyh-ul-islâm Abdüllah-i Ensârî diyor ki, (Ebül-Hüseyn bin Sem'un, birgün hocam Muhammed Husrîyi incitmişti. O günden beri onu sevmiyorum. Bir kimse, üstâdını incitir, sen de o kimseye darılmaz isen,

köpekden aşağı olursun). Allahü teâlâ, Mümtehine sûresinde buyuruyor ki, **(İbrâhîm aleyhisselâm ve Eshâbı, kâfirlere, biz sizden ve putlarınızdan uzakız. Size inanmıyoruz. Sizin, bir olan Allaha inandığınızı anlayıncaya kadar, aramızda düşmanlık olacaktır dediler. Bunların bu güzel hâlleri, size nümüne olmalıdır)**. Sonraki âyet-i kerîmede, **(Allahü teâlâyâ ve âhiret gününe inananlara, burada güzel nümüne vardır)** buyurmaktadır. Bu âyet-i kerîmeler gösteriyor ki, îmân sâhibi olmak için, bu düşmanlık şarttır ve Allahü teâlânın düşmanlarını sevmek, îmânı yok eder. Demek ki, sevgilinin düşmanlarını sevmemek lâzımdır. Râfızîler, burada aldanıyorlar. (Hazret-i Alîyi sevmek için, Eshâb-ı kirâma düşman olmak lâzımdır) diyorlar. Anlamıyorlar ki, sevilenin düşmanlarına düşman olmak lâzımdır. Dostlarına değil! Resûlullahın sohbetine kavuşmakla şereflenenler, birbirlerini çok severlerdi. Birbirlerine değil, kâfirlere düşman idiler. Feth sûresinin yirmidokuzuncu âyet-i kerîmesinde **(Kâfirlere düşman, birbirlerine merhametli idiler)** buyuruluyor. Bu âyet-i kerîme, sözüümüze isbât etmektedir.

BİRİNCİ CİLD, 177.ci MEKTÛB

Kalbde hâsıl olan keşflere, rü'yâlara i'timâd edilmez. İ'timâd edilecek ve insânî se'âdete kavuşturacak şey, Kitâb ve sünnettir. [Ya'nî, Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîflerdir. Ehl-i sünnet âlimlerinin, bu ikisini açıklayan kitâblarıdır. Kitâb ve sünneti öğrenmek isteyen, Ehl-i sünnet âlimlerinin bu kitâblarını okumalıdır. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin, dinde reformcuların kitâblarını okuyan, felâkete sürüklenir.] Kitâb ve sünneti, [Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından] öğrenip, bunlara uygun ibâdet yapmak lâzımdır. Allahü teâlânın ismini çok zikir etmeyi de, islâmiyyet emr etmektedir. Her vakt, çok zikir yapınız! Evliyâlığın en yüksek mertebesi, Allahü teâlânın ma'rifetine kavuşmaktır. [(Ma'rîfet), Allahü teâlânın sıfatlarını anlamak demektir. Fenâyâ kavuşarlarda hâsıl olur.] Fenâ, iki nev'dir: Birincisi, **(Fenâ-yı kalb)**, kalbin Allahü teâlâdan başka, herşeyi unutmamasıdır. İnsan, kalbinin birşeyi hâtırlaması için, kendini zorlarsa da, hâtırlayamaz ve Allahdan başka birşeyi sevmez olur. İkincisi, **(Fenâ-yı nef)** olup, insanın, kendi varlığını da unutmamasıdır. İnsan, ben diyemez olur. Allahü teâlâdan başka birşeyi hâtırlamak ve sevmek, ârif için zehrdir. Kalbi ölüme sürükleyen bir hastalıktır. Fenâ hâsıl olunca, kalb (mâ-sivâ)yı [herşeyi] sevmekten kurtulur. Hakîkî îmâna kavuşur ve islâmiyyete uymak, kolay ve tatlı olur. İhlâs hâsıl olur. Nefs, emmârelikden kurtulup, itmi'nâna kavuşur. Nefs-i emmâre, islâmiyyete, [ya'nî Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına] düşmandır. İtmi'nâna kavuşunca, islâmiyyete uymaktan zevk alır. Bu hâle **(İslâm-ı hakîkî)** denir. Hulâsa, tesavvuf, seyr ve sülûk de-

mekdir. Bundan maksad, fenâya ve bekâya kavuşmaktır. Allahü teâlâya hakîkî kul olmaktır. Nefsin serkeşliği, isyân ve zevkleri yok olmasıdır. Yoksa, kalb gözü açılarak, nûrları, rûhları, melekleri, cinleri görmek, onlara kavuşmak, [gaybları sorup öğrenmek] değildir. His uzularımız ile, akl ile, hesâb ile ve tecrube ile anlaşılan fen bilgilerini bırakıp da, kalb gözü ile gaybları anlamaya çalışmak, akla uygun değildir. Fen bilgileri ile anlaşılanlar da, kalb gözü ile anlaşılanlar da, Allahü teâlânın mahlûklarıdır. Hepsini yok idi. Hepsini sonradan yarattı. Allahü teâlâ, dünyâda görülemez. Âhirette görülecektir. Dünyâda (İkan) hâsıl olur. Ya'nî, görmüş gibi inanılır.

Hulâsa, tesavvuf, tarikat, dünyâda islâmiyete tam ve seve seve uymak içindir. Allahü teâlâyâ kavuşmak, Onu görmek, Ona yaklaşmak demek değildir. Bunlar, âhirete mahsûsdur. O hâlde, islâmiyete uymaya çalışmalı, emr-i ma'rûfu ve nehy-i münkeri [ya'nî islâmiyeti yaymağı] elden kaçırmamalı, islâmiyetin unutulmuş emrlerini meydâna çıkarmağa çok ehemmiyet vermelidir. Kalbde hâsıl olan keşfleri, hâlleri kimseye söylememelidir. Bu hâllere ve rü'yâlara i'timâd edilmez. Bir kimse, rü'yâda, kendini pâdişâh veyâ velîlerin reisi olmuş görse, ne fâidesi olur? Bu mertebelere, uyanık iken kavuşmak kıymetlidir. Böylesi de, neye yarar? İnsanı kabr ve Cehennem azâbından kurtarır mı? Akli olan, böyle şeylere ehemmiyet vermez. Allahü teâlânın râzı olduğu şeyleri yapmağa çalışır. Hubb-i fillah ve bugd-ı fillah ni'metine sarılır. [Evvelâ, Ehl-i sünnet i'tikâdını ve islâmiyet bilgilerini öğrenmek ve bunlara uygun îmân etmek ve islâmiyete yapışmak lâzımdır.]

BİRİNCİ CİLD, 178. ci MEKTÛB

Hakîkî müslimân olan babalarımızın, dedelerimizin, büyükle-
rimizin yolundan ayrılmamanız için düâ ederim. Doğru yol, kurtuluş yolu, onların gittikleri ve kitâblarında bildirdikleri yoldur. Ey kardeşim! Âhır zemândayız. Din bilgileri azaldı. İslâmiyete uymak gevşedi. Sünnetler terk edildi. Bid'atler yayıldı. [İngilizlerin ve misyoner papazların uydurma kitâbları ile ve bol para ve silâhlar ile kurulan mason kâfir teşkilâtları ve müslimân ismindeki, râfızî ve vehhâbî bid'at fırkaları, dünyânın her yerinde, Ehl-i sünnet ismindeki hakîkî müslimânlara saldırıyorlar.] Küfrün ve bid'atlerin yayıldığı bu karanlık zemânda, hakîkî müslimân evlâdlarının, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından, dinlerini öğrenmeleri ve bu kitâbları her tarafa yaymaları, birinci vazîfedir. Unutulan din bilgilerini ihyâ etmek en kıymetli işdir. İslâmiyet bilgilerini öğrenmek ve neşr etmek için, gece gündüz çalışınız! Siyâsete karışmayınız. Devâmlı düâ ederek, Allahü teâlâdan yardım isteyiniz! [Biz kuluz. Kulluk vazîfemizi yapmamız lâzımdır. Bunun için doğ-

ru îmân etmemiz ve islâmiyyete uymamız lâzımdır. Kalb gözü açılarak, cinleri, perileri, melekleri, rûhları görmeği, onlarla konuşup, gaybları öğrenmeği, hâtırınıza bile getirmeyiniz! Allahü teâlânın varlığını, birliğini, kudretinin sonsuzluğunu, böyle haberlerden değil, fen ve tıb bilgilerinden öğreniniz. Bu bilgilerin yeri, insânın dimâğıdır. Dimâğın fen, tıb bilgileri ile ve harb vâsıtalarnı hâzırlamak ile ve ticâret, zirâat bilgileri ile meşğûl olması, kalbin fânî olmasına, dünyâ işlerini hâtırlamamasına zarar vermez. Dimâğ, dünyâ bilgilerine çalışırken, kalb, Allahü teâlâyı bir ân unutmaz. Hem de, bu işlerde çalışmağı ve düşmanda bulunan harb vâsıtalarnı sulh zemânında hâzırlamağı, islâmiyyet emr etmektedir. İslâmiyyetin bu emrini de yapmak, kalbin temizliğini, fenâsını arttırır. Râfızîlerle vehhâbîler ve bunları besleyen hıristiyânlar ile yehûdîler, bu yazdıklarımızı anlamazlar. Bunlar, dimâğları ile de, kalble-ri ile de, dünyâ çıkarları ve nefslerinin arzû ve zevkleri düşüncesindedirler. Dördü de, Ehl-i sünnete düşmanlıkta müşterek çalışmaktadır. Bu alçak saldırılarını, ingilizler idâre etmektedir.]

BİRİNCİ CİLD, 228.ci MEKTÛB

Zemânımız, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” nûru- lu zemânından çok uzak olduğı için ve kıyâmet vakti yaklaştığı için, küfr ve bid’atler her tarafa yayıldı. Bunların zulmeti âlemi kapladı. Resûlullahın sünneti [yolu, ya’nî islâmiyyetin emrleri ve yasakları] unutuldu. İslâmiyyetin nûrları kalmadı. İslâmiyyeti meydâna çıkarmak, din bilgilerinin yaymak için çok çalışınız! Allahü teâlânın rızâsını kazanmağa sebep olan şeylerin başında, bu çalışmak bulunmaktadır. Resûlullahın şefâ’atine kavuşduracak, en fâideli şey, bu çalışmaktır. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Unutulmuş bir sünnetimi meydâna çıkarana, yüz şehîd sevâbı verilecektir)**. [Burada sünnet demek, islâmiyyetin bir hükmü demektir.] Bir sünneti meydâna çıkarmak için, bunu evvelâ kendinin yapması lâzımdır. Sonra, bunu neşr etmek, başkalarının da yapmaları için çalışmaktır.

Son nefesinizin nasıl olacağını çok düşündüğünüzü yazıyorsunuz. Bu üzüntüden kurtulan kimse yoktur. Allahü teâlânın rızâsına kavuşduğumu zan etmiyorum diyorsunuz. Bu zandan kurtulmak, vahy geldiğı zemânda idi. Sonraki zemânlarda, ancak bunun alâmetleri ve müjdeleri vardır. Kat’î bilinemediğı için, üzüntüsünden kurtulmak mümkün değildir. İbâdetlerimin ve tâatlarımın kabûl olacaklarını ümmîd etmiyorum. Bu sebeben, ibâdet yapmada, ba’zan gevşek davranıyorum diyorsunuz. İbâdet yapmamız emr olundu. İbâdet yapmak, birinci vazîfemizdir. Kabûl olacağını bilsek de, bilmesek de, ibâdet yapmamız ve yaparken hâsıl olan

kusûrumuz için, istigfâr etmemiz, kabûl olması için, yalvarmamız lâzımdır. Böylece, kabûl olması ihtimâli artar. Vâki' olan zulmeti azalır. Nûrâniyyeti artar. İbâdet yapmak, sonra istigfâr etmek, kul-luk vazîfemizdir. Bundan başkası, şeytânın vesvesesidir. Beni sevi-yormusunuz diyorsunuz. Sizin bize muhabbetiniz, bizim size olan muhabbetimizin eseridir. Ağacın dallarında bulunan herşey, göğ-desinden gelmekdedir. Mâide sûresinde, **(Allahü teâlâ, onları se-ver. Onlar da, Onu severler)** ve **(Allahü teâlâ, onlardan râzıdır. Onlar da, Ondan râzıdırlar)** buyuruldu. Kendi muhabbetini ve rı-zâsını, onların muhabbetlerinden ve rızâlarından evvel bildirdi.

BİRİNCİ CİLD, 230.cu MEKTÛB

Bu mektûb uzundur. Bir yerinde buyuruyor ki, eski yunan fey-lesofları (Ma'dûm, mevcûd olmaz. Mevcûd da yok olmaz) dediler. [Zemânımızdaki fen taklîdcileri de, böyle söylüyor. Bu söz, islâm dînine uymadığı için, böyle söyliyene ilerici diyolarlar. Müslimânlar, herşey yok idi. Allahü teâlâ herşeyi yokdan var etdi dedikleri için, müslimânlara gerici diyolarlar.] Bunlar, vehm ile, hayâl ile konuşu-yor. Herşeyi yokdan var etmek ve var iken yok etmek, Allahü te-âlânın sonsuz kudreti karşısında çok kolaydır. [1209 (m. 1794) se-nesinde, fransız ihtilâlcilerinin i'dâm ettiği, fransız kimyâgeri La-voisier de kimyâ reaksiyonlarında maddenin gayb olmadığını gö-rerek, tabî'atde hiçbirşey gayb olmaz ve hiçbirşey yokdan var ol-maz dedi. Herşeyin kimyâ reaksiyonlarına tâbî' olduğunu zan ederek, böyle söyledi. Kendilerine ilerici ve müslimânlara gerici diyen, fen taklîdcisi kâfirler, Lavoisiernin bu sözünü vesîka olarak kullanıp, hiçbirşey yokdan var edilmemiştir yaygarasını kopara-rak, müslimân talebeleri aldatdılar. 1955 de ölen alman fizikcisi Einstein, maddenin yok olarak enerjiye tehavvül ettiğini isbât edince, bu fen yobazları şaşkına döndü. Sesleri kesildi. Allahü te-âlânın yalnız kimyâ reaksiyonlarına tâbî' olduğunu zan eden bu ahmak ilericiler, islâmîyyete saldırmak için, şimdi başka sebebler aramakdalar.]

Bütün dinler, âlemin yokdan var edildiğini sözbirliği ile bildir-mekde, buna inanmıyana kâfir demekdedir. Meryem sûresinin 67. ci âyetinde, meâlen **(İnsan düşünmiyormu ki, biz onu yokdan var etdik)** buyuruldu. Tefsîr âlimlerinin baştacı olan Kâdî Abdüllah Beydâvî, **(Envârüt-tenzil)** ismindeki tefsîrinde (Allahü teâlâ, insa-nı yokdan var etdi) demekdedir. Her zemân, herşey yokdan var edilmezse, Allahü teâlânın işsiz, güçsüz olması lâzım olur. Allahü teâlâ, her maddeyi yokdan var etdikden sonra, herbirini, her ân varlıkta durdurumaktadır. Bunun için, hiçbir madde, kendiliğîn-

den yok olamaz. Maddelerden cisimler hâsıl olur. Sıfatları, her zemân değişiyor. Bunları yapan da, hep Allâhü teâlâdır. Yalnız Allâhü teâlâ ve Onun sıfatları ebedî olarak vardır. Yok iken, sonradan var edilmiş değildir ve hiç yok olmazlar.

Âlem, ya'nî her mevcûd, yok iken, ilm-i ilâhîde var idi. İlm-i ilâhîde var olanlara, (**A'yân-ı sâbite**) ve bu varlığa (**Sübût-i eşyâ**), hâricde var olmağa (**Vücûd-i eşyâ**) demişlerdir.

Abdiyyet, kulluk, Allâhü teâlâyâ inanmak ve Onu sevmektir. Bunun alâmeti de, islâmiyyete tâbî' olmak ve bid'atden sakınmaktır. Herşeyin yok iken muntazam olarak, hesâblı yaratıldığını görüyoruz. Meselâ, insanın bütün organları nizâmlı ve hesâblı yaratılmaktadır. Bu hâl, herşeyi, sonsuz bilgi ve kudret sâhibinin yaratıldığını göstermektedir.

İKİNCİ CİLD, 89. cu MEKTÛB

Muhtelif işlerle meşgûl olduğunuz hâlde, ihlâs elde etmek arzûnuz, bizi çok sevindirdi. (Vermek istemeselerdi, istek vermezlerdi) buyurmuşlardır. Hastanın, derdini tabîbe anlatması lâzımdır. Feyz menba'ı Resûlullahdır. Fekat, vâsıtalardan gelirken, tehavvül eder. Büyüklerimizin yolunda, feyze kavuşmak için, Mürşidin sohbetine devâm etmek şarttır. Mürşidin kalbinden, tâlibin kalbine, muhabbeti ve isti'dâdı kadar feyz gelir. Mürşid bulamaz ise, eski mürşidlerden birinin kitâblarını okuyup, onu sevdiği kadar, onun rûhundan feyz alır. Üveys karnî [ya'nî Veysel Karânî hazretleri], Resûlullahı göremeyip, uzakdan feyz alarak, büyük velî oldu ise de, Eshâb-ı kirâmın hiçbirinin derecesine erişemedi. Tâbî'nin en üstünü oldu. Tesavvuf ehline olan muhabbetiniz, büyük ni'mettir. Bu ni'metin kıymetini biliniz! (**Kişi, sevdiği ile berâber olur**) hadîs-i şerîfi, müjdedir. Sevdiklerimizin kalblerinden istifâde edeceğimizi müjdelemektedir. İbâdetleri yapmağa, çok ehemmiyet veriniz! Çalgı, oyun ve eğlence ile, kıymetli vaktlerinizi ziyân etmeyiniz! Dünyâda müsâfir olduğumuzu, kabr ve kıyâmet azâblarını çok düşününüz. Kurtuluş, islâmiyyete uymakda ve bid'atlerden sakınmakda olduğunu unutmayınız! Bid'at sâhibleri ile ve mezhebsizlerle arkadaşlık etmeyiniz! Bunlar, din hırsızlarıdır. İnsânın dînini, îmânını çalarlar. İslâmiyyete uymakda gevşek davranan şeyhlere, tarikatçılara aldanmayınız! [Râfızîlerden, vehâbîlerden, bunların kitâblarından, radyolarından, televizyonlarından kaçınız!].

***Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlîme,
titrerim mücrim gibi, bakdıkca istikbâlîme!***

HİCRÎ KAMERÎ SENEYİ MÎLÂDÎ SENEYE ÇEVİRMEK

Hicrî kamerî sene, mîlâdî seneden 10,875 gün kısadır. Her hicrî sene başı, bir evvelki hicrî sene başının rast geldiği mîlâdî seneden 11 gün evvel başlar. Takrîben 33 senede, bir mîlâdî sene içerisinde, iki hicrî sene başı bulunur. Ya'nî 33,58 hicrî ve 32,58 mîlâdî senede bir, birbirini ta'kîb eden iki hicrî seneden birincisinin başı, Ocak ayının ilk on gününe, ikincisinin başı ise, Aralık ayının son on gününe ve aynı mîlâdî seneye rastlar. Dahâ sonraki hicrî senelerin sene başları, mîlâdî 12. aydan birinci aya doğru giderek, mîlâdî ayların her birine tesâdüf eder. 277. sahifedeki cedvelde, aynı mîlâdî seneye rastlayan hicrî senelerden ikincisi, ya'nî Aralık ayının son on gününe rastlayan hicrî seneler yazılıdır. Meselâ, 1330 hicrî senesi mîlâdî 1911 senesinin Aralık ayında, 1329 hicrî senesi de, yine mîlâdî 1911 senesinin Ocak ayında başlamaktadır.

Cedvelde yazılı olmayan herhangi bir hicrî senenin başı ile bunun tesâdüf ettiği mîlâdî sene, cedvelde yazılı olan hicrî ve mîlâdî senelerden aynı mikdâr sene sonra olurlar.

Cedvelde yazılı olmıyan herhangi bir hicrî sene başının mîlâdî karşılığını bulmak için, kendinden küçük ve en yakın hicrî sene ile bunun karşısında yazılı olan mîlâdî sene cedvelden bulunur. Bu iki hicrî senenin aralarındaki fark, cedvelde bulunan mîlâdî seneye ilâve edilir. Bu hicrî sene başının, mîlâdî hangi ayda başladığını anlamak için, iki hicrî sene arasında farkın aylar cedvelinde hangi aya tesâdüf etdiğine bakılır. Meselâ, 1344 hicrî senenin başına tesâdüf eden mîlâdî sene, $1344-1330=14$ olduğundan, $1911+14=1925$ olur. 14 rakamı aylar cedvelinde Temmuz ayına rastlar.

Bir hicrî sene içerisinde bulunan şemsî ayın, hangi mîlâdî seneye rastladığı da şöyle bulunur: Bu şemsî ay, hicrî sene başının rastladığı mîlâdî aydan önceki bir ay ise, hicrî sene başının rastladığı mîlâdî seneden bir sonraki mîlâdî sene olur.

Tam İlmihâl (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbımızda dahâ fazla bilgi vardır.

***Hak tecellî eyleyince, her işi âsân eder,
halk eder esbâbını, bir lahzada ihsân eder.***

Hicrî sene başlarının tesâdüf ettiği mîlâdî seneleri gösterir cedveldir.

Mîlâdî sene	Hicrî sene	Mîlâdî sene	Hicrî sene
1323	724	607	-14
1356	758	640	20
1388	791	672	53
1421	825	705	87
1454	859	737	120
1486	892	770	154
1519	926	802	187
1551	959	835	221
1585	994	868	255
1617	1027	900	288
1650	1061	933	322
1682	1094	965	355
1715	1128	998	389
1748	1162	1030	422
1780	1195	1063	456
1813	1229	1095	489
1845	1262	1128	523
1878	1296	1160	556
1911	1330	1193	590
1943	1363	1226	624
1976	1397	1258	657
2008	1430	1291	691

0 1 2	3 4	5 6 7	8 9 10	11 12 13	14 15 16
Aralık	Kasım	Ekim	Eylül	Ağustos	Temmuz
17 18	19 20 21	22 23 24	25 26 27	28 29 30	31 32 33 34
Haziran	Mayıs	Nisan	Mart	Şubat	Ocak

NASÎHAT

*(Ehl-i sünnet) i'tikâdı, nazm üzere ey civân,
oldu aşağıda sana, açık dil ile beyân:*

*Doğru olan i'tikâdı, ister isen kardeşim,
gece gündüz, bu kitâbı oku hem de, pek candan!*

*Rûhuna rahmet eylesin, Hak, Ebû Hanîfenin,
Kur'ân yolunu gösterdi, bize o yüce Nu'mân.*

*İnsan bir şey yaratamaz, Şî'ye aldanma!
Vehhâbîlik dahâ kötü, Ehl-i sünnete inan!*

*Cennet, Cehennem şimdi var, tevbe kabûl edilir,
şefâ'atle kurtulacak, çok günâhları olan.*

*Atomdan güneşe kadar, canlı cansız her varlık,
Yok iken yaratıldılar, hem de katkat âsümân.*

*Dünyâyâ gönül bağlama, akar ömür su gibi,
İslâmiyyete uyan kimse, her dem olur şâdümân.*

*Önce ilmihâli öğren, çocuğuna da öğret,
dîn bilgisi öğrenmezsen, olursun sonra pişmân!*

*Düşmanlarımız sinsice nasıl saldırıyor bak,
sen de dîni yaymak için, çalış gayb etme zemân!*

*Komünistler hep yalanla, gençleri aldatıyor,
İslâmî yok edecekler, artık gafletten uyan!*

*Müslimânlar da şaşırmış, tuzağa düşmüş çoğu,
(Ehl-i kible) sözde hepsi, ayrılmışlar hak yoldan.*

*İlm-i hâli öğrenmiyen, kendini koruyamaz,
Kâfir veyâ sapık olur, (Ehl-i sünnet) olmıyan!*

*Doğru olan bilgileri yayanlara yardım et!
Cihâd sevâbını kazan, olsun bunda mal revân.*

*Resûlullah hiç durdu mu, Eshâbı uyudu mu?
dîni yaymak için hepsi, olmuşdu bir kahramân!*

**Çalış boş durma sen dahî, din düşmânı pek kavî,
İçden dışdan ezecekler, gidecek, dinle î mân.**

**Eshâba çirkin söyleme, hepsinin kadrini bil,
birbirini severlerdi, buna şâhiddir Kur'ân!**

**En üstün Ebû Bekrdir, Ömer, Osmân, Alî hem,
Mu'âviyeyi de çok sev, Odur Kur'ânı yazan!**

**Rabbimiz cism değildir, zemânı, mekânı yok,
maddeye hulûl eylemez, böyle olmalı î mân!**

**Mahlûka muhtâc değildir, ortağı, benzeri yok,
herşeyi Odur yaratan, hem de varlıkta tutan.**

**İyi, kötü, î mân, küfr, madde, kuvvet, enerji,
hepsini O var ediyor, yaratamaz hiç insan!**

**Herkese akl, irâde verdi, hem yol gösterdi.
Kim iyilik diler ise, yaratır hemen Rahmân.**

**Önce, i'tikâdı düzelt, emri, yasağı gözet,
se'âdete kavuşamaz islâmiyetden ayrılan!**

**Tâ önceden âdet oldu, kim ekerse, o biçer,
pek aldandı, ziyân etdi, ekmeden buğday uman!**

**Yetmişüç firkadan ancak, (Ehl-i sünnet) kurtulan,
Resûlullahın yolunu onlardır bize sunan!**

Her sabâh, şu düâyı okumalıdır:

**Allahümme mâ esbaha bî min ni'metin ev bi-ehadin min
halkıke, fe minke vahdeke, lâ şerîke leke, fe lekel hamdü ve
lekeşşükr. Estagfirullah, Estagfirullah, Estagfirullah.**

**Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i
seyyidinâ Muhammedin salâten tuncînâ bihâ min cemî'il
ehvâl-i vel-âfât ve takdî lenâ bihâ cemî'al hâcât ve tütahhi-
rînâ bihâ min cemî'isseyyiât ve terfe'unâ bihâ a'ledderecât
ve tübelligunâ bihâ aksalgâyât min cemî'il hayrât-i fil hayâ-
ti ve ba'del-memât! Hasbünallah ve ni'mel vekîl ni'mel
mevlâ ve ni'mennasîr!**

ESHÂB-I KİRÂM KİTÂBINDA ADI GEÇENLERİ TANITMA

Kitâbda adı geçen ikiyüztümüşbeş ism, elifbâ sırası ile aşağıdadır. Herbirinin kitâbda bulunduğu sahîfelerin numarası, hâl tercemelerinin sonuna yazılmıştır.

1 — ABBÂS “radiyallahü anh”: Abdülmuttalibin en küçük oğlu, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” amcasıdır. Resûlullahdan üç yıl yaşlı idi. Bedr gazâsında, düşman ordusunda idi. Esîr oldu. Para verip kurtulanlardan idi. Mekkeye dönüşünde müslimân oldu. Mekkenin fethinden bir kaç ay önce Medîneye hicret etdi. Muhâcirlerin sonuncusudur. Mekkenin fethinde ve Huneyn gazâsında bulundu. Hadîs-i şerîf ile medh olundu. Ömrü sonunda göremez oldu. Otuziki yılında Medînede vefât etdi. Seksensekiz yaşında idi. Bakîdedir. Uzun boylu, beyâz ve güzel idi. On oğlu vardı. Abbâsî halifeleri, hazret-i Abbâsın soyundandır. Kerbelâdaki büyük türbede bulunan Abbâs, başka olup, hazret-i Hüseyin babadan kardeşidir. 70, 102, 116, 119, 129, 178, 186, 190, 191, 195, 200, 243, 302, 326, 329, 331, 359.

ABBÂSÎ HALİFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülüs	Vefât
1	Abdullah Seffâh Ebül'Abbâs bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin Abbâs	104	132 [m. 749]	136
2	Ca'fer Mensûr bin Muhammed bin Ali	95	136 [m. 754]	158
3	Mehdî bin Mensûr	127	158 [m. 775]	169
4	Mûsâ Kâdî bin Mehdi	145	169 [m. 785]	170
5	Hârûn-ür Reşid bin Mehdi	148	170 [m. 786]	193
6	Muhammed Emin bin Hârûn	171	193 [m. 809]	198
7	Me'mûn bin Hârûn	170	198 [m. 813]	218
8	Mu'tesem bin Hârûn	180	218 [m. 833]	227
9	Vâsık bin Mu'tesem	196	227 [m. 842]	232
10	Mütevekkil bin Mu'tesem	206	232 [m. 847]	247
11	Müstansır bin Mütevekkil	224	247 [m. 861]	248
12	Müste'in bin Mu'tesem	221	248 [m. 862]	252
13	Mu'tez bin Mütevekkil	233	252 [m. 865]	255
14	Mühtedî bin Vâsık	220	255 [m. 869]	256
15	Mu'temid bin Mütevekkil	229	256 [m. 870]	279

16	Mu'tedîd bin Muvaffak bin Mütevekkil	243	279 [m. 892]	289
17	Müktefî bin Mu'tedid	264	289 [m. 902]	295
18	Muktedir bin Mu'tedid	282	295 [m. 908]	320
19	Kâhir bin Mu'tedid	286	320 [m. 932]	339
20	Râdî bin Muktedir	297	322 [m. 934]	329
21	Müttekî bin Muktedir	297	329 [m. 940]	333
22	Müstekfî bin Müktefî bin Mu'tedid	292	333 [m. 944]	338
23	Mutî bin Muktedir	301	334 [m. 946]	364
24	Tâyi' bin Mutî	320	363 [m. 974]	393
25	Kâdir bin İshak bin Muktedir	336	381 [m. 991]	422
26	Kâim bin Kâdir	391	422 [m. 1031]	467
27	Muktedî bin Ahmed bin Kâim	448	467 [m. 1075]	487
28	Müstazhir bin Muktedî	468	487 [m. 1094]	512
29	Müsterşid bin Müstazhir	484	512 [m. 1118]	529
30	Râşid bin Müsterşid	502	529 [m. 1135]	532
31	Müktefî bin Müstazhir	489	530 [m. 1136]	555
32	Müstencid bin Müktefî	518	555 [m. 1161]	566
33	Müstedî bin Müstencid	536	566 [m. 1170]	575
34	Nâsir bin Müstedî	553	575 [m. 1180]	622
35	Zâhir bin Nâsir	571	622 [m. 1225]	623
36	Müstensır bin Zâhir	588	623 [m. 1226]	640
37	Müsta'sım bin Müstensır	609	640 [m. 1242]	656

MISRDAKİ ABBÂSÎ HALİFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûs	Vefât
1	Müntesır Ahmed bin Zâhir		656 [m. 1258]	660
2	Hâkim Ahmed bin Hasen bin Alî		660 [m. 1261]	701
3	Müstekfî bin Hâkim Ahmed	684	701 [m. 1301]	740
4	Vâsik bin Hâkim Ahmed		740 [m. 1339]	749
5	Hâkim Ahmed bin Müstekfî		741 [m. 1340]	754
6	Mu'tedid bin Müstekfî		754 [m. 1353]	768
7	Mütevekkil bin Mu'tedîd		763 [m. 1361]	808
8	Mu'tesim bin Hâkim		779 [m. 1377]	
	Tekrâr Mütevekkil		779 [m. 1377]	808
9	Vâsik bin Hâkim		785 [m. 1383]	786
	Tekrâr Mu'tesim		788 [m. 1386]	
	Tekrâr Mütevekkil		791 [m. 1389]	808
10	Müste'in bin Mütevekkil	794	808 [m. 1405]	833
11	Mu'tedid bin Mütevekkil	782	815 [m. 1412]	845
12	Müstekfî bin Mütevekkil		845 [m. 1441]	854
13	Kâim bin Mütevekkil		854 [m. 1450]	863
14	Müstencid bin Mütevekkil	794	859 [m. 1455]	884
15	Mütevekkil Abdül'azîz bin Ya'kûb	819	884 [m. 1479]	903
16	Müstemsik Ya'kûb bin Mütevekkil		903 [m. 1497]	
17	Ya'kûb bin Müstemsik-billâh		923 [m. 1517]	

[Mîlâdî seneler bir fazla olabilir.]

2 — ABDÜL'AZİZ HÂN: Osmânlı pâdişâhlarının otuzikinci- si ve islâm halifelerinin doksanyedincisidir. Sultân ikinci Mahmû- dun ikinci oğludur. 1245 [m. 1830] de tevellüd edip 25 Hazîran 1277 [m. 1861] de halîfe oldu. 1293 [m. 1876] de Dolmabağçe serâ- yından alınıp, Topkapı serâyına habs edildi. Beş gün sonra Midhat pâşa ve serasker [savunma bakanı] Hüseyin Avnî pâşa, Süleymân pâşa ve arkadaşları tarafından, Fer'îyye serâyında Kur'ân-ı kerîm okurken bilek damarları kesdirilerek şehîd edildiği, sultân Vahî- deddînin baş kâtibi, Alî Fuad beğîn hâtıralarında yazılıdır “rahme- tullahi teâlâ aleyh”. Fer'îyye serâyı, Beşiktaş ile Ortaköy arasında, Galata-serây lisesinin orta kısmı olan yalıdır. Sultân Mahmûd tür- besindedir. Sultân Murâd, bu işkenceli ölümü işitince, korkudan aklı bozuldu.

(Belgelerle Türk târîhi dergisi)nin 1967 Kasım ve 2 sayılı nü- hasında diyor ki: İstanbul üniversitesine bağlı kıymetli eserler ara- sında, İbnül-Emîn Mahmûd Kemâl beğîn [3310] numaralı defte- rinde, sultân Abdül'azîz hânın annesi Pertevniyâl vâlide sultânın söyleyip yazdırdığı (Sergüzeşt-nâme) vardır. Yıldız evrâkı arasın- da görülüp, İbnül-Emîn Ahmed Tevfîk beğîn, 1336 [m. 1918] de sûretini çıkardığı bir sergüzeşt-nâmede Pertevniyâl sultân diyor ki: 1293 [m. 1876] senesi, Cemâzil-evvelin yedinci [30 Mayıs] günü, sabâha karşı sâat sekizde, vâlide sultânı yataktan kaldırıyorlar. Sultân, oğlu Abdül'azîz hânı uyandırıyor. Halife, (Anne bunu ba- na kim yaptı? Beni sultân Selîme mi döndürecekler? Ben kime ne etdim?) diyor. Vâlide sultân (Avnî pâşa etdi) diyor. (Yalnız Avnî etmedi. Rüşdü pâşa ile Ahmed ve Midhat pâşalar da, bu işe dâhil. Ben bu felâketi otuz kırk def'a rü'yâmda gördüm. Bundan sonra, Cebrâîl gökden inse, devlet reîsi olmam. Cenâb-ı Hakkın takdîri böyle imiş) diyor. 30 Mayıs 1876 Salı günü kayıkla Topkapı serâ- yına götürülüp, üçüncü Selîm hânın şehîd edildiği odada, habs olu- nuyor. Çorba gönderiyorlar. Kalfa (Kaşksız, efendimizin önüne nasıl koyayım?) diyor. Bir kırk tahta kaşık veriyorlar. Halife, bi- raz içiyor. Abdest almak için, na'lin aratıyor. (İzn yok) diyerek vermiyorlar. Abdesthâneye yalın ayak giriyor. Üç gün kuru tahta üstünde aç, susuz bırakılıyor. Kayıkta yağmurdan ıslanmış olan elbisesini çıkarmak için gecelik istiyor. (İrâde yokdur) diyerek vermiyorlar. Sultân Murâda tebriknâme ve acıklı mektûblar gön- derip yalvarıyor. Dördüncü gün, (2 Hazîran sabâhı) sultân Murâ- dın irâdesi ile diyerek, Fer'îyye serâyına götürüyorlar. İçeri hızlı girdiği için, bir süngülü asker, göğsünden itiyor. (Annem nerede?) diyor. Annesi koşup gelerek, yukarı çıkarıyor. Askerlerin saygısız- ca konuşdurulduğunu görünce, (Aman anneciğim. Bunlar beni öl-

dürecekler) diyerek ağlıyor. İki gün sonra, eski, yırtık eşyâ gönderiyorlar. Askerler, ikide bir, kılıcını isteriz diye hücum ediyor. Vermiyor ise de, Vâlide sultân, gizlice vermek zorunda kalıyor. 4 Hazîran sabâhı Vâlide sultân içeri gelip, kapının açık olduğunu ve halifenin kanlar içinde yatdığını görünce, feryâd ediyor. Halife, ellerini, annesinin göğsü üzerine koyup (Allah, Allah) diyor. Gelenler, Vâlide sultânı başka odaya götürüyor, kulağındaki küpele-ri ve yüzüğünü çekip alıyorlar. Halîfeyi eski bir perdeye sarıp, Ortaköy karakoluna götürüyorlar. Cân çekişirken Rüşdü, Midhat ve Avnî pâşalar ve yardakçıları gelip, (Bizi azl et!) diyerek alay ediyorlar. Vâlide sultân, (Arslanım şehîd oldu. Beni de şehîd etsinler) diye feryâd ediyor. Asker gelip, (Sultân Murâd irâde etdi. Seni Beğlerbeği serâyına götürüleceğiz) diyorlar. Vâlide sultân, (Benim yerim, Yeni-serâydır) diyor. Vâlide sultânın kollarından çekip yalın ayak, yaşmaksız ve ferâcesiz karakola götürüp, pâşalara seyr etdiriyorlar. Halîfenin zevcelerinden Tiryal hânım efendi gelip, (Cânım, Allah rızâsı için nâmûsu ile oynamayın. Hiç olmazsa araba ile götürünüz) diyor. Pâşalar, başarılarından pek keyfli kahkaha atmaktadırlar. Tiryal hânımın arabasından bindirilerek yeni-serâyâ (Topkapı serâyına) götürülüyor. Başka araba ile Tiryal hânımı da, zorla oraya götürüyorlar. Üç gün sonra kızlar ağası Topkapı serâyına geliyor. İki sultânın ayrı odalarda baygın yatdıklarını görüyor. Altı gece sonra, odalarına birer kandil gönderiliyor. Otuzsekiz gün sonra Fer'yye serâyına götürülüyorlar. Kapı ve pencereleri çivileniyor. Sekiz gün Vâlide sultâna eziyet ederek (Mallarının yerini bildir) diyorlar. Dokuzuncu gün, pencereler açılıyor. 31 Ağustos 1876 da beşinci Murâd tahtdan indirilip, Dolmabağçe serâyından Çırağân serâyına götürülüyor. Sultân Abdülhamîd hân tahta çıkınca, işkencelerden kurtulup, râhata kavuşuyorlar. Sultânlara yapılan işkencelerin, sultân Murâdın emri ile olduğunu söylerlerdi. Hâlbuki sultân Murâdın birşeyden haberi yokdu. Sultân Abdül'azîzin tebriklerini ve yalvarmalarını pâşalar sultân Murâda göstermiyor. Sultân adına kendileri cevâb yazıp aldatdıkları, [m. 1959] târîhli askerî târîh mecmû'asında uzun yazıdır.

[m. 1967] de İstanbulda basılmış olan T.Yılmaz Öztunanın **(Türkiye târihi)**nin onikinci cildinde özetle diyor ki: (Sultân Abdül'azîzin hal' edilmesi, birkaç ahlâksız veyâ sâfîdil devlet adamının, şahsî ihtirâsları uğruna oldu. Bunların başında, eski sadr-ı a'zam Hüseyin Avnî pâşa geliyordu. Kurmaylıktan yetişmiş, üç def'a serasker olmuşdu. Bir uşağın oğlu idi. (Kînim dînimdir) diyen kindâr adamlardan biri idi. Mason Fuâd pâşanın yetiştirmesi

idi. Meziyyetsizliklerinden, kötülüklerinden dolayı azl olunur, sonra entrikalarla yine bir makâm kapardı. Mahmûd Nedîm pâşa tarafından azl edilip sürüldüğü ve rütbesi ve nişânları alındığı için, pâdişâha kin bağladı. Sultânı tahtından indirmeğe ve öldürmeğe karâr verdi. Londraya gidip, ingilizlerle bu işi plânlaşdırdı. Fâci'anın ikinci adamı Midhat pâşanın batı kültürü olmadığı gibi, din bilgisi de yoktu. Tuna ve Bağdâd vâfliklerinde yaptığı işler, Avrupa basınında alkışlanmış, bilhâssa ingilizler tarafından şımartılmışdır. Hislerine kapılan, acele ve yanlış karârlar veren, bu yüzden iyi iş görmeğe müsâid olmıyan bir adamdı. Âli pâşa gibi, ölünciye kadar sadâretde kalacağını umarken, iki ay içinde azl edilmesini, gurûruna yidirememiş, hükmdâra düşmân olmuştur. İcki masalarında, devlete âid karârlar alırdı. İngilteredeki parlamento idâresini aynen alırsa, Türkiyenin aynen İngiltere olacağını sanırdı. Böyle bir idâreyi yürütecek tek şahsın, kendisi olacağına inanırdı. Midhat pâşanın, meşrûtiyyeti te'sis edebilmek için hal' işine karıştığı ileri sürmek, gerçeğe hiç de uymamakdadır. Avnî pâşa, hal' projesini Midhat ve Şirvânîzâde Muhammed Rüşdü pâşalara, sonra zemânın sadr-ı a'zamı mütercim Rüşdü pâşaya açdı. Şirvânîzâdeden yüz bulamayınca, onu Tâife sürdürdü ve orada zehrletti. Midhat pâşa, sadr-ı a'zam Mahmûd Nedîm pâşanın, kendisini merkezden uzaklaştıracağını vehm ederek, hal' işine karışmıştır denilebilir. Hal' işine Midhat pâşanın emri ile, uydurma fetvâ veren şeyh-ul-islâm Hasen Hayrullah efendi de, bu makâmından, önce azl edilmiş, bu yüzden sultâna kin bağlamışdı. Sultân Abdül'azîz, bunun için, (O, serâyda iken, müfsid imâm denirdi. Rüşdü pâşanın tavsiyesi ile şeyh-ul-islâm yaptık, Allah vere de, bir halt etmese) demiştir.

Sultân Abdül'azîzin hal'inin bir vatanperverlik olacağına inanan tek adam, harb okulu nâzırı [kumandanı] Süleymân pâşa idi. Yirmibeş Mayıs gecesi, Redîf ve Süleymân pâşalar, Avnî pâşanın Kuzguncukdaki evinde toplanarak, üçyüz (300) harbiye talebesinin Dolmabağçe serâyını kuşatmasına karâr verdiler. Talebeye, Sultânı korumak için gidiyoruz denildi.

Avnî pâşa sultânı öldürmeği çokdan plânlamış ve nihâyet bu cinâyeti işlemiştir. Uzun zemân serâyda casûsu olan, ikinci mâbeynci Fahri beği bu işde kullandı. Cezâyirli Mustafâ pehlüvânı ve Yozgadlı pehlüvân Mustafâ çavuşu ve Boyabatlı hâci Mehmed pehlüvânı Fer'iyye serâyına bağçıvan yaptılar. Fahri beğle bu pehlüvânlar, odaya girip, uzun döğüşmeden sonra bileklerini kesip pencereden bağçeye kaçdılar. Avnî pâşa, çıglık seslerini duyar-

duymaz, Kuzguncukdaki yalisından, kayıkla, hemen Fer'ıyyeye geldi. Ölüm raporunu imzâlamak istemiyen iki doktordan birini, Avnî pâşa hemen Trablusgarba sürdü. İkincisi olan Ömer beğın apoletlerini [formalarını] hemen orada sökmüşdür. 1293 [m. 1876] Hazîranın 4. cü günü sabâhı, sultân Abdül'azîzin Ortaköy sâhilinde Fer'ıyye serâyındaki odasından garîb sesler gelmeğe başladı. Sâat dokuz buçukda odaya girenler, eski hâkanı kanlar içinde buldular. Ertesi gün yayınlanan hükümet teblîği, şöyle diyordu: (Sultân Abdül'azîz sakalını düzeltmek üzere istediği küçük makasla her iki bileğinin damarlarını açarak intihâr etmiştir. Serasker Avnî pâşa cesedi karakola nakl etdirmişdir.) Bu teblîğ ve ekli tabîb raporu, hiç kimseyi inandıramadı. Doktorlara yalnız bilekler gösterilmiştir. Avnî pâşa, birkaç sene önce de, sultân Abdül'azîzi zehrlemeğe teşebbüs etmişti. Midhat pâşa, ölümü işitince, (Hâkânın muhafazası pek müşkil ve tehlikeli olduğundan, bu vech ile vefâtı pek iyi oldu) demiştir. Mâliye nâzırı Yûsûf pâşa ise, (Mel'un herif [Avnî pâşa] pâdişâhın başını yidi. İnşâallah yakında o kâtil de katl edilir) demiştir. Sadr-ı a'zam mütercim Rüşdü pâşa da, (Na'sı karakola çıkardıkları zemân canlı imiş. Hekimler de, canlı olduğunu tasdik eylediler) demiştir. Üç pehlûvâna yüzer altın mâ'aş bağlanarak, sırrı ifşâ etmeleri önlendi. Sultân Abdül'azîzin na'sını yıkayan sekiz imâm, Yıldız muhâkemesinde, sultânın iki dişi kırılmış, sakalının sol tarafı yolunmuş, sol memesi altında büyük bir çürük vardı demişlerdir. Pehlûvânlar da, yaptıklarını sonradan i'tirâf etmişlerdir. İntihâr edecek şahsın her iki bileğinin damarlarını birlikte kesemeyeceği de tıp ilminde meydândadır. Hüseyin Avnî pâşa, sultân Abdül'azîzin hal' edileceğini birkaç sene önce Londrada İngiliz nâzırlarına söylemek cesâret ve hiyânetinde de bulunmuştu. Bunun için, (**Encyclopaedia Britannica**) intihâr tezini ileri sürmektedir. Son çıkan, (**Grand Larousse**) ise, öldürüldüğünü yazmaktadır. 1940 târihli (**Larousse illustre**)de, (fut assassiné en 1876= 1876 da katl edildi) yazılıdır. 5 Hazîran günü cenâzesi büyük merâsimle kaldırıldı. Topkapı serâyında yıkandı. Pederi sultân ikinci Mahmûd hânın Çenberlitaşdaki türbesine defn edildi.)

Süleymân pâşa, bu inkılâbın meşrûtiyyet için yapıldığını söyleyince, Avnî pâşa, sen sus! Asker siyâsete karışmaz demiştir. Hâlbuki, kendisi, askeri çokdan siyâsete karışdırmış. Balkanlarda felâketli hâdiselerin patlak vermesine sebep olmuştu. Nitekim, 2 Temmuzda Sırb ve Karadağ prenslikleri isyân etdi. Balkanlar karıştı. 24 Nisan 1296 [m. 1877] de Rusyanın arabulucu teklîfi red edilerek, 93 harbi başladı. Hemen müşîr yapılan Süleymân pâşa,

Şıpka geçidini ruslara kapdınca, mağlûbiyete sebep oldu. Plevnede üç kerre zafer kazanarak gâzî ünvanını alan Osmân pâşayı kışkandı. Maçka meydân muharebelerini de gayb ederek, Edirneye kadar kaçdı. Böylece, Edirne de, harâb oldu. Ruslar Ayastefanosa [Yeşilköye] kadar geldi. İngilizler, bu mağlûbiyeti fırsat bilerek, 20 Mayıs 1878 de, İstanbulda Alî Süâvî vak'asını çıkarıp, ikinci Abdülhamîd hânı devirmek, hilâfeti lağv etmek istedi ise de, muvaffak olamadı. Alî Süâvî mason idi. Karısı ingiliz idi. **(Yeni Türkiye târîhi)** diyor ki, (İkinci Abdülhamîd hânın diplomasisi [Aklı ve zekâsı] olmasaydı, 93 harbinin zararları dahâ büyük olacaktı). Süleymân pâşa, sefih ve zelîl bir hayât sürerek, 1309 [m. 1891] de Bağdâdda öldü.

Abdül'azîz hânı şehîd etdiren pâşalar, başarılarının zevki içinde, Midhât pâşanın Bâyeziddeki konağında, 15 Hazîran gecesi toplanmışlardı. Odaya giren erkân-ı harb kolağası, 26 yaşındaki, Hasen beğ, Avnî pâşayı ve sonra hâriciyye nâzırı Râşid pâşayı vurup öldürüyor. Midhat pâşayı kovalıyor ise de, pâşa mutbaha kaçıp, aşçının dolabına saklanıp, ölümden kurtuluyor. Yaralı yakalanan Hasen beğ, ertesi gün Bâyezid meydânında şehîd ediliyor. Edirnekapıdan Topkapıya giderken, sağ köşede, parmaklıklı mezârının büyük taşında (Ümerâ ve guzât-i çerâkiseden İsmâ'îl beğ'in oğlu olup, Harb okulunu bitirip, kolağası rütbesinde iken, genç yaşında, velîni'meti uğruna fedây-i cân eden, Çerkes Hasen beğ'in kabridir) yazılıdır. Sultân Abdül'azîz hân, Çerkes Hasen beğ'in eniştesi idi. Halîfenin fecr' şeklide şehîd edildiğini ve annesi Pertevniyâl sultâna çok çirkin işkenceler yapıldığını işiten sultân Murâdın üzüntüden ve bu felâket yolunun sonunu düşünmekden aklı bozuldu.

Sultân Abdül'azîz hân, onbeş senelik saltanat zemânını Dolmabağçe serâyında geçirdi. Bu serâyda iken hal' edildi. Beşinci Murâd da üç aylık saltanatını bu serâyda geçirdi. İkinci Abdülhamîd hân, bu serâyda yedi ay oturduktan sonra, Yıldız kasrlarına yerleşti. Sonra Yıldız serâyını yaptı. Sultân Muhammed Reşâd da, Dolmabağçe serâyında oturdu.

Sultân Abdül'azîz hân, [1278] de yeni askerî elbiseleri kabûl etdi. [1279] da posta pulu kullanıldı. [1286] da Süveyş kanalı açıldı. [1288] de İstanbulda tramvay işletilmeğe başladı. [1292] de Galata tüneli yapıldı ve askerî rüşdiyye mektepleri açıldı. [1279] da Osmânlı bankası açıldı. [1280] de sâhillere deniz feneri konuldu ve devlet şûrâsı [Danıştay] kuruldu. [1284] de sultânî mektepleri

[liseler] açıldı. [1285] de Sanâyi mektepleri açıldı. [1286] da Fransa imperatöriçesi İstanbulu ziyâret etdi. [1287] de Avusturya imperatörü, sultân Abdül'azîzi ziyârete geldi. [1287] de şark demir yolları yapıldı. [1287] de tıbbiye-i mülkiyye açıldı ve orman ve ma'den mektepleri açıldı ve Eski serây dış kapısı, ya'nî üniversitenin Bâyezîd meydânına açılan giriş kapısı yapıldı. [1288] de itfâiyye alayı teşkil edildi. [1289] da seyyâr havz yapıldı ve Dârüşşefeka lisesi açıldı. [1290] da İrân şâhı, sultân Abdül'azîzi ziyârete geldi ve İzmit demir yolu yapıldı.

Abdül'azîz hân, kardeşi gibi, memleketin idâresini Alî ve Fûâd pâşanın ve bunların yetiştirdiği masonların ellerine bıraktı. Bunlar da, İngilizin siyâsetine göre hareket etdiler. Dağistanlı şeyh Sâmîl, yirmi sene ruslarla kahramanca cihâd yaparak, ordularını perişân ederken, seyrci kaldılar. Bu mücâhidin 1283 [m. 1866] de esîr düşmesine sebep oldular. Rusların 1290 [m. 1873] de, Semerkand, Buhâra ve Hiveyi işgâl etmelerine de sebep oldular. Ömrlerini Avrupada geçirdiler. Memleketde kaldıkları zemân, Tanzîmât fermânındaki mason plânlarının tatbîk edilmeleri için çalışdılar. Bu hiyânetlerinin sebebi mes'ûlü elbette Halîfenin gafleti idi. Bu gafletinin netîcesinde, masonlar ve onlara aldananlar tarafından şehîd edildi.

Sultân Abdül'azîz, Çırağan ve Beğlerbeği serâylarını yaptırdı. Muhtelif yerlerde de kasırlar yaptırdı. Beykoz kasrı bunlardandır. Çırağan yalısını ilk olarak Nevşehirli Dâmâd İbrâhîm pâşa yaptırdı. Sonra üçüncü Selîm hânın hemşiresi Beyhân sultân tarafından yeniden yapıldı. Ahşâb ve çok zînetli idi. Sultân, bunu, kardeşi sultân Selîme satdı. Sonra, ikinci Mahmûd hân, 1252 [m. 1836] de yıkdırarak ahşâb serâyı yaptı. Sultân Abdülmecîd hân bu serâyda oturdu. 1271 [m. 1855] de yıkdırdı. 1288 [m. 1871] de Abdül'azîz hân, son muhteşem serâyı dört milyon altın liraya yaptırdı.

Beğlerbeği serâyının yerinde, tepede birinci Ahmed hânın (**Şevk-âbâd**) kasrı vardı. Sâhil serâyını ikinci Mahmûd hân ahşâb yaptırdı. Moltekeyi burada kabûl eylediği zemân, çubuk içiyordu. Abdülmecîd hân, 1249 [m. 1833] de bu serâyda merâsimle hatmi-şerîf indirmişdi. Sultân Abdül'azîz hân, 1282 [m. 1865] de, bu ahşâb serâyı yıkdırıp yerine mermerden muhteşem serâyı yaptırdı. Sultân, 1865 Nisânının yirmibirinci Cum'a günü serâyı yerleşti. Yaz mevsimlerini burada geçirirdi. Balkan harbi bozgununda, Enver ve Talât pâşalar, ikinci Abdülhamîd hânı "rahime-hullahü teâlâ" Selânikden (**Lorley**) Alman vapuru ile İstanbula getirtip, Beğlerbeği serâyına koydular. Boğaziçi tarafında, alt katda, arka tarafta, bir odada yerleşip, yetmişaltı yaşında iken, zâtürrie hastalığı

ğından vefât ettiği, 10 Şubat 1336 [m. 1918] gününe kadar, burada yaşadı. 294, 368.

3 — **ABDÜLBÂKÎ EFENDİ:** Mahmûd Bâki, Osmânlı şâirlerinin büyüklerindedir. 933 de İstanbulda tevellüd, 1008 [m. 1600] de vefât etdi. Edirnekapı kabristânındadır. Süleymâniyye medresesinde müderris idi. Reîsül-ulemâ oldu. Hâlid ibni Zeydin haber verdiği hadîs-i şerîfleri bir araya toplamışdır. (**Mevâhib-i ledünniyye**) tercemesi meşhûrdur. 63, 353.

4 — **ABDÜLCEBBÂR-İ HEMEDÂNÎ:** Mu'tezilî idi. Kâdî idi. Üçyüzdokuz (359) da tevellüd etdi. Dörtüyonbeş 415 [m. 1024] de Rey şehrinde vefât etdi. Babası Ahmeddir. 91.

5 — **ABDÜLGANÎ NABLÜSÎ:** İsmâ'îl Nablüsînin oğludur. 1050 de Şâm'da tevellüd, 1143 [m. 1730] de orada vefât etdi. Derin âlim ve kâmil bir velî idi. Fıkh, tefsîr ve hadîs âlimi idi. Yirmi yaşında ders vermeğe başladı. 1075 de İstanbula geldi. Çok kitâb yazdı. İki cild (**Hadîkat-ün-nediyye**) kitâbı çok kıymetlidir. Tütünün günâh olmadığını bildiren kitâbı ve tercemesi Nûr-i Osmâniyye kütübhânesinde vardır. 10, 366.

6 — **ABDÜLHAK-I DEHLEVÎ:** Babası Seyfeddîndir. Hind âlimlerindedir. 958 [m. 1551] de tevellüd, 1052 [m. 1642] de vefât etmişdir. Dehlîdedir. Kıymetli kitâblar yazdı. 128, 130, 147, 148, 149, 245, 246.

7 — **ABDÜLHAKÎM EFENDİ:** Büyük âlim idi. Hâl tercemesi 157.ci sahîfede yazılıdır. Van vilâyetinin Başkal'a kazâsında 1281 [m. 1865] de tevellüd edip, 1362 [m. 1943] de Ankarada vefât etdi. Komünistlerin, Masonların, Vehhâbîlerin, Mürtedlerin ve Şî'îlerin ve Yehûdîlerin ve Hristiyanların, yazılarla, propagandalarla, ingiliz imperatorluğunun kuvvetleri ve servetleri ile islâmiyeti yıkmâğa saldırdıkları, müslimân yavrularını dinsiz, îmânsız bırakmağa uğraşdıkları bir zemânda, dersleri, va'zları ve yazıları ile Ehl-i sünneti yok olmakdan korumuş, gençliğe aşılana zehirli yalanları pek mâhir yol ile temizlemiştir. Bu uğurda çetin eziyyet ve cefâlara katlanmışdır "rahime-hullahü teâlâ". Abdülhakîm efendinin babası Halife Mustafâ efendi, Hakkârînin Yüksekova kazâsının Sâkitan köyündendir.

Abdülhakîm Efendinin dedesinin dedesi olan seyyid Abdürrahmân, seyyid Abdüllahın oğlu idi. Seyyid Abdüllah, Arvâsda, seyyid Fehîmin baş tarafında medfûndur. Seyyid Abdüllah ölünce, Arvâsî soyunun devâm edebilmesi için, seyyid Abdürrahmânı annesi genç

iken zorla evlendirdi. Tâhir, Abdürrahîm, Lutfî, Abdülhamîd ve Muhammed isminde beş oğlu oldu. Seyyid Tâhir, Basra vâlisî idi. Seyyid Abdürrahîm 1200 [m. 1786] de vefât etdi. Oğlu hâcî İbrâhîm ve torunu Abdül'azîz ile birlikte Doğu Bâyezîdde Ahmed Hânî türbesindedirler. Abdül'azîz efendinin üç çocuğu, Muhammed Emîn ve Ömer efendiler ve seyyidet Hadîcedir. Her birinin çocukları ve torunları din ve dünyâ bilgileri ile dolu birer hazînedirler. Muhammed Emîn efendinin dört oğlu oldu. Bunlar, Abdül'azîz, Abdülkâdir ve Abdülhakîm ve Mahmûd efendilerdir. Abdülhakîm efendinin oğlu Ahmed efendi, Türkiye gazetesinin tefrika muharriri iken 1988 senesinin son günü 1409 da İstanbulda vefât etdi.

Seyyid Abdürrahmân, zemânının mürşid-i ekmele idi. Binlerce Hak âşığı sohbetine gelir feyz alırlardı. Nasîhat için, uzak memleketlere mektûblar gönderirdi. İrisân beğlerinden emîr Şerefeddîn Abbâsiye yazdığı fârisî mektûblar çok kıymetlidir. Bu mektûblarından birinde Muhammed Kerîm hân ve Mustafâ ve Feyzullah beğlere selâm ve düâ etmektedir. Başka bir mektûbuna, emîr Şerefeddîn beğ, şu satırları eklemiştir: (Mevlânâ, bu mektûbu, bu fakîre 1192 [m. 1778] de göndermiştir. Musîbete sabr lâzım olduğunu ve sabrın kıymetini bildirmiştir. Birkaç ay sonra pederim Abdüllah hân beğ vefât etmiştir. Mevlânânın kerâmetini buradan anlamlıdır). Seyyid Abdürrahmân Hoşâbda medfûndur.

Seyyid Lutfî efendinin onbir oğlu vardır.

Seyyid Lutfî efendinin oğlu Abdülganînin oğlu Mîr hâc, bunun oğlu Abdürrahmân, bunun oğlu Muhammed Sa'îd efendilerdir. Lütfullah efendinin ikinci oğlu Abdülgaffâr efendi, bunun oğlu Şerîf, bunun oğlu Muhammed Şefik efendilerdir. Lütfullah efendinin üçüncü oğlu Muhammed, Seyyid Fehîm hazretlerinin üvey babasıdır. Bunun oğlu Tâhir, bunun oğlu Resûl, bunun oğlu Abdüllah efendilerdir.

Lütfullah efendinin dördüncü oğlu, Resûl efendidir. Beşinci oğlu sey yid Sıbgatullah efendi, sey yid Tâhâ-i Hakkârînin talebesi idi. Bunun oğlu Celâleddîn, bunun oğlu Alî, bunun oğlu Selâhaddîn efendilerdir. Bunun iki oğlu Kâmüran İnan ve Zeynel'âbidîn İnan, Bitlis senatörü ve meb'ûsü olmuşlardır.

Altıncı oğlu Cemâlüddîn, bunun oğlu Abdülmecîd, bunun oğlu Sa'dullah, bunun oğlu Muhyiddîn, bunun oğlu Abdürrahmân, bunun oğlu Lütfullah, bunun oğlu Nûrullah efendilerdir.

Abdülhamîd efendinin iki oğlu olup, biri molla Safî idi. Bunun

torunu, Abdülhamîd efendidir. İkinci oğlu, seyyid Fehîm-i Arvâsi “kuddise sirruh” hazretleri idi.

Seyyid Muhammedin yedi oğlu ile Hamîde hânım isminde bir kızı vardı. Hamîde hânım, Timür oğullarından Hurrem beğın zevcesi idi. Sâlih, Memduh ve Sa’id adında üç oğlu vardı. Sa’id beğın iki çocuğu, Tefvik beğ ile Emîne hânımdır. Emîne hânım Mekkî efendinin birinci zevcesidir. İkinci zevcesi Afife hânımdır. Seyyid Muhammedin birinci oğlu Mahmûd efendi idi. Bunun, Zübeyde, Meryem ve Esmâ adında üç kızı vardı. Esmâ hânım çok mütteki, sâliha olup; Abdülhakîm efendinin birinci zevcesi idi. İkinci zevcesi, seyyid Fehîm-i Arvâsinin “kuddise sirruh” torunu Âişe hânım idi. Ahmed Mekkî ve Münir efendilerin vâlidesidir. Üçüncü zevcesi Nine hânım denilen ikinci Âişe hânım, dördüncü zevcesi Bedriye hânım idi. Beşinci zevcesi Mâide hânım, 1396 [m. 1976] senesi mayıs ayında, İstanbulda vefât etmiştir.

Seyyid Muhammedin ikinci oğlu, Muhyiddîn efendi idi. Bunun iki oğlu ve iki kızı vardı. Kızları Beyâz hânım, Fârûk beğın, Zelfîha hânım da, Abdürrahîm Zapsunun anneanneleridir. Bir oğlu Hasen efendi, ikincisi Mustafâ efendi idi. Hasen efendinin yedi oğlu ile yedi kızı olup, dört oğlu çocuk iken vefât etdi. Beşincisi Mazher efendi, Nesîbe hânımın zevci idi. Altıncı oğlu Muhyiddîn efendi Ankarada vefât etdi. Yedincisi Necmeddîn efendi temyiz mahkemesi a’zâsı idi. Na’ime hânımın zevci ve Ahmed efendinin dâmâdı idi. Kızları, Nine Âişe hânım, Abdülhakîm efendinin, Dilber hânım, Tâhâ efendinin, Fâtıma hânım, seyyid İbrâhîm efendinin, Sa-bîha hânım da, Abdüllah beğın zevceleri idi.

Mustafâ efendinin dokuz oğlu ile iki kızı vardı. Birincisi, seyyid Abdülhakîm Efendi idi. İkincisi İbrâhîm efendi, üçüncüsü Tâhâ efendi, dördüncüsü Abdülkâdir efendi, beşincisi Şemseddîn efendi, altıncısı Ziyâeddîn efendi, yedincisi Yûsuf efendi, sekizincisi Mahmûd efendi, dokuzuncusu Kâsım efendidir. Abdülhakîm efendi en büyükleri idi ve en sonra vefât etdi. Abdülkâdir efendinin üç torunu Zeynel’âbidîn, Bedreddîn ve Fahreddîn hayâtdadır. Şemseddîn efendinin bir oğlu ile iki kızı vardı. Bir kızı Afife hânım, Mekkî efendinin zevcesi idi. İkinci kızı Nazîfe hânım 1986 Mart ayında vefât etdi. Oğlu fazîletli Cemâl efendi, İstanbulda (Kırazlı mescid) imâmı ve hatîbi idi. Celâleddîn-i Rûmînin (**Mesnevî**)si üzerinde eşsiz, derin bilgisi vardı. 1396 [m. 1976] da İstanbulda vefât etdi. Yûsuf efendinin oğlu seyyid Fârûk Işık, eski sayıştay başkanlarından ve Van senatörlerindendir. 1972 senesinde Ankarada vefât etmiştir. Fârûk beğın iki oğlu seyyid Nevzâd ve seyyid Rûchân hayât-

dadır ve oğulları yetişmektedir. Seyyid Rûchân 1391 [m. 1971] de çalışma bakanlığı müsteşârı oldu. Mahmûd efendinin annesi Mer-yem hânım idi. Kardeşlerinin hepsi Hano hanımın çocuklarıdır.

Mahmûd efendinin kızı, Rukayye hânımdır. Mustafâ efendinin birinci kızı Mu'teber hânım, Timür oğullarından Sa'id beğın zevcesi ve Ahmed Mekki efendinin hem halası, hem kayın vâlidesidir. 1341 de vefât etdi. Edirne-kapı kabristânındadır. İkinci kızı Râbi'a hânımdır.

Seyyid Muhammedin üçüncü oğlu Nûreddîn efendidir. Bunun Mecid efendi ve Alî efendi adında iki oğlu vardı. Mecid efendinin oğlu İzzet beğ, Nâfiye hânımın zevci olup, 1981 de Vanda vefât etdi. Dört çocuğu vardır.

Seyyid Muhammedin dördüncü oğlu Ahmed efendidir. Bunun, Ubeyd, Şevket ve Şihâbüddîn adında üç oğlu vardı.

Seyyid Muhammedin beşinci oğlu, Hamîd pâşa idi. Bunun Ahmed, Abdüllah, Fehmî ve İbrâhîm adında dört oğlu ile Nâfiye, Nesibe ve Âişe adında üç kızı vardı. Bunlardan sey-yid İbrâhîm Arvâs, Abdülhakîm Efendinin dâmâdı ve uzun yıllar Van meb'usu idi. [m. 1965] de Ankarada vefât etdi. Bunun oğlu Seyyid Sıddîk ile kızları Gülsüm ve Hamiyyetdir. Seyyid Ahmed, Muhammed Sıddîk efendinin dâmâdı ve Na'îme hânımın babasıdır. Muhammed Sıddîk efendi, sey-yid Tâhâ hazretlerinin torunu, ya'nî sey-yid Ubeydüllahın oğlu ve şehîd Abdülkâdir efendinin kardeşi idi. Nâfiye hânım İzzet beğın, Nesibe hânım Mazher efendinin, Âişe hânım da Muhammed Ma'sûm efendinin zevceleri idi.

Seyyid Muhammedin altıncı oğlu Hüseyın efendidir. Bunun Celâl, Alâ'üddîn, sey-yid Gâzî ve Behâeddîn adında dört oğlu vardı. Celâl efendinin oğlu Seyfeddîn beğ, Rukayye hânımın zevci ve Aydın ile Celâl efendilerin ve Leylâ hânımın babasıdır. Aydın beğ 1983 de Anavatan Partisinden Van milletvekili seçildi. Oğulları Cüneyd, Melîh Rûchân ve Fâtiş ve Murâd efendiler, hayr-ül-halef olarak yetişmektedirler.

Seyyid Muhammedin yedinci oğlu, Yûsuf efendidir.

Seyyid Abdülhakîm Efendinin üç oğlu ve iki kızı vardı. Bunlardan Enver ile Şeff'a, Esmâ hânımın çocuklarıdır. Şeff'a hânım, Sâlih beğın zevcesi iken, hicretde Mûsulde vefât etdi. Enver de, hicret ederken 1336 [m. 1918] de Eskişehirde vefât etdi. İkinci oğlu faziletli Ahmed Mekki Üçışık efendi, arabî, fârisî kitâblardan ve

pederinden din bilgilerini geniş olarak edinmiş olup, 1387 [m. 1967] de İstanbulda vefât etdi. Bağlum kabristânındadır. Fetvâlarına güvenilecek, yer yüzünde eşi az bulunan bir mubârek zât idi. Çok sayıda ve olgun, değerli din adamları yetiştirdi. İlm ve ma'nâ tâliblerinin derdlerine şifâ sunardı. Cenâb-ı Hak, mubârek vücûdu ile İstanbul şehrini ve bütün islâm âlemini şerefleştirmiş ve fâideleştirmiş idi. Seyyid Ahmed Mekkî efendinin Behik, Behâ, Medenî ve Hikmet adında dört oğlu ile Zâhîde isminde bir kızı vardır. Herbiri ahlâk ve fazîlet örneğidir. Torunları Tâhâ Üçışık, Fehîm ve Muhammed efendiler ve Şeff'a hânım ise, birer cevher olarak yetişmektedir. Abdülhakîm Efendinin “kuddise sirruh” üçüncü oğlu, seyyid Münîr efendi, İstanbul belediyesinde satış me'mûrluğunda uzun seneler çalışmış, doğruluğu, çalışkanlığı, güzel ahlâkı ile etrâfının saygısını ve sevgisini toplamıştır. 1399 [m. 1979] da vefât etdi. Bağlum kabristânındadır.

Seyyid Abdülhakîm efendi, 1332 [m. 1914] senesinde, ermenilerin ingiliz silâhları ile müslimânlara saldırdıkları zemân, Receb ayında, Başkal'adan hicret ederek [1337] de İstanbula geldi. Eyyûb sultânda, önce yazılı medreseye, sonra Gümüşsuyu tepesindeki Murtezâ efendi mescidine yerleşti. Çeşitli câmi'lerde va'z vererek, Vefâ lisesinde öğretmenlik, Sultân Selîm câmi-i şerîfi yanındaki Süleymâniyye medresesinde öğretmenlik yaparak, İslâmiyyeti yaymağa, din düşmanlarını susdurmağa ve sindirmeğe başladı. Medreselerin en yüksek, üniversite kısmı olan, Süleymâniyye medresesine müderris, ya'nî ordinaryüs profesör olarak ta'yini, 8 Zilka'de 1337 ve 5 Ağustos 1335 [m. 1919] târihli fermân ile yapılmıştır. Fermân şöyle idi:

Dâr-ül-hilâfe-til'aliyye Süleymâniyye medresesinde münhal olan hadîs-i şerîf dersi müderrisliğine Debreli Vildân Fâik efendi ve tesavvuf dersi müderrisliğine Hakkârî ulemâsından Abdülhakîm efendi ve .....ve fıkıh-ı Şâfi'î dersi müderrisliğine Hakkârî meb'ûs-i esbakı seyyid Tâhâ efendi ta'yin olunmuştur. Bu irâde-i seniyyenin icrâsına meşihat-i islâmiyye me'mûrdur. Muhammed Vahîdeddîn.

Bu irâde-i seniyye, Cerîde-i ilmiyye mecmû'asının 48. si sayısını, bindörtüyüze seksendördüncü sahîfesinden alındı.

Mürtezâ efendi, tersâne emânetinde baş rûznâmecî iken emekli olmuş ve Mekke-i mükerrerede Ahmed Yekdestden feyz almıştı. [1158] de Gümüşsuyu, İdris köşküne yakın, denize karşı mescid yaptı. [1160] da vefât edip denize bakan dıvâr içinde, defn

edildi. Oğulları da yanındadır. Bu mescidin ilk imâmı olan Abdül-lah-i Kaşgarîden sonra oğlu Ubeydullah efendi on sene imâm ol-du. Sonra imâm olan Âsâ efendi [1206] da vefât etdi. Selîm hân bu-na bir türbe yaptı. Sonra Abdüllah efendinin dâmâmî çelebî Ubey-dullah efendi [1208] de vefât etdi. Nihâyet, zâhirî ve bâtinî ilmler hazînesi olan seyyid Abdülhakîm Efendi imâm, hatîb ta'yîn edilip, 1362 [m. 1943] senesinde vefât edinceye kadar burada ve birçok câmi'lerde ve mekteplerde islâmîyyeti yaydı. Memleketin her tara-fından ve yabancı milletlerden uyanık, merâklî kimseler gelip, ilm-den, fenden çok şeyler sorarlar ve cevâblarını alırlardı. Bu arada dünyâlık için ve hattâ düşmanlık için gelen aşâğı alçaklar da bulu-nurdu. Keskin görüşleriyle, karşısındakilerin niyyetlerini hemen anlardı. Fekat, halîm ve şefkatli ve ileriye görüşlü olduğu için, dos-tu düşmanı ayırmaz, hepsini tevâdu' ve mudâra ile karşılardı. İslâm âlimlerine Allah için, temiz kalb ile gidip feyz alanlar, onların yo-lunda gitmekte, islâmîyyetin ahkâmına uymaktadırlar. O kapıdan feyz aldığı söyleyip de, ibâdetlerden kaçınan, harâmlara dalan kimselerin de, münâfık oldukları anlaşılmaktadır.

Adı geçen İdrîs köşkünü, İdrîs hakîm bin Hüsâmeddîn yaptırmışdır. Bâyezîd ve Yâvuz zemânında derin âlim olan bu zât, İrân hudûdundaki yirmibeş kabîlenin Osmânlılara itâ'at etmesine sebep olmuş, böylece Çaldıran zaferine büyük hizmetde bulunmuşdur. Bülbül deresi civârında yaptırdığı çeşmenin yanında bir sed üzerin-de medfûndur. [932] de vefât etmiştir. Zevcesi Zeyneb hâtun, ken-di adı ile, İdrîs köşkü yanında bir mescid yaptırmışdır. Mescidin yan-ında (**Karyağdı tekkesi**) vardır. Bunun yanında bir evde niyyet ku-yusu vardır. Arkasında Gümüşsuyu çeşmesi vardır. Karyağdı tekke-sine (Çolak Hüseyin tekkesi) de denir. Üçüncü Mustafâ hân tarafın-dan yaptırılmışdır. Bu tekkenin arkasında [1230] senesinde Dolan-cı dervîş Muhammed mevlevîhâne yaptırmışdır.

Seyyid Abdülhakîm efendi din bilgilerinde ve tesavvufun ince ma'rifetlerinde derin deryâ idi. (**Râbita-i şerîfe**) ve (**Er-riyâdut-te-savvufiyye**) kitâbları basılmışdır. Va'zlarından tutulan bilgiler ve ba'zı mektûbları 1404 [m. 1983] de beş cild hâlinde toplanmıştır. Üniversite mensûbları, fen ve devlet adamları, çözülemez sandık-ları güç bilgileri sormağa gelir, sohbetinde, dersinde, bir sâat ka-dar oturunca, cevâbını alır, sormağa lüzûm kalmadan, o bilgi ile doymuş olarak geri dönerdi. Teveccühünü, sevgisini kazananlar, sayısız kerâmetler görürdü. Çok mütevâzî', pek alçak gönüllü idi. Ben dediği işitilmemişti. (Bizler hesâba dâhil değiliz. O büyükle-rin yazılarını anlayamayız. Ancak bereketlenmek için okuruz) bu-

yururdu. Hâlbuki, kendisi, bu bilgilerin mütehasısı idi. Yakınlarından birine, (Burada birkaç Velî yetişiyordu) buyurmuşdu. Yakınlarından Karamürsel kumaş fabrikası müdürü, Yûsûf Ziyâ Akışık demişdi ki, rü'yâda, Abdülhakîm efendinin elinin ayasını öpmüşdüm. Ertesi gün, Eyyûb sultândaki evine giderek, rü'yâmı anlatmak istedim. Gitdim. Her zemân olduğu gibi, elini öpmek için eğildiğimde, mubârek elini, ayası yukarı doğru olarak uzatdı ve (Akşam rü'yâda öpdüğün gibi öp) dedi ve iltifât buyurarak çok şey anlattı. 157. ci sahîfeye bakınız! 6, 20, 105, 154, 155, (157), 243, 262, 269, 314, 334, 347, 393, 395, 411.

8 — **ABDÛLHAKÎM SİYÂLKÛTÎ**: Babası Şemseddîn Muhammeddir. Hindistânın büyük hanefî âlimidir. Fakîhdir. Beydâvî tefsîrine ve Teftâzânînin Akâid-i Nesefî şerhine ve Ahmed Hayâlînin şerh-i Akâid hâşiyesine ve Devânînin Akâid-i Adûd şerhine ve Mutavvel kitâbına hâşiyeler yazmıştır. (**İsbât-ül-vâcib**) kitâbı da meşhûrdur. 1067 [m. 1657] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 144, 146, 147.

9 — **ABDÛLHAMÎD HÂN II**: Osmânlı pâdişâhlarının otuzdördüncüsü ve en yüksekleri idi. İslâm halîfelerinin doksandokuzuncusu idi. 1258 [m. 1842] de tevellüd etdi. 1293 [m. 1876] de halîfe oldu. 1336 [m. 1918] da vefât etdi. Çenberlitaşda, dedesi sultân Mahmûdun türbesindedir. İslâmiyyete hizmeti, saymakla bitirilemez. Abdül'azîz hân, düşmânlara âlet olanlar tarafından şehîd edilip, sonra 5. ci Murâd da hal' edilip, kendisi kukla olarak halîfe yapıldı. Avrupada belirli ocakların islâmiyyeti yok etmek için hâzırladığı yıkıcı plânları, kıyasıya hortlatmağa başlarken önlerine dikildi. Akli, zekâsı ve ilmi fevkalâde üstün olduğu için, memlekete karşı asrlar boyunca hâzırlanmış olan sinsî, alçak ve vahşî sû'ikası hemen sezdi. Hâzırlıyanları ve maşa olarak kullandıkları sahte kahramanları, iş başından uzaklaştırdı. İslâm bilgilerini, ya'nî din ve fen ve ahlâk bilgilerini memleketin her yerine yaydı. Çok sayıda kültürlü din adamı yetiştirdi. Milleti otuzbir sene adâlet ile idâre etdi. Bilgili, temiz bir gençlik yetiştirdi. Haksızlığın, kötülüğün, ahlâksızlığın kökünü kazıdı. Bu yüzden ba'zı kimselerin hedefi oldu. Yıllarca kötülendi. İftirâlara uğradı. Sonra gelen gençliğe, büsbütün yanlış olarak tanıtıldı. Fekat, insâflı yazılan târîhleri okuyanlar ve onun ilme, fenne, sanâyî'a, ticârete, ahlâka, kısaca insanlığa bıraktığı eserlerini görenler, bu iftirâlara aldanmadı. Ona dil uzatan yalancılardan, ilm adamı, yazar maskesi altında çalışan düşmanlarından ve bunların söyledikleri yalanlardan nefret etdiler. Onun büyüklüğü karşısında hayrân kaldılar.

Önce, bir sene beş ay devlet idâresine karışdırılmadı. Memleketi sadr-ı a'zam Midhat pâşa ve arkadaşları idâre etdi. Bunlar, 24 Nisan 1295 [m. 1877] günü Rus harbine sebep oldular. Mâlî 1293 senesine rastladığı için (93 harbi) denilmektedir. 93 harbi Edirne mütârekesine kadar dokuz ay sürdü. Müşîr [Maresal] yaptıkları Süleymân pâşa, Şıpka geçidinde büyük gaflet yaparak, en seçkin Türk birliklerinin harcanmasına sebep oldu. Bu hezîmete kahramanlık denilerek, başkumandan yapıldı. Fekat, Filibeye ve oradan Edirneye kaçdı. Edirne de tutunamayıp mütâreke istedi. Mütâreke Abdülhamîd hânın, kraliçe Viktoryaya çekdiği telgraf üzerine mümkün olabildi. Ruslar ve Bulgarlar, onbinlerce Türk kadın ve çocuğunu kesdiler. Bir milyondan fazla Türk, Bulgaristandan, İstanbulla hicret etdi. O zemân Rusyânın nüfusu doksan, Osmânlıların ise altmışdört milyonu. Sultân Abdülhamîd hân, fâci'aları görünce, Edirne mütârekesinden onüç gün sonra, 13 Şubat 1296 [m. 1878] da Meclis-i meb'ûsânı kapadı. Devlet idâresini eline aldı. Meb'ûsaların ancak yüzde kırkı Türkdü. Bu parlamento devâm etseydi, Osmânlı devleti, dahâ o zemân parçalanacaktı. Sultân Abdülhamîd hânın ilk ve büyük başarısı, bu felâketi görmesi ve önlemesi oldu.

Osmânlılara imzâlatdırılan 3 Mart 1878 Ayastefanos [Yeşilköy] mu'âhedesini sultân Abdülhamîd hân bir dürlü hazm edemedi. Dâhiyâne bir kurnazlıkla 4 Hazîran 1878 de İngiltere ile gizlice anlaşdı. Kıbrıs adasının idâresini İngiltereye bıraktı. Adanın gelirleri her yıl İstanbulla yollanacak, ada Osmânlı İmperatorluğunun bir parçası kalacaktı. Buna karşılık, İngiltere Ayastefanos mu'âhedesinin Türkiye lehine değışdirilmesine yardım edecekti. Böylece, Berlin mu'âhedesini, 13 Temmuz 1878 de imzâlanarak, topraklarımızın çoğu geri alındı. Bu harbde, para tazmînâtı pek ağır oldu. Sultân Abdülhamîd, buna da pek dâhiyâne çâre buldu. [m. 1881] de Düyûn-i umûmiyye idâresi kurarak, borçları, ikiyüzelliiki milyondan, yüzaltı milyon osmânlı lirasına indirdi. Bu büyük başarısı, memlekete unutulmaz bir hizmet oldu. Büyük devletlerin bütün baskılarına rağmen, Abdülhamîd hân, Berlin mu'âhedesinin, Anadolu'nun şarkında Ermenilere muhtâriyyet veren maddesini hiç tatbîk etmedi. Midhat pâşa ve arkadaşları, Rusyanın harb açmasına sebep oldu. Bütün Rumeli ve Anadolu'nun büyük kısmı Rusyanın eline geçdi. Dâhilî işler, masonların elinde kaldı. İslâmiyyeti yıkmak, dinde reformlar yapılmak isteniyordu. Bunun için, din adamları câhil yetişdiriliyordu. Alman târifçisi, Hans Kramer, **(Ondokuzuncu asr)** adındaki büyük târif kitabının üçüncü cildi, yirmialtıncı sahîfesinde (dessen klugen Bruder Abdülhamîd II)

beşinci Murâdın akıllı kardeşi, diye övdüğü sultân ikinci Abdülhamîd, memleketin felâkete götürüldüğünü, pâşaların, mason uşağı olduklarını görerek, meclisi kapattı. İrâde-i seniyye ve meclis-i vükelâ [Bakanlar kurulu] kararı ile meclis-i meb'ûsan ta'til edildi. Meşrûtiyyet ve bunu sağlıyan doksanüç (93) kânûn-i esâsîsi [anayasası] ilgâ edilmedi. Bu anayasa 1908 de ikinci meşrûtiyyetin i'lânına kadar devâm etmiştir. Sultân Abdülhamîd hân, a'yân üyelerinin [senatörlerin] vazîfelerine de son vermedi. Yaşayanları, 1908 millet meclisine dâhil oldular. Sultân Abdülhamîd hân, devleti, milleti, otuzbir sene, Allahü teâlânın emrlerine göre, adâletle idâre etdi. Millet, sulh, bolluk, ucuzluk, râhat ve huzûr içinde yaşadı.

Her vilâyetde mektebler, hastahâneler, yollar, çeşmeler, Viyanadan başka bir yerde eşi bulunmıyan modern bir tıp fakültesi yapıldı. 1293 [m.1876] de Mekteb-i Mülkiyyeyi yapıldı. [1296] da bir müze yapıldı. [1297] de hukûk mektebi ve divân-ı muhâsebâtı [sayıştay] kurdu ve Beyoğlu kadın hastahânesini yapıldı. [1299] da güzel san'atlar akademisi, [1300] de yüksek ticâret mektebi, [1301] de yüksek mühendis mektebi ve yatılı kız lisesi açıldı. [1303] de Terkos suyunu İstanbula getirtti ve mülkiye lisesini açdı. [1305] de Alman imperatörü İstanbula gelip, sultân Ahmed meydânında Alman çeşmesi yapıldı. [1307] de Bursada ipekçilik mektebini yapıldı. [1308] de Halkalı zirâ'at ve baytar mektebi ve Kâğıthânedeki bir poligon kurdu. 1309 [m.1892] da Bursa demiryolunu ve Aşîret mektebini yapıldı. [1310] da Üsküdar lisesi ve Rüşdiyye mektepleri ve yeni postahâne binâsı ve Osmânlı bankası ile Reji binâlarını ve (Yafa-Kudüs) demiryolu ile Ankara demiryolu yapıldı. Yine [1310] da Hamîdiyye kâğıd fabrikası, Kadıköy havagâzi fabrikası ve Beyrut limanı rıhtımını yapıldı. [1311] de Osmânlı sigorta şirketi ve Küçüksu barajı ve (Manastır-Selânik) demiryolu yapıldı. [1312] de (Şâm-Horan) demiryolu ve (Eskişehir-Kütahya) demiryolu yapıldı. Yine [1312] de Hamîdiyye yüksek ticâret mektebi ve (Galata-Tophâne) rıhtımı, Dolmabağçe sâat kulesi yapıldı. [1313] de (Beyrut-Şâm) demiryolu, Dâr-ül-aceze binâsı, mum fabrikası, (Afyon-Konya) demiryolu, Sakız limanı rıhtımı, şimdiki İstanbul lisesi binâsı, (İstanbul-Selânik) demiryolu yapıldı. Ereğli kömür ocakları çalışdırıldı. [1314] de Tuna nehrinde Demirkapı kanalını, kapalıçarşı ta'mirini yapıldı. [1313] Yunan zaferini kazandı. Akl hastahânesini yapıldı. [1316] da Şişlide Hamîdiyye Etfâl hastahânesini yapıldı. [1318] de Medîne-i münevvereye kadar telgraf hattı yapıldı. 1320 [m.1901] de Hamîdiyye Hicâz demiryolu Zerkaya kadar işledi. Kâğıthânedeki Hamîdiyye suyu yapıldı. Yeni balıkhâne, Haydarpâşa rıhtımı, ma'den arama

mektebi, Şâmda tıbbiye-i mülkiye yapıldı. Haydarpâşada askerî tıbbiye mekteb-i şâhânesi 24 Teşrîn-i evvel 1321 de açıldı. [1322] de dilsiz ve sağır lar mektebi açıldı. [1322] de Bingâziye telgraf hattı yapıldı. [1323] de (İstanbul-Köstence) kablosu döşendi. Haydarpâşa istasyonu binâsı yapıldı. Beşiktaş tepesindeki Yıldız serâyını ve önündeki câmi'i yaptırdı. Velhâsil Avrupada yapılan yeniliklerin hepsini en modern şekilde yurdumuzda yaptırdı. Ne yazık ki, [1327] de tahtdan indirilince, bütün bu ilerlemeler durdu ve memleket kana boyandı. Abdülhamîd hân, (İstanbul-Eskişehir-Ankara) ve (Eskişehir-Adana-Bağdâd) ve (Adana-Şâm-Medîne) demiryollarını yaptırdığı zemân, başka memleketlerde bu kadar demiryolu yokdu. Din bilgileri, fen ve edebiyât üzerinde çok kitâb basdırdı. Köylere kadar kurslar açdırdı. Parasız kitâblar gönderdi. Harb gücünü gayb etmiş olan eski gemileri Halice çekip, Avrupada yeni yapılan üstün evsâflı kruvazörler, zırhlılar ile donanmayı kuvvetlendirdi. Askeri, subayı öyle şerefli olmuşdu ki, bir kahve önünden bir binbaşı geçerken, kahvede oturanlar ayağa kalkarak saygı gösterirlerdi. Öyle bereket vardı ki, bir binbaşının evinde pişen yemekden, bir mahalle fakîrlерinin karnı doyardı. Bütün millet, sivil, asker, herkes birbirini çok severdi. Yalnız [1313] yılında, Yunan isyânı oldu. Ethem pâşa “rahime-hullahü teâlâ” kumandasında gönderdiği askeri, kendisi serâydan idâre ediyordu. Askeri yirmidört saatde Termopil geçidini aşır, Atina'ya girdi. Bütün Avrupa kumandanları buna şaşırđı. Çünkü, Alman kurmayları, Osmânlı ordusu, Termopili altı ayda geçemez diye rapor vermişdi.

İkinci Abdülhamîd hânın güzel ahlâkını, dîne olan bağlılığını, edeb ve hayâsının derecesini, aklını, ilmini, adâletini, millet için durmadan çalışdığını, hiç cân yakmadığını, düşmanlarına bile iyilik etdiğini, masonların aldatdıkları ve maşa olarak kullandıkları satılmışları bile afv etdiğini anlamak isteyenlere, (**Mâbeyn baş kâ-tibi**) Es'ad beğın (**Hâtrât-ı Abdülhamid-i hân-ı sâni**) kitâbını okumalarını tavsiye ederiz. Ermeni komitecilerin hâzırladıkları ve 21 Temmuz 1323 [m. 1905] günü Cum'a nemâzını kılıp, Yıldız câmi'inden çıkarken patlatılan bir arabadaki saatli bombadan kurtulunca, binlerce seyirci ve ecnebî diplomatlara karşı, düşünmeden, hemen söylediği şu kelimeler, kalbinin temizliğini, milletin olgun, şefkatli bir babası olduğunu göstermeğe yetişir sanırız: (Kendimce en büyük emel, ehâlînin râhat ve mes'ûd olmasdır. Bu uğurda, gece-gündüz nasıl çalışıldığını ve gayret gösterildiği ma'lûmdur. Gayret ve hüsn-ü niyyetimin min tarafillah mükâfâtı, şu hâdiseden, hıfz-ı Hudâ ile, emîn olmaklığımdır. Onun için, cenâb-ı Hak-

ka şükür ve hamd ederim. Müte'essir olduğum birşey varsa, asker evlâdlarımdan ve ehâliden ba'zılarının telef ve mecrûh olmalarıdır. Buna, ilelebed teessüf ederim. Tebe'amın, hakkımda göstermiş oldukları hissiyâta an-samîmilkalb memnûniyyetimi beyân eyler, âfât-i semâviyye ve erdiyyeden masûniyyetleri için düâ ederim).

Merkezi Selânikde bulunan üçüncü ordunun ba'zı subayları, İngiliz câsûsları tarafından bol para ve makam va'dleri ile aldatıldı. 7 Temmuzda Şemsî pâşa, teğmen Âtîf tarafından vuruldu. Hareket ordusu İstanbul'a yürüdü. Halife, hazret-i Alînin ictihâdına uyararak, bunlara karşı koymadı. Devleti bu eşkiyâya teslim etdi. Vaktiyle, Mekke kâfirleri de, Medîneye hücum edince, Peygamberimiz, Bedrde, Uhudda ve Hendekde, az kuvvet ile cihâd ederek, bunların Medîneye girmelerine mâni' olmuştu. Hucurât sûresi, dokuzuncu âyetinde meâlen **(İsyân edenler ile harb edip, bunları itâate getirin!)** emrine uymadı. Halife, Peygamberimizin bu sünnetine ve bu farza uymadığı için, fâcia ve felâketlere sebep oldu. 27 Cemâzil-âhır 1326 ve 23 Temmuz 1908 de ikinci meşrûtiyyet i'lân edildi. Silâh baskısı altında seçim yapıldı. 17 Birinci kânûn [Aralık]da meclis açıldı. Bununla, devletin idâresi, ehliyyetsiz, tecribesiz ellere geçti. İngilizlerin hâzırladığı fâci'alar tekrâr başladı. 5 Ekim 1908 de, Bulgaristan prensliği, krallığını i'lân ederek, Osmânlılardan ayrıldı. Yine o târîhde, Avusturya, Bosna-Herseki ilhâk etdi. Yunanistan da baş kaldırıp, beş sene sonra Giridi ilhâk eyledi. 14 Nisan 1909 da, Adanada ermeni ihtilâli oldu. Müslimânların mallarına, cânlarına, ırzlarına saldırdılar. 1850 Türkü öldürdüler. İttihâdcılar buna da seyirci kaldılar. Halk, onyedibin ermeniye öldürüp isyân basdırıldı. İttihâdcılar, Avrupalılara şirin görünmek için yüzlerce müslimânı kездiler, asdılar. Bu zulmleri, o zeman Adana vâlisi olan meşhûr Cemâl pâşa yaptı. Dâhiliyye nâzırı Tal'at pâşanın takdîrine mazhar oldu. Bu hâdiseler dolayısıyla ittihâdcılar da [1914]de meclisi kapattı. Sultân Hamîde hak vermek zorunda kaldılar.

31 Mart vak'ası adı ile meşhûr olan 13 Nisân 1327 [m. 1909] hareketi ile sultân Abdülhamîdin hiçbir alâkası olmadığı, kat'î olarak anlaşılmışdır. İttihâdcıların, pâdişâha sâdik birinci orduya güvenmiyerek, Selânikdeki üçüncü ordudan getirdikleri avcı taburlarının çıkarıldığı tesbit edilmişdir. Ya'nî ittihâdcıların bir tertibi olmuştur. İttihâdcılar, böylece Selânikden Bulgar, Sırb, Yunan, Arnavud yağmacılarının meydana getirdikleri hareket ordusunu İstanbul'a gönderdi. Tal'at beğın baskısı ile Sultân, 27 Nisan 1327

[m. 1909] da tahtdan indirildi. Son meşrûtiyyet zemânında hükümdarlığı dokuz ay, beş gündür. Selânikden gelen, toplama ve frenk silâhlarını taşıyan hareket ordusuna karşı koymak isteyen kumandanlara, çarpışılmamasını, müslimân kanı dökülmemesini sıkı emr verdi. İsteseydi yalnız Taksim ve Taş kışladaki ta'limli asker ve sâdik subaylar, gelen çapulcu alaylarını darmadağın edebilirdi. Fekat, kardeş kanının dökülmesini istemedi. İstanbula giren hareket ordusu kumandanları, doğru Yıldız serâyına geldiler. Hazîneyi, asrardan beri toplanmış olan kıymetli yâdigârları ve dünyânın en zengin kütübhanelerinden olan serây kitâblığının bir kısmını yağma etdiler. Pâdişâhın altın arabası bile parçalanıp paylaşıldı. Bu barbarca saldıranlar, birer kahramân, kurtarıcı i'lân edildi. O yıl, ittihâdcılar, Sultândan iki yaş küçük olan kardeşi Muhammed Reşâdi yerine geçirdiler. Sultân Reşâd, ihtiyâr, sessizdi. Ortalığı kana boyıyanların, gönülden müslimân olmadıklarını görüyordu. Bu canavarlar karşısında âciz, zevâllî bir kukla hâlinde idi. İttihâdcılar, sultân Hamîdi lekeliyecek bir suç bulamadılar. Milletin onu çok sevdiğini, saydığını görerek, öldürmeğe de cesâret edemediler. Hemen o gece, kurmay binbaşı Fethi Okyarın emrinde olarak, trenle Selâniğe götürdüler. Orada Alâtini köşkünde habs edildi. Ömrünü okumakla ve ibâdet ile geçirdi. Hükûmeti ele geçiren ittihâdcıların çoğu, hattâ din işleri başkanı olan şeyh-ul islâm efendileri dahî mason idi. Sultân Hamîd hânın kansız ve huzûr içinde geçen idâresinden sonra memleket, siyâsî i'dâmlar, sûtî kasdler ülkesi oldu. Çok kimseleri i'dâm etdiler. Birbirlerini, hattâ kendi başkumandanları olan Mahmûd Şevket pâşayı da dört aylık sadr-ı a'zam iken 11 Hazîran 1331 [1913] de kendileri öldürdü. Yerine getirilen Mısır prensi Sa'îd Halîm pâşanın 3 sene, 7 ay ve 23 günlük ve bunun yerine gelen Tal'at pâşanın birbuçuk senelik sadâret zemânlarında, memleket karma karışık oldu. Herkes, ölüm, habs korkusu içinde idi. Cân, mal ve nâmûs emniyeti kalmadı. İslâm düşmanlığı, küfr ve irtidâd moda olmağa başladı. Her vilâyetde zâlimler türedi. 1329 [m. 1911] da Arnavud isyânı oldu. Mahmûd Şevket pâşa büyük kuvvetle önliyemedi. Sultân Reşâd 16 Hazîranda Kosovaya gitdi. Beşyüzyirmiiki sene önce, dedesinin zafer kazandığı yerde, yüzbin Arnavud ile Cum'a nemâzı kıldı. Huzûru te'mîn etdi. Mahmûd Şevket pâşanın sekseniki taburla yapamadığını, sultân Muhammed Reşâd, bir gövde gösterisi ile te'mîn eyledi. Ebüzziyâ takvîminin 19 Şubat 1945 pazartesi yaprağında diyor ki:

(Meşrûtiyyetin başlangıcı, memleketimiz için büyük felâket ve ziyânlara sebep oldu. Çünkü 1329 [m. 1911] da Trablusgarb İtal-

yanlara bırakıldı. 1331 [m. 1912] de Balkan harbi bozgunu oldu. İki büyük kıt'a ile iliştiğimiz kesildi. Afrikada birmilyonikiyüzbin kilometre kare, Rumelide ikiyüzelli bin kilometre kare yerimiz elden gitdi. Birinci cihân harbinde de birmilyon kilometre kareden fazla toprak gayb oldu. Koca imperatorluk yağma edildi. Bu felâketlere, ittihâd ve terakkînin, gâfil, câhil, fırkacı, inâdci, bölücü idâresi sebep oldu.) Birinci cihân harbine Osmânîliler üç milyon askerle katıldı. Bir milyon zâyi' eyledi. Bunun dörtüzbini cebhede şehîd oldu. Mütteliklerimiz mevçüdü yirmiüç milyon olup, onbeşbuçuk milyon zayı'âtımız oldu. Bunun üçbuçukmilyonu cebhede öldü. Düşmân orduları mevçüdü, kırküş milyon idi. Bunların yirmiüç milyonu zâyi' oldu. Yalnız beşbuçuk milyonu cebhede öldü.

Sultân Abdülhamîdi tahtından indirenler, sonunda memleketi düşman çizmelerinin altında bırakarak kaçdılar. İlk olarak Enver pâşa, Tal'at pâşa, doktor Behâeddîn Şâkir, doktor Nâzım, 30 Ekim 1918 de Mondros mütârekesini imzâ etdikden bir gün sonra, gece yarısı kaçdılar. Tal'at pâşa [m. 1921] de kırkdokuz yaşında Berlinde, Enver pâşa kırk yaşında [m. 1922] de Türkiâtında, Cemâl pâşa da [m. 1922] de elli yaşında Tiflisede öldürüldüler. Avrupadaki mason locaları, bu başarılarını uzakdan keyf ile seyr ediyorlar. İslâmiyeti yok etmek için, yeni plânlar hâzırlıyorlardı. Masonlar, ittihâdcılara yaptırtdıkları bu cinâyetleri Midhat pâşa ve arkadaşları gibi maşalarla, dahâ otuzbir yıl önce ve pek kıyasıya yaptıracaktı. Fekat, çok akllı, zekî, ileriye görüşü keskin ve tâm müslimân olan, ikinci Abdülhamîd hân, bunu anlamış, bu felâketleri önlemiş, islâm âlemine se'âdet, huzûr sağlamışdı. Bunun için, bu yüce hâkana, kızıl sultân, korkak, zâlim gibi isimler takdılar. Böylece gençleri aldatmağa, onun sevgisini, büyüklüğünü gönüllerden çıkarmağa uğraşdılar.

(Türkiye Târîhi)nde diyor ki, (İkinci meşrûtiyetden sonra gelen yeni rejim, ikinci Abdülhamîdi mahkûm etmiş, hattâ bugüne kadar, bu hükümdârın lehinde, hattâ tarafsız yazmak ve konuşmak, tehlikeli sayılmışdır. Bunun bir sebebi, ikinci Abdülhamîdin, aslâ mürteci', gerici olmamak şartı ile, muhâfazakâr olması ve imperatörlüğü otuz yıl şahsen adâlet ile idâre etmesidir. İkinci Abdülhamîdi düşürenler birbirinden inkılâbci oldukları için, tabî'atiyle, bu hükümdârın muhâfazakârlığını beğenmemek durumunda kalmışlardır. Ancak târîh, siyâset değildir. Günün modasına göre söyleyen, yazan kimse, târîhçi değildir. Çünkü, siyâsî rejimler ve fikir modaları dâimâ değişir. Yakın mâziyi halka fenâ tanıt-

mak gibi hissî görüş, ilmî tedkik yapılmasına mâni' olmaktadır. Ba'zı sathî görüşlü kimseler, günlük oluşları küçültür, gölgede bırakır diye, eski kahramânları küçültürler. Târihî realiteden korkmak ma'nâsızdır. Türkiyede, yine de, ikinci Abdülhamîd aleyhindeki yalanları nakl etmek modası yürürlüktedir.

13 Şubat 1295 [m. 1878] gününe kadar, ikinci Abdülhamîd'in saltanatının ilk bir yıl, beş ay ve onüç günü, bu hükümdârın şahsî idâresi ile ilgisizdir. Şahsî idâresi, 13 Şubatda başlar. 7 Zilhicce 1293 ve 23 Kânûn-i evvel [Aralık ayı] 1876 günü birinci meşrûtiyet i'lân edildi. İlk millet meclisi 19 Mart 1877 de açıldı. Anayasayı hâzırlyanlardan Midhat pâşa, bir hukukcu değildi. İkinci Abdülhamîd hân hâtıratında diyor ki:

Midhat pâşa, öteden beri meşrûtiyet tarafdârı idi. Lâkin ismini ve ba'zı kitâblarda medhini işitmekle hâsil olmuş bir tarafdârı. Hiçbir devletin Kânûn-i esâsîsini tedkik etmiş ve bu bâbda esâslî fikir edinmiş değildi. Rehberi, nâfi'a vekâletinin müsteşârı, Odyan efendi idi. Odyan efendi ise, o zemân bile bizde mümtâz hukûkçulardan değildi. Hele memleketi hiç bilmezdi. Zan ederim bu vukûfsuzluk, Midhat pâşa ile Tâif kal'asına kadar berâber gitdi.

Midhat pâşanın başkanlığında, Ziyâ beğ [pâşa] ile Nâmık Kemâlin de katıldığı bir hey'etin hâzırladığı Anayasanın 113. cü madde-i, hükümdâra bir şahsı sürmek hakkını vermişti. Bu maddeyi Midhat pâşa, mahsus koydurdu. Çünkü, ölünciye kadar iktidârda kalmağı umuyordu. Bu madde ile, muhâliflerini sürmek istemiştir. Nitekim birkaç devlet adamını sürdü. İkinci Abdülhamîd hân, muhâkemesiz sürülmenin tanzimâta aykırı olduğuna dikkati çekti ise de, Midhat pâşayı iknâ' edememiştir. Midhat pâşa, anayasaya, herkesin kendi dili ile konuşabileceğini koydurmak istemiş, fekat Sultân, bu maddeyi kaldırmıştır. Midhat pâşa, Sultânın bütün selâhiyyetini yok etmek için, Anayasayı büyük devletlerin kefâletleri altına koymak istemiştir. Türk devletinin istiklâlini yok edecek bu fecî madde de kabûl edilmemiştir. Rusya ile harb etmek için, Bâb-ı âlide nutklar çekti. Medrese talebesini ayaklandırarak, harb lehine nümâyiş yaptırdı. Bunlar, Sultânın penceresi altında bile harb diye bağırıyorlar. Harb olursa, İngilterenin yardım edeceğine inanıyorlar. İçki sofralarında, Cumhûriyyet i'lân edip, üçüncü Napolyon gibi, Cumhûrbaşkanı, sonra imperatör olacağını söyledi ve (niçin Âl-i Osmân olur da, Âl-i Midhat olmaz) dedi. İşî dahâ ileri götürerek, husûsî asker yazmağa kalkıştı. Bu yeni asker, Millet askeri nâmı ile yeni bir ordu teşkil edecek ve Midhat pâşanın emrinde olacaktı. Hıristiyan ve müslimânlardan gönüllü

yazılanlar, başkumandanları Midhat pâşa lehine yürüyüşler yapıyorlar. İstanbulda huzûru bozuyorlardı. Yeniçeri ocağı hortluyordu. Midhad pâşa, milliyetçiliğe uymıyan hareketlerde de bulundu. Bosnada, Türk bayrağındaki ayyıldız yanına bir haç eklenmesini emr etdi. Devlet bayrağının, bir eyâletde olsa bile, sadr-ı a'zam emri ile değiştirilmesi de, onun demokrasi anlayışına parlak bir örnektir. Bu haçlı Türk bayrağını taşıyan bir tabura İstanbulda geçid resmi bile yapıldı. Bütün bu sapıklıkları, ikinci Abdülhamîd hânın sabrını taşıarak, 5 Şubat 1877 de, onu sadr-ı a'zamlıktan azl etdi. Kendi arzûsu üzerine İzzeddîn vapuruna bindirilerek İtalyaya gönderildi. Eline de beşyüz altın verildi. Bir sene, sekiz ay çeşidli şehirleri gezdi. İngilizlerle halifeye karşı anlaşmalar yapması üzerine, yurda çağrıldı. İki ay Giritde, Hanyada oturduktan sonra 1295 [m. 1878] son ayında Sûriye vâlîsi, 4 Ağustos 1297 [m. 1880] de Aydın vâlîsi yapıldı. Burada iken, 16 Mayıs 1298 [m. 1881] de, Yıldızda muhâkeme edilmek için tevkif emri verildi. Fransız konsolosluğuna sığınarak kendisini lekeledi. Fransız seffrinin emri ile halifeye teslim edildi. Mahkemenin i'dâm kararını halife, müebbed hapse çevirip, 28 Temmuzda İzzeddîn vapuru ile Rüşdü, Mahmûd ve Nûri pâşalarla ve Hasen Hayrullah efendi ile birlikde Tâife götürülüp habs edildiler. 6 Mayıs 1301 [m. 1883] de Mahmûd Celâleddîn pâşa ile, askerler tarafından boğulup öldürüldüler. İngiltere onu kurtarmağa karâr verdi. Kızıldenizdeki bir harb gemisine bu vazifeyi verdi. Pâşaların, İngilizler tarafından kaçırılacağını anlıyan hicâz vâlîsi müşîr Osmân Nûrî pâşanın emri ile öldürüldüğü sanılmaktadır). (**Yeni Türkiye Târîhi**)nin yazısı temâm oldu. 283, 286, 287, 361, 369, 370, 374, 377, 385.

10 — **ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ**: Muhyiddîn Ebû Muhammed bin Ebû Sâlih Mûsâ, 471 [m. 1077] de İrânda tevellüd, 561 [m. 1166] de Bağdâdda vefât etmiştir. Babası, hazret-i Hasenin torunu Abdüllah bin Hasen-i müsennâ soyundandır. Abdüllahın annesi, Fâtıma, hazret-i Hüseyin kızıdır. Bunun için hem seyyid, hem şerîfdir. Hanbelîdir. Kâdirî tarikatının reîsi ve bütün tarikatlerin menba-ı feyzidir. Mürşid, müderris ve müftî idi. Pek büyük âlimdir. 32, 61, 117, 144, 155, 158, 176, 199, 342, 391, 392.

11 — **ABDÜLLAH BİN ABBÂS**: Resûlullahın amcası Abbâsın oğlu olup, çok âlim idi. Annesi Lübâde, Hâlid bin Velîdin teyzesi idi. Hicretten üç yıl önce Mekke'de doğdu. Çok hadîs-i şerîf bildirdi. Halife Ömerin müşkillerini çözerdi. Sıfında imâm-ı Alînin kumandanlarından idi. Abdüllah bin Zübeyrin hilâfetini kabûl etmedi. Tefsîrde çok ileri idi. Müfessirlerin şâhididir. 68 yılında, Tâif-

de vefât etdi. Uzun boylu, beyâz, güzel idi. Ömrünün sonlarında göremez oldu. Abbâsî halîfeleri, bunun soyundandır. 40, 59, 70, 74, 86, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 130, 137, 165, 168, 169, 170, 184, 185, 189, 231, 243, 318, 345, 356, 359, 408.

12 — **ABDÜLLAH BİN CA'FER:** Resûlullahın amcası Ebû Tâlibin torunudur. Habeşistânda dünyâya geldi. 80 yılında Medîne'de vefât etdi. Çok cömerd idi. Hazret-i Mu'âviye buna çok ikrâm ederdi. Muhammed bin Ebî Bekr-i Sıddîk ile Yahyâ bin Alî ibni ebî Tâlib ile ana bir kardeş idi. Hazret-i Alî ile Fâtîma-tüzzehrânın kızı olan Zeynebin zevci idi "radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in". 66, 168, 204, 378.

13 — **ABDÜLLAH BİN EBÎ BEKR-İ SİDDÎK:** Önce islâm olanlardandır. Hicretde, kâfirlerden mağaraya haber getirir, gece mağarada yatar. Mekkenin fethinde, Huneyn ve Tâif gazâlarında bulundu. Tâifde yaralandı. 11. ci yılda vefât etdi "radiyallahü teâlâ anh". 99.

14 — **ABDÜLLAH BİN EBÎ EVFÂ:** Eshâb-ı kirâmdan Kûfe şehrinde en son vefât edendir. 86 yılında vefât etdi. 19, 252.

15 — **ABDÜLLAH BİN MES'ÛD:** İlk müslimân olanların altıncısıdır. Resûlullahın yanından, hizmetinden ayrılmazdı. Kur'ân-ı kerîmi çok iyi öğrendi. Pekçok hadîs-i şerif ezberledi. Mekke kâfirleri arasında açıkça okurdu. Çok eziyet çekerdi. İki kerre Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye hicret etdi. Bütün gazâlarda ve Yermük muhârebesinde bulundu. Cennetle müjdelendi. Halife Ömer-ül-Fârûk, kendisini Kûfeye müftî olarak gönderdi. Otuziki yılında, altmış yaşından sonra vefât etdi. Bakîde medfûndur "radiyallahü teâlâ anh". 106, 163, 165, 168, 177, 182, 185, 189, 199, 208, 210, 241, 324, 330.

16 — **ABDÜLLAH BİN MUBÂREK:** Tebe'i tâbi'inin büyüklerinden olup, hadîs ve fıkıh âlimi idi. 118 de Horasanda doğup, 181 [m. 797] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Kitâbları çoktur. Bir yıl hac, bir yıl cihâd ve bir yıl ticâret ederdi. Kazancının hepsini fakirlere verirdi. Şâmda birisinden aldığı kalemi vermeden Merve gitmişdi. Kalemi vermek için Mervden Şâma geldi. Sehl Alî bin Abdüllah Merûzî, Abdüllah bin Mubârekin derslerine devâm ederdi. Birgün, (Artık senin dersine gelmiyeceğim. Çünkü, bugün gelirken senin kızların dama çıkmış beni çağırıyorlardı. Benim Sehlim, benim Sehlim diyorlardı. Bunların terbiyesini vermiyor musun?) dedi. Abdüllah bin Mubârek, o gece, talebesini top-

layıp, (Sehlin cenâze nemâzına gidelim) dedi. Gidip, vefât etmiş buldular. (Vefâtını nerden anladın?) dediklerinde, (Benim hiç câriyem yok. O gördükleri, Cennet hûrîleri idi. Onu Cennete çağırıyorlardı) dedi. Buyururdu ki, (Edeb nedir? Âlimler çeşidli ta'rif etmiş. Bence edeb, kişinin nefsinin tanınmasıdır.) (Birin bir lira hakkını ödemek, bin lira sadaka vermekten dahâ iyidir.) (Çalışıp kazanmak tevekkülü bozmaz) derdi. (Tevâzû', zenginlere karşı kibrli olmak, fakîrlere karşı alçak gönüllü olmaktır) derdi. (Eğer gıybet etseydim, anamı, babamı gıybet ederdim. Çünkü sevâblarımın onlara verilmesi dahâ iyi olur) derdi. 10, 30, 31, 260.

17 — **ABDÜLLAH BİN ÖMER:** Hicretten on dört sene önce tevellüd ve 73 de Mekke'de vefât etdi. Babası ile birlikde îmân etdi. Küçük olduğundan Bedr ve Uhud gazâlarına götürülmedi. Diğer gazâlarda ve Mûte gazâsında ve Yermükde, Mısır ve Afrika fethlerinde bulundu. Resûlullahın nemâz kıldığı her yerde nemâz kıları. Çok müttekî, cömerd ve halîm idi. Hilâfet işlerine hiç karışmadı. Hicrî 73 senesinde, Haccac bin Yüsûf, Mekke'de, Abdül-lah bin Zübeyri şehîd etdikden üç ay sonra, bunun ayağına zehirli kılıç ile vurdurarak şehîd etdi "radıyallahü teâlâ anh". 40, 65, 73, 118, 124, 125, 165, 176, 182, 185, 196, 209, 231, 345, 400.

18 — **ABDÜLLAH BİN SA'D:** Hazret-i Osmânın süt kardeşi idi. Vahy kâtibi iken mürted oldu. Mekkenin fethinde katli emr olundu ise de, tekrâr îmâna gelip afv edildi. Mısır fethinde bulundu. 25 de Mısır vâlisi olup, Tunusu feth etdi. Halifenin şehâdetinde Medîne'ye yardıma gelirken, Mısırda yerinin yağma edildiğini anlı-yarak, Remleye yerleşti. 36 da vefât etdi. 120.

19 — **ABDÜLLAH BİN SEBE':** Müslimânlar arasına ilk olarak, Eshâb düşmanlığı fitnesini sokan bir yehûdî dönmesidir. Hazret-i Osmân zemânında Yemenden gelip, müslimân olduğunu söyledi. Halifenin yanına sokulmak istedi. Fitne, fesâd çıkaracağı anlaşılarak, Medîne-i münevvereden dışarı atıldı. Mısra giderek, câhiller arasında, halifeyi kötülemeğe, Eshâb-ı kirâmın büyükleri için atıp tutmağa, kardeşi kardeşe düşürmeğe başladı. Kûfeye de giderek hazret-i Alî'ye yaltaklandı. Hattâ, sen tanrısın dedi. Alî "radıyallahü anh" da, bunu Medayn şehrine sürdü. Hazret-i Alî şehîd olunca, (O ölmedi. Bulutlarda yerleşti. Şimşek, yıldırım onun emri ile olmaktadır) dedi. Dahâ nice, düzme sözleri ile, câhilleri aldatıp, Ehl-i sünneti parçalamağa, içeriden yıkmağa koyuldu. Fekat, Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hü'mullahü teâlâ", âyet-i kerîmeye ve hadîs-i şerîflere sarılarak ve akla, ilme dayanarak bunun bozuk ve çürük sözlerine, çok sağlam cevâblar verdi. Onları

her yerde rezîl ve perişan eyledi. Onlar ancak, kitâb okumıyan, va'z, nasihat dinlemeğe gitmiyen câhilleri aldatabildi. 6, 14, 27, 30, 36, 77, 120, 121, 136, 220, 233, 365.

20 — **ABDÜLLAH BİN UREYKIT:** Benî Veyl kabîlesinden bir kâfir idi. Emîn idi. Sır saklayıcı idi. 99.

21 — **ABDÜLLAH BİN YESR:** Şâmda en son vefât eden sahâbîdir. Seksenekiz senesinde vefât etdi. 19, 252.

22 — **ABDÜLLAH BİN ZÜBEYR:** Zübeyr bin Avvâmın oğludur. Annesi Esmâ binti Ebî Bekr Sıddıkdır. Hicretten yirmi ay sonra tevellüd etdi. İsmi Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” koydu ve düâ etdi. Cesûr, kuvvetli, kahraman idi. Geceleri ibâdet eder, gündüzleri oruc tutardı. Tunus harbinde, yüzyirmibin düşman askeri ile yirmi bin islâm mücâhidi savaşırken, düşman kumandanı Cercîri öldürerek zafere sebep oldu. Cemel vak’asında, Alîye “radıyallahü anh” karşı idi. Yezîde bi’at etmedi. Dokuz sene Mekkede halîfe oldu. Yemen, Irak ve Horasan elinde idi. Abdülmelik kumandanı Haccac bin Yüsûf, 72 yılında Mekkeyi muhâsara ve mancınık ile şehri tahrîb etdi. Abdüllah, 73 [m. 692] de alınına gelen mancınık taşı ile yaralandı ve şehîd edildi “radıyallahü teâlâ anh”. Vâlidesi Haccacın karşısına çıkıp acı ve doğru sözler söyledi. Harâb olan Kâ’beyi ve ayrıca türbe-i nebevîyi ta’mîr etdi. Şehîd edildikten sonra, Abdülmelik bin Mervân, Kâ’benin bir divârını yıkdırıp, Hacer-i esvedi eski yerine koydurdu. Bugünkü Kâ’benin üç divârı Abdüllah, bir divârı Abdülmelik yapısıdır. 65, 106, 170, 211, 259, 302, 304, 330, 339, 350, 354, 359.

23 — **ABDÜLLAH-İ CENGİZİ HÂN:** Mâverâünnehrdeki özbek hânlarından. İskender hânın oğludur. 939 da tevellüd, 1005 [m. 1596] de vefât etdi. 990 da hükmdâr oldu. 993 de Hiratı aldı “rahime-hullahü teâlâ”. 151.

24 — **ABDÜLLAH-İ ENSÂRÎ:** Babası Ebû Mensûr Muhammed bin Alîdir. 396 da Hiratda tevellüd, 481 [m. 1088] de orada vefât etdi. Şeyh-ül-islâm idi. Hanbelî idi. Evliyânın büyüklerinden idi. Hadîs âlimi idi. (**Menâzilüssâ’irîn**) ve tefsîr kitâbları meşhûrdur. Tesavvufda (**Te’arrîf**) kitâbını şerh etmişdir. (**Münâcât**) İstanbulda basılmışdır. 84, 146, 212, 270, 319, 409.

25 — **ABDÜLMECÎD HÂN:** Osmânlı pâdişâhlarının otuzbincisi ve islâm halîfelerinin doksanalıncısıdır. Sultân ikinci Mahmûdun oğludur. Sekiz oğlundan dördü pâdişâh oldu. 1237 [m. 1821] de tevellüd etdi. 1255 [m. 1839] de pâdişâh oldu. 24 Haziran

1277 [m. 1861] de vefât etdi. Sultân Selîm câmi'i bağçesinde. Abdülmecîd hânın büyük bir hatâsı, memlekete ve bütün islâmiyete çok ağır zararı dokunan, afv edilmez bir kabâhati olmuşdur. Öyle bir hatâ ki, Osmânlı târîhinde korkunç bir dönüm noktası yapmış, bu koca islâm devletinde bir **(yok olma devri)**nin başlamasına sebep olmuşdur. Masonların, islâm düşmânlarının örtbas etmek istedikleri, gençlerden saklamağa çalışdıkları bu hatâ, sâf, temiz kalbli hâkânın, azılı ve sinsi islâm düşmânı olan İngilizlerin tatlı dillerine aldanarak, İskoç masonlarının yetiştirdikleri câhilleri işbaşına getirmesi, bunların devleti içerden yıkmak siyâsetlerini hemen anlayamamasıdır. İngilizlerin Osmânlı devletine karşı korkunç saldırıları ve başarıları sultân Abdülmecîd hânı aldatmakla başladı. İslâmiyeti yıkmak için İngilterede kurulmuş olan **(İskoç mason teşkilâtı)**nın kurnaz üyesi Lord Redcliffe İstanbula İngiliz sefîri olarak gönderildi. 1250 [m. 1834] senesinde Pârisde ve sonra Londrada Osmânlı sefîri bulunan Mustafâ Reşîd pâşa, aldatılmış, mason yapılmıştı. Bunun sadr-ı a'zam yapılması için, Lord Redcliffe sultâna çok dil dökdü. (Bu aydın, kültürlü ve başarılı vezîri sadr-ı a'zam yaparsanız, İngiltere imperatörlüğü ile Devlet-i aliyye arasındaki bütün anlaşmazlıklar kalker. Devlet-i aliyye ekonomik, sosyal ve askerî sahâlarda ilerler) diyerek halîfeyi aldatdı. 1262 [m. 1846] da sadr-ı a'zam olan pâşa, iş başına gelir gelmez, hâriciyye nâzırı iken, Redcliffe ile el ele verip, hâzırlamış olduğu, **(Tanzîmât)** kanûnuna istinâd ederek, büyük vilâyetlerde mason locaları açdı. Câsûsluk ve hiyânet ocakları çalışmağa başladı. Gençler, din câhili olarak yetiştirildi. Londradan alınan plânlarla bir yandan idârî, zirâ'î, askerî değişiklikler yaptılar. Bunlarla gözleri boyadılar. Öte yandan da, islâm ahlâkını, ecdâd sevgisini, millî birliği parçalamaya başladılar. Yetiştirdikleri kimseleri işbaşına getirdiler. Bu senelerde Avrupada, fizik, kimyâ üzerinde dev adımlar atılıyor. Yeni buluşlar, ilerlemeler oluyor. Büyük fabrikalar, teknik üniversiteler kuruluyordu. Osmânlılarda bunların hiçbiri yapılmadı. Hattâ, Fâtih devrinden beri medreselerde okutulmakta olan fen, matematik derslerini büsbütün kaldırdılar. Din adamlarına fen bilgisi lâzım değildir diyerek, kültürlü, bilgili âlimlerin yetişmelerine mâni' oldular. Sultân Abdülmecîd hân zemânında dünyâda iki büyük islâm devleti vardı. Biri Osmânlı devleti, ikincisi Hindistândaki Gürgâniyye hükümdârlığı idi. Her iki devletin sultanları, islâm dîninin bekçisi idiler. İslâm düşmânı olan İngilizler, bu iki bekçiyi yok etmek için, çok kurnaz plânlar hâzırlamıştı. Önce, Gürgâniyye devletini parçalamaya karar verdiler. Böylece, Asyadaki müslimânları başsız bırakacak, hem de Hindis-

tânın hazînelerine, ticâretine hâkim olacaklardı. Fekat, Osmânlıların buna mâni' olmasından korkuyorlardı. Bunun için Osmânlıları Ruslarla savaştırmağa çalışdılar. Avusturya ve Prusya, Osmânlı-Rus savaşının önlenmesini istediler. Rusya da bunu kabûl etdi. Fekat İngilizler, Reşîd pâşayı harb etmeğe teşvîk etdiler. Yardım edeceklerine, zafer kazanacağına, böylece Osmânlıların bir numaralı adamı olacağına inandırdılar. Reşîd pâşa, Osmânlı devletinin başına geçeceğinin çılgınlığı içinde, İngilizlere maşa oldu. 26 eylül 1269 [m. 1853] de, Bâb-ı âlîde yüzaltmışüç (163) kişi topladı. Rusyaya harb açılmasına karâr verdi. Sultân Abdülmecîd hân da, tuzağa düşürüp, tasdik etdirdi. Rusyaya harb i'lân edildi. Osmânlı devletinin başını derde sokan İngilizler, Hindistândaki fâci'a ve felâketlere başladılar. 1274 [m. 1857] de, Delhîde, büyük ihtilâl çıkardılar. İkinci Behâdır şâhı, oğulları ile birlikte Kalküteye götürüp habs etdiler. Gürgâniyye devleti yıkıldı. Hindistânın ilerde, İngiliz imperatörlüğüne katılması için, birinci adım atılmış oldu. İngilizler, Rus çarı birinci Nikolanın Kudüsde katoliklere karşı ortodoksları ayaklandırdığını ileri sürerek, Rusların Akdenize inmesini hiç istemiyen Fransa imperatörü üçüncü Bonapartı da, Türk-Rus Kırım Harbine sürüklediler. Kendi çıkarları için yaptıkları bu işbirliği, Türk milletine Reşîd pâşanın diplomatik zaferleri olarak tanıtıldı. Düşmanların bu yaldızlı reklâmlar ve sahte dostluklarla örtmeğe çalışdıkları imhâ hareketlerini, herkesden önce anlıyan sultân, çok zemân serâyında hüngür hüngür ağlardı. Memleketi, milleti kemiren düşmânlara karşı koymak için tedbirler arar ve Allahü teâlâyâ yalvarırdı. Bu sebeble, Reşîd pâşayı, birkaç kerre sadr-ı a'zamlıktan uzaklaşdırdı ise de, kendisine (koca), (büyük) gibi isimler takan bu kurnaz adam, rakîblerini devirip, tekrâr iş başına gelmesini becerirdi. Ne yazık ki, sultân kederinden tüberküloza yakalanıp genç yaşında öldü. Sonraki senelerde devlet koltuklarını kapışan, üniversite öğretim üyeliklerine, mahkeme başkanlıklarına getirilenler, hep Mustafaî Reşîd pâşanın yetiştirmeleridir. Böylece (**Kaht-ı ricâl**) devri açılmasına ve Osmânlılara (**Hasta adam**) denilmesine sebep olmuştur.

Abdülmecîd hân, [1256] da ilk olarak kâğıd para çıkardı. [1260] da (**Mecîdiyye**) köprüsü yapıldı. Şimdi Galata köprüsü deniliyor. 1412 [m. 1992] de yeniden yapıldı. [1265] de Beşiktaşla Ortaköy arasında (**Küçük Mecîdiyye**) câmi'ini ve Ortaköy iskelesi yanında (**Büyük Mecîdiyye**) câmi'ini yaptırdı. [1276] da Maçka ile Nişantaşı arasındaki (**Teşvikiyye câmi'i**)ni yaptırdı. [1268] de (**Şirket-i Hayriyye**) denilen buğaziçi vapurları işletilmeğe başlandı. [1277] de Aydın demir yolu yapıldı. [1270] de deniz altı telgraf hattı dö-

şetti. [1272] de erâzi kanûnu çıkardı. [1274] de belediye teşkilâtı kurdu. [1276] da ticâret kanûnu yaptı. Abdülmecîd hânın vâlidesi (**Bezm-i Âlem**) sultân, 1261 [m. 1845] de Yenibağçede Gurabâ hastahânesi ve Dolmabağçe serâyı önünde deniz kenârında (**Vâlide câmi'i**) ve Bakırcılarda Bâyezîd kulesi önünde büyük sultânî lisesi ve dahâ birçok mescid, çeşme yapmışdır. Dolmabağçe denilen yer, [1023] de, birinci Ahmed hânın emri ile dolduruldu. Bir tepeyi denize doldurdular. Dolmabağçe iskelesini birinci Abdülhamîd hân yaptı. Dolmabağçe serâyını birinci ve ikinci Mahmûd hânlar ahşâp olarak yapmışlardı. 1269 [m. 1853] senesinde Abdülmecîd hân, bunların yerine, şimdiki muhteşem serâyı yaptırdı. Beşmilyon altın liraya mâl oldu. Bu kadar çok para, milletin cebine girmiş oldu. Binlerce âilenin yüzü güldü. Ayrıca, memlekete, çok kıymetli ve târihî bir san'at eseri kazandırmış oldu. Sulh ve terakkî sağladı. Hiçza ve Anadolu'da çok eserler yaptı.

İslâm düşmânları, Osmânlı halîfelerine çirkin iftirâlar yaptıkları gibi, bu mübârek zâta da, leke sürmeğe çalışıyorlar. Memleketin her tarafında ve hele Mekkede, Medîne'de yaptırdığı, görülmemiş güzel san'at eserlerine, isrâf yapıyorlar. Allahü teâlânın mübâh ettiği, izn verdiği câriye kullanmasını, ya'nî meşrû' hakkını suç olarak gösteriyorlar. İçki içerdi diyorlar. Sultân ikinci Selîm hâna ve Yıldırım sultân Bâyezîde de böyle iftirâ etdiler. Hiçbir vesîkaya dayanmayan bu sözlerle sâf müslimânlar da iniyor. Yeni târih kitaplarına bile yazıyorlar. Hâlbuki Osmânlı pâdişâhlarının hepsi, her işlerinde islâmiyyete uyar, yüksek âlimlerin fetvâları ile hareket ederlerdi. Hepsî sâlih, dindâr, mübârek insanlardı. Herbiri islâmiyyete çok hizmet etdi. İkinci Selîm hânın Edirne'de yaptırdığı büyük Selîmiyye câmi'i, düşmânlarına açık cevâb vermekde, iftirâlarını yalanlamaktadır. Din düşmânları, iyileri kötölemekte, kötüleri, dinsizleri övmektedir.

Abdülmecîd hân, türbesinin yüksekliğinin, Yavuz Sultân Selîm türbesinden aşağı olmasını vasiyyet etmiş ve öyle yapılmıştır. Türbesinde oğulları Burhâneddîn efendi [1265-1293] ve Muhammed Abdüssamed efendi [1269-1271] ve Osmân Safiyyüddîn efendi de [1271] vardır. Ortadaki üçüncü türbede sultân Süleymân hânın vâlidesi Hafsa sultân ile Sultân Süleymân şâhzâdelerinden Murâd, Mahmûd ve Abdüllah efendiler ve bir hanım efendi vardır "rahi-me-hümullahü teâlâ". 243, 287, 368, 375, 376, 397.

26 — **ABDÜLVEHHÂB-I ŞA'RÂNÎ**: Abdülvehhâb bin Ahmed, kutb-i Şa'rânî adı ile meşhûrdur. Şâzilî idi. Alî Havâsın talebesi idi. Ârif ve kutb-i zemân idi. 898 [m. 1493] de tevellüd, 973

[m. 1565] de Kâhirede vefât etdi. Tefsîr, fıkıh, tesavvuf, târîh, nahv ve tıb üzerinde çok kitâb yazmışdır. (**Dürer-ül gavâs fî fetâvâ Alî Havâs**), (**Fethulvehhâb fî fedâil-il-âl vel-eshâb**), (**Kibrit-ül-ahmer fî ulûm-il-şeyhil ekber**), (**Kitâbül-minen vel ahlâk**), (**Mîzân-üş-şarâniyye**) ve (**Yevâkit velcevâhir fî beyân-ı akâidil-ekâbir**) kitâbları meşhûrdur. 58.

27 — **ABDÜRRAHMÂN BİN AVF**: Eshâb-ı kirâmın büyüklerindenidir. Âşere-i mübeşşeredendir. Önce îmâna gelen sekiz kişiden biridir. Habeşistâna ve Medîne-i münevvereye hicret etdi. Bütün gazâlarda bulundu. Uhud gazâsında yirmibir yerinden yaralandı. Ayağından aldığı yaradan, hafif topal kaldı. O muhârebede on iki dişi de kırıldı. Çok sadaka verirdi. Bir günde, Allah rızâsı için, otuz köle âzâd etmişdir. Çok zengin idi. Büyük tüccâr idi. Hazret-i Ömerden sonra, halife namzedi olan altı kişiden biri idi. Halife olmak istemedi. Çekildi. Hazret-i Osmânın halife olmasını ilk isteyen budur. Otuzbir senesinde, yetmişbeş yaşında iken vefât etdi. İri, beyâz, yakışıklı idi “radıyallahü teâlâ anh”. 129, 166, 167.

28 — **ABDÜRRAHMÂN BİN SÜMER**: Mekkenin fethinde islâma geldi. Basrada yerleşdi. Efganistân fâtihidir. Hasen-i Basrî de, askeri arasında idi. 45 de azl edildi. 50 senesinde Basrada vefât etdi. 62.

29 — **ABDÜRREZZÂK LÂHİCÎ**: Babası Alîdir. Kum şehrinde müderris idi. Şîî âlimi olup, çok kitâb yazmışdır. 1051 [m. 1642] de vefât etdi. 18, 22.

30 — **AHMED ÂSİM EFENDİ**: Âlim idi. Ayntablıdır. Arabî (**Kâmûs**), fârisî (**Burhân-ı kâtî**) lügat kitâblarını türkçeye çevirmişdir. (**Emâlî kasîdesi**)ni türkçe şerh etmişdir. Târîh de yazmışdır. 1235 [m. 1820] de vefât etdi. Üsküdar da Nûh kuyusu kabristânındadır. Fâtihde, Yavuz Selîm durağından Eski Alîye inen caddeye bunun ismi verilmişdir. 87, 104, 108.

31 — **AHMED BİN ALÎ NESÂÎ**: 215 [m. 831] de Horasanda tevellüd, 303 [m. 915] de Şâmda vefât etdi. Hadîs âlimidir. Mısrda şöhret bulmuşdu “rahime-hullahü teâlâ”. 128.

32 — **AHMED BİN HANBEL**: Hanbelî mezhebinin reîsidir. Babası Mervlidir. 164 [m. 780] de Bağdâdda tevellüd, 241 [m. 855] de orada vefât etdi. Hayâtını anlatan çok kitâb yazılmışdır. Hadîs ve fıkıhda zemânının bir dânesi idi. Kur’ân-ı kerîm mahlûkdur demediği için habsde döğülürdü. Cenâzesini yüz kırık bin kişi taşıdı. Vera’ ve takvâsı, ilmi ve kemâlî çok idi. Üçyüzbin hadîs-i şerif ezberlemişdi. Zühd nedir dediklerinde, (Zühd üç dürlüdü: Câhillerin zühdü, harâmları terk etmektir. Âlimlerin zühdü, halâl olanla-

rın fazlasından sakınmaktadır. Âriflerin zühdü, Allahü teâlâyı unutturan şeyleri terkdir) buyurdu “rahime-hullahü teâlâ”. 23, 25, 43, 45, 57, 63, 84, 176, 178, 195, 219, 224, 324, 362, 388, 401.

33 — **AHMED BİN MUSTAFÂ:** Taşköprü zâde adı ile meşhûrdur. 901 de Bursada tevellüd, 968 [m. 1560] de vefât etdi. Âşık-pâşa mahallesindedir. Çeşidli medreselerde müderrislik yaptı. Son zemânlarında göremez oldu. Çok kitâb yazmıştır “rahime-hullahü teâlâ”. 105.

34 — **ÂİŞE-İ SİDDÎKA** “radiyallahü anhâ”: Resûlullahın “sal-lallahü aleyhi ve sellem” zevce-i mutahherası ve Ebû Bekr-i Sıddîk-ın kerîmesidir. Vâlidesi, ümmü Rûmandır. Hicretten sekiz sene önce tevellüd ve 57. ci yılda, 65 yaşında Medîne’de vefât etdi. Bakîdedir. Evlâdı olmadı. Hadîce-i kübrânın vefâtından bir yıl sonra ve hicretten iki yıl önce, nikâh edildi. Üç sene sonra, Medîne’de, hücre-i se’âdete getirilmekle şereflendi. Akli, zekâsı, iffeti ve takvâsı, şaşılacak kadar çok idi. Resûlullah tarafından çok sevilir ve çok öğülürdü. Nikâhı Allahü teâlânın emri ile yapıldı. Âyet-i kerîme ile medh edilmiştir. Eshâb-ı kirâm müşkillerini çözmek için kendisine başvururdu. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefâtında onsekiz yaşında idi. 12, 13, 20, 24, 30, 47, 48, 60, 69, 74, 75, 76, 105, 110, 114, 119, 122, 123, 127, 128, 130, 133, 165, 171, 175, 176, 178, 185, 196, 207, 212, 234, 235, 242, 249, 256, 311, 340, 345, 355, 358, 387, 409.

35 — **ALÎ BİN EMRULLAH:** Alî Çelebi, Anadolu kâdı askeri idi. Ya’nî askerî mahkeme reîsi idi. 916 da tevellüd ve 979 [m. 1571] de Edirne’de vefât etdi. (**Ahlâk-ı Alâî**) kitâbı türkçe olup iki cildir. Mısrda basılmıştır. Beydâvî tefsîrine hâşiyesi, (**Dürer**) ve (**Gurer**) kitâbına hâşiyesi, (**Keşşâf**) tefsîrine hâşiyesi, türkçe şi’rlerinin divânı, (**Kasîde-i bürde**) şerhi ve dahâ nice eserleri vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 66.

36 — **ALÎ BİN OSMÂN:** Sirâceddîn-i Üşî, 557 [m. 1162] de tâ’ûn, ya’nî vebâ hastalığından öldü “rahime-hullahü teâlâ”. (**Fetâvâ-yı sirâciyye**) ve (**Meşârikul-envâr**) ve (**Emâlî kasîdesi**) meşhûrdur. Buna (**Lâmiyye**) kasîdesi de denir. 87.

37 — **ALÎ MÜRTEDÂ** “radiyallahü anh”: Resûlullahın amcası Ebû Tâlibin dördüncü oğludur. Hulefâ-i râşidîn ve Aşere-i mübeşşerenin de dördüncüsüdür. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” dâmâdı idi ve çok sevgilisi idi. Ehl-i beytin, Ehl-i abânın birincisi idi. Allahü teâlânın arslanı idi. Çeşidli hadîs-i şeriflerde medh edildi. Ehl-i sünnetin gözbebeğidir. Evliyânın reîsidir. Kerâmetler hazînesidir. Hicretten 23 yıl önce Mekke’de tevellüd etdi. Annesi, Fâtıma binti Esed bin Hâşim idi. On yaşında iken, bi’setin

ikinci günü îmâna geldi. Yürüyerek hicret edip, mubârek ayakları şişti. Bütün gazâlarda arslan gibi döğüşdü ve çok yara aldı. Uhud-da on altı yerinden yaralanmışdı. Tebük gazâsında, Medîne'de muhâfız olarak bırakılmışdı. Âyet-i kerîme ile medh ve senâ buyurulmuşdur. Üç halifeye de bî'at etmiş, seve seve tasdik etmiştir. Her üçüne de çok yardım etmiştir. 35 yılında halife oldu. 36 yılındaki Cemel vak'asında Âişe-i Sıddîkayı esîr alınca hurmet ve ikrâm etmiş ve kendi askeri arasında bulunan Muhammed bin Ebî Bekr ile Medîneye göndermiştir. 37 de Sıffîn denilen yerde hazret-i Mu'âviyenin askeri ile yüz günde doksan kerre meydân savaşı yapmış, askerinden yirmibeşbin, karşı taraftan kırkbeşbin kişi şehîd olmuşdu. Karşı tarafın sulh teklîfini kabûl edince, ordusundan yedi bin kişi ayrıldı. Bunlara hâricî denildi. Hâlid bin Zeydi, bunlara nasihat için gönderdi ise de, fâidesi olmadı. Bunların üzerine yürüyüp, perîşan etdi. Hâricîler, kendisine çok iftirâ ediyorlar. Şâmdaki islâm âlimlerinden Ebû Hâmid bin Merzûk, 1387 [m. 1967] basıklı (**En-nakd-ül-muhkem**) kitâbında diyor ki, (İmâmı Hayder Alîye "kerremallahü vecheh" dil uzatanlardan biri de İbni Teymiyye Harrânîdir. (Minhâc-üs-sünne) kitâbında Eshâb düşmanlarına karşı hâricî kitâblarından vesîkalar nakl ederken, hazret-i Alîye ve Ehl-i beyte çirkin iftirâlar yapmaktadır). Hazret-i Alî "radiyallahü anh", hâricîlerden Abdürrahmân ibni Mülcem tarafından kırkinci [40] yıl Ramezânın onyedinci günü, sabâh nemâzını kıldırırken, kırılcla başından yaralandı. İki gün sonra şehîd oldu. Necefeddir. Üçü Fâtımadan olmak üzere onsekiz oğlu ve on sekiz kızı vardı. Orta boylu, buğday renkli, ak ve uzun sakallı idi. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 79, 82, 83, 85, 86, 88, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 138, 140, 143, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 254, 257, 258, 259, 260, 264, 265, 267, 271, 279, 298, 302, 303, 304, 305, 318, 323, 329, 331, 344, 345, 352, 355, 356, 357, 358, 359, 381, 382, 385, 386, 396, 399, 402, 408, 409.

38 — **ALÎ RIZÂ**: Muhammed Cevâd Takî hazretlerinin babası ve Mûsâ Kâzım hazretlerinin oğludur. Oniki imâmın sekizincisidir. 153 de Medîne'de tevellüd, 203 [m. 818] de Tûs şehrinde vefât etmiştir. Hârûnürreşîd'in kabri yanındadır. Bu şehre bugün Meş-

hed denilmektedir. Halife Me'mûn, kendisini çok sever ve sayardı ve kendine dâmâd yapmıştı. İmâm önce vefât etmeseydi, kendinden sonra imâmı halife yapacaktı. 158, 342, 359.

39 — **ÂMİDÎ:** Seyfeddîn Alî bin Muhammed, islâm âlimlerinin büyüklerindendir. Âmid şehrinde ya'nî Diyârbekrde 551 de tevellüd, 631 [m. 1234] de Şâmda vefât etdi. Şâfi'î idi. Mısrda, Şâmda yıllarca müderrislik yaptı. Kelâm, fikh, mantık ve hikmetde, kıymetli eserleri vardır. 75, 205.

40 — **AMMÂR BİN YÂSER:** Anası ve babası ile en önce islâma gelenlerdendir. Kâfirlerden çok işkence çekti. Annesi Sümeyye hanım, işkence edilirken şehîd oldu. İlk islâm şehîdi Sümeyyedir. Ebû Cehlin süngüsü ile şehîd oldu. Ammâr “radiyallahü anh” hadîs-i şerîf ile medh olunmuşdur. Her gazâda bulundu. (Mescid-i Kubâ'nın yapıcısıdır. Müseylemetülkezzâb ile muhârebeye bir kulağı kesildi. Halife Ömer zemânında Kûfe vâlisi oldu. 37 de Sıffîn muhârebesinde, 94 yaşında şehîd oldu. Uzun boylu, buğday renkli, ak sakallı idi “radiyallahü teâlâ anh”. 28, 105, 113, 176.

41 — **AMR İBNİ ÂS:** Eshâb-ı kirâmın meşhûrlarındandır. Hicretin sekizinci yılı, Mekkenin fethinden, altı ay önce Hâlid bin Velîd ile Medîneye gelerek müslimân olmuşlardır. Resûlullahın “sal-lallahü aleyhi ve sellem” Ummânda vâlisi olup, hiç azl buyurmadı. Ebû Bekr tarafından Şâmın fethine gönderildi. Halife Ömer tarafından Filistin vâlisi oldu. Mısır feth etdi. Mısra vâlî yapıldı. Sıffîn muhârebesinde, ictihâdı, hazret-i Mu'âviyenin ictihâdına uygun oldu. Yeniden Mısra vâlî olup, ölünceye kadar bu vazîfede kaldı. 43 de vefât etdi. Çok zekî, meşhûr dâhîlerden idi. Kısa boylu, cesûr, edîb ve belîğ idi “radiyallahü teâlâ anh”. 19, 62, 65, 75 76, 105, 172, 180, 249, 251, 340, 358, 405.

42 — **ÂZÂD:** Emîr Gulâm-ı Alî bin seyyid Nûh, Hindistânın meşhûr şâirlerindendir. Dört kasîdesi çok meşhûrdur. 1200 [m. 1786] de vefât etdi. 151.

43 — **BÂBÜR ŞÂH:** Timûr Gürgân şâhın oğlu meşhûr Asterâbâd fâtihi Mîrân şâhın torunu olan sultân Ebû Sa'îdin torunudur. 888 [m. 1482] de tevellüd etdi. 933 [m. 1526] de Hindistânı alıp, büyük bir islâm devleti kurdu. Bu devlet, 1274 [m. 1858] senesinde İngilizlerin işgâline kadar, 342 sene hükm sürdü. 937 [m. 1530] de vefât etdi. Kâbildedir. Âlim, âdil ve edîb idi. Hayâtını kendi yazdı. (**Tüzük Bâbüri**) dediği bu kitâbı, Ekber şâh zemânında Çağatay dilinden fârisiye, sonra İngilizceye terceme ve neşr edildi. Bâbürün kurduğu (**Timûr oğulları**) veyâ (**Gürgâniyye**) devletinin onyedî hükmdârı şunlardır:

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüdü	Cülûsu
1	Bâbü bin Ömer bin Ebî Sa'îd	888	933 [m. 1526]
2	Hümâyün bin Bâbü	913	937 [m. 1530]
3	Ekber bin Hümâyün	949	963 [m. 1555]
4	Selîm Cihângîr bin Ekber	977	1012 [m. 1603]
5	Şâh-cihân bin Cihângîr	1000	1037 [m. 1627]
6	Evrenkzîb Âlemgîr bin Şâh-cihân	1028	1068 [m. 1657]
7	Şâh-ı Âlem Muhammed Behâdir bin Âlemgîr	1053	1118 [m. 1706]
8	Cihândâr İskender bin Şâh-ı âlem	—	1124 [m. 1712]
9	Ferrûh bin Azîm-üş-şân bin Şâh-ı âlem	1098	1125 [m. 1713]
10	Reff'udderecât bin Refî'üşşân bin Şâh-ı âlem	—	1131 [m. 1718]
11	Şâh-cihân-i sânî bin Şâh-ı âlem	—	1131 [m. 1718]
12	Muhammed bin Şâh-cihân-ı sânî	1114	1131 [m. 1718]
13	Ahmed Behâdir bin Muhammed şâh	—	1161 [m. 1748]
14	Âlemgîr-i sânî bin Cihândâr	1099	1167 [m. 1753]
15	Şâh-ı âlem-i sânî bin Âlemgîr	1140	1173 [m. 1759]
16	Ekber şâh-ı sânî Muhammed bin Şâh-ı âlem	1173	1221 [m. 1806]
17	Behâdir şâh-ı sânî bin Muhammed	1189	1253 [m. 1837]

Yukarıda yazılı Gürgâniyye hükmdârlarının son zemânlarında İngilizler Hindistâna yerleşmeğe başladı. El altından hindû kâfirlerini müslimânlar karşı kıskırttılar. Sürekli fitneler çıkardılar. Önce, Felemenk, Portekiz, Fransız ve İngiliz tüccârları ve büyük şirketleri sâhil şehirlerine yerleştiler. İlk olarak Ferrûh Sîr Şâh, bir İngiliz şirketine imtiyâz hakkı tanıdı. İkinci Şâh-ı âlem, Bingale kıt'asını senede iki milyon dört yüz bin rubye karşılığında İngilize şirketine kirâyaya verdi. 1221 [m. 1806] de Şâh-ı âlem vefât edince, İngiliz hükûmeti, şirketin haklarını korumak behânesi ile işe karıştı. 1274 [m. 1858] de Delhîde ihtilâl çıkarıp, Hindistândaki vehhâbîlerin yardımı ile, Behâdir şâhı Kalküte şehrine nakl ve habs ederek, Gürgâniyye devletine son verdi. Hakikat Kitâbevinin 1987 senesinde neşr ettiği **(Diyâ-ül-kulûb)** kitâbına bakınız! 1294 [m. 1877] de, Osmânî-Rus harbi sırasında, Hindistânı, İngiltere krallığına bağlı bir imperatörlük i'lân etti. Midhat pâşanın islâmiyete yaptığı zararların en büyüğü bu oldu. İngilizler, girdikleri bütün islâm memleketlerinde yaptıkları gibi, islâm âlimlerini, islâm kâtiblerini, islâm mekteplerini yok etdiler. Tâmin câhili bir gençlik yetiştirdiler. Hindûlarla müslimânları çarpışdırıp, milyonlarca müslimânın kılıncından geçmesine sebep oldular. Çıkardıkları fitnelerden en kanlısı 1274 [m. 1858] ve 1366 [m. 1947] de Pâkistân kurulurken oldu. Pâkistâna devlet başkanı yaptıkları Alî Cinnâh, şîî idi. [m. 1948] de ölünce, yerine geçen Eyyûb hân mason idi. Islâmiyeti yıkmak yolunda idi. Bunun yerine gelen general Yahyâ hân, koyu kızılbaş idi. 1392 [m. 1972] başında Hind harbinde mağ-

lûb olup, doğu Pâkistân elinden gidince, habs edildi. 1947 de, şîî bir Pâkistân devletinin kurulması, Hindistânda milyonlarca Ehl-i sünnetin ölümüne sebep oldu. İstanbulda, İhlâs Vakfının müessisi, 1391 [m. 1971] sonunda Hind ve Pâkistân seyâhatinde (**Panipüt**) şehrinde kapısı kilitli bir Kur'ân mektebi görüp, niçin kapalı olduğunu sorunca, 1947 den beri kapalıdır. Bütün talebeyi ve şehrdaki binlerle müslimânın hepsini [m. 1947] de hindûlar öldürdü. Bir Ehl-i sünnet sağ kalmadı. Biz sonradan buraya geldik demişlerdir.

Seyyid Abdülhakîm Efendi buyurdu ki, (İslâmın büyük düşmanı İngilizlerdir. İslâmiyeti bir ağaca benzetirsek, başka kâfirler fırsat bulunca, bu ağacı dibinden keser. Müslimânlar da bunlara düşmân olur. Fekat, bu ağaç birgün filiz verebilir. İngiliz böyle değildir. Bu ağaca hizmet eder. Besler. Müslimânlar da onu sever. Fekat gece, kimse anlamadan köküne zehr sıkar. Ağaç öyle kurur ki, bir dahâ süremez. Vah vah çok üzüldüm, diyerek müslimânları aldatır. İngilizin, islâma böyle zehr salması demek, para, mevki' ve kadın gibi nefsanî arzûlar karşılığında satın aldığı yerli münâfıkların, soysuzların elleri ile, islâm âlimlerini, islâm bilgilerini ortadan kaldırmasıdır). 12, 345.

44 — **BÂKÎ BİLLAH:** Muhammed Bâkî billah, Hindistânın büyük velisi idi. 971 de tevellüd, 1013 [m. 1604] de vefât etdi. Dehlidedir. Zühud ve takvâsi ve kerâmetleri meşhûrdur. Kâbilden Semerkanda gelip ilm tahsil etdi. Orada Emkenk kasabasında, Hâcegî Emkenğî Ahmed Kâşânîden feyz alarak, tesavvufda kemâle geldi. Kur'ân-ı kerîmi her gece iki kerre hatm ederdi. (**Hadarât-ül-kuds**) ve (**Berekât**) kitâblarında hâl tercemesi fârisî olarak yazılıdır.

İstanbulda Süleymâniyye kütübhânesinde, Reşîd efendi kısmında 474 numaradaki, (**Menhec-üs-sâlikîn**) kitâbını hicretin 993 [m. 1585] senesinde Mustafâ bin Hüseyin Rûmî Ahrârî Mekke-i mükerrermede yazmışdır. Bunun üstâdı, hâce Ahmed Sâdık Ahrârî Kâbilî, mevlânâ Hâcegî Ahmed Kâşânîden ve bundan sonra talebesi hâce Muhammed İslâm Cûybârîden, Buhârada feyz aldı. Cûybârînin talebesi oldu ise de, mevlânâ Hâcegî Kâşânînin oğlu mevlânâ hâce İshak, Belhden Taşkende gelince, ilm ve feyz verme vazifesini Mevlânâya bıraktı. Mevlânâ hâce İshak babasının talebesi olan mevlânâ Lutfullahın talebesi idi. Hâce Ahmed Sâdık efendi, Mâ-verâ-ün-nehrden İstanbula geldi. Üçüncü sultân Murâd hân, bunu büyük bir saygı ile karşıladı. Kendisi ve vezîrleri hizmet yarışı yaptılar. Talebesi oldular. Sonra Hicâza hareket eyledi.

Mısır vâlisi İbrâhîm pâşa, misli görülmemiş hizmet eyledi. Mekke-
de sultânın tahsîs ettiği büyük serâyda müsâfir olundu. Burada iki
sene kalıp, dokuzyüzdoksanüç 993 [m. 1585] de Medîne-i münev-
vereyi ziyâret etdi. Şâm yolu ile İstanbula geldi. 144, 145, 146, 148.

45 — **BÂYEZİD-İ BİSTÂMÎ:** Adı Tayfurdur. Babası İsâdır. Evliyânın büyüklerinden olup, hanefî idi. 160 da Bistâmda tevellüd, 231 [m. 846] de vefât etdi. Bistâmdadır. Bistâm, Hazer denizinin cenûb sâhilindedir. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın rûhâniyeti ile yetişerek tesavvufda yükselmiştir. Otuz sene Şâmda dolaşmış, yüzönüç üstâddan ders almıştır. Aşk-ı ilâhîde o kadar ileri ve ibâdetde o derecede idi ki, nemâz kılarken, Allah korkusundan ve islâmiyete saygısından göğüs kemikleri gıcırdardı. Son derece âlim ve fâdıl ve edîb idi. Şi'rleri meşhûrdur “kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz”. 148, 150, 327.

46 — **BEGAVÎ HÜSEYN:** Babası Mes'ûddur. Muhiyissünne ismi ile meşhûrdur. Hadîs âlimidir. Şâfi'îdir. 436 [m. 1044] senesinde Horasanda Bag şehrinde tevellüd, 516 [m. 1122] de vefât etmiştir. Meşhûr (**Mesâbîh**) kitâbının sâhibidir. Bu kitâbda 4719 hadîs-i şerif vardır. Fıkhdâ (**Kifâye**), tefsîrde de (**Me'âlimüttenzîl**) ve dahâ birçok kıymetli eserleri vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 106.

47 — **BEHLÛL DÂNÂ:** Babası Ömerdir. Kûfeli bir meczûbdur. Hârûnürreşîd ile olan sözleri meşhûrdur. İlmi yok ise de, Hârûna nasihat verirdi. 190 [m. 806] da vefât etdi. 87.

48 — **BERÂ' BİN ÂZİB:** Ensâr-ı kirâmın büyüklerindedir. Küçük olduğundan Bedr gazâsına götürülmedi. On dört gazâda, Resûlullahın önünde harb etdi. Çok cesûr idi. Rey şehri alınırken çok kahramanlık gösterdi. Basrada vefât etdi “radiyallahü teâlâ anh”. 68, 241.

49 — **BEŞİR BİN SA'D ENSÂRÎ:** Eshâb-ı kirâmdandır. Hazret-i Ebû Bekre, Ensârdan, en önce bî'at eden, budur. İkinci Akabe anlaşmasında ve bütün gazâlarda bulundu. Yemâme muhârebelerinden dönüşde, Aynüttemer vak'asında şehîd oldu “radiyallahü teâlâ anh”. 113.

50 — **BEYDÂVÎ:** Abdûllah bin Ömer kâdî Beydâvî, müfessirlerin baş tâcidir. Şîrâzın Beydâ kasabasında tevellüd, 685 [m. 1286] de Tebrîzde vefât etdi. Şâfi'î mezhebinde derin âlim idi. (**Envârüttenzîl**) adındaki tefsîri çok kıymetli olup, bütün âlimlerce kuvvetli sened olmuştur. Kelâm, fikh, lügat ve nahvde çok kıymetli kitâbları vardır. Tefsîrini çok kimseler şerh etmiştir. Bunlar-

dan (**Şeyhzâde şerhi**), en kıymetlisidir “rahime-hullahü teâlâ”. 86, 88, 97, 110, 111, 125, 130, 204, 274, 390.

51 — **BEYHEKÎ**: Ahmed bin Hüseyñ Beyhekî, hadîs âlimidir. Şâfi’î mezhebinde derin âlim idi. 384 [m. 994] de Nişâpûrun Beyhek kazâsında tevellüd, 458 [m. 1066] de Nişâpûrda vefât etdi. (**Sünen-i kebîr**) ve (**Sünen-i sagîr**) hadîs kitâbları meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. 129, 205, 248.

52 — **BİLÂL BİN REBÂH HABEŞÎ**: Eshâb-ı kirâmdandır. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” müezzini idi. Önce müs-limân olanlardandır. Ümmiyetebni Halefin kölesi idi. Kâfirler ve efendisi, kendisine çok eziyyet ve cefâ ederlerdi. Boynuna ip takıp, çocukların ellerine verir, Mekke sokaklarında dolaştırırlardı. Bilâl ise, Allah birdir, Allah birdir der, dîninden vazgeçmezdi. Birgün, Bilâli soyup, bir don ile, sıcak kum üzerine yatırdılar. Üstüne büyük taş koydular. Yâ, Muhammedin dîninden çıkarsın, yâhud ölünciye kadar, burada böyle kalırsın dediler. Bilâl hazretleri, bu taşın altında (Allah birdir, Allah birdir) derdi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” oradan geçerken, bunu gördü. (**Allahü teâlânın ismini söylemek, seni kurtarır**) buyurdu. Evine geldi. Ebû Bekr gelince, Bilâlin çekdiğini söyledi. (**Çok üzüldüm**) buyurdu. Ebû Bekr “radı-yallahü anh” kâfirlerin yanına gitti. (Bilâle böyle yapmakla elinize ne geçer? Bana satınız!) dedi. Dünyâ dolusu altın versen satmayız. Fekat, senin kölen Âmir ile değışiriz dediler. Âmir, Ebû Bekrin ticâret işlerini yapardı. Çok para kazanırdı. Yanında maldan başka, onbin altın vardı. Ebû Bekrin her işini görür, ya’nî onun eli-ayağı yerinde idi. Fekat, kâfir idi. İmân etmiyordu. Ebû Bekr, Âmiri, bütün malı ve paraları ile, Bilâl için size verdim buyurdu. Çok sevindiler. Ebû Bekri aldatdık dediler. Bilâli taş altından çıkarıp, elinden tutup, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûruna getirdi. (Yâ Resûlallah! Bilâli bugün, Allah için âzad eyledim) dedi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” çok sevindi. Ebû Bekre çok düâ buyurdu. O anda, Cebrâîl aleyhisselâm gelip, doksan ikinci sûre olan (Velleyl) sûresinin, onyedinci âyetini getirdi. Cenâb-ı Hak, Ebû Bekrin Cehennemden uzak olduğunu müjdeledi.

En önce ezân okuyan budur. Bütün gazâlarda bulundu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından sonra, cihâd için Şâma gitti. Yirmi senesinde Şâmda vefât etdi. Bâbüsagîrde med-fündür. Sesi çok güzel ve pek te’sîrli idi. Ezân okurken herkesi ağ-latırdı. Ömer “radıyallahü anh” Şâma gelince, ezân okuyup, bütün askeri ağlatmışdı. Bundan sonra, Medîne-i münevvereye gel-diğinde, hazret-i Hüseyñin “radıyallahü teâlâ anhümâ” zorlaması

ile bir sabâh ezânı okuyarak, bütün Medîne ehâlisi şaşkına dönmüşdü. 133, 243, 250.

53 — **BİRGİVÎ**: Muhammed bin Alî 928 de Balıkesirde tevellüd ve 981 [m. 1573] de Ödemişin Birgi kasabasında tâ'undan vefât etdi. Türkçe (**Vasiyyetnâme**) kitabı çok kıymetli olup, bunun (**Kâdî-zâde şerhi**) pek istifâdelidir. Arabî (**Tarîkat-i Muhammediyye**) kitabını çok âlimler şerh etmiş ve türkçeye terceme edilmiştir. Çok kerre basılmışdır. Türk âlimlerinin baş tâcıdır “rahime-hullahü teâlâ”. 90.

54 — **BUHÂRÎ**: Muhammed bin İsmâ'îl 194 [m. 809] de Buhârâda tevellüd, 256 [m. 869] yılı fitr bayramı günü Semerkandda vefât etdi. (**Sahîh-i Buhârî**) adı ile meşhûr olan (**Câmî'ussahîh**) hadîs kitabı, Kur'ân-ı kerîmden sonra islâm dîninin en kıymetli, en sağlam kitâbıdır. Başka eserleri de çokdur. Buhâriyyi şerîfde yedibin ikiyüz yetmişbeş hadîs-i şerîf vardır. Bunları altıyüzbin hadîs arasından seçmiştir. Her hadîsi yazacağı zemân, gusl abdesti alır, iki rek'at nemâz kılar, istihâre yapardı. Buhâriyyi şerîfi on altı senede yazdı. 18, 21, 40, 79, 231, 242, 362.

55 — **BURHÂNEDDİN MERGINÂNÎ**: Alî bin Ebû Bekr, büyük âlim olup, Buhârâda müderris idi. Şeyhülislâm adı ile meşhûrdur. Fergânenin Merginân kasabasında tevellüd ve 593 [m. 1197] de Buhârâda Cengiz hücumunda şehîd oldu. Eserleri arasında (**Hidâye**) ya'nî (**Şerh-i Bidâye**) ve (**Tecnîs**) ve (**Kunye-tül-fetâvâ**) kitâbları meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. Hidâye iki cild olarak basılmış, İngilizceye terceme edilmiştir. Çok âlimler tarafından şerh edilmiştir. İbni Hümâmın şerhi olan (**Feth-ul-kadîr**) yeniden basılmışdır. 125.

56 — **BÜREYDE-TÜBNÜ HASÎB ESLEMÎ**: Eshâb-ı kirâmındandır. Hicretde, kavmi ile birlikde gelip müslimân oldu. Uhud gazâsından sonra Medîne-i münevvereye geldi. Bundan sonraki gazâların hepsinde bulundu. Bir müddet Basrada kaldı. Horasana cihâda gitdi. Mervde yerleşdi ve orada vefât etdi. Çocukları, torunları, orada kaldı. Oğlu Abdüllah vâsıtası ile birkaç hadîs-i şerîf bildirmişdir. 113.

57 — **CÂBİR BİN ABDÜLLAH**: Ensâr-ı kirâmın büyüklerindedir. İkinci Akabe anlaşmasında babası ile idi “radiyallahü teâlâ anhümâ”. Bedr ve Uhudda küçük idi. Diğer onsekiz gazâda bulundu. Ömrü sonunda gözlerine perde geldi. Yezîdin kumandasındaki ordu ile İstanbul muhâsarasında bulundu. 77 yılında 95 ya-

şında vefât etdi. Medîne'de medfûn olduğu (**Mevdu'âtül-ulûm**) 648. ci sahîfede yazılıdır. Koca Mustafâ pâşanın yaptırdığı câmi' ve türbe, başka Câbir için olsa gerekdir. 40, 106, 185, 231.

58 — **CÂBİR BİN ZEYD**: Basrada, Tâbi'îndendir. Âlim ve fakîh idi. Abdüllah ibni Abbâsın talebesinden idi. 103 de vefât etdi. 126.

59 — **CA'FER TAYYÂR**: Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” amcası olan Ebû Tâlibin oğlu ve hazret-i Alînin büyük kardeşidir. İmân edenlerin otuzikincisidir. Habeşe hicret edip, Hayberin fethinde gelmişdi. Şâma yakın Mu'te denilen yerde, hicretin sekizinci yılı Cemâzil-ülâ ayında, rum ordusu ile harb eden üçbin askerın kumandanı Zeyd bin Hârise şehîd olunca, yerine emîr olmuş, sancağı sağ eline alıp hücûm etmişdi. Sağ eli kesilince, sol eline almış, sol eli de kesilince, dişî ile tutarak hücûm etmiş ve nihâyet şehîd olmuşdur. Vefâtında kırk bir yaşında idi. O gün yetmişden ziyâde yara almışdı. Resûlullah (Ca'fer Tayyâra, iki kolu yerine iki kanad verilip Cennetde uçmakda olduğu) vahy olundu. Bu müjdeyi Eshâba haber verdi. Bunun için (Tayyâr) denildi. 66, 250, 323, 329, 340.

60 — **CA'FER SÂDİK**: Babası, Muhammed Bâkır bin Zeynel'âbidindir. Oniki imâmın altıncısıdır. Vâlidesi, Ebû Bekr-i Sıddîkın torunu olan Kâsımın kızıdır. 83 yılında Medîne'de tevellüd, 148 [m. 765] de orada vefât eyledi. Babası ve dedesinin yanındadır “rahime-hümullahü teâlâ”. İlmî ve kemâlî eşşiz idi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, dersine devâm ederek ârif-i billah oldu. Kimyâ ilminde, zemânının bir dânesi idi. Meshûr kimyâger Câbir, bunun derslerinde yetişdi. İkinci Abbâsî halîfesi olan Ebû Ca'fer Mensûr, kendisine düşman idi. Bir kerre öldürtmek istedi ise de, (**Tezkire-i evliyâ**)da yazılı kerâmeti görünce korkdu. Tevbe etdi. Çok hürmet eder, nasîhatlerini dinler oldu. Yedi erkek, üç kız evlâdı olup, büyük oğlu İsmâ'îl, kendisinden önce vefât ettiğinden, yedinci imâm, ikinci oğlu Mûsâ Kâzım hazretleri olmuşdur. Bid'at ehlinde bir kısmı, oğlu İsmâ'îli ve evlâdını imâm tanıyor. Bunlara İsmâ'îliyye denir. Şî'ilerin çoğu, kendilerine (**Ca'ferî**) demekde ise de, bu sözleri, Ebû Ca'fer Muhammed Tûsînin mezhebinde olduklarını bildirmekdedir. 86, 87, 96, 108, 110, 111, 124, 125, 134, 212, 315, 324, 358, 361, 406, 410.

61 — **CÂMÎ “MOLLA”**: Abdürrahmân bin Ahmed Nûreddîn mevlânâ Câmî, Hiratda şeyhülislâm idi. Âlim ve veliyyi kâmil ve edîb ve şâir idi. Horasanda, Cam kasabasında 817 de tevellüd ve

898 [m. 1492] de Hiratda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Reşehât kitâbında, uzun hâl tercemesi vardır. Behâeddîn Buhârî hazretlerinin halîfelerinden Sa’deddîn-i Kaşgârî meclisinde kemâle geldi. Sultânlardan ve hele vezîr Alî şîr Nevâiden çok saygı görürdü. Fâtih sultân Muhammed hazretleri ile de mektûblaşırđı. Fâtihin da’veti ile Konyaya teşrîf etdi ise de, pâdişâh vefât etdiğinden görüşemediler. (**Şevâhid-ün-nübüvve**) ve (**Nefehât-ül-üns**) ve (**Behârîstân**) kitâbları tekrâr tekrâr basılmışdır. Her üçü de fârisidir. Yüze yakın kıymetli eseri çeşidli dillere terceme edilmişdir. 31, 122, 143, 363, 386.

62 — **CÂMÎ NÂMİKÎ**: Ahmed Alî bin Muhammed Nâmîkî Câmî, Evliyânın büyüklerindedir. Şeyhülişlâm-ı mutlak idi. Nefehât kitâbının fârisî Hind baskısı, 322. ci sahîfesinden başlayarak Ahmed Câmîyi uzun anlatmaktadır. Eshâb-ı kirâmdan Cerîr bin Abdüllah soyundandır. Cerîr, beyâz, uzun boylu, çok yakışıklı idi. Ömer “radıyallahü anhümâ”, (Cerîr, bu ümmetin Yüsüfüdür) buyururdu. Ahmed Câmînin otuz dokuz oğlu ve üç kızı vardı. On dört oğlu kalıp, hepsi âlim, âmil, kâmil ve veliyyi kâmil oldu. Hepsinin kitâbları, eserleri vardı. Kendisi ümmî idi. Okumadı, yirmiiki yaşında tevbe edip, onsekiz yıl tenhâda nefsini terbiye ile uğraşdı. İlm-i ledün-nîye kavuşdu. Bu arada, kendisine ilm-i zâhir de ihsân edildi. İlm-i zâhirin böyle ihsân olunması, Eshâb-ı kirâmdan sonra pek az Evliyâyâ nasîb olmuşdur. Tevhîd, ma’rifet-i ilâhiyye, siyer, hikmet, tesavvuf, hakikat sırları üzerinde, üçyüzden fazla kitâb yazdı. (**Miftâh-ün-necât**) adındaki fârisî yazma eseri İstanbulda Süleymâniyye kütübhânesi, Es’ad efendi kısmında 1728 numarada vardır. Bunu 522 de yazmışdı. 441 de tevellüd ve 536 [m. 1142] de vefât eyledi. (**Sirâcüssâirîn**) kitâbında kendi hayâtını anlatmakta, Hak teâlânın verdiği ni’metleri saymaktadır. Bu kitâbını altmışiki yaşında yazmış idi. O zemâna kadar yüzseksenbin kâfirin îmâna gelmesine, tevbe etmelerine sebep olmuşdur. Oğlu Zahîreddîn (**Rumûzü-hakâyık**) kitâbında diyor ki, (Babam Ahmed, hayâtı müddetince altıyüzbin kişinin tevbe etmesine sebep oldu). Uzun zemân Hiratda, Abdüllah-i Ensârî hânesinde kalarak neşr-i hakâyık eyledi. 143.

63 — **CENGİZ HÂN**: [Dschingis-çan] Cengiz veyâ Timoçin denir. Türk değildir. Moğol olduğu, bütün dillerdeki târihlerde yazılıdır. En büyük ve en zâlim moğol hükmdârı idi. Kâfir idi. İslâm düşmanı idi. 551 [m. 1155] da tevellüd, 624 [m. 1227] de vefât etdi. Büyük târihci Şemseddîn Sâmî beğ, (**Kâmûs-ül-’lâm**)da diyor ki, (Cengiz dünyânın en büyük cihângirlerinden ve en meşhûr zâlim ve kan dökücülerdendir. Moğoldur. İslâmiyyete çok zararı dokun-

muş olan bu adam, bir kabîle reisi iken, 599 [m. 1202] da (**Kara-kurum**)da moğol ve tatar hânlarının başı, ya'nî hâkâmı oldu. Câhil ve vahşî moğollardan ve tatarlardan büyük bir ordu, dahâ doğrusu yağmacılar gürûhu toplayıp, doğu Türkistânı ve Çini aldı. 616 [m. 1219] da, sultân Muhammed Hârezm şâhın memleketine saldırdı. Horâsân, Kandihar, Mültan gibi medeniyet merkezlerini yakdı, yıkdı. Milyonlarca müslimânı öldürdü. Çoğunu câmi'lerde kılıncdan geçirdi. Kendi askerlerinden de yüz binlerce telef oldu. Buhârâ, Semerkand, Hirât gibi ilm kaynağı büyük şehrleri harâbeye çevirdi. Kadınlarını esîr diye askerine dağıtdı. Çok çirkin şeyler yaptılar. İslâm medeniyetine, yerine getirilemeyecek darbeler indirdi. Kafkasyaya, Rusyaya, Anadoluya yayıldı. 621 [m. 1224] de Kara-kuruma çekildi. Suçsuzların, kadın ve çocukların kanlarını dökmek en büyük zevki ve eğlencesi idi. Askerleri de keyfi için adam öldürürlerdi. Girdiği şehrlerdeki sivil halkın hepsinin öldürülmesini emr ederdi. Altıyüz senede, nice emeklerle elde edilmiş, hattâ islâmiyetden önce de yapılmış nice medeniyet eserlerini, kütüb-hâneleri, mektepleri, rasathâneleri [kıymetli kitâbları, târihin önemli kaynaklarını, vesikalarını] yok etdi. İslâm âlimlerinin birçok eserlerinin bugün elde bulunamaması, başlıca Cengiz ile torunlarının ve bunların emri ile saldıran vahşî moğol yağmacılarının yaptıkları tahriblerin netîcesidir. Taşkınlık ve azgınlık zemânı kısa sürdü ise de, yıkdığı medeniyetler bir dahâ eski hâlini bulamamıştır).

(**Mir'ât-i kâinât**)da, bütün dünyâca tanınan ve güvenilen büyük âlim imâm-ı Süyûtînî (**Târîh-ul-hulefâ**) kitâbından alarak diyor ki, (Cengiz moğol idi. Dilleri Hind dili ile karışık idi. [Ya'nî türkçe bilmezlerdi. Hiçbir bakımdan türklükle ilgileri yokdu. Hattâ, türklerle harb etdiler. Çok zarar yaptılar.] Çin çöllerinde yaşarlardı. Şehr, hattâ köy bile kuramamışlardı. Şehrlere saldırdılar. Yağmacılıkla geçinirlerdi. Kan dökmeği, kötülük yapmağı severlerdi. Baskınlarında ok kullanırlardı. Kadınları da harb ederdi. Hepsi kâfir ve azılı islâm ve medeniyet düşmanı idiler. Güneş tapınırlardı. Hiçbir kötülük onlarca harâm ve yasak değildi. Çokları insan eti de yirlerdi. Askerlerinde nikâh ve âile duygusu olmayıp, bir kadını nice erkek kullanırdı. Çok aldatıcı, pek cân yakıcı idiler. Şehrleri yakar, yıkarlar, çoluk, çocuk, kadın, ihtiyâr demeyip, kendilerinden olmiyan her insanı öldürürlerdi. Moğol pâdişâhı Düş hânın kadını Cengizin halası idi. Düş ölünce oğlu olmadığı için, Cengiz bunun yerine geçdi. Çinin her yerini alıp hâkan oldu. 616 [m. 1212] da Türkistâna saldırdı). Çok türk öldürdü. Cengizin, vahşî, barbar bir kavmden türediğini, heryeri yakıp yıkdığını tâ-

rîhler bildiriyor. Teşkilâtlı, eğitimli bir ordusu olmadığı, asker değil, canavar güruhunu oldukları meydândadır. Şehirleri yıkarak, ma'sûm insanları kana bulayarak yıldırım hızı ile saldırmaya cenâverlik demek, barbarlarda disiplin aramak ve hele yirminci asrda meydâna çıkan stratejik bilgileri Cengize ve onun çapulcu sürüsüne mal etmeğe kalkışmak, târîh kitâblarına uygun değildir.

Cevdet pâşa, (**Târîh-i hulefâ**)da diyor ki, (Cengiz hân yediyüzbin süvârî ile Harzemşâh üzerine yürüdü. Cengizin süvârîlerini zemânımızdaki ta'lîmli süvârîye benzetmek doğru değildir. Evet şimdi yüzbin süvârîyi sevk etmek mümkün değildir. Onun süvârîleri, kendi çadırları ile ve hayvânları ile, kadınları ile bir ordu gibi giderdi. Hayvânlarının etleri ve sütleri ile beslenirlerdi. Hayvânları da, yerleri eşip, ot kökleri yirlerdi. Silâhlarını kendileri yapar, eğerlerini kendileri dikerlerdi. San'at bölükleri, idâre, kumanda teşkilâtları yoktu. İl ve aşîret beğleri ve kabîle hânları kendilerini idâre ederdi. Cengiz hânın bu işlerden haberi olmazdı). 317, 338, 389.

64 — **CEVDET PÂŞA:** 1238 de Lofcada tevellüd, 1312 [m. 1894] de İstanbulda vefât etdi. Arabî, fârisî ve türkçe kitâbları çoktur. Babasının adı İsmâ'îldir. Osmânî vezîrlerinden idi. Âlim, fâdil, edîb ve târîhçi idi. Türkçe oniki cild (**Târîh-i Osmânî**) kitâbu çok kıymetlidir. Sultân Azîz hân zemânında, Allahü teâlânın emrlerini kanûn şekline sokmak için kurulan (**Mecelle**) komisyonunun reîsi idi. Mecelle, çok kıymetli bir kitâbdır. Âdem aleyhisselâmdan, Fâtiht sultân Muhammed zemânına kadar, ya'nî 843 hicrî yılına kadar olan Peygamberlerin ve halîfelerin ve âlimlerin vak'a ve hayâtlarını anlatan (**Kısas-ı enbiyâ**) târîhi oniki cüz' olup, açık türkçe ile yazılmıştır. 1331 baskısı çok güzeldir. Lâtin harfi ile basılanlarda yanlışlar görülmektedir. (**Ma'lûmât-ı nâfi'a**) risâlesi çok kıymetli din bilgilerinin hâvî olup, 1983 de İstanbulda basılan (**Fâideli Bilgiler**) kitâbında hepsi mevcûddur. (**Tam İlmihâl-Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbında (**Mecelle**) hakkında geniş bilgi vardır. 64, 127, 237.

65 — **CİHÂN ŞÂH:** Karakoyunlu hükûmetinin üçüncü hükmdârıdır. 842 de tahta çıkıp, İrânın bir kısmını ele geçirdi. Akkoyunlu devletine harb i'lân etdi ise de, Uzun Hasen tarafından, 872 [m. 1467] de öldürüldü. 36, 384, 390.

66 — **CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ:** Babası Muhammed, camî idi. Evliyânın büyüklerindedir. 207 de Nihâvendde tevellüd, 298 [m. 911] de Bağdâdda vefât etdi. Süfyân-ı Sevrîn'in derslerinde yetişti. Dayısı Sırrî Sekatîden tesavvufu aldı. Binlerle Velî yetiştirdi. Asrının kutbu idi. Otuz kerre yaya hacca gitti. Kerâmetleri, nasîhatleri ve hakîkatden sözleri çoktur. Hocasının yanındadır. Şükr demek,

Allahü teâlânın verdiği ni'meti, ona karşı isyânda kullanmamak demektir, derdi. Şebîlî dedi ki, (Allahü teâlâ, kıyâmetde, Cennete veya Cehenneme gitmek arasında beni serbest bıraksa, Cehenneme gitmeği isterim. Çünkü, Cennete girmek benim arzûmdur, Cehenneme sokmak Onun murâdıdır. Dostun arzûsunu bırakıp, kendi dilediğini yapan kimsenin seviyorum demesi doğru olmaz). Bu sözü Cüneyd işitince, (Şebîlî, çocukca konuşmuş, Rabbim beni serbest bıraksa, bir dilekte bulunmam. Kulun dilemesi olmaz. Dilediğin yere giderim. Senin dilediğini yaparım derim) buyurdu. Cüneyde biri gelip, (Bir dakika benimle ol. Sana birşey söyleyeceğim) dedikde, (Ey arslanım, benden öyle birşey istedin ki, ben senelerce, onu aramakdayım. Bir ân Rabbimle olmak için, yıllarca uğraşıyorum, olamıyorum. Şimdi, nasıl seninle olabilirim) buyurdu. 148, 150, 155, 214, 322, 387.

67 — **DÂVÜD-İ TÂÎ**: Babası, Nasîr-i Küfîdir. Zühd ve takvâ-sı ile meşhûrdur. İmâm-ı a'zamla sohbet ederdi. Hârünürreşid ve diğer rütbe sâhiblerinin hediyelerini kabûl etmezdi. Üstâdı, Habîb-i Râ'îdir. Gençliğinde bir şarkıcıdan:

*Hangi güzel yanak ki, toprak olmadı,
Hangi tatlı gözdür ki, yere akmadı?*

beytini işiterek kalbine bir ateş düşdü. Şaşkına döndü. Durdurdu devâ bulmak için dolaşdı. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin kapısına geldi. İmâm, bunun yüzünün renginin değiştiğini görünce sebebini sordu. Hâlini anlattı. (Dünyâdan soğudum) dedi. İmâmın gösterdiği yolda zühd ve takvâ eyledi ve İmâmın derslerine devâm etdi. Sonra Habîb-i Râ'îden feyz alarak kemâle geldi. 165 [m. 781] de Bağdâdda vefât etdi. 43, 409.

68 — **EBÛ AMR BİN SALÂH**: İbni Salâh denilen bu zâtın adı, Osmân bin Abdürrahmândır. Şâfi'î mezhebinde âlim idi. Tefsîr, hadîs, lugat ve edebiyâtta da derin bilgisi vardı. 577 de Zûr şehrinde tevellüd, 643 [m. 1245] de vefât etdi. Şâmda, Kudüsde müderris idi. 106.

69 — **EBÛ BEKR "KÂDÎ"**: Muhammed bin Tayyib Bâkılânî, büyük ilm-i kelâm âlimidir. Eş'arî mezhebinde idi. 338 [m. 949] da Basrada tevellüd, 403 [m. 1012] de, Bağdâdda vefât etdi "rahimehullahü teâlâ". Bilgisi, zekâsı çok olduğundan herkesi iknâ ederdi. Sultân Adudüddeve tarafından İstanbula sefir olarak gönderilmişdi. 90, 204, 326.

70 — **EBÛ BEKR-İ SIDDÎK**: Abdüllah bin Ebû Kuhâfe Osmân bin Âmir bin Kâ'b bin Sa'd bin Teym bin Mürre bin Kâ'b Kureysî, Eshâb-ı kirâmın en üstünü, Aşere-i mübeşşerenin birin-

cisidir. Resûlullahın mağara arkadaşı ve ilk halifesidir. Annesinin adı Ümmülhaydır. Atık ve Sıddık isimleri meşhûrdur. Manifatura tüccârı olup, çok zengin idi. Kureyşin ileri gelenlerinden idi. Hadîce, Alî ve Zeyd bin Hâriseden sonra, dördüncü olarak îmâna gelmiştir. Resûlullah'a fevkal'âde sıdkı ve sevgisi vardı. Herkesi îmâna çağırırdı. Osmân, Zübeyr, Abdürrahmân, Sa'd bin Ebî Vakkâs, Talha gibi üstün Sahâbîler, Ebû Bekrin çağırması ile îmâna geldi. Malının hepsini, Resûlullahın uğrunda harc etdi. Çok hadîs-i şerîf ile ve âyet-i kerîme ile medh olundu. Bütün gazâlarda bulundu. Kendini Resûlullah'a siper ederdi. Resûlullah vefât ettiği gün, hazret-i Ömerin aklı gidip, (Resûlullah göke çıktı. Kim Ona öldü derse boynunu vururum) diyerek kılıcını çekti. Herkes, üzüntüden ve Ömerin bu hâlimden korkduğu hâlde, Ebû Bekr büyük cesâret ile arslan gibi ortaya çıkıp, (Resûlullahın her insan gibi öleceğini) bildiren âyet-i kerîmeyi okudu. Te'sirli sözleri ile, nasihat ederek, halkı sükûna ve huzûra getirdi. Mü'minlere tesellî verdi. Eshâb-ı kirâmın sözbirliği ile halîfe seçilip, önce, mürted olanlarla ve Peygamber olduklarını söyliyerek câhil köylüleri aldatan Esved-i anesî ve Müseylemetülkezzâb ve Sicah hâtun ve Tuleyhât ibni Hüveylid ile ayrı ayrı harb edip, hepsini kahr ve mahv eyledi. Hîre ve Enbâr şehirlerini feth eyledi. Hâlidî ve Ebû Ubeydeyi büyük ordu ile Şâma gönderdi. Dîn-i islâmı yeniden düzene koydu ve kuvvetlendirdi. İki sene, üç ay ve on gün hilâfetden sonra, hicretin onüçüncü yılı, Cemâzil-âhîr ayı yirmiikinci salı günü, akşamdan sonra, 63 yaşında vefât etdi. Vasiyyeti üzere zevcesi Esmâ yıkadı. Resûlullahın tabutuna konup, nemâzını hazret-i Ömer kıldırıp, gece, hucre-i se'âdete defn edildi. Zevceleri Katîlden, Abdüllah ve Esmâ, Ümm-i Rûmandan, Abdürrahmân ve Âîşe isminde çocukları olmuşdur. Ca'fer Tayyârdan dul kalan Esmâ ve Habîbeyi alıp, birincisinden Muhammed, ikincisinden, kendisinin vefâtından sonra ÜmEm-i Gülsüm dünyâya gelmiştir.

Menkıbeleri, tevâzu'u ve cömerdliği dillerde destan olmuşdur. 142 hadîs-i şerîf bildirmişdir. Kur'ân-ı kerîmi toplıyarak, İslâmiyete en büyük hizmeti yapmıştır. Ensâb ilminde çok ileri olup, eşi yok idi "radıyallahü teâlâ anh".

Ebû Bekr-i Sıddık, beyâz, za'îf, seyrek sakallı, güzel bir zât idi. 12, 13, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 28, 38, 40, 44, 54, 59, 60, 61, 64, 68, 72, 73, 75, 76, 79, 82, 85, 86, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 151, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207,

208, 209, 210, 212, 215, 216, 219, 223, 229, 230, 232, 237, 242, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 262, 266, 267, 279, 310, 312, 315, 316, 318, 323, 325, 328, 329, 330, 340, 342, 351, 354, 356, 358, 361, 362, 365, 381, 383, 391, 402, 407, 408.

71 — **EBÛ CEHL:** Adı Amr bin Hişâm bin Mugîre bin Abdül-lah bin Amr bin Mahzûmdur. Mahzûm, Resûlullahın dedelerinden Mürrenin torunudur. Kureyş reislerinden idi. Resûlullahın en büyük düşmânı idi. Dîn-i islâma karşı kini ve inâdi pek fazla idi. Amcası Velîd bin Mugîre de islâmın azılı düşmanlarından idi. Hicretin ikinci yılında olan Bedr gazâsında Afrâ hâtunun iki oğlu Mu'âz ile Mu'avvez kendisini ağır yaralayıp yıkdılar. Sonra Abdüllah ibni Mes'ûd hazretleri gelip can çekişirken öldürdü. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" kendisini görünce, Allahü teâlâyâ şükr etdi ve **(Bu ümmetin Fir'avnı işte budur!)** buyurdu. Ebû Cehlın kardeşi olan Âs bin Hişâm da o sırada katl olundu. Ebû Cehl ölürken yetmiş yaşında idi. 15, 38, 92, 95, 109, 229, 312, 324, 326, 340, 343, 344, 350, 361, 379, 380, 381.

72 — **EBÛ DÂVÛD:** Süleymân bin Eş'as Sicstânî, hadîs âlimidir. **(Sünen)** kitabı çok kıymetli olup, içinde dörtbinsekizyüz hadîs-i şerîf vardır. Ahmed ibni Hanbelin talebesidir. 202 [m. 817] de Îrânın Efgân hudûdunda Sicstân (Sistan) şehrinde tevellüd, 275 [m. 888] de Basrada vefât etdi. 73, 165, 200.

73 — **EBÛ HANÎFE:** İmâm-ı a'zam Nu'mân bin Sâbit, Ehl-i sünnetin reîsidir. Dîn-i islâmın bir direğidir. Soyu, Îrân şâhlarından birine ulaşmaktadır. Dedesi müslimân olmuşdu. 80 yılında Kûfede tevellüd, 150 [m. 767] de Bağdâdda şehîd oldu. Tâbi'înin büyüklerindenidir. Fıkıhı Hammâddan öğrendi. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın sohbetinde kemâle geldi. Fıkıhın kurucusudur. Tesavvufda çok yüksek, büyük Velî idi. Emevîlerin Irâk vâlîsi olan Yezîd bin Ömer tarafından Kûfe kâdîsı yapıldı ise de, kabûl etmediğinden, zindanda kamçı vuruldu. Abbâsî halifesi Ebû Ca'fer Mensûr da kâdî yapmak istedi. Kabûl buyurmadı. Yine zindana kondu. Zehrli şerbet verilerek şehîd edildi. Derin ilmi, keskin zekâsı, akli, zühdü, takvâsı, hilmi, salâhı ve cömerdliğı yüzlerle kitâbda yazılıdır. Talebesi pek çok olup, büyük müctehidler, âlimler yetişirdi. Alb arslanın oğlu, Selçuk sultânı Melik şâhın [447-485] vezîrlerinden Ebû Sa'd Muhammed bin Mensûr [494] tarafından mükemmel bir türbe yaptırılmışdır. Bugün yer yüzünde bulunan Ehl-i islâmın yarından ziyâdesi ve Ehl-i sünnetin yüzde sekseni hanefî mezhebindedir. 17, 25, 43, 45, 50, 53, 58, 76, 87, 96, 104, 107, 108, 142, 182, 195, 219, 237, 249, 278, 318, 322, 329, 360, 407.

74 — **EBÛ HÜREYRE:** Adı Abdürrahmândır. Hayber gazâ-

sında müslimân oldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bir-
gün eteğinde kedi yavrusunu severken görerek, bu ismi vermişti.
Kediciğin babası demektir. Çok fakîr idi. Harbde, sulhda Resûlul-
lahın yanından ayrılmazdı. Hâfızası çok kuvvetli olduğundan, çok
hadîs-i şerîf ezberlemişti. Eshâb-ı kirâmdan ve Tâbi’inden sekiz-
yüzden fazla kimsenin, kendisinden hadîs öğrendiğini Buhârî bildi-
riyor. Halife Ömer zemânında Bahreyn vâlisi idi. Hazret-i Osmân
zemânında Mekke kâdîsî oldu. Hazret-i Mu’âviye, kendisini Medî-
ne vâlisi yaptı. 57 de, 78 yaşında iken, Medîne’de vefât etdi. 40, 69,
70, 85, 185, 231, 242, 243, 250.

75 — **EBÛ İSHAK İSFERÂİNÎ:** Rükneddîn İbrâhîm bin Mu-
hammed, Şâfi’î mezhebinde büyük âlimdir. Zemânının en büyük
üstâdî idi. Beş cild fıkâh kitabı meşhûrdur. 418 [m. 1027] de Nişâ-
pûrda vefât etdi. İsferâindedir. 89, 91, 326.

76 — **EBÛ KATÂDE:** Ensâr-ı kirâmdan olup, Resûlullahın
“sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” süvârilere idi. 45 yılında
yetmiş yaşında vefât etdi. Medîne-i münevverededir. 117.

77 — **EBÛ KUHÂFE:** İsmi Osmândır. Halife-i müslimîn haz-
ret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın babası idi. Mekkenin feth günü îmân et-
di. 99 yaşında iken, onüç yılında vefât etdi. 86, 219, 253, 322, 345.

78 — **EBÛ LEHEB:** Adı Abdül-Uzâ idi. Resûlullahın “sallalla-
hü aleyhi ve sellem” amcası olduğu hâlde, müslimân olmadı. Müsli-
mânların büyük düşmânı idi. Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sel-
lem” çok eziyet ve cefâ ederdi. Kimsenin müslimân olmaması için,
gece gündüz çalışırdı. Her sabâh, Resûlullahın kapısı önüne çok di-
ken yığardı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” dünyâya geldi-
ği sabâh, bunun câriyesi Süveybe, (Kardeşin Abdüllahın oğlu oldu),
diyerek kendisine müjde getirince, sevinmişti. (Ona süt vermek
şartı ile, seni âzâd etdim) demişti. Resûlullahın ilk süt annesi, Sü-
veybe oldu. Bunun için, Ebû Lehebin, her mevlid gecesinde, azâbı
biraz hafîflemektedir. Mevlid gecesini sevinen, o geceye kıymet ve-
ren mü’minlerin pekçok sevâb kazanacağı buradan anlaşılır.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Kur’ân-ı kerîm okuya-
rak rast geldiğini müslimân olmağa çağırırken, Ebû Leheb arka-
sında dolaşır, (Sakin ona aldanmayınız, sözüne inanmayınız) der-
di. Karısı (Ümm-i Cemîl), Ebû Süfyânın kız kardeşi idi. Kocasını gi-
bi, o dahî, eli ve dili ile çok eziyet ederdi. Resûl-i ekremin kızla-
rından Rukayye, Ebû Lehebin oğlu (Utbe) de idi. İkinci kızı
Ümm-i Gülsüm, öteki oğlu (Uteybe) de idi. Bunlar da, babaları ve

anaları gibi, kâfir ve büyük düşmân oldular.

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsını, Cehennem ateşi ile korkutarak, dîne çağırmağa me’ûr olunca, Safâ tepesine çıktı. Akribâsını dîne da’vet buyurdu. Akribâsı toplanıp dinlediler. **(Şu dağın arkasında düşmân var. Size hücum edecek desem, inanır mısınız?)** buyurdu. Hepsi, (evet) dedi. **(Öyle ise, sizi başınıza gelecek olan kıyâmet gününün azâbı ile korkutmak için, Rabbinden emr aldım. İmân ediniz!)** buyurdu. Ebû Leheb çok kızdı. Ağzını bozdu. (Bizi bu söz için mi çağırдың?) dedi. Azarladı. Çirkin şeyler söyledi. Azâb göreceğini bildiren âyet geldi. Zevcesine, odun, diken hammalı denildi. Buna da çok içerledi. Hemen oğullarına, eşlerini boşamağı emr etdi. Uteybe hâini, yalnız boşamakla kalmayıp, gelip (Senin dînine inanmıyorum. Seni sevmiyorum. Sen de beni sevmezsin. Onun için, kızını boşadım) diyerek, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” üzerine hücum etdi. Mubârek yakasından çekti. Gömleğini yırttı. Hâtemül-enbiyâ efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Yâ Rabbî! Buna, canavarlarından bir yırtıcı hayvan ile cezâ ver!)** diye düâ buyurdu. Cenâb-ı Hak, Habîb-i ekreminin düâsını kabûl etdi. Nice zemân sonra, Uteybe Şâma giderken, Zerka denilen yerde, bir arslan gelip, onu parçaladı. Rukayyeyi “radıyallahü anhâ”, sonra Osmân ibni Affân “radıyallahü anh” aldı. Çok zengin idi. Çok düâ kazandı. Se’âdet-i ebediyeye kavuştu.

Ebû Leheb, bütün ömrünü kin ve düşmanlık ile geçirdi. Hicretin ikinci yılı, Bedr gazâsındaki fâci’ayı görüp çok üzüldü. Dünyâ başına zından oldu. Yedi gün sonra (adese) denilen bulaşıcı kara hasbe (çiçek) deri hastalığından öldü. Kokdu. Ebû Lehebin kız kardeşi Âtike, Bedr gazâsından birkaç gün önce, korkunç bir rü’yâ görüp, kardeşi Abbâsa söylemişti. Kureyşin başına büyük felâket gelecek demişlerdi. Ebû Leheb, bu yüzden Bedr muhârebesine katılmadı. Ebû Cehlin kardeşi Âs bin Hişâmı, para ile kendi yerine göndermişti. 77, 178, 186, 325, 326, 383.

79 — **EBÛL HASEN-İ EŞ’ARÎ:** Adı Alî bin İsmâ’il olup, Ebû Mûsel Eş’arî soyundandır. Ehl-i sünnetin iki mezhebinden, Eş’arî mezhebinin imâmıdır. 260 [m. 873] da Basrada tevellüd, 324 [m. 936] da Bağdâdda vefât etdi. Üvey babası Ebû Cibâiden okuyup, bunun gibi, mu’tezile âlimi oldu ise de, sonra tevbe etdi. Kelâm âlimlerinden Ebû Bekr Bâkılânî, ibni Fûrek [Muhammed bin Hasen], Ebû İshak İsferrâinî, Ebû İshak Şîrâzî [İbrâhîm bin Alî], İmâm-ı Gazâlî, Ebülfeth Şihristânî [**(Milel ve Nihal)** kitâbının sâhibi Muhammed bin Abdülkerîm] ve Fahreddîn-i Râzî ve dahâ ni-

celeri Eş'arî oldu. Mezhebi dünyâyaya yayıldı. Ellibeş kadar kitâbı vardır. Tefsîri yetmiş cildedir. Mu'tezileye, Hâricîlere ve şî'ilere karşı kitâbları vardır "rahime-hullahü teâlâ". 18, 21, 79, 89, 204, 223.

80 — **EBÛL HASEN-İ HARKÂNÎ**: Alî bin Ca'fer zemânının kutbu idi. Bâyezîd-i Bistâmînin rûhâniyyeti ile kemâle geldi. Harkandan Bistâma, hocasının türbesini ziyârete gelirken, yolda bir hatm okurdu. Ebû Alî ibni Sînâ, üstâdını ziyâret için Harkana gelir. Ebül-Hasen ormana gitdiğinden, hâtûnundan sorar. Hâtûnu üstâdın büyüklüğüne inamadığı için, uygunsuz sözler söyler. İbni Sînâ ormana giderken, üstâdın bir arslana odun yüklemiş, gelmede olduğunu görür. (Bu ne hâldir?) diye sorunca, (Evimdeki kurdun belâ yükünü taşıdığım için, bu arslan da, bizim yükümüzü çekiyor) buyurur. (Kalblerin en nûrlusu, içinde mahlûk tasası olmuyandır. Ni'metlerin en iyisi, çalışarak kazanılandır. Arkadaşların en iyisi, Allahü teâlâyı hâtırlatandır) buyururdu. Tesavvufu anlatan (**Esrâr-ı sülûk**) kitâbı vardır. Cesed-i şerîfinin, üstâdının cism-i pâkinden yukarıda bulunması edepsizlik olur diye, kabrinin dahâ derin kazılmasını vasiyyet etmişti. 425 [m. 1034] yılı, Muharrem'in onuncu salı gününü vefât etdi. (**Tezkiret-ül-evliyâ**) ve (**Reşehât**) kitâblarında sözleri ve kerâmetleri uzun anlatılmaktadır "rahime-hullahü teâlâ". 146, 410.

81 — **EBÛL HÜSEYN BİN SEM'ÛN**: Nâtık-ül-hikme Muhammed, 387 de vefât etdi. 270.

82 — **EBÛ MENSÛR MÂ-TÜRÎDÎ**: Muhammed bin Mahmûd Mâ-türîdî, Ehl-i sünnetin iki i'tikâd imâmlarından birincisidir. Ehl-i sünneti, mu'tezileye karşı pek mükemmel müdâfe'a etmiştir. Mâveraünnehrde yaşadı. 333 [m. 944] de Semerkandda vefât etdi. İmân üzerinde çok kitâbı vardır "rahime-hullahü teâlâ". 90, 92.

83 — **EBÛ NU'AYM**: Ahmed bin Abdüllah İsfehânî, hadîs ve fikh âlimi idi. Tesavvufda yüksek derecede bir Velî idi. Hâfız-ı İsfehânî de denir. [Hâfız, hadîs âlimi demektir.] Çok kitâb yazdı. (**Hilye-tül-evliyâ**) kitâbındaki hadîs-i şerîfde, (Ho-parlörle okunan ezânın müezzinin sesi olmadığı, bu çalgı sesine (Şeytân ezânı) denildiği) yazılıdır. Bu kitâb, Berlinde basılmıştır. 336 da İsfehânda tevel-lüd, 430 [m. 1039] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 30, 255.

84 — **EBÛ SA'ÂD RÂZÎ**: İsmâ'îl bin Alî bin Hüseyin Râzî, Rey şehrinde, mu'tezile âlimi idi. Râzî, Rey şehrinde demektir. Çok kitâb yazmıştır. (**Elmuvâfekatü beyne ehlibeyti vessahâbe**) kitâbı

meşhûrdur. Keşşâf tefsîrinin sâhibi allâme Mahmûd bin Ömer Zemaşerî, bu kitâbı kısaltmışdır. 445 [m. 1054] de vefât etdi. 129.

85 — **EBÛ SA'ÎD HUDRÎ:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Babası Mâlik bin Sinân da Sahâbeden idi ve Uhud gazâsında şehîd olmuşdur. 13 yaşında olduğundan Uhud gazâsına götürülmedi. Diğ-er on iki gazâda Resûlullahın önünde düşmâna arslan gibi saldırdı. Âlim ve fakîh idi. Binyüz yetmiş hadîs-i şerîf haber vermişdir. 74 de vefât etdi. İstanbulda, Ka'riye câmi'i yanında sanılmaktadır. 27, 106, 165, 166, 185.

86 — **EBÛ SEVR:** İbrâhîm bin Hâlid Kelebîdir. Müctehidlerden, büyük âlimlerindedir. Şâfi'î mezhebindedir. Bağdâdda tevel-lüd ve 246 [m. 860] da vefât etdi. Fıkh, hadîs, usûl ve hilâf ilmlerinde çok kitâb yazmışdır. 59.

87 — **EBÛ SÜFYÂN BİN HARB:** Dedesi Ümeyye bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâfdır. Abd-ül-Menâf, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” dedesinin dedesidir. Kureyşin reislerindedir. Resûlullahın büyük düşmânı idi. Bedr gazâsına bunun ticâret ker-vânı sebep oldu. Uhud gazâsında, düşmân ordusunun başkumandanı idi. Mekke feth olunurken, islâm ordusuna gelip Resûlullahın zevce-i mutahherası olan kızı Ümm-i Habîbeye sığınmak istedi ise de, kızı kabûl etmedi. O gün îmâna geldi. Mekkeye dönerek, halkı islâma da'vet etdi. Zevcesi Hind, sakalından tutarak, (Ey kureyş, bu ahmak ihtiyârı öldürün!) demişdi. Ertesi gün, Hind de îmâna gelip, Kureyş kadınları adına Resûlullahla “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” sözleşdi ve hayr düâlarını almakla şerefledi.

Ebû Süfyân hâlis müslimân olup, Tâif gazâsında çok kahra-manlık gösterdi ve bir gözü kör oldu. Hazret-i Ebû Bekr halife iken, onüç yılındaki Yermük muhârebesinde öbür gözü de çıkdı. 88 yaşında iken vefât etdi. 12, 61, 64, 245, 246, 251, 325, 328, 349, 355, 384, 396, 402, 408.

88 — **EBÛ ŞEKÛR SÜLEMÎ:** Muhammed bin Abdüsseyyid bin Şu'ayb Keşî olup (**Temhîd fî beyân-it-tevhîd**) kitâbının sâhibi-dir. Hanefî kelâm âlimidir. (**El-Hakâik**) tefsîr kitâbının sâhibi Ebû Abdürrahmân Muhammed bin Hüseyin Sülemî başka olup, 412 [m. 1021] de vefât etmişdir. 75, 77, 401.

89 — **EBÛ TALHA ENSÂRÎ:** Zeyd bin Sehl, gazâlarda bulundu. 92 hadîs-i şerîf haber vermişdir. 34 senesinde, 70 yaşında vefât etdi “radiyallahü teâlâ anh”. 116, 250.

90 — **EBÛ TÂLİB:** Abdülmuttalibin oğlu, Resûlullahın amcası, hazret-i Alî ile Ca'fer Tayyârın babasıdır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” yetim olduğundan, dedesi Abdülmuttalibin yanında büyüdü. Sekiz yaşında iken, dedesi vefât ederken, kendisini Ebû Tâlibe ısmarladı. Ebû Tâlib, Fahr-i âlemi pekçok sever ve sayardı. Resûlullahı Kureyş kâfirlerinin hücumlarına karşı son derece korurdu. Fekat, öleceği zemân, kadınların, (ölüm korkusundan, dedelerinin dînini bıraktı) demelerinden çekinerek islâma gelmedi. Resûlullah, Ebû Tâlibin müslimân olmasını çok istiyordu. Son nefesinde de, islâma da'vet etdi ise de, kabûl etmedi. Ölürken dudakları oynadı. Yanında bulunan kardeşi Abbâs (Yâ Muhammed! Kardeşim, istediğini söyledi) dedi ise de, (**Hayr. Ben işitmedim**) buyurdu. Hicretten üç yıl önce, seksen yaşını geçmiş olarak vefât etdi. 170, 195, 303, 310, 318, 339.

91 — **EBÛTTUFEYL:** Adı Âmir bin Vâsiledir. Sahâbedendir. Hazret-i Alînin sohbetinde bulunurdu. Hazret-i Hüseyin kanını da'vâ eden Muhtarla birlikde döğüşmüşdür. Muhtar tutulduktan sonra, yaşayıp, Mekkede, hicretin yüzüncü yılında, bir düğünde, oğlunun vefâtında söylemiş olduğu bir kasîde okunurken, üzüntüden vefât etdi. Eshâb-ı kirâmdan yer yüzünde en son vefât eden budur. 19, 252.

92 — **EBÛ UBEYDE BİN CERRAH:** Adı Âmir bin Abdül-lahdır. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Bedr gazâsında, kâfir ordusunda bulunan babasını katl etmişdir. Her gazâda bulunup, fevkal'âde cesâret göstermişdir. Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer zemânlarında Şâmdaki orduda çok kahramanlık gösterdi. Bu ordunun kumandanı olup, Şâmı aldı. Adâleti, rumları hayretde bıraktı. Aşere-i mübeşşereden idi. 18 de 58 yaşında iken Remle ile Kuds arasında, tâ'ûndan vefât etdi. 113, 114, 115, 166, 172, 185, 199, 203, 215, 251, 258, 323.

93 — **EBÛ YÛSÛF:** Ya'kûb bin İbrâhîm-i ensârî, Hanefî mezhebindeki müctehidler en büyüğüdür. Hanefî mezhebinde ilk kitâb yazan budur. 113 [m. 731] yılında Kûfede tevellüd ve 182 [m. 798] de Bağdâdda vefât etdi. Halîfe Mehdî, Hâdî ve Hârûnür-reşid zemânlarında, onsekiz sene Bağdâdda kâdilkudât ya'nî temyîz reisliği yaptı. Derin hadîs âlimi idi. Çok zekî, keskin görüşlü idi. Oğlu Yûsûf de âlim idi. Hârûn zemânında vâlî idi. Ebû Yûsûf yetim olup, anası çok fakîr idi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe “rahmetullahi aleyh” bunun keskin zekâsını görüp, kendine talebe yaptı. Evinin bütün ihtiyâcını, yıllarca bolbol İmâm-ı a'zam te'mîn etdi. Annesi yine mâni' olmak istedi. İmâm-ı a'zam buyurdu ki, (Oğlun

burada aç değildir. Burada, tereyağı, fıstık, bâdem ezmesi yemesini öğreniyor). İmâm-ı Ebû Yûsûf, kâdî iken, serâyda Halîfe ile oturuyordu. Tereyağı, fıstık ve bâdem ezmesi getirdiler. Hârûn, (Bundan yiyeceğiniz! Her zemân gelmez) dedi. Ebû Yûsûf güldü. Hârûn sebebini sordu. Çocuk iken, İmâm-ı a'zamın sözünü anlattı. İmâma rahmetle düâ etdiler “rahime-hümullahü teâlâ”. 45, 50, 53, 59, 83, 105, 237, 360, 409.

94 — **EBÛ ZER GİFÂRÎ:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve ilk îmâna gelenlerdendir. Kavmini islâma da'vete gitdiği için, hicretde ve Bedr, Uhud ve Hendek gazvelerinde bulunamadı. Sonra Medîneye geldi. Hazret-i Ebû Bekr vefât edince Şâma yerleşti. Hazret-i Osmân zemânında Rebdeye gitti. 32 yılında, orada vefât etdi. Abdüllah bin Mes'ûd hazretleri, arkadaşları ile oradan geçiyordu. Cenâze hizmetini yaptılar. Zühdü ve sıdkı hadîs-i şerîf ile medh edilmiştir “radıyallahü teâlâ anh”. 27, 68, 100, 105, 106, 113, 192, 208, 241, 250, 251.

95 — **EBÛ ZÛR'AT-ÛR-RÂZÎ:** Abdüllah Râzî, İmâm-ı Müslimin üstâdlarındandır. 264 [m. 878] de vefât etdi. 15.

96 — **ENES BİN MÂLİK BİN NADR ENSÂRÎ:** Resûlullahın hizmetçisi idi. Dokuz yaşında hizmete başladı. On sene hizmet etdi. İkinikiyüzotuz hadîs-i şerîf bildirdi. Yüzden çok çocuk ve torunlarını gördü. Yüz yaşını geçmiş iken 93 yılında vefât etdi. Nemâz kılması, Resûlullahın nemâz kılmasına çok benzerdi. İmâm-ı Mâlikin babası olan Enes başkadır. 19, 40, 62, 74, 105, 122, 163, 165, 167, 185, 231, 242, 250, 252, 378, 379, 397.

97 — **ESMÂ BİNT-İ EBÛ BEKR:** Hazret-i Ebû Bekrin büyük kızıdır. Aşere-i mübeşşereden Zübeyr bin Avvâmın zevcesidir. Abdüllah bin Zübeyrin annesidir. Oğlunun şehâdetinden az sonra, yüz yaşında, Medîne'de vefât etdi. 99, 305, 323.

98 — **EŞREF TATAR:** Mısırda 652 [m. 1254] yılında kurulan Türkmen hükûmetinin yirmiiki sultânından çoğuna Eşref denir. Bunlardan Melik Nâsır Eşref Muhammed bin Kalâvun, dokuzuncu sultândır. Babası Eşref Seyfeddîn Kalâvun, Kapçakdan Mısra getirilip, bin altına, köle olarak, Eyyûbî sultânı Melik Necmeddîne satılmış idi. Vezîr olunca, iyi idâresi, güzel ahlâkı ile kendisini sevdirmişti. 678 de sultân olmuştu. 689 da ölüp, yerine oğlu, Eşref Salâhaddîn Halîl geçti ise de, 693 de öldürüldü. Kardeşi Eşref Muhammed Nâsır, dokuz yaşında tahta çıktı. Onbeş ay sonra, habs edildi. 699 da, sultân Lâçin öldürülünce, ikinci olarak tahta

çıkarıldı. Âdil ve çok cömerd idi. Hristiyanların mâvi, yehûdîlerin sarı sarık sararak, müslimânlardan ayırd edilmesini emr etdi. Birecikde, Gazân hânın askeri ile harb edip, tatar askerleri çekildi. Yediyüzsekiz yılında Hacca gidince tahtını, kumandanlarından Beybers Rükneddîn aldı ise de, Şâmlılar Eşref Muhammed Nâsırı yediyüzdokuzda, üçüncü def'a tahta geçirdi. Beybersi yakalayıp katl etdi. 728 de Harem-i şerîfi ta'mîr ve Kâ'beye abanosdan gümüşlü kapı yaptı. Bu sene Kıbrıs adasını feth etdi. 741 [m. 1339] de vefât etdi. Mısır yediyüzdoksanüçde, Türkmenlerden çıkıp, Çerkeslerin eline geçdi. Dokuzyüzyirmiüç senesinin birinci günü de, Yavuz Sultân hân zemânında, Osmânlıların eline geçdi. Osmânlı pâdişâhları, halîfe olmağa başladı. 63.

99 — **EYYÛB BİN SIDDÎK**: Seyyîd Eyyüb Ürmevî, Îrânın garbında Ürmiye gölü sâhilindeki Ürmiye şehrinde büyük âlim idi. Sa'deddîn-i Kâşgarî yolundan feyz alanlardandır. Türkçe (**Menâkıb-i cihâr yâri güzîn**) kitâbı çok kıymetli olup, İstanbulda çeşidli târîhlerde basılmışdır. 215.ci isme bakınız! 28, 108, 269.

100 — **FADL BİN ABBÂS**: Eshâb-ı kirâmdandır. Hazret-i Abbâsın büyük oğludur. Annesi, Ezvâc-ı tâhirâtdan olan Meymûne bint-il-Hârisin kız kardeşi Lübâbe hânım idi. Mekke-i mükerrremenin fethinde ve Huneyn gazâsında ve vedâ' haccında, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında idi. Huneyn gazâsında, babası ile birlikte, Resûlullahın yanından hiç ayrılmadılar. Geri dönenleri çağırıp, toplanmalarını sağladılar. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yıkanırken su dökdü. Onbeş senesinde yapılan Yermük gazâsında şehîd oldu. Beyâz ve çok güzel idi. Hüsn-ü cemâli ile meşhûr idi. Bir kızı kaldı "radıyallahü teâlâ anh." 116.

101 — **FÂTİMA-TÛZ ZEHRÂ**: Resûlullahın dört kızından en sevgilisi idi. Akı, zekâsı, hüsn-ü cemâli, zühd ve takvâsı ve ahlâk-ı hasenesi pek ziyâde idi. Hadîce-tül-kübrânın kızı idi. Hicretten onüç yıl önce Mekkede tevellüd etdi. Hicretin ikinci yılında, hazret-i Alîye verildi. O zemân, hazret-i Alî yirmibeş yaşına gelmiş idi. Hazret-i Fâtmanın kardeşlerinin çocuğu olmadı, olanı da küçük iken vefât etdi. Resûlullahın soyu, yalnız hazret-i Fâtımadan hâsıl oldu. Üç oğlu, iki kızı oldu. Muhsin küçük yaşda iken vefât etdi. Hazret-i Alî, Fâtıma, Hasen ve Hüseyne (Ehl-i beyt) veyâ (Âli-abâ) denir. Hazret-i Meryemden sonra, bütün kadınların en üstünüdür. Yüzü pek beyâz ve parlak olduğundan (Zehrâ) denildi. Âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile medh olundu. Resûlullahın vefâtından sonra güldüğü hiç görülmedi. Altı ay dahâ yaşayıp, onbirinci yılda, Ramezân-ı şerîfin üçüncü günü, vefât eyledi. 28, 29, 48,

69, 70, 74, 110, 118, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 178, 196, 200, 221, 225, 235, 242, 243, 264, 303, 311, 338, 340, 354.

102 — **FEHÎM-İ ARVÂSÎ:** Seyyid Muhammed Fehîm bin Abdülhamîd Efendi, 1241 de tevellüd, 1313 [m. 1895] de vefât etdi. Vâlidisi Âmine hânımdır. Van vilâyetinin, Müks kazâsının Arvâs köyündendir. Za'îf idi. Uzun boylu idi. Sakalı ne uzun, ne kısa idi. Burnunun ortası yüksekçe idi. Alnı geniş idi. Buğday renginde idi. Dışleri noksan değil idi. Sarığı büyük idi. Elbisesi, beyâz basmadan, üç etekli bir entârî idi. Mâvi veyâ yeşil cübbe giyerdi. Çorabları yünden idi. Deriden pabuçları vardı. Son zemânlarında gözlükle okurdu. Gözleri siyâh idi. Saçlarının çoğu beyâz idi. Kaşları orta idi. Ömrünün sonuna kadar hayvana binerdi. Son zemânlarında sarığını taşıyamıyacak kadar za'îf idi. Nemâzda âbânî sarardı. Şevvalin ondördüncü günü vefât etdi. Uzun boylu olduğundan mezâr taşı uzun yapılmışdı. Ermeniler, taşının ikisini de kırmışlar. Heybetli idi. İnsan, gölgesinden korkardı. Gölgesini gören, Allahın sevgili kulu olduğunu anlardı. Zemânında ve Van vilâyetinde benzeri yok idi. Her nev' ilmi hattâ zırâ'ati ve san'atları, siyâsal bilgileri pek iyi bilirdi. İlmi, Allahü teâlânın vergisi idi. Van vâlisi çözelediği işlerini, gelip sorar ve çözerdi. Ömründe bir nemâzı cemâ'atsız geçmedi. Bir teheccüdü kaçırmamışdır.

Din ve dünyâ bilgilerini medresede okurken, bir yandan da, Doğu Anadolu'nun kutbu olan, insân-ı kâmil seyid Tâhâ-i Hakkârînin teveccühünü kazanmakla şereflenmişdi.

Mutavvel okumak için, Şemdinandaki Rehberinin yanından ayrılarak, Muşda Bulanık kazâsının Âbiri köyüne gitdi. Rehberi, ayrılırken kendisine (Ders okurken anlamadığın birşey olursa, bana râbîta et! Beni gözünün önüne getir!) buyurmuşdu. Hocası molla Resûl-i Sıbkîden Mutavveli okurken, bir yeri anlamadı. Hocası tekrâr anlatdı. Anlamadığı yerin açıklanmasını diledi. Molla Resûl, cümleyi birkaç kerre okudu. (Bugün yoruldu, yarın anlatırım) dedi. Ertesi gün okuyup yine açıklıyamadı. Hocası, tekrâr tekrâr okumakta iken, seyid Fehîm "rahmetullahi aleyh" gözlerini kapayıp, Rehberini gözünün önüne getirdi. Seyid Tâhâ, elinde bir kitâb ile göründü. Kitâbı, seyid Fehîmin önüne açdı. Mutavvelin o sahîfesi idi. O satırları açık olarak okudu. Seyid Fehîm, merakla dikkat ediyordu. O cümlelerin arasında bir vav-ı âtîfa [ve] fazla okumuşdu. Seyid Tâhâ gayb olunca, seyid Fehîm gözlerini açdı. Molla Resûlün o satırları okuyup, düşünmekte olduğunu gördü. İzn isteyip, bir de kendi okudu. Üstâdından duyduğu gibi bir [ve] ekliyerek okudu. Hocası bunu işitince, (Ma'nâ şimdi belli oldu) dedi. Her

ikisi de iyi anlamışdı. (Bu satırları, yirmi senedir okudum. Anlatdım. Fekat, hep anlamadan anlatırdım. Şimdi iyi anladım. Şimdi söyle bakalım. Bunu doğru okumak, senin işin değil. Ben senelerle bunu anlayamadım. Sen, nasıl anladın? Bu [ve] yi okudun, ma'nâ düzeldi) dedi. Seyyid Fehîm, râbîta etdiğini, nasıl öğrendiğini anlatdı. Molla Resûl, Muşda Alâ'eddîn pâşa câmi'i kapısı yanındadır.

Seyyid Fehîm her yıl bir kerre, Müksden Vana gelir, bir iki ay kalırdı. Aşıkları toplanır, feyz alırlardı. Çok def'a, kendisini çok seven, mahkeme baş kâtibi Ahmed beğın evinde müsâfir olurdu. Bir sene, Ahmed beğ hacca gitmişdi. Fekat, yine onun evinde kaldı. Bir gece yarısı, yakınlarından birini çağırdı. (Arkadaşlarını uyanır! Şimdi buradan çıkıp, falan eve gideceğiz) buyurdu. (Efendim! Gece yarısı gitmek ayb olur. Yarın gitsek olmaz mı?) dedi. (Hayır, şimdi gideceğiz. Hem, Ahmed beğın oğullarına da haber ver!) buyurdu. Oğulları gelip yalvardılar. (Efendim, bir kusûr yapıdıkça afv buyurun! Bizden ayrılmayın. Babamız işitince yüreğine iner. Biz de ona ne yüzle cevâb verebiliriz. Lutf ediniz, ihsân ediniz! Kabâhatimizi bağışlayınız!) dediler. Çok göz yaşı dökdüler. (Hayır. Sizden çok râzıyım. Bize her hizmeti, fazlası ile yapıyorsunuz. Sizlere düâ etmekteyim. Fekat, şimdi gitmemiz lâzım) buyurdu. Çocuklar, (emr buyurduğunuz gibi olsun) dediler. Gece yarısı, sevdiklerinden bir başkasının evine göç etdiler. Ertesi gün, oğlu Muhammed Emîn efendi, Ahmed beğın oğullarının pekçok üzüldüklerini söyledi ve (Babacığım, o evde sabâha kadar kalsaydık ne olurdu?) dedi. Seyyid Fehîm hazretleri de (Oğlum, şimdi kimseye söyleme! Bu gece, Ahmed beğ, Mekke-i mükerrerede vefât etdi. Ev, yetîm evi oldu. Mal, mîrâscılara kaldı. Evvelce herşeyi kullanıyor, yiyip, içiyorduk. Çünkü, Ahmed beğın seve seve halâl edeceğını biliyordum. Şimdi ise, tanışmadığımız mîrâscılarının hakkı olduğundan birşeyi kullanmak câiz olmaz. Kul hakkından kaçınmak için acele ayrıldım) buyurdu. Bir ay sonra hâcılar döndü. Herkes geldi. Ahmed beğ gelmedi. (Bir gece yarısı, Mekkede öldü) dediler. Hesâb etdiler. Tâ'm o gece yarısı idi.

Seyyid Fehîm talebesi ile Van gölü kıyısında giderken gölde bulunan (Ahtamar) adasındaki ermeni kilisesinden bir papas çıkarak su üstünde yürümeğe başlar. Talebe bunu görünce, birkaçının hâtırına gelir ki, (Allahın düşmânı dediğimiz papas, su üzerinde yürüyor da, Evliyânın büyüğü, Allahü teâlânın sevdiği, seçtiği kulu bildiğimiz, Seyyid hazretleri, acabâ neden yürümeyip kıyıda dolaşiyor?) Seyyid Fehîm, bu düşünceyi anlayıp, mubârek ayaklarından na'ınları ellerine alıp, birbirlerine çarpar. Na'ınlar birbiri-

ne çarpdıkça papas suya batar. Boğazına kadar gelince, bir dahâ çarpar. Batar ve boğulur. Sonra, böyle düşünene dönerek, (O, sihr yaparak, su üstünde gidiyordu. Böylece, sizin îmânınızı bozmak istiyordu. Na'ınları çarpınca sihri bozularak batdı. Müslimânlar sihr yapmaz. Allahü teâlâdan kerâmet istemekden de hayâ ederler) buyurdu. Kerâmeti ile, papasın sihrini bozdu.

İstanbulda, Kağıthânedede (Ev yap) sabun fabrikası olan Rifat beyin pederi Abdülvehhâb efendi, 1963 de vefât etdi. Vefâtından birkaç sene evvel dedi ki: Erzurumda medrese tahsîlini bitirmişdim. Dahâ okumak istedim. Aradığım büyük âlimin Bitlisede Abdülcelîl efendi olduğunu söylediler. Bitlise gitdim. Kendisini aradım. Vana gitdi. Yine gelir, bekle dediler. Sabr edemedim. Vana gitdim. Sordum. Müks âlimi, seyyid Fehîm Vana geldi. Şa'bâniyye câmi'inde, onun yanındadır dediler. Oraya gitdim. Hem de (Büyük âlim Abdülcelîl efendi, kürsiye çıkmış. Herkes onu dinleyip istifâde etmektedir) diye düşünüyordum. Câmi'e girdim. Herkes başını eğmiş, edeble oturuyordu. Karşıda nûr gibi, tatlı bakışlı bir zât vardı. Herkes buna karşı saygı ile dönmüşdü. (Abdülcelîl efendi, her hâlde karşıdaki heybetli, te'sîrli zâtdır) diyordum. Fekat, soracak kimse yokdu. Herkes, boynunu bükmüş önüne bakıyordu. Ânsızın, önüme bir genç geldi. (Ne arıyorsunuz?) dedi. (Abdülcelîl efendi hazretlerini arıyorum) dedim. (İşte budur) diyerek, en geri sırada boynunu bükmüş edeble oturan birini gösterdi. (İstersen sen de otur!) dedi. (Karşıda oturan kimdir) dedim. (Seyyid Fehîm hazretleridir) dedi. Nice zemân sonra, bu gencin, seyyid Abdülhakîm efendi olduğunu anladım. Biraz sonra ezân okundu. Sünnetler kılındı. Seyyid Fehîm imâm oldu. Safları düzelttik. İmâmla birlikte tekbîr getirirken, bütün cemâ'at, elektrik çarpan kimse gibi titremeğe başladık. Şimdi altmış sene oluyor. İmâmın o tekbîr sesi hâtırıma geldikçe, titriyorum. Kalbimde, o gün olduğu gibi, bir hâl oluyor.

Seyyid Fehîmin kerâmetleri, derecesinin yüksekliği anlatılmakla bitmez. Kerâmetlerinin en büyüğü, Abdülhakîm efendi gibi bir ârif-i Kâmil ve veliyyi mükemmil yetiştirmesidir. Eserdeki kemâl, müessirin kemâlini gösterir.

Seyyid Fehîm Efendi, silsile-i aliyyenin otuzdördüncüsüdür. Tâhâ-i Hakkârînin sohbetinde kemâle geldi. Vefât edince, kardeşi seyyid Muhammed Sâlihi ziyâret ederdi. Muhammed Sâlihi 1281 [m. 1865] de vefât etdi. Fazla bilgi almak için (**Abdülhakîm Efendi**) ve (**Tâhâ-i Hakkârî**) isimlerini okuyunuz! Babası molla Abdülhamîd efendidir. Dedesi Seyyid Abdürrahmân, seyyid Abdülhakîm Efendinin dedesinin dedesidir. Seyyid Fehîm Efendinin kar-

deşi Molla Safiyyüddînün torunu Abdülhamîd efendi [m. 1967] de vefât etdi.

Seyyîd Fehîm efendinin dokuz oğlu ile dört kızı vardı:

1- Reşîd efendinin, Muhammed Bâkır isminde bir oğlu ile Âişe hânım adında kızı vardı. Bu Âişe hânım seyyid Abdülhakîm efendinin ikinci zevcesi idi.

2- Muhammed Emîn efendi, kardeşlerinin en üstünü idi. Âlim, fâdil ve edîb idi. Hicâz dönüşü Tûr-i Sînâda vefât etdi. Fâtuma isminde bir kızı vardır.

3- Muhammed Ma'sûm efendi. Ârif ve kâmil idi. Abdülhakîm Efendinin halifesidir. Arvâsda vefât etdi. Sekiz oğlundan Abdülhakîm efendi, [m. 1957] de meb'ûs oldu. Meclise girmeden İstanbulda vefât etdi. Edirnekapı kabristânındadır. İkinci oğlu, Tâhâ efendi, Çatakda iken 1400 haccında Mekke'de vefât etdi. Oğulları, Ercümen, Atâullah, Ubeydullah ve Ender efendilerdir. Üç de kızı vardır. Üçüncü oğlu, Muhammed Emîn Garbî efendi, İbrâhîm Arvâs beğün dâmâdidir. Bunun iki mubârek oğlu Murâd ve Hamîd efendilerdir. Dördüncü oğlu Bâkır efendi h. 1399 da Konyada vefât etdi. Dört çocuğu vardır. Beşinci oğlu Selîm efendi, h. 1392 de Arvâsda vefât etdi. Bunun oğlu Zeynel'âbidîn efendi, İstanbulda muallim idi. Altıncı oğlu Salâhuddîn efendi, Mer'aşda [m. 1939] da vefât etdi. Oğlu Yahyâ ve kızları Sabâhat ve Müzeyyendir. Yedinci oğlu İbrâhîm efendidir. Sekizinci oğlu Bedreddîn efendinin oğulları Habîb, Muhib ve İrfan efendilerdir.

4- Muhammed Sıddîk efendi. Van müftîsi iken Ermeniler şehîd etdi. Van, Gürpınar, Aşağı-kaymazdadır. Oğlu Fehmî efendi ile torunu Ma'sûk efendi (Gürpınâr) kazâsında imâmdırlar.

5- Seyyid Hasen efendi, 1388 [m. 1968] de, Medîne'de vefât etdi. Üç oğlundan Necmüddîn efendi 1959 da, Muhammed Reşîd efendi 1945 de, Sıddîk efendi 1982 de vefât etdi. Birincinin üç, ikincinin Sa'îd efendi, üçüncünün dört oğlu vardır. Muhammed Reşîd efendi Hicret hanımın zevcidir.

6- Molla Hüseyin efendi, sâbık Van müftîsi olan fazîletli Kâsım efendinin ve Şemseddîn ve İhsân efendilerin babasıdır.

7- Mazhar efendidir. Oğlu Mazhar ve bunun oğlu Abdülehad ve bunun oğulları Muhammed Nûrî Behcet, Servet, Fâtih ve Necdet efendilerdir.

8- Muhammed Sâlih efendi. 1950 de Medîne'de vefât etdi. Oğlu Râcî efendidir.

9- Nizâmeddîn efendi. Bir zevcesinden olan iki çocuğu, Sadreddîn efendi ile Hicret hânımdır. Sadreddîn efendi, Diyâr-ı Bekrde h. 1393 de vefât etmiş, Vanda defn edilmiştir. Dört çocuğu vardır. İkinci zevcesinden dört çocuğu olmuştur. Bunlardan Vehbî efendi emekli teknik zirâ'at me'mûrudur. Nesîbe hânım emekli mâliyye müfettişlerinden Hayâti Çiftlik beğın zevcesidir. Âsiye hanımın zevci Abdürrahman Ekincidir. Sâriye hânım Vandadır. Hicret hânımın oğlu Sa'îd efendi ile dört dâmâdından birincisi, fazîletli Kâsım efendidir. İkincisi, seyyid Abdülhakîm Efendi hazretlerinin yeğeni Rukiye hânımın oğlu Aydın beğdir. Üçüncü dâmâdı eczacı Fâtih Yılmaz beğ Fâtihde (Kumrulu eczâhânesi)nin sâhibidir.

Dördüncü dâmâdı Habîb efendidir. Seyyîd Fehîm efendinin iki dâmâdı Hüseyin ve Emîn pâşalardır. Üçüncü kızı Esmâ hanımın üç oğlu Şevki, Fârûk ve Nâbî efendilerdir.

Seyyid Fehîm Efendi “kuddise sirruh” insân-ı kâmil idi. Talebesinin en üstünü, veliy-yi kâmil seyyid Abdülhakîm Efendidir. 1300 yılı 17 Cemâzil âhır [m. 1883 Nisan]da yazdıkları mektûbda buyuruyor ki:

Sevdiğim, kıymetli seyyid İbrâhîm ve seyyid Tâhâ! Allahü teâlâ, ikinize de selâmet versin! Size çok düâ etdikden sonra, bildiğiniz gibi, kardeşiniz seyyid molla Abdülhakîm geçen sonbehârda buraya gelmişti. Ders okumağa başlamışdı. Bu fakîr de, onun dersini gâyet dikkat ile, tahkîk ederek anlatdım. O da, gerek dersde, gerek kendi çalışmalarında, öylece dikkat ve tahkîk eyledi. İlmden başka birşeye bakmasına vakt bırakmadım. Şimdi, zemânımızdaki üsûle göre kitâbları bitirdi. Bu fakîr, âlet ilmlerini ve fikh ve hadîs bilgilerini okutmak için, üstâdlarımdan nasıl me'zûn oldu isem, onu da ben, öylece me'zûn eyledim. Sizler, artık ona kardeş gözü ile bakmayınız. İlmin şerefini gözetmek için, ona karşı çok tevâzu' gösteriniz! Bunları, sizin iyiliğiniz ve yükselmeniz için yazıyorum. Bundan başka, ilme karşı tevâzu' göstermek, Allahü teâlâyâ tevâzu' etmek demektir. Bu kısa yazımdan, çok şeyler anlayınız! Es-seyyid Fehîm “rahime-hullahü teâlâ”.

İkinci mektûbda buyuruyor ki: Sevgili oğlum, gözümün nûru seyyid molla Abdülhakîm! Size, sonsuz düâlarımı bildirdikten sonra arz edeyim ki, uzun zemândan beri sizden haber almadığım için, gönlüm çok üzülüyor. Allahü teâlâ her gizli şeyleri bilir. O şâhiddir ki, kalbim hemen her zemân seninledir diyebilirim. Beni bu üzüntüden kurtarmak için, görünür görünmez hâllerinizi sık sık bildirmelisiniz! Böylece sevgi bağları oynatılmış olur. Eğer o, gö-

zümün nûru, buradaki fakîrlerden soracak olursa, Allahü teâlâyâ hamd ve şükrler olsun! Bedenimizin ve etrâfımızın râhatı ve selâmeti günden güne artmaktadır. Hak teâlâ, biz fakîrlerin ve bütün kardeşlerimizin kalblerine selâmet ihsân buyursun! Âmîn. Abdülhamîde ve Hasene ve seyyid İbrâhîme bu fakîrin düâlarını bildiriniz! Tâhâ efendiye ve Mazher efendiye düâ ederim. Her kime uygun görürseniz, bu fakîrin düâlarını bildirmek için, vekîlimsiniz. Bundan başka, Nehride olanların, doğru işi hepsinin hâllerini yazınız. Ayrıca, Nastûrîlerin taşkınlık yaptıklarını, dört yüz müslimân öldürdüklerini işittik. Bunların neler yaptıklarını ve ne için yaptıklarını da bildirmenizi istiyorum. Vesselâm, 3 Ocak 1301. Düâcınız, günâhkâr Seyyid Fehîm.

Seyyid Abdülhakîm efendinin birâderi seyyid Tâhâ efendiye yazdığı bir mektûb şudur:

Mubârek bostanın tâze fidânı Tâhâ efendi! Güzel yazılmış olan mektûbunuz geldi. O sevgili oğlumun ve yakınlarının selâmetde olduğunu bildirdikten sonra, hakîkî matlûbun şevkını, arzûsunu da duyurmakta olduğundan çok hoşumuza gitti. Mısra’:

Bu âb-ı hayâtı bırakmak, bana yakışmaz.

Allahü teâlâ bu susuzluğunu her ân artdırırsın! (Râbitada, Rehberin sûretinin, tâm kendisi olması lâzım mıdır?) diyorsunuz.

Sevgili yavrum, tâm kendisi olması lâzım değildir. Râbitadan maksad, sûrete teveccühdür. Sûreti düşünmektir. Ondan yardım beklemektir. Belli olan sûreti teşhîs etmek, tanımak lâzım değildir. Hakikatde, rûhun belli bir sûreti yoktur. Hayâl edilen, düşünülen bir sûretde, şekilde görünebilir. Rûh, te’alluk etmiş, bağlanmış olduğu cesede, bedene alışmış olduğu için, çok kerre, o cesed şeklinde ve muhtelif hâllerde görünür. Hangi sûretde ve hangi hâlde görünürse görünsün, eğer güzel, tatlı, sevinçli görünür ve muhabbeti ve huzûru artdırırsa, rahmânî olduğu anlaşılır. Elinden geldiği kadar o sûrete arzûnu ve sevgini artdırmağa çalış! Onda, kendini yok et! Sûret, eğer çirkin ise, korkunç ve korkutucu ise, bu şeytânî bir görünüşdür. Ona bakma! Def’ olsun, gitsin. Zikr ederken, hâtıra gelen başka şeylerden kurtulmak için ne yapmalı diyorsunuz. Azîm, öyle düşünceler, iki şey ile, bi-iznillahi teâlâ yok olur, giderler. Râbitada görünen sûrete tâm teveccüh etmekle yâhud zikre çok ikbâl etmekle, hevesle yapmakla ve bütün kuvvetlerini ve duygularını yürek tarafında toplamakla gider. 18 Ekim 1308. 158, 288, 289, 290, 393, 394, 395, 411.

103 — **FENÂRÎ**: Molla Şemseddîn Muhammed bin Hamza, Osmânlı devletinin en büyük âlimlerindendir. İlk şeyhülislâmdır. 751 de tevellüd, 834 [m. 1431] de vefât etdi. Bursada, Maksemde- dir. Mısrda Kemâleddînden okudu. Matematik ve astronomi de öğrendi. Yıldırım Bâyezîd ve çelevi sultân Muhammed zemânla- rında Bursada binlerle âlim yetişirdi. 822 de hacdan dönerken Mısr sultânı melik Müeyyid, Mısrda kalarak ders vermesini ricâ et- di. Bir müddet kaldı. Sonra, çelevi sultân Muhammed da'vet edin- ce, Bursaya geldi. Sultân ikinci Murâd hân kendisini ilk olarak şey- hülislâm yaptı. Bu vazifeyi adâlet ve hak üzere altı sene yaptı. Ve- fâtında, çok para ve onbinden çok kitâb bıraktı. Tefsîr, fikh ve mantık üzerinde çeşidli eserleri ve fetvâları vardır. 90, 345, 359.

104 — **FERİDEDDİN-İ ATTÂR**: Muhammed bin İbrâhîmdir. Âlim ve tesavvufda kâmil idi. 513 de Nişâpûrda tevellüd, 627 [m. 1230] de Cengiz askeri tarafından şehîd edildi. Nişâpûrdadır. Ba- bası attâr idi. Ya'nî parfüm satardı. Tesavvuf büyüklerine gider, sohbetlerinden istifâde ederdi. Zühd, takvâ ve ibâdetle uğraşır- dı. Şi'rleri çok tatlı, nasihatleri çok te'sîrlidir. Yüzbin beyti vardır. Ce- lâleddîn-i rûmî, kendisini medh etmektedir. Kitâbları çokdur. Bunlardan fârisî (**Tezkiret-ül-evliyâ**) meşhûrdur "rahime-hullahü teâlâ". 83, 134, 399.

105 — **FIDDA**: Fâtımat-üz-Zehrânın "radiyallahü anhâ" câri- yesi idi. Kendisine candan hizmet ederdi. 29.

106 — **FÎRÛZ ŞÂH**: Delhîde hükûmet süren sultânlardandır. Sultân Gıyâseddîn'in kardeşi Recebin oğludur. 752 de tahta çıktı. Memleketi adâlet ve dirâyetle idâre etdi. Birçok şehirler, kal'a ve su kanalları yaptı. 790 [m. 1388] da seksen yaşında vefât etdi. Ki- tâb da yazmıştır. 144.

107 — **FUDAYL BİN İYÂD**: Evliyânın büyüklerindendir. Zühd ve takvâsı ve va'zları ve irşâdı meşhûrdur. 187 [m. 803] de Mekkede vefât etdi. Hârûn Reşîdle çok sohbet etmişti. Bişr-i Hâ- ffinin ve Sırrî-yi Sekatûnin Rehberidir. Semerkandda tevellüd etdi. Bâverdde büyüdü. Kûfede yerleşti. 31.

108 — **GAZÂLÎ**: İmâm-ı Muhammed bin Muhammed Gazâlî, Hucetül-islâm adı ile meşhûrdur. İslâm âlimlerinin büyüklerin- dendir. Müctehid idi. İctihâdı, Şâfi'î mezhebine yakın olduğundan, Şâfi'î mezhebinde sanılır. 450 [m. 1058] de Tûs [ya'nî Meşhed] şeh- rinin Gazâl kasabasında tevellüd, 505 [m. 1111] de yine orada ve- fât etdi. Vezîr Nizâmülmülk huzûrundaki, âlimler meclisindeki

konuşmalarında, hepsini hayretde bırakmışdı. 484 de Bağdâdda Nizâmîye üniversitesine profesör oldu. Hacdan sonra Şâmda profesör yapıldı. Mısrda da ders okutdu. Mükemmel rumca öğrendi. Yunan feleoflarının kitâblarına cevâblar yazdı. **(El-münküzü anid-dalâl)** kitâbında, kendi hâl tercemesini ve fikrlerini uzun yazmaktadır. O kadar çok kitâb yazdı ki, sahifelerini ömrüne bölmüşler. Gününe onsekiz sahife düşmüştür. Arabî beş cild **(İhyâ-ül-ulûm)** kitâbı ve bunun muhtasarı fârisî **(Kimyâ-yı Se'âdet)** kitâbı yeniden basılmışdır. **(Tam İlmihâl-Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında, kendisi dahâ geniş bildirilmiştir. 53, 66, 73, 75, 77, 106, 212, 214, 326, 388, 401.

109 — **GELENBEVÎ:** Adı İsmâ'îl bin Mustafâdır. Osmânî âlimlerindendir. Yenişehir kâdîsi idi. 1205 [m. 1791] de vefât etdi. Geometri ve trigonometri üzerinde kıymetli kitâbları vardır. Çeşidli kitâblar yazdı. Fâtihde, bir mektebe (Gelenbevî) adı verilmiştir “rahime-hullahü teâlâ”. 90.

110 — **HACCAC BİN YÛSÛF:** Tâifde Benî Sakîf kabîlesinden olup 41 yılında doğdu. Halîfe Abdülmelik, bunu kumandan yaptı. İlk vazîfesi, Mekke-i mükerremede Abdüllah bin Zübeyr ile harb etmek oldu. Bunu şehîd etdi. 75 de Hicâz ve Irak vâlîsi oldu. Hindistâna kadar hâkim oldu. Çok müslimânî şehîd etdi. Hâricilerle cihâd ederek, bunları kahr etdi. Böylece, Ehl-i sünnete büyük hizmeti oldu. 86 da Velîd halîfe olunca, hükmü bir kat dahâ arttı. 95 [m. 714] de vâlî iken öldü. Çok zekî ve siyâseti kuvvetli idi. Keremî, ihsânî da, zulmü gibi, pek fazla idi. Afvî da çok olurdu. Hindistân taraflarında birçok yerler feth etdi. Kur'ân-ı kerîme hareke koyup doğru okunmasını sağhyan budur. 27, 304, 305, 402.

111 — **HADÎCET-ÛL-KÛBRÂ:** Kureyşin asîlzâde, kibâr âilesindendir. Resûlullahın ilk zevcesidir. Babası Hüveylid, anası Fâtımadır. Kırk yaşında ve dul iken Resûlullahla evlendi. Resûlullah o zemân yirmibeş yaşında idi. Bundan dört kızı ve iki oğlu oldu. Dul iken, ticâret yapardı. Çok zengindi. Me'mûrları, kâtibleri ve köleleri vardı. Cebrâîl “aleyhisselâm” Resûlullahla ilk görüdüğü zemân korkmuşdu. Bu hâli Hadîceye söyledi. İlk önce, Hadîce îmân etdi. Kâfirler heykele tapar, Resûlullahla inanmaz, alay ederlerdi. Çok eziyyet ederlerdi. Hadîce, Resûlullahla tesellî ve gayret verirdi. Bütün malını, mülkünü onun uğruna fedâ etdi. Resûlullahla yirmibeş sene sadâkatle hizmet etdi. Bir kerre incitmedi. Hicretten üç sene önce, Ebû Tâlibin ölümünden üç gün sonra, altmışbeş yaşında, Mekke-i mükerremede vefât etdi. Resûlullah, vefâtına kadar, her zemân kendisini medh buyururdu. Hattâ, birgün, evde

medh ederken, Âişe vâldemiz dayanamayıp (Cenâb-ı Hak size ondan dahâ iyisini verdi) dedi. **(Hayır! Ondan iyisi verilmedi. Herkes bana yalancı dediği günlerde, o bana inandı. Herkes bana eziyet verirken, o bana yâr oldu. Üzüntülerimi giderdi)** buyurdu. Hazret-i Hadîce ile kerîmesi Fâtıma-tüz-zehrâ, dünyâdaki bütün kadınların en üstünü oldukları hadîs-i şerîfde bildirilen dört kadından ikisidir. Üçüncüsü, Fir'avnın zevcesi hazret-i Âsiye, dördüncüsü, hazret-i Meryemdir “radiyallahü teâlâ anhünne”. 14, 69, 70, 134, 171, 188, 242, 289, 310, 323, 331, 376, 383, 408.

112 — **HAFSA:** Resûlullahın zevcesi ve hazret-i Ömerin kızıdır. Birinci zevci, Bedr gazâsında bulunan Huneys idi. Huneys ile birlikde Medîneye hicret etmişdi. Genç yaşında dul kaldı. Babası, hazret-i Ebû Bekre ve sonra Osmâna teklîf etdi. O sırada, Resûlullahın kızı yeni vefât etmişdi. Her ikisi özr dilemişdi. Hazret-i Ömer üzüldü. Resûlullah, bunu anlıyarak, **(Yâ Ömer! Kızını, Osmândan dahâ iyisi alacak ve Osmân, Hafsadan iyisini zevce edinecektir)** buyurdu. Hicretin üçünden sonra Hafsa vâldemizi nikâh etmekle şereflendirdi. Kerîmesi Ümm-i Gülsümü de hazret-i Osmâna verdi. Bir müddet sonra, Hafsayı boşadı. Sonra, Cebrâîl aleyhisselâmın işâreti ile tekrâr nikâh buyurdu. Çok oruc tutar, çok nemâz kıydı. Altmış hadîs-i şerîf bildirmişdir. Hicretin 41. ci yılı vefât eyledi “radiyallahü teâlâ anhâ”. 12, 69, 196, 242.

113 — **HÂLİD BİN VELİD:** İslâmın büyük düşmânlarından Velîd bin Mugayrenin oğludur. Ebû Cehl ile kardeş çocuklarıdır. Sahâbe-i kirâmın büyüklerinden, islâm gâzîlerinin kahramanlarından idi. Annesi Lubâbe, Resûlullahın baldızı idi. Uhud gazâsında, düşmân birliklerinden birinin kumandanı idi. Kırka yakın Sahâbenin şehîd olmasına sebep olmuşdu. Hudeybiyede de düşmân tarafında idi. Altıncı yıl sonlarında Amr ibni Âs ile birlikde Medîneye gelip müslimân oldu. Mekke fethinde, islâm ordusunda birlik kumandanı idi. Mûte gazâsında Ca'fer Tayyâr şehîd olunca, kumandayı ele alıp, üçbin kişi ile, Heraklîsün yüzbin kişilik ordusuna gâlib geldi. Resûlullahdan (Seyfullah) adını alarak şereflendi. Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer zemânlarında da çeşidli zaferler kazandı. 21 yılında Humsda vefât etdi. Fekat Yâkût-i Hamevîye göre, Medînede medfûndur. 56, 64, 113, 114, 116, 117, 177, 180, 201, 250, 251, 259, 302, 312, 323, 341, 354, 362.

114 — **HÂLİD BİN ZEYD:** Ebû Eyyûb ensârî, Eshâb-ı kirâmıdandır. Eyyûb sultân denilmekle meşhûrdur. Resûlullah, Medîneye hicret edince, deve bunun kapısında çöktü. Mescid yapıncaya kadar, yedi ay bu evde müsâfir kaldı. Medîne ehâlisi haz-

ret-i Hâlidin evine gelip Resûl-i ekremi ziyâret etdi. Bu arada, ye-hûdî âlimlerinden (Abdullah bin Selâm) da gelip, dikkatle Resûlullah'a bakdı. (Bu yüz, yalancı yüzü değildir) diyerek, hemen müs-limân oldu. Hazret-i Hâlid, Bedr, Uhud, Hendek ve başka gazâlar-da bulundu. Yüzelli hadîs-i şerif haber vermişdir. İhtiyâr olduğu hâlde hazret-i Mu'âviye zemânında, Süfyân bin Avf-ı Ezdî kuman-dasındaki ordu ile İstanbulu almağa geldi. Yezîd de bu orduda idi. 50 senesinde sur dışında otuzbin mücâhid ile, şehid oldular. Hacı Bayrâm-ı Velinin yetişdirdiği Evliyâdan Ak Şemseddîn tarafından kabri keşf edilip, Fâtih Sultân Muhammed hân, türbe yaptırdı. Os-mânlı pâdişâhları, bu türbeye saygı gösterirdi. Hükümdarlar bu türbe önünde kılıç kuşanırlardı "radiyallahü teâlâ anh". İstanbul şehri, Yezîd ve Süleymân bin Abdülmelik zemânlarında da muhâ-sara edilmişdir. 13, 19, 63, 113, 121, 288, 311, 361.

115 — **HÂLİD-İ BAĞDÂDÎ:** Ziyâeddîn Mevlânâ Hâlid-i Os-mânînin babası Ahmed bin Hüseyin, Bağdâdın Zûr kazâsındandır. Osmân bin Affân "radiyallahü anh" soyundandır. Mevlânâ Hâlid, fikh, hadîs, tefsîr, tesavvuf, kelâm, sarf, nahv, bedî, meânî, beyân, belâgat, vad', bahs, âdâb, arûz, lügat, mantık, fizik, matematik, ge-ometri, astronomi ve benzeri ilmlerde zemânının bir dânesi idi. Fi-ruzâbâdînin koca kâmus lügatini ezberlemişdi. Zemânındaki Bağ-dâd âlimlerinin ve tesavvufcularının, belki, asrındaki bütün âlim-lerin üstünde idi. Kur'ân-ı kerîmin esrârına vâkif idi. Bütün ömrü zühd ve vera' ile geçmişti. Gören, işiten her âlim, yüksekliğini, üs-tünlüğünü söylerdi. Her ilmden, her kitâbdan sorulan her sâile, düşünmeden, hemen doğru, aslına uygun cevâb verirdi. Herkesi hayretde bırakırdı. Adı her tarafa yayıldı. Süleymâniyye mütesar-rıfı Abdürrahmân pâşa, bir medresede ders vermesini, her ihtiyâ-cını bol vereceğini çok diledi ise de, kabûl etmedi. Bu işi becere-mem dedi. 1203 yılında üstâdı seyyid Abdülkerîm Berzencî tâ'un-dan vefât edince, onun talebesi boş kalmasın diye, bunlara ders verdi. Her taraftan âlimler dersine üşüşdü. Her müşkili çözer, her derde devâ olurdu. Kendisi hiç kimseye ehemmiyyet vermeyip, gece gündüz ibâdet ederdi. Cezbe hâlinde olup, hep ağlardı. Çok düşünceli idi. 1220 de hacca gitti. Yolda Şâm âlimlerinden çok saygı gördü. Verdiği cevâblarla, âlimleri şaşkına çevirdi. Alçak gönüllü olduğundan, orada allâme Muhammed Kûzberîden hadîs rivâyeti icâzeti aldı. Mustafâ Kürdîden hadîs ve Kâdirî icâzeti al-dı. Yollarda söylediği fârisî beytler, çok nâzik rûhunun terennüm-leridir. Dîvânını gören hayrân olur. Medîfede Yemenli bir âlim-den nasîhat istedikde, (Mekke'de dîne uymıyan bir iş götünce, he-men red etme!) der. Mekke'de, bir Cum'a günü, Kâbe-i şerîfeye

karşı (**Delâil-i şerif**) okuyordu. Câhil kılıklı, siyâh sakallı birinin Kâ'beye arka çevirip kendine baktığını gördü. (Utanmadan, Kâ'beye arkasını çevirmiş) diye düşünürken, (Mü'mine hurmet, Kâ'beye hurmetden dahâ öncedir. Bunun için yüzümü sana çevirdim. Niçin beni kötülüyorsun, Medînedeki zâtın nasihatını unuttun mu?) dedi. Bunun büyük Velîlerden olduğunu anladı. Afv dedi. Beni irşâd et diye yalvardı. (Sen burada olgunlaşamazsın) dedi, eli ile Hindistânı gösterdi. (Senin işin orada temâm olur) dedi ve gitdi. Hacdan, memleketine gelip ders vermeğe başladı. Fekat, gece gündüz Hindistânı düşünüyordu. Birgün, Hindistânın kutbu Abdüllah-i Dehlevînin talebesinden biri geldi. İkişi biryere kapandı. Derse gelmez oldu. Talebe, Hindliye kızmağa başladı. 1224 [m. 1809] senesinde, ikisi Hind yolculuğuna çıktılar. Herkes, talebe, âlimler ağlayıp, yalvarıp yoldan çevirmek için çok uğraşdı. Fâide vermedi. Tahrânda şî'î âlimi İsmâ'îl Kâşîyi, talebesi arasındakî konuşmalarında rezîl etdi. Vaktile şî'î tefsîrlerinde, (Bedr azarlamakdadığın için, Allahü teâlâ seni afv etdi âyeti, Ebû Bekri azarlamaktadır) diye, okumuşdu. Kâşîye (Peygamberler günâh işler mi?) dedi. Kâşî, (Hayır, işlemezler) dedi. (Allahü teâlâ seni afv etdi âyeti, Peygamberlerin günâh işlediğini gösteriyor) buyurdu. Kâşî, (Bu âyet, Peygambere karşı değildir. Ebû Bekri azarlamaktadır) dedi. (O hâlde, Allahü teâlâ Ebû Bekri afv etdim buyuruyor da, siz niçin afv etmiyorsunuz?) dedi. Kâşî cevâb veremeyip mahcûb oldu. Sonra, Bistam, Harkan, Semnân ve Nişâpûrdan geçdi. Uğradığı yerlerdeki Evliyâyı, şî'rleri ile medh eyledi. Tûs şehrinde imâm-ı Alf Rızânın türbesini ziyâretinde çok güzel kasîde okuyarak medh eyledi. Câm ve Hıratdan geçdi. Her şehrdan ayrılırken, âlimler, ehâli âşık olup sâatlerce yola uğurluyorlardı. Kandihâr, Kâbil, Pişâver âlimlerinin súaîllerine verdiği cevâblarla, hepsini hayrân bıraktı. Lâhora ve tâm bir senede yürüyerek Dehlîye geldi. Orada vâris-i ulûm-i rabbânî, câmi'î kemâl-i sûrî ve ma'nevî seyyid Abdüllah-i Dehlevî [1158-1240] hazretlerinin kalbine yerleşirdiği zikre devâm ve dokuz ay çalışıp, huzûr ve müşâhede makâmına erişdi. Vilâyet-i kübrâ hâsıl oldu. Müceddidiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye ve Kübreviyye ve Çeştiyyede kemâle geldi. Abdüllah-i Dehlevînin mubârek kalbindeki bütün esrâra mazhar oldu. 1226 da kendi vatani olan Süleymâniyyeye geldi. Oradan, Bağdâddaki Abdülkâdir-i Geylânî hânesine yerleşdiler. Sa'îd pâşa bin Süleymân pâşa, Bağdâd vâlisi idi.

Mevlânâ Hâlid, Mâ-türîdî i'tikâdında ve Şâfi'î mezhebinde idi. Çok âlim, çok Velî yetişdirdi. Sayısız kerâmetleri görüldü. Bunlardan çoğu türkçe (**Şems-iş-şümûs**) ve (**Mecd-i tâlid**) kitâblarında

yazılıdır. Meselâ, sultân Mahmûdun serây nâzırlarından Hâlet efendi, mevlevî idi. Mevlânâ Hâlidin şöret ve i'tibârını çekemiye- rek kendisini halifeye çekişirdi ve (Onbinlerle adamı vardır. Dev- let ve saltanat için tehlikelidir. Ortadan kaldırılması lâzımdır) de- di. Sultân Mahmûd da (Din adamlarından devlete zarar gelmez) diyerek sözüne kıymet vermedi. Mevlânâ Hâlid hazretleri bunu işitince, halifeye hayr ve selâmetle düâ eyledi ve (Hâlet efendinin işi, pîri Celâleddîn-i rûmî hazretlerine havâle olundu. Onu huzûru- na çekip, cezâsını verecektir) buyurdu. Az zemân sonra sultân Mahmûd hân, Mora isyânına sebep olduğu için, onu Konyaya sür- dü. Orada i'dâm olundu.

Mevlânâ Hâlid 1192 de Zûr kazâsında tevellüd ve 1242 [m. 1826] de Şâmda tâ'undan vefât etdi “kaddesallahü teâlâ sirre- hul'azîz”. (**Câliyet-ül-ekdâr**) salevât kitâbı her hafta okunur. Çok fâidelidir. Nahvde, kelâmde, fıkhdâ, tesavvufda kıymetli kitâbları vardır. Fârisî olan (**İ'tikâdnâme**) adındaki âmentü şerhinin ve râbî- ta risâlesinin tercemeleri basılmışdır. (**İ'tikâdnâme**)nin türkçe, fransızca, almanca ve ingilizce tercemeleri, Hakikat Kitâbevi tara- fından basdırılmışdır. 88, 154, 392, 411.

116 — **HAMZA BİN ABDÛL-MUTTALİB:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindendir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” am- casıdır. Hem de süt kardeşidir. Annesi Hâle, Resûlullahın “sallal- lahü aleyhi ve sellem” annesi olan hazret-i Âminenin amcasının kızı idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” kırkaltı yaşında iken, birgün Safâ tepesinde oturuyordu. Ebû Cehl, yanından ge- çerken, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” küfr etdi. Mubâ- rek ağzını açmadı. Birşey demedi. Fekat, bir hizmetçi kız, bunu işitdi. Hamza “radiyallahü anh”, o gün avdan geliyordu. Âdeti üzere, tavâf yapmak için, Harem-i şerife uğradı. Hizmetçi kız, ya- nına gelip, (Ebû Cehl, kardeşin oğluna, şöyle şöyle söyledi) dedi. Hamza dahâ müslimân olmamışdı. Fekat, kardeşinin oğluna küfr edildiğini işitince, akrabâlık damarları hareket etdi. Silâhları üs- tünde olarak, Kureyş kâfirlerinin yanına geldi. (Kardeşim oğluna kötü söz söyliyeni, kalbini inciten, sen misin?) diyerek, boynunda- ki ok atan yay ile, Ebû Cehlin başını yardı. Orada bulunan kâfir- ler, Hamzaya saldıracak oldular. Büyük çarpışma çıkacaktı. Fe- kat, Ebû Cehl (Dokunmayınız! Hamza haklıdır. Onun kardeşi oğ- luna, bilerek, kötü şeyler söyledim) dedi. Böylece, Hamzayı başın- dan savdı. (Aman, ona ilişmeyiniz! Bize kızar da, müslimân olur. Bununla, Muhammed kuvvetlenir) dedi. Hamza müslimân olma- sını diye, kafasının yarılmasına râzı oldu. Çünkü, Hamza, hâtırı sa-

yılır, kıymetli ve kuvvetli idi. Hamza, Resûlullahın yanına gelip, (Yâ Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”! Ebû Cehlden intikâmını aldım. Onu kana boyadım. Üzülme, sevin) dedi. **(Ben böyle şeylerle sevinmem)** buyurdu. (Seni sevindirmek, üzüntüden kurtarmak için, ne istersen yapayım) dedi. **(Ben ancak senin îmân etmen ile, kıymetli bedenini Cehennem ateşinden kurtarman ile sevinirim)** buyurdu. Hamza “radiyallahü anh”, hemen müslimân oldu. Kureyşin yanına gidip, müslimân olduğunu ve Allahın Peygamberini her sûretle koruyacağını güzel bir kasîde okuyarak bildirdi. Bunun müslimân olması ile, Muhammed “aleyhisselâm” çok sevindi. Müslimânlar, pek çok kuvvet buldu.

Medîneye hicret etdi. Bedr gazâsında, fevkal’âde kahramanlık gösterdi. Uhud gazâsında da, otuzbir kâfiri Cehenneme gönderdikden sonra, Vahşî tarafından şehîd edildi “radiyallahü teâlâ anh”. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, buna çok üzüldü. Çok ağladı. Cenâze nemâzını kıldı. Şehîd olduğu zemân elliya yaşında idi. Vahşî de “radiyallahü anh” sonra müslimân oldu. 134, 250, 379, 380, 381, 384, 397, 398.

117 — **HÂRÛN REŞÎD**: Abbâsî halîfelerinin beşincisidir. Muhammed Mehdînin oğlu, Ca’fer Mensûrun torunudur. 148 de tevellüd, 193 [m. 809] de Tûs şehrinde vefât etdi. Tûsdadır. 170 de kardeşi Mûsâ Hâdî vefât edince, halife oldu. Babası zemânında, iki def’a rumlarla harb etmişdi. Kahramanlık göstermişdi. Üsküdüre kadar gelmişdi. Halife iken, Ereğliye kadar aldı. Dokuz def’a hac edip Medîne, Mekke halkına çok ihsânda bulundu. İlm ve san’at sâhiblerine çok yardım ederdi. Çok âdil idi. Fekat vezîri, Bermekîlere sert cezâ verdi. İmperatör Şarlman ile dostluk kurdu. Ona hediyeler gönderdi. Bu arada gönderdiği su ile işliyen bir saat, Avrupalılara hayret vermişdi. Zevcesi Zübeyde, Mekke-i mükerrermenin her yerine (ayn-ı Zübeyde) denilen çeşmeler ve havzlar yapdırdı. 83, 88, 311, 315, 329, 338, 350, 360, 399.

118 — **HASEN BİN ALÎ**: Hazret-i Alînin büyük oğlu, Resûlullahın torunudur. Oniki imâmın ikincisi, islâm halîfelerinin beşincisidir. Hicretin üçüncü yılı, Ramezân ortasında, Medînede tevellüd, 49 da, Medînede vefât etdi. **(Mir’ât-i kâinât)**da diyor ki, (Hazret-i Mu’âviye, kendinden sonra yerine Hazret-i Haseni “radiyallahü anhümâ” halife yapmağa karar verdi. Bunu millete i’lân etdi. Yezîd, babasının bu kararını anlayınca, kendisi halife olmak için, Şâmdan hazret-i Hasenin zevcesine zehr gönderdi. Seni ben alacağım. Tepeden tırnağa kadar mal, süs eşyası içine koyacağım diye, onu aldatdı. Bu da, kendisini boşıyacak diye, zâten hazret-i

Hasene kin beslemekde idi ve onu zehrledi). Yüzü Resûlullah'a çok benzerdi. Hilm, rızâ, sabr ve kerem sâhibi idi. Halîfe Osmânın evi sarıldığı zemân, babası tarafından, kardeşi ile birlikte imdâda gönderilmişdi. Kırk senesinde Kûfede halîfe oldu. Yedi ay sonra hazret-i Mu'âviye ile harb etmeği doğru görmeyip, hilâfeti kendi rızâsı ile ona bıraktı. Hazret-i Âişe, imâmın Resûlullahın yanına defn edilmesine izin verdi ve çok istedi ise de, Mervân, Bakî' kabristânına defn etdirdi. Çocuklarına şerîf denir. 29, 47, 48, 60, 61, 62, 63, 66, 68, 69, 74, 101, 105, 106, 110, 115, 118, 127, 131, 133, 134, 138, 140, 168, 181, 189, 193, 195, 221, 234, 235, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 250, 302, 331, 359.

119 — **HASEN ÇELEBİ:** Babası Muhammed şâhdır. Molla Fenârî soyundan olup, âlim ve kâmil idi. 840 da tevellüd, 886 [m. 1481] da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". (**Beydâvî**) ve (**Tecrîd**)e, (**Telvi**)a, (**Mutavvel**)e, (**Mevâkıf**)a, (**Vikâye**)ye hâşiyeler yapmıştır. Başka eserleri de vardır. 90.

120 — **HİND BİNT-İ UTBE:** İslâmın büyük düşmânlarından Utbe bin Rebî'a bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâf kızı, Ebû Süfyânın zevcesi ve hazret-i Mu'âviyenin annesidir. Dahâ önce, Fâkih bin Muğire Mahzûminin zevcesi idi. Uhud gazâsında bulundu. Düşmân askerlerini harbe teşvîk ederdi. Mekkenin fethinde, zevcinden bir gün sonra, müslimân oldu. Resûlullahın hayr düâsını aldı. Yermük gazâsında, zevci ile birlikte islâm ordusunda bulunup, islâm askerini rumlara karşı harbe teşvîk etdi. 13 yılında Ebû Kuhâfe ile aynı günde vefât etdi "radiyallahü teâlâ anhümâ". 12, 328, 355, 396, 398.

121 — **HÜMÂYÛN ŞÂH:** Mirzâ Muhammeddir. Hindistândaki Gürgâniyye devletinin ikinci sultânıdır. Mirzâ Bâbü şâhin oğludur. 913 de Kâbilde tevellüd, 963 de vefât etdi. 937 de Hükmdâr oldu. 946 ve 947 de Efgânistanda Şîr hâna mağlûb oldu. Îrâna sığındı. 962 de Efgân askerini mağlûb ederek tekrâr hükmdâr oldu. 963 [m. 1556] de vefât etdi. Dehlîdeki türbesi pek san'atlı ve zînetlidir. Hind sultânları 313.cü sahîfededir. 12, 372.

122 — **HÜSEYN BİN ALÎ:** Resûlullahın torunu, hazret-i Alînin ikinci oğludur. Oniki imâmın üçüncüsü ve Ehl-i beytin beşincisidir. Hicretin altıncı yılında tevellüd, 61 [m. 681] Muharrem'in onuncu günü Kerbelâda şehîd oldu. Çeşidli hadîs-i şerîflerle medh edildi. Hep babasının yanında idi. Babası şehîd olunca, Medîneye geldi. Hazret-i Mu'âviyenin vefâtında Yezîde bî'at etmedi. Kûfeliler kendisini çağırıp hazîfe yapmak istedi. Kardeşi Muhammed bin Hanefiyye, ibni Ömer, ibni Abbâs ve dahâ nice Eshâb-ı Resûl mâni' oldular ise de, nasihatlerini dinlemeyip, yetmişiki kişi ile Mekken'den, Irâka yola çık-

di. Yezîd, Şâmdan bunu haber alınca, Irâk vâlisî, Ubeydullah bin Ziyâde emr gönderip, Kûfeye sokma dedi. Bu da, Sa'd ibni Ebî Vakkâsın oğlu Ömerin kumandasında bir ordu gönderdi. Ömer, geri dönmelerini bildirdi ise de, İmâm kabûl etmeyip harb etdi. Yanında bulunanlara da tekrâr tekrâr teslîm olun denildi ise de, 72 si de şehîd oluncuya kadar dövüldü. Sinan bin Enes Nehâî, hazret-i İmâmî şehîd etdi. Mubârek oğlu, imâm-ı Zeynel'âbidîn on yaşında ve hasta yatmakta olduğu için öldürülmedi. Kadınlarla ve imâmın mubârek başı ile Şâma gönderildi. Mubârek başı, Mısırda Karâfe kabristânında medfûndur. 29, 48, 65, 68, 69, 74, 105, 106, 110, 115, 118, 127, 131, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 165, 181, 195, 221, 235, 242, 243, 244, 250, 280, 302, 316, 329, 331, 358, 399, 400, 401, 402, 408.

123 — **HÜSEYN BİN ALÎ VÂ'İZ-İ KÂŞİFÎ:** Sultân Hüseyin Baykırâ zemânında Hiratda vâ'iz idi. (**Mevâhib-i aliyye**) adındaki fârisî tefsîri çok kıymetlidir. Muhammed bin İdris-i Bitlisî [982] ve serây hocalarından İsmâ'îl Ferruh efendi tarafından 1246 da türkçeye terceme edilmiş, ikincisi (**Mevâkıb**) tefsîri ismi ile basılmışdır. (**Lübâbül-ihitiyârât ta'yîn-il-evkat**) kitâbında nemâz vaktlerinin ta'yînini bildirmektedir. 910 [m. 1504] da vefât etdi "rahime-hullâhü teâlâ". 52, 101.

124 — **HÜSEYN BUHÂRÎ:** Hüseyin bin Yahyâ Buhârî, Hanefî âlimlerindedir. 400 [m. 1010] yılında vefât etdi. İmâm-ı Muhammedin (**Câmi'ulkebir**)ini şerh etmiştir. 107.

125 — **HÜSEYN HİLMÎ İŞİK:** Binüçyüzyirmidokuz [1329] hicrî yılına rastlıyan bindokuzyüzonbir [1911] senesinde Mart ayının sekizinci günü, güzel bir behâr sabâhı, İstanbulda, Eyyûb sultânda, Servi Mahallesi, Vezîrtekke sokağı Şifâ yokuşunda [1] numaralı evde tevellüd etdi. Babası Sa'îd efendi ve dedesi İbrâhîm pehlivan, Plevnenin Lofca kasabası, Tepova köyünden, annesi Âişe hanım ve annesinin babası Hüseyin ağa da, Lofca kasabasından idiler. Sa'îd efendi, doksanüç [hicrî 1295, milâdî 1878] Rus harbinde muhâcir olarak İstanbul gelmiş, Vezîrtekkesinde yerleşip evlenmişdi. Harb ve muhâcirlik sıkıntıları sebebi ile, hiçbir mektebe gidememiş, belediyyede kantar me'mûru olmuş, kırk seneden fazla, bu vazîfeyi yapmışdı. İstanbulun büyük câmi'lerinde, meşhûr hocaların derslerine aralıksız devâm ederek din bilgilerinde çok derinleşmişdi. Vazîfesi icâbı matematiğin dört işlemini zihn ile yapmakda, o kadar mâhir olmuşdu ki, görenler şaşardı.

Beş yaşında, Eyyûb câmi'i ile Bostan iskelesi arasındaki Mihri Şâh Sultân ilk mektebine başladı. Burada iki senede Kur'ân-ı kerîmi hatm eyledi. Yedi yaşında Sultân Reşâd hânın türbesine bitişik

(**Reşâdiyye nümûne mektebi**)nde ilk tahsîlini yaparken, babası ta'tîl aylarında (**Hakîm Kutbüddîn**), (**Kalenderhâne**) ve (**Ebüs-sü'ûd**) din mekteplerine de gönderir, oğlunun iyi yetişmesi için çok gayret ederdi. Hüseyin Hilmi efendi [1924] senesinde ilk mektebi birincilikle bitirdi. İlk okulda, her dersden aldığı altın yaldızlı mükâfatları büyük bir albümü doldurmaktadır. O sene, Konyadan İstanbul'a getirilmiş olan (**Halıcioğlu askerî lisesi**) giriş imtihanlarını pekiyi olarak kazanıp, o sene orta kısmı ikinci sınıfa birincilikle geçti. Her sene takdîrler alarak [1929] da askerî liseyi birincilikle bitirip, askerî tıbbiye mektebine seçildi. Tıbbiye mektebinde ikinci sınıfa birincilikle geçti. Eczâcı mektebini ve sonra Gülhâne hastahânesinde bir senelik stajını hep birincilikle bitirip, ilk önce, üsteğmen olarak, askerî tıbbiye mektebine müzâkereci ta'yîn edildi. Eczâcı talebesi iken, Abdülhakîm efendinin tavsiyesi ile, Parisde çıkan (**Le Matin**) gazetesine abone olup, fransızcasını ilerletti. Müzâkereci iken yine hocasının emri üzerine, Kimyâ yüksek mühendisliğini okumağa başladı. Yüksek matematikçi Von Misesden, mekanik profesörü Pragerden, fizikçi Demberden, teknik kimyâyı Gossdan okudu. Kimyâ profesörü Arndın yanında çalıştı. Takdîrlerini kazandı. Arndın yanında altı ay travay yapıp, (Phenylciyan-nitromethan-methyl esteri) cisminin sentezini yaptı ve formülünü tesbit etti. Dünyâda ilk olan bu başarılı travayı, İngilizce olarak, 2 cild numarası ile Devlet matbaasında basdırılan fen fakültesi mecmû'asında ve Almanyada çıkan (**Zentral Blatt**) kimyâ kitabının [m. 1937] târîh ve [2519] sayısında (H.Hilmi Işık) isminde yazılıdır. Hüseyin Hilmi Işık, 1936 senesi sonunda 1/1 sayılı Kimyâ yüksek mühendisliği diplomasını aldı. O sene Türkiyede ilk ve tek olarak kimyâ yüksek mühendisi olduğu, günlük gazetelerde yazıldı. Bu başarısından dolayı, askerî kimyâ sınıfına geçirilerek, Ankarada, Mamakda zehirli gazlar kimyâgeri yapıldı. Burada onbir sene kalıp, Auver fabrikası genel direktörü Merzbacher ve kimyâ doktoru Goldstein ve optik mütehasısı Neumann ile yıllarca çalıştı. Onlardan almanca da öğrendi. Harb gazları mütehasısı oldu. 1947 de Bursa askerî lisesinde kimyâ mu'allimi, sonra öğretim müdürü olmuş, burada ve sonra Kuleli ve Erzincan askerî liselerinde uzun seneler kimyâ dersi okutarak, yüzlerce subaya hocalık yapmış, kıdemli albay iken, 1960 ihtilalinde emekli yapılmıştır. Sonra, Vefâ lisesinde ve imâm hatîb okulunda ve Çağaloğlu, Bakırköy san'at enstitülerinde matematik, kimyâ hocalıkları yapıp, çok sayıda îmnânlı genç yetiştirmiştir. 1962 senesinde Yeşilköyde Merkez eczâhânesini satın almış, sâhib ve mes'ûl müdürü olarak, uzun seneler halkın sıhhatine hizmet etmiştir. Siyâsete hiç karışmamış, hiçbir partiye bağlanma-

mıdır. Bölücülüğe, tarikatçılığa, devlete, kanûnlara karşı gelmeğe, karşı olduğunu eserlerinde açıkça bildirmiştir. Türkiyenin ve bütün dünyânın her yerine gönderdiği muhtelif lisanlardaki kitâblarında, İslâm dîninin doğru olarak anlaşılması, islâm ahkâmının ve ahlâkının yayılması için çalıştı. Bunun için, dîni dünyâ çıkarlarına âlet edenlerin ve mezhebsizlerin iftirâ oklarına hedef oldu. 1391 [m. 1971] sonbahârında Dehlîyi, Diyobend ve Serhendi ve sonra Karâşiyi ziyaret etmiş, Pani-pût şehrinde, Senâullah hazretleri ile Mazher-i Cân-ı cânânın zevcesinin kabrlerinin ayak altında kaldıklarını görerek çok üzölmüş, beşyüz dolar vererek, her iki kabrin ta'mîr ve muhâfazasını te'mîn etmiştir "rahime-hullahü teâlâ". [Hüseyn Hilmi Işık "rahmetullahi teâlâ aleyh", 26 Ekim 2001 [9 Şa'bân 1422] de vefât etmiş olup, Kaşgârî dergâhi yanında medfûndur.]

Vezîr Tekkeyi Safranbolulu Muhammed İzzet pâşa, 1210 [m. 1795] de sadr-ı a'zam olunca, Nakşibendî meşâyihü için yapırdı. 159, 397.

126 — **HÜSEYN TAYYİBÎ**: Şerefeddîn Hüseyn bin Muhammed Tayyibî, büyük âlimlerdendir. Hadîs, tefsîr ve edebiyâtta çok meşhûrdur. 743 [m. 1343] de vefât etdi. 118.

127 — **İBNİ CÜREYC-İ MEKKÎ**: Abdölmelik, hadîs âlimidir. İslâm'da ilk kitâb yazandır. 150 [m. 767] de vefât etdi.

128 — **İBNİ HACER-İ MEKKÎ**: Ahmed bin Muhammed Şihâbüddîn Heytemî, Mekke-i mükerreme âlimi idi. 899 [m. 1494] da tevellüd, 974 [m. 1566] de vefât etdi. Şâfi'î mezhebinde derin âlim idi. Yalnız fikh üzerinde yetmiş kitâb yazmıştır. Dört cild (**Minhâc şerhi**), Şâfi'î mezhebinin en kıymetli kitâbıdır. Eshâb-ı kirâm için yazdığı (**Tathîr-ül cenân vellisan**) ve (**Savâuk-ı muhrika**) kitâbları birer şâheserdir. (**Hayrâtülhisân fî menâkibil-imâm-ı Ebî Hanifetinnu'mân**) kitâbı, İmâm-ı a'zamin üstünlüğünü gösteren çok kıymetli bir vesîkadır. Büyük günâhları bildiren (**Zevâcir**) kitâbı ile imâm-ı Nevevînin, Şâfi'î fikhındaki (**Minhâc**) kitâbına yaptığı (**Tuhfet-ül-muhtâc**) isimdeki şerhi pek kıymetlidir. Fetvâ kitâbları ve dahâ nice eserleri vardır "rahime-hullahü teâlâ". 12, 20, 25, 59, 75, 76, 77, 204, 259, 269, 354, 382, 405.

129 — **İBNİ HALDUN**: Büyük târihçidir. Dedesi Haldun Hadremutludur. Kendi adı Abdörrahmân bin Muhammed Hadremîdir. Dedeleri Endülüste yerleşmişti. 732 [m. 1332] de Tunus'da tevellüd etdi. 755 de Fas sultânı Ebû İnanın başkâtibi oldu. Çocuklarını Cezâire gönderip, kendisi 764 de Gırnataya gitti. Sultân ibni Ahmer husûsî gemi göndererek çoluk çocuğu Cezâirden Gır-

nataya getirildi. Birçok yerlerde, sultânlara kâtiblik, vezîrlük edip, 780 de ders vermeğe başladı. 784 de İskenderiyyeye, sonra Kâhireye gidip, Câmî'ulezherde ders verdi. Mısırda mâlikî kâdfısı oldu. Şâmda Timür Hândan çok saygı ve yardım gördü. 789 da hac etdi. 808 [m. 1406] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Yedi büyük cild târîhinden başka, eserleri ve şi'rleri de vardır. Târîhi, türkçeye ve Avrupa dillerine terceme edilmiş ve basılmışdır. 20.

130 — **İBNİ HAZM**: Alî bin Ahmed bin Sa'îd bin Hazm, Endülüsün büyük âlimlerinden idi. Devletin vezîri idi. Ceddi, Ebû Süfyânın oğlu Yezîdin âzâdlısı idi. 384 [m. 994] de Kurtubada tevellüd, 456 [m. 1064] de vefât etdi. Kelâm, fıkıh âlimi, tabîb, şâir ve felesof idi. Her fende çok kitâbı vardır. (**Kitâbü'l imâmeti velhilâfe fî siyerilhulefa**) kitâbı kıymetlidir. Ne yazık ki, felsefeye dalarak, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflere, kendi aklına göre ma'nâ vermiş, Ehl-i sünnetden ayrılmış, sapıtmışdır. Selef-i sâlihînin, kemâlini kavriyamamış, din büyüklerine saygısızlık göstermişdir. Bu sebeble, memleketinden sürülerek, çölde vefât etmişdir. 15.

131 — **İBNİ HÜMÂM**: Kemâleddîn Muhammed bin Abdülvâhid Sivâsî, hanefî fıkıh âlimlerindendir. (**Tahrîr-ül-üsûl**) kitâbı ve (**Fethulkadîr**) ismindeki (**Hidâye**) şerhi meşhûrdur. Birkaç cild olup, Hindistânda, Mısırda, İstanbulda basılmışdır. 790 [m. 1388] da tevellüd, 861 [m. 1457] de vefât etdi. 90, 317, 406.

132 — **İBNİ HİLLİKÂN**: Şemseddîn Ahmed bin Muhammed bin İbrâhîm, İrbilde, 608 de tevellüd etdi. Bermek oğullarındandır. Büyük âlim ve meşhûr târîhcidir. Halebde, Mısırda ders verdi. 651 de Şâmda Kâdıl-kudât [temyiz reîsi] oldu. 660 da Mısra gitti. 676 da tekrâr Şâmda Kâdıl-kudât oldu. 681 [m. 1282] de Şâmda vefât etdi. (**Vefiyâtül-a'yân**) târîh kitâbı çok kıymetli olup, şerhleri, ilâveleri ve çeşidli dillere tercemeleri yapılmışdır. Şâfi'î idi "rahime-hullahü teâlâ". 20.

133 — **İBNİ MELEK**: Abdüllatîf bin Abdül'azîz Hanefî fıkıh âlimidir. İzmir Tirede ders verirdi. İbnissâ'atînin (**Mecma'ulbah-reyn**) kitâbını ve Neseffînin (**Menâr**) kitâbını ve (**Vikâye**)yi ve (**Me-şârikul-envâr**)ı şerh etmişdir. 801 [m. 1399] de Anadolu da Tirede vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". 46.

134 — **İBNİ MÜNZİR**: Ebû Bekr Muhammed bin İbrâhîm, babası gibi Nişâpûr âlimlerindendir. Şâfi'î mezhebinde idi. Üçyüzonsekiz 318 [m. 930] yılında Mekke-i mükerrermede vefât etdi. Çok kitâb yazdı "rahime-hullahü teâlâ". 118.

135 — **İBNİ NÜCEYM**: Zeynel'âbidîn bin İbrâhîm, hanefî

fıkh âlimlerindedir. 926 da tevellüd, 970 [m. 1562] de vefât etdi. Fıkhda (**Eşbâh**) kitâbı çok kıymetlidir. Çeşidli şerhleri vardır. (**Bahrurrâik fî şerh-i Kenz-iddekâik**), (**Zeyniyye**) risâleleri ve fetvâları meşhûrdur. Çeşidli şerhleri vardır.

Ömer bin İbrâhîm ibni Nüceym, Zeynel'âbidîn ibni Nüceymın kardeşi ve talebesidir. 1005 de vefât etdi. Mısırda büyük kardeşinin yanındadır "rahime-hullahü teâlâ". (**Nehrülîfâik fî şerh-i Kenz-iddekâik**) kitâbı çok kıymetlidir. 53.

136 — **İBNİ SA'D**: Muhammed bin Sa'd, Basralıdır. Vâkıdînin kâtibi idi. 230 [m. 845] da vefât etdi. (**Tabakât-us-Sahâbe**) kitâbı onbeş cildir. Sonra bunu kısaltmıştır. 20.

137 — **İBNİ SEMMÂK**: Ebül'Abbâs Muhammed bin Subh, nasihat ve va'zları ile meşhûrdur. Hârûnürreşid, kendisini çok sayardı. 183 [m. 799] de Kûfede vefât etdi. 31.

138 — **İBNİ ZİYÂD**: Ubeydullah bin Ziyâd bin Ebû Süfyân bin Harbdır. Hazret-i Mu'âviye, 53 yılında Ziyâd bin Ebû Süfyân vefât edince, bunun oğlu Ubeydullahı Horasan vâlisi yaptı. Ubeydullah o zemân yirmibeş yaşında idi. 54 senesinde bunu kumandan yaptı. Ceyhun nehrini develerle geçip Buhârâyı aldı. 55 de, Basrâ vâlisi oldu. 58 de Hâriciler Basrada isyân edince, bunları perişân etdi. Yezîd zemânında, Kûfe vâlisi oldu. Kerbelâ vak'asına sebep oldu. Yezîdin vefâtında Irakda halîfe olmak istedi. Halk kabûl etmedi. Şâma kaçdı. Mervân, Abdûllah bin Zübeyre bî'at etmek istiyordu. Mervânın zihnini çeldi. Mervânın ve oğlu Abdülmelikin zemânlarında Şâmda kumandan idi. Kûfedeki isyânı basdırdı. 67 de âsîler Kûfede tekrâr toplanıp (Muhtâr) bunlara reis olup, İbrâhîm ibni Üştür kumandasında ordu kurup, Şâmlıları mağlûb etdi ve İbni Ziyâdı öldürdü. Abdûllah bin Zübeyr, kardeşi Mus'âb bin Zübeyri Basra vâlisi yaptı. Basralılar, Kûfelilerle harb edip, gâlib geldi. 67 deki bu savaşda, Muhtar öldürüldü. 63, 139, 140, 346, 354, 400, 401.

139 — **İBRÂHÎM HÂLİD**: İbrâhîm bin Hâlid için, Ebû Sevr maddesine mürâceat buyurula. 88.

140 — **İKRİME**: Ebû Cehlin oğludur. Önce, islâmın büyük düşmânı idi. Mekkenin feth günü, öldürülmesi emr buyurulan altı kişiden biri idi. O gün Mekkedden kaçıp, gemiye bindi. Yolda şid-detli fırtına oldu. Batmak üzere iken, kurtulursa, Resûlullahın ayaklarına kapanmağı adadı. Fırtına durdu. Yemene çıkınca müs-limân oldu. Dahâ önce îmân etmiş olan amcasının kızı zevcesi ile Medîneye geldi. Afv buyuruldu. İslâma çok hizmet etdi. Hazret-i

Ebû Bekr zemânında, mürtedlerle savaşta, son gayreti ile çalışdı. Kumandan olarak Umman ve Yemene gönderildi. Şâm fethinde de bulundu. Yermük gazâsında çok kahramanlık gösterdi ve şehîd oldu “radiyallahü teâlâ anh”. 95, 355.

141 — **İMAM-I RABBÂNÎ**: Adı Ahmeddir. Hindistânda yetişen en büyük islâm âlimidir. Âlimlerin üstünü, vâsılların reîsi, hârikaların, kerâmetlerin mazharı, sonsuz derecelerin câmi’i, hakikat ehlinin öncüsü idi. Hazret-i Ömerin yirmisekizinci torunudur. Hicretin 971. ci ve milâdın 1563. cü senesi aşüre günü, Serhend şehrinde tevellüd etdi. Yüksek derecesinin en büyük şâhidi (**Mektûbât**) kitâbıdır. Muhammed Ma’sûmun talebesinden Muhammed Bâkır Lâhôrî, (**Mektûbât**)ı fârisî olarak kısaltıp, (**Kenz-ül-hidâyât**) ismini vermişdir. Yüzyirmi sahîfe olup, 1376 [m. 1957] de Lahorda basılmışdır. Mektûbâtın birinci cildinin türkçe tercemesi, (**Mektûbât Tercemesi**) ismi ile 1402 [m. 1982] de İstanbulda basılmışdır. Müceddidiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çeştiyye büyüklerinin bütün kemâlâtına mazhar idi. Bedreddîn-i Serhendînin fârisî (**Hadarâtülkuds**) kitâbında ve Muhammed Hâşim-i Kişmînin fârisî (**Berekât**) kitâbında ve Mektûbâtın arabî tercemesi olan (**Dürerül-Meknûnât**) kitâbının hâşiyesinde ve arabî (**Hadâik-ul-verdiyye**)de kerâmetleri, hâl tercemeleri geniş yazılıdır. (**Mektûbât**)ın fârisîsinin temâmı ve (**Berekât**) kitâbı, 1977 de İstanbulda basdırılmışdır. Urvetülvuskâ Muhammed Ma’sûm-i Fârûkînin torunu olan, Gülâm Muhammed Ma’sûmun talebesi, hâce Muhammed Fadlullah “kaddesallahü teâlâ esrârehüm-ül’azîz” yazmış olduğu (**Umdetül-makâmât**) kitâbında, İmâm-ı Rabbânînin ve üstâdlarının ve talebesinin hayâtlarını uzun bildirmektedir. Bu kitâb, fârisîdir. Hindistânda basılmışdır. Muhammed Fadlullah 1238 [m. 1823] de Kandihârda vefât etdi. Hâce zâde Ahmed Hilmi Efendinin, İstanbulda 1318 de basılan türkçe (**Hadîka-tül-Evliyâ**) kitâbı da imâm-ı Rabbânînin ve üstâdlarının hayâtını ve kerâmetlerini bildirmektedir. (**Mektûbât**)ın fârisî aslı ve arabî tercemesi kısaltılarak (**Müntehabât**) ismi ile, İstanbulda ayrı ayrı basdırılmışdır. İmâm-ı Rabbânî hicretin binotuzdört [1034] ve milâdın [1624]. cü senesi safer ayının yirmi dokuzuncu salı günü vefât eyledi. Serhendde, âile kabristânındadır “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”. 21, 22, 32, 47, 48, 54, 55, 68, 72, 78, 82, 104, (141), 199, 220, 222, 225, 234, 235, 243, 263, 269, 411.

142 — **İMRÂN BİN HASÎN**: Eshâb-ı kirâmdandır. Hayberin fethi senesi [yedinci yılda, Hudeybiyeden sonra feth edilmişdir] îmâna geldi. Ondan sonraki gazâlarda bulundu. Hazret-i Ömer,

fıkh öğretmek için Basraya gönderdi. Abdüllaḥ bin Âmir tarafından Basra kâdısı yapıldı. 52 de Basrada vefât etdi “radiyallahü teâlâ anh”. 106, 193.

143 — **İZZEDDİN ALÎ**: Alî bin Muhammed ibni Esîr Cizrî, târîh kitâbları ile meşhûr olmuş bir âlimdir. 555 de, Cezîre-i ibni Ömerde tevellüd, 630 [m. 1232] de Mûsulda vefât etdi. (**Kâmil**) adındaki târîh kitâbı, Âdem aleyhisselâmdan, 628 yılına kadar olan olayları anlatmaktadır. Bu kitâb mîlâdın 1866 yılında Hollandada (Laiden) şehrinde oniki büyük cild olarak basıldı. Sonra, Mısrda basıldı. Eshâb-ı kirâmdan yedibinbeşyüz sahâbînin hayâtını anlatan (**Üsûd-ül gâbe**) kitâbı, târîh kitâblarının şâheseridir. Beş cild olup, Mısrda Vehbiyye matbaasında, 1280 de basılmıştır. Kuds âlimlerinden Bedreddîn Muhammed bin Yahyâ ve Muhammed bin Muhammed Kaşgârî [709] bu kitâbı ayrı ayrı kısaltmışlardır. Sem’ânînin (**Kitâbü-l-ensâb**) eserini kısaltarak ve düzelterek hâzırladığı, üç cild bir eseri dahâ vardır. Her üç eser de türkçeye çevrilmiştir. 20, 250.

144 — **KÂDÎ EBÛLHASEN**: Alî bin Nu’mân Magribî, 329 da Magribde tevellüd, 374 [m. 985] de vefât etdi. Mısrda, Fâtımîler zamanında, dokuz sene Kâdilkudât oldu. Âlim idi. 85.

145 — **KÂDÎ İYÂD**: Ebülfadl İyâd bin Mûsâ, hadîs âlimi idi. 476 da Septede tevellüd, 544 [m. 1150] de Merâkişde vefât etdi. Endülüste tahsîl etdi. Septede, Gırnatada kâdî oldu. Çok kitâb yazmıştır. (**Meşârikul-envâr**) ve (**Şifâ**) kitâbları meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. 75.

146 — **KÂDÎ ŞÜREYH**: Ebû Ümeyye bin Hars, Tâbi’înin büyüklerindedir. Hazret-i Ömer zamanında Kûfe kâdısı idi. Hazret-i Alî halîfe iken, bunun huzûrunda, bir zimmî ile mürâfe olunmuştu. Çok âdil idi. Fıkh âlimi idi. 87 [m. 706] da 120 yaşında vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 47, 169, 234.

147 — **KÂDÎZÂDE AHMED EFENDÎ**: Ahmed Emîn bin Abdüllaḥ, 1133 de tevellüd, 1197 [m. 1783] de vefât etdi. Kâdî idi. (**Tarîkat-i Muhammediyye**) kitâbını ve (**Birgivî vasiyyetnâmesi**)ni şerh etmiştir. (**Ferâid-ül-fevâid**) adındaki âmentü şerhi pek fâidedir. Çok baskısı vardır. 90, 94.

148 — **KARAMÂNÎ KEMÂLEDDİN**: İsmâ’il Kemâleddîn, müderris idi. Kemâl-i Rûmî ve Kara Kemâl denir. 920 [m. 1514] de vefât etdi. (**Akâid-i Neseffî**) şerhine ve (**Mevâkıf**) şerhine ve (**Vikâye**) kitâbına ve (**Beydâvî tefsîri**)ne ve (**Keşşâf**)a hâşiyeleri

[açıklamaları] vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 67.

149 — **KASTALÂNÎ:** Şihâbüddîn Ahmed bin Muhammed, Mısır âlimlerinin büyüklerindedir. Resûlullahın hayâtını anlatan (**Mevâhib-i ledünniyye**) kitâbını, câmi’ul-ezher müderrislerinden allâme Muhammed Zerkânî Mâlikî şerh etmiş, sekiz cild olarak, 1329 da Mısrda ve 1393 de Beyrutda tab’ edilmiştir. Şâ’ir Bâkî efendi türkçeye çevirmiştir. İki cild üzere basılmışdır. Yüsûf-i Nebhânî tarafından kısaltılarak, 1312 senesinde harekeli olarak Lübnanda basılmış, 1401 [m. 1981] de İstanbulda ofset baskısı yapılmıştır. Çok istifâdelidir. 851 [m. 1448] de tevellüd, 923 [m. 1517] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 63, 103, 128.

150 — **KİNÂNE BİN BEŞÎR:** Resûlullahın üçüncü halifesi olan hazret-i Osmân bin Affâmî Kur’ân-ı kerîm okurken şehîd eden Mısır çingenesidir. Fir’avna tapınan ahmakların soyundandır. 121.

151 — **KONSTAN:** İkinci Konstan, ikinci Herakliusun oğludur. Hicretin yirminci yılında, oniki yaşında kral oldu. Hazret-i Mu’âviyenin ordularına hep mağlûb olduğundan, İstanbuldan ayrılıp Sicilyeye gitti. 47 [m. 668] de burada vefât etdi. 14.

152 — **KURTUBÎ:** Ebû Abdûllah Muhammed bin Ahmed Şemseddîn Ensârî olup, ibni Ebû Bekr Ferecdir. Endülüsün en büyük âlimlerindedir. 671 [m. 1272] de vefât etdi. Mâlikî idi. (**Es-mâ’ülhüsna**) şerhi, (**İlâm-i dîn-i Nasârâ**) ve (**Tezkire fî ahvâl-i âhura**) ve başka kitâbları vardır. 58, 199, 251, 406.

153 — **MÂLİK BİN ENES:** bin Mâlik bin Ebî Âmir Esbahî, Ehl-i sünnetin amelde, ibâdetde ayrıldığı dört mezhebden biri olan Mâlikî mezhebinin imâmıdır. 90 [m. 709] da Medîne tevellüd ettiği İbni Âbidîn’in mukaddemesinde yazılıdır. Tâbî’inden olduğu şühelidir. Fıkhdâ, hadîsde ve tefsîrde çok derin bilgisi vardır. Hocaları da, kendisinden istifâdeye gelirdi. Bir hadîs-i şerîfi okuyacağı zemân, yeniden abdest alır. Diz çökerdi. Medîne de hiç hayvana binmedi. Yaya yürüdü. Çok saygılı idi. 147 de istenilen haksız bir fetvâyı vermediği için 70 kırbaç (cop) vuruldu. Yine vermedi. 179 [m. 795] yılında Medîne de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. (**Muvatta**) adındaki hadîs kitâbı, ilk hadîs kitâbıdır. Çok âlimler, bunu şerh etmiştir. Afrikanın kuzeyindeki müslimânların çoğu mâlikî mezhebindedir. Mâlikî mezhebinde en meşhûr fıkhdâ kitâbı, (**Ettefri**) ve (**El-ihkâm**) kitâblarıdır. 25, 42, 43, 75, 76, 126, 142, 204, 330, 388, 399, 406, 407.

154 — **MÂLİK BİN NÜVEYRE:** Benî Temîm kabilesinin reîsi

idi. Kabilesi ile müslimân olmuşdu. Resûlullah, bunu kabilesinden zekâtını toplayıp Medîneye getirmeğe me'mûr etmişdi. (**Medâri-cünnübüve**) 690. cı sahîfede diyor ki, Mâlik, Resûlullahın vefâtını haber alınca, zekâtları göndermedi ve sâhiblerine dağıtdı. Hâlid ibni Velîd ile konuşurken, Resûlullah için (Sizin efendiniz yalnız kendi söylediğini sanıyor) ve (İşitdim ki, efendiniz böyle söyledi...) dedi. Bu söz Hâlide çok ağır geldi. Eshâb-ı kirâmdan Dırâr bin Mâlik-il-Ezver-i Esedîye emr eyledi. Dırâr bunu katl eyledi. Dırâr, Resûlullahın elçisi idi. Yermük, Şâm ve Yemâme gazâlarında çok kahramanlık gösterdi ve şehîd oldu. Mâlik bin Nüveyrenin kardeşi şâir idi. Kardeşi için mersiye okudu. Halîfe Ebû Bekr "radıyallahü anh" Hâlidin özrünü kabûl buyurdu. 114, 116.

155 — **MEHDÎ**: Fâtıma-tüz-zehrâ soyundan, kıyâmete yakın gelecek bir zâtdır. Adı Muhammed, babası Abdûllah olacaktır. Âlim ve Velî olacak, yer yüzünün halifesi olacaktır. İsâ "aleyhisselâm" gökden Şâma inince, hazret-i Mehdî ile buluşacaktır. Mehdî, müctehid olup, başka mezhepleri kaldıracak, bütün dünyâda, bunun mezhebi kullanılacaktır. Çok âdil olacak, hiçbir mahlûk arasında düşmânlık kalmıyacaktır. Eshâb-ı Kehf uyanıp, mağaradan çıkacak, Mehdîye hizmet edecektir. Hadîs-i şerîfler, bunları ve dahâ başka, çok âlâmetlerini haber vermektedir. İbni Hacer-i Mekkî (**Kavl-ül-muhtasar fi alâmât-il-Mehdiyyil muntazır**) kitâbında uzun anlatılmaktadır "rahime-hullahü teâlâ". 59, 74, 142.

156 — **MENÂVÎ [veyâ Münâvî]**: Abdürraûf bin Alî, hadîs ve fikh âlimidir. Şâfi'î idi. 924 de Mısrda tevellüd, 1031 [m. 1622] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Tefsîr, hadîs, fikh, tesavvuf, târîh ve ahlâk ve tıb üzerinde yüze yakın şerhleri ve te'lîfleri vardır. (**Künûz-üid-dekâk**) kitâbında onbin hadîs-i şerîf vardır. 1281 de İstanbulda basılmışdır. 120, 128, 248, 249, 252, 254, 255, 256, 257.

157 — **MERVÂN BİN HAKEM**: bin Ebil'Âs bin Ümeyye, dördüncü Emevî halifesidir. Hicretin ikinci yılında tevellüd etdi. Hazret-i Osmânın amcası oğludur. Babası Tâife sürüldüğü için, Tâifde büyüdü. Hazret-i Osmân, bunu Tâifden Medîneye getirip, kendisine kâtib yaptı. Hazret-i Osmânın şehâdetinde Mısr'dan gelen çingene ordusu ile serâyın bağçesinde döğüşürken boynundan yaralandı. Boynu iğri kaldı. Hazret-i Mu'âviye zemânında Medîne ve Hicâz vâlîsî oldu. 49 da azl edildi. Abdûllah bin Zübeyrin halîfeliğini kabûl edecekti. Fekat, ibni Ziyâdın sözlerini aldanarak, 64 de hak üzerine halife olan Abdûllaha isyân etdi. Şâmda kendi halife oldu. 65 [m. 684] de 63 yaşında iken zevcesi tarafından uyurken öldürüldü. Ba'zı kitâblar, tâ'ün hastalığından öldüğünü

yazmaktadır. Âlim idi. Fakîh idi. Çok zekî ve akllı idi. Çok güzel Kur'ân-ı kerîm okurdu. Günâhlardan çok sakınırdı. Babası Hakem bin Âs, Mekkenin fethi günü îmâna geldi ise de münâfık idi. Cemel vak'asında Mervânın atdığı bir ok hazret-i Talhâyî şehîd etdi. Hâlbuki her ikisi de, hazret-i Âişenin askeri idi. Bu muhârebeye çok yaralandı. Hazret-i Alî, bunu afv edip Medîneye gönderdi. Mührü üzerinde (Allaha sığınırım, ona güveniyorum) yazılı idi. Siyâsî hayâtı, karışık ve karanlık ise de, Abbâsî târihcileri, halifelere yaranmak için, hatâlarını şişirmiş, hattâ bunu kötölemek için, hadîs bile uydurmuşlardır. Düşman tarafından yazılan kitâblar elbet böyle olur. Hazret-i Osmânın hilâfet işlerinde kullandığı ve hazret-i Alînin afv ettiği bir zâtı, mel'ûn diyecek kadar kötülerdiler. Osmânlı târihleri, zemân yakınlığı ve sınır komşuluğu bakımından Abbâsî târihlerinden terceme edilmiş, onların te'sîri altında kalmış olduğundan, eldeki kitâblarımızda, yanlış bilgiler vardır. Şurası muhakkaktır ki, Abbâsîler, Ehl-i beyte karşı düşmânlıkta, Emevîleri kat kat geçmiştir. 121, 130, 139, 345, 350, 358, 365, 378.

158 — **MESRÛK:** Mesrûk bin Merzubân Küfî, Teba'ı Tâbi'înin büyüklerindedir. Yapdığı rivâyetleri çok mu'teberdir. İkiyüzkırkda vefât etdi. İbni Hacer-i Askalânî, (**Tehzîb-üt-tehzîb**) kitâbının onuncu cildinde, kendisini anlatmaktadır. 31, 204.

159 — **MEYMÛN BİN MUHAMMED NESEFÎ:** Hanefî âlimlerindedir. 508 [m. 1114] de vefât etdi. Kelâm âlimidir. (**Temhîd**) kitâbı meşhûrdur. Başka eserleri de vardır. 118, 363.

160 — **MİKDÂD:** Mikdâd bin Amr bin Sa'lebe Kendî, Mikdâd bin Esved ismi ile meşhûrdur. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Önce îmâna gelenlerden ve Habeşe hicret edenlerindedir. Medîneye hicret edemeyip, islâmını saklıyarak Mekke'de kalmıştı. İkrime kumandasında, müslimânlara karşı gönderilen Kureys ordusunda iken, harb başlayınca islâm tarafına geçmişti. Bedrde ve bütün gazâlarda bulundu. Mısırın fethinde bulundu. Otuzüç [33] de, Hazret-i Osmân zemânında Medînede, 70 yaşında vefât etdi. Hadîs-i şerîfle medh edildi "radiyallahü teâlâ anh". 27, 68, 105, 113, 241.

161 — **MU'ÂVİYE:** Ebû Süfyân bin Harb bin Ümeyye bin Abd-i Şems bin Abd-i Menâf oğludur. Anası Hinddir. Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Babası, anası ve kardeşi Yezîd ile birlikde, Mekkenin fethinde îmâna geldi. Kendisi dahâ önce îmâna geldi ise de, babasının korkusundan belli etmemişti. Huneyn gazâsında baba oğul, Resûlullah önünde kahramanca çarpışdılar. Re-

sûlullahın kâtibliğini yapmakla da şereflendi. Hazret-i Ebû Bekrin Şâma gönderdiği orduda, kardeşi Yezîd ile birlikde bulundu. Yezîd, Şâm vâlisi yapıldı. Yezîd ondokuzuncu yılda vefât edince, hazret-i Ömer, Mu'âviyeyi Şâm vâlisi yaptı. Hazret-i Osmân, bütün Sûriyeyi bunun emrine verdi. Şâmda, yirmi sene altı ay vâlî idi. 41 de Kûfede halife oldu. Şâmda yirmi sene de halîfelik yaptı. Altmış 60 [m. 680] târîhinde, yetmişdokuz yaşında Şâmda vefât etdi. Çok akli, zeki, güzel konuşur, çok sabırlı, halîm ve çok cömerd bir zât idi. Dîn-i islâmın yayılmasına ve yükselmesine çok hizmet etdi. Çok memleketler aldı. İslâm âlimleri kendisinden birçok hadîs-i şerîf almış, kitâblarına yazmışdır. Bu da, büyüklüğünü ve âlimlerin, din imâmlarının kendisine inanç ve i'timâdını göstermektedir. Abdûllah ibni Abbâs ve Ebüdderdâ ve birçok Sahâbe ve Tâbi'în kendisinden hadîs dinlemiş ve bunları din imâmlarına bildirmişlerdir. Öleceği zemân, Fahr-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” kendisine hediye ettiği bir gömleğe sarılıp, hazînesinde saklamış olduğu, Resûlullahın saç ve tırnak kesintilerinin de gözlerine ve ağzına konularak defn edilmesini vasiyyet etmişdi. Hazret-i Alî ile birbirlerine bed düâ ettiklerini, **(Kıyas-ı enbiyâ)** yazıyor ise de bunu, bid'at ehlinin uydurmuş olduğu, kıymetli kitâblarda yazılıdır.

ŞÂMDAKİ EMEVÎ HALİFELERİ

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülûsu	Vefâtı
1	Mu'âviye bin Ebî Süfyân bin Harb [Hicretten önce]	19	41 [m. 662]	60
2	Yezîd bin Mu'âviye	26	60 [m. 680]	64
3	Mu'âviye bin Yezîd	44	64[m. 683]	65
4	Mervân bin Hakem bin Ebîl'âs	2	65 [m. 683]	65
5	Abdülmelik bin Mervân	26	65[m. 684]	86
6	Velîd bin Abdülmelik	46	86 [m. 705]	96
7	Süleymân bin Abdülmelik	60	96 [m. 715]	99
8	Ömer bin Abdül'azîz bin Mervân	61	99[m. 717]	101
9	Yezîd bin Abdülmelik	71	101 [m. 720]	105
10	Hişâm bin Abdülmelik	71	105 [m. 724]	124
11	Velîd bin Yezîd	90	124[m. 741]	126
12	Yezîd bin Velîd	91	126 [m. 744]	126
13	İbrâhîm bin Velîd		126 [m. 744]	127
14	Mervân bin Muhammed bin Mervân bin Hakem	72	127 [m. 745]	132

(Medâricünnübüvve), 661. ci sahîfede diyor ki, imâm-ı Ahmedin **(Müsned)** kitâbından, imâm-ı Süyûtînin çıkardığı hadîs-i şerîfde, İrbad bin Sâriye diyor ki, Resûlullahın yanında idim. Buyurdu ki: **(Yâ Rabbî, Mu'âviyeye yazı ve kitâb öğret ve onu azâbından**

koru!) İmâm-ı Alî “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Mu’âviyenin halife olmasını istemiyorsunuz. Fekat o olmasaydı, çok kelleler bedenlerinden ayrılırdı). Emevî halifelerinin birincisidir “radıyallahü teâlâ anh”.

ENDÜLÜSDEKİ EMEVÎ SULTÂN LARI

Sıra No:	İsmi ve Babası	Tevellüd	Cülüsü	Vefâtı
1	Abdürrahmân bin Mu’âviye Hişâm bin Abdülmelik	110	138 [m. 756]	170
2	Hişâm bin Abdürrahmân	142	170 [m. 787]	180
3	Hakem bin Hişâm	154	180 [m. 796]	239
4	Abdürrahmân bin Hakem	176	206 [m. 821]	239
5	Muhammed bin Abdürrahmân	208	239 [m. 852]	273
6	Münzîr bin Muhammed		273 [m. 886]	295
7	Abdullah bin Muhammed	258	295 [m. 908]	300
8	Abdürrahmân Nâsır bin Muhammed bin Abdüllah	277	300 [m. 912]	350
9	Hakem bin Abdurrahmân		350 [m. 961]	366
10	Hişâm bin Hakem	351	366 [m. 977]	403
11	Muhammed Mehdi bin Hişâm bin Abdülcebbâr bin Abdürrahmân Nâsır		399 [m. 1009]	
	Hişâm bin Hakem tekrâr		399 [m. 1009]	403
12	Süleymân bin Hakem bin Süleymân bin Abdürrahmân Nâsır		403 [m. 1013]	407
13	Alî bin Hamûd bin imâm-ı Hasen		407 [m. 1017]	408
14	Kâsım bin Hamûd		408 [m. 1018]	412
15	Yahyâ bin Alî		412 [m. 1021]	413
16	Abdürrahmân bin Hişâm bin Abdülcebbâr		413 [m. 1022]	413
17	Muhammed bin Abdürrahmân bin Abdüllah bin Abdürrahmân Nâsır		413 [m. 1022]	414
18	Hişâm bin Abdülmelik bin Abdürrahmân Nâsır		418 [m. 1027]	422

479 [m. 1087] de Merâkişdeki (**Murâbitîn**) veyâ (**Mülessimîn**) denilen devlet Endülüsü işgâl etdi. Avrupalılar bu devlete (**Almoravides**) diyorlar. 541 den 668 [m. 1269] senesine kadar (**Muvahhidîn**) devletin eline geçdi. Sonra (**Benî Ahmer**) devletin merkezi olan (**Girnata**), 898 [m. 1492] de gayb edilmekle, Endülüsdeki islâm hâkimiyeti nihâyet buldu. 10, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 30, 31, 37, 42, 47, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 75, 76, 77, 88, 105, 106, 122, 136, 137, 138, 139, 168, 169, 175, 176, 181, 187, 189, 194, 197, 209, 211, 234, 241, 244, 245, 246, 251, (259), 269, 270, 279, 303, 311, 312, 325, 341, 344, 345, 350, 353, 354, 358, 360, 378, 381, 387, 396, 397, 399, 402, 405, 408.

162 — **MU'ÂVİYE "ikinci"**: Hazret-i Mu'âviyenin torunu ve Yezîdin oğludur. Emevî halifelerinin üçüncüsüdür. Dîni, kanâ'ati, takvâsi, insâfi çok idi. 42 de tevellüd, 64 de vefât etdi. 64 de babası vefât edince, halife oldu ise de, kırkinci günü minbere çıkararak, (Halife olmakdan âcizim. Size Ömer gibi bir halife aradım. Bulamadım. Siz beğendiğinizi halife yapınız) diyerek hilâfeti bıraktı. İbâdetle meşgûl oldu. Kırk gün sonra vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Yerine Mervân geçdi. 37.

163 — **MUGÎRE-TEBNİ ŞU'BE**: Eshâb-ı kirâmdandır. Arabistânın meşhûr dâhîlerinden biridir. Yemâme ve Şâm gazâlarında bulundu. Yermük muhârebesinde bir gözü yaralandı. Kadskiye, Nihâvend ve Hemedân zaferlerinde bulundu. Hazret-i Mu'âviye, Amr bin Âsı Mısra ve oğlu Abdüllah bin Amri Kûfeye vâlî yapınca, Mugîre halîfeye, (Bir arslanın iki çenesi arasına nasıl giriyorsun?) dedi. Bu söz üzerine Abdüllahı azl edip yerine Mugîreyi Kûfe vâlîsi yaptı. Vâlî iken, ellinci yılda vefât etdi "radiyallahü teâlâ anh". 62, 114, 172, 189, 251, 382.

164 — **MUHAMMED BÂKİR**: İmâm-ı Hüseyin torunu, İmâm-ı Zeynel'âbidîn Alînin oğludur. Oniki imâmın beşincisidir. İmâm-ı Ca'fer Sâdıkın babasıdır. Elli yedide, Medîne'de tevellüd, 113 [m. 732] de vefât etdi. Medîne'de, Bakî'dedir. İlmi, irfânı, takvâsi pekçok idi. 67, 110, 137, 212, 318.

165 — **MUHAMMED BİN AHMED KEMÂLEDDÎN**: Taşköprü zâde Muhammed bin Ahmed 959 da tevellüd ve 1030 [m. 1621] da vefât etdi. Âşık pâşa câmi'i avlısında, babası yanındadır. Babasının (**Miftâh-üsse'âde**) kitâbını türkçeye terceme ederek (**Mevdû'ât-ül-ulûm**) adını vermişdir. 105.

166 — **MUHAMMED BİN CERÎR**: Taberî ismiyle meşhûr olan târîhçidir. Adı Muhammed ibni Cerîrdir. Tefsîr, hadîs, fikh ve târîh bilgisi pek fazla idi. 224 [m. 839] de Îrânın şimalindeki Taberistânın Âmûl şehrinde tevellüd, 310 [m. 923] da Bağdâdda vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Büyük tefsîri ve büyük târîhi meşhûrdur ve çok kıymetlidir. Elde bulunan Taberî târihi, bu kıymetli kitâbın bir şî'i tarafından yapılan muhtasarıdır. 114.

167 — **MUHAMMED BİN EBÎ BEKR SIDDÎK**: Hazret-i Ebû Bekrin oğludur. Annesi Esmâ idi. Cemel ve Siffinde imâm-ı Alî tarafında idi. Hazret-i Alî zemânında Mısır vâlîsi oldu. 38 yılında, Amr ibni Âs ile harb ederken, 28 yaşında, Mısrda şehîd oldu. Hazret-i Âişe "radiyallahü teâlâ anhâ" haber alınca çok üzüldü ve (O benim kardeşim ve âhîret oğlum idi) buyurdu. 121, 208, 303, 311.

168 — **MUHAMMED BİN EBÎ ŞERÎF KUDSÎ:** Muhammed bin Muhammed bin Ebî Bekr, Şâfi'î âlimlerindendir. 822 de tevellüd, 905 [m. 1499] de vefât etdi. Çok kitâbları vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 90.

169 — **MUHAMMED BİN HANEFİYYE:** Hazret-i Alînin oğludur. Annesi Havledir. Hicretin yirmi birinde tevellüd, 71. ci yılda Medîne'de vefât etdi. Tâbi'înin büyüklerindendir. Fıkh âlimi, vera' ve takvâ sâhibi idi. Babasının çok sevgisini kazanmışdı. Cemel vak'asına karışmak istemedi ise de (Babanın bulunduğu tarafın haklı olduğunda şübhen mi var?) sözü üzerine babası yanında harb etdi. Abdüllah ibni Abbâs ile birlikde, ibni Zübeyre bî'at etmedi. 22, 79, 125, 171, 204, 223, 345.

170 — **MUHAMMED BİN MAHMÛD BÂBERTÎ:** Ekme-lüddîn-i Mısırî, Erzurum civârında Bayburdda 712 de tevellüd, 786 [m. 1384] da vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. (**Fıkh-ı ekber**)i, Nesefînin (**Menâr**)ını, (**Meşârikulenvâr**)ı ve dahâ nice kitâbları şerh etmişdir. Hidâyeye (**İnâye**) adında şerh yazmışdır. Çeşidli kitâblar da yazmışdır. 125.

171 — **MUHAMMED BİN YÛSÛF SİNNÛSÎ:** İmâm-ı Hasen soyundandır. Şerîfdir. 895 [m. 1490] de vefât eyledi. Kelâm ve akâ'id üzerinde çeşidli kitâbları vardır.

Cezâirde Şâzilînin bir kolu olan (Sinnûsî)yi kuran Muhammed bin Alî Sinnûsî başka olup, 1206 da Cezâirde tevellüd ve 1276 da Bingâzî çölünde vefât etmişdir. 89.

172 — **MUHAMMED CEVÂD:** Muhammed Takî, on iki imâmın dokuzuncusudur. İmâm-ı Alî Rızânın oğludur. 195 de Medîne'de tevellüd, 220 [m. 835] de Bağdâdda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Halîfe Me'mûnun dâmâdı idi. 311.

173 — **MUHAMMED HUSRÎ:** Hanbelî idi. Muhammed Şiblînin talebesi idi. 371 de vefât etdi. 270.

174 — **MUHAMMED PÂRİSÂ:** Muhammed bin Muhammed bin Mahmûd hâfız Buhârî, Behâüddîn-i Buhârînin eshâbının büyüklerindendir. 756 da tevellüd, 822 [m. 1419] de vefât etdi. 822 de hacca gitmek üzere Buhârâdan çıkdı. Bir senede Mekkeye gelip, haccı îfâ etdi. Hasta oldu. Tavâf-ı vedâ'ı güç yaptı. Medîneye geldi. Ertesi gün vefât etdi. Bursada şeyhülislâm olan Şemseddîn-i Fenârî, nemâzında bulundu. Hazret-i Abbâsın türbesi yanına defn edildi. Zeyneddîn-i Hâfî Mısırda taş yapıdırıp getirdi. (Tesavvuf nasıl elde edilir?) dediklerinde (İslâmiyyete uymakla) buyurmuşdur. Fârisî (**Risâle-i kudsiyye**) ve (**Tuhfet-üs-sâlikîn**) kitâbları basılmışdır. 124.

175 — **MUHAMMED ŞEYBÂNÎ**: Ebû Abdüllah Muhammed bin Hasen, Hanefî mezhebi imâmlarından olup, büyük müctehid-dir. Babası, Şâmlı olduğu hâlde Iraka gidip, Vâsıtta yerleşmiş ve İmâm, 135 [m. 752] de orada tevellüd etmiştir. Bağdâdda imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin derslerine senelerce devâm etmiş, Ebû Yûsûfün derslerinden de istifâde etmiştir. Birçok kitâb yazmıştır. Hârûn Reşîd kendisine çok hürmet ederdi. Halife Horasana giderken, kendisini de berâber götürdü. 189 [m. 805] yılında, Rey şehrinde vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Nemâzını Halife kıldırdı. İmâm-ı Şâfiî Bağdâda geldiğinde, halîfenin huzûrunda İmâmla sohbet etdi. İlminin ve zekâsının çokluğuna hayran kaldı. 45, 53, 59, 182, 346.

176 — **MÜHELLEB**: Tâbi'nin büyüklerindedir. Basrada idi. Aklı ve cesâreti meşhûr idi. Hâricilerle çok muhârebe etdi. Basrayı bunlardan korudu. 79 da Horasan vâlisi oldu. 83 [m. 702] de orada vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Hazret-i Mu'âviye zemânında, Semerkand fethinde, Sa'îd bin Osmân ibni Affânın kumandasındaki orduda çok kahramanlık göstermiş, bir gözü yaralanmıştı. 62.

177 — **MUHYİDDİN-İ ARABÎ**: Şeyh-i ekber Muhammed bin Alî, tesavvuf büyüklerindedir. 560 senesinde, Endülüsde tevellüd, 638 [m. 1240] de Şâmda vefât etdi. Zâhir ve bâtın ilmlerinde kâmil idi. Fıkıh ve kelâm ilmlerinde müctehid idi. Konyaya gelip, Sadreddîn Konevînin dul bulunan vâldesini tezevvüc etmiş idi. Zekâsı pekçok, hâfızası hârikul'âde idi. Sultânlardan, vâliflerden, beğlerden çok saygı görür, pekçok hediye gelirdi. Hepsini muhtâclara dağıtırdı. Çok kitâb yazdı. Yazılarını anlayabilmek için, âlim olmak lâzımdır. (**Fütûhât-ı mekkiyye**) kitâbı yirmi cildir. (**Füsûs**) kitâbı çok meşhûrdur. (**Müsâmerat**) beş cildir. Beşyüze yakın kitâb yazmıştır “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”. 153, 155, 214, 215.

178 — **MURÂD-İ MÜNZÂVÎ**: Eyyûb sultân ile Edirnekapı arasında Nişâncı Mustafâ pâşa caddesindeki (Şeyh Murâd) tekkesinde ilm neşr ediyor, halkı irşâd ediyordu. Bu tekkeyi, şeyhül-islâm minkâri zâde Yahyâ efendinin dâmâdı Kengirli Mustafâ efendi, medrese olarak yaptırmış ve oğlu Ebülhayr efendi 1144 senesinde şeyh-ül-islâm olup, 1154 [m. 1741] de vefât ile tekkede babasının yanına defn edilmiştir. Muhammed Murâd “kuddise sirruh” 1055 de Kâbilde tevellüd edip, yüksek ilmleri öğrendikten sonra hacca gitti. Sonra Hindistâna gelerek Müceddidî Muhammed Ma'sûm-i Fârûkînin [1007-1079] “kuddise sirruh” kalbleri cilâhyan sohbet ve teveccühleri altında yükselerek tekrâr hacca ve

üç sene sonra Bağdâd, İsfehan, Buhârâ, Belh, Semerkand, Mısr, Şâm ve 1092 de İstanbula gelip, hazret-i Hâlid “radiyallahü anh” civârında beş sene neşr-i ulûm ve tenvîr-i kulûb eyledi. Şâm yolu ile dördüncü haccını yapmış, 1120 de tekrâr İstanbula gelip, Sultân Selîm “rahmetullahi aleyh” civârında, Bacaklı efendi menzilinde yerleşmiştir. 1132 [m. 1719] de vefât ederek Ebülhayr efendi tarafından medresesinin dershânesine defn edilmiştir “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”. Murâd-ı Münzâvî “kuddise sirruh” hakkındaki bilgiyi, (Kâdirî hâne) ismi ile tanınan hânekah-ı İsmâ’îl Rûmî “kuddise sirruh” meşâyih-i kirâmından ve Sultân Abdülhamîd hân-ı sâninin [1258-1336 hicrî, Çemberlitaşda Sultân Mahmûd türbesinde] meclis-i meşâyih reîsi, şerîf Ahmed Muhyiddîn [1327] (**İstanbul tekâyâsi**) risâlesinden aldık. Büyük zahmet ve fedâkârlıkla hâzırlanmış olan bu risâle, İstanbul halkına asrlar boyunca feyz ve irfân saçan yüzlerle ahlâk ve fazîlet yuvasını ve bunlarda parhyan binlerle ilm ve nûr kaynaklarını ve bunların kalblerini aydınlatdıkları zemânları güzel bir san’atla göstermekte olup, cidden kıymetli bir târîh hazînesidir. Murâd-ı Münzâvînin “kuddise sirruh” ilmin ve târîhin kıymetli bir âbidesi olan mubârek türbesi yıkılmak üzere iken, 1402 [m. 1982] senesinde, askerî hükûmet tarafından ta’mîr ve tezyîn edilmiştir. 141.

179 — **MÜRRE BİN KÂ’B** “radiyallahü anh”: Eshâb-i kirâm dandır. Şâmda yerleşti. Elliye [57] senesinde vefât etdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yedinci babasının ismi de, Mürre bin Kâ’b idi. Bunun bir oğlundan (**Benî Mahzûm**), ikincisinden (**Benî Teym**), üçüncüsünden (**Benî Hâşim**) kabîleleri hâsıl oldu. Resûlullah üçüncü, Ebû Bekr ikinci, Ebû Cehl birinci kabîledendir. 122.

180 — **MÛSÂ KÂZİM**: İmâm-ı Ca’fer Sâdıkın oğludur. On iki imâmın yedincisidir. 129 yılında Medîne’de tevellüd, 186 [m. 802] de Bağdâdda vefât etdi. Kâzımıyye denilen mahallededir. Zühd ve takvâsi, kerem ve cömerdliğı ile meşhûrdur. Siyâsete hiç karışmadığı hâlde, halife Muhammed Mehdî, kendisini Medînedeki Bağdâda getirip habs etdi. Sonra, halife Hârûn da habs etdi ve zindanda vefât etdi. Kâzımıyye mahallesi, Bağdâdın on kilometre şimâl garbında, Dicle nehrinden beş kilometre içerdedir. Türbesi çok süslü olup, yanında büyük câmi’ vardır. Dicle kenârında, İmâm-ı a’zamın türbesi vardır. 36, 158, 311, 318, 389.

181 — **MÛSEYLEME-TÛL-KEZZÂB**: Vakt-i se’âdetde Yemâme tarafından Peygamberlik iddî’â eden bir adam olup, önce islâma gelmiş iken, sonra mürted olup, çok kimseleri kendine bağ-

ladı. Resûlullah efendimize bir mektûb gönderip, kendilerine inandığını, fekat kendisinin de Peygamber olduğunu bildirdi. Arabistânın yarısı senin, yarısı benim olsun dedi. O sırada Resûlullah vefât edince, hazret-i Ebû Bekr, hilâfetinin ikinci yılında, Hâlid bin Velîd kumandasında asker gönderip, şiddetli harb oldu. İki taraftan, yirmibin kişi öldü. Mürtedler mağlûb ve mahv olup, Müseyleme, Vahşî “radiyallahü anh” tarafından öldürüldü. 117, 312, 323, 387, 408.

182 — **MÜSLİM:** Ebülhüseyn Müslim bin Haccac Kuşeyrîdir. Hadîs imâmıdır. (**Sahîh-i Müslim**) kitâbı, Buhârîden sonra, en kıymetli hadîs kitâbıdır. 206 [m. 821] da Nişâpûrda tevellüd, 261 [m. 875] de yine orada vefât etdi. Ahmed ibni Hanbelin talebesi idi. Kitâbında yedibinikiyüzyetmişbeş hadîs-i şerîf vardır. Bunları, üçyüzbin hadîs arasından seçmiştir. İmâm-ı Buhârî ile Nişâpûrda buluştu. Çok sevişdiler. Buhârî-i şerîfde de yedibinikiyüzyetmişbeş hadîs-i şerîf vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 15, 120, 165, 330.

183 — **MÜSTAĞFİRİ:** Ebül’ Abbâs (**Kitâbülvefâ**) yazarıdır “rahime-hullahü teâlâ”. 129.

184 — **MÜZENÎ:** Ebû İbrâhîm İsmâ’îl bin Yahyâ, Şâfi’î mezhebi fikh âlimlerindedir. İmâm-ı Şâfi’înin talebesi idi. Fikh, kelâm ve hadîs ilmlerinde çok üstün idi. Vera’ ve takvâ sâhibi idi. 175 de Mısrda tevellüd ve 264 [m. 878] de Mısrda vefât etdi. Karâfe-tüs-sugrâ kabristânında imâm-ı Şâfi’înin yanındadır. Şâfi’î mezhebi fikhını toplıyan ve kitâblara geçiren budur. Çeşidli kitâbları vardır. (**El-muhtasar**) kitâbı meşhûrdur “rahime-hullahü teâlâ”. 59.

185 — **NECCÂRZÂDE:** Mustafâ Rıdâüddîn efendi, İbrâhîm efendinin oğludur. 1090 senesinde Şebîn Karahisârda tevellüd etdi. Küçük iken, pederi vefât etdi. Onyedî yaşında iken, Beşiktaşda Sinan pâşa câmi’i yanındaki medresede müderris oldu. Bu esnâda Üsküdüarda Azîz Mahmûd Hüdâyî mescidi imâmı Ya’kûb efendinin babası olan odabaşı Fenâyî efendinin derslerinden feyz alarak cilvetiyye icâzetini ihraz eyledi. Beşiktaş mevlevihânesi imâmı Memiş efendiden Mesnevî okudu. Moskof gazâsına iştirâk edip, zaferden dönerken Edirne Arabzâde hâcî Muhammed İlmî efendiden 1123 de Müceddidiyye icâzetnâmesi aldı. Arabzâde Muhammed efendi, Ebû Abdûllah Muhammed Semerkandînin talebesi olup 1130 da Edirne vefât eyledi. Semerkandî de, Ahmed Yekdest Cüryânînin, bu da, Urvet-ül-vüska Muhammed Ma’sûm-ı müceddidî Serhendînin talebesidir. Bir sene sonra Beşiktaşda Sinan pâşa câmi’i yanında satın aldığı arsaya bir mescid yapılarak,

burada müceddidiyye ma'rifetlerini neşr ve (**Tuhfet-ül-irşâd**) kitâbını te'lif eyledi. 1153 de hac ve ziyâret-i haremeyn ile şereflendi. Ahmed Yekdestin talebesinden, Eğrikapıda Karamânî mescidi imâmı tatar Ahmed efendi ile sohbetleri meşhûrdur. Sadr-ı a'zam Hakîmbaşî Nûh efendinin oğlu Alî pâşanın altı-mermerde Cerrâh-pâşa hastahânesi karşısındaki câmi'i 1147 de yapılıncâ, buranın ilk vâ'izi oldu. 1159 [m. 1746] da vefât etdi. Yukarıdaki bilgiler, talebesinden Ömer Nûzhet efendinin (**Menkbe-i Evliyâiyye fi-ahvâl-i Ridâiyye**) kitâbından alındı. Yerinde, oğlu Muhammed Sıddîk efendi ilm ve feyz vermeğe başladı. Bunun talebesinden biri Muhammed Ağâh efendidir. Bundan, Muhammed Emîn Kerkûtî, bundan da, Alî Behçet Konevî, bundan da, hâfız Feyzullah efendi feyz alarak kemâle ermişlerdir. Feyzullah efendi, Murâdiyye mescidi imâmı ve kurrâ hâfızlarının reîsi idi. Çarşambada (**Dâr-ül-mesnevî**)de mesnevî okuturdu. Bunun da talebesinin meşhûru, Seyyid Muhammed Niyâzi bin Mustafâ efendidir. Bu da, Seyyid Mahmûd Lütfullah bin Muhammede icâzet vermişdir.

Muhammed Sıddîk efendide onbir yaşında iken zuhûr eden fıtk illeti, vefâtına kadar devâm etmişdir. Pederi gibi hârîka ve kerâmetleri meşhûr oldu. Rumeli-hisârdaki yalısında va'z ve nasihat eder. Haftada bir gün Beşiktaşta gelir hatm okurdu. Onbir ay, Azîz Mahmûd Hüdâyî mescidinde de vazîfe ifâ eyledi. Eyyûbdeki Kaşgâri mescidinden biri gelip, hocaları İsâ efendinin şifâ bulması için dââ istedikde (Selâmet-i hâtimesi için fâtiha okuyalım!) dedi. İsâ efendinin o sâatda vefât etdiği sonra anlaşıldı. Kendisi 1208 [m. 1794] senesinde Rumelihisârında vefât edip, Sinan pâşa câmi'i şimâl divarı önündeki mescidinde, pederinin yanına defn edildi "rahime-hümullahü teâlâ". Dâmâdı İsmâ'îl Hakkı efendi kâim-i makâmı oldu. Bu bilgiler, (**Makalât-i Sıddîkiyye**) kitâbından alındı.

Ebû Abdüllah Semerkandînin (**Muhtasar-ül-vilâye**) kitâbını Rıdâüddîn efendi, fârisiden türkçeye terceme etmişdir. Bu terceme ve (**Ahvâl-i Ridâiyye**) risâlesi ve mevlânâ Câmînin gazelinin Arabzâde tarafından türkçeye tercemesi ve Muhammed Sıddîk efendinin (**Esfâr-ı erbe'a**) risâlesi ve Faik Ömer efendinin (**Makalât-i Sıddîkiyye**) kitâbı, bir arada olarak matba'a-i âmirede 1272 [m. 1856] senesinde tab' olunmuşdur.

186 — **NESEFÎ**: Meymûn bin Muhammed Neseî kelimesine bakınız. 118.

187 — **NEVEVÎ**: Yahyâ bin Şeref Muhyiddîn Nevevî büyük âlimlerdendir. Şâfi'î mezhebindedir. Hadîs-i şerîfleri toplaması ve açıklaması ile tanınmışdır. 631 [m. 1233] de tevellüd ve 676 [m.

1277] da Şâm şehrinde vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Şâm kâdilkudâtı olan büyük âlim imâm-ı Subkî [683-756] imâm-ı Nevevînin evini ziyâret etdiği zemân, basmışdır diyerek, yerlere sakallarını sürmüştür. Çok kitâb yazdı. Hadîs âlimlerinin hâl tercemelerini bildiren (**Tehzîb-ül-esmâ**), (**Uyûn-ül-mesâil**), (**Hadîs-i erba’în**) ve Şâfi’î fikhını bildiren (**Minhâc**) kitâbları meşhûrdur. (**Minhâc**), imâm-ı Râfi’înin (**Muharrer**) kitâbının muhtasarıdır. 53, 106, 175, 202, 203, 348, 382, 406.

188 — **NİŞÂNCI-ZÂDE**: Muhammed bin Ahmed bin Muhammed bin Ramezân, meşhûr (**Mir’ât-i kâinât**) kitâbının sâhibidir. Ramezân zâde emîr Muhammedin torunudur. 962 de tevellüd, 1031 [m. 1622] de Edirne yolunda vefât etdi. Edirne kâdfısı idi. Kitâbları vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 9, 247.

189 — **NÛH ALEYHİSSELÂM**: Elli yaşında Peygamber oldu. Küfr ve şirke dalmış olan kavmini dokuzyüzelli sene doğru yola çağırdı, nasîhat etdi ise de kabûl etmediler. Beşyüz yaşında iken, çocuk çocuğunu ve hayvanlardan birer çift alacak büyüklükte gemi yapması emr oldu. Zâten marangozluk yapardı. Gemi yapı. O zemânın mü’minleri olan zevcesini ve Hâm, Sâm ve Yâfes adındaki üç oğlunu ve bunların zevcelerini ve her hayvandan birer çift alarak gemiye bindi “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”.

Allahü teâlâ, tûfân geleceğini, herkesin boğulacağını, yalnız Nûh “aleyhisselâm” ile çocuk çocuğunun kurtulacağını haber vermişdi. Ken’an adındaki dinsiz olan, inanmıyan oğlunu da gemiye çağır. (Gemiye binmiyenler boğulacak) buyurdu. Binmedi. (Ben dağlara çıkar kurtulurum) dedi. Nasîhat ederken, sular kabardı. Bir dalga gelip, Ken’amı götürdü. Boğuldu. Nûh “aleyhisselâm”: (Yâ Rabbî! Çocuklarımı kurtaracağını bildirmişdin. Oğlumu boğdun) dedi. Allahü teâlâ, (**Onu sana oğul kabûl etmiyorum. O, inanamad. Kâfir olan, müslimânın çocuğu sayılmaz!**) buyurdu. Yer yüzünü su kapladı. Her canlı boğuldu. Yer yüzü, yüzelli gün su altında kaldı. Geminin ateşi yanıyor, kazanı kaynıyor, dalgalar arasında yüzüyordu. Sular çekilince, gemi Cûdî dağının tepesine oturdu. Karaya çıktılar. İnsanlar, yeniden bu üç oğlundan türemeğe başlad. Sâmin evlâdından Arablar, Süryânîler, İbrânîler ve Sâmi ırklar, Hâmdan Zenciler, Habeşler, Ken’ânîler, Nemrud kavmi (Âsûrîler), Yâfesden, Acem, Rum, Türk ve Asyalılar meydâna geldi. Amerika ve diğer adalar ehâlisi, hep bunların hicret etmesinden, yayılmasından hâsıl oldu. Bu husûsda yeni edinilen fennî bilgiler, Tam İlmihâl (**Se’âdet-i Ebediyye**) kitâbında yazılıdır. Lütfen okuyunuz! 23, 29, 95, 192, 256.

190 — **OSMÂN BİN AFFÂN**: Osmân bin Affân bin Ebil'âs bin Ümeyye bin Abd-i Şems, Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden, Cennet ile müjdelenen on kişinin üçüncüsü ve Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” dâmâdı ve halifelerin üçüncüsüdür. Talha ve Zübeyrden önce îmâna geldi. Îmâna gelenlerin beşincisidir. Zevcesi hazret-i Rukayye ile Habeşistâna iki kerre hicret etdi. Medîneye de hicret etdi. Rukayye ağır hasta olduğundan, Bedr gazâsına götürülmedi. Zafer haberi geldiği gün, Rukayye vefât etdi. Resûlullah, ikinci kızı Ümm-i Gülsümü Osmâna verdi. Bunun için, hazret-i Osmâna, zinnûreyn (iki nûr sâhibi) denildi. Rukayyeden, Abdûllah adında bir oğlu olup, hicretin dördüncü yılı, altı yaşında vefât etdi.

Hazret-i Osmân tüccâr idi. Çok zengin idi. Bütün malını ve mülkünü Resûlullah için fedâ etdi. Hadîs-i şerîfler ile medh olundu. Hilmi ve hayâsı pek fazla idi. 24. cü senesinin birinci günü halife oldu. Zemânında Horasan, Hindistân, Mâverâünnehr, Semerkand, Kıbrıs, Kafkasya, Afrikanın birçok yerleri ve Endülüs feth edildi. Acem devletini târîfden sildi. Amcası oğlu Mervân bin Hakemi vezîr yaptı. Abdûllah bin Sebe' adındaki Yemenli bir yehûdî, müslimân şekline girerek, islâmîyeti içerden parçalamâğa, yıkmâğa uğraşdı. Medîne'de çok çalışdı ise de, başaramıyacağını anlayıp Mısırda, fitne, fesâd yaymâğa başladı. Câhil ve ser-seri Mısır çingenelerini aldatarak bir çapulcu alayı Medîneye gelip, 35. ci yılda halîfeyi şehîd etdiler. 82 yaşında, Kur'ân-ı kerîm okurken şehîd oldu. Bakî'dedir “radiyallahü teâlâ anh”. Vehhâbîler, türbesini yıkdı. Orta boylu, kaba sakallı, buğday benizli, şanlı bir zât idi. Hazret-i Ebû Bekrin topladığı Kur'ân-ı kerîmi çoğaltarak vilâyetlere dağıtdı. 13, 17, 18, 21, 22, 23, 28, 44, 49, 60, 61, 62, 63, 66, 71, 73, 75, 76, 77, 79, 82, 111, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 129, 163, 166, 167, 174, 175, 177, 179, 180, 185, 189, 201, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 220, 223, 224, 238, 246, 250, 251, 252, 258, 259, 266, 279, 304, 309, 323, 325, 326, 330, 340, 341, 353, 354, 355, 383, 397, 408.

191 — **OSMÂN BİN ALÎ**: Tâc-ü-islâm denir. 124.

192 — **OSMÂNLI SULTÂNLI** “rahime-hümallahü teâlâ”: Osmânlı devleti Osmân gâzî tarafından 699 [m. 1299] da Söğüd kasabasında kuruldu. Yeni şehri paytaht yaptı. Oğlu Sultân Orhan tarafından Bursa şehri 726 da rumlardan alınarak paytaht yapıldı. Birinci Murâd hân tarafından 767 [m. 1364] de Edirne ve Fâtih Sultân Muhammed tarafından 857 [m. 1453] de İstanbul paytaht yapıldı. Devletin dîni, (**İslâmîyyet**) idi. Kanûnlar ve bü-

tün sosyal işler ve ferdlerin güzel ahlâkları, hep islâm dîninden hâsıl oluyordu. Hafta tâtili perşembe günü zevâl vaktinde başlıyor, Cum'a günü gurûb vaktinde temâm oluyordu. Müslimânlar ile berâber başka dinden olanlar da, ibâdetlerini, ticâretlerini serbest yapıyorlar, râhat yaşıyorlardı. İnsan haklarına, adâlete tâm kavuşdukları için, çoğu müslimân oluyordu. Osmânlı sultânları 923 [m. 1517] den i'tibâren bütün müslimânların halîfeleri oldular. Her işlerinde islâmîyete uydular. Altıyüzyirmüç sene islâmîyete hizmet etdiler. Âlûsî, (**Gâliyye**)nin doksanbeşinci sahîfesinde diyor ki, (**Yeryüzünü sâlih kullarıma mîrâs bırakırım**) âyet-i kerîmesinin Osmânlı sultânlarını övdüğünü, Abdülganî Nablûsî bildirmektedir. (**Burhân**) kitâbı da bunu yazmaktadır. 1326 [m. 1908] de halîfelerin salâhiyyetleri sınırlandı. 1340 [m. 1922] Devletin ve 3 Mart 1342 [m. 1924] de hilâfetin sonu oldu. Osmânlı toprakları üzerinde kurulan küçük arab devletleri, Avrupalıların kontrolü altında kaldı. İkinci cihân harbinden sonra da, başlarına geçen din câhili, sosyalist siyâset adamları, islâmîyete içerden yıkdılar.

Mülkiyye-i şâhâne, ya'nî siyasal bilgiler mektebinin müdürü Abdürrahmân Şerefüddîn beğ 1309 [m. 1891] da İstanbulda basılmış olan (**Târîh-i devlet-i Osmâniyye**) kitâbında diyor ki, (Osmânlı devletin müessisi olan sultân Osmân, Yeni şehirde son günlerini yaşarken, oğlu sultân Orhân gelip, Bursa şehrinin feth edildiğini müjdeledi ve babasının hayr düâsına ve aşağıdaki nasihatlarına kavuştu.

Âkıbet-i kâr budur herkese, Bâd-i fenâ pîr ve civâna ese,
Azm-i beka eylesen ben bu dem, İkbâl ile ol muhterem!

Çünkü, senin gibi halef koymuşam, Rihlet edersem bu cihândan ne gam.

Lîk vasiyyet ederim gûş kıl! Gayrı gam-ı denî ferâmûş kıl!
Ey sâhib-i ikbâl-ü câh! İtmeyesin cânib-i zulme nigâh!
Adl ile bu âlemi âbâd kıl! Resm-i cihâd ile beni şâd kıl!
Râh-ı cihâd içre edip ictihâd, Memleketde kıl adl-ü dâd!
Eyle ri'âyet ulemâya temâm. Tâ-ki bula, Şerî'at nizam!
Her nerede işidesin ehl-i ilm. Göster ona rağbet-ü hilm!
Asker ve mal ile gurûr eyleme! İlm ehlini dûr eyleme!
Şer'dir mâye-i şâhî ve bes! Şer'a muhâlîf işe etme heves!
Matlabımız dîn-i Hudâdır! Mesleğimiz râh-i Hudâdır!

Yoksa, kuru mihnet ve gavgâ değil, Şâh-ı cihân olmağı da'vâ değil!

Nusrat-i din maksad bana. Bu maksadıma kâsîd yaraşır sana!

Âleme in'âmını âm et! Memleket emrini temâm ideğör!

Şâh ki, ihsân ile bî-gânedir, Saltanat ismi ona efsânedir!

Hıfz-ı ri'âyaya çalış rûz-ü şeb! Karın ola sana lutf-i Rab!

(Tâc-üt-tevârîh)

Osmân gâzînin bu nasîhati, Osmânlı devletinin Anayasasının çekirdeği oldu. Osmânlı sultânları, tervîc-i ulûmu, teshîr-i memâlikden aşağı tutmadılar. Erbâb-ı ilm-ü kemâli dâima takdîr ve tergîb eylediler. Hattâ, bunları sâir devlet erkânına takdîm eylediler. Devletin hâl ve mesleği icâbı olarak, en evvel ve en ziyâde mazhar-i rağbet ve teşvîk olan ulûm-i arabîyye ve şer'îyye idi. Pâdişâhlar, gerek umûr-i harbiyyede ve gerek masâlih-i kanûniyyede ahkâm-ı şer'î şerîfe tevessül ile yükseldiler ve kuvvetlendiler. Bütün işlerinde ulemâ ile istişâre eylediler. Nizâmât-i devletin vad' ve tanzîmini onlara havâle eylediler. İdârî mesûliyyetlere onları da teşrîk eylediler. Bunun için, Osmânlı devletinde ulemâ sınıfı bir mevkı'i muhterem ihrâz eyledi. Böylece, korkutmağa dayanmaktan ziyâde, adâleti yerleşdiren kanûnlar yapıldı.

İlk olarak Orhân gâzînin büyük kardeşi Alâüddîn pâşa Bursa kâdîsî ve büyük âlim Çendereli kara Halîl efendi (**Osmânlı devleti Kanûn-i esâsîsi**)ni hâzırladılar. 729 [m. 1329] senesinde, sultân Orhân ismi ile para basıldı. Askerlik kanûnları yapıldı. Devletin binâsı kuvvetli temeller üzerine kuruldu. Fâtih sultân Muhammed hân altı dil biliyordu. Molla Gürânî hazretleri, Bursa kâdîsî iken Evkâfâ dâir bir fermâna (İslâmiyyete mugâyirdir) diyerek isti'fâ etdiğinde, Fâtih sultân Muhammed hân, ömr dilemişdir. Fâtih âlimlerle istişâre ederek, ahkâm-ı şer'î şerîfe uygun kanûnlar hâzırladı. Bu kanûnlar, Kanûnî sultân Süleymân tarafından ikmâl olunarak, devletin anayasası son şeklini aldı.) Abdürrahmân Şerefüddîn beğün yazısı temâm oldu.

1253 [m. 1837] de hâriciyye nâzırı olan Mustafâ Reşîd pâşa, Londrada elçi iken mason olmuşdu. Mason arkadaşı olan İstanbuldaki İngiliz seffîri Lord Redcliffe ile yeni kanûnlar hâzırladı. Bir kahraman ve başarılı diplomat tanınarak nüfûz sağlamak için, batılı devletlerle sulh ve sükûn havası kurdular. Rus harblerinden ve vehhâbî eşkiyâsının işkencelerinden usanmış olan millet, batıdan esen bu sulh dalgalarına aldandı. (**Gülhâne hatt-ı hü-mâyûnu**)nun yaldızlı kelimelerine inandılar. 26 Şa'bân 1255 [m.

1839] de Gülhâne meydânında Reşîd pâşanın i'lân ettiği bu yeni Anayasa, din kardeşliği yerine başka kardeşliklerin teşekkülüne yol açtı. İslâmın güzel ahlâkı yerine, batının kötü âdetlerini getirdi. İstanbulda ve sonra Selânikde ingiliz, fransız mason locaları açıldı. Buralarda aldatılanların tatlı, yaldızlı sözleri ve bol va'dleri ile milletin aklı, idrâki uyuşduruldu. Böylece, Osmânlılara batının ilk zehirli hançeri saplandı. Koca Osmânlı İmperatorluğunun içerden yıkılması, parçalanması plânlarının birinci ve en te'sirli adımı atılmış oldu. Yeni cülûs etmiş olan, onsekiz yaşındaki sultân Abdülmecîd hân da, bu mason oyununun içyüzünü anlıyamadı.

1967 senesinde basılmış olan **(Yeni Türkiye Târîhi)**nin onikinci cildinde, özet olarak diyor ki, **(Tanzimât Hattı Hümayûnu)** Reşîd pâşanın eseri olduğu gibi, 1272 [m. 1856] de yayınlanan **(İslâhât Hattı Hümayûnu)** da Âlî pâşanın eseridir. Bu yeni fermânı için, çok kimse tarafından tenkîd edildi. Bu târihe kadar aslâ askere alınmıyan hıristiyan tebe'a da asker olmak hakkını aldı. Zimmîlerden alınmakta olan **(Cizye)** isimindeki islâmî vergi kaldırıldı. Müslimân millet, bunları fikren kabûl etmemişdi. Âlî, Fûâd, Cevdet, Safvet ve Vefîk pâşaları, Mustafâ Reşîd pâşa yetiştirdi. Âlî ve Fûâd pâşalar da, kıskançlık veyâ uzağı görememezlik yüzünden [millet hayrına] birşey yapmadılar. İmperatorluğu yıkıma götürdüler. 1284 [m. 1868] Mayıs ayında **(Şûrâyı Devlet)** ya'nî Danıştay açılırken sultân Abdül'azîz hânın okuduğu nutku Âlî pâşa hâzırlamışdı. Sadr-ı a'zam Âlî pâşanın 1287 [m. 1871] de Bebekdeki yalısında veremden ölmesine, Nâmık Kemâl, Ziyâ pâşa ve Alî Suâvî gibi fikr adamları sevindiler. Ziyâ pâşa, onu hayâtda iken de çok hicv ederdi. Çünkü, Ziyâ pâşa sadr-ı a'zam olmak, Nâmık Kemâl de, hâriciye nâzırı olmak, Âlî ve Fûâd pâşalar ekibi yerine imparatorluğu idâre etmek istiyorlardı. **(Türkiye târihi)**nden yapılan özetleme temâm oldu.

Âlî pâşanın **(İslâhât kanûnu)** ve **(Şûrâyı devlet)**in başına Midhat pâşayı getirmesi, Osmânlı devletinin islâmiyyetden bir mikdar dahâ uzaklaşmasına sebep olarak, fikrlerin ve nihâyet imparatorluğun bölünmesine yol açtı. 1288 [m. 1872] de Sadr-ı a'zam olan Midhat pâşa, devlet idâresini, hele dış siyâseti hiç bilmiyordu. Üstelik yabancı dile de vâkîf değildi. İngilterede mason yapıldı. Mısır hidivi İsmâ'îl pâşadan yüzelli altın rüşvet alarak, ona Avrupadan borç alabilme hakkını veren bir fermân çıkarması ve açığı olan bütçeyi vâridâtı fazla göstererek pâdişâhı aldatmak istemesi sebebi ile iki buçuk ay sonra azl olundu.

1293 [m. 1876] son ayında tekrâr Sadârete getirildi. Şûrâyı devlet re'îsi iken Abdülhamîd hân ile anlaşarak hâzırlamış olduğu **(Birinçî Mesrûtiyyet Kanûn-i esâsîsi)**ni, sadâretinin dördüncü günü i'lân eyledi. Midhat pâşanın başkanlığında, Ziyâ pâşanın ve şâir Nâmık Kemâlin de katıldığı bir hey'etin hâzırladığı bu anayasanın ba'zı maddelerini, insan haklarına, devletin hâkimiyetine uymadığını söyleyerek Abdülhamîd hân haklı olarak, değiştirmiştir.

Hicretin 1293 senesi Zilhicce ayında ve milâdın 1876 senesinin son ayında, sultân Abdülhamîd hânın ta'dîl ve tasdîk ettiği **(Devlet-i Osmâniyye Kanûn-i esâsîsi)**, ya'nî anayasası, 1334 [m. 1916] senesi **(İlmiyye sâlnâmesi)** ya'nî diyânet takvîmi başında yazılıdır. Bu Osmânlı anayasası 121 madde olup, bunlardan ba'zısı şöyledir:

Madde: 1 — Devlet-i Osmâniyye, Memâlik ve Kıta'ât-i hâdira-yı ve Eyâlât-i mümtâzeyi muhtevî ve yek-vücûd olmakla, hiçbir zemânda, hiçbir sebeble tefrîk kabûl etmez.

Madde: 3 — Saltanat-i seniyye-i Osmâniyye, hilâfet-i kübrâyı islâmiyyeyi hâiz olarak, sülâle-i Âl-i Osmândan üsûl-i kadîmesi veh ile ekber-i evlâda âiddir. Zât-i hazret-i pâdişâhî hîn-i cülûslarında meclis-i umûmîde ve meclis müctemi' değılse, ilk ictimâ'ında şer'î şerîf ve kanûn-i esâsî ahkâmına ri'âyet ve vatan ve millete sadâkat edeceğine yemîn eder.

Madde: 4 — Zât-ı hazret-i pâdişâhî haseb-ül-hilâfe, dîn-i islâmın hâmîsi ve bil-cümle tebe'a-yı Osmâniyyenin hükümdâr ve pâdişâhidir.

Madde: 5 — Zât-i hazret-i pâdişâhînin nefsi-i humâyûnu mukaddes ve gayri mes'ûldür.

Madde: 8 — Devlet-i Osmâniyye tabi'iyetinde bulunan efrâdın cümlesine, herhangi din ve mezhebden olursa olsun, bilâistisnâ **(Osmânlı)** tâbir olunur. Osmânlı sıfatı, kanûnen mu'ayyen olan ahvâlê göre istihsâl ve idâ'a edilir.

Madde 10 — Hürriyyet-i şahsiyye her dürlü te'arruzdan, masûndur. Hiç kimse, şer' ve kanûnun ta'yîn ettiği sebep ve sûretten mâ'adâ bir behâne ile tevkîf ve mücâzât olunamaz.

Madde: 11 — Devlet-i Osmâniyyenin dîni, Dîn-i islâmdır. Bu esâsı vikâyê ile berâber, âsâyîş-i halkı ve âdâb-i umûmiyyeyi ihlâl etmemek şartı ile memâlik-i Osmâniyyede ma'ruf olan bil-cümle edyânın serbestfîyî icrâsı ve cemâ'at-i muhtelifeye verilmiş olan

imtiyâzât-i mezhebiyyenin kemâ-kân ceryânı devletin taht-ı himâ-yetindedir.

Madde: 21 — Herkes üsûlen mütesarrıf olduğu mal ve mülkten emindir. Menâfi'î umûmiyye için lüzûmu sâbit olmadıkça ve kanûnu mûcibince değer-i behâsı peşin verilmedikçe, kimsenin tesarrufunda olan mülk alınamaz.

Madde: 118 — Kavânîn ve nizâmâtın tanzîminde, mu'âmelât-i nâsa evfak ve ihtiyâcât-i zemâna evfak ahkâm-i fıkhiyye ve hukûbiyye ile âdâb ve mu'âmelât esâs ittihâz kılınmalıdır.

Madde: 120 — Devlet-i Osmâniyyenin temâmiyyet-i mülkiyyesini ihlâl ve şekli-meşrûtiyyet ve hükûmeti tagyîr ve kanûn-i esâsî ahkâmı hilâfatında hareket ve anâsır-i Osmâniyyeyi siyâseten tefrîk etmek maksadlarından birine hâdim veyâ ahlâk ve âdâb-i umûmiyyeye muğâyır cem'iyetler teşkîli memnûdur.

Midhat pâşa şımarık sözlerle sultâna ve devlet adamlarına hakâret etdiği için ve içki meclislerinde devlet esrârını fâş etdiği için ve şahsına bağlı (**Millet askeri**) nâmı ile husûsî asker toplaması gibi kanûn dışı hareketlerinden dolayı, 1294 [m. 1877] Şubat ayında sadâretten azl ve İtalyaya nefy olundu. 1295 [m. 1878] Şubat ayında da (**Meclis-i Meb'ûsân**) kapatılarak birinci meşrûtiyyete son verildi. Hakikatda, Abdülhamîd hân, irâde-i seniyye ve Meclis-i vükelâ (Bakanlar kurulu) karârı ile meclisi ta'tîle sevk etdi. Meşrûtiyyeti ve Anayasayı ilgâ etmedi. Meclisi ve bu Anayasayı ilgâ etmiş olsaydı belki de haklı ve isâbetli iş yapmış olurdu. Çünkü, bu Anayasa, rum, ermeni ve yehûdîleri meclise sokmuş, türk meb'ûsların sayısı yarıyı bulmamışdı. Ba'zı meb'ûslar, kendi dillerinin de resmî dil olmasını istemiş, muhtâriyyet, bağımsızlık isteyenleri de olmuşdu. Alman büyük devlet adamı Bismark, müşîr (Mareşal) Alî Nizâmî pâşaya: (Bir devlet, millet-i vâhideden mürekkebe olmadıkça, parlamentosunun fâidesinden ziyâde mazarratı olur) demiş, millet meclisinin dağıtılmasını yerinde bulmuşdur.

Rus orduları, Yeşilköyde iken, 1295 [m. 1878] Mayıs ayında, şu'ûru avdet etmiş olan beşinci Murâdı tekrâr tahta çıkararak kendi de Sadr-ı a'zam olmak sevdâsı ile, gazeteci Alî Suâvî, Çırağan serâyını basdı. Beşiktaş muhâfızı Hasân pâşa, asâsını Alî Suâvînin kafasına vurarak, onu ve sonra ihtilâlcî Balkan göçmenlerinden yirmüçünü öldürdü. Darbe hareketi iki sâatda basdırıldı.

Osmânlı sultânları otuzaltı aded olup, onüçüncüsünde tavak-

kuf [duraklama], yirmincisinde inhitât [gerileme] devrleri başlamışdır. Otuzaltı sultânın isimleri aşağıdadır:

Sıra

No:	İsmi ve Babası	Tevellüdü	Cülûsu	Vefâtı
1	Sultân Osmân bin Ertuğrul gâzî	656	699 [1299]	726 [1326]
2	” Orhan bin Osmân hân	687	726 [1326]	761 [1359]
3	” Murâd bin Orhân hân	726	761 [1359]	791 [1389]
4	” Bâyezîd bin Murâd hân	761	791 [1389]	805 [1403]
Saltanatda onbir sene fâsıla olmuştur.				
5	” Muhammed bin Bâyezîd hân	790	816 [1413]	824 [1421]
6	” Murâd bin Muhammed hân	806	824 [1421]	855 [1451]
7	” Fâtih Muhammed bin Murâd hân	833	855 [1451]	886 [1481]
8	” Bâyezîd bin Muhammed hân	851	886 [1481]	918 [1512]
9	” Selîm bin Bâyezîd hân	872	918 [1512]	926 [1520]
10	” Süleymân bin Selîm hân	900	926 [1520]	974 [1566]
11	” Selîm bin Süleymân hân	929	974 [1566]	982 [1574]
12	” Murâd bin Selîm hân	953	982 [1574]	1003 [1595]
13	” Muhammed bin Murâd hân	974	1003 [1595]	1012 [1603]
14	” Ahmed bin Muhammed hân	998	1012 [1603]	1026 [1617]
15	” Mustafâ bin Muhammed hân	1000	1026 [1617]	
16	” Osmân bin Ahmed hân	1013	1027 [1618]	1031 [1622]
—	” Mustafâ bin Muhammed hân		1031 [1622]	1048 [1639]
17	” Murâd bin Ahmed hân	1020	1032 [1623]	1049 [1640]
18	” İbrâhîm bin Ahmed hân	1024	1049 [1640]	1058 [1648]
19	” Muhammed bin İbrâhîm hân	1051	1058 [1648]	1103 [1691]
20	” Süleymân bin İbrâhîm hân	1052	1099 [1687]	1102 [1691]
21	” Ahmed bin İbrâhîm hân	1053	1102 [1691]	1106 [1695]
22	” Mustafâ bin Muhammed hân	1074	1106 [1695]	1115 [1703]
23	” Ahmed bin Muhammed hân	1084	1115 [1703]	1149 [1736]
24	” Mahmûd bin Mustafâ hân	1108	1143 [1730]	1168 [1754]
25	” Osmân bin Mustafâ hân	1112	1168 [1754]	1171 [1757]
26	” Mustafâ bin Ahmed hân	1129	1171 [1757]	1187 [1773]
27	” Abdülhamîd bin Ahmed hân	1137	1187 [1773]	1203 [1789]
28	” Selîm bin Mustafâ hân	1175	1203 [1789]	1223 [1808]
29	” Mustafâ bin Abdülhamîd hân	1193	1222 [1807]	1223 [1808]
30	” Mahmûd bin Abdülhamîd hân	1199	1223 [1808]	1255 [1839]
31	” Abdülmecîd bin Mahmûd hân	1237	1255 [1839]	1277 [1861]
32	” Abdül’azîz bin Mahmûd hân	1245	1277 [1861]	1293 [1876]
33	” Murâd bin Abdülmecîd hân	1256	30 Mayıs 1876	1322 [1904]
34	” Abdülhamîd bin Abdülmecîd hân			

- 35 " Reşâd bin Abdülmecîd hân 1260 1327 [1909] 1336 [1918]
 36 " Vâhideddîn bin Abdülmecîd hân 1277 1336 [1918] 1344 [1926]

Osmânlı devleti Avrupada Viyana ve Karpat dağlarına kadar yayıldı. Macaristan, Romanya, Basarabya, Kırım ve Asyada Hermedan ve Tebrîz ve Basra Körfezi, Ummân denizi sâhilleri ve Afrikada Sûdan, Büyük sahra, Libya, Tunus, Cezâyir ele geçdi.

Devletin kurulması ve genişlemesi harb ile olduğu için, harb sanâyi'inde çok ileri gidildi. Avrupada ateşli silâhları ilk olarak Osmânlılar kullandı. Hicretin dokuzuncu ve onuncu asrlarında Osmânlı fen adamlarının yaptıkları toprak ve koruganlar, Avrupada harb tekniğinin başlamasında numûne oldu. Şimdi, Midilli, İstanbul buğazı ve Van istihkâmlarında (Mustafâ ustanın yapısıdır) ve (Alî ustanın yâdigârıdır) damgalı bulunan büyük toprak turistleri hayrete düşürüyorlar. Bu toprakların İstanbuldan Bağdâd, Van gibi uzak yerlere nasıl götürüldüklerine akıl erdirilememektedir. Fâtih sultân Muhammedin İstanbulu almak için dökdürdüğü büyük toprakları (Sarıca) isminde bir türk mühendisi ile (Urban) isminde bir macar döküm ustası yapmıştır. Dinamit de ilk olarak Fâtih tarafından kullanılmıştır. Gedik Ahmed pâşa, İtalyada Otrantoyu alınca güzel kal'a yaptırdı. İtalyanlar bu kal'ayı gördükleri zemân hayrân oldular. Harblerde böyle istihkâmlar yapmağa başladılar. İrân seferlerinde yüzellibin kişilik orduların sevk ve idâresinin büyük bilgi ve mehârete muhtâc olduğu şübhesizdir. Böylece Osmânlı imperatorluğu, o zemân, Avrupada en ileri devlet olmuştu. Mi'marlıkdaki üstünlüğün şahidleri, büyük câmi'ler ve medreselerdir. Fâtih câmi'ini yapan Mi'mar İlyâsın, Bâyezîd câmi'ini yapan Mi'mar Kemâleddîn'in ve Süleymâniye ve Şahzâde câmi'lerini yapan Mi'mar Sinânın ve dahâ nice mi'marların büyük üstâd olduklarını eserleri göstermektedir. Bursada Çelebî Sultân Muhammed câmi'inde ve türbesinde olan çok kıymetli çinileri (Deli Mehmed usta) yapmıştır. Bunların ba'zılarında (Ameli Muhammed Mecnûn) imzâsı hâlâ görülmektedir. Hindistân pâdişâhı Hümâyûn şâh, sultân Süleymândan inşâ'ât ustaları istemiş, Mi'mar Sinânın şâkirdlerinden Mûsâ usta gönderilerek Hindistânda Osmânlı inşâ'âtı üzere büyük ve mükemmel binâlar yapılmıştır. Osmânlı medreselerinde okutulmuş olan fizik, matematik ve astronomi derslerinin kitâbları ve harb sanayi'ine âid yazılar Süleymâniye kitâblığında hâlâ mevcûddur.

Osmânlılarda zirâ'at ve ticâret de çok ilerlemişti. Her konuda

iş bölümü yapılmış, bütün millet kendi işinde arı gibi çalışıyordu. Millet, servet ve refâh içinde yaşıyor, din kardeşi olarak sevişiliyor, devlet re'îsi ya'nî pâdişâhlar, Peygamber vekîli olarak biliniyor, Ona itâ'at etmek büyük ibâdet sayılıyordu.

Osmânlılarda isyân, ihtilâl, devrim gibi şeyler kimsenin aklına gelmiyordu. Din düşmânlarının, haçlıların, yehûdîlerin, masonların, şî'î ve vehhâbî gibi Ehl-i sünnet düşmânlarının, yurt dışından yaptıkları kışkırtmalarla çıkardıkları Samavneli oğlu Bedreddîn, Celâlî, Hurûfî ayaklanmaları, milletin güç birliği ile az zemânda basdırılmışdır. Fâtih sultân Muhammed, Uzun Hasen isyânını basdırmağa giden askere yüz yük akça hediyeye etmişti ki, altı milyon altın lira demekdir. Sultân Süleymân zemânında bir dirhem, ya'nî yaklaşık üçbuçuk gram gümüşten üç akça basılırdı. Bir akçada yaklaşık bir gram gümüş vardı. Sonraları gümüş mikdârı azaltıldı. Sultân Süleymân zemânında Mekke kâdılığî ihdâs edildi. Sinân pâşanın Yemen seferinden sonra, Cidde gümrüğü gelirlerinin yarısı Mekke şeriflerine bağışlandı. Dahâ sonra, (Hicâz beğler beği) isminde vâlîlik yapıldı. Her sene hac zemânında, halîfeler tarafından Mekke şeriflerine ve oradaki ilm adamlarına (Surre-i Hümâyûn) denilen hediyeler gönderilirdi. Kırım hânları kendileri para basdırır ve Cum'a hutbelerinde Osmânlı halîfelerine düâ ederdi. Kırkbin askerleri olup Moskovaya kadar ilerlemişler, Ruslardan vergi almışlardı. 728 [m.1328] senesinde Bursada altın para basıldı. Hicretin 797 [m. 1394] senesinde Anadolu hisârı kal'ası yapıldı.

922 [m. 1516] senesinde İstanbulda tersâne kuruldu. O zemânın en büyük gemileri yapıldı. 932 [m. 1526] de sultân Süleymân, Fransayı, himâyesi altına aldı. Haliçde yapılan Osmânlı donanması 945 [m. 1539] de Avrupa devletleri birleşik donanmasına gâlib geldi. 967 [m. 1559] de Malta açıklarında haçlı donanması yok edildi. 987 [m. 1578] de Takıyyüddîn efendinin başkanlığındaki hey'et, yıldızları tetkik ve Logaritma cedvelleri ile hesâb yaptı. 1067 [m. 1656] de Osmânlı donanması Venedik donanmasını mağlûb etdi. 1135 [m. 1722] de Üsküdârda Osmânlı matba'ası kuruldu. 1205 [m. 1791] de Deniz harb okulu kuruldu. 1242 [m. 1826] de Osmânlı tıp fakültesi kuruldu. 1253 [m. 1837] de Unkapanında Mahmûdiyye köprüsü, 1254 [m. 1838] de karantina yapıldı. 1260 [m. 1843] da Karaköy ile Eminönü arasında Mecîdiyye köprüsü yapıldı. 1268 [m. 1851] de, (Şirket-i Hayriyye) isminde boğaziçi vapurları işletmesi kuruldu. 1272 [m. 1855] de İstanbul ile Varna arasında deniz altı telgraf hattı yapıldı. 1279 [m. 1863] da Basra ile Karaşi arasında telgraf hattı yapıldı. 1284 [m. 1868] de Sultânî lise-

leri, 1285 [m. 1869] de san'at okulları, 1287 [m. 1871] de orman ve ma'denler mektebi, 1288 [m. 1872] de İstanbul tramvay ve itfâiyye alayı, 1290 [m. 1873] da İzmid demiryolu ve Galata tüneli yapıldı. İkinci Abdülhamîd hânın yaptığı sayısız hizmetlerinden bir kısmı 9. cu maddedeki isminde yazılıdır. Bu arada Osmânlı donanmasını en modern vâsıtalarla yeniledi. İngiltereden sonra Avrupada ikinci derecede oldu.

1310 [m. 1892] senesi sâlnâme-i Bahrî, ya'nî takvîmi, Osmânlı donanmasını uzun anlatmaktadır. 175. ci sahîfesinde, 18 adet zirhli harb gemisinden herbirinin ismi, tonilatosu, tûlü, arzı, zirh kalınlığı, çektiği su mikdârı, pervâne adedi, makinanın beygir kuvveti, ateşli silâhları, torpido kovanı, vazîfeye başladığı târîh, sür'ati ve aldığı kömür mikdârları yazılıdır. Meselâ, Hamîdiyye fırkateyn harb gemisi için bunların: 6700,292 kadem, 9 fus ve 55 kadem, 7 fus, 10 fus ve 24 kadem, 1 pervâne, 6800 beygir kuvveti, 10 ve 15 cm.lik 4 Krup ve bir 300 librelik ağızdan dolma ve 6 Armstrong ve 7 küçük top ve 1 Nordenfeld ve 1 Roket, 2 torpido kovanı bulunduğu, 1301 [m. 1883] de vazîfeye başladığı, sür'atinin 13 mil olduğu, 600 ton kömür aldığı bildirilmektedir. Zirhsiz harb gemisi 40 adet, torpido stimbotu, birinci sınıf 13, ikinci sınıf 7, üçüncü sınıf 1, tahtelbahr [deniz altı] 2 dir. Bunlarda çalışan yüzlerce deniz subayının rûtbeleri ve isimleri de yazılıdır.

Haydar Pâşa tıp fakültesi, Viyana tıp fakültesinden sonra Avrupada en ileri idi. Her bölümün laboratuvarları en yeni âlet ve makinalarla techîz edilmişti. 1931 senesinde, bu fakültede okuyanlar, Histoloji laboratuvarında her talebe için birer mikroskop bulunduğunu, her mikroskop üzerinde sultân Abdülhamîd hânın tuğrası, ya'nî ismi oyma olarak yazılı olduğunu söylemişlerdir. Avrupadan getirilen seçme profesörlerin yetiştirdikleri asistan ve doçentler ve hocalar, gençlere en modern tıp bilgilerini veriyorlar. Değerli mütehasıslar yetişiyordu.

Kolağası kimyâger Cevâd Tahsin beğın 1321 de (Mekteb-i tıbbiyyeyi şâhâne matba'ası)nda basdırdığı kimyâ kitâbı, bugünkü yeni bilgileri ve analiz usûllerini bütün incelikleriyle yazmaktadır. Miralay Mehmed Şâkir beğın 1319 da basılan (Dürûs-i Hayât-i Beşeriyye) kitâbındaki, modern tıp bilgilerini görenler ve tıp fakültesinde hijyen profesörü Muhammed Fahri beğın 1324 de basılan (İt'âm ve Tağdiyye) kitâbındaki tıp bilgilerini okuyanlar ve tıp fakültesinde kimyâ muallimi olan tabib kolağası Vasil Neun beğın 1312 de basılan (İlm-i Kimyâyı Tıbbî) kitâbını ve yine o sene Mısrda basılan (Hulâsatül Kavlı fî tahlîlil-bevl) kitâbını okuyanlar ve mekteb-i tıbbiyyeyi şâhâne botanik muallimi tabib Şerefeddîn

beğın 1305 senesinden beri talebenin ellerinden düşmeyen (ilm-i nebâtât) kitâbını okuyanlar ve mekteb-i mülkiyeyi şâhâne ve hendese-hâne fizik muallimi Sâlih Zeki beğın (Hikmet-i tabî'yye) kitâbını ve bunlar gibi nice kıymetli kitâbları görenler, Sultân ikinci Abdülhamîd hân zemânında çok değerli mütehasıs doktorların ve fen adamlarının yetiştirildiğini tasdîka mecbûr kalmaktadır.

Osmânlı sultânları, ilme, fenne bu kadar ehemmiyyet vererek, kıymetli mütehasıslar yetiştirdikleri ve eserler meydâna gelmesine vesîle oldukları gibi, islâmîyete hizmetde de, Abbâsî ve Emevî ve diğeri islâm devletlerini geçmiş, bu çalışmaları ile de târîhde şân ve şöhret bırakmışlardır. Yavuz Sultân Selîm hân, Kâ'benin içini süpürmeğe mahsus olan süpürgelerden birisi getirildikde, süpürgeyi bir taç gibi kaldırarak başına koymuşdur. Kendinden sonra gelen sultânların taçlarına koydukları süpürge işâreti buradan gelmektedir. Kânûnî Sultân Süleymân, Arafat meydânındaki tıkanmış olan su yollarını açarak Arafatı ve Mekkeyi suya kavuşturdu. İkinci Abdülhamîd hân, bu su yollarını yeniden temizleyerek ve genişleterek hâcılarını suya doyurdu. Medînedeki Ayn-ı zerkayı Abdülmecîd hân ta'mîr ve tevsî' eyledi. Vehhâbîler, Mekkede, Medînede, hiçbir kâfirin ve zâlimin yapamayacağı vahşet ile Ehl-i sünnet müslimânları kılıçdan geçirip, Selefden yâdigâr kalmış olan bütün türbeleri, câmi'leri, ziyâret mahallerini yıkdılar. Mukaddes makâmı ve kabristânları çöle çevirdiler. İkinci Sultân Mahmûd hân, vehhâbî eşkiyasını def' ve tard etdikden sonra, bütün bu eserleri yeniden inşâ ve ihyâ eyledi. 1235 [m. 1819] senesinde Hücre-i Se'âdete hediye ettiği şamdanla birlikde gönderdiği aşağıdaki yazı, Osmânlı sultânlarının Resûlullaha olan hürmet ve muhabbetlerinin bir vesîkasıdır:

***Sâmdan ihdâya eyledim cüret yâ Resûlallah!
Murâdumdur Ulyâya hizmet, yâ Resûlallah!***

***Değildir ravnaya şâyeste, destâviz-i nâcizim,
Kabûl eyle, kıl ihsân ve inâyet, yâ Resûlallah!***

***Kimim var hazretinden gayrı, hâlim eyleyem i'lâm,
Cenâbındandır ihsân ve mürüvvet, yâ Resûlallah!***

***Dahîlek, el-emân, sad el-emân, dergâhma düşdüm,
Terahhüm kıl, bana eyle şefâ'at yâ Resûlallah!***

***Dü-âlemde kıl istishâb hân-ı Mahmûd-i adfıyî,
Senindir evvel ve âhurda devlet yâ Resûlallah!***

Mısır ve Yanya ve Mora gibi vilâyetlerin isyânı ve yeniçerilerin kazan kaldırmaları ve yok edilmeleri ve Rus ordularının saldırımları sırasında Sultân Mahmud hân, Mekke ve Medîneyi ancak ta'mîr edebilmiş, kendisinden sonra oğlu Abdülmecîd hân, bunları tezyîn için şaşılacak bir himmet ve gayret göstermiştir. Hucre-i nebeviyyeye döşenmek üzere gönderdiği Kâşî tuğlalar altına kendi el yazısı ile kendi ismini zelîlâne ve hakîrâne yazmıştır. Hele Bâbüsselâm kemerine yazılmak üzere hâzırlanan yazıdaki şâhâne kelimeleri kabûl etmeyerek, iki cihânın saltanatı Resûlullah'a mahsûsdur, demiştir.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın bu mubârek beldelere ve bunların şefâ'at sâhibi efendisine yaptığı hürmet ve hizmetler, öncekilerin hizmetlerini kat-kat aşmıştır. İhsânları ve hizmetleri yalnız Ümerâya ve Ülemâya ve makâmlara mahsûs kalmamış, ehâlînin ve fakîrlerin hepsine ulaşmıştır. Mescid-i harâmı gözleri kamaşdıracak derecede ta'mîr ve tezyîn etmiş, Hadîce-tül Kübrânın türbesini ve Mevlid-i Nebî ile Mevlid-i Fâtüma olan binâları, benzeri olmayacak şekilde ihyâ etmiş, Minâ şehrini su şebekeleri ile doldurmuştur. Seyyid Ahmed Rifânînin ve diğer Velîlerin türbelerini fevkal'âde bir himmet ile ta'mîr etmiştir. Mekkede Gayretiyye ve Hamîdiyye piyâde kışlalarıyla, topçu kışlası ve hükûmet konağı yaptırmıştır. Osmânlı halîfelerinin herbirinin (Hâdimülharemeyn) olduklarını, eserleri bütün dünyâya i'lân etmektedir. Vehhâbî eşkiyâları, Haremeyn-i şerîfeyni tekrâr ele geçirdikten sonra, bu behâ biçilemeyen târihî eserleri, güzel san'atları, sinsice yok etmekte, böylece bozuk inançları ile ve barbarca saldırıları ile islâmiyeti içerden yıkmaktadırlar.

Sultân ikinci Abdülhamîd hân memleketin her köşesinde aynı şekle ve değerde liseler yaptırdı. 1950 senesinde Bursa askerî lisesinin kumandanı, Bursa erkek lisesini ziyârete gitmişti. Lise müdürü kimyâger Rifat beğ, (okulun en iyi odasını kendinize ayırmışsınız. Böyle haksızlık olur mu?) dedi. Rifat beğ, (Bu mektebin her odası böyle güzel, havadar ve hoşdur. Ben Manastırda bu binâda okudum. Sultân Abdülhamîd hân, büyük şehrlerde hep aynı binâları, aynı güzellikle ve aynı metânet ile yaptırmıştır. Bu binânın ta'mîre ihtiyâci hiç olmadı. Hâlbuki, karşımızda geçen sene yapılan ticâret lisesinin bu sene duvarları çatladı. Şimdi ta'mîr ediliyor) dedi, târihî birçok bilgiler verdi. Ankarada, Yenişehir istasyonundaki kayaların üstünde (Ankara lisesi) de Bursadaki lisenin aynı idi.

Ankara vâlîlerinden Âbidîn pâşa, Elmadağından Ankaraya tatlı su getirmek için halktan para toplamıştı. İşe başlamak için

halîfeden izn istedi. İkinci Abdülhamîd hân, vâlîye gönderdiği cevâbda, (Susuzlara su vermek çok sevâbdır. Dînimizin emrlerinden biridir. Bu vazîfe ve şeref bana âiddir. Topladığın paraların hepsini sâhiblerine geri ver. Bütün masrafı hazîne-i şâhânemden olmak üzere hemen işe başla. Milletimi iyi suya kavuşdur!) dedi. Az zemân içinde Ankaralılar tatlı suya kavuşduruldu.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın Osmânlı devletini her bakımdan ilerletmesi, güçlendirmesi, islâm düşmânlarının ve en başta İngilizlerin harekete geçmesine sebep oldu. 1308 [m. 1890] senesinde politik ve masonik feâliyete geçtiler. Birkaç harbiye ve tıbbiye talebesi tarafından (İttihâd ve terakkî cem'iyeti) kuruldu. Yedi sene sonra, haber alınarak dağıtıldı. Birkaç üyesi Parisde çalışmalarına devâm etdi. Halîfe, mit başkanı Orgeneral Ahmed Celâleddîn pâşayı Parise gönderdi. Nasîhatleri te'sîr ederek üyelerden çoğu tevbe etdiler. Ancak Ahmed Rızâ beğ ve birkaç arkadaşını nasîhat dinlemediler. Haçlı kuvvetler tarafından yağdırılan paralarla daldıkları lüks hayâtın, kadınlı, içkili sefâhet âleminde ayrılmak istemediler. Hele Ahmed Rızâ beğ, parlamento başkanlığına getirileceği va'dinin sevinci ve serhoşluğu içinde, türk düşmânlarının kuklası hâline gelmişti. Halîfeye karşı basın propagandasına başladılar. 1326 [m. 1908] senesinde ikinci meşrûtiyyetin i'lâmına ve bir sene sonra da, Halîfenin tahttan indirilmesine sebep oldular. Sonradan arkadaşları, bunu kıskanarak kendisini Millet meclisi başkanlığından atdılar. Onların düşmânı hâline geldi. Cumhuriyet gazetesinde, yayınlanan hâtîrâtında, vaktiyle küfrler etdiği ikinci Abdülhamîd hânı, överek ve pişmân olduğunu bildirerek öldü.

Aynı hâl, sultân ikinci Abdülhamîd hânı, tahttan indiren Tâlat, Enver ve Cemâl pâşalarda da tecellî etdi. Onun büyüklüğünü anlayamadıklarını i'tirâf edip, hayâtlarını hüsrânla bitirdiler. 1326 [m. 1908] senesinde devlet idâresini ellerine geçiren gençler, câhil, tecrübesiz, dünyâ ve memleket şartlarından gâfil, gözü kapalı adamlardı. Kimi, telgraf memûru iken başbakan oldu. Kimi yarbay iken otuzüç yaşında harbiye nâzırı ve başkumandan vekîli, kimi jandarma teğmeni iken dâhiliye nâzırı oldu. İttihâd ve terakkîcilerin zulm ve işkencelerinin ve bunun kanlı olmasının, sultân Abdülhamîd devrini aratmış olduğunda bütün târifçiler birleşmekdedirler. İttihâd ve terakkî cem'iyeti, Türkiyede kötü bir particilik hayâtının başlamasına, bölücülüğe yol açtı. Particiler, birbirlerine düşmân gibi oldular. Bu yüzden balkan harbi ve birinci cihân harbi gayb edildi. Nihâyet imperatorluk parçalandı.

Sultân ikinci Abdülhamîd hânın tahttan indirilmesi ile din işle-

rine de fesâd karışdı. İttihâd ve terakkî fırkasına kaydı olan câhil-ler, hattâ masonlar, din işlerinde yüksek mevki'lere getirildi. İlk iş olarak, sultân Abdülhamîd hânın son şeyh-ül-islâmı Muhammed Ziyâ-üd-dîn efendi, vazîfesinden alındı. Bu yüksek makama 1328 [m. 1910] da Mûsâ Kâzım efendi getirildi. Bu zât, koyu ittihâdcı ve mason idi. Bunun gibi, islâmîyete uymıyan hareketlerinden ve sapık yazılarından dolayı ikinci Abdülhamîd hân tarafından nefy edilmiş, Iraka ve Fizana sürülmüş olan bölücü kimseler, İstanbula getirilip, kendilerine din işlerinde vazîfeler verildi. Bu câhil ve partizan kimseler, bozuk, sapık din kitâblarının yazılmasına, yayılmasına, önayak oldular. Abdülhamîd hân zemânında yazılan din kitâbları, bir ilm hey'eti tarafından tedkik edilirdi. Tasdik edilip, izin verilenler basdırıldı. Böylece, o târîhlerde basılan din kitâblarına güvenilir. 1327 [m. 1909] den sonra din kitâbları salâhiyetli âlimler tarafından kontrol edilmez oldu. Bu kitâblardan, ancak vesikalar vererek, yazılanlara güvenilir. Ne oldukları belirsiz kimselerin ve şî'îlere, vehhâbîlere satılmış olan mezhebsiz din adamlarının yazdıkları bozuk kitâbları okuyan müslimân yavruları, temiz gençler, dîni yanlış öğrendiler. Böyle câhil yetiştirilen müslimânlardan ba'zıları, siyâset canbazlarının tuzaklarına düşdüler. Kendi partilerinden olmıyanlara kâfir diyecek kadar taşkınlık yapanları oldu. Müslimânlar arasındaki bu fitne, islâm düşmânlarının işlerine yaradı. İngilizlerin (İslâmîyeti yok etmek) plânlarının gerçekleşmesini kolaylaştırdı. (**Kıyâmet ve Âhiret**), 365.ci sahîfeye bakınız! İşte bunun için, Allahü teâlâ, müslimânların bölünmelerini yasak etmiş, kardeş olduklarını bildirmiş, sevişmelerini, vatan düşmânlarına karşı birleşerek kuvvetli olmalarını emr etmişdir. (Birleşmemiz kâfirleri korkutur ve Allahın yardım etmesine sebep olur. Tefrikaya düşmemiz kâfirleri sevindirir ve Allahın gadabına uğramamıza sebep olur) nasîhati, her müslimânın kalbine işlenmiş olmalıdır.

193 — **ÖMER BİN ABDÛL'AZİZ:** Emevî halifelerinin sekizincisidir. Mervânın torunudur. Vâldesi Ümmü Âsım bint-i Âsım bin Ömer-ül Hattâbdır. 60 da ya'nî hazret-i Mu'âviyenin vefâtı yılında Medîne'de tevellüd etdi. Babası Mısır vâlisi olunca, Mısra gittiler. Oğlunu Medîneye tahsile gönderdi. Enes bin Mâlik, Abdül-lah bin Ca'fer Tayyâr ve Sa'îd bin Müseyyeb ve başka zâtlardan ders aldı. Babası ölünce amcası olan halife Abdülmelik bunu Şâma getirdi. Kızı Fâtımayı buna verdi. 99 da amcası oğlu Süleymân vefât edince halife oldu. Çok âdil idi. İkinci Ömer denmeğe lâyık idi. Hazret-i Mu'âviyenin vefâtından sonra hutbelerde Ehl-i beyte la'net okumak âdet olmuşdu. Halife olunca, ilk iş olarak bu âdeti kaldırdı. Ehl-i beyte çok saygı gösterir ve yardım yapardı. 101 [m.

720] de kırkbir yaşında iken kölesi tarafından zehirlendi. Beyâz, ince ve nâzik yüzlü, za'îf, güzel sakallı, tatlı ve sevimli idi. Biniciliğe çok meraklı idi. Enes bin Mâlik “radıyallahü anh” buyurdu ki, imâmlık yapmakda, Resûlullah efendimize Ömer bin Abdül'azîzden dahâ çok benziyen kimse görmedim. Malatya şehrini rumlardan, yüzbin esîr karşılığı satın aldı. İbnülcevzî, bunun hayâtını, büyük bir cild hâlinde yazmıştır “rahime-hullahü teâlâ”. 10, 31, 34, 37, 130, 189, 200, 211, 227, 260.

194 — **ÖMER BİN HATTÂB:** Eshâb-ı kirâmın en büyüklerinden, Aşere-i mübeşşeredendir. Resûlullahın ikinci halifesidir. Dokuzuncu dedesi olan Kâ'b, Resûlullahın yedinci babasıdır. Annesi Hanteme bint-i Hişâm, Ebû Cehlin kız kardeşi idi. Hicretten kırk sene önce tevellüd etdi. Kureyşin büyüklerinden idi. Çok güzel konuşurdu. Önce Resûlullaha düşmân idi. Bi'setin ya'nî Resûlullaha, Peygamber olduğu bildirildiği günün altıncı yılında, Resûlullahın amcası hazret-i Hamza îmâna gelince, müslimânlar çok kuvvetlendi. Çok sevindiler. Bu iş Kureyş kâfirlerine güç geldi. İleri gelenleri toplandılar. (Muhammedin adamları çoğalıyor. Bunu önlemeğe çâre bulalım) dediler. Herbiri birşey söyledi. Ebû Cehl (Muhammedi öldürmekden başka çâre yokdur. Bunu yapana, şu kadar deve, bu kadar da altun veririm) dedi. Ömer bin Hattâb yerinden fırladı. (Bu işi, Hattâb oğlundan başka yapacak yoktur) dedi. Ömeri alkışladılar. (Haydi Hattâb oğlu! Görelim seni) dediler. Ömer kılıncını çekerek yola düşdü. Nu'aym bin Abdüllaha rastladı. (Bu şiddet, bu hiddetle nereye yâ Ömer?) dedi. O da, (Millet arasına ikilik sokan, kardeşi kardeşe düşmân eden Muhammedi öldürmeğe gidiyorum) dedi. (Yâ Ömer! Güç bir işe gidiyorsun. Onun Eshâbı, çevresinde, pervâne gibi dolaşiyor. Ona bir şey olmasın diye titreşiyorlar. Ona yaklaşmak çok zordur. Onu öldürsen bile Abdülmuttalib oğullarının elinden yakarı nasıl kurtarabilirsin?) dedi. Ömer, bu sözlere çok kızdı. (Yoksa, sen de mi onlardan oldun? Önce senin işini bitireyim) diye, kılınca sarıldı. (Yâ Ömer! Beni bırak! Kardeşin Fâtıma ile, zevci Sa'îd bin Zeyde git ki, ikisi de müslimân oldu), dedi. Ömer, onların müslimân olduğuna inanmadı. (Eğer inanmazsan, git sor! Anlarsın) dedi. Ömer şaşaladı. Bu işi başarırsa, din ayrılığı ortadan kalkacak, fekat arabaların âdeti olan kan da'vâsı hâsil olacaktı. Kureyş ikiye bölünecek. Birbiri ile çarpışacaktı. Böylece, değil yalnız Ömer, bütün Hattâb oğulları öldürülecekti. Fakat Ömer, çok kuvvetli, cesûr ve öfkeli olduğundan bunları düşünmemişdi. Kardeşini merak edip hemen evlerine gitti. O anlarda (Tâhâ) sûresi yeni gelmiş, Sa'îd ile Fâtıma, bunu yazdırıp, Habbâb bin Eret adındaki

sahâbiyi evlerine getirmiş, okuyorlardı. Ömer, kapıdan bunların sesini duydu. Kapıyı çok sert çaldı. Ömeri, kılınc belinde, kızgın görünce, yazıyı sakladılar. Habbâbı gizlediler. Sonra kapıyı açdılar. İçeri girince (Ne okuyordunuz?) dedi. Sa'îd (Birşey yok) dedi. Ömerin kızması artarak, (İşitdiğim doğru imiş. Siz de, onun sihri ne aldanmışsınız), dedi. Sa'îdi yakasından tutup, yere atdı. Fâtıma kurtarayım derken, onun yüzüne de öfkeli bir tokat indirdi. Yüzünden kan akdı. Ömer kanı görünce, kardeşine acıdı. Biraz sendeledi. Fâtımanın canı yandı. Kana boyandı ise de, îmân kuvveti, kendisini harekete getirip, Allahü teâlâyâ sığınarak, (Yâ Ömer! Niçin Allahdan utanmazsın? Âyetler ve mu'cizeler ile gönderdiği Peygambere inanmazsın? İşte ben ve zevcim, müslimân olmakla şerefledik. Başımızı kessen, bundan dönmeyiz) dedi ve kelime-i şehâdeti okudu. Ömer, ne yapacağını şaşırđı. Yere oturdu. Yumuşak sesle, (Hele şu okuduğunuz kitâbı çıkarınız) dedi. Fâtıma getirdi. Ömere verdi. Ömer, güzel okuma bilirdi. Tâhâ sûresini okumağa başladı. Kur'ân-ı kerîmin fesâhatı, belâgatı, ma'nâları ve üstünlükleri kalbini çok yumuşatdı. **(Göklerde ve yer yüzünde ve bunların arasında ve toprağın altındaki şeyler hep Onundur)** âyetini okuyunca, derin düşünceye daldı. (Yâ Fâtıma! Bu bitmez tükenmez varlıklar, hep sizin tapdığınız Allahın mıdır?) dedi. Kardeşi (Evet, öyle ya! Şübhe mi var?) dedi. (Yâ Fâtıma! Bizim binbeşyüz kadar altundan, gümüşden, tunçdan, taşdan oymalı, süslü heykellerimiz var. Hiçbirinin, yeryüzünde birşeyi yok!) diyerek, şaşkınlığı artdı. Biraz dahâ okudu. **(Ondan başkasına tapılmaz, bel bağlanmaz. Herşey, ancak Ondan beklenir. En güzel isimler Onundur)** âyetini düşündü. (Hakîkaten, ne kadar doğru) dedi. Habbâb bu sözü işitince, yerinden fırladı. Tekbîr getirdikten sonra, (Müjde yâ Ömer! Resûlullah Allahü teâlâyâ düâ ederek, **(Yâ Rabbî! Bu dîni, Ebû Cehl ile yâhud Ömer ile kuvvetlendir)** buyurdu. İşte bu devlet, bu se'âdet sana nasîb oldu) dedi. Bu âyet-i kerîme ve bu düâ, Ömerin kalbindeki düşmânlığı sildi, süpürdü. Hemen, (Resûlullah nerede?) dedi. Kalbinde, Resûlullah sevgisi yanmağa başladı. O gün, Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" Safâ tepesi yanında, Erkamın evinde Eshâbına nasîhat veriyordu. Eshâb-ı kirâm toplanmış, Onun nûrlu cemâlini görmekle, tatlı te'sîrli sözlerini işitmekle kalblerini cilâhyor, rûhlarını ferâhlatıyorlardı. Sonsuz lezzet, zevk ve neş'e içinde hâlden hâle dönüyorlardı. Ömeri buraya getirdiler. Ömerin kılıncı geldiği görüldü. Ömer heybetli, kuvvetli olduğundan, Eshâb-ı kirâm, Resûlullahın etrâfını sardı. Hazret-i Hamza (Ömerden çekinecek ne var, iyilik ile geldi ise, hoş geldi. Yoksa o kılıncını çekmeden, ben onun başını yere düşürürüm) derken, Resûlullah **(Yol verin, içeri gelsin!)**

buyurdu. Biri sağında, biri solunda, ötekiler tetikte olarak içeri girdi. Cebrâîl “aleyhisselâm”, dahâ önce, Ömerin îmân ettiğini, yolda olduğunu haber vermişti. Resûlullah, Ömeri tebessüm buyurarak karşıladı ve **(Bırakınız, yanından ayrılıңыз)** buyurdu. Bırakıldılar. Resûlullahın önünde diz çökdü. Resûlullah, Ömerin kolundan tutup, **(İmâna gel yâ Ömer!)** buyurdu. O da temiz kalb ile kelime-i şehâdeti söyledi. Eshâb-ı kirâm, sevinçlerinden yüksek sesle tekbîr getirdi. O zemâna kadar gizli îmâna gelirlerdi. Hazret-i Hamzanın ve üç gün sonra hazret-i Ömerin müslimân olması ile, müslimânlar kuvvetlendi. Ömer “radiyallahü anh” (Kardeşlerimiz ne kadardır?) dedi. (Seninle kırk olduk) dediler. (Öyle ise, ne duruyoruz? Haydi çıkalım, Harem-i şerîfe gidelim. Açıkça okuyalım!) dedi. Resûlullah kabûl buyurdu. Önde Ömer, sonra Alî, ondan sonra Resûlullah, sağında Ebû Bekr, solunda Hamza, arkasında öteki Sahâbîler yürüyerek Harem-i şerîfe gitdiler. Kureyşin ileri gelenleri, orada Ömerden müjde bekliyorlardı. Ömer Muhammedîleri toplamış getiriyor dediler. Sevindiler. Ebû Cehl, zekî, cin fikrli olduğundan, bu gelişî beğenmedi. İleri varıp (Yâ Ömer! Bu ne?) dedi. Hazret-i Ömer hiç aldırış etmeden (Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlullah) dedi. Ebû Cehl, ne diyeceğini şaşırđı. Dona kaldı. Hazret-i Ömer “radiyallahü anh” bunlara dönerek, (Beni bilen bilir. Bilmiyen bilsin ki, Hattâb oğlu Ömerim. Karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak istiyen, yerinden kıpırdasın!) dedi. Hepsi geriye çekilip dağıldılar. Ehl-i islâm, Harem-i şerîfde saf olup, yüksek sesle tekbîr aldı. İlk olarak meydânda nemâz kıldılar. Hazret-i Ömer, o günden sonra, dayısı Ebû Cehle ve kâfirlerin ileri gelenlerine meydân okudu.

Eshâb-ı kirâm, Medfneye gizli hicret etmişti. Ömer “radiyallahü anh” silâhlarını kuşanarak, açıkça hicret etdi. Medfneye dahâ önce varıp, Resûlullahın teşrîf etmekde olduğunu müjdeledi. Bütün gazâlarda bulundu. Arslan gibi döğüşdü. Uhudda Resûlullahın yanından ayrılmadı. Dâimâ doğru söylediği için (Fârûk) buyuruldu. Resûlullahın vefâtında karışıklık çıkmasını önledi. Halîfeye, her işinde yardım etdi. Halîfe Ebû Bekr, vefât edeceği zemân, Eshâb-ı kirâmın ileri gelenlerini çağırıp, görüşdükdten sonra, hazret-i Ömeri halîfe ta’yîn etdi. Onüçüncü yılda halîfe oldu. Emîrülümû’minîn ismini aldı. Az zemânda o kadar çok yer aldı ki, târihcileri şaşırtdı. Kudüse gidip, adâleti ile rumları hayrân bıraktı. Kadsiye zaferini kazanarak, orduları Azak denizine kadar ilerledi. Tunusa kadar feth olundu.

Dörtbinden ziyâde câmi’, meşcid yapıldı. Hazret-i Mu’âviyeyi “radiyallahü teâlâ anh” Şâm vâlisi yaptı. Kendi de Şâma geldi. Her sene hac yaptı. On buçuk sene ve yedi gün, dünyâda hiç gö-

rülmemiş bir adâlet ile halîfelik yaptı. 23. cü yıl zilhiccesinde, bir sabâh nemâzına giderken, Mugîre-tebni Şu'be hazretlerinin kölesi Ebû Lü'lü' Firuz tarafından bıçakla karnına vurularak yirmidört sâat sonra, 63 yaşında şehîd oldu. Hucre-i se'âdete defn edildi "ra-
dîyallahü teâlâ anh".

Çok âdil, âbid, çok merhametli, aşağı gönüllü, fakîrlikle yaşar bir zât idi. Kudüse giderken deveye, kölesi ile nöbetleşe biniyordu. Şeh-
re girerken deveye binme sırası kölesine geldiği için devenin önünde yürüyordu. Kuvveti, adli, askerleri, üç kıt'ayı titreten islâm halifesini görmeğe gelenleri hayrette bırakmışdı. O derece âdil idi ki, kendi oğlu günâh işleyince Allahü teâlânın emri kadar sopa vurulmasını emr etdi. Eshâb-ı kirâm yalvardıkları hâlde, bir değnek eksik vurul-
masına râzı olmadı ve oğlu bu yüzden öldü. Çok acıdı ve üzüldüğü-
nü bildirdi ise de, pişmân olmadı. Ölünceye kadar, bütün âlem-i is-
lâm, Resûlullah zemânındaki huzûr, safâ ve râhatlık içinde yaşadı. Çeşidli hadîs-i şeriflerle medh olundu. **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer Peygamber olurdu)** hadîs-i şerifi, yüksekliğini anlat-
mağa yetişir. Faziletini, kıymetini bildirmek için, din âlimleri ve din-
sizler tarafından cildlerle kitâb yazıldı. Eshâb-ı kirâma derecelerine göre saygı gösterirdi. Bedr gazâsında bulunanlara dahâ çok kıymet verirdi. Hâşimîleri, hepsinden üstün tutardı. Hazret-i Alîyi hepsin-
den yüksek bulundurur, işlerinde ona danışırđı. Hazret-i Ömeri medh eden hadîs-i şeriflerin çoğunu hazret-i Alî bildirmişdir. 12, 14, 17, 18, 21, 22, 23, 28, 38, 40, 44, 49, 50, 52, 54, 55, 60, 61, 62, 63, 66, 72, 73, 75, 76, 79, 82, 85, 100, 103, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 127, 129, 142, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 211, 212, 215, 223, 229, 230, 232, 236, 237, 238, 239, 245, 246, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 266, 279, 302, 303, 309, 312, 316, 319, 323, 325, 329, 340, 351, 352, 356, 358, 378, 383, 385, 386, 387, 389, 399, 402, 407, 408.

195 — **RÂFİ'Î**: Ebülkâsım Abdülkerîm bin Muhammed büyük âlimlerdendir. 623 [m. 1226] de Kazvinde vefât etdi "rahime-hulla-
hü teâlâ". İmâm-ı Şâfi'înin "rahime-hullahü teâlâ" **(Müsned)** kitâ-
bını şerh etdi. Tefsîr ve hadîs ve fikh kitâbları vardır. Şâfi'î mezhe-
binde çok kitâb yazdı. Bunlar arasında **(Muharrer)** kitâbı çok kıy-
metlidir. Bunu çok âlimler şerh veyâ ihtisâr etmişdir. İmâm-ı Ne-
vevînin "rahime-hullahü teâlâ" ihtisâr ederek **(Minhâc)** adını ver-
diği kitâb çok kullanılmaktadır. Minhâcin şerhleri arasında en kıy-
metlisi, Ahmed ibni Hacer Heytemî Mekkinin "rahime-hullahü te-
âlâ" şerhidir. **(Tuhfe)** adındaki bu şerh dört cildedir. 53, 364.

196 — **REBÎ' BİN HAYSEM:** Tâbi'ındendir. Kûfe şehrinde zühd ve takvâsı ile meshûrdur. Son zemânında felc hastası oldu. 63 de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 84.

197 — **REBÎ' BİN MEYSERE:** Eshâb-ı kirâmdandır. Bedrde bulunmadı. Hayberde bulundu. Resûlullahın, müt'a nikâhını yasak etdiğini bildirenlerden biridir. 125.

198 — **RUKAYYE:** Resûlullahın ikinci kızıdır. Anası, Hadîce-tül-kübrâdır. Hazret-i Osmânın zevcesidir. Önce, Ebû Lehebin oğlu Utbeye nişanlı idi. Sonra Ebû Leheb ile zevcesi, Resûlullaha eziyet vermek için, oğlunu vaz geçirdi. Hazret-i Osmân ile Habeşe hicret etmişdir. Orada Abdüllah adında bir oğlu oldu. Abdüllah, hazret-i Rukayyeden sonra, dördüncü yılda, altı yaşında vefât etdi. Hazret-i Rukayye, hicretin ikinci yılında hastalanıp Bedr gazâsının zafer müjdesi Medîneye geldiği gün vefât etdi “radiyallahü teâlâ anhâ”. 123, 325, 326, 365.

199 — **SA'D BİN EBÎ VAKKÂS:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Aşere-i mübeşşeredendir. İlk müslimân olanların yedincisidir. Onyedinci yaşında iken müslimân oldu. Bütün gazâlarda bulundu. Kahramanca döğüşdü. İlk ok atan budur. Çok nişancı idi. Uhud gazâsında, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmândan gelen okları yerden toplayıp buna verirdi. (**At yâ Sa'd at! Anam babam sana fedâ olsun**) buyururdu. Halife Ömer-ül-Fârûk zemânında, Îrâna gönderilen islâm ordusunun başkumandanı idi. Meshûr Kadsiyeye zaferini kazandı. Îrân devletinin başşehri olan Medayn şehrini alıp, acem hazîneleri, müslimânların eline geçti. Sonra Irak vâlisî oldu. Kûfe şehrini kurdu. Hazret-i Osmân zemânında Kûfe vâlisî oldu. Cemel ve Siffîn muhârebelerine karışmadı. Ellibeş yılında vefât etdi “radiyallahü teâlâ anh”. Medîne-i münevverededir. 100, 121, 140, 166, 176, 180, 188, 211, 241, 251, 259, 323, 346, 408.

200 — **SA'D BİN MU'ÂZ:** Ensârdan Evs kabîlesinin reîsî idi. Medîneye, hicretten önce gönderilen Mus'ab bin Umeyrin sözleri ile îmâna geldi. Kavmini de îmâna getirdi. Bedr, Uhud ve Hendek gazâlarında bulundu. Hendekte aldığı yaradan vefât etdi. Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” buna çok ağlayıp, cenâze nemâzını kıldırdı. Hadîs-i şerîflerle medh edilmişdir “radiyallahü teâlâ anh”. 50, 237, 250.

201 — **SA'D BİN UBÂDE:** Ensâr-ı kirâmdan, Benî Sâ'idenin reîslerinden idi. Cömerdlikde eşi yok idi. Gazâlarda Ensârın bayrağını taşıdı. Resûlullahın vefâtında halife olmak istedi. Herkes Ebû Bekre bî'at edinince, Havrana gitti. On beşinci yılda orada vefât etdi “radiyallahü teâlâ anh”. Havran, Şâmın cenûbundadır. 113, 114, 115.

202 — **SA'DÜDDÎN-İ TEFTÂZÂNÎ**: Mes'ûd bin Ömer, islâmiyyetin en büyük âlimlerindendir. 722 de Horasanda Teftâzânda tevellüd, 792 [m. 1390] de Semerkandda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Timür hân, kendisini çok sever, pek sayardı. Tefsîr, fıkıh ve akâid bilgilerinde zemânının bir dânesi idi. Pek kıymetli, çok sayıda kitâbları vardır. Beyân ve me'ânî ilmlerinde, Şâm müftîsi Celâleddîn Muhammed bin Abdürrahmânın [739] yazmış olduğu (**Telhis-ül-miftâh**) kitâbını şerh etmiş (**Mutavvel**) adını vermiştir. Bu kitâbı ve (**Akâid-i Nesefiyye**) şerhi çok kıymetlidir. 16, 89, 204, 249, 294, 401, 402.

203 — **SA'DÎ ŞÎRÂZÎ**: Müslihuddîn bin Abdüllah, 589 yılında Şîrâzda tevellüd, 691 [m. 1291] de orada vefât etdi. Otuz sene ilm öğrendi, otuz yıl seyâhat ve askerlik yaptı. Otuz yılı inzivâ ve ibâdetle geçirdi. Şîrleri pek kıymetlidir. Kitâbları, kendi zemânında, her tarafa yayıldı. Çok şöret buldu. Pek saygı gördü. Bağdâdda, Nizâmîyye medresesinde ders verdi. Ehl-i sünnet idi. Ehl-i sünnet âlimlerinden Ebül-Ferec ibni Cevzînin [508-597] talebesi idi. Tesavvufda, kâdirî olup, Şihâbüddîn-i Sühreverdînin sohbetinde kemâle geldi. Ondört kerre hacca gitti. Bağdâd, Şâm, Mısır, Anadolu, Horasan, Hindistân ve Türkistânda bulundu. Haçlı seferlerinde Avrupalıların eline esîr düştü. (**Gülistan**) ve (**Bostan**) kitâbları, fârisî dilden Avrupa dillerine terceme edilmiştir. Türkçe çeşidli terceme ve şerhleri de vardır “rahime-hullahü teâlâ”. 32.

204 — **SAFİYYE**: Abdülmuttalibin kızı, Resûlullahın halası idi. Aşere-i mübeşşereden Zübeyr bin Avvâmın annesi idi. Câhiliyye döneminde, Ebû Süfyânın kardeşi Hârisin zevcesi idi. Hazret-i Hamzanın anadan da kardeşi idi. Müslimân oldu “radiyallahü teâlâ anhâ”. 14, 408.

205 — **SAFİYYE BİNT-İ HUYEY**: Yehûdî kızı idi. Hayberde Kenânenin zevcesi iken hicretin yedinci yılında esîr alındı. Resûlullah efendimiz alıp âzâd etdi. Seve seve îmâna gelince, Resûlullah, nikâh eyledi. Çok akıllı idi. Ellinci yılda vefât eyledi “radiyallahü teâlâ anhâ”. 69, 242.

206 — **SAFİYYEDDÎN-İ ERDEBÎLÎ**: Erdebîlde mescid imâmı idi. 735 [m. 1335] de vefât etdi. Oğlu Sadreddîn ve torunu Alî ve dahâ sonra bunun oğlu Cüneyd, sıra ile imâm olup, Karakoyunlu hükmdârlarından mirza Cihân şâh, bunu hudûd dışına çıkardı. Diyâr-ı Bekre gelip, Akkoyunlu hükmdârı Uzun Hasene sığındı. Uzun Hasen, Azerbaycanı alınca, yine Erdebîle yerleşti. Torunlarından İsmâ'îl, vefî-i ni'metleri olan Akkoyunlulara isyân edip, hükûmeti eline aldı. 908 de Tebrîzde (Safevî) devletini kur-

du. 1135 [m. 1722] de Efganlılar Îrânî istilâ edinceye kadar sürdü. Nâdir şâh, 1142 de Efganlıları çıkarınca, Hindistâna kadar aldı ise de, 1160 da şehîd edilince, Îrânda huzûr devâm edemedi. Reyde bulunan Kaçar adındaki bir Türkmen aşiretinin reislerinden Mehmed ağa, 1210 [m. 1796] da Îrânî istilâ ederek Kaçar devletini kurdu. 1343 [m. 1925] de Rızâ Şâh, kanlı bir darbe ile, Pehlevî hükûmetini kurdu. 1360 [m. 1941] de vefât etdi. Yerine geçen, oğlu Muhammed Rızâ şâh pehlevî, Îrândaki sünnî müslimânlara da hak ve hürriyyet tanıdı. Hanefî mezhebinde medreseler açıldı. Buna tahammül edemiyen müteassıplar, reisleri olan, Âyetullah Humeynînin teşvîki ile isyân etdiler. Îrânda çok kan döküldü. Şâh Amerikaya, sonra Mısra kaçdı. 1400 [m. 1980] de, Mısrda, kederinden öldü. Îrânda Şîî Cumhûriyyeti kuruldu. Binlerce devlet adamı, subaylar, talebeler öldürüldü. Irak ile harb açıldı. Savaş senelerce sürüp, sanâyı merkezleri harâb oldu. 36, 389.

207 — **SAFVET PÂŞA:** Adı Muhammed Es'addir. İkinci Abdülhamîd hân zemânında sadr-ı a'zam idi. 1230 da İstanbulda tevellüd, 1301 [m. 1884] de vefât etdi. Sultân Mahmûd türbesinin bağçesinde dir "rahime-hullahü teâlâ". 89.

208 — **SÂHİB BİN İBÂD:** İsmâ'îl bin Ebilhasen Talkânî, Bûye oğullarından Müeyyedin ve sonra kardeşi Fahrüddevenin vezîri idi. Devletin idâresi bunun elinde idi. Çok cömerd idi. Âlimlerle, edîblerle görüşmeği çok severdi. 326 da Kazvinin Talkan kasabasında tevellüd, 385 [m. 995] de Reyde vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İsfehânda defn edildi. Devlet reîsi, tabutu önünde yürüdü. Çok kitâb yazdı. 91.

209 — **SA'İD BİN ZEYD:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden idi. Aşere-i mübeşşereden idi. Ömer-ül-Fârûkun "radiyallahü anhümâ" amcası oğludur. Yine bunun kayın birâderi ve eniştesi idi. Ya'nî, hazret-i Ömerin kızkardeşi olan Fâtımanın "radiyallahü anhâ" zevci idi. Zevcesi ile birlikde Habeşistâna hicret etmişdi. Hazret-i Talha ile birlikde, Şâm yolunda vazifede olduğundan, Bedr gazâsında bulunamamışdı. Diğer gazâların hepsinde bulundu. Yermük muhârebesinde ve Şâmın fethinde de bulundu. Ellibirde vefât etdi "radiyallahü teâlâ anh". 100, 121, 166, 379, 380.

210 — **SEHL BİN HANİF-İ EVSÎ:** Ensâr-ı kirâmdandır. Bütün gazâlarda bulundu. Uhud gazâsında, Resûlullahın yanından ayrılmadı. Geri dönmedi. Hazret-i Alîye en önce bî'at edenlerdendir. Hazret-i Alî Basraya giderken, kendisini, Medîne-i münevverede, yerine vekîl bırakmışdı. Sonra, Horasana vâlf yapdı. Ehâlf şikâyet etdiğinden azl eyledi. Yerine Ziyâd bin Ebîhi ta'yîn

buyurdu. Sıffin muhârebesinde hazret-i Alînin yanında idi. Otuz sekiz yılında Kûfede vefât etdi. Nemâzını imâm-ı Alî “radıyallahü anhümâ” kıldırdı. 113.

211 — **SEHL BİN SA’D**: Ensâr-ı kirâmdandır. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vefâtında onbeş yaşında idi. Doksanbir 91 [m. 710] yılında, doksanbeş yaşında vefât etdi. Eshâb-ı kirâmdan, Medîne’de en son vefât eden budur. Çok hadîs-i şerîf rivâyet etdi. 19, 252.

212 — **SELÎM CİHÂNGİR HÂN**: Hindistân hükmdârlarından Ekber şâhın oğludur. 977 de tevellüd, 1037 [m. 1628] de vefât etdi. Lâhordadır. Türbesi çok san’atlı ve çok süslüdür. 1015 de hükmdâr oldu. İngilizlere Hindistânda ticâret yerlerini ilk veren budur. Yerine, oğlu Şâh Cihân geçdi. 150, 152, 389.

213 — **SELMÂN-İ FÂRİSÎ**: Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden- dir. Îrânlıdır. İsfehânda tevellüd etdi. Mecûsî idi. Ateşe tapardı. Bir kilise önünden geçerken içeri girip, nasrânî oldu. Arkadaşları işkence yaptıkları için, Anadolu’ya kaçdı. Şimdi Emirdağı denilen, Amûriye şehrinde, kilisede yıllarla iş yaptı. Papasa kendini sevdirdi. İhtiyâr papasdan nasîhat istedi. Onun sözü üzerine Şâma geldi. Şâmdan Hicâza gelerek, yeni gelecek Peygambere hizmet etmek istedi. Bunu köle yaptılar. Resûlullahın Medîneye teşrif ettiği gün îmâna geldi. Resûlullah, bunu satın alıp azâd etdi. Hendek gazâsında, hendek, bunun sözü ile kazıldı. Sonraki gazâlarda, hep bulundu. Hazret-i Ömer zemânında Medayn vâlisî oldu. Otuzbeşde Medaynda vefât etdi. Hadîs-i şerîf ile medh olundu. Abdürrahmân Câmî (**Şevâhidünnübüvve**) kitâbında buyuruyor ki, Sa’îd bin Müseyyeb diyor ki, Abdûllah bin Selâmdan işitdim. Abdûllah bin Selâm bana dedi ki, Selmân-ı Fârisî birgün bana dedi ki, (Kardeşim Abdûllah! İkimizden hangimiz önce ölürse, kendini, arkada kalana rü’yâda gösterebilir mi?) Abdûllah dedi ki, (Böyle şey olur mu? Ölen kimse, kendisini rü’yâda başkasına gösterebilir mi?) Selmân buyurdu ki, (Gösterebilir. Mü’min öldükden sonra, rûhu serbest kalır. Yer yüzünde dilediği yerde bulunabilir. Kâfirlerin rûhları ise, serbest kalmaz. Siccîn denilen Cehennem çukurunda habs olunur). Abdûllah dedi ki, (Selmân “radıyallahü anh” vefât edince, bir gün ortasında Kaylûle uykusuna yatmışdım. Rü’yâda Selmân geldi. Bana selâm verdi. Selâmını aldım. Hâlin nasıl, yerin nasıl? dedim. Çok râhatım, çok iyiyim. Sana nasîhatım olsun ki, tevekkülü elden bırakma. En iyi şey, tevekküldür dedi. Bu sözünü üç kerre tekrârladı). 27, 28, 68, 105, 106, 113, 114, 119, 120, 204, 241, 243, 250, 410.

214 — **SEVDE:** Resûlullahın zevce-i mütahherasıdır. Mekke'de tezcîc buyurmuşdu. Hazret-i Ömer zemânında vefât etdi. Önceden zevci ile îmân edip, Habeşistâna hicret etmişlerdi. Mekkeye geldikleri zemân, zevci vefât etdi. Kendi sırasını hazret-i Âişeye bağışlamışdı. Beş hadîs-i şerîf haber vermişdir “radıyallahü teâlâ an-hâ.” 69, 242.

215 — **SEYYİD EYYÛB ÜRMEVÎ** “rahime-hullahü teâlâ”: İrânın Türkiye yakınındaki Ürmiye şehrindeydir. Türkçe (**Menâ-kub-ı cihâr yâr-ı güzîn**) kitâbının sâhibidir. 1264 [m. 1847] de ve 1998 de İstanbul'da yapılan baskıları pek güzeldir. Bu kitâbın 477. ci sahifesinde, kendini tanıtmaktadır. 28, 108, 269.

216 — **SİBGATULLÂH-İ HİZÂNÎ:** Tâhâ-yı Hakkârînin halîfelerindedir. Tâhâ-yı Hakkârî ismine bakınız! 395, 411.

217— **SİCÂH BİNT-İ HÂRİS:** Benî Temîm kabîlesinden bir kadın idi. Peygamber olduğunu söyleyerek, yeni bir din çıkarmağa çalıştı. Çok kimseyi aldatdı. Mâlik bin Nuveyre de, buna uydu. Önce hıristiyan idi. Müseylemeye yardıma hâzırlanırken, Müseyleme katil edilince, Sicâh korkdu. İraka kaçtı. Bir zemân sonra, müslimân oldu. Tevbe etdi. Hazret-i Mu'âviye zemânında vefât etdi. 117.

218 — **SİRRİ PÂŞA:** Giridlidir. Bağdâd vâlisı idi. 1260 [m. 1844] de tevellüd, 1312 [m. 1895] de İstanbul'da vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Muhammed Sırrı pâşanın (**Sırr-ıl-Kur'ân**), (**Sırr-ül-Fürkân**), (**Nakd-ül-keâm fî akâidil-islâm**), (**Terceme-i şerh-i akâid**) kitâbları meşhûrdur. Çeşidli ahlâk ve târîh risâleleri ve hıristiyanlarla sohbetleri vardır. 108.

219 — **SÜFYÂN BİN UYEYNE:** Fıkh ve hadîs âlimi idi. Müctehid idi. Vera' ve takvâsı çok idi. 107 yılında Kûfede tevellüd, 198 [m. 813] de Mekke-i mükerrerede vefât etdi. Yetmiş kerre hac etdi. İmâm-ı a'zam ve imâm-ı Şâfi'î ile görüşdü “rahime-hümullahü teâlâ”. Hadîs ve tefsîr risâleleri vardır. Uyeyne, Necdde bir kasabadır. Vehhâbîliği ortaya çıkaran Muhammed bin Abdülvehhâb, buradan çıkmışdır. 31, 43.

220 — **SÜFYÂN-I SEVRÎ:** Babasının adı Sa'îddir. Hadîs ve fıkh âlimidir. Müctehiddir. Zühd ve takvâsı, nasîhatleri meşhûrdur. 95 [m. 713] yılında Kûfede tevellüd, 161 [m. 777] de Basrada vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. İstanbul'da, Yeraltı Câmî'i şerîfinde bulunan Süfyân, bu değildir. Başkasıdır. Cüneyd-i Bağdâdî, bunun mezhebinde idi. Zemânında, halâli ondan dahâ iyi bilen yok idi. (**Câmî-ulkebir**), (**Câmî-ussagîr**) ve (**Ferâiz**) kitâbları vardır. 31, 43, 84, 321.

221 — **SÜYÛTÎ**: Celâleddîn Abdürrahmân bin Ebî Bekr bin Muhammed Süyûtî, islâm âlimlerinin en büyüklerindedir. Almanca (**Meyer Lexicon**) kitâbında, (Yorulmadan, yılmadan yazan Süyûtînin üç yüzden fazla eseri vardır) diyor ve birkaçını bildiriyor. Tefsîr, hadîs, fıkf, târîh, ahlâk ve tıb kitâbları çok kıymetlidir. Mısırda, Süyût şehrinde 849 [m. 1445] da tevellüd, 911 [m. 1505] de Mısırda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Kitâblarının çoğu, Avrupa da basılmışdır. Dahâ yirmiiki yaşında iken (**Celâleyn**) tefsîrini temâmladı. İmâm-ı Gazâlînin (**İhyâül-ulûm**) kitâbını kısaltmışdır. Kitâbları, okumakla bitmez. 17, 143, 246, 249, 250, 251, 320, 356.

222 — **ŞA'BÎ**: Tâbi'înin büyüklerindedir. Adı Âmirdir. Yirminci yılda Basrada tevellüd, 104 [m. 723] de Kûfede ansızın vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Ecdâdı Yemenli olduğu hâlde, Hemedanda yerleşmişlerdi. Kendisi Kûfeye yerleşdi. İbnilmüseyyeb, Medîne'de, Hasen-i Basrî Basrada, Mekhûl Şâmda islâmın o asrda dört direği gibi idi. Eshâb-ı kirâmdan beşyüz Sahâbîyi gördü. Abdülmelik tarafından rum kayserine sefir olarak gönderilmişdi. 76, 129, 170.

223 — **ŞÂFÎ**: Muhammed bin İdrîs Kureysîdir. Dört mezheb imâmlarından biridir. Büyük müctehiddir. 150 [m. 767] yılında, Kudis civârında Gazze kasabasında tevellüd, 204 [m. 820] de Mısırda vefât etdi. Karâfe kabristânındadır “rahime-hullahü teâlâ”. Medîne-i münevverede imâm-ı Mâlikden okudu. Bütün ilmlerde zemanının bir dânesi oldu. Vera' ve takvâsi da herkesden ziyâde idi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbelin üstâdıdır 195 de Bağdâda gelip, iki sene kaldı. Mekkeye döndü. 199 da Mısırda yerleşdi. Büyük âlimler tarafından hayâtı yazılmış, hepsi tarafından medh-u senâ olunmuşdur. Usûl-i fikh ilminde ilk kitâb yazan budur. Hadîsde, (**Sünen**) ve (**Müsned**) adında iki büyük kitâbı vardır. (**İsbâtünnübüvve ve reddi alelberâhime**) ve fıkfda (**Emâli-i kebîr**) ve (**Fikhul-ekber**) ve (**Kitâbü'l-üm**) ve (**Mebûsût**) ve (**Muhtasar**) kitâbları çok kıymetlidir. 18, 21, 25, 28, 29, 34, 42, 43, 50, 53, 54, 57, 59, 79, 83, 84, 135, 142, 182, 185, 202, 203, 223, 225, 227, 237, 267, 360, 362, 382, 387, 407.

224 — **ŞÂH ABBÂS-I SAFEVÎ**: Şâh İsmâ'îlin kurduğu şî'î Safevî devletinin reislerinden beşincisi ve üç şâh Abbâsından birincisidir. 978 de tevellüd etdi. 995 de şâh oldu. İsfehânı başkent yaptı. İrânı yabancılardan temizledi. 1038 [m. 1629] de vefât etdi. Özbek sultânı Abdüllaha meğlûb olarak, Horasanda özbeklerden aldığı yerleri ve Hirâtı tekrâr elinden çıkardı. Ehl-i sünnete karşı, müfrit düşman bir kimse idi. 1033 de Bağdâdı Osmânlılardan alıp, ehâlfisini katl ve vâlf Bekr pâşayı petrole batırıp diri diri yakdı. On sene

sonra Osmânlılar Bağdâdı geri aldı.

Îrânda islâmiyyetden evvel, Pîşdâniyyân, Kiyâniyyân, İşkâniyyân ve Sâsâniyyân devletleri vardı. Birincileri yıldızlara ve güneşe taparlardı. Kiyâniyyândan Keştâsib zemânında, Zerdüst (Zoroastre) isminde biri, mîlâddan 600 sene evvel, Mecûs dînini kurdu. Hazret-i Ömer zemânında müslimân yapıldılar. Me'mûn halîfeye isyân eden Tâhir, Horasanda bir hükûmet kurdu. 46 sene sonra 253 [m. 866] de bunun yerine (Benî Leys) devleti, 287 de Sâmâniyyân devleti kuruldu. Sâmânîler zemânında fârisî lisânı kuvvetlenip arabî harflerle yazılmağa başladı. 386 da, Gaznevîlerin bir kolu olan Âl-i Sübüktekin, 448 de de Selçûkî devleti kuruldu. Cengizden sonra, Hasen Sabbâhın bâtniyye devleti, Îrânda şî'îliğin yayılmasına sebep oldu. 653 de Cengiz oğulları İlhâniyyân devletini kurdu. Bu devlet, 783 de Timûr hân ve oğullarının ve 873 [m. 1488] de Akkoyunlu Uzun Hasenin eline geçti. 908 [m. 1502] da şâh İsmâ'îl, Safevî devletini kurarak, şî'î mezhebini resmî din yaptı. Emirlerini kabûl etmiyen müslimânları görülmedik işkencelerle öldürdü. 1360 [m. 1941] da, babasının yerine geçen Muhammed Rızâ şâh Pehlevî, sünnî müslimânlara da hak ve hürriyet tanıdığı için, Âyetullah Humeynî, buna karşı kanlı bir ihtilâl yaptı. Şâh 1399 [m. 1979] da Îrândan Amerikaya kaçtı. 1400 [m. 1980] Ramezân ayında Mısrda vefât etdi. Îrânda Şî'î Cumhûriyyeti kuruldu. Onbinlerce devlet adamı ve generaller öldürüldü. 151.

225 — **ŞÂH CİHÂN:** Muhammed şâhib krân-ı sânidir. Hindistândaki Timûr oğulları devletinin hükmdârlarındandır. Cihângir Selîm şâhin oğludur. Bin târîhinde Lâhorda tevellüd, 1037 [m. 1628] de hükmdâr oldu. 1068 de, oğlu Evrengzîb Âlemgîr tarafından tahtdan indirildi. Agra şehrinde sekiz sene habsde kalıp, 1076 [m. 1666] da vefât etdi. Tac mahal içinde dir. Fevkal'âde debdebe ve safâ içinde saltanat sürdü. Delhî şehrini i'mâr etdi ve genişletti. Tahtı cevherler içinde idi. Zevcelerinden birinin Egre şehrindeki mezârı üstüne (Tacmahal) denilen pek san'atlı, çok süslü bir türbe yaptırdı. Oğlu Âlemgîr, 1118 yılına kadar sultân olup, pek dindâr, mübârek idi. 151, 152, 386.

226 — **ŞÂH İSMÂ'ÎL-İ SAFEVÎ:** Safiyeddîn'in torunlarından olduğu için Safevî denir. Safevî hükûmetini kurdu. İmâm-ı Mûsâ Kâzım soyundan olduğunu söylerdi. Fekat, Türklerin Hatay kabîlesinden idi.

Ceddi, Safiyeddîn Erdebîlî, seyyidlik iddiâsında bulunmamıştı. Sonradan uydurmuşlardır. Ayasofya kütübhanesinde 3099 numarada, Safiyeddîn Erdebîlînin menâkıbinin iki nüshası vardır.

Bunların ilki, Şâh İsmâ'îlin cülûsundan on sene evvel, ikincisi de 212 numarada olup, şâh olduktan altı sene sonra yazılmışdır. İlk nüshada büyük babasının menâkıbı yazılmışdır. Burada şâh İsmâ'îlin altıncı cediti olarak Fîruzdan bahs edilir ki, bunun ahfâdından olan Safiyeddîn Erdebîlî ve muâsırı olan Hoca Alî bu husûsda fazla gayret göstermişlerdir. Kürdistândan Giyara ve oradan şimâle kayarak, Erdebîle gelmişdir. Burada Türkler arasında 100.000 kadar talebe kazanmışlardır. Safiyeddînin türkçe bildiği muhakkaktır. Ancak ağzından çıkan sözler, menâkıbinde yâ fârisî, veyâ âzerî şivesinde kayd edilmişdir. Oğlu Sadreddîn zemânında, hayâllerine seyyidlik gelmişdir. Güyâ anneleri, bu yolda bir rü'yâ görmüş. O zemân buna ehemmiyet verilmemiş ise de, şâh İsmâ'îl buna dört el ile sarılmışdır. Şâh İsmâ'îlin seyyid olmayıp, Hatay kabilesinden Türk olduğunu gösteren vesikalar, (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitabının sonundaki hâl tercemesinde yazılıdır. Lûtfen oradan okuyunuz!

Safînin talebeleri ve şöhreti çok idi. Timür hân bile ziyaretine gelmişdi. İsmâ'îlin dedesi Cüneydi, Karakoyunlu sultânı Cihân şâh, Azerbaycandaki Erdebîlden çıkarıp hudûd dışı etdi. Diyâr-ı Bekre gidip Akkoyunlu Uzun Hasene sığındı. Gözüne girip hemşiresini aldı. Uzun Hasen, Azerbaycanı alınca, Cüneyd, Erdebîle döndü. Talebesi ile Gürcistâna saldırdı. Şîrvân şâhı olan sultân Halîl tarafından katl olundu. Oğlu Haydar, dayısı Uzun Hasenin kızını aldı. Bu da Şîrvâna saldırdı ise de, katl olundu. İşte bu Haydarın oğlu İsmâ'îl 892 de tevellüd etdi. 905 de talebesi ile Şîrvana saldırdı, babasını öldüren (Ferruh) sultânı öldürdü. 908 [m. 1502] de Tebrizde Safevî devletini kurdu. Bağdâdı, Baküyü, Horasanı aldı. Şîfliği i'lân etdi. Sünnîleri sürdü, öldürdü. Bunu işiten Yavuz Selîm hân, büyük ordu ile üzerine yürüdü. 920 senesinde, Çaldıran meydân muhârebesinde, şâh İsmâ'îlin askerleri, talebesi dağıldı, kaçdı, çoğu kılıncdan geçdi. Şâh da yaralandı, kaçdı. 930 [m. 1524] da Serab şehrinde öldü. Erdebîlidedir. Cesûr, intikâmçı, zevkine düşkün ve sefih idi. 36, 37, 388, 391.

227 — **ŞA'RÂNÎ**: 26. cı sırada Abdülvehhâb ismine bakınız!

228 — **ŞEMSEDDÎN MAHMÛD**: Muhammed bin Abdürrahmân İsfehânî, Şâfi'î mezhebi âlimlerindedir. 674 de Tebrîzde tevellüd, 749 [m. 1348] da Mısrda vefât etdi. Ebüssenâ denir. Üsûl, bedî', beyân, akâid, meânî, mantık ve hikmet ve tefsîr kitâbları yazmışdır. İlm-i kelâmdan, kâdî Beydâvînin yazdığı (**Tavâli'**) kitâbını şerh ederek (**Metâli'**) adını vermişdir. 87.

229 — **ŞEMSEDDÎN SÂMÎ**: Şemseddîn Sâmî beğ, 1266 da

Arnavutlukda tevellüd ve 1322 [m. 1904] de İstanbulda vefât etdi. Erenköy kabristânındadır “rahime-hullahü teâlâ”. Fransızcadan türkçeye lügat kitâbı çok fâidelidir. Bir târîh ve coğrafya lügatı olan (**Kâmûs-ül-a'lâm**) kitâbı altı cildedir. Her cildi sekiz yüz sahîfededen fazladır. Bunu yazmağa 1306 yılında başladı. 1316 da temâmladı. Çok kıymetli bir ansiklopedidir. Gelmiş olan her dinden, her milletden meşhûr insanları ve memleketleri, târîh olaylarını, doyurucu bilgi vererek anlatmaktadır. İslâmî kültürü de olsaydı te'assub ve siyâset ile yazılan kitâbları sezebilir, Kâmûsuna yanlış bilgi sokmazdı. Kıymeti dahâ çok olurdu. Zemânımızda çıkan târîh, coğrafya kitâbları, mecmû'aları, gazete yazıları, ansiklopediler hep bu Kâmûsdan fâidelenmektedir. 32, 64, 319.

230 — **ŞEYHZÂDE**: Muhammed bin Muslihiddîn Mustafâ, müderris [profesör] idi. 951 [m. 1544] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Beydâvî tefsîrine yaptığı hâşiyesi, tefsîr kitâblarının en kıymetlilerindendir. (**Şeyhzâde tefsîri**) denilmektedir. Dört büyük cildedir. Hepsî, Hakîkat Kitâbevi tarafından ofset yolu ile basdırılmışdır. (**Vikâye şerhi**) ve başka şerhleri de vardır. 86, 125, 130.

231 — **ŞİHÂBÜDDÎN-İ SÜHREVERDÎ**: Ömer bin Muhammed, şâfi'î fikh âlimi ve Evliyânın büyüklerindendir. Onbeşinci dedesi, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdir. 539 da Sühreverde doğup, 632 [m. 1234] de Bağdâdda vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinden feyz aldı. Çok hac yaptı. Kitâblarının en meşhûru (**Avârifülme'ârif**)dir. Bu kitâbını Mekke-i mükerrerede yazdı. 32, 196, 211, 384.

232 — **ŞİHRİSTÂNÎ**: Muhammed bin Abdülkerîm 479 da, Horasandaki Şihristan kasabasında tevellüd, 548 [m. 1154] de Bağdâdda vefât etdi. Fıkh ve kelâm âlimi idi. Dersleri ve va'zları Bağdâdda meşhûr oldu. Eş'arî mezhebinde idi. Felsefe ve fizik bilgisi de çoktu. Müslimân, yehûdî ve hıristiyan dinlerini ve mezheplerini anlatan (**Milel ve nihâl**) adındaki arabî kitâbı çok kıymetlidir. Lâtinceye, İngilizceye ve birçok Avrupa dillerine ve türkçeye terceme edilmiştir. Arabî şerhi, 1395 [m. 1975] de Beyrutda basdırılmışdır. Başka kitâbları da vardır. 88, 269, 326.

233 — **ŞİRVÂNŞÂH**: Şîrvânda hükûmet süren Dirdendiyye oğullarının üçüncüsü idi. Halîl sultânın oğlu idi. Devleti kuran İbrâhîmin torunu idi. 893 de Haydarın hücumunu püskürterek Haydarı katl etdi. Şâh İsmâ'îl, babasının intikamını almak için, 906 [m. 1500] da Şîrvâna girdi. Şîrvân şâhı, insanlığa sığmayan bir işkence ile öldürdü. Ehl-i sünneti, çoluk çocuk demeyip kılınçdan geçirdi

“rahime-hümullahü teâlâ”. 37.

234 — **TABERÎ**: İbni Cerîr adı ile meşhûrdur. Muhammed bin Cerîr ismine bakınız. 114.

235 — **TABERÎ**: Ebû Ca'fer Ahmed bin Muhammed, şâfiî âlimlerindendir. 694 [m. 1294] de vefât etdi “rahime-hümullahü teâlâ”. Çok kitâb yazdı. 129.

236 — **TÂHÂ-İ HAKKÂRÎ**: Evliyâ-i kirâmın büyüklerinden olan seyyid Tâhâ “kuddise sirruh” bin Ahmed bin Sâlih bin İbrâhîm, Abdülkâdir-i Geylânî evlâdındandır. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin ekmel talebesi, rabbânî ilmlerinin hazînesi idi. Zürriyeti, Ubeydullah ve Alâüddîn isminde iki oğlundan devâm etmiştir. Alâüddîn efendi, Şemdinânın Hizne köyündedir. Soyü (Se'âdet-i Ebediyye) kitâbının sonunda, Tâhâ isminde yazılıdır. Torunu Muhammed Sıddîk efendi, seyyid Mustafâ Arvâsî efendinin vefâtından sonra, onun zevcesi Meryem hanımı almış, bundan Tâhâ efendi olmuştur. Bu seyyid Tâhânın oğullarından Muhammed Sıddîk efendi, Irak hükûmetinde, Mûsul meb'usu iken Bağdâdda vefât etdi. Diğer iki oğulları Muhammed Sâlih Dârû ve Mazhar efendiler, Osmânlı devleti parçalandığı zemân, emlâkı ile Irakda kalmış iken, 1400 [m. 1980] senesinde Türkiyeye yerleşdiler.

Onüçüncü asrın kutbu olan mevlânâ Hâlid, 1224 [m. 1809] da Bağdâddan ayrılıp, bir senede Hindistâna giderek, Gulâm-ı Alî Abdüllah-i Dehlevînin huzûru ile şereflenip, lâyük oldukları fadl ve kemâlatı aldıktan sonra, Allahü teâlânın kullarına ilm sunmak için 1226 da vatanına avdet buyurdu. Her taraf, Mevlânânın kalbinden saçılan envâr ile aydınlandığı gibi, ilm öğrenmekte iken arkadaşı olan seyyid Abdüllah da, 1229 da Süleymâniyyeye Mevlânâyı ziyârete gitti. Sohbetinde kemâle gelip, halife-i ekmeli oldu. Mevlânâyı, birâderi oğlu seyyid Tâhânın hârikul'âde ve yüksek isti'dadını söyledi. Mevlânâ, ikinci def'a gelirken, berâber getirmesini emr buyurdu. İkinci def'a ziyâretlerinde, seyyid Tâhâyı da götürdü. Mevlânâ, Bağdâdda, seyyid Tâhâyı görür görmez hemen Abdülkâdir-i Geylânînin kabr-i şerîfine gidip, istihâre etmesini emr eyledi. Abdülkâdir-i Geylânî “kuddise sirruh”, kendi yolu büyük ise de, şimdi ehli bulunmadığını, Mevlânânın ise, zemânın ekmeli olduğunu bildirdi ve hemen ona gitmesini emr buyurdu. Bu ma'nevî emr ve izn üzerine, seyyid Tâhâ, Mevlânâ Hâlidin yanında iki sülûk, ya'nî seksen gün çalışarak mubârek kalbinden fişkırın, feyzlere, ma'rifetlere kavuşup, kemâle geldikten sonra (**Berdesur**) kasabasına geldi. Seyyid Abdüllah vefât edince, Sey-

yid Tâhâ, (Nehrî) kasabasına gelip kırk sene talebe yetişirdi. Aşıklar, her taraftan, pervâne gibi, ışık kaynağının etrâfına toplanıyordu. Nehrîdeki babadan kalma küçük evinde ibâdetlerini yapar. Diğeri zemânlarında, mescidde aklî ve naklî ilimleri öğretilmeğe ve islâmın güzel ahlâkını yaymağa çalışırdı. Ağalarla, beğlerle ve siyâset adamları ile görüşmez, huzûrunda siyâsetden ve dünyâ işlerinden konuşulmazdı. Her gün (**Mektûbât**) kitabını okur. Bu kitâbdaki, (herkese iyilik etmek, yapılan kötülöklere sabr edip, karşılık yapmamak, hattâ iyilikle karşılık, büyüklere, hükûmete hurmet ve yardım etmek) gibi nasihatları gönüllere aşıları. Binikiyüz seneden beri gelip geçmiş hocalarının hepsi de, bu güzel islâm ahlâkını bildirmişler, hepsi devlete, kanûnlara saygılı olmuşlardır. İçlerinden hiçbirisinin hükûmete isyân ettiği işitilmemiş, târîhlerde böyle çirkin bir hâdiseleri görülmemişdir. Bu ilm ve güzel ahlâk kaynaklarından uzak kalan dere beğlerinin, dünyâya, şöhrete düşkün kimselerin, hükûmetlere karşı isyânlarını ve ölümlerinden sonra başkalarının câhilce, taşkınca, ahmakca davranışlarını, ba'zı muhâlifleri ve hasedcileri, bu mübârek zâtlara da bulaşdırmak istemişler, hattâ bir kısmını zindanlara düşürmüşler ise de, kanûnlar ve adâlet karşısında, hepsinin ma'sûm, günâhsız oldukları anlaşılıp, serbest bırakılmışlar, kendilerinden afv ve özr dilenerek, büyük ikrâmılar, mükâfâtılar yapılarak, mübârek kalbleri ve teveccühleri kazanılmağa çalışılmışdır. Târîh ve menâkıb kitâblarında çok görülen böyle iftirâ okları, Seyyid Tâhâ hazretlerine de saplanmak istenmiş, hayâlî, çirkin iftirâlar uydurarak, bu ilm, ahlâk güneşini de lekelemeğe çalışan, zevâllı bedbahtlar zuhûr etmişdir. Fekat, güneş balçıkla sıvanamayacağı için, bu fazîlet güneşini gören, anlıyan uyanık ve bahtiyâr kimseler, böyle iftirâlara aldanmayıp, kendisine âşik ve hayrân olmakda, mübârek kalbinden saçılan nûrlarla aydınlanarak, râhata, huzûra ve sonsuz se'âdete kavuşmakda, vatana, millete ve devlete fâideli birer cevher olmaktadırlar. Seyyid Abdülhakîm efendinin babasının dedesi olan sey yid Muhammed, o zemân Vandan gelip, bu kaynakdan feyz almışdı. Seyyid Tâhâ, Vanı teşrîf edince, sey yid Muhammedin evinde müsâfir olurdu. Seyyid Muhammedin birâderi Lutfînin oğlu Sıbgatullah efendi de, Hızandan Vana gelince, sey yid Tâhâya intisâb etdi. Hızana babasının yanına gidip, meşhûr oldu. Yüzlerce talebesi ile, her yıl Nehriye ziyârete giderdi. Bir yıl, amcası molla Abdülhamîd efendinin mahdûmu, sey yid Fehîmi, pek genç yaşında iken berâber götürdü. Seyyid Fehîm, bir gece, müsâfir kaldıkları ev sâhibine, Hakkârî vâlisinin nasıl olduğunu sorar. O da, gece gündüz serhoş olduğunu söyleyince, vâlisi serhoş olan

bir memleketde nasıl durabileceklerini sabâha kadar düşünür. Ertesi gün Resûlan köyüne gelirler. Sıbgatullah efendi, buradakilere vâlinin nasıl olduğunu sorar. İyi adam olduğunu söylerler. Seyyid Fehîm, hemen (Amcam oğlu! O, serhoşdur. Nasıl iyi denilir?) der.

Nehrîye gitmek için Başkal’adan ayrılırken, seyyid Muhammed efendi, seyyid Fehîmi bir kenâra çekerek, (Yavrum Fehîm! Huzûruna çıkacağın seyyid Tâhâ, çok büyük zâtdır. Vilâyet derecelerinin en yüksekindedir. Feyz almadıkça, kemâle ermedikçe, ondan sakın ayrılma!) der. Nehrîden ayrılırken, seyyid Tâhâ, câmi’ önünde ayakda duruyor. Herkes elini öpdükden sonra, Sıbgatullah efendi, seyyid Fehîmin geride kaldığını görüyor. Seyyid Tâhâdan bunun da geri dönmesi için izin istiyor. Seyyid Tâhâ, izin vermiyor. O burada kalsın diyor. Yolcular ayrılınca, hemen orada, ayakda iken, seyyid Fehîme vazîfe verip, ta’lîm buyuruyor. Sıcak bir günde, anlatdıklarını tekrâr etdiriyor. Hepsini, olduğu gibi söyleyip, yalnız (hatt-ı tûlânî) yerine (hatt-ı tûlî) diyor. Seyyid Tâhâ, hemen düzeltmiştir. O zemân, seyyid Fehîm pek genç idi. Medrese derslerini, henüz bitirmemişti. Seyyid Tâhâ, birgün, câmi’ divarına dayanarak otururken, seyyid Fehîm gelir. Mubârek eli ile işaret ederek, yanına çağırır. Yanına gelir. (Sen zekî bir talebesin. Mutavveli okumalısın!) der. Efendim kitâbım yok. Hem de, memleketimizde okunan bir kitâb değildir, diyor. Seyyid Tâhâ, kendi kitâbını veriyor. Seyyid Fehîm tahsîlini bitirmek için, Muşun Bulanık kazâsı, Âbiri köyünde, molla Resûl-i Sübkînin yanına gidiyor. Mutavveli bunun huzûrunda okuyup, bitiriyor. Vilâyet derecelerinde yükselmek için de her yıl iki kerre Nehrîye ya’nî Şemdinana geliyor. Her gelişinde, seyyid Tâhâdan çeşidli iltifâtlarla şerefleniyor. Meselâ, birgün câmi’ sofasında (**Mektûbât**) okuyordu. Çok kalabalıktı. Seyyid Fehîm uzakda, ayakda dinliyordu. Seyyid Tâhâ, kitâbdan başını kaldırarak, (Molla Fehîm! Acaba şimdi, hiç üstâd yok mu) diyor. Seyyid Fehîm, cevâb vererek (Şimdi bulunan üstâd gibi, hiç gelmemiştir) diyor. Seyyid Tâhâ, hemen Mektûbâtı kapayıp, odasına gidiyor.

Seyyid Fehîm, kemâl ve tekmîle erip mutlak izin verilince, bu işi görmeğe lâîk olmadığını bildiriyor. Seyyid Tâhâ, ısrârla kabûl etdirmişdir. Memleketi olan Arvâsa teşrîf etmesini emr buyurmuşdur. Seyyid Fehîm Nehrîdeki dağın tepesine çıkarak giderken, tekrâr çağırıyor. Kitâbların içindeki mektûblarını kendisine gösterek, (Bu ihlâs ve sevgi, sizin değil midir? Niçin bu işden kaçınıyorsunuz?) buyuruyor. İcâzet ile şerefledikten sonra da, eskisi gibi, her yıl Nehrîye giderdi.

Seyyid Tâhâ “kuddise sirruh”, 1269 [m. 1853] da Nehrî kasabasında vefât etdi. Birgün ikindiden önce, ağaçlar arasında otururken, kendilerine iki mektûb veriliyor. Dâmâdı Abdül-ehad efendiye okutuyor. (Artık bizim dünyâdan gitmek zemânımız geldi) bu yuruyor. Dâmâdı, (Aman efendim! Şâmдан gelen bu iki mektûb ne olacak?) diyor. O gün Hatm okunduktan sonra, odasına gidiyor. Oniki gün hasta yatıp, ikindi vakti, mubârek rûhu Refik-i a’laya yükseliyor. Ağlamak seslerini duyan binlerce âşık, şaşırıp kalıyorlar. Hasta iken (**Berdesur**) köyünde bulunan kardeşi Sâlihi istiyor. Hatm ve teveccühleri yapmasını, birâder-i ekmeli, seyid Sâlihe emr buyuruyor. (Kardeşim Sâlih, kâmilidir. Herkesin başı, onun eteği altındadır) buyuruyor. Seyyid Fehîm, Seyyid Sâlihi, üstâd-ı sohbet yaptı. Sâlihden sonra da, bu âdetini bozmadı. Vefâtı olan 1313 senesine kadar, her yıl iki kerre, Nehrîye giderek seyid Sâlih’in kabrini ziyâret ederdi.

Seyyid Tâhâ-i Hakkârînin “kuddise sirruh” talebesi arasında, seyid Muhammed Sâlihden sonra tesarrufu en kuvvetlisi, seyid Sıbgatullah Arvâsî idi. Bundan sonra, Küfrevî Muhammed idi. Seyyid Sıbgatullah, talebesi arasında (**Gavs-ül a’zam**) ve (**Gavs-i Hizâ-nî**) isimleri ile meşhûr oldu. [1287] de vefât etdi. Bunun talebesi arasında Abdürrahmân Tâgî Nurşînî de, (**Üstâd-ı a’zam**) ve (**Seydâ**) isimleri ile meşhûrdur. Bunun da ondokuz talebesi: Fethullah Verkânîsî ve Abdüllah Nurşînî ve molla Reşid Nurşînî ve allâme molla Halîl Sî’ridînin torunu Abdülkahrî ve Abdülkâdir Hizânî ve seyid İbrâhîm Es’irdî ve Abdülhakîm Fersâfî ve İbrâhîm Ninkî ve Tâhir Âberî ve Abdülhâdî ve Abdüllah Hurûsî ve İbrâhîm Cukruşî ve Halîl Cukruşî ve Ahmed Taşkesânî ve Muhammed Sâmî Erzincânî ve Mustafâ ve Süleymân ve Yûsûf Bitlisîdir. Abdürrahmân Tâgî, [1304] de vefât etdi. Bunun kelîmâtını İbrâhîm Cukruşî toplayarak (**İşârât**) ismini vermişdir. Çok mu’teberdir. Fethullah-ı Verkânîsî 1317 de vefât etdi. Talebesinden Muhammed Ziyâüddîn Nurşînî, Abdürrahmân-ı Tâgînin oğlu olup, 1342 [m. 1924] de Bitlisde vefât etdi. (**Mektûbât**)ında yüzondört mektûb vardır. Onüç talebesinden birincisi Muhammed Alâüddîn-i Uhînî olup, mektûbâtını toplamışdır. İkincisi, Ahmed Haznevîdir. Muhammed Ma’sûm-i sâni ve Seyyid Muhammed Şerîf Arabkendî ve Adı-yamanlı Abdülhakîm efendi, bunun talebesidirler. Bu sonuncusu 1399 [m. 1978] de vefât etdi. Muhammed Râşid efendi bunun öğrencisidir. 154, 289, 332, 334, 387, 411.

237 — **TALHA BİN UBEYDÜLLAH**: İlk îmâna gelenlerdendir. Aşere-i mübeşşeredendir. Kâfirlerden çok işkence gördü. İpe bağlayıp çekerlerdi. Mekke de iken Zübeyr ile, Medîne de iken de

Ebû Eyyûb-i Ensârî ile âhuret kardeşi olması emr buyuruldu. Vazîfeli olduğundan Bedrde bulunamadı. Diğer gazâlarda bulundu. Uhud muhârebesinde, Resûlullahı kılıç darbesinden kurtarmak için, kolunu uzatıp siper etdi. Eli yaralanıp çolak kaldı. Resûlullah, ok yağmuru altında çukura yuvarlandı. Talha sırtına alarak çukurdan bir kaya üstüne çıkardı. Hazret-i Alî buyuruyor ki, Resûlullahdan işitdim: **(Talha ile Zübeyr, Cennetde benim komşularımdır)** buyurdu. Hicretin 36. cı yılında, Cemel vak'asında, hazret-i Alîye karşı harb edenler arasında idi. Bu muhârebede şehîd olunca, hazret-i Alî çok üzüldü. Ağhıyarak yanına gitti. Mubârek elleri ile, toprağı yüzünden sildi. Cenâze nemâzını kendi kıldırdı “radıyallahü teâlâ anhümâ”. 13, 14, 19, 20, 24, 30, 49, 60, 75, 76, 77, 116, 121, 122, 166, 174, 175, 176, 209, 235, 250, 251, 323, 365, 385.

238— **TAYYİBÎ**: Şerefeddîn Hüseyin bin Muhammed, hadîs ve tefsîr âlimidir. 743 [m. 1343] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. Tefsîri, Me'ânî ve Beyân üzerine yazmış olduğu **(Tibyân)** kitâbı ve **(Keşşâf şerhi)** meşhûrdur. 87, 118.

239 — **TİRMÜZÎ**: Muhammed bin İsâ, 209 [m. 824] da Buhârâda Tirmüz kasabasında tevellüd, 279 [m. 892] da (Bog)da vefât etdi “rahime-hümullahü teâlâ”. Hadîs imâmlarındandır. **(Sahîh-i Tirmüzî)** çok kıymetli hadîs kitâbıdır. Bu kitâbın çeşidli şerhleri arasında, Karaşideki **(Medrese-i arabîyye-i islâmîyye)**nin müdürü Yûsûf Binûrînin hâzırladığı **(Meârif-üs-sünen)** çok kıymetlidir. Arabîdir. Altı cild olup, basılması binüçyüzdoksan 1390 [m. 1970] da temâm olmuşdur. 19, 163, 165, 166, 184, 193, 241, 242, 248, 260.

240 — **ÜMM-İ HABİBE**: Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” zevcelerindendir. Ebû Süfyân ile Hindin kızı ve hazret-i Mu'âviyenin kardeşidir. Önce Übeydullah bin Cahşın zevcesi idi. İkisi de önce müslimân olup, Habeşistâna hicret etdiler. Zevci orada papaslara aldanarak, dünyâ malına kavuşmak için mürted oldu. Ümm-i Habîbeyi de dinden çıkararak zengin olmağa zorladı. O da (Muhammed aleyhisselâmin dînini ve sevgisini, bütün dünyâyâ değişmem) buyurdu. Übeydullah, işkence etmek için, sürünmesi için, bunu boşadı. Fekat, kendisi öldü. Resûlullah Ümm-i Habîbenin, bu sözlerini ve başına geleni işitince, Habeş pâdişâhı Necâşîye mektûb yazdı. Necâşînin serâyında Resûlullah'a nikâhı yapıldı. Bunun sâyesinde Habeşistândaki müslimânlar çok râhat yaşadı.

Dîninin kuvveti ve Resûlullah'a sevgisi o kadar çok idi ki, Mekte feth edilmeden önce, sözleşmek için Resûlullahın huzûruna gelen, kâfirlerin elçisi, babası Ebû Süfyânı, Resûlullahın yatağına

oturmadı. (Sen, bu mübârek yere oturmağa lâıyk değilsin) dedi “radıyallahü teâlâ anhâ”. 12, 24, 59, 328.

241 — **ÜMM-İ HİRÂM:** Enes bin Mâlikin teyzesidir. Sahâbe-i kirâmdandır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” birgün bunun evinde uyumuşdu. Gülerek uyandı. (Yâ Resûlallah, niçin güldün?) dedi. (**Ümmetinden bir kısmını gemilere binip, kâfirlerle gazâyâ giderler gördüm**) buyurdu. Ümm-i Hirâm, (Yâ Resûlallah! Düâ et, ben de onlardan olayım! dedi. (**Yâ Rabbî! Bunu da, onlardan eyle!**) buyurdu. Mu’âviye zemânında Ümm-i Hirâm, zevci ile, gemilere binip, Kıbrısa cihâd etmeğe gitdi. Orada atdan düşüp şehîd oldu. Kıbrısın ilk fâtihi hazret-i Mu’âviyedir “radıyallahü teâlâ anhümâ” 62, 63.

242 — **ÜMM-İ SELEME:** Resûlullahın zevcelerindendir. Fasîh, belîğ idi. Zevci vefât etmişdi. 378 hadîs-i şerîf haber vermişdir. Hazret-i Osmân zemânındaki fitne sırasında, halffeye nasîhat olarak söylediği nutk meşhûrdur. 59 da vefât etdi. 69, 242.

243 — **ÜSÂME BİN ZEYD:** Resûlullahın hizmetçisi olan Zeyd bin Hârisenin oğludur. Resûlullahın sevgilisi diye meşhûrdur. Mekkeye giderken Resûlullahın devesinde, arkasında oturmuşdu. Birlikde Kâ’beye girmişdi. Huneyn gazâsında, çocuk olduğu hâlde kahramanca çarpışdı. Çok cesûr idi. Onsekiz yaşında iken ordu kumandanı yapıldı. Esmer idi. Çok hadîs-i şerîf haber vermişdir. 59 da vefât etdi. 68, 116, 176, 178, 242.

244 — **UZUN HASEN:** Akkoyunlu devletinin hükmdârı idi. 871 de hükmdâr oldu. Diyâr-ı Bekrde idi. Birçok yerleri alarak, Tebrîze yerleşdi. 877 de Osmânlı devletine saldırdı. Fâtiht sultân Muhammed hâna mağlûb ve perîşân oldu. 882 [m. 1477] de vefât etdi. Tebrîzdedir. Trabzon İmperatoru (Davîd Komnus)un dâmâdı idi. Hüseyin Hilmi Işıkın kayın pederi olan Yûsûf Ziyâ Akışık, Akkoyunlu soyundan olup, Bosnalı Zülfikâr pâşanın torunu Ahmed beğın oğludur. 36, 321, 373, 384, 389, 390.

245 — **VAHİDEDDİN HÂN** — Altıncı sultân Muhammed, sultân Abdülmecîdin oğludur. Pâdişâh olan dört kardeşden en küçüğüdür. Osmânlı pâdişâhlarının otuzaltıncısı ve sonuncusudur. İslâm halffelerinin sonuncusudur. 1277 [m. 1861] de tevellüd etdi. 1336 [m. 1918] Ramezân-ı şerîfinin yirmibeşinci, temmuzun dördüncü perşembe günü hükmdâr oldu. 1344 [m. 1926] da İtalyada vefât etdi. Şâmda medfûndur. Ehl-i sünnet mezhebinde idi. Din bilgisi çokdu. 158, 282, 292.

246 — **VAHŞÎ:** Hazret-i Hamzanın Bedr gazâsında öldürdüğü Tu’aymenin birâderinin oğlu olan Cübeyr bin Mut’imin kölesi idi.

Habeşli olduğu için, el ile ok atmakta usta idi. Uhud gazâsında, Cübeyr buna, (Hamzayı öldürürsen âzâd ol!) demişdi. Hind de, babasının ve amcasının intikâmı için, Vahşîye mükâfât va'd etmişdi. Vahşî, taş arkasına pusuya girip, yalnız hazret-i Hamzayı gözetirdi. Hazret-i Hamza sekiz kâfiri öldürüp, saldırdırken, Vahşî okunu atarak ağır yaralandı ve kılıcı ile şehîd etdi. Sonra, ciğerini çıkarıp Hinde götürdü. Hind sevinip ciğeri çiğnedi. Üzerindeki zînetlerin hepsini Vahşîye verdi. Dahâ da vereceğini söz verdi. Hindin bu çirkin, canavarca işi, islâm dînine olan düşmânlığından değil idi. Hazret-i Hamza, Bedrde bunun babası Utbe ile amcası Şeybeyi öldürmüştü. Bunların ve kardeşi Velîdin intikâmını almak için, bu işi yaptı. Vahşî de, âzâd olmasını, altunlara kavuşmasını düşünüyordu. İslâmiyyete hücum düşüncesinde değildi.

Hicretin sekizinci yılında Mekke feth edildiği gün, Resûlullah, Kureyşin hepsini afv buyurdu. Yalnız on kişinin adını söyleyip, bunları gören öldürsün buyurdu. Hind ile Vahşî, bunlar arasında idi. Vahşî, Mekkedden kaçdı. Bir zemân uzak yerlerde kaldı. Sonra pişmân olup, Medîne'de mescide gelip, selâm verdi. Resûlullah, selâmını aldı. Vahşî, (Yâ Resûlallah! Bir kimse Allaha ve Resûlüne düşmanlık yapsa, en kötü, en çirkin günâh işlese, sonra pişmân olup temiz îmân etse, Resûlullahı canından çok sevicisi olarak, huzûruna gelse, bunun cezası nedir?) dedi. Resûlullah (**İmân eden, pişmân olan afv olur. Bizim kardeşimiz olur**) buyurdu. (Yâ Resûlallah! Ben îmân etdim. Pişmân oldum. Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü herşeyden çok seviyorum. Ben Vahşîyim) dedi. Resûlullah, Vahşî adını işitince, hazret-i Hamzanın parçalanmış hâli gözü önüne geldi. Ağlamağa başladı. (**Git, seni gözüm görmesin!**) buyurdu. Vahşî, öldürüleceğini anlıyarak kapıya yürüdü. Eshâb-ı kirâm kılınca sarılmış işâret bekliyordu. Vahşî, son nefesimi alıyorum derken, Cebrâîl aleyhisselâm geldi. Allahü teâlâ buyurdu ki, (**Ey sevgili Peygamberim! Bütün ömrünü puta tapmakla, kullarımı bana düşmân etmeğe uğraşmakla geçiren bir kâfir, bir kelime-i tevhid okuyunca, ben onu afv ediyorum. Sen, amcamı öldürdü diye Vahşîyi niçin afv etmiyorsun? O pişmân oldu. Şimdi sana inandı. Ben afv etdim. Sen de afv et!**) Herkes, öldürün emrini beklerken, (**Kardeşinizi çağırınız!**) buyurdu. Kardeş sözünü işitince, saygı ile çağırıldılar. Vahşîye (afv olduğunu) müjde eyledi. (**Fekat, seni görünce dayanamıyorum. Üzülüyorum. Bana görünme!**) buyurdu. Resûlullahı üzmemek için, bir dahâ yanına gelmedi. Mahcûb, başı önünde yaşadı. 9, 59, 344, 362.

247 — **VÂKİDÎ**: Muhammed bin Ömer, târifcidir. 130 yılında

Medîne'de tevellüd, 207 [m. 822] de Bağdâdda vefât etdi “rahimehullahü teâlâ”. İmâm-ı Mâlikden ders aldı. Çok târîhler yazdı. (**Târîh-i kebîr**) kitâbı meşhûrdur. Hârûn Reşîde hacda delîl olmuşdu. 19, 20, 252, 350.

248 — **VÂSİL BİN ATÂ**: Mu'tezile mezhebinin kurucusudur. Hicretin 80. ci yılında Medîne'de tevellüd, 131 [m. 748] de vefât etdi. Hasen-i Basrînin talebesi idi. Hasenin bir sözüne karşı geldiğinden (Vâsil i'tizâl etdi. Ya'nî bizden ayrıldı) buyurdu. Ehl-i sünnetden ayrıldı. Çeşidli kitâblar yazdı. 88, 264.

249 — **VEYSEL KARÂNÎ**: Tâbi'nin büyüklerindedir. Resûlullah efendimizin zemânında bulundu ise de göremedi. Yemenlidir. Hazret-i Ömer zemânında Medîneye gelip, çok hurmet gördü. Hazret-i Ömer, düâsını istedi. Basraya gitti. Sıfîn muhârebesinde, hazret-i Alînin askeri arasında iken, 37 yılında şehîd oldu “rahimehullahü teâlâ”. Anadoluya gelmemişdir. Hadîs-i şerîf ile medh edildi. Ferîdüddîn-i Attârın, fârisî (**Tezkiret-ül-evliyâ**) kitâbında, hayâtı yazılıdır. 10, 155, 156, 275.

250 — **YAHYÂ** “aleyhisselâm”: Zekeriyâ aleyhisselâmın oğludur. Annesi Elîsâdır. Hristiyanlar Elizabeth diyor. Hazret-i Meryemin baba bir kız kardeşidir. Dâvüd aleyhisselâmın soyundandır. (**Tevrât**)da yazılı olan İsâ aleyhisselâm göke çıkarıldıktan bir buçuk sene sonra (**İncîl**)e uyduğu için, zâlim yehûdî hükmdârı Herod tarafından, otuzdörtbuçuk yaşında iken, şehîd edildi. Mubârek bedeninin parçaları başka şehrlere'dir. İbni Âbidîn, önsözünde diyor ki, (Mubârek başı, Şâmda Ümeyye câmi'indedir). 177, 186, 200, 407.

251 — **YAHYÂ BERMEKÎ**: Yahyâ bin Hâlid, Abbâsî devletinin vezîrlerindedir. Horasanlıdır. Babası, Ebû Müslim Horasânînin ordusunda çok hizmet etmiş, vezîr olmuşdu. Yahyâ da, Âzerbaycan vâlîsi idi. Mehdî zemânında vezîr oldu. Hârûn Reşîdin hocası oldu. Sonra buna da onyedî sene vezîrlik yaptı. 189 [m. 805] da zındanda öldü. 88.

252 — **YAHYÂ BİN ŞEREF NEVEVÎ**: Nevevî ismine bakınız! 53, 106.

253 — **YEZÎD**: Hazret-i Mu'âviyenin oğlu ve Emevî devletinin ikinci halîfesidir. Hicretin yirmialtıncı yılında Şâmda tevellüd etdi. 60. ci senesinde halife oldu. 61. ci senesinde Kerbelâ fâci'ası oldu. Hazret-i Hüseyin şehîd olup, mubârek başı Şâmda Yezîdin serâyına getirildi. Yezîd dedi ki, (Bilir misiniz bu iş neden oldu? Bu zât, babam Alî, onun babasından hayırlıdır. Anam Fâtıma,

onun anasından hayırlıdır. Ceddin Resûlullah, onun dedesinden hayırlıdır. Ben de, ondan hayırlıyım. Hilâfet, benim hakkımdır dedi. Allah için söylüyorum ki, Fâtıma, elbette benim anamdan hayırlıdır. Ceddine gelince, Allaha ve âhîret gününe inanan kimse, Resûlullahı “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” kimseyi müsâvî göremez. Lâkin Hüseyin bunu fikh ve ictihâdî ile söyledi. **(Herseyin sâhibi Allahü teâlâdır. Mülkünü dilediğine verir)** âyet-i kerîmesini düşünmedi). Kısas-ı enbiyâda, bundan sonra diyor ki:

Kerbelâdan getirilen kadınlar ve Zeynel'âbidîn, Yezîdin önüne çıkarıldı. Hazret-i Hüseyinın kızı Fâtıma, (Yâ Yezîd! Resûlullahın kızları esîr midir?) dedi. Yezîd, (Ey kardeşimin çocuğu! Ben bunu istemezdim) dedi. Kadınları, Yezîdin kadınlarının yanına götürdüler. Serây kadınları ta'ziyet verdi. Alınan mallarını sordular. Katkat ödediler. Hazret-i Hüseyinın kızı Sükeyne, (Yezîdden hayırlı günâhkâr görmedim) derdi. Yezîd, Zeynel'âbidîni yanına aldı. Akşâm sabâh berâber yidi. Yezîd Ehl-i beytin yol paralarını bol bol verip, korumak için yanlarına asker katıp, Medîneye gönderdi. Zeynel'âbidînle vedâ' ederken, (Allahü teâlâ, ibni Mercâneye la'net eylesin! Vallahi ben olsaydım, babanın her istediğini kabûl ederdim. Lâkin kader-i ilâhî böyle imiş ne çâre. Her ne istersen bana yaz! Kabûl olunur) dedi. Mercâne, ibni Ziyâdın anasının adıdır.

Yezîd, Kerbelâ vak'asından sonra: (Allah, o ibni Mercâneye la'net eylesin! Hüseyinın isteklerini kabûl etmeyip de, onu katl etdirdi. Onun katli ile, herkesi bana gücendirdi. İyi kötü herkes, Hüseyinın katl olayını şişirerek anlatıp bana düşman oldu) derdi. Yezîd, 64 [m. 683] senesinde vefât etdi.

Büyük âlim El-Kâdî Ebû Bekr İbnül'arabî **(El-Avâsım)** kitâbında diyor ki: **(Buhârî)**nin Kitâb-ül-fiten kısmında diyor ki, (Medîne halkı, Yezîdi hilâfetden hal' etmek istedikleri zemân, Abdûllah ibni Ömer, yakınlarını ve çocuklarını toplayıp, buna, Allahın ve Resûlullahın halifesi olarak bî'at etdik. Allahın ve Resûlullahın halifesi ile harb etmekden dahâ büyük gadr olmaz dedi). Abdûllah bin Ömer, Yezîde bî'at ederken, (Bu bî'at hayırlı ise, râzı olunuz. Kötü olursa, sabr ederiz) dedi. Hamîd bin Abdürrahmân diyor ki, Yezîde bî'at olunurken, bir Sahâbînin yanına gittim. Bana, (Yezîd bu ümmetin hayırlısı değildir. Ondandır dahâ âlimler, onandır dahâ şerefli kimseler var diyorsunuz. Ben ise, bu ümmetin birlik olmasını ayrılıklarından dahâ çok severim. Ümmet-i Muhammedin girip râhat ettiği bir yere giren kişi, râhatsız olur mu? Elbette

olmaz) dedi. Yezîdin şerâb içmesine gelince, buna inanmak için, iki âdil şahidin, gördüm diyerek haber vermesi lâzımdır. Leys bin Sa'd, (Emîr-ül-mü'minîn Yezîd, altmışdört senesinde vefât etdi) dedi. Bu sözü Yezîdin adâletini haber vermekdedir. Onu âdil bil-meseydi, Emîr-ül-mü'minîn demezdi. İmâm-ı Ahmed bin Hanbel (**Kitâb-üz-zühd**)de diyor ki, Yezîd, hutbe okurken, (Hasta olan kimse, en iyi amellerini araşdırıp, hep onu yapsın! En kötü ameli-ni de araşdırıp, onu terk etsin!) dedi. Bu yazısı, Yezîdin sözünü huccet kabûl ettiğini gösteriyor. Ona şerâb içmeği, fâsık ve fâcir olmayı iftirâ eden târihcilerin utanmaları lâzımdır. Târihcilerin ço-ğu din bilgilerinde câhildirler. Bid'at deryâsına düşmüşdürler. Ço-ğu, Eshâb-ı kirâmı ve Selef-i sâlihîni kötülüye bilmek için hadîs uy-durmakdan bile çekinmemişlerdir. Bunların maksadları din değil, dünyâ idi. İnsanların en zararlısı zekî olan câhiller, hiylekâr olan bid'at sâhibleridir. Mal satın almak için, âdil olan tâcir aranıyor da, Selef-i sâlihîn hakkında bilgi almak için, dinden ve hele adâletden nasîbi olmıyanların sözleri, yazıları nasıl kabûl olunur? (**Avâ-sım**)dan terceme temâm oldu. Bu kitâb, 1371 [m. 1951] de Mısrda basılmışdır. Son nefesde îmân ile gitmesi ve tevbe etmesi mümkün olduğu için, imâm-ı Gazâlînin "rahime-hullahü teâlâ" ve başkala-rının, Yezîde la'net câiz değıldir dedikleri, (**Berîka**)nın binonuncu sahîfesinde yazılıdır.

(**Nuhbet-ül-leâlî**) ismindeki, (**Bed-ül-emâlî**) kasîdesinin şerhi-ni, Muhammed bin Süleymân Halebî yapmışdır. Bu şerhinde di-yor ki: Yezîde, öldükden sonra, yalnız iftirâ eden taşkınlara la'net etdi. Bunlar, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunluğuna uymıyan geve-ze kimselerdir. Aklı olan kimse, ona dil uzatmaz, la'net etmez. Çünkü, ona la'net etmeğe emr olunmadık. Kıyâmetde bundan so-rulmıyacağız. Şî'îler, hâricîler ve Mu'tezile fırkasında olanların bir kısmı ve hattâ, Teftâzânî, imâm-ı Hüseyin öldürülmesinden râzı olduğu için ve buna sevindiği için ve Ehl-i beyte hakâret et-diği için ve o zemân küfre sebep olan beytler söylediği için, ona la'net câiz olur dediler ise de, böyle söylemeleri doğru değıldir. (**Temhîd**) kitâbında, [Ebû Şekûr Sülemî] diyor ki, (Yezîd, imâm-ı Hüseyini öldürmeği emr etmedi. Kendisine bî'at etdirilmesini, yâ-hud, yakalayıp, diri olarak getirilmesini emr etdi. Onlar ise, ken-diliklerinden öldürdüler). Bu kötü işi, Ubeydullah bin Ziyâd yap-dı. Kûfe şehriden asker gönderdi. Kerbelâda karşılaşp öldürdü-ler. İmâm-ı Hüseyini öldürmek için emr vermek, hattâ, Peygam-berlerden başka herhangi bir kimseyi öldürmek, buna halâl de-medikçe, la'net etmeğe sebep olmaz. Olsa olsa, fâsık olur. Kâfir

olmaz. Fâsık olan mü'mine la'net etmek câiz değildir. Hattâ, hayâtta olan bir kâfire de la'net, câiz değildir. Çünkü, mü'min olarak ölmesi ihtimâlî vardır. Ancak belli olmıyan kâfirlere ve kâfir olarak öldüğü bilinen kimseye la'net câizdir. Yezîdin hep nemâz kıldığı muhakkaktır. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, nemâz kılanlara la'net olunmasını yasak etmiştir. Sa'düddîn-i Tefâtâzânî, (**Akâid-i Nesefiyye**) şerhinde diyor ki, (Yezîde la'net mes'elesinde, Ehl-i sünnet âlimleri ikiye ayrıldı. (**Hulâsa**)da ve başka kitâblarda, ona ve Haccac Yüsüfe la'net câiz olmadığı bildirildi. Çünkü, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” nemâz kılanlara ve Ehl-i Kibleye la'net etmeği nehy etdi). Netficede deriz ki, Yezîdin imâm-ı Hüseyini öldürmeğe emr verip vermediği ve buna râzı olup olmadığı, kesin olarak bilinmediği için, susmak iyidir. Çünkü, ona la'net etmek emr edilmedi. La'net etmemek de günâh değildir. Evet, onun yaptığı çirkin işi sevmeyiz. Râzı olmasa bile, onun sebep olduğu meydândadır. (**Nuhbe**)den terceme temâm oldu.

Hindistân âlimlerinden mevlânâ hâfız Hakîm Abdüşşekür Mirzâpûri, (**Şehâdet-i Hüseyin**) kitâbında hazret-i Hüseyini Kûfe şehrinde kendilerine şî'î diyenlerin şehîd etdiklerini ve şehîd eden Şemmer habîsinin, hazret-i Alînin askeri arasında, hazret-i Mu'âviyeye karşı harb etdiğini vesîkalarla isbât etmektedir. Bu kitâbı mevlevî Gulâm Haydar Fârûkî, urdu dilinden fârisiye terceme etmiş, 1395 [m. 1975] de Karaşide basdırılmışdır. Mezkûr (**Şehâdet-i Hüseyin**) kitâbdan ba'zı kısımları bu (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâbımızın 135.ci sahîfesinde ve (**Hak Sözüün Vesîkaları**) kitâbının (**İmân ile ölmek için kardeşim, Ehl-i beyt ile Eshâbı sevmelisin**) kısmının otuzaltıncı maddesinde yazılıdır. Oradan okuyunuz!. 27, 37, 63, 65, 76, 77, 88, 136, 137, 138, 139, 140, 194, 211, 244, 305, 317, 341, 344, 345, 346, 350, 357.

254 — **YEZİD BİN EBİ SÜFYÂN**: Ebû Süfyânın oğlu, hazret-i Mu'âviyenin büyük kardeşi idi. Eshâb-ı kirâmdandır. Çok sâlih idi. Mekkenin fethinde müslimân oldu. Hüneyn gazâsında bulundu. Hazret-i Ebû Bekrin Şâma gönderdiği orduda, bir birliğin kumandanı idi. Hazret-i Ömer zemânında Filistin vâlisî oldu. Ondokuzuncu yılda tâ'ûndan vefât etdi “radıyallahü teâlâ anh”. Yerine kardeşi Mu'âviyeyi vekîl bırakmışdı. Halîfe de tasdik etdi. 60, 62, 64, 246, 251, 349, 355, 356.

255 — **YÛSÛF** “aleyhisselâm”: Ya'kûb “aleyhisselâm”, oniki oğlundan en çok Yüsüfü severdi. Kardeşleri, onu kıra götürüp kuyuya atdı. Onu kurt yidi dediler. İçlerinden biri, kuyuya yemek

götürmüştü. Kervan gelmiş, Yûsüfî çıkarmışlar görünce, bu bizim kölemiz idi. Kaçdı dedi. Ucuz satdı. O zemân, onsekiz yaşında idi. Kardeşlerinden korkup susdu. Mısra götürüp mâliyye vekiline satdılar. Çok güzel idi. Yüzünde nûr parlıyordu. Vekîlin zevcesi Zeliha [Fârisîde Züleyhâ denir] buna âşık oldu. Fekat, iftirâ etdi. Habse konuldu. Zindânda, Fir'avnın ekmekcisi ve şerbetçisi de vardı. Bunlar, bir gece rü'yâ gördüler. Yûsüfe anlatdılar. Şerbetçi kurtulacak, ekmekci asılacak dedi. Öylece oldu. Fir'avn, bir rü'yâ gördü. Kimse, bunu çözemedi. Şerbetçi, gelip Yûsüf aleyhisselâma anlatdı. Yedi sene bolluk, sonra yedi sene kıtlık olacak. Bollukda saklayın, kıtlıkda bunları yirsiniz buyurdu. Fir'avn, Yûsüfî istedi. Çok beğendi. Mâliyye vekîli öldü. Yûsüfî vekil yapıldı. Zelihayı ona verdi. Bundan, iki oğlu ve Rahmet adında bir kızı oldu. Bollukda, çok zahîre topladı. Kıtlıkda, her memlekette Mısra gelip, zahîre satın aldılar. Vesfka ile veriyordu. Kardeşleri de, Ken'ân ilinden, ya'nî Şâm tarafından, zahîre almağa geldiler. En küçükleri olan Bünyâmin, Yûsüfe çok benzerdi. Bunu, babası göndermemişdi. Yûsüf "aleyhisselâm", kardeşlerini tanıdı. Siz kimsiniz, câsûs olmyasınız dedi. Söylediler. Bunlara ziyâfet verdi. Bir dahâ gelirken, öteki kardeşinizi de getirin! Onu getirmezsene, size zahîre vermem dedi. Paralarını da gizlice, zahîrenin arasına koydurdu. Geri gelince, (Baba! Bünyâmini de götürceğiz) dediler. (Evelce Yûsüfe olanı biliyorsunuz. Fekat, Allahü teâlâ, en iyi koruyucudur. Merhametlilerin en merhametlisidir) dedi. Paralarını da, geri gelmiş görünce, yine gidip alalım dediler. Bünyâmini gözeceklerine kuvvetli söz verdiler. Yûsüf "aleyhisselâm", ziyâfet ve çok ikrâm eyledi. Bünyâmine gizlice kendini tanıttı. Seni göndermiyeceğim, üzülme dedi. Bunun yüküne bir altın tas koydurdu. Giderlerken arkadan, hırsız var diye sesler geldi. Biz hırsız değiliz dediler. Sözüünüz yalan ise, ne yapalım dediler. Hangimizde çıkarsa, onu tutun. Biz, böyle yaparız dediler. Tas, Bünyâminin yükünde bulundu. Bunu yakalamak, Mısır kanûnlarında yok idi. Babasının dînini kardeşlerine söyletti. Böylece, Bünyâmini ellerinden aldı. Babamız ihtiyârdır. Bunu çok sever. Bunun yerine bizim birimizi al dediler. Biz, sizin sözünüzle bunu tutukluyoruz. Başkasını alırsak, zâlim oluruz dedi. Utanarak, sıkılarak, babalarına geldiler. Ya'kûb "aleyhisselâm" çok üzüldü. Bunda bir iş var! Mısır sultânı, bizim dînimizi ne bilir? Sabr güzel şeydir. Cenâb-ı Hak, beni çocuklarıma kavuşturabilir buyurdu. Yûsüf, Yûsüf diye ağlamaktan, gözlerine perde geldi. Kuyuya atılalı yirmibir yıl olmuştu. Kardeşleri ondan ümmîdi kesmişdi. Babası ise, Allahdan

ümmîd kesmiyor ve onun küçük iken gördüğü rü'yâdan, kardeşlerinin ona birgün secde edeceğini biliyordu. Gidiniz onları arayınız! Allahdan ümmîd kesilmez dedi. Mısra gittiler. Ey azîz! Fakîriz. Babamız ihtiyârdır. Bize lutf ve ihsân et! Bize zahîre ver. Kardeşimizi de bağışla deyip, yalvardılar. Gülerek, Yûsûfe yaptığınızı unuttunuz mu dedi. Sen Yûsûf müsün dediler. Evet, ben Yûsûfüm. Bu da, kardeşimdir. Cenâb-ı Hak bize ihsân etdi. O, sabr edenleri mahrûm bırakmaz dedi. Şu gömleğimi babamın gözlerine sürün ve hepsini buraya getirin dedi. Onlar Mısrardan gelirken, Ya'kûb "aleyhisselâm", (Yûsûfün kokusu geliyor) diyordu. Yanındakiler (Sen hâlâ eski şaşkınlık üzeresin) dediler. Sonra, oğulları geldi. Gömleği yüzüne koyunca gözleri açıldı. Hepsi Mısra gitti. Yûsûf "aleyhisselâm", Fir'avn ile ve ehâlî ile, uzakdan karşıladı. Serâyına götürdü. Babasını, anasını sedire oturttu. Sedire karşı, Allahü teâlâyâ, secde-i şükr yaptılar. Onyediyen sene sonra Ya'kûb "aleyhisselâm" vefât etdi. Yûsûf "aleyhisselâm" elli altı yaşında idi. Yüzon yaşında vefât etdi. Fir'avn, bundan önce vefât etdi. Sonra gelen Fir'avnlar, Benî-İsrâîle kıymet vermediler. 131.

256— **YÛSÛF BİN CÛNEYD**: Ehî Çelebî, ikinci Bâyezîd hân devri âlimlerindendir. Tokadlıdır. Bursada, Edirne ve İstanbul'da müderrislik yaptı. (**Vikâye**)nin (**Sadr-iş-şeri'a**) şerhine hâşiye yaparak, (**Zahîret-ül-ukbâ**) ismini vermişdir. (**Hediyet-ül-mehdiyyîn**) kitâbı arabî olup, İstanbul'da basdırılmışdır. Dokuzyüzbeş 905 [m. 1499] de vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İstanbul'da (**Ehî-zâde**) câmi'i yanındadır.

257 — **YÛSÛF BİN İBRÂHÎM**: Cemâleddîn Yûsûf Erdebilî, Şâfi'î âlimlerindendir. Âzerbaycân fâtihterindendir. 799 [m. 1397] da vefât etdi. Fıkh kitâbları vardır. 106.

258 — **YÛSÛF NEBHÂNÎ**: Yûsûf bin İsmâ'îl bin Yûsûf, 1265 [m. 1849] da Hayfâda tevellüd, 1350 [m. 1932] de Beyrut'da vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". Câmi'ul-ezheri bitirdi. Şâm'da kâdî, Beyrut'da hukuk mahkemesi reîsi oldu. Çeşidli şehirleri ve İstanbul'u ziyâret etdi. Medîne'de vehhâbiliği yakından incelemek imkânını buldu. Topladığı bilgileri yaymak için, çok kıymetli kırkyedi kitâb yazdı. (**El-Feth-ül-kebir**) kitâbında ondörtbindört yüzelli hadîs, harf sırasına göre dizilmişdir. Üç cild hâlinde basılmışdır. (**Câmi'u kerâmât-il-evliyâ**) kitâbı iki cild olup, kerâmetin hak olduğunu isbât etmektedir. 1329 [m. 1911] da Mısr'da basılmışdır. Kırkyedi kitâbının hepsi basılmışdır. Çok mühim olan, (**Şevâhid-ül-hak**) kitâbı, Mısr'da üçüncü def'a olarak binüçyüzseksenbeş

[1385] hicrî ve [1965] mîlâdî senesinde basılmışdır. Kitâb beşyüz-yetmiş sahîfe olup, dörtyüzelli sahîfesi ibni Teymiyyeyi ve vehhâbîleri red etmekte, geri kalan yüzyirmi sahîfesi de Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, hazret-i Mu'âviye ile Amr bin Âs hazretlerinin yüksekliklerini ve islâmîyete hizmetlerini bildirmektedir.

(Câmi'ul-ezher) profesörlerinden allâme şeyh Alî Muhammed Beblâvî Mâlikî ve Allâme şeyh Abdürrahmân Şerbînî ve şeyh Ahmed Hüseyin Şâfi'î ve şeyh Ahmed Besyânî Hanbelî ve ârif allâme Süleymân Şübrâvî Şâfi'î ve şeyh Abdülkâdir Râfi'î ve ayrıca Mısır Baş müftüsü allâme Bekrî Muhammed Sadefî Hanefî ve müderris allâme Muhammed Abdülhayy Ketânî İdrisî Fâsî ve allâme seyyid Ahmed beğ Şâfi'î ve Fâdil Allâme şeyh Sa'îd-i Mûcî Şâfi'î ve allâme şeyh Muhammed Halebî Şâfi'î ve dahâ birçok Ehl-i sünnet âlimleri, **(Şevâhid-ül-hak)** kitâbını beğenmişler, uzun yazıları ile övmüşlerdir.

(Şevâhid-ül-hak) kitâbında, Vehhâbîlerin mutlak ictihâd her zemân vardır demelerinin yanlış olduğunu ve Resûlullahı ve bütün Evliyânın mezârlarını ziyâret için uzak yerlerden gitmenin meşrû' olduğunu ve Resûlullah ile, Evliyâ ile Allahü teâlâyâ istigâsenin meşrû' olduğunu ve dört mezheb âlimlerinin ibni Teymiyye bid'at-lerine karşı yazılarını uzun bildirmektedir. Beşinci bâbında, Ahmed ibni Teymiyyenin bid'atlerini savunan üç kitâbdan parçalar almakda, bunları âyet-i kerîmelerle ve hadîs-i şerîflerle çürütmektedir. Bu üç bozuk kitâb, ibni Kayyım-ı Cevziyyenin **(İğâsetül-lehfân)** ve ibni Abdül-Hâdinin **(Firredd-i ales-Subkî)** ve Nu'mân Âlûsî Bağdâdînin **(Cilâ-ül-ayneyn fî muhâkeme-til-Ahmedeyn)** ismi ile İbni Hacer hazretleri karşı yazdığı kitâblardır. Bu üç kitâbın haksız ve Ehl-i sünnete muhâlif olduklarını isbât etmektedir.

Vehhâbîlerin temel kitâbları olan **(Feth-ul-mecîd)** kitâbının ikiyüzellidokuzuncu [259] sahîfesinde, imâm-ı Zeynel-âbidîn Alî hazretlerinin, bir kimseyi Resûlullahın kabri yanına gelip düâ ettiğini görünce, buna mâni' olduğunu ve **(Bana salât okuyunuz! Her nerede olursanız, verdiğiniz selâm bana ulaşırılır)** hadîsini okuduğunu yazıyor. Hâdiseyi yanlış anlatarak, (Buradan anlaşılıyor ki, düâ ve salât okumak için kabir yanına gitmek yasak edilmiştir. Bu, kabri bayram yeri yapmanın bir kısmıdır. Mescid-i Nebî'ye nemâz kılmak için giren kimsenin, selâm vermek için kabrin yanına gitmesi yasaktır. Eshâbın hiçbiri böyle yapmadı. Böyle yapanları da men' etdiler. Peygambere ümmetinin yalnız okudukları salât ve selâm bildirilir. Başka işleri bildirilmez) diyor. Buna mâni' olmak için Süûd hükûmetinin, Mescid-i Nebî içine **(Hucre-i**

se'âdet) yanına asker koyduğunu da, ikiyüzotuzdördüncü [234] sahifesinde yazıyor.

Yüsuf Nebhânî, (**Sevâhid-ül-hak**) kitâbının çeşidli yerlerinde bunlara cevâb vermektedir. Sekseninci [80] sahifesinde diyor ki: İmâm-ı Zeynelâbidîn “radiyallahü anh”, Resûlullahın mübârek kabrini ziyâret etmeği yasak etmemiştir. İslâmiyyete uygun olmayan, saygısızca yapılan ziyâreti yasak etmiştir. Torunu imâm-ı Ca'fer Sâdık, Hucre-i se'âdeti ziyâret eder, Ravda tarafındaki direk yanında durup, Resûlullaha selâm verirdi ve mübârek başı buradadır derdi. (**Kabrimi bayram yapmayınız!**) demek, ziyâretinizi bayram gibi belli zemânlara bırakmayın! Her zemân ziyâret ediniz demektir. 88. ci ve 106. cı sahifelerinde diyor ki: Ebû Abdül-lah Kurtubî (**Tezkire**)sinde buyuruyor ki, Resûlullaha ümmetinin amelleri her sabâh ve her akşam bildirilir. 89. cu ve 116. cı sahifelerinde diyor ki: Halîfe Mensûr, Resûlullahı ziyâret ederken, imâm-ı Mâlike sordu: Yüzümü kabre karşı mı, kıbleye karşı mı döneyim? İmâm-ı Mâlik buyurdu ki: Yüzünü Resûlullahdan nasıl ayırabilirsin? O “sallallahü aleyhi ve sellem” senin ve baban Âdem'in afv olmasına vesîledir. 92. ci sahifede diyor ki: (**Kabrleri ziyâret ediniz!**) hadîs-i şerîfi emrdir. Ziyâret yaparken harâm işlenirse, ziyâret yasak edilemez. Harâmı yapması yasak edilir. 98. ci sahifesinde diyor ki: İmâm-ı Nevevî (**Ezkâr**) kitâbında (Resûlullahın ve Sâlihlerin kabrlerini çok ziyâret etmek ve her ziyârette kabr başında çok durmak sünnettir) buyurmaktadır. 100. cü sahifede diyor ki: İbni Hümâm (**Feth-ul-kadîr**) kitâbında, Dâr-ı Kutnînin ve Bezzârın bildirdikleri hadîs-i şerîfi yazıyor. Bu hadîs-i şerîfde, (**Başka bir iş görmeyip, yalnız beni ziyâret için gelene, kıyâmet günü şefâ'at etmek, üzerimde hakkı olur**) buyuruldu. 118. ci sahifede buyuruyor ki, (Allahü teâlâ Evliyâyâ kerâmet vermiştir. Öldükden sonra da tesarruf ederler. Bunları Allahü teâlâyâ vesîle etmek câizdir. Evliyânın öldükden sonra da kerâmetleri çok görülmüştür. Fekat, islâmiyyete uygun olarak istigâse etmelidir. Câhillerin, dilediğini verirse veyâ hastamı iyi edersen, sana şu kadar..... vereceğim demesi câiz değildir. Fekat, buna küfr, şirk denilemez. Çünkü, çok câhil olan da, Velfînin îcâd edeceğine düşünmez. Veliyi, Allahü teâlânın îcâd etmesine vesîle etmektedir. Onun Allahü teâlânın sevgili kulu olduğunu düşünmektedir. Dileğimi yapmasını Allahdan iste, Allahü teâlâ, senin düânı red etmez demektedir. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, (**Aşağı, değersiz sanılan çok kimseler vardır ki, onlar Allahü teâlânın sevgili kullarıdır. Birşeyi yapmak dileseler, Allahü teâlâ o şeyi,**

elbet yaradır) buyurdu.) Bu hadîs-i şerîf, vehhâbîlerin (**Feth-ul-me-cîd**) kitâbı, 381. ci sahifesinde de yazılıdır. Müslimânlar, böyle hadîs-i şerîflere güvenerek, Evliyâyı vesîle etmektedir. İmâm-ı Ahmed, imâm-ı Şâfi'î, imâm-ı Mâlik ve imâm-ı a'zam Ebû Hanife, sâlihlerin kabrleri ile teberrük etmek câizdir dediler. (Ehl-i sünnet) âlimlerinden birinin mezhebinde olduğunu, Ehl-i sünnet olduğunu söyleyen bir kimsenin de böyle söylemesi lâzımdır. Böyle söylemezse, Ehl-i sünnet olmadığı, yalancı olduğu anlaşılır. (**Şevâhid-ül hak**)dan terceme temâm oldu. 212, 270, 353.

259 — **ZEHEBÎ**: Şemseddîn Muhammed bin Ahmed, islâm târihçilerindendir. 740 senesine kadar olan târih olaylarını yazmıştır. (**Târîh-i islâm**) kitâbı oniki cildir. Bu kitâb çok kıymetlidir. Başka hadîs ve târih kitâbları da vardır. 673 [m. 1274] de Şâm'da tevellüd, 748 [m. 1348] de vefât etdi “rahime-hullahü teâlâ”. 18, 21, 79, 223.

260 — **ZEKERİYYÂ** “aleyhisselâm”: Süleymân aleyhisselâmin soyundandır. Beyt-ül-mukaddesde Tevrât yazar, kurban keserdi. Peygamber oldu. Zevcesi (İsâ) veyâ (Elîsâ) ile bunun anadan kız kardeşi (Hunne)nin çocukları olmazdı. Hunne, İmrânın zevcesi idi. Hunne, (Oğlum olursa Beyt-ül-mukaddese hizmetçi vereyim) diye nevr etdi. İmrân öldükden sonra Hunnenin kızı oldu. Adını Meryem koydu. Meryemi Beyt-ül-mukaddese götürüp Zekerîyyâ aleyhisselâma teslim etdi. Bu da alıp evine götürdü. Teyzesi İsâ' bunu büyüttü. Büyük olunca Beyt-ül-mukaddesde bir odada ibâdete başladı. Yanına, Zekerîyyâ aleyhisselâmdan başka kimse giremezdi.

Zekerîyyâ “aleyhisselâm” ihtiyâr olduğu hâlde, oğlu Yahyâ “aleyhisselâm” dünyâyâ geldi. Yahyâ “aleyhisselâm” büyüdü. Önce Tevrâtdan, sonra İncılden va'z etdi. Benî İsrâîl üzerine hâkim olan Filistin vâlisî Herod, Tevrâta göre kardeşinin kızını almak istedi. İncilde bu yasak olduğundan, Yahyâ “aleyhisselâm” nikâh yapmadı. Herod da, bunu şehîd etdi. Zekerîyyâ “aleyhisselâm” oğlunu kurtarmağa çalışınca, bunu da öldürmek istedi. Bir kütük içine saklandı. Kütükle birlikde destere ile ikiye biçilerek şehîd edildi. 130, 200, 399.

261 — **ZEYD BİN HATTÂB**: Hazret-i Ömerin “radiyallahü teâlâ anh” babadan olan büyük kardeşidir. İlk Muhâcirlerden idi. Bütün gazâlarda bulundu. Ebû Bekr-i Sıddîk zemânında Yemâme cenginde şehîd oldu “radiyallahü teâlâ anh”. Bu muhârebede, islâm bayrağını taşımakda idi. Yemâme, Arabistânda, Necd ile Bah-

reyn arasındadır. Müseyleme-tül-kezzâbla muhârebe, burada olmuştur. 103.

262 — **ZEYD BİN SÂBÎT:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Hazrec kabilesindedir. Vahy kâtibi idi. Hicretde on yaşında idi. Babası dört sene önce vefât etmişti. Çocuk olduğundan Bedr gazâsında geri gönderilmişti. Hendek ve sonraki gazâlarda bulundu. Hendekte toprak taşırken Resûlullah görünce, **(Bu, ne iyi yiğittir)** buyurmuştu. Çok âlim idi. Süryânî öğrenmesi emr buyuruldu. Öğrendi. Gelen mektûbları okurdu. Halife Ebû Bekre ve Ömere de kâtiblik yaptı. Hazret-i Ömer hacca ve Şâma giderken, yerine bunu vekil bırakmıştı. Hazret-i Osmân zemânında Beyt-ül-mâl me'mûru oldu. Ya'nî mâliye vekili oldu. Halife hacca gidince, bunu vekil bıraktı. Hazret-i Alîyi çok severdi. Fekat, Cemel ve Sıffin vak'alarına karışmadı. Çok hadîs-i şerif bildirmiştir. İlk toplanan Kur'ân-ı kerîmi bu yazdı. 45 de vefât etdi "radıyallahü teâlâ anh". 30, 168, 251, 260.

263 — **ZİYÂD BİN EBÎH:** Ebû Süfyânın oğlu idi. Hicretin birinci senesi tevellüd etdi. Resûlullahı göremedi. Arabistânın meşhûr beş dâhîsinden biridir. Anası bir câriye idi. Hazret-i Ömer, kendisini Basra vâlisî yaptı. Hazret-i Alî, Basrada beyt-ül-mâl me'muru yaptı ve Basra vâlisî yaptığı Abdûllah bin Abbâsa, Ziyâdın sözüne göre hareket etmesini emr buyurdu. Cemel vak'asına karışmadı. Cemelden sonra, hazret-i Alî, bunu Basra mâliye müdiri yaptı. Abdûllah ibni Abbâs, Basradan Kûfeye giderken, yerine Ziyâdı vekil bıraktı. Hazret-i Alî, bunu Fâris ve Kirman vâlisî yaptı. Buralardaki karışıklıkları düzeltti. Huzûr, râhat getirdi. Hazret-i Mu'âviye halife olunca, Fârisde vâli idi. Bî'at etmemişti. Bu nu 45 senesinde Basraya sonra Horasana vâli yaptı. Kûfeyi, Bahreyn ve Ümmânî da emrine verdi. Bu da bî'at ve çok hizmet etdi. Eshâb-ı kirâmın büyüklerine yüksek makâmlar verdi. Sağ elinde çıban çıkıp, 53 de vefât etdi. Oğlu Ubeydûllah, 53 de 25 yaşında iken Horasan vâlisî oldu. Buhârâyı feth etdi. 55 de Basra, 60 da Kûfe vâlisî oldu. Ömer bin Sa'd bin Ebî Vakkası dörtbin askerle 61 de Kerbelâyâ gönderdi. Hazret-i Hüseyini teslîm alıp getirmesini emr etdi. Teslîm olmayınca hücum edip, Şimrin emri ile, Sinân bin Enes tarafından şehîd edildi. 62, 385.

264 — **ZÜBEYR BİN AVVÂM:** Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve Aşere-i mübeşşeredendir. Hadîce-tül-kübrânın birâderinin oğludur. Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" halası olan Safiyyenin "radıyallahü teâlâ anhâ" oğludur. Onbeş veyâ onsekiz yaşında iken, erkeklerin dördüncü veyâ beşincisi olarak islâ-

ma geldi. İslâm'da, ilk kılıncı çeken budur. Mekkede, Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" tutuldu diye iştirince, kılıncını çekip, kurtarmağa giderken, yolda Resûlullah'a "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" rastladı. Düâya kavuştu. Habeşistâna ve Medîneye hicret edenlerdendir. Bütün gazâlarda bulunup, çok yara aldı. Mısırın fethinde de bulundu. Çok zengin idi. Bütün malını, Allahü teâlânın yolunda harc etdi. Cemel vak'asında, hazret-i Âişe ile birlikde, hazret-i Alîye karşı harb etdi. Sonra harbden vazgeçti. Bir kenâra çekilip, nemâz kılariken şehîd edildi "radiyallahü teâlâ anh". Vefâtı 36. cı yılda oldu ve 67 yaşında idi. Nemâzını hazret-i Alî kıldırdı. 13, 14, 19, 20, 24, 30, 49, 60, 75, 76, 77, 106, 113, 122, 129, 166, 175, 176, 185, 209, 215, 235, 236, 250, 251, 258, 259, 323, 330, 365, 384, 395, 396.

265— **ZÜFER:** Ebû Hüzeyl Züfer bin Hüzeyl Küfidir. 110 [m. 728] yılında İsfehânda tevellüd, 158 [m. 775] de Basrada vefât etdi "rahime-hullahü teâlâ". İmâm-ı a'zamın "rahime-hullahü teâlâ" talebesinin büyüklerindendir. Müctehid idi. Meclisinde dünyâ işleri konuşulmazdı. Allah korkusu, damarlarına işlemiş idi. Abdüllah-ı Ensârî "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, İmâm-ı Züferi kâdî yapmak istediler. Kabûl etmedi. Evini değiştirip saklandı. Hasta iken, Ebû Yûsüf "rahime-hullahü teâlâ" ve başkaları (vasıyyet et) dediler. (Şu mal zevcemindir. Şunlar da kardeşimin oğlundur) dedi. Şaşırdılar. Çünkü, kardeşi varken oğluna birşey düşmez idi. Vefâtından sonra, kardeşi, Züferin zevcesini aldı. Bir oğlu oldu. Mallar, bu oğluna kalınca, imâm-ı Züferin kerâmeti belli oldu. Buyururdu ki, (İmâm-ı a'zamın vefâtından sonra, ona muhâlif ictihâdda bulunmaktan çekindim. Çünkü, hayâtında beni mağlûb edip, hep o haklı çıkardı. Onun sözünü kabûl etmeğe mecbûr olurudum. Vefâtından sonra, onun ictihâdına uymıyan birşey nasıl söyleyebilirim ki, hayâtta olsa beni yine mağlûb eder). Dâvüd-i Tâî ile arkadaşı idi. Çok sevişirlerdi. Dâvüd fıkı ile uğraşmağı bırakıp, ibâdet ile, zühd ve takvâ ile yaşadı. İmâm-ı Züfer ise, ibâdeti, zühd ve takvâyı, fıkıhla birleştirdi. Babası Hüzeyl, Basra vâlisî idi. Kardeşi Sabâh, Benî Temîm üzerine zekât me'mûru idi. 45, 53.

***Se'âdete kavuşmak için, her kitâbı okuma!
Ehl-i sünnet kitâbı oku, hakîkati anla!***

***Bu kitâbları nerde bulursun acaba?
bir kerre de, (Hakîkat Kitâbevi)nde ara!***

Çok mühîm tenbîh: Peygamberler vâsıtası ile, Allah tarafından bildirilmiş olan yaşamak yoluna (**Din**) denir. İnsanların yaptığı yaşamak yoluna (**Kanûn**) denir. Din, anadan, babadan ve kitâbdan öğrenilir. Dinsiz insan olamaz. Her insan, dîninin emrlerine uygun olarak yaşar. Dînine uyanın, dünyâda râhat yaşayacağına ve âhîretde Cennete giderek, sonsuz se'âdete kavuşacağına, başka dinde olanların, dünyâda sıkıntı çekeceklerine ve âhîretde Cehennem ateşinde sonsuz yanacaklarına inanır. Herkes, dînini övmektedir. Propagandalarla, reklâmlarla herkesi kendi dînine çağırarak, böylece kendi dîninin doğru olduğuna inanmakta ve herkesi inandırmaktadır. İnsanın dünyâ ve âhîret se'âdeti, dînine bağlı olduğu için, insan, anasından, babasından öğrendiği dînine bağlı kalmamalı ve propagandalara ve reklâmlara aldanmamalı, mevcûd dinlerin hepsini incelemeli, bozulmamış, doğru olduğunu anladığı islâm dînini öğrenmeli ve bu dîne sarılmalıdır. Böylece, dünyâda râhat ve huzûr içinde yaşar, âhîretde sonsuz Cennet ni'metlerine kavuşur.

BÜYÜK ÂLİMLER (Silsile-i aliyye)^[1]

*Nebî, Sıddîk ve Selmân, Kâsım, Ca'fer, Bistâmî, irfân kaynağı oldu, Ebül-Hasen Harkânî.
Ebû Alî Fârmedî geldi sonra bu meydâna,
çok Vefî yetişirdi, hem Yüsûf-i Hemedânî.
Abdülhâhk Goncdüvânî, ma'rifetler semâsında,
dünyâyı aydınlattı, hem Ârif-i Rîvegerî.
Mâverâ-ün-nehr ili, Tûr-i Sînâ gibi oldu,
nûrlandırarlardan biri, Mahmûd-i İncirfagnevî.
Alî Râmîtenîdir Azîzân ve pîr-i Nessâc,
çok kerâmet gösterdi, Muhammed Bâbâ Semmâsî.
Seyyid Emîr Gilâl de, ilm deryâsında sadef,
andan meydâna geldi, Behâüddîn-i Buhârî.
Alâ'üddîn-i Attâr, zemânının kutbu idi,
Ya'kûb-ı Çerhîde oldu zâhir, envâr-ı rahmânî.
Ubeydüllah-i Ahrâr ve kâdî Muhammed Zâhid,
Dervîş Muhammed geldi ve Hâcegî ile Bâkî.*

[1] 1- Bu şi'r'in bir sûreti (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbının 969.cu sahîfesinde mevcûddur. 2- Her ism hakkında geniş bilgi, (**Se'âdet-i Ebediyye**) sahîfe 1059 da başhyan yazıda mevcûddur.

**Bütün bunlardan gelen, nûrlara kendi de katıp,
binlerce kalb temizledi, imâm-ı Ahmed Rabbânî.
Urvet-ül-vüskâ Ma'sûm ve Seyfeddînle seyyid Nûr,
ve Mazherle Abdüllah, sonra Hâlid-i Bağdâdî.
Feyz verdiler bunlar da, sonra bu nûru Abdüllah,
Anadoluya yaydı, hem de Tâhâ-yı Hakkârî.
Hem seyyid-i Sâlih de, kardeşin yerini tutup,
fenâ-fillâha kavuştu Sıbgatullâh-i Hizânî.
Bu üç Velînin sohbetlerinde yükselip,
mürşid-i kâmil oldu, seyyid Fehîm-i Arvâsî.
Bu otuzdört Velînin kalbleri, bir ayna gibi,
yaydılar hep cihâna, envâr-ı Resûlillâhî.
Bütün bu nûrlar en son, toplandı bir hazînedede,
ismi bu hazînenin: Abdülhakîm-i Arvâsî.
Geline kalblere müceddid-i elfin feyzi,
yetişdi her yerde birer hakîkî Velî.
Bu hâli görünce mason ile yehûdî,
müslimânlara saldırdı, canavar gibi.
Bu hücumları, islâmı yok etmek içindi,
bunu haber veriyor, Mâide sûresi.
Hem bu sûre, islâma müşrikler saldıracak diyor,
masonların müşrik olduklarını haber veriyor.
Meşhûr yalanları ile aldatıp câhilleri,
Ehl-i sünnetden ayırdılar, binlerce müslimânı.
Hücumlardan korunur, (Âyet-el kürsî) okuyan,
hıfz-ı ilâhîde olur, (istigfâr düâsı) okuyan.^[1]
Resûlullah buyurdu ki, (Âhrette azâb görmez,
dünyâ işlerinde, bana tâbi' olan).
Se'âdete kavuşamaz, önderi şeytân olan!
dostlar, ahbâblar kaldı mı, ne oldu anan baban?
Bir hocamız, mason olmuş, dîne çatdı hiç durmadan,
ingiliz diploması var, lâkin, kafası bomboş nâdân.
Güler yüzle, tath dille, bol numara vermekle,
arkadaşlarımı aldatdı, yalan sözlerle hemân.
Îmânım var diyor, her bozuk inanan,
Ehl-i sünnetdedir, iyi bil, hakîkî îmân!
Çok şükr islâm âlimi gördüm, sözleri ilm ve irfân,
dedi ki, (aldatılamaz, fen dersleri okuyan!)**

[1] İstigfâr düâsı, (Estagfirullah)dır. Ma'nâsı, (Beni afv et Allahım)dır. Urvet-ül vüskâ Ma'sûm-ı Müceddidî, her nemâzdan sonra, yetmiş kerre okurdu ve yüz kırkbin talebesine okumasını emr ederdi.

**Dînimi ondan öğrendim, rûhu olsun şâdümân!
 Avrupa, hem Amerika, kısacası bütün cihân.
 Dinleri bozuk ise de, diyorlar vardır Nîrân!
 kâfirler yanacak, kurtulur ancak iyi insan!
 İyi insan olmak için, Muhammed aleyhisselâma inan,
 Cehenneme girmeyecek, bu son Peygambere uyan.
 Târîhi dikkat ile oku, ey körpecik Nev-civân!
 mala, makâma aldananın sonu olmuş âh, figân.
 Aman yâ Rabbî, el-aman! Garîb oldu âhır zemân!
 İslâmiyyet unutuldu, moda oldu harâm, yalan!
 Pârisde, Profesör olunca, Resûlullah'a çatan,
 Hamîdullah kurtulamaz, ebedî azâbdan.
 (Fâideli Bilgiler) kitâbı, sözlerini yazıyor,
 Çok alçak olduğunu anlar, bunları okuyan.
 Seyyid Kutb denilen ahmak da, kendini müctehid sanıyor,
 Mahv olur, doğru sanarak, sözlerine aldanan.
 Ömür geçer, herşey biter, kâfirlerin gideceği mekân.
 karanlık bir çukurdur, arkadaş olur yılan, çiyân,
 Hak teâlâ, bu vatânı pek kıymetlendirdi,
 toprağının çok yerine mü'minler secde etdi.
 Bu topraklardan gelen, ecdâdımızın seslerini duyan,
 anlar ki, Cennete kavuşur, Muhammed aleyhisselâma uyan.
 Yâ Rabbî! Bu vatânı koruyan kumandanlara yardım et,
 bu millete hizmet etmeği, herbirine nasîb et.
 Mü'minlere hizmet, çok büyük ni'mettir,
 bu ni'mete kavuşanın gideceği yer Cennettir.
 Müslimânın kabri, Cennet bağçesi olur,
 bu ni'mete kavuşamaz, mü'minin kalbini kıran.
 Vandan gelen bir Velî İstanbulda, senelerce,
 bunları hep söyledi, yerleşdi hakîkî îmân.
 Ankaranın toprağı, binüçyüzaltmışikide,
 cem'i zıddeyn yaparak, şâd oldu Hâcî Bayrâm.
 Düâ edeceğin zemân, Silsileyi oku hemân!
 Sâlihleri söyleyince, yağar rahmet-i Rahmân!
 Selâm olsun, düâ olsun, bu yazardan dâimâ,
 Silsile-i aliyyenin ervâhına yâ Sübhân!**

Sonra, bir Fâtiha ile istigfâr düâsı okuyup, sevâbını Muhammed aley-
 hisselâmın mübarek rûhuna ve Enbiyânın ve Evliyânın ve Silsile-i aliyye-
 nin ve Âbâ ve Ecdâdının ervâhına hediye ve nûrlu kalblerine ilticâ et-
 melidir. İstigfâr düâsı: (Estagfirullah'el-azîm ellezî lâ ilâhe illâ hüv el hay-
 yel kayyûme ve etübü ileyh)dir.

1960 Erzincan.

HAKİKÎ MÜSLİMÂN NASIL OLUR?

Nasihatlerin birincisi, Ehl-i sünnet âlimlerinin, kitâblarında bildirdiklerine göre, i'tikâdî düzeltmektir. Bu âlimler, kitâblarında Eshâb-ı kirâmdan işittiklerini bildirmişler, kendi kafalarından hiçbirsey yazmamışlardır. Cehennemden kurtulan, yalnız bu âlimlere tâbî' olanlardır. Allahü teâlâ, o büyük insanların çalışmalarına, bol bol mükâfât versin! Dört mezhebin ictihâd derecesine yükselmiş âlimlerine ve bunların yetiştirdikleri büyük âlimlere **(Ehl-i sünnet)** âlimi denir. İ'tikâdî (İmânî) düzelttikden sonra, islâmiyyete uymak, ya'nî fıkıh kitâblarının bildirdiği ibâdetleri öğrenmek ve yapmak ve yasak etdiklerinden kaçınmak lâzımdır. Beş vakt nemâzı, üşenmeden, gevşeklik yapmadan, şartlarına ve ta'dîl-i erkâna dikkat ederek kılmalıdır. Nisâb mikdârı malî ve parası olan, zekât vermelidir. İmâm-ı a'zam buyuruyor ki, (Kadınların süs olarak kullandıkları altın ve gümüşün de zekâtını vermek lâzımdır.)

Kıymetli ömrü, lüzûmsuz mubâhlara bile harcamamalıdır. Harâm ile geçirmemek, elbette lâzımdır. Tegannî ve şarkı ve çalgı âletleri ile meşgûl olmamalı, bunların nefse verecekleri lezzete aldanmamalıdır. Bunlar bal karıştırılmış, şekerle kaplanmış zehr gibidir.

(Gîbet) etmemelidir. Gîbet harâmıdır. [Gîbet, bir müslimânın veyâ zimmînin gizli bir kusûrunu, arkasından söylemektir. Harbîlerin ve bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin ve açıkca günâh işliyenlerin bu günâhlarını ve zulm edenlerin ve alış verişde aldatanların bu fenâlıklarını duyurarak, müslimânların, bunların şerrinden sakınmalarına yardım etmek ve müslimânlığı yanlış söyleyenlerin ve yazarların bu iftirâlarını herkese söylemek lâzımdır. Bunları söylemek, gîbet olmaz **(Redd-ül muhtâr: 5-263)**.]

(Nemîme) yapmamalı, ya'nî müslimânlar arasında söz taşımamalıdır. Bu iki günâhı işliyenlere çeşidli azâblar yapılacağı bildirilmiştir. Yalan söylemek ve iftirâ etmek de harâmıdır, sakınmak lâzımdır. Bu iki fenâlık, her dinde de harâm idi. Cezâları çok ağırdır. Müslimânların ayblarını örtmek, gizli günâhlarını yaymamak ve kusûrlarını afv etmek çok sevâbdır. Küçüklere, emr altında bulunanlara [zevceye, çocuklara, talebeye, askere, işçiye] fakîrlere merhamet etmelidir. Kusûrlarını yüzlerine vurmamalıdır. Olur olmaz sebeplerle o zevallıları incitmemeli, dövmemeli ve sövmemelidir. Hiç kimsenin dînine, malına, canına, şerefine, nâmûsuna saldırmamalı, herkese ve hükûmete olan borçları ödemelidir. Rüşvet vermek ve almak harâmıdır. Yalnız, zâlimin zulmünden kurtulmak için ve ikrâh, tehdîd edilince vermek, rüşvet olmaz. Fekat

bunu da almak harâm olur. Herkes, kendi kusûrlarını görmeli, Allahü teâlâyâ karşı yaptığı kabâhatleri düşünmelidir. Allahü teâlânın, kendisine cezâ vermekde acele etmediğini, rızkını kesmediğini bilmelidir. Ananın, babanın, hükûmetin, islâmiyyete uygun emrlerine itâ'at etmeli, islâmiyyete uygun olmayanlara isyân etmemeli, karşı gelmemeli, fitneye sebep olmamalıdır. [Kısacası, hakîkî müslimân, medenî, ilerici insandır. (**Mektûbât-ı Ma'sûmiyye**) ikinci cild, 123. cü mektûba bakınız!]

İ'tikâdı düzelttikden ve (**islâmiyyet**)in emrlerine ve yasaklarına uyduktan sonra, bütün zemânları, Allahü teâlânın zikri ile geçirmelidir. Zikre büyüklerin bildirdiği gibi, devâm etmelidir. (**Zikr**)e, ya'nî kalbin, Allahü teâlânın ismini (**Sifât-ı zâtiyye**)sini hâtırlamasına, anmasına mâni' olan herşeyi, kendine düşman bilmelidir. İslâmiyyete ne kadar çok yapılırsa, Onu anmanın lezzeti artar. İslâmiyyete uymakda, gevşeklik, tenbellik arttıkça, o lezzet de azalır ve kalmaz olur. İslâm düşmanlarının yalanlarına, iftirâlarına aldanıp da, onların tuzaklarına düşmemeğe çok dikkat etmelidir.

İhlâs ile yapılmayan ibâdetin fâidesi olmaz, sevâbı olmaz. (**İhlâs**), herşeyi yalnız Allah rızâsı için yapmaktır. İhlâs, Allahü teâlâdan başka hiçbir şeyi sevmemekle, yalnız Onu sevmekle, kendiliğinden hâsıl olur. Kalbin yalnız Onu sevmesine (**Kalbin tasfiyesi**), (**Kalbin itminânı**) veyâ (**Fenâ fillâh**) denir. Kalbin itminâna kavuşması, ancak Onu çok hâtırlamakla, büyüklüğünü, ni'metlerini düşünmekle olacağını, Ra'd sûresinin yirmisekizinci âyeti bildirmektedir. İnsanda, (**akl**), (**kalb**) ve (**nefs**) denilen üç kuvvet vardır. Aklın ve nefsin yeri dimâgdır. Kalbin yeri yürekdir. Akl, mekteb dersleri, fen bilgileri, san'at hesâbları, mal sâhibi olmak, âhireti kazanmak yolları gibi şeyleri düşünür. İsterse düşünür. İstemezse düşünmez. Aklın bu düşünceleri ve insanın bunlara kavuşmak için çalışması câizdir. Hattâ, çok sevâb olur. Bunların kalbe sirâyet etmeleri zararlıdır. Nefs, dâimâ harâmları, zararlı şeyleri yapmağı düşünür. Kalbin kendinde hiç düşünce yoktur. Onu aklın ve nefsin ve his uzvlarından dimâga ve dimâgdan kalbe ulaşan harâm şeylerin düşünceleri gelerek, hasta yapar. Kalbi bu hataralardan kurtarmak gücdür. Bu düşünceler gelmezse Allahü teâlâyı hâtırlar, düşünür. Ya'nî kalb, hiç düşüncesiz kalmaz. Kalbin Allahü teâlâyı hâtırlaması, ismini çok söylemekle veyâ bir Velîyi severek görmekle olur. Bir Velîyi bulamazsa, ismini işittiği bir Velînin hayatını okuyup öğrenir, onu çok sever. Ona (**Râbîta**) yapar. Ya'nî hep onu düşünür. Bir Velîyi görmek, Allahü teâlâyı hâtırlamağa sebep olacağı hadîs-i şerîfde bildirilmiştir.

ÇOK MÜHİM TENBÎH

Erkek olsun, kadın olsun, her müslimânın, her sözünde, her işinde, Allahü teâlânın emrine, ya'nî farzlara ve yasak ettiklerine ya'nî harâmlara uyması lâzımdır. Bir farzın yapılmasına, bir harâmdan sakınmağa ehemmiyet vermiyenin îmânı gider, kâfir olur. Kâfir olarak ölen kimse, kabrde azâb çeker. Âhiretde Cehenneme gider. Cehennemde sonsuz yanar. Afv edilmesine, Cehennemden çıkmasına imkân ve ihtimâl yoktur. Kâfir olmak çok kolaydır. Her sözde, her işde kâfir olmak ihtimâli çoktur. Küfrden kurtulmak da çok kolaydır. Küfrün sebebi bilinmese dahî, hergün bir kerre, (Yâ Rab-bî! Bilerek veyâ bilmiyerek küfre sebep olan bir söz söyledim veyâ bir iş yaptım ise, nâdim oldum, pişmân oldum. Beni afv et) diyerek tevbe etse, Allahü teâlâyâ yalvarsa, muhakkak afv olur. Cehenneme gitmekden kurtulur. Cehennemde sonsuz yanmamak için, hergün muhakkak tevbe etmelidir. Bu tevbeden dahâ mühim bir vazife yoktur. Kul hakkı bulunan günâhlara tevbe ederken, bu hakları ödemek ve terk edilmiş nemâzlara tevbe ederken, bunları kazâ etmek lâzımdır. (Se'âdet-i Ebediyye) 276 dan 287 ortasına kadar okuyunuz!

Âlemlerin Rabbinin mahbûbu Muhammeddir.
Cismi pâk, ismi Ahmed, âlemlere rahmetdir.
Hulk-i azîm sâhibi Levlâke.... muhâtabı,
Menba-ı ilm, edeb, feyz, nûr ve muhabbetdir.
Odur gerçek vâsıta, Hak'la kul arasına,
Sözü şifâ rûhlara, adı gönül pasına.
Odur hakîkî tabîb, me'yûs kalb hastasına,
Değil kendi, ümmetî, meleklerden yüksektir.
Bu en seçkin kuluna, Hak yardımcıları verdi,
En sevdiği kulları ona Eshâb eyledi.
Resûlullah: yolları, benim yolum demiştir,
Asırların iyisi bu asrı göstermiştir.
Muhammed Mustafâyı canından çok sevdiler,
Mal, mülk, makâmlarını, uğruna terk etdiler.
İslâmı yaymak için severek can verdiler,
Yâ Rab, bu ne güzel hâl, yâ Rab, bu ne izzettir.
Onun bir sohbetinde nefleri pâk oldu.
Kalblerine ma'rifet, feyz, nûr, tecellî doldu.
Evlîyâ hâllerini onlar bir anda buldu,
Ve hep Ona uydular, bu ne büyük şereftir.
Onlar hepsi âdildir, kimseye zulm etmezler,
Nefleri için aslâ, hilâfet istemezler.
Bu yüzdendir harb etmezler, birbirini üzmezler,
En yüksek makâmdalar ve hepsi müctehiddir.

**HAKİKAT KİTÂBEVİNİN
YAYINLADIĞI TÜRKÇE KİTÂBLAR**

KİTÂBIN ADI

FİATI

- SE'ÂDET-İ EBEDİYYE (TAM İLMİHÂL):**
(Hüseyin Hilmi Işık), 1248 sahîfe, üç kısım bir arada.
Doksandokuzuncu Baskı (2007)..... 20 YTL.
- MEKTÛBÂT TERCEMESİ:** (Hüseyin Hilmi Işık)
(512) sahîfe. Üçüncü Baskı (2007)..... 12.5 YTL.
- 1— **FÂİDELİ BİLGİLER:** Fâideli Bilgiler (Ahmed
Cevdet Pâşa) ve Din Adamı Bölücü Olmaz ve Doğ-
ruya İnan, Bölücüye Aldanma, kısımları ile
(480) sahîfe. Kırkdördüncü Baskı (2007) ..... 3.5 YTL.
- 2— **HAK SÖZÜN VESİKALARI:** Hucec-i Kat'iyye
(Abdullah Süveydî), Redd-i Revâfid, Tezkiye-i Ehl-i Beyt,
Birleşelim-Sevişelim, İmân ile ölmek için kardeşim Ehl-i Beyt
ile Eshâbı sevmelisin, Peygamberlik nedir?, Eyyühel-veled
tercemesi (İmâm-ı Gazâlî), Bir din câhiline cevâb,
kısımları ile 400 sahîfe. Otuzdördüncü Baskı (2007) ..... 3 YTL.
- 3— **HERKESE LÂZİM OLAN İMÂN:** Herkese Lâzım Olan
İmân (Kemâhlı Feyzullah), Müslimânlık ve Hristiyanlık,
Kur'ân-ı Kerîm ve İnciller, İslâm dîni ve diğer dinler,
kısımları ile (480) sahîfe. Ellidokuzuncu Baskı (2007) .... 3.5 YTL.
- 4— **İSLÂM AHLÂKI:** İslâm Ahlâkı (Muhammed
Hâdimî), Cennet Yolu İlmihâli, Ey oğul İlmihâli,
kısımları ile (592) sahîfe. Altmışdokuzuncu Baskı (2007) ... 4 YTL.
- 5— **ESHÂB-I KİRÂM:** Eshâb-ı Kirâm, Müslimânla-
rın İki Göz Bebeği, İslâm'da İlk Fitne, kısımları ile
(416) sahîfe. Kırkikinci Baskı (2007)..... 3.5 YTL.
- 6— **KİYÂMET VE ÂHİRET:** Kiyâmet ve Âhret
(İmâm-ı Gazâlî), Müslimâna Nasîhat, kısımları ile
(384) sahîfe. Kırksekizinci Baskı (2007) ..... 3 YTL.
- 7— **CEVÂB VEREMEDİ:** (Harputlu İshak efendi).
(368) sahîfe. Otuzüçüncü Baskı (2007) ..... 3 YTL.
- 8— **İNGİLİZ CÂSÛSUNUN İ'TİRÂFLARI:** (M.Sıddık Gümüş)
(128) sahîfe. Ellialtıncı Baskı (2007)..... 1.25 YTL.
- 9— **KIYMETSİZ YAZILAR:** (Hüseyin Hilmi Işık)
(416) sahîfe. Yirmibeşinci Baskı (2007) ..... 3.5 YTL.
- 10— **NEMÂZ KİTÂBI:**
(192) sahîfe. Altmışbeşinci Baskı (2007) ..... 1.75 YTL.
- 11— **ŞEVÂHİD-ÜN NÜBÛVVE:** (Mevlânâ Abdürrahmân Câmî)
(448) sahîfe. Yirminci Baskı (2007)..... 3.5 YTL.
- 12— **MENÂKİB-I ÇİHÂR YÂR-İ GÜZİN:** (Seyyid Eyyûb bin Sıddîk)
(592) sahîfe. Onyedinci Baskı (2007)..... 4 YTL.